I 1

Hj-18 f-28

Digitized by Google

12. 17. 5. 20.

Digitized by Google

17. F. 10

LITERA P.

PAGINA, PALINXESTVS.

PAgina modo pro vtraque, modo pro altera folii parte accipitur. Vox eſt ab antiquo Pago.

Hoc vtramq; facit ſeu complet paginam.

Elegans loquendi modus pro eo, das machts gar / quod eſt vulgo, das iſt das Fac totum. Plinius vtitur de fortuna lib. 2. cap. 7. Huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium ſola vtramq; paginam facit, dem Glück wirdt alles ſchuldt gegeben / gutes vnd böſes / pro eo etiam dicitur, Fortuna humanorum prora & puppis eſſe putatur. Traducta hæc phraſis ab Opiſthographis, hoc eſt, à tergo ſcriptis, quæ Cicero vocat Aduerſaria, quia aduerſantur, hoc eſt opponuntur chartæ nouæ, vel quia ſolent poni ob oculos & ante manum. Cic. pro Quint. Roſc. Suarum præſcriptionum & liturarum aduerſaria proferre, hoc eſt, non perſcripta, non exacte abſoluteq; ſcripta, non digeſta in charta noua, coniecta, non in ordinem redacta, ſed tumultuarie congeſta tantum in deletitia. Foliorum enim ſingulorum rationarii pagina vna dicebatur charta noua, altera vero deletitia, quæ ita dicebatur, quia ſpongia deletili ſolebant inducere ac obolitetare, quæ præſcripſerant, hoc eſt ante ſcripſerant, poſtquam retuliſſent in codicem & nominam iuſtas confeciſſent cum diligentia tabulas. Olim igitur ſcribebant ex vtraq; parte chartarum aduerſa & auerſa. Id patet ex Plin. hiſtor. lib. 13. cap. de generibus chartarũ. Folii Pagella vna in Logiſtarum, hoc eſt, in ratiocinatorum codicibus rationẽ continebat expenſi. Altera ex aduerſo ſequentis, accepti, vt vno fere intuitu rationes aduerſarias vtrobique ſpectando ratiocinium facillimum foret vel cuiuis, nedũ perito rationario. Auſonius, quod παρέργως addo, Opiſthographa ſeu libros opiſthographos & aduerſaria vocat Lituratios, intellige, libros, à litura, Bücher oder Regiſter auff beide ſeyten deß Papiers beſchrieben / darinn allerley durch einander ohn Ordnung verzeichnet vnd entworffen. Palinxeſtus nõ erat charta deletitia, ſed mẽbrana raſilis, ſeu quæ iterum raditur, ein Eſelshaut. πάλιν enim eſt iterum, & ξέω rado, vel frico.

PANIS.

Panis (partim res naturalis, partim artificioſa) vel verus eſt, vel quaſi panis.

Verus igni aſſus ſeu coctus.

Quaſi Panis oleo aut butyro frixus, aqua lixus, vt placenta, laganũ, pultes. Plin. l. 18. c. 8. Romani multo tempore vſi ſunt pulte, & non pane. Pulmentarium igitur non eſt vere Panis: Panis ſupplementum (ſicut loquitur Scal. in ex.) dicere poſſe videmur.

Quaſi Pani ſubiicimus etiam Panem illum, Metaphorice dictum, de quo Ioh. 6 nempe panem illum Cæleſtem, qui eſt Chriſtus edendus nobis per fi-

Digitized by Google

dem. Hunc Barbara voce quidam ſubſtantialem vocarunt, ita vertentes vocem ἐπιούσιος Matth. quæ verſio nobis non placet.

Secundo laborandum nobis eſt de aliqua Panis definitione: poſtremum diſ[illegible] [illegible] de diſtinctionibus.

Pa[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]rina & aqua confectus, ſeu, eſt cibus ex farina aqua ſubacta igni coctus, familiariſſime paſcens. Hinc eſt depſere, id eſt, ſubigere, ein Teig machen. Hunc ὁρισμὸν dicas laborare vitio: Finis enim nõ poteſt eſſe genus: Cibus eſt finis: Nõ igitur eſt genus.

Reſp. Imo cibus eſt genus, ſed implicitum habens finem. Sic inſtrumentum vel ſignum poteſt eſſe alicuius genus, vt nihilominus finis ei ſit inuolutus. Nec eſt quod dicas: aqua non eſt de eſſentia vini: Ergo etiam aqua non eſt de eſſentia Panis. Diſpar hic ratio eſt & natura, cum enim vini forma introducta eſt, aqua fuit. Adde quod vinum eſt magis res naturalis quam panis, quo fit vt dicatur vinum naſci, Panis vero fieri per concoctionem ignis.

Panis hic eſt corpori humano maxime cognatus, ita vt in ſuccum ei conuenientem ſtatim conuertatur, quo quidẽ fit, vt aſſiduus eius vſus non afferat faſtidium homini ſano, vt omnes alii cibi, quæ & inter alias Chriſto cauſa fuiſſe videtur, cur panem adhibuerit ad epulum Euchariſticum, ſicut vinum adhibuit, quod maxime confirmat corpus. Vtrumque & experiundo, & ex Philoſopho diſcimus. Vinum, inquit Alexand. Aphrod. & panis ex proprietate quadam plus virium habent, quam cæteri cibi ad alendum firmandumque corpus humanũm. Et Ariſt. in probl. ſ. 21. n. 13. Vino & pane ex triticea farina multum temporis ſine faſtidio vti toties poſſumus, quia ſecundũ naturam homini ꝑ cibo deputata ſunt. Facile ſatietas nos capit panis dulciarii, qa non habet dulce familiare & moderatum. Idem fere iudiciũ de pane, croco & oui luteo imbuto.

Panis igitur in Cœna communis, hoc eſt, is quem domi homines adhibent ad menſam, qui Græcis eſt ἐπιούσιος, Matt. 6. antiquitus fuit. Ex eo oblato, inquit Heſychius, confici[illegible] [illegible] hoc eſt, corporis [illegible]

Panis aut eſt primarius, aut ſecundarius. Primarius è frumento, vt tritico. Hic dici poteſt frumentaceus. Secundarius, non frumentaceus, ex fructibus, radicibus, (qualis apud Indos eſſe dicitur) & leguminibus, (quanquam hæ voces etiam aliter accipiuntur à Latinis, primarium enim vocant album ſeu ſimilaceum: ſecundarium vero ſeu cibarium, qui deſtinatus eſt vſui ſeruorum & ancillarum.) Sic Hier. VVolf. in Cicero. off. Secundarius Panis, quãquam Panis & ipſe dicitur, tamen multos furfures habet admiſtos, & minus purgatus eſt eo, qui ex polline efficitur. Indocti enim ſunt qui ſecundarium negant eſſe verum Panem. At enim, inquis, qũi ſit verus panis, qui non habet pro materia frumentum?

Reſp. Diſce docendus adhuc. Materia enim hæc vel illa pani eſt accidentaria, non neceſſe eſt eum eſſe triticeum vel hordeaceum. Forma vero & vis paſcẽdi per ſe ei conuenit. Si forte panem frumentaceum velis eſſe panem dictũ ſimpliciter, ex fructibus vero velis eſſe dictũ ſecundũ quid, nõ repugnauerim.

Non interim imus inficias, materiam, ex qua panis fit, oportere eſſe aptam & affectam, riteq; præparatam ad recipiendam formam panis. Materia ea dicitur φύραμα, id eſt, mixtum vel maſſa, quæ fit, cum aqua farina *miſcetur* vel ſubigitur in paſtam.

Hic diſputatur, An Panis ex granis tritici, & panis ex granis hordei, vel milii, vel leguminibus confectus ſit eiuſdẽ ſpeciei? Adeſt pro affirmante Caiet. Sicut ſanguis idem generatur ex diuerſis cibis,

Digitized by Google

cibis, ita panis ex quocunq; tandẽ grano cõfectus ſit, eſt eiuſdem ſpeciei. At nos tuemur negantẽ. Nam & materia panis hui' & panis illius, nẽpe grana & farina, diuerſæ ſunt ſpeciei, & ſola granorũ contuſio nõ ſufficit, vt farina hæc & illa ſit eiuſdẽ ſpecies. At cur ſanguis genitus ex granis hordei, & genitus ex leguminibus &c. eiuſdem eſt ſpeciei & rationis, panis vero ex granis, & panis ex leguminibus, vel panis ex tritico, & panis ex hordeo cõfectus diuerſæ ſunt ſpeciei? Reſp. à Franc. Suarez, quia ſanguinis principium per ſe & proximum eiuſdem rationis eſt cum viuẽte, à quo generatur, & ab eodem materia cibi, quæcunq; tandẽ illa ſit, præparatur ad talẽ formam interuentu aliarum μεταβολῶν. Sed farina reſultat ex granis cõtuſis per modum eiuſdem mixtionis. Itaq; hęc diuerſum quid eſt ab illa κατ᾽ ποιότητα μικτῶν, ſecundum qualitatem miſcibilium.

Panis aut eſt purus ſeu ſimplex, vt communis, viſualis, alimentarius, vt vocat Caſtellio, Græce διακονικὸς: aut compoſitus vt conditus ex farina & aqua roſacea, ſaccarites, maſſa panis, quæ vulgo Marci panis.

Hic exiſtit quæſtio, Purus an ſpecie differat à condito? Reſponſio eſt Negatiua, quia aqua per concoctionẽ fere conſumitur, ac licet aliquid maneat, potiſſima tamen huius miſti pars eſt farina, quę manet eiuſdem rationis, & illũ humorẽ (aqueũ) in ſuam naturã attrahit.

Panis aut Fermentatus, aut non Fermentatus. Fermentatus, cui admiſtũ eſt fermentũ. Non fermentatus, Græcis eſt ἄζυμος, expers fermenti, quo vſus eſt Chriſtus in Cœna propter feſtum.

Diſtinctio hæc eſt ex accidenti, quia fermentari non eſt de ratione Panis. Itaq; hic ab illo nõ differt ſpecie & οὐσιωδῶς.

Hic quæritur: An fermentũ corrumpat totã maſſam, quod videtur docere Paulus, reclamantibus Phyſicis? Reſp. Fermentum mediocriter admiſtũ non corrumpit ꝓprie, hoc eſt, ſubſtantialiter totã maſſam, ſed alterat tantum, & diſponit vt tali modo fiat. Dico mediocriter miſtũ, quia nimia miſtio fermenti, qua fit vt panis non ſit veſcus, corrumpere ex parte totam maſſam videtur.

Hic quærunt etiam Theologi, & olim à Patribus eſt quæſitum, An in Cœna Dominica adhibendus ſit ἄζυμος panis, necne? (vnde ſchiſma exſtitit.) Adiaphoron agnoſcimus.

Porro Panis eſt vel ſalſus, vel non ſalſus. Panes ſalſi an ponderoſiores ſint non ſalſis, quæritur à Naturæ conſultis? videtur dicendũ, Panes ſalſos eſſe põderoſiores, q͠a ſal eſt grauior aqua. Sed nihilominus reſpondeo, Nõ ſalſos plus habere ponderis, quàm ſalſos, modo cętera pari ſint menſura, quia ſal exſiccare poteſt, ex quo incorrupta integraque ſeruantur, quę confecta ſale reponimus. Abſumitur à ſale & reſiccatur humor, qui ex calore putreſcit, ideoq; panes pridie facti leuiores ſunt, quam calidi, vtpote frigidiores: Contra eos, qui ſale deſtituuntur, largior humor inſidens efficit grauiores. Vid. Probl. Ariſt. ſ. 21. num. 5.

Diſtinguuntur etiam Panes à forma accidentaria ſeu figura. Quidã enim ῥομβοειδεῖς, quidam στρογγολοειδεῖς, qualib' in Cœna vſi ſunt tempore Epiphanii, qui fuerunt lati & teretes. Alii ſunt coronæ (placentæ rotundæ latiores) quibus azymis etiã olim in Cœna vſi ſunt.

Panis σιλιγγίτης, Semmelbrot id eſt, ſiligineus eſt ex ſiligine ſeu puriore tritici farina confectus. De hoc Langius l. 1. Epiſt. Med. ep. 56. hæc habet: Veteres ſiliginẽ non modo alteram tritici ſpeciem, in quam triticum in vliginoſo loco ſatum tertio anno degenerat, ſed eſſe quoq; à furfuribus depuratiſſimũ ex tritico generoſo farinã putarunt, quã Plinius tritici delicias appellat, q & ait, ex ſiligine lautiſſimus panis eſt piſtrinorũ

Digitized by Google

opera laudatiſſima. Summa enim laus panis ſiliginis bonitate & cribri tenuitate conſtat. Similago, inquit, ex tritico fit laudatiſſima, quæ Græcis σεμίδαλις dicitur, vnde Galenus ad Glauconem ait, quoddam triticum plurimam habet σεμίδαλιν, quod generoſum appellant. Ex hac exquiſite à furfure depurata panis piſtus ſilignitis, qui vero parum ab illius puritate defecerat, ſemidalitis dicebatur, id eſt, ſimila, Semmel.

Idem Lang. hæc de pane ἀζύμῳ ſeu infermentato. Panis abſque fermento Dulciarius eſt de genere placentarum ex farina tritici, caſeo & melle in clibano ſub teſtaceo operculo coctus inter πέμματα, id eſt, bellaria Græcorum cenſebatur. Alias Libum.

PARABOLA.

Parabola eſt linea circumiens aream coni.

Eraſmo Parabola eſt ſimilitudo ſumpta ab his, quæ fiunt, aut quæ natura caſuue rebus ſunt adiuncta, Seu, eſt collatio rei mutæ, vel inanimatæ, vel incorporeæ ad noſtram cauſam & inſtitutum accommodata propter ſimile aut diſſimile aliquid.

Sicut, inquit Velcurio, Exemplum à Perſona hominis factoque ſeu re geſta petitur: Sic comparatio ſeu parabola à qualibet re præter hominem & præter hominis factum ſumitur, etſi Quintilianus admonet non ſuperſtitioſe debere ſeparari Parabolam ſeu comparationem ab exemplo. Sed ego puto non eſſe confundenda. Attilius ad hoſtes reuerſus exemplum eſt ſeruandæ religionis. Nauis vero pro Ventorum ratione velum tollens aut contrahens in hoc aut illud latus, παραβολὴν habet, quæ docet ſapientem cedere oportere tempori & rebus præſentibus ſeſe accommodare.

Vicina eſt εἰκὼν (id eſt, imago) ſimilitudo ficta, quæ cum deſcriptione quadam oculis ſubiicitur, & imaginem rei collatæ quaſi viuam exprimit. εἰκὼν eſt, inquit Eraſmus, ſi dixeris aliquem more leonis aut draconis in hoſtes inſiliſſe, Achillem ignis inſtar relucentem veniſſe in prælium.

PARS.

1. Pars accipitur dupliciter.

Vno modo Generaliter largeq; pro termino primæ intentionis: Et ſic rurſus dupliciter: pro eo, ex quo res conſtituitur, vel quod ad rei conſeruationem vel naturalem operationem requiritur: & hoc modo humores, qui ſunt in corpore humano (vt ſanguis) ſunt partes hominis, & potentiæ animæ, animæ partes: & magis impropriè virtutes adiunctæ principalibus dicuntur à Thoma earum partes potentiales, quia habent ordinem ſeu χέσιν ad eas.

2. Altero modo accipitur magis proprie pro eo, ex quo res compoſita realiter conſtat.

3. Hæ partes ſunt vnius ſimpliciter, vel vnius per aggregationem.

4. Vere ſeu ſimpliciter vnius, ſeu vnius rei ſimplicis ſunt Eſſentiales vel Integrales.

5. Eſſentiales, quæ habent ſe vt actus & potentia, & ſunt Materia & Forma compoſiti ſubſtantialis, cuius ſunt principia συςατικὰ, conſtitutiua.

6. Integrales ſunt, ex quibus totum integratur, ſuntq; eiuſdem rationis cum toto, vt ſunt membra animalis, partes graduales qualitatis ſimplicis ſeu formæ intentionem recipientis, (Talis enim qualitas habet partes eiuſdem rationis gradus ſcilicet quibus intenditur) & partes quantitatiuæ rei extenſę.

7. Partes vnius per aggregationem dicuntur partes aggregatiuæ, quæ ſunt vnius

Digitized by Google

Ex ſubiecto & accidente fit vnum aggregatiuè, id eſt, complexè.

vnius aggregati. Sic quilibet Lapis de cumulo dicitur pars cumuli. Et hæc de partibus realibus.

8. Pars accepta pro termino ſecundæ impoſitionis dicitur ſubiectiua: ſic Terminus inferior & anguſtior dicitur pars ſui ſuperioris & communioris, ſpecies generis, indiuiduum ſpeciei. Hæ igitur partes dicuntur intentionales. Horum nominum homo, bos, leo, intentiones ſeu conceptus ſunt partes ſubiectiuæ, id eſt, ſpecies conceptus ſeu vocis Animal.

9. Nonnunquam *Partis* pars eſt, quæ dicitur *Particula*.

Vſus.

Sic ἀντίμαχοι noſtri nobis Fractionem panis Euchariſticæ actionis partem facientibus ſunt obratiocinati.

Fractio ſi eſt pars Cœnæ Euchariſticæ, eſt vel eſſentialis, vel integralis. Eſſentialis non eſt, quia neque materia, neque forma Cœnæ. Nec eſt Integralis, quia integrales partes ſunt poſteriores eſſentialibus. At fractionem illis poſteriorem eſſe nemo dicit. Ergo fractio non eſt pars Cœnæ Euchariſticæ.

An fractio panis ſit pars Cœnæ Domini, & cuiuſmodi?

Reſp. Concedo totum. Non enim dico fractionem eſſe Cœnæ partem, ſed partis partem, id eſt, dico eſſe particulam, ſeu, dico eſſe cœnæ partem formalem (tranſitiuè) hoc eſt, partem formæ: Vel diſtinguo, dicendo, eſſe partem cœnę mediatè, non immediatè, id eſt, eſſe partem cœnæ, quia eſt pars formæ cœnæ: Quæ forma, quia componitur, & quaſi integratur ex diſtinctis numero actionibus fractionem panis Euchariſtici feci Cœnæ Dominicæ quaſi integralem (ex analogia verè integrantis partis) quam cum Scholaſticis, vt Gabriele Biele, rectè vocauerim *aggregatiuam*, quod Sacramentum cœnæ ſit vnum aggregatiuè, non vnum ἁπλῶς, quæ pars ἁρμόδιον ac proportionale quid eſt, & conueniens parti integrali. Gabriel Biel lib. 4. d. 16. q 1. ſunt quæ ſequuntur. Si pœnitentia accipitur ita, vt ſit vnum aggregatum, confeſſio pars eſt nec eſſentialis, nec propriè integralis, ſed aggregatiua (ſeu pars huius aggregati.) Et paulò ante; Accipiendo pœnitentiam, contritio, confeſſio, ſatisfactio ſunt pars huius aggregati. Si quæris, quales ſint partes pœnitentiæ, Eſſentialeſne, an integrales? Reſpondeo quod neutræ ſint. Hæ enim partes ſunt partes alicuius verè ſeu ſimpliciter vnius; pœnitentia autem ita, vt dixi, accepta non eſt vnum ſimpliciter. Ergo ſunt partes aggregatiuæ.

Pars
- Realis
  - Impropriè & generaliter requiſita ad rei perfectionem In
    - Eſſendo.
    - Operando.
    - Conſeruando.
  - Propriè
    - Vnius ſimpliciter
      - Eſſentialis.
      - Integralis.
    - Vnius per aggregationem, aggregatiua, collectiua, Totius ſyſtematici ſeu accumulati.
- Intentionalis, vt ſpecies Generis.

Digitized by Google

In qualitatibus recipientibus intenſionem (vbi progreſſio eſt ab imperfecto ad perfectum) imperfectum eſt pars perfecti. Exempli cauſa: intendatur calor, vt duo, & fiat vt quatuor, hic calor duorum graduum manet in calore quatuor graduum. Biel. lib. 4. diſt. 16. quæſt. 1.

An partes graduales ſint ſimul?

Vſus diſtinctionis Partium.

Sunt qui plantas omnes à dominatu qualitatis terreas eſſe doceant: at alii ſcribunt quaſdam plantas eſſe calidas & humidas: at neutra harum qualitatum terræ conuenit. Apparens hæc naturæ conſultorum iudicio eſt analogia: at veram non eſſe, diſtinctio partium oſtendet. In plantis ſi conſideres partes integrantes, illas terreſtres à principatu deprehendes: at ſi partes virtuales & qualitatum gradus, alias calidas & ſiccas, alias calidas & humidas, alias humidas & frigidas, etiam frigidas & ſiccas nonnullas, & quidem dem primo, ſecundo, tertio, quarto, inuenies.

E Pott. Scal. lib. 1. cap. 9.

1. Pars non vno modo intelligitur. Eſt enim Eſſentialis, eſt Vniuerſalis, eſt Quantitatis.
2. Eſſentialis eſt aut in Re, aut in Intellectu, ἐν τῷ χρήματι, aut ἐν τῷ νόῳ.
3. In Re, Materia & Forma: Quæ coniuncta rei Naturalis ſunt principia.
4. In & ab Intellectu Genus & Differentia: Illud Materiam referens: Hæc Formam in Definitione.
5. Partes Vniuerſales ſunt ſpecies generis: Genus enim in ſe ſuas ſpecies tanquam partes continet.
6. Quantitatis verè ac propriè, vel quaſi ac impropriè. Nihil enim diuiſibile niſi quantum.
7. Pars verè quantitatis eſt cubitus, pars nimirum tricubiti.
8. Quaſi quantitatis pars eſt, cum dicimus igneitatem, quæ in flamma exiſtit, partem eſſe eius, quæ in maiore flamma fit. Non enim per ſe eſt diuiſibilis, ſed ratione illius quantitatis, quæ ei ſubſtat.
9. Partes quantitatis alias dicuntur Integrantes, eæque nunc in Scholaſticis quibuſdam denominantur Formales, nunc Materiales.
10. Partes Formales ſunt partes integrantes abſolutè ſpectatæ ſecundum communem eſſentiæ rationem: Materiales ſunt partes integrantes (eædem) quoad conditiones indiuiduales. Cum igitur Ariſt. ſcripſit lib. 1. de Generat. & Corr. cap. 5. Rem, quæ nutritur, manere eandem quoad partes formales, non autem quoad materiales, nihil aliud voluit, quam cum, verbi gratia, Socratis caro nutritur, ſeruare ſemper eandem communem naturam & eſſentiam carnis fluxu materiæ (quę perpetuò reſoluitur) mutetur. Ariſtoteles enim nonnunquam nomen Formæ & Speciei pro communi eſſentia; nomen materiæ pro ſingulari natura vſurpat, vt libr. 1. de Cœl. cap. 9.

Tho. Aq. 1. part. q. 119. art. 1.

Explicatio.

Alii partes integrales abſolutè ſpectatas ſecundum communem eſſentiæ rationem dici Formales, eaſdem verò conſideratas quoad conditiones indiuiduales dici materiales volunt, eo quod Ariſt. conſueuerit nomen formæ & ſpeciei pro communi natura ſeu eſſentia, nomen materiæ pro ſingulari natura vſurpare, vt in l. de cœl. cap. 9. Alii formales partes à materialibus τῷ εἶναι ſeu re diſtinguunt, vt Hilden. in Top. Ariſt. Aliis formalis pars & forma αὐτὸ σημαίνει, & materialis pars & materia ſunt.

Διχο-

Διχοτόμως.

Pars eſt
- Quantitatiua; alias Integralis (Materia non eſt talis pars eſſentiæ rerum naturalium.)
  - Propria. A
  - Analogica.
- Quidditatiua, alias Eſſentialis: Ita Materia & Forma ſunt partes ſubſtantiæ compoſitæ. Hæc Pars eſt
  - Secundum rationem κατὰ λόγον, quæ etſi ſignificat totam eſſentiam, non tamẽ ὁλικῶς, id eſt, nõ totaliter. Æ.
  - Realis, formæ totius, id eſt formę, quę totum eſt. B.

Explicatio.

A. Propria] vt corpus hominis.

Analogica] ſeu proportionalis, vt fractio panis in actione Leiturgica.

Æ. Ita Logicè Genus, Animal, & Differentia. Rationale dicitur pars Eſſentiæ hominis, vel ſaltem definitionis.

B. Talis pars eſt materia & forma partis, id eſt, forma quæ pars eſt, vt corpus & anima rationalis in homine. Forma igitur totius (id eſt, quæ totum eſt) includit ſeu cohibet in ſe materiam partis (id eſt, quæ pars eſt) cuiuſmodi forma eſt humanitas. Ita placet Scoto.

Pars integralis dicitur etiam Integrans, quia totum integrat.

Exemplum Analogicæ proponit Scholiaſtes Damaſceni, ſuper eo quod Chriſti hypoſtaſin vocat σύνθετον, id eſt, compoſitam: Quum dicit confitendum eſſe Filium Dei incarnatum ſecundum compoſitionem, & in ipſo duas naturas inter ſe vnitas in vna cõpoſita hypoſtaſi, cõpoſitionis vox non habet vulgatam & tritam acceptionẽ, vt ſit alicuius totius ex partib. ſuis conſtitutio. Nec enim in Chriſto fuit eiuſmodi compaginatio ex Diuinitate & Humanitate, quum illæ duæ Naturæ minimè ſint ipſius Chriſti partes, (propriè loquendo.) Non enim poteſt ſimpliciſſima Diuinitas cum alio quopiam ſubire compoſitionem & conſtitutionem, quoniam id ſummæ ſimplicitati derogaret: ſed paulò differentem à priore rationem habet hęc compoſitio, deſignans duarum naturarum in vna hypoſtaſi ſimpliciſſima vnionem citra totius conſtitutionẽ ex partibus ordinariis. Hæc autem vnio cum noſtræ mentis captum longè excedat, non niſi domeſticis, & ex noſtra fragilitate petitis rerum nominibus, veluti quibuſdam adminiculis inſinuari nobis poteſt, idcircò nuncupatione compoſitionis plerumq; exprimitur, & per totius ex duabus diuerſæ naturæ partibus conſtitutionem TANQVAM PROPORTIONALE quiddam declaratur, quum Catholica piè confiteatur Eccleſia, quod ſicut anima Rationalis, & caro vnus eſt homo, ita DEVS & Homo vnus eſt CHRISTVS.

Pars
- Eſſentialis, Compoſiti realis.
- Integralis, ſeu quanta, ſeu quantitatiua, compoſiti realis.
- Subiectiua, ſeu Subiecta, compoſiti rationis, ſeu rei definitæ.
- Virtualis, ſeu Poteſtatiua; Hæc Analogica eſt.

Digitized by Google

Pars Integralis cur non prædicatur de Toto, Eſſentialis contra?

Pars Integralis non prædicatur de Toto, quia prout pars materiæ vicem gerit, materia autem nō eſt quod res eſt. Itaque non dicitur: Homo eſt caput. Eſſentialis verò pars prædicatur de Toto, quia vt forma, vel communis, vel ſpecialis, & materiam connotans accipitur, forma verò ſic accepta accipitur, prout eſt, &, vt Scotus ait, per medium totius; quapropter de toto verè propriéque prædicatur, etſi non ſit ipſum totum; Sic ſecundæ ſubſtantiæ de primis prædicantur in quid.

Corpus de toto cur prædicari nequit? 4. Top. Ariſt. & tamen in Arbore Porphyriana ſubſtantiæ de Animali corpus prædicatur?

Corpus ſi accipiatur pro altera parte, quæ eſt materia compoſiti Animalis, de toto prædicari non poteſt.

Si accipitur pro forma connotante materiam, de toto prædicari poteſt.

Cur accidentium, imò & Differentiarum ſubſtantialium abſtracta vocabula de ſubiecto non prædicantur?

Ratio eſt, quia pars de ſuo toto non prædicatur directè: vnde albedo, quia partem ſignificat hominis albi, non prædicatur de homine. Album verò, quia ſignificat totum confusè, quod eſt in homine, prædicatur de ſubiecto Homine. Sic eſſentia ſeu forma ſubſtantię compoſitæ, cum vt totum quoddam ſeu compoſitum, ſeu vt forma in ſuo deferente profertur, de ſuo ſubiecto prædicatur. Sic enim prædicatur, prout eſt, vt Homo eſt rationalis. Cum verò vt pars effertur, id eſt, in abſtracto, non prædicatur prout eſt.

Cur ſubſtantiæ propriè ſimplicis eſſentia & quidditas prædicatur de illa? Quia Quidditas propriè ſimplicis eſt ipſum ſimplex; eſt abſoluta quidditas, cum aliæ mentes habere quidditatem dicantur. Sic de Deo prædicatur eius actio interna, quia DEI οὐσία eſt ipſum ſubſiſtens intelligere. Deus eſt intelligens τῷ εἶναι. At mens Angelica non eſt planè ſua intellectio, ita vt intellectio ſit eius οὐσία & eius Eſſe, non enim eſt æquè ſimplex ac prima ſummaque Mens DEVS. Mens Angelica intellexit habendo (τῷ ἔχειν) & participando. Omninoque omnis Entis creati actio diſtat ab eius ſubſtantia. Ergo falſa hęc eſt prædicatio: Angelus eſt ſua actio: &: Actio Angeli eſt Angelus. Hoc ſtabilitur fortiſſimo argumento: Plus diſtat actio rei à ſubſtantia eius, quàm ipſum eſſe eius. At nullius creati entis ſuum eſſe eſt ſua ſubſtantia (Hoc enim vni conuenit creatori.) Ergo multò minus vllius creati entis actio erit ſua ſubſtantia.

Diſtinct. ex diſput. Goclen. publ. an. 80.

1. Partes ſunt Quantitatis vel Eſſentiæ.
2. Ad partes ex quātitate referūtur partes ex mēſura (ſeu partes mēſuræ.) Sic Linea, & vnumquodque quantum dicitur habere partes pedum, vlnarum, vel alius cuiuſdam generis menſuræ. *Partes menſuræ.*
3. Eſſentia eſt ſimplicis rei, vel compoſitæ.
4. Simplex res eſt vel in mente, vt ſunt primæ notiones, vel extra mentem, vt ſunt ſubſtantiæ ſeparatę à materia anima noſtra, mentes diuinæ.
5. Vtrobique dici poſſunt partes perfectionis & ἐνεργείας. Sed hæ partes rectius dicuntur in Deo Attributa ratione tantum, non re differentia.
6. Res compoſita eſt vel in mente, & à mente, vt vniuerſalia; vel in materia exteriori.
7. Hocque aut à mente, aut à natura.

8. A mente

8. A mente, vt compoſita artificialia & ciuilia, aurum, domus.

9. A natura, vt compoſita naturalia.

10. Porrò partes eſſentiæ rei compoſitæ ſunt ſimplices vel compoſitæ.

11. Simplices ſunt Materiales & Formales : & quidem vel verè, vel quaſi.

12. Si res eſſentiaque compoſita in materia exteriori fuerit, ſiue à mente, ſiue à natura, habebit planè illa materiam & formam, è quibus verè & propriè compoſita erit. Sic auri, ſic domus, vici, materia & forma eſt.

Partes analogica oppoſita veris ſeu propriis.

13. Sin in mente & à mente ſimul, habebit aliquid ſimile formæ, & aliquid ſimile materiæ, è quibus dicetur compoſita, vt animal καθόλυ habet ſenſitiuum (τὸ αἰσθητικὸν) quod eſt inſtar formæ : habet ſpecies (hominem & beſtiam) quæ in eo comprehenduntur poteſtate & inſtar materiæ ſunt.

14. Materiales partes, ſeu partes Materiæ voco ipſam materiam & gradus materiæ, vt ad compoſitum referuntur, & quicquid materiæ naturam redolet, vt partes materiales hominis ſunt materia prima & quatuor Elementa.

15. Formales ſeu formæ partes dico ipſam formam, & ea, quibus forma ipſa continetur, vt partes compoſiti ſunt, vt hominis & eſſentiæ eius partes formales anima rationis compos, & quæcunque ab ea ſumuntur ac nominantur, nempe diſciplinæ capax, animatum, αἰσθητικὸν, &c. & reliqua hominis definitionem ingrediuntur vel reipſa, vel virtute : Ideoque aliquando appellantur partes Rationis ſeu definitionis.

16. Partes Compoſitæ ſunt mediæ inter formales & materiales: Dicunturque eæ, quæ ex materia & forma conſtant, in quas compoſitum ſtatim diuidi poteſt. Quæ à plurimis vocantur *Integrales*, vt in homine os, caput.

17. Hæ ſunt ſimiles vel diſſimiles.

18. Similes Totorum ſimilarium. Tales ſunt in Elementis, metallis. Talis eſt in animante caro.

19. Diſſimiles totorum diſſimilarium. Ad quas referuntur Inſtrumentariæ ſeu Officiales partes, quæ corporum ſunt organicorum, vt in animante pes, oculus.

20. Species Generi, vt eſt Animal, ſubiectæ, qua actu Genus in eas diuiditur, partes cenſentur Generis compoſitæ.

His adiicio Canonem Scholaſticum: In compoſito è partibus materialibus & formalibus partes formales dant Eſſe partibus materialibus, & in eis exiſtunt.

Partes ſunt vel *propriè* dictæ, vt ſunt membra ſuo toti cohærentia, ſeu quæ in toto ſunt, ac tunc ſuo munere funguntur, vel fungi poſſunt: vel *Abuſiuè* dictæ : vt membrum auulſum ac ſeparatum, vt pes à corpore ſeparatus dicitur pars abuſione & communione vocabuli, quæ ὁμωνυμία dicitur. Vide in l. Polit. Ariſt.

Digitized by Google

- Partes dictæ
  - Propriè
    - Eſſentiales.
    - Integrales
      - Phyſicæ
        - Similares, quæ cum toto idem nomen & definitionem habent.
        - Diſſimilares, quæ nomine & Definitione à toto diſcrepant.
      - Non phyſicæ, quæ voluntate conſtitutæ ſunt, Rerum
        - Sacrarum ac ſpiritualium.
        - Profanarum & ciuilium.
    - Subiectæ Generi, ſeu communiori.
  - Impropriè, ſeu Analogicè; vt, Nullum Ens creatum eſt, cui non diuerſę cauſæ, vel diuerſa adiuncta attribui poſſint, quæ quaſi partes ſunt illius entis.

Similares, Græcè ὁμογενεῖς, & ὁμοιομερεῖς, quidam vocant cognatas partes, quæ ex eodem quaſi genere ortæ, retinent nomē totius, vt Lapidis partes omnes, fundi partes omnes, lapis, fundus dicuntur. L. planè 304. §. vlt. D. de legat. in l. planè 34. §. vlt. D. de legat.

Diſſimilares ſeu ἑτερογενεῖς, & ἀνομοιομερεῖς vocāt extraneas quaſi alienigenas, quæ vel ex eodem capite deductæ, vel ei cohærentes, tamen quaſi alienigenæ variis nominibus appellantur, vt arboris partes nullæ nomen totius retinent, non magis quam domus aut nauis, aut corpus humanum. Vide Hottom. l. 1. Dial. Area, quam ICti potiſſimam domus partem appellant, non vocatur domus.

ICti ſubiiciunt corporales, quæ pondere noſtro & menſura fiunt: tales enim oculis cerni tangiq; poſſunt.

Ad non Phyſicas referunt νοητὰς, id eſt, Intellectus, quæ animo tantum cerni poſſunt & intelligi. Seruus communis ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorum totus, ſed pro partibus vtiq; indiuiſis, vt intellectu magis partes habeat quā corpore. Vlpian. L. 5. D. de ſtip. ſeru. Huc igitur etiam refer partes Mathematicas. Cæterum cum à Mathematicis orbis diuiditur in partem concauam & conuexam, exemplum, hoc eſt, partium Analogicarum.

Quæritur, quo partes Artificioſę referendæ ſint?

Reſp. Si per Phyſicas intelligis materiales ſeu corporales, Artificioſæ ad Phyſicas ſunt referendæ: Sed non Phyſicæ interim ſunt, quatenus illarum totum intelligitur non eſſe naturale, id eſt, non natura conſtare, ſed hominis manu, ſolertia & arte confectum eſſe, quod eſt Totum Artificiale, vt eſt nauis, currus, ſtatua.

Quæritur, an in Diuinis rectè vſurpetur nomen Partis, cum à veteribus, tum à recentioribus nonnullis?

Reſp. Non niſi καταχρηστικῶς. Itaque cum quærit Scotus, quomodo accipitur ratio veſtigii in Diuinis, cum in diuinis non ſit pars? Reſpondet, vt Trinitas eſt quaſi quoddam totum numerale, ſaltem

κατ' ἐπίνοιαν noſtrā vmbratilē rei eminentiſſima ab intellectu noſtro remotiſſima.

Digitized by Google

ſaltem in conceptu intellectus noſtri. Perſona ibi eſt quaſi pars totius huius: ita etiam appropriatum perſonæ quatenus appropriatum, eſt ibi quaſi pars eiuſdem, quia accipitur pro illo, cui appropriatur, &c. Vide l. 1. diſt. 3. ad 2. artic.

Anatomici quidam partes corporis diuidunt in continentes & contentas. Itaque ſic loquuntur: Partes quædam continent alias partes vel ſuperfluitates, quæ dicuntur contentæ, vt venæ ſanguinem.

Continentes Græcis ſunt μέρη συνέχοντα; contentæ, συνεχόμενα.

Partes Animæ:
- Partiales, vt viſus & auditus, Tales diſtinguuntur loco & ſubiecto.
- Totales, vt vegetatiua, ſenſitiuum, motiuum, appetitiuum. Tales non ſunt ſeparabiles loco & ſubiecto, quia reperiuntur in eadem parte corporis.

Hinc ſoluitur argumentum: Viſus & auditus ſunt partes animæ, & tamē ſunt ſeparatæ loco & ſubiecto. Ergo partes animæ ſunt ſeparabiles ſubiecto, quod tamen negat Ariſt. l. 2. de anima. Vide Dominicum de Flandria l. 2. de anima.

Latinis Pars impropriè locum aliquem ſignificat. Sic Terent. ait: vt hæream in aliqua parte apud Thaidem, id eſt, ſim aliquo numero ſeu loco apud Thaidem.

A Philoſophis etiam interdum populariter accipitur. Cardano ſpiritus eſt ſeminis pars, ſemen enim eſt πνευματῶδες. Sed Scaliger ſentit aliter. Non, inquit, ſpiritus eſt pars corporis, quæ formatur, tametſi eſt in vna maſſa, velut coagulum in lacte. Eſt igitur in corpore ſeminis, ſicut agens in patiente (ac ſi diceret, non vt pars in Toto) non ſeparatus loco, qui ſenſu percipiatur, ſed intellectione. Ex. 6.

In Matheſi diſtinguuntur *Partes Quotæ ſeu Aliquotæ, à Quantis, ſeu Aliquantis.* Partes Quotæ ſeu Proportionales ſunt, quæ quotæ ſint, dici poſſunt, vt dimidia, tertia, quarta. Hæ intelliguntur, cum perfectus numerus definitur ſuis partibus æqualis. Dimida pars ſenarii eſt ternarius, pars tertia ſenarii eſt binarius, pars ſexta eſt vnitas. Has partes (3. 2. 1.) adde, & Totus eſt ſenarius, num. perfect. Dimidia pars de 28. eſt 14. Quarta pars eſt 7. ſeptima pars 4. decima quarta 2. viceſima octaua, vnitas. Iam adde 14. 7. 4. 2. 1. inde exiſtit ſumma 28. num. perfect. Partes ergo quotæ ſunt proportionales: Quantæ autem partes ſunt partes integrales. Seu vt dicam planius.

Aliquota Pars Math. eſt, quæ metitur ſuum totum, ita vt aliquoties repetita totum ſuum conſtituat, qualis eſt numerus 4. cum 8. 12. 16. 20. collatus.

Aliquanta eſt, quæ non metitur ſuum totum (ſed aliquoties ſumpta ipſum vel excedit, vel ab eo deficit) cuiuſmodi pars eſt numerus 4. collatus cum 6. 7. 9. 10. 18. 38.

Pars Aliquota in numeris ab Euclide dicitur Pars: Pars aliquanta ab eo dicitur partes. l. 7. Element. quia numerus, verbi gratia, 4. non eſt pars huius numeri 6. ſed duæ partes tertiæ, quales ſunt duo binarii. lib. 5. Element. def. 1. cum dicit Euclides, pars eſt magnitudo magnitudinis, minor maioris, cum minor metitur maiorem; definit partem aliquotam: hæc enim (perfecte) metitur ſuum totum, non aliquando,

Digitized by Google

Itaque errat Peletarius contendens ibi partem definiri quatenus complectitur omnem partem, tam aliquantam, quam aliquotam, vt rectè iudicat Chriſtoph. Clauius. Peletarius refutari poteſt (deductione ad abſurdum) ex defin. ſecunda, quæ eſt: Multiplex eſt maior minoris, cum minor metitur maiorem. Si igitur ſex diceretur ſeptem, vt Peletarius vult, eſſet 7. multiplex ipſius 6. quod eſt abſurdum. Pars enim ad multiplex refertur, & multiplex ad partem, ita vt minor quantitas menſurans maiorem dicatur pars maioris: maior verò menſurata à minori dicatur minoris multiplex.

Partes Orationis veteres Grammatici accipiunt pro Differentiis vocum ſeu ſpeciebus vocum, vt, 8. ſunt partes orationis, id eſt, octo ſunt vocum differentiæ, Nomen, Verbum, &c. Hæc oratio, Bacchus bibit benè, conſtat tribus partibus, id eſt, tribus ſpeciebus dictionum ſeu vocum, Nomine & Verbo & Aduerbio, vocibus cum numero, Nomine & Verbo; & voce ſine numero, Aduerbio.

Alanus Monachus Germ. Iohannis Scoti Philoſopho Theologi ſubtilis σύγχρονος in parabolis, quas ſuperiore anno edendas curauit ampliſſimus & elegantiſſimus Vir Ioh. Booſius Schmalcald. Q. partes accipit pro Grammatica Donati, cuius initium eſt, Partes orationis quot ſunt? hoc eſt, pro Grammatica arte, quemcunque tandem autorem habeat:

Qui neſcit partes, in vanum tendit ad artes,
Artes poſt partes veteres didicère Poetæ.
Hinc adeò magnum promeruêre decus:
Partibus imbutos ſapientia ducit Athenas.

id eſt, partibus Grammaticis, de partibus orationis, quas vocant, hoc eſt, de vocum ſeu dictionum ſpeciebus.

Pars pro λόγῳ ſeu proportione, ſeu rata parte etiam Græciſmum ſapit, vt πρὸς μέρος, pro rata parte, ἑκάστῳ πρὸς μέρος διδόσαν, id eſt, κατὰ λόγον, pro proportione. Ariſtotel. in Oecon.

Pars abuſiuè & valdè impropriè ſumitur pro conditione neceſſaria, ſine qua non poteſt eſſe quidditas aliqua, vt remotiores differentiæ ex ſententia quorundam, qui negant eas eſſe partes quidditatis.

Partes interdum pro ſectis vſurpamus.

Pars virilis Iureconſult. eſt pars pro numero perſonarum conſtituta ſingulis ex æquo.

Pars occulta numerorum eſt, Algebra ſeu Almucabala.

Ex parte alicuius.

Phraſis eſt Scholaſticorum ſatis frequens, in qua pars accipitur pro Conditione vel Ratione, vel pertinentia ſeu attinentia (quod attinet ad hoc vel illud) vt cum dicunt, *Ex parte Rei, ex parte Dei.* Eſt autem meo quidem iudicio è Græcis ſumpta. Sic enim dicunt, Græci, τὸ ἐπ' αὐτὸν ἧκεν μέρος, quod ad eum attinet, τὸ μὲν ταύτης μέρος, quantum ad hanc pertinet, apud Demoſthenem.

Exempla.

Ex parte ſubiecti, id eſt, quod ad Subiectum attinet.

Circumciſio promittebat *ex parte Dei* gratiam propter venturum Meſſiam: & obligabat *ex parte noſtri* Eccleſiam ad obſeruationem Legis, inquiunt Theologi.

Digitized by Google

Partiale.

Partiale eſt quod ex parte ſeu vna facit.

- Efficiens
  - Totale
    - Simpliciter, quod ſine aliis efficit: Deus creans, agens prorſus independenter.
    - Secundum quid ſeu aliquo modo, (creatura) quod totum agit ſine aliis creaturis: vt Solis lumen & Voluntas hominis.
  - Partiale, quod non ſufficit ſine aliis, Deus cum facit aliquid non ſine creaturæ medio.

Totale] Scholaſtici Theologi eodem ſenſu faciunt duplicem cauſam totalem: Præciſam vnam, ſufficientem alteram: Illa Deus, cum creat: Hæc poteſt eſſe creatura.

Vid. Gabr. diſt.1.q.3.

Partiale] Partiale hic accipies non ita, vt ſignificet vim tantum efficiendæ partis, cum hac ratione Deus nunquam eſſet cauſa huius generis, id eſt, Partialis (quod nihil prorſus nec ſecundum partem, nec ſecundum totum fiat aut mutetur, niſi accedat motus diuinus:) ſed ita vt συνδρομὴν ſeu concurſum, ſeu adiunctionem alterius in efficiendo ſignificet, vtque vel duo, vel tria, vel plura coeuntia tota ſimul agant in tota, aut in omnes partes eius, quod mutuatur pro ſuo quodlibet portione ac velut coniunctis viribus, & niſi eſſent coniuncta, non ſecuturo effectu ſaltem perfecte: Puer enim duorum annorum etſi lapidem ponderis duorum aut trium librarum non poſſit tollere aut geſtare, mouere tamen forte loco aut impellere nonnihil poteſt. Ac ſunt omnino vt in patiente gradus quidam, ita etiam in agente.

An eodem modo Deus & creatura in faciendo concurrãt?

At de modo, quo concurrit Deus cum cauſis ſecundis in agendo, grauiſſima quæſtio eſt. *Aliis* placet Deum concurrere, vt cauſam illas ita impellentem, vt habeant ſe pariter paſſiue prorſus: Hæc ſententia eſt falſiſſima: *Aliis*, vt Manich. mouentem: Sed ita vt aliter moueat lapidem, aliter hominis arbitrium, quod homo ſit eſſentia prædicta ratione; Lapis vero ſenſu etiam deſtitutus ſit; quod de ſpecialibus Dei actionibus in Iuſtificatione & Conuerſione hominis nullum habet dubium, quas à generalibus diſcerni neceſſe eſt.

Aliis contra videtur in generalibus actionibus diuinis Deum aut Permiſſiue, aut Conſeruatiue, aut initiatiue magis in faciendo, quàm effectiue; Creatas contra res magis effectiue, quam conſeruatiue cõcurrere ad effectũ, hoc eſt, Deũ vires eorum, quæ condidit, ſuſtẽtare potius, q̃ mouere, & condita mouere potius ſe, quam ipſa ſe ſuſtentare. In poſteriore ſententia eſt Vit. Amerbach. l.2. Phil. natur. p.240. Quanquam, inquit hic, Deus omnibus rebus conditis adeſt. (In ipſo enim viuimus & mouemur, inquit Paulus) non tamen ita, vt opinor, mouet, vt faber ferram aut ſecurim; ſed aut conſeruat in ſua eſſentia, viribus & ſtatu, omnipotenti ſua vi & occulta mirabilique & incomprehenſibili ratione ac modo, . vt ſi quis Claudus circumgeſtetur ab alio, & interficiat alium puerum poſt alium, proprie facit cædes has, non is qui geſtat, quanquam &

Digitized by Google

hic quodammodo eſt cauſa, & quidem vt faciens recte puniretur æque ac ille, qui mouet manum & infligit gladium: aut quemadmodum qui ſtans in turri aut alio ædificio volantes ibi per aerem auiculas capit, facit hoc quidem proprie, ſed idem facit etiam quodammodo faber, qui turrim aut ædificium conſtruxit, ideo quod ſine horum operum alterutro aut ſimili nõ poſſet ibi verſari homo; niſi quod Deus non recedit à rebus, vt artifices faciunt, ac propterea prius exemplum commodius eſt hoc poſteriore. Hæc Vitus Amerbach. hac quidem in re Opinator.

Prima ſententia falſa eſt: Duæ ſequentes ſunt λογικαὶ, de quibus alibi iudicium meum expoſui. Multi hic ſunt multæ doctrinæ, præſertim contentioſioris illius & velut theatricæ Philoſophi, quos, ſi placet, conſules.

Secundo, vt Cauſale interdum ſignificat quod continet cauſas, ſeu conflatum eſt è cauſis: Sic Partiale accipitur interdum pro eo, quod è partibus collectũ eſt ſeu conſtitutum, vt Definitio ſeu Deſcriptio Partialis, id eſt, conflata è partibus. Sic Accidentalis eſt, quæ cõſtat ex accidentibus. Ego Definitionem è partibus collectam, quam illi vocant Partialem, libenter voco Epagogicam, præſertim ſi multas partes contineat ſufficientes. ἐπαγωγὴ enim eſt enumeratio ſeu Inductio partium, quæ eſt vel perfecta, vel imperfecta.

Particularis.

Particulare interdum opponitur ſingulari & vniuerſali, vt cum in Logica dicitur alia eſt Propoſitio Vniuerſalis, alia Particularis, alia Singularis.

Interdum Particulare accipitur pro Singulari, quia Indiuiduum vna pars cenſetur.

Interdum pro ſe & ſingulari ſimul, vt cum dicitur in Modo Darii, aſſumptio eſt Particularis, id eſt, proprie particularis, vel ſingularis.

Particularis Philoſophia eſt, quæ vel ad ſubiectum certum definitumque eſt adſtricta accommodataue, vel in qua principia alterius ſcientiæ illuſtrantur atq; exercentur, vel quæ ſenſibus obiecta eſt.

Phyſica eſt particularis Philoſophia reſpectu Metaphyſicæ, quia illa verſatur in corpore naturali: hæc vero in Ente, qua Ens. At Medicina eſt Particularis Philoſophia naturalis, quia in Medica arte generalia Phyſicæ præcepta confirmantur & exercentur. Itaq; quidam recte Medicinam ad Phyſicam reducunt. Vbi definit Philoſophus naturalis, ibi incipit elegans Medicus. Ariſtot. in paru. Natural. Et Zuingerus in Theatro vitæ: Ars curandi homines ex media Philoſophia principia & fontes ſuos petit, *qua deinde particularibus Medicinæ præceptis illuſtrantur & confirmantur*. Quare Medicina nihil aliud eſt, *quam Particularis quædam & ſenſibus obiecta Phyſica*. Phyſicus enim καθόλου omnia naturalia corpora, proindeque etiam humanum contemplatur, ἐπιστήμης ſeu γνώσεως ἕνεκα. Medicus vero circa ſolum fere corpus humanum, non tantum vt ſciat eius naturam (eatenus proprie phyſicus eſt) ſed potius vt ex phyſica rationem operandi & ad corpus appplicandi deducat. *Cur Medica ars dicitur Particularis Philoſophia Phyſica.*

Partilis.

A Barbarorum lingua hanc mutuati ſunt Aſtrologi vocem, pro, partibus expletus, ſeu omnibus numeris expletus, vt partiles aſpectus dicunt, cum à ſigno vel ſtella ad aliud ſignum vel ſtellam præciſe tot numerantur gradus, quot configurationem ſeu aſpectum ipſum conſtituunt, vt ad ſextilem 60. ad quadratum 90. gradus requiruntur: Tot enim

Digitized by Google

enim partes ſingularum configuratio-num latera conſtituunt. Partiles igitur idem ſunt quod partibus abſoluti. Qui bus opponuntur platici (οἱ ἐν πλάτει) cum ſigna aſpiciunt ſe aſpectus alicu-ius genere, ſed non perfecto ſeu præci-ſo numero graduum, qui ad aſpectum quemlibet requiritur, ſed vel deficien-te, vel redundante.

PARTICEPS.

Particeps interdum idem eſt quod præ-ditum, compos, vt homo eſt animal rationis particeps. Ariſt. τὰ μετέχοντα ταύτης τῆς ἀρχῆς, quæ res compotes ſunt huius principii, nempe mentis.

Interdum participem fieri idem eſt quod vniri. Natura humana fit particeps o-mnipotentiæ, ſcilicet per vnionem.

Interdum eſt accipere per informatio-nem, non tantum per vnionem. Cor-pus noſtrum fit particeps animæ, dum anima reddit hoc animatum, viuum, ſentiens: horum enim ratione ineſt corpori, vt forma ſubiecto (ſed non facit corpus noſtrum intelligens & volens, quia his potentiis proprie nul-lam partem corporis informat.) Ita Caro Chriſti non fit particeps λόγου. Di-uinitas enim ſeu λόγος cum non ſit hu-manitatis aſſumpta forma, ſed tantum inhabitatrix, non facit humanitatem proprie Deificatam, omnipotentem, incircumſcriptam. Proprie inquam: Interdum enim Patres dicunt carnem Deificatam, ſed intelligunt Deitati v-nitam ſeu Dei propriam carnem, vel carnem diuinis donis vnctam. *Itaque falſum eſt quod hodie nonnulli docent* λόγον communicare ſe & ſua carni, ſicut ani-ma corpori ſe & ſua communicat.

Particeps facta eſſe dicitur humana natu-ra Chriſti Omnipotentiæ, & diuinæ naturæ quoad donorum acceſſionem. Magnus quidam vir recte ſic ſcripſit: Quod Baſilius ait; Carnem factam eſ-ſe participem deitatis, ita intelligen-dum; Caro à Deitate realiter glorifi-cata eſt, id eſt, donorum excellentia, proprietatibus eſſentialibus Dei con-formata, non exæquata.

Participatio.

Participatio eſt portionis communicatio. Sic accipiunt Ariſtoteles & Zabarella. Generatio viuentis eſt prima partici-patio animæ nutritiuæ cum calore na-turali. Ariſt. l. de vit. & morte. Gene-rans enim exhibet aliquid de ſua ma-teria, & aliquid de ſua forma, hoc eſt, generans communicat aliquid de ſua anima nutritiua, quatenus exhibet ſe-men vitali facultate præditum, quæ eadem erat in generante, ſed ſimul communicatur aliquid de ſua materia, quia forma non poteſt migrare de ma-teria in materiam. Generatio igitur vi-uentis eſt actio, qua viuens generans exhibet portionem ſuæ materiæ vna cum portione animæ nutriuæ & calo-ris ſui naturalis. Atq; hæc eſt Participa-tio. Zabarella lib. de facult. animæ. c. 11.

Participatio dicitur reſpectu vel Partis, vel Similitudinis ſeu Effecti, vel facul-tatis ſimilis. Exempla hoc oſtendunt.

Creaturæ participant Bonitatem Dei ſe-cundum ſimilitudinem & mutatiõné, non ſecundum partem. Deus enim eſt ἀμέθεκτος.

Appetitus ſenſitiuus, ſicut & vis locomo trix, particeps eſt rationis, qua nimirũ aliquo modo ſupremæ potentiæ intel-ligenti nexu copulatus neceſſario ad-eſt & paret tanquam ὑπηρέτης, (mini-ſter) ſeu qua ſubiicit ſe & obedit ra-tioni ſeu menti intelligenti & volun-tati ſupremæ actionum liberarum & appetitionum dominæ, mentis decre-ta iuſſaque & imperia voluntatis ex-equendo. Itaq; eſt præditus ratione πώς. *Quomo[...] [...]otenti[...] quadam [...]nima ſ[...] rationis [...]ticipes.*

Nihil eſt in rerum natura, quod partici-pata Deitate ſit Deus. Picus Mirand.

Digitized by Google

Axioma.

Quicquid eſt tale per participationem, exiſtit ab eo, quod tale eſt per eſſentiam. Hoc igitur illo eſt prius & antiquius: ſeu, omne participans (vt creatura) & omne participatum (vt Bonitas) eſt poſterius eo, quod eſt illud per eſſentiam ſeu de ἑαυτὸν (ex ſe ipſo.) Itaque & creatura & Bonitas eius Deo poſterior eſt. Sic Scotus, credo.

Recipe, quæſo, me vel hac lege in participatum diſciplinæ, vt te ego in noſtræ, ſi qua erit, gloriolæ participatum admittam. Anima ſenſitiua in brutis dicitur pars potentialis animæ intellectiuæ, quia aliquid perfectionis animę intellectiuæ, ſcilicet vitam cognitiuam participat, ſed non intellectiuam. Biel. l. 3. d. 33. q. vn.

Participatum.

Participatum eſt quodammodo communicatum. Opponitur ei, quod eſt per naturam ſeu eſſentiam ſuam. Eſſe noſtrum, vita noſtra eſt participata: Bonitas noſtra eſt bonitas participata, id eſt, creata.

Thom. Aquinas in Logica ſua. Licet proprium vni ſpeciei conueniat: tamen nihil prohibet proprium vnius ſpeciei Participatione multis aliis ſpeciebus conuenire. Sicut proprium eſt igni eſſe calidum, & tamen multis aliis ſpeciebus hoc conuenit, quatenus hoc participant ab igne.

Participatum eſt aduentitium ad rem præter eius eſſentiam, & opponitur Eſſentiali.

Splendor, qui eluxit in facie Chriſti transfigurati Matth. 17. non fuit illi eſſentialis (contra quam quidam volunt) ſed participatus, id eſt, participata ſeu aduentitia præter ipſam eſſentiam qualitas; Quia is ſplendor & inhæſit, & non ſemper in facie & carne Chriſti fuit. Maieſtas hæc realis viſibilis fuit donum creatum. Nec ſplendor ille fuit ipſius eſſentialis Dei lucis pars vera carni Chriſti realiter communicata, ſed, vt dixi, ad humanam Chriſti naturam aduentitia. Differt à ſplendore Moſis Exod. 24. quia hic ἔξωθεν, ille ἔσωθεν exſtitit. Non autem ſpecie.

Participare.

Participare eſt idem, quod partem capere, ita vt duplicem relationem inferat, & partis ad totum, & capientis ad captũ. Prima eſt realis; nec tamen ſumitur ibi pars proprie pro eo, quod eſt aliquod rei, ſed intenſiue, prout omne minus dicitur pars maioris. Secunda vero relatio eſt rationis, cuiuſmodi eſt inter dans & datum. Tripliciter tamen pars capitur: aut pars capitur ſic vt totum captum ſit pars capientis, ſicut ſpecies participat genus, quantum ad partes eſſentiales generis, non ſubiectiuas: aut ſic, vt pars capti ſit pars capientis: aut tertio modo ſic, vt pars capti ſit ipſum totum capiens. Primis duobus modis relatio capientis & capti poſſit concedi eſſe realis: tertio modo non. Cenſura igitur digna eſt ſententia Taurelli p. 2. de rer. æternit. Participem fieri eſt partem capere: Et participare eſt partem capere. Hic Piccol. ei reſpondere poteſt ex vocis ambiguitate ſeu multiplici ſignificatione, non eſſe iſta perpetuo vera. Hinc participatiuum, vt Quæſtio eſt, An Caro hominis & bouis ſit eiuſdem ſpeciei & naturæ? Reſpondet Albert. M. negate eo, quod totum, quod eſt in hominis corpore ſecundum aliquid naturæ intelligentis, ſit participatiuum. Eth. 9 tract. 2. c. 1.

Participare non ſolum Accuſatiuum ſibi adiungit, ſed & cum Ablatiuo frequentatur à Gabr. Biel. & Iac. Schegk. vt,

omnia

Digitized by Google

Omnia corpora lucem participant ſecundum μᾶλλον ϗ ἧττον (magis & minus) itaque vix vllum eſt corpus ita opacum, quin per multam terſionem & politionem fieri poſſit luminoſum quodammodo, vt patet cum de cinere fit vitrum, & è terra carbunculus. Biel. l. 2. d. 13. quæſt. vn. Nihil eſt, quod Deum non participet aliquo modo. Abbas Vercellenſis in extract. diuinor. nomin. Dionyſ. Angelus dicitur animal à Platonicis, non vt participans naturam animalis, ſed prout virtutes eius ſunt in ipſo eminẽter. Albertus Magnus in expoſ. cœleſt. Hierarch. Manus participat odorem: vnde odorata dicitur. Irrationale participans ratione eſt rationale per participationem. Voluntas eſt irrationalis per eſſentiam ſeu ſecundum ſe, rationalis per participationem (Biel. l. 3. diſt. 13. q. 1.) non abſolute & natura ſua.

In homine eſt τὸ
- λογικὸν, rationale
  - Principaliter & in ſe ipſo per eſſentiam, Intellectus & ratio.
  - Per participationem, quod rationi obedit, vt filius Patri.
- ἄλογον, irrationale
  - Simpliciter, potentia θρεπτικὴ, nutrix.
  - Participans ratione, vt appetitus ſenſitiuus.

Ariſtot. in Ethic.

Sic dicunt participare furto, re furtiua, re ſpoliata, pro quo dicunt etiam communicare in furto.

Schegk. Natura participat contrarijs: vt in voluptate iuncta quies & motus ſimul eſſe poſſunt: poſſumus enim ſtomacho ridere, id eſt, ridere cum iracundia. Cic. l. 2. ep. 17.

Omnia participant vno, probatur id per numerum, qui quodam modo opponitur vni, ſicut diuiſum indiuiſo. Omnis enim numerus participat vno, & ita omnia tota & omnium partes. Per id igitur, quod eſt vnum, omnia exiſtentia habent eſſe, ſicut participantia per participatum. Scholaſt. in expoſ. diuinorum Nominum.

Non puto eſſe ſuperuacaneum aliquid de hoc annotare. *Participo accipitur & actiue & paſſiue.* Significat enim & participem facere, ſeu communicare, & participem fieri ſeu partem capere. *Paſſiue*; Alius ab alio participat, id eſt, partem capit Per Fidem pretioſum Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus in cœna participamus, id eſt, participes ſimus corporis.

Qui alteri exitium parat, cum oportet ferre ſibi paratam peſtem, vt participet parem. Cicer. in Tuſcul. *Actiue.* Participare cum aliquo ſuas laudes, Liuius; id eſt, communicare. Ciceroniana ſunt; Equitatus noſtri particeps factus eſt, hoc eſt, partem accepit, partem nactus eſt, vulg. participauit. Me aliqua ex parte in ſocietatem gloriæ tuæ venire patiare.

Participare Ariſtoteli Topic. 4. eſt *ſuſcipere rationem & definitionem.* Species participat genus, id eſt, ſuſcipit definitionem ſui generis. Vid. loc. 5.

Participare Rationem in Peripatetica Schola eſt *Moueri à ratione*, vt ibi obediat, *vel operari ex imperio rationis, & ita ei*

ſubjici (ὑποβάλλεσθαι.) Tribuitur id potentiæ ſentienti, quæ quatenus operatur inſtinctu naturæ, ordinata & determinata eſt ad vnum vt natura: quatenus vero obedit & ſubijcit ſe rationis dominatui, ad diuerſa tendit, nec ad vnum determinata eſt, etſi in oppoſita non poſſit ſimpliciter & ex natura ſua. Quadrat in illam verſus:

Ad Dominæ nutus obſequioſa ſuæ.

PASSIO.

Paſſio accipitur. 1. Generaliſſime vt eſt genus generaliſſimum. 2. Generaliter pro acquiſitione vel deperditione alicuius formæ, aut inceptione vel deſitione alicuius rei. Sic quodlibet ſubiectum acquirendo formam vel perdendo acquiſitam, & omne quod generatur aut corrumpitur, dicitur Pati. 3. Aliquantulum preſſius pro quacunque inclinatione rei ad aliquid acquirendum vel conſeruandum.

4. Ex mente Philoſophi accipitur vt diſtinguitur contra potentiam & habitum, pro forma aliqua in potentia appetitiua nata dirigi recta ratione, & ita accipitur tripliciter.

1. Generaliter pro qualibet huiuſmodi forma potentiæ appetitiuæ, ſiue ſit actus elicitus, ſiue qualitas actum elicitum conſequens, vt delectatio, vel iuſtitia, ſiue etiam appetitus ſit ſenſitiuus, ſiue intellectiuus. 2. Strictius, pro huiuſmodi forma appetitus ſenſitiui, & ita excluduntur partis intellectiuæ πάθη.

3. Strictiſſime pro ſolo actu elicito appetitus ſenſitiui, & ita excluditur qualitas ſequens huiuſmodi actus. Et ita videtur accipere 2. Eth. 5. cum dicit delectationem & Iuſtitiam ſequi paſſiones. Quidam addunt magis vocabulum reſtringentes, accipi etiam pro actu elicito intenſo vehementer ad actum exteriorem impellente. Hinc fit vt diuerſo modo definiatur. Paſſio igitur.

1. Eſt forma ſeu qualitas diſtincta à cognitione, quæ ſubiectiue eſt in appetitiua potentia, & requirit cognitionem actualem ad ſuum eſſe. Laus & vituperium conuenit paſſionibus per quandam denominationem externam, nempe per moderationem virtutis (igitur laudatur non qui ſimpliciter, ſed taliter iraſcitur:) non autem interne, eſſentialiter & ex ſe.

2. Eſt motus appetitiuæ virtutis ſenſitiuæ in imaginatione boni vel mali. *Damaſc.*

Eſt motus appetitus ſenſitiui in phantaſia boni & mali, id eſt, inclinatio actualis, qua appetitus actu tendit in bonum proſequendum, aut malum fugiendum, aut in adepto bono acquiuſcendum. *Euſtrath.*

3. Eſt actus elicitus appetitus ſenſitiui requirens præuiam cognitionem ad ſui exiſtentiam. *Eſſe exiſtere eſt Bieli exiſtentia.*

Ἄλλως.

Paſſio 1. accipitur pro ſpecie motus ab actione diſtincta. Sic verberatio paſſio eſt, id eſt, receptio actionis, vt pati eſt recipere. Sunt qui definiant receptionem formæ in patiente.

2. Pro affectione, hoc eſt, accidente ſubiecti. Sic dicuntur paſſiones planetarum. Hæc paſſio eſt vere, vel quaſi; vt Paſſiones entis, id eſt, quaſi paſſiones. Viſibilitas eſt πάθος (vere) coloris. Item eſt Propria vel Communis.

3. Pro qualitate ſenſili non diu permanente orta ex perturbatione animi, vt eſt rubor in facie ortus ex pudore.

4. Pro morbo corporis vel animi.

Viuat in æternum, qui dat mihi dulce falernum,
Qui mihi dat villum, mala paſſio torqueat illum.

Paſſio.

Digitized by Google

Paſſio pro receptione eſt:
- Perfectiua, vt cum afficitur viſus bene ſymmetro obiecto: cum Luna recipit lumen Solis.
- Corruptiuà, (Dolorifica) cum læditur aſpectus forti lumine.

Vtilis igitur hæc diſtinctio eſt in explicatione quæſtionis; Viſio ſitne Paſſio perfectiua, an Corruptiua? An viſio ſit ex eorum numero, quę dolorem faciunt?

Sic paſſibile eſt paſſione:
- Perficiente, qua aliquid recipitur in patiente. Sic patitur qui reducitur de potentia ad actum ſcientiæ ſuſcipiendo ſcientiam. *Saluatiuam* vocant Barbari.
- Corrumpente, per quam aliquid remouetur à patiente.

Vtilis hæc διάκρισις ad quæſtionem: An corpus Beati hominis recte dicatur paſſibile? Reſpondetur Beatorum ſeu glorificatorum corpora dicuntur patibilia paſſione perfectiua, quia recipiunt qualitates perficientes, vt claritatem, lucem, agilitatem & perfectiſſimam ac indiſſolubilem humorum temperationem, ex qua proficiſcitur æterna nec vnquam interrupta corporum ſanitas. Quare dicuntur & Impatibilia, ἀπαθῆ, paſſione corruptrice, quia ſunt incorruptibilia.

Paſſio pro accidente ſubiecti eſt propria, ἴδιον πάθος, καθ' ἑαυτὸ, συμβεβηκὸς vel communis.

Πάθος in morbis Medici vocant Symptoma, hoc eſt, affectionem, quæ proprie & immediate morbum inſequitur.

Ex Ariſt. 1. Phil. 4.

Πάθος ſignificat:
- Qualitatem, cuius cauſa res eſt alterabilis, vt eſt albedo, dulcedo.
- Qualitates, in ſenſu ἐνέργειαν, aut in ſubiecto alterationem.
- Alterationem ſecundum qualitates, quibus res deterius habet quam ante. Sic morbus dicitur πάθος.
- Quicquid nocet, quicquid nos cruciat. Vid. Schegk. in Prædicam p. 475.

πάθος:
- κατὰ φύσιν, vt frigus in aqua.
- παρὰ φύσιν, vt calor in aqua, quæ vt actu calida ſit, tamen ſemper eſt δυνάμει ſeu τῇ φύσει frigida.

CANON.

Πάθος κατὰ φύσιν ſalua ſubiecti natura permutari poteſt πάθει (contrario) παρὰ φύσιν, vt ſalua οὐσίᾳ aquæ frigus permutabile eſt cum calore.

Paſſio
- Propria, Ab alio: Neque enim à ſeipſa quicquam patitur. E Scalig. l. 5. de cauſ. l. l.
- Impropria, ab ſe ipſo: ſeu agentis ab ſeſe patiente. Omne enim quod mutatur, mutatur ab alio. Hic quod & quo manifeſte differunt, vt ego ferueo ab igni.

Paſſio
- Extra prodiens.
- Intus manens, ἐμμένουσα.

Paſſio
- Certa ſpecies motus, oppoſita actioni.
- Res, quam quis patitur, vt Calamitas & dolor.
- Quodlibet accidens ita proprium accidens dicitur. ἴδιον πάθος.
- Certa ſpecies qualitatis ſenſilis, quæ ex affectu ſeu perturbatione interna animi exiſtit, ita vt non diu permaneat, vt rubor in facie ortus ex pudore, pallor ortus ex metu.

Paſſio pro receptione cuiuſque rei
- Siue per eam patiens aliquid abijciat, ſiue non. Sic patitur aer cum Solis luce colluſtratur. Sic Luna, cum recipit lumen Solis.
- Cum abiectione alterius, ſiue id, quod abijcitur, ſit conueniens rei naturæ, ſiue repugnans; quomodo aqua patitur, cum refrigeratur aut calefit.
- Cum expulſione eius, quod naturæ patientis accommodatum erat. Hæc acceptio propria magis & germana eſt. Id enim proprie pati dicitur, quod à diſpoſitione ſecundum naturam ad eam, quæ ſecundum naturam non eſt, perducitur. Colleg. Conimbr. in Ethic. diſput. 6. Talis paſſio intelligitur.

Motus Appetitus ſenſitiui, qui affectus dicitur. Hic enim fit cum mutatione non naturali corporis, nempe quia eo diſtrahitur cor à motu ſibi naturali, etſi inter paſſiones aliæ motionem afferant minus, aliæ magis à natura alienam. Græci πάθος affectum omnem ſine ſenſu etiam intellexere, Scal. ex. 344. ſect. 2.

Hinc Sympathiam dixerunt communem affectionem duabus aut pluribus rebus.

Πάθος

Πάθος (PASSIO, AFFECTIO) ſignificat propriam rei affectionem & immutabilem, quę cum ſubiecto reciprocatur, vt proprium πάθος creaturæ eſt.

Deinde accipitur pro accidēte mutabili, qualitate patibili, quæ intēdi & remitti poteſt, pro affectu. Sic dictum eius cauſſa ſubiectum patibile & mutabile ſit. Sic 6. Topic. loco 37. accipit Ariſtoteles.

Dolor proprium ſenſionis πάθος eſt, id eſt, dolor proprie ineſt ſenſioni.

Ἀπορία eſt πάθος animi, intelligentis ſe propter paria vtrinque rationum momentis ligatum eſſe.

Paſſiones quædam ſunt, quæ inſunt cum mutatione & alteratione partis ſenſitiuæ, & non fiunt ſine immutatione organi. Hæ ſunt totius coniuncti, aliæ ſunt paſſiones tantum ſpirituales. Eæ poſſunt ſine omni mutatione, quę in organo ſit, fieri, ac tales ſunt animæ. Scotus libr. quarto diſtinctio. 49.

Perpeſſio & Paſſio differunt. Paſſio enim poteſt eſſe & grauis & leuis: ſed perpeſſio non eſt leuis paſſio, & leuis paſſio non poteſt dici perpeſſio. Et ſane multa patimur, quæ non perpetimur. Ridiculi igitur, qui Paſſionis vocabulum Romana tribu amouerunt, cenſore Marco Tullio Cicerone, perpeſſionem in locum eius ſuccenturiauerunt (iudice Scaligero exer. 344. ſectio. 2.)

PATRIA.

Patria 1. pro loco natali ſumitur ſeu genitali ſolo.

2. Pro vno aliquo ſtatu & communi, velut naui ſub vno Rege aut ſub vna lege; de qua dicitur; Dulce & decorum eſt pro patria mori.

PATROCINARI.

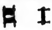
Patrocinari, pro aliquo adeſſe, minus eſt, quam Applaudere, συνευδοκεῖν. Verbo enim Applaudendi συνευδοκία, id eſt, comprobatio magis notatur, quam verbo patrocinandi; cum fieri poſſit, vt aliquis alteri patrocinetur, cuius tamen rationes infirmæ ſint, vel cuius cauſam non approbet. Iohan. P. in Sch. cap. 1. ad Roman.

PAVSA.

Pauſa eſt à verbo παύω. Generatim accipiendò requies eſt ſeu intermiſſio otiumque abs re aliqua. Græçe παῦσις.

In Muſica eſt Elementum ſilentii in cantu coniuncto, quem vulgo Figuralem dicunt, hoc eſt, qui diuerſis modulationibus iucunde conſonantibus plurimum inæqualiter canitur.

Sunt Pauſæ maiores vel minores. Maiores ſunt Breuis, Semibreuis, Longa.

Pauſa Breuis eſt virgula ab vna linea ad alteram deducta

Semibreuis eſt virgula à linea ad mediū proxime dependens

Longa eſt virgula ab vna ad tertiam lineam deducta

Minores ſunt Minima, Semiminima, Fuſa.

Minima eſt virgula à linea ad medium proxime aſſurgens

Seminima eſt virgula pauſæ minimæ ſemel inflexa

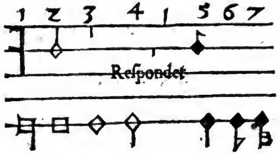
Fuſa eſt Pauſa minimæ bis inflexa.

Pauſæ in Muſicis ſunt & characteres ſilentii moram menſurantes. Suntque ſeptem.

Digitized by Google

Quarum

P A X.

In Philoſophia Ariſtotelis quomodo accipiatur nomẽ pacis, notum eſt, nempe Politice.

Sed à Platonicis etiam accipi & intelligi de concordia ac conſenſione interiorum hominis virium vel tranquillitate animi, ij norunt, qui Platonica legerunt. Et Apoſtolicæ Literę ſpirituale pacem nobis intimant & cœleſtem.

E Scholaſt. igitur deſcriptiones & diſtinctiones petimus. Auguſtini 19. de Ciu. Dei c.13. deſcriptiuncula eſt: Pax eſt tranquillitas ordinis. βραχυλογία hæc indiget ἐξηγήσεως. Hoc igitur nihil aliud eſt dictum, quam Pax eſt quieta & ſuauis concordia iuſtum ordinem ſeruans.

Primo vt commune ἀφ' ἑνὸς nomen pacis conuenit paci Bonorum: δευτέρως malorum. Nam & inter malos ordo eſt licet peruerſus. Itaq;

1. Pax Hominis vel eſt ad Deum, vel ad ſeipſum, vel ad proximum.

Pax Hominis
- Ad ſe.
- Ad alium,
  - Deum.
  - Proximum.

Pax hominis ad Deum eſt ordinata hominis ad Deum in Fide ſub æterna lege obedientia.* Quamdiu enim in hac vita peregrinamur à Domino, per fidem ambulamus; non per ſpeciem.

Pax hominis ad ſe ipſum eſt ordinata cognitionis & actionis conſenſio, vt quod recta ratio dictat, voluntas efficaciter imperet. εἰρήνη Platonica.

Pax hominis ad proximũ eſt cum omni homine ordinata concordia, qua nemini nocet, & cum poteſt, prodeſt.

2. Pax eſt vel ſpiritualis ac interna, ſpiritus, ſeu pectoris, ſeu conſciẽtiæ: vel externa corporis, & terrena, temporis: vel ſuperna & cœleſtis, æternitatis.

Pax temporis ſeu Tẽporalis requirit pacem cum proximo.

Pax interna, ſpiritualis ſeu Pectoris exigit pacem hominis ſecum ipſius.

Pax cœleſtis ac æternitatis complectitur pacem perfectam cum Deo.

Hæc pax eſt cõcordiſſima ſocietas fruendi Deo. Finis hominis eſt hæc pax in vita æterna; vel vita æterna in pace.

3. Pax mala & periculoſa eſt pax vel cum Diabolo, vel cum carne propria, vel cum Mundo & peccatorum conſortio. Vid. Gab. Bielem Spirenſem lect. 81. in expoſ. Miſſæ.

Pacatæ gentes dicuntur, à quibus nullum bellum metuitur, cum quibus pax eſt inita. Pacatiſſimæ gentes, pro Domo ſua Cicero; Vel quę bello carent, quæ in pace ſunt, vt ſic pacata natio vel ciuitas dicitur. Et pacatus homo, qui nõ eſt hoſtis. F. Syluius in comment. pro L. Manilia.

PEIERATIO.

Peieratio, Deterioratio, Melioratio barbarorum ſunt pro mutatione in peius, in deterius, in melius.

In

Digitized by Google

In doctrina Criſium vtraq; eſt vel ſubita vel paulatiua. (quæ fit paulatim.)

PELLEX.

Pellicem deriuant nonnulli, ſecuti credo A. Gellium à Græco παλλακίς, vel παλλακή. Hi errant. Pellex enim eſt à Latino Pellicio, quod eſt à per & Lacio. Et pallaca ſeu pallace παλλακίς ſeu παλλακὴ eſt concubina, id eſt, ea quæ conſueuit ſeu corpus miſcet cum cœlibe. Ariſtophan. ἕξω σε παλλακὴν, habebo te concubinam, συνοικίσω μετὰ σου, Jch will mit dir Haußieren. Sic Th. Beza in libr. de Repud. & Diuort. Concubinas vocabant Romani mulieres cœlibis vnius conſuetudine contentas, minime id tamen coniugali affectu, quoniam nec vlla erat facultatum communicatio, neque in familiam eius tranſibant, ideoq; liberi ex concubina ſuſcepti legitimi non cenſebantur. p. 285.

Pellex vero eſt, quæ conſueuit cum eo, qui habet vxorem, ſeu quę vna cum iuſta vxore habetur. Iraq; vitioſe diceretur, Hæc eſt pellex mea, cum dicendum ſit, Hæc eſt pellex vxoris meæ; vt & recte dicitur; Hæc eſt mea Pallace, Hęc eſt Pallace Veſpaſiani, id eſt concubina. Sic Maſur. Iurec.

PENDEO.

De vſu huius verbi vide Dependeo.

Cognitio eius neceſſaria eſt, quia interdum accipitur obiectiue, interdum effectiue in Definitionibus. Non obſeruatum hoc errorem parere poteſt. Exempli cauſa. Ens reale eſt, cuius eſſe non pẽdet ab operatione intellectus, cuiuſmodi ſunt homo, angelus, domus, calceus, id eſt, quod exiſtit etiamſi non ſit obiectum intellectui. Poteſt interim pendere effectiue ab operatione Intellectus diuini vel artificis. Ens rationis eſt, cuius eſſe pendet ab operatione intellectus, cuiuſmodi ſunt Prædicati, ſubiecti, generis, ſpeciei notiones, id eſt, quod tantum exiſtit eo, quod intellectui obiiciatur: ſeu quod non alia ratione exiſtit, quam obiectiue in intellectu. Atq; hoc eſt Ens rationis pendere obiectiue à ratione. Itaq; ſi Ens rationis eſt, non eſt Ens ſenſibile. Nec igitur exiſtentiam poteſt habere realem, nec obiectiuam in ſenſu. Coroll.

Ens aliquod pendet obiectiue ab operatione Intellectus	Vt nihilominus de Entibus realibus dici poſſit, vt Genus & ſimiles notiones Logicæ.	Ens rationis proprie ſumptum habens fundamẽtum in Re.
	Vt de nullo Ente reali dici poſſit, vt Chimæra.	Ens fictum ſeu cõmentitium, non habens verum fundamẽtum in Re.

Pendere dicitur anima à corpore	Vt medio.
	Inſtrumento.
	Vt adminiſtrante ſpecies.

PENETRATIVVM.

Aliquid poteſt dici Penetratiuum tripliciter, vel quia habet figuram acutã ad

penetrandum : vel propter materiæ paruitatem, vt ſunt corpora rara: vel per aliquam virtutem actiuam , & ſic ſubtilitas eſt in corpore glorioſo, vt Scotus. Corpus autem ſubtile eſt, quod habet pauciores partes materiæ ſub eadem vel maiori quantitate, vt ait Scotus l.4.d.49.& l.de generat. A Philoſopho dicitur ſubtile eſſe, quod ſit repletiuum partium. Scotus ibidem. Sunt qui ſentiant corpora eatenus eſſe penetrabilia, quatenus virtus diuina diuidit corpus quicum eſt.

PER.

Per *nota cauſæ ſociæ* vel miniſtræ: ſicut mulier de viro , ita & vir per mulierem. 1.Cor. quę videlicet ſit ortus virilis miniſtra, vt ait Athanaſius.

Per Nota Medii: Hæretici quidam dixerunt Chriſtum tranſiſſe vterum virginis tanquam per canalem. Athanaſ. in explic. 1. Cor. Quemadmodum corpus Chriſto perunitum eſt, ſic nos illi per panem fractum copulamur, ſeu coniungimur. Anima videt per oculum: Ignis vrit per ferrum vt inſtrumentum. Oculus videt per animam, ferrum vrit per ignem , vt per Principem cauſam. Athanaſ. in 1. Corinth. ſuper verba, Ne forte ipſe reprobus fiam: Quo pacto ipſi per ſolam [illegible] aſſequi ſalutem potentes, qu[illegible] peccatis deuincti.

Per te, id eſt, apud Te, ex tua ſente[illegible] Te Scholaſticis nota eſt Du[illegible] ſeu ſyllogiſmi deducẽtis ad abſurdum. Nam concluſionem ponit falſam aduerſariæ partis. *Sic & per Aduerſarium.*

Exemplum hoc eſt apud Caietanum in cap.2.lib. de Ente & Eſſ. Thomę Aquin.

Nullum vniuocatum in ratione ſui Vniuoci habet aliquid plus quam reliquũ vniuocatum.

Subſtantia & accidens ſunt vniuocata in Ente per Te.

Ergo ſubſtantia nou habet aliquid plus in ratione ſui vniuoci, ſcilicet Entis, quâ Subſtantia.

Diſcurſus bonus, Concluſio vero falſa: Ergo altera præmiſſarum: Non maior, quia illa habetur ex Antiprædicamentis: Ergo minor, quæ eſt Concluſio aduerſę partis.

Per vniuocum intelligitur ſuperius, vt Ens.

Per vniuocata, huic ſubiecta ſeu Inferiora, Subſtantia & Accidens.

A Scholaſticis interdum *Per* antithetice diſtinguitur ab A, vt cum dicunt nos aliqua in Deo eſſe cognoſcere per creaturas, aliqua vero à creaturis. Per creaturas in Deo cognoſcimus ea, quę non ſunt in creaturis, vt ſunt Simplicitas & Immutabilitas. A creatura in Deo cognoſcimus ea, quę inſunt creaturis. Hæc autem aut ſunt de eſſentia creaturæ, vt eſt Subſtantia. Ita in Deo cognoſcimus eſſe οὐσίαν: Aut ſunt perfectiones quædam accidentales eſſentię adiunctæ, vt ſunt ſcientia, iuſtitia, & ita cognoſcimus in Deo à creaturis eſſe ſapientiam, bonitatem, iuſtitiam, &c. Armand. de Bello viſ. Monachus.

Per *& propter* nonnunquam diſtinguuntur, vt διὰ cum Genitiuo, & διὰ cum Accuſatiuo, fide ſeu per fidem , τῇ πίστει, & διὰ τῆς πίστεως iuſtificamur, non propter fidem, διὰ τὴν πίστιν. Per nota Medii, propter nota meriti.

PER SE.

1.Per ſe, καθ᾽ αὑτὸ interdum opponitur ex accidenti ſeu τῷ κατὰ συμβεβηκὸς & contingenter; idemque eſt, quod Eſſentialiter ſeu ſecundum & per eſſentiam, ſe ipſo: Sic homini conuenit ratio, & γελαστικὸν per ſe.

2. Interdum opponitur τῷ δι᾽ ἄλλων, vel ab alio, vt cum dico : Simplex eſt

eſt per ſe vnum, quia ſtatim id eſt quod eſt.

Compoſitum vero eſt vnum per alia. Scalig. ex. 307. ſect. 27. Subſtãtia eſt per ſe, accidens eſt per aliud. Subſtantia per ſe ipſam dicitur ens, quia proprium habet eſſe, nec eſt in alio: Accidentia per ſe ipſa non dicuntur Entia, ſed ordine λόγῳ ὡς ϗ χέσει, id eſt, habitudine & reſpectu quodam ad Subſtantiam, à qua ſuſtentatur. DEVS per ſe Ens eſt, non ab alio.

3. Interdum idem eſt, quod ſeorſim, & opponitur ei Cum alio, σὺν ἄλλῳ, vt: Forma nulla naturalis per ſe ſubſiſtit præter animam intelligentem. Materia nunquam ſubſiſtit per ſe, id eſt, ſeparata à forma, nunquam eſt nuda à forma, imo cum deſerit *a* formã hanc, induit aliam. Forma non generatur per ſe, id eſt, ſeorſim ſeu ſeparatim à materia; Generatur in materia, id eſt, generatur ipſum compoſitum. Compoſitum vero nihil aliud eſt re quam materia & forma ſimul & naturaliter iuncta. Perer. l. 6. de Forma. c. 3. Argumenta ſunt rationes ſingulæ per ſe conſõderatæ, id eſt, ſolæ, extra complexionem, non complicatæ.

a Improprie cum ſeparatur à forma.

4. Interdum ponitur *pro Secundum ſe*, & opponitur ei κατ᾽ ἄλλο.

5. Ponitur pro *Abſolute vel Proprie*, & opponitur ei modo Limitate, modo Reſpectiue ſeu χετικῶς: modo τὸ Propter aliquam circumſtantiam: modo Analogice, vt Quod per ſe eſt & eſſe quoddam habet, intelligitur ac definitur abſque reſpectu ad aliud, dicitur abſo-tum, vt Homo. Quod per ſe non eſt, eius eſſe totum in reſpectu ad aliud, conſiſtit, & non collatum cum alio neq; intelligitur, neq; definitur, dicitur τὸ πρός τι, ſeu Relatum, quod ad aliud refertur, vt Dominus ad ſeruum.

Subſtantia per ſe ipſam dicitur Ens, quia proprium eſſe habet, nec eſt in alio: Accidentia per ſe ipſa non dicuntur Entia, ſed ordine σχέσει & reſpectu ad ſubſtantiam, à qua ſuſtentantur.

Materia (quæ ſubiecta eſt formæ) non poteſt intelligi & cognoſci per ſe & ſecũdum ſe, id eſt, proprio & præciſo cõceptu, ſed per analogiam ſeu comparationem: Sicut enim ſe habet æs ad ſtatuam, ita materia ad ſubſtantiam actu exiſtentem. Contingentia reiiciuntur à ſcientiis; effatum verum eſt limitate ſeu determinate, nempe quæ pro re nata eueniunt vel ſunt fortuita.

Quædam per ſe vitioſa ſunt propter circumſtantias aliquas neceſſaria. Ex Cicer. officiis.

6. Per ſe interdum idem eſt qua *ſua vi*, vt, ſponte, naturaliter, vel voluntariæ: Ipſum per ſe oritur, id eſt, à ſe, id eſt ſua ſponte naſcitur. Per ſe aliquid facere, id eſt, à ſe, vt loquitur Cicero. Ei opponitur *Vi alius*, Per accidens, fortuito vel coacte, non naturaliter & παρὰ φύσιν, vt; Ignis vrit per ſe; Cerebrum per ſe ſentit, id eſt principium ſenſus inſtrumentale.

7. Per ſe interdum opponitur *A ſe*, vt, ἀυτόματα non mouentur à ſe, vt à Principio interno, quia in ſe principium motionis non habent, vt animantia: Mouentur tamen per ſe, id eſt, ſponte ſua, ſine ope externa.

Nota, quod Philoſophi dicunt per ſe, Cicero dicit Genere. In offic. Tota ratio largitionum talium *genere* (id eſt, per ſe) vitioſa eſt.

Per ſe exiſtere ſubſtantiam eſt Subſtãtiam non habere extra ſe cauſam ſuæ exiſtentiæ, ſed ipſam ſibi exiſtẽdi ſeu propriȩ exiſtẽtiæ cauſam, vel ſaltẽ cauſam, quȩ exiſtit, in ſua eſſentia habere, non extra eſſentiam. Accidentia non per ſe exiſtere eſt ea ſibi non ſufficere ad exiſtendũ, neq; cauſas eſſe ſuæ exiſtentiȩ, ſed extra ſe cauſã habere, qua exiſtant. Per ſubſtantiam enim ſubiectam exiſtunt.

Digitized by Google

Per ſe, id eſt, naturali compoſitione prædicatio eſt, in qua ſuperiora prædicãtur de inferioribus, communiora de anguſtioribus: vel in qua prædicata ſunt velut formę ſubiectorum, vt, Lac eſt album.

Per accidens prædicatio, in qua vel inferiora de ſuperioribus, anguſtiora de communioribus prædicantur, vel nec id quod prædicatur eſt veluti forma eius quod ſubiicitur, nec id quod ſubiicitur eſt veluti forma eius quod prædicatur. Sed ambo vnius cuiuſdam alterius, vt: Hoc album eſt lac: Album eſt dulce, Dulce eſt album. Neutrum ſiquidem eſt quaſi forma alterius, ſed ambo ſunt velut formæ lactis aut ſaccari. Alii ita loquuntur: Album non ſubiicitur per ſe dulci, ſed ſignificat aliud quiddam tertium, quod vtrique ſubiicitur, vt Lac. Vid. Zab. l.1. Poſt. anal. c.18. cont.148. Et Fonſec. in Inſt. Log. l.2. c.1.

Per ſe ſubſiſtens dicitur dupliciter, Vno modo ſubſiſtentia abſoluta, tanquam τὸ δέ τι, id eſt, hoc aliquid ſeu completum in ſpecie. Ita anima non eſt per ſe ſubſiſtens. Altero dicitur aliquid per ſe ſubſiſtens ſubſiſtentia incompleta, & hoc modo anima eſt per ſe ſubſiſtẽs.

Vſus huius diſtinctionis.

Vtilis eſt hęc diſtinctio ad ſolutionem argumenti. Illud quod eſt per ſe ſubſiſtens eſt hoc aliquid. Anima non eſt hoc aliquid, ſed eſt id quo aliquid eſt. Ergo non eſt per ſe ſubſiſtens. Dominic. de Fland. l.2. de anim. tract.1.

Per ſe fieri id dicitur, quod ſecũdum eſſentiam incipit eſſe, cum prius nõ fuerit. Hoc primo conuenit compoſito ſeu Formato: Secundo formæ (non materiæ: hæc enim ſubiicitur alicui, quod per ſe fiat.) Vid. Zab. l.1. Phyſ. Ar. ſuper text. 82.

Contra per ſe corrumpi eſt ſecundum ſe deſinere eſſe, cum prius fuerit. Hoc tribuit etiam priuationi Ariſtoteles.

Materia dicitur Fieri vel corrumpi per accidẽs, quia ſubiicitur ei, quod fit vel corrumpitur per ſe. Hoc autem fieri maxime im proprium eſt.

Vſus.

Vſurpatur hæc explicatio cum quæritur: An materia καθ' ἑαυτὴν ſit corruptibilis, nec ne? Reſponſio eſt negata.

Per ſe, & ſecundum quod ipſum.

Interdum per ſe & ſecũdum quod ipſum differunt ita, vt habeant ſe vt inferius & ſuperius, vt anguſtius & cõmunius. Omne enim ſecundum quod ipſum conuenit τῷ per ſe, ſed non contra, vt γελαστικὸν per ſe conuenit Socrati, at non primo, ſeu non ſecundũ quod ipſum. Dicitur igitur prędicatum ſecundum quod ipſum, quod conuenit ſecundum eius propriam adæquatãq; rationem, qua ab omnibus aliis differt: & eſt idem quod Primo conueniens.

Interdum prædicatum ſecundum quod ipſum accipitur pro eo, quod conuenit alicui ex aliqua cauſa exiſtente in eſſentia ſubiecta, licet ea cauſa non ſit ratio ſubięcto adæquata. Atque ſic ſecũdum quod ipſum non eſt idẽ quod primo, ſed conuertitur cum Per ſe. Sic prædicatum per ſe dicitur, quod habet cauſam in ſubiecto, licet ea non ſit totalis ratio ſubiecti: Tale eſt, Hic Homo quatenus eſt animal ſentit. Vid. 1. lib. Ariſt. poſt Thomam Aq. & Simonem Simonium li.1. Antiſchegk.

Per ſe ipſum.

Duo ſignificat. 1. Sine alio, vt per ſe ipſam non exiſtit materia, id eſt, non exiſtit ſine forma. 2. Non in alio vt ſubiecto, vt Materia per ſeipſam exiſtit, id eſt nõ inhæret in alio. Sic accipit Simplicius

tius cont.52.l.1.Phyſ.& Auerr.in cap. de ſubſtantia orbis. Conciliatori hæc explicatio ſeruit.

Per accidens.

Aliqua res dicitur eſſe vel facere aliquid, vel communicata eſſe per accidens bifariam: Aut Proprie, Aut καταχρηςικῶς ſeu improprie. 1. Proprie, vt quæ per aliud quidem, non autem per ſe ſuaq; natura talis aut tale quippiam agere dicatur; ſed ita tamen per aliud, vt vere proprieq; talis eſſe & operari dicatur, quia ſcilicet alienam virtutem & qualitatem ſibi vere & τῷ εἶναι, id eſt, realiter communicatam habet. Sic aqua calefacta ab igni calida quidē eſt & calefacit non per ſe & natura ſua, ſed ex accidenti & per aliud, ſed ita tamen per aliud & ex accidenti, vt vere proprieq; calida ſit ac calefaciat, nempe quia vere ac realiter ignis calorem communicatum habet. Ita vis comburendi igni per accidens attribuitur, cum dicitur comburere, quia miſtus eſt materiæ. Scal. ex. 10. Hic modus per accidens immediate opponitur Modo Per ſe, eo quo aliquid dicitur aut eſſe tale aut facere quippiam per ſe, quod tale eſt aut agit quippiam per ſuam propriam formam, vel qualitatem, vt homo per ſe præditus eſt ratione, quia hoc habet à principio interno, quod eſt anima rationalis propria hominis forma. Dicitur Homo per ſe ridere, quia hoc eſt illi proprium: Ignis per ſe calefacere, quia hoc habet à ſua forma & propria qualitate.

2. Catachreſtice & improprie aliquid eſſe vel facere quippiam vel communicatum eſſe dicitur, cum res, quę re ipſa talis non eſt, nec per ſe, καθ' ἑαυτὸ, nec per aliud κατ' ἄλλο, ſed ideo tantum talis eſſe vel tale quid agere dicitur, quia coniuncta eſt cum illo, quod per ſe & proprie tale eſt & tale quid agit; vt ſi humanum caput ideo appelles prudens, aut prudenter aliquid agere, quia illi accidit, vt coniunctionem habeat cum tali mente, cui per ſe ineſt prudentia, & quę per caput opera prudentiæ præſtat. Sic Lingua vel manus dicitur docta. Sic Caro Chriſti poteſt dici omnipotēs (improprie) & abſolute ſimpliciterq; omnipræſens, quia eſt omnipotentis & omnipræſentis caro, Caro enim Chriſti ſe ipſa, in ſeipſa ſeu ſua ſubſtantia omnipotens aut omnipręſens non eſt. Apoſtolus Eccleſiam vocat Chriſtum 1. Cor. 12. non quod reuera cœtus fidelium ſit ipſe Chriſtus, ſed quia Eccleſię accidit, vt per ſpiritum Chriſti coniuncta ſit cum Chriſto. Contra Chriſtus ſe nomine eorū, quos perſequebatur Saulus, id eſt, Eccleſię intelligi voluit, cum dixit: Saule, Saule, quid me perſequeris? (Me, id eſt, Eccleſiam meam) Panis Cœnę Dominicæ vocatur corpus Chriſti, honoratur nomine corporis Chriſti propter Sacram & myſticam Relationē, quam habet ad corpus Chriſti. Itaq; non eſt corpus Chriſti in ſeſe. Nos dicimur in Chriſto ſurrexiſſe iam & ſedere in cœleſtibus, ſed καταχρηςικῶς. Non enim fideles re ipſa & proprie ipſi ſuis iam corporibus ſedent in cœleſtibus, ſed in Chriſto tantum (vt capite ſuo) ſeſſuri re ipſa ipſimet poſt reſurrectionem. Vid. l.2. Hier. Zanch. de Natura Dei.

Vſus.

Magnum hæc diſtinctio vſum habet in doctrina de communicatione Adiunctorum & Affectionum. Ideo adiicio hanc diſtinctionem.

Communicatur aliquid alteri
- Proprie per impreſſionem, informationem, conformationem.
  - Per ſe: Ita oculus animatus præditus eſt vi optica.
  - Per accidens: Ita aqua ab igne calefacta eſt.
- Improprie, Imputate propter coniunctionem cum alio & Relationem ad aliud. Itaque per accidẽs quoque.
  - Ita caro Chirſti dicitur omnipræſens, quia eſt Dei caro, cui per ſe & proprie cõuenit omnipræſentia. Perſecutio Eccleſię eſt perſecutio Chriſti per Imputationem. Sic patiente Iohanne Baptiſta patitur Deus.

Sic vere Chriſtianus eſt iuſtus, non in ſe formaliter, id eſt, κατ' οὐσίαν aut ποιότητα (ſecundum eſſentiam aut qualitatem:) ſed Imputate, in Chriſto nimirum.

Prædicatione Dialectica, id eſt, κατ' ἄλλο communicatur virtus & operatio animæ, quę colores obiectos & apprehenſos diſcernit ac diiudicat, vt videlicet oculus dicatur colores diſcernere, quia nimirum oculus eſt animæ ſeu ſenſus communis colores, oculi miniſterio apprehenſos, diſcernentis duntaxat inſtrumentum. Neque enim oculus διακρίσεως colorum κοινωνός, id eſt, diſcretionis ac diiudicationis ſocius & particeps eſt, etſi colores ad ſenſum communem vt arbitrum & diſceptatorem defert.

Ἐνέργημα ſeu Apoteleſma; Tota viſio ſeu ὄψις: eam conficiunt ἐνεργήσεις diſtinctæ:

Organi virtus & operatio propria: Receptio & comprehenſio colorum.

Animæ propria & eſſentialis operatio: Colorum *apprehenſorum diſcretio.*

Falſum, hic vim & operationem animæ & corporis animæ vniti eſſe vnicam, quod ſcriptitant hyperaſpiſtæ nouorum dogmatum.

Ignis Elementaris per ſe habet viuificum calorem generationis & conſeruationis in corporibus mixtis per ſe cauſa eſt. Eſt enim mitis & tepidus, rarus, purus: At noſter ignis vſtionis autor per ſe eſt, vrit, conſumit, colliquat, corrumpit per ſe vt compoſitum quid & cum materia patiente commiſtum. Ignis igitur Elementaris, qua impurus, vrit per accidens.

Omnes formæ materiales ſunt extenſæ & diuiſibiles per accidens, nempe ratione ſubiecti in quo ſunt. Perer. l. 6. Phyſ. c. 3. Anima rationalis vt in ſe non recipit materiæ materialitatem, ita nec ipſius quantitatis in ſe recipit extenſionem & diuiſionem, quia à materia non pendet. Materia ex ſe non eſt diuiſibilis, ſed habet diuiſionem à quantitate. Attamen dicitur per ſe Diuiſibilis.

In Agẽte per intellectum & voluntatem, quod fit ſecundum intentionem eius, dicitur fieri per ſe. Quod fit præter intentionem (παρὰ σκοπὸν) eius dicitur fieri per Accidens.

Inuentio Theſauri per accidens eſt, quia nec eius, qui recõdit Theſaurum, intentio fuit eum reperi à fodiẽte terrã; nec eius, qui fodit terram, intẽtio fuit inuenire Theſaurum.

Vt op-

Ant. Sadeel de verit. Humana Natura.

Vt oppoſita nube ſol dicitur obſcurari non in ſe, ſed relate, videlicet propter nubem: Ita ὁ λόγος dicitur exinanitus propter Humanam naturam. Et quemadmodum nemo recte dixerit ipſam nubem obſcurari: Ita exinanitio, de qua Paulus loquitur, tribuenda non eſt carni Chriſti, licet propter carnis aſſumptinem & ἐνσάρκωσιν ὁ λόγος dicatur exinanitus. Hoc relate, hoc propter illud; Scholæ dicunt ſæpe per accidens.

PERCVLSIO.

In Phyſicis Perculſio eſt pauor. (Percuſſio animi.) Eius latitudo eſt, id eſt, gradus ſunt ſummum faſtigium & quaſi perfectio eſt exanimatio. Sic Scal. ex. 312. Pauor eſt idem quod perculſio: Græca origine παίειν, vnde pauire. Sic percellere quoq; eſt percutere. Græca item vox vetus κέλλειν; cum animus quaſi verberatur imminētis mali opinione. Huius ſummum faſtigiū eſſet *conſternatio*: quoties ex perculſione cōcidimus, & ſpe & conſilijs abiectis: niſi atrocior eſſet exanimatio. Hoc enim eſt quod ex veteri poeta recitat M. Tullius: Mihi omnem ſapiētiam ex animo expectorat, id eſt, vim animi adimit. Topicorum 4. dicitur ἔκπληξις. Hic quæritur an ſit hæc idem quod percuſſio? (κατάπληξις.) Reſp. Scal. Perculſionē ꝓſternere animum, aut ſaltē vt ait Tullius, verberare: ἔκπληξιν autē eſſe θαυμασιότητα ὑπερβάλλουσαν, id eſt, admirabilitatem immodicam ſeu modum excedentem. Ego gradibus differre exiſtimo.

In Oratoria Perculſio ſeu κατάπληξις eſt grauis comminatio. Sic Cicero iudicibus comminatur, cum ait in ſermone populi rumorem verſari de iudiciorum corruptione, & percellit Catilinam: Iamdudum iuſſum oportuit te in carcerem duci. Huius Figuræ exempla Poetica ſunt Virg.

Adueniet iuſtum pugna, ne accerſite, tempus,
Cum fera Carthago Romanis artibus olim
Exitium magnum, atque alpes immittet apertas.

Idem:

Queiscunque eſt fortuna hodie, quam quiſque ſecat ſpem,
Tros Rutulusue fuat, nullo diſcrimine habebo.

Idem in primo:

Quos ego: &
Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

Ἀποπληξία longe aliud eſt quam κατάπληξις. Cum enim propter obſtructionem cerebri meatuum totalem, repente priuantur homines motu, ſenſu, & omnibus animalibus functionibus, vt tanquam attoniti (als wenn ſie das Wetter ſchlage) concidant, dicuntur apoplectici, & affectio ipſa dicitur Apoplexia. (Celſus vocat morbum attonitum) Quæ tamen interdum non eſt adeo ſæua, vt cito hominem iugulet, ſed debilior nonnihil: Eaque ſolet deſinere in Paralyſin, ſeu reſolutionem, quæ eſt quaſi apoplexia particularis, nempe in lingua, (& tunc fiunt homines muti) in brachio, in crure, in pede, in muſculis laryngis aut veſicæ, aut alia quapiam parte, quæ ſenſu ac motu torpeat, aut in altero latere corporis vniuerſo, & tunc ἡμιπληγία dicitur.

PEREO.

Perire non tantum ſubſtantię, ſed & accidentia, nec tantum ſecundum ſubſtātiam, ſed etiam ſecundum accidentia, vt qualitates, aliquid perire dicitur. De accidentibus exemplum eſt in verſione Marſil. Ficin. Alteratum neceſſe eſt fieri aliud, quam prius, & perite ex priori habitu, & quod non alteratur, nec fit, nec perit.

In Parmen. Platon. Non igitur neceſſaria eſt conſecutio: Cœlum dicitur perire: Ergo κατ᾽ οὐσίαν.

Digitized by Google

PERFECTIO.

Perfectio conſtitutio entis in ſummo integritatis & bonitatis ſibi conuenientis gradu.
- Infinita, quæ conuenit Deo. Perfectio maxime conuenit primo principio, quia eſt cauſa vniuerſi. Auer. in Epit. Metaph.
- Finita, quæ Naturæ competit,
  - Simplex, quæ vnicuique enti in ſuo genere ex Dei munere & naturæ capacitate conuenit,
    - Naturalis.
    - Moralis.
    - Artificialis.
  - Comparata, per quam Ens cum alio in certo genere collato vel magis vel minus perfectum dicitur.

Perfectio omnis entis, quæ modo quodam participato & limitato eſt in creaturis, ſublimiori modo eſt in primo ente, quod eſt ipſum eſſe per eſſentiã. Alexand. de Ales in 5. Metaphyſ. text. 20.

Perfectiones ſecundariorum ſunt in primo, vt exemplata in exemplari. Idem Alenſ.

Perfectio eſt ſubſtantialis, vt in eſſendo; vel accidentalis, vt in operando. Humana Natura à Filio Dei aſſumpta eſt ad ſummum eſſe ſubſtantiale ipſi communicabile, præterea conſecuta eſt ex vnione & vnctione ſummam perfectionem accidentalem.

Perfectius perfectibile eſt ſuſceptiuum maioris perfectionis, ſcilicet accidentalis. Vid. Biel. l. 3. d 13. q. vn.

Potentia ſenſitiua in ſpecie ſuperiore eſt perfectior eſſentialiter, quam in ſpecie inferiore, poſito quod in eodem compoſito non ſit niſi vna forma ſubſtantialis, & potentia reapſe ab anima non differat: Sic enim potentia ſenſitiua hominis eſt perfectior eſſentialiter potentia ſenſitiua canis vel felis. vid. Biel. ibid.

Perfectio Accidentalis dicitur nonnunquam Eſſentialis certa ratione; vt cœli poſſeſſio ac Beatitudo, quæ eſt hæreditas æterna dicitur, hominis accidentalis perfectio eſt, & tamẽ vt commune bonum omnibus beatis, eſſentiale præmium à Scholaſticis dicitur reſpectu glorię inęqualis (ex hypotheſi.) Sic Biel: Stephanus non ſolum dignus fuit aurea, id eſt, præmio eſſentiali, ſed etiam aureola, quia Martyr.

Perfectio habituum attenditur ex perfectione obiectorum aut actuum, ad quos inclinant, aut cauſarum, à quibus producuntur, aut ex intenſione graduali, quæ non mutat ſpeciem; qualitates enim intenſæ & remiſſæ ſunt eiuſdem ſpeciei. *In omnibus gradibus qualitatis ſaluatur ratio ſpeciei. Quilibet gradus albedinis eſt albedo.*

Vſus in Doctrina Politica.

Familia Principum & pars Reipublicæ eſt Ariſtoteli. At poteſt familia dari maior Republica. Docuit hoc experientia, & atteſtatur Montecatinus. *Obiect.*

Ergo principium & elementum mole maius eſt orto è principio, & pars maior toto, quod aſſerere eſt tollere axioma ſeu principium philoſophicum.

Hic nodus ſoluitur diſtinctione perfectionis. Reſpond. igitur ad aſſumptionem. 1. poteſt dari familia maior Republica accidentali conſiderata perfectione; At perfectione eſſentiali non *Solut.*

non poteſt. 2. Poteſt dari familia maior Republica ſcilicet aliqua, non omni. Itaque familiam maiorem eſſe Republica eſt accidentale & contingens: Interdū fit, vt familia ſit maior quam Reſpublica.

3. Nulla familia maior eſt Republica, cuius pars eſt. Salua igitur hic quoque manet ἀρχὴ, Pars minor eſt toto.

Scholaſtici diſtinguunt vtiliter inter perfectionem Naturæ & Moris & Gratiæ. Vid. Biel. l. 3. d. 27. q. vn. Prima Naturalis, ſecunda Ethica, Tertia Diuina ſeu cœleſtis dici poteſt.

- Perfectio
  - Subſtantialis
    - Naturalis ſeu eſſentilalis.
    - Perſonalis.
  - Accidentalis, vt ἐνεργητικὴ.

Explicatio.

Naturalis ſeu eſſ.] Sic Forma perficit Materiam.

Perſonalis.] Sic λόγος carnem perficit ſecundum ſubſiſtentiam. Verbum naturam terminat, complet & perficit non ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum quendam eſſentiæ modum, quem vocamus ſubſiſtentiam.

Forma ſe materiæ communicat eam perficiendo, & vt Barbari loquuntur, actuando. Ad hunc modum communicationis reducitur ea, qua in myſterio Incarnationis perſonalitas Filij Dei Humanitati aſſumptæ diuiniſsūs tributa eſt. Vid. Colleg. Conimb. in diſput. in Ethic. Ariſtot. Et Perer. in Daniel. libr. 4. cuius hæc verba: Filius ſuam perſonalem ſubſiſtentiam cum natura humana à ſe aſſumpta communicare voluit: ita vt perſona Verbi, quæ fuerat ex æternitate ſubſiſtens in natura diuina, ex tempore ſubſiſteret etiam in natura humana, tanta duarum naturarum; Diuinæ & Humanæ, in vna Verbi perſona coniunctione, vt idem eſſet verus Deus, & verus homo, vt quæ propria Dei ſunt, vere tribuerentur homini, & quæ hominis ſunt, licet ab ipſa Deitate ſint per ſe remotiſſima, vere tamen de Deo dicerentur.

Accidentalis.] Sic actus ſecundus ſeu operatio rem perficit.

Ad perfectionem accidentalem pertinent verſus perfecti vocum differentijs, quas vulgo vocant partes orationis, id eſt, in quibus nulla prorſus vel fere deſideratur; vt;

Ad quem tum Iuno ſupplex his vocibus vſa eſt.

In hoc verſu deſunt Coniunctio tantum & Interiectio.

Va tibi ridenti, quia mox poſt gaudia flebis. Homer.

Αὐτὸς ἰὼν κλισίην δὲ τὸ σὸν γέρας. ἄφρ' εὖ εἰδῇς. Pertinet huc etiam ſequens poſterior, qui habet omnes voces Muſicas:

Cur adhibes triſti numeros cantumque labori?

Seu: *Cur melicos numeros & Muſica carmina diſcis?*

VT REleuet MIſerum FAtum SOLitosque LAbores.

- Perfectio
  - Per Informationem vel Conſtitutionem. Eſſentialis. Hæc perfectio eſt ad eſſe.
  - Per Declarationem. Accidentalis. Hæc perfectio eſt ad bene eſſe.

Digitized by Google

Fides perficitur Bonis operibus, qua cognoſcitur & declaratur vera & non ficta, viua & non mortua Fides. Vt per Spiritus præſentiam & actum Spiritus ſeu ἐνεργείας corpus non mortuum eſſe deprehenditur: ita bonis operibus prodit ſe viua fides. Vt ſine energijs ſpiritus videtur corpus mortuum; Ita ſine ἐνεργείᾳ bonorum operum fides nulla, otioſa & inanis eſſe cenſetur.

Pater cœleſtis ſe perfectum præſtat accidentaliter, improbis etiam bene faciendo, id eſt, hac beneficentia perfectum ſe eſſe declarat: Ita nos operibus vt perfectos præſtemus, Chriſtus præcipit.

Habitus eſt, propter quem Iuſtus quiſpiam dicitur per ſe: Nam etiam mali aliquid boni poſſunt facere. Opera non ſunt habitus, quia gignunt frequentata habitum, vel proficiſcuntur ab habitu. Ergo propter opera non dicimur iuſti per ſe.

Perfectio
- [a] συςατικὴ, prima, qua res conſtituitur in ſuo eſſe.
- [b] Ενεργητικὴ, ſecunda, qua res potens eſt proxime ad ſuas perfectas operationes.
- [c] Τελικὴ, vltima, qua res coniungitur ſuo fini.

a. Res eſt perfecta ſingulariter ex vltima perfectione.

b. Sic perfectio hominis eſt eſſe ipſius ſubſtantiale: ſic vires animæ & habitus eas informantes ſunt perfectiones hominis. Iis enim exire poteſt in ἐνέργειαν perfectam.

c. Sic Speculatio eſt hominis perfectio, qua vnitur Deo.

Perfectio Scoto eſt
- Interna, abſoluta, vt hominis ſecundum ſuam ſpeciem, quæ ei naturaliter conuenit perfectio.
- Externa, reſpectiua: ſic agere pertinet ad perfectionem agentis externam, vt cœleſtium, quæ mouentur.

Cœleſtia non mouentur propter ſui perfectionem internam, id eſt, eiuſmodi, qua ipſa perficiantur, acquirendo aliquid per motum: ſed propter perfectionem præſentis ſtatus vniuerſi.

Perfectio & Integritas eſt abſoluta vel Relatiua. Abſoluta, vt quæ in eo, cui tribuitur, eſt ſubiectiue; ſic Chriſtus perfectus eſt: Relatiua, vt imputatiua; quæ exiſtit in alio. Sic renati perfecti ſunt in Chriſto.

Perfectio eſt partium, vel graduum, vel veritatis.

In entibus eſt aliqua Perfectio Prima, aliqua Secunda.

Perfectio Prima eſt, cum nihil deficit pertinens ad primum eſſe rei, ſcilicet eſſentiale, ſecunda eſt, quando nihil deficit pertinens ad eſſe ſecundum.

Hæc vel eſt ita Interna, vt non coniungat cum perfectiuo externo: vel ita eſt Interna, vt in eo perficiat, quia coniungit perfectiuo externo. Neque vero mirum eſt aliquid perfici in externo, quia attingendo externum, præſertim ſi ſit perfectius ſe, acquirit vlteriorem perfectionem. Hoc modo ignobiliora perficiuntur in nobilioribus, non eſſendo illa realiter, nec habendo illa formaliter inhærentia, ſed attingendo, & ita habendo modo ſibi poſſibili.

Digitized by Google

poſſibili. Scot. in quodl. lib. 4. d. 49.

Perfectio eſt Extenſiua, vel Intenſiua. Perfectionis extenſiuæ exemplum eſt ſtatus hominis perfecti omnibus bonis re ipſa coniunctis.

Exemplum vero perfectionis ſeu totalitatis intenſiuæ eſt ſtatus perfectus aggregatione omnium bonorum in vno bono eminenter & vnitiue continente. Scot. l. 4. d. 49.

Perfectio { Formalis, vt habitus. | Finalis, cum propius attingit obiectum. }

Perfectio eſt Immediata ſeu propria, aut eſt Mediata, quæ fit alio interueniente. Itaque quodammodo per accidens eſt. Propria, vt ſi anima immediate, id eſt, ſe ipſa operetur.

Illa non eſt perfectio alicuius propria, quæ non recipitur in eo, niſi recipiatur prius in alio realiter differente ab eo, in quo etiam reciperetur, ſi eſſet ab eo ſeparatum, vt color non eſt propria perfectio ſubſtantiæ corporeæ, quia non recipitur in ea niſi interuentu ſuperficiei, quæ realiter ab ea diſtinguitur, & reciperetur in ipſa ſi eſſet ſeparata ab ipſa, & maneret: Ideo ſubſtantia eſt colorata per accidens. Sed viſio vel intellectio Dei non recipitur in anima, niſi quia recipitur in intellectu, qui eſt potentia realiter, ex ſententia quorundam, diſtincta ab anima, & reciperetur in ipſo etiamſi eſſet ſeparatus. Igitur anima non eſſet beata niſi per accidens, & intellectus per ſe.

Perfectio eſt ſimpliciter vel κατά τι.

Simpliciter, quæ dicit perfectionem in ſuo formali, hoc eſt, proprio conceptu, vt ſapientia, bonitas. Perfectio pura.

Secundum quid: vt in aliquo (in hoc vel illo) quæ dicit in proprio conceptu perfectionem miſtam imperfectioni, vt Humanitas.

Perfectio in aliquo eſt Formaliter vel Virtualiter.

Eſſe formaliter in aliquo eſt eſſe in eo vt forma eſt in habente eam. Sic Humanitas, color in homine ſunt. Quæ ita inſunt ſuppoſitum tale denominant, vt homo eſt coloratus, Sol eſt lucidus.

Perfectiones in aliquo eſſe Formaliter contingit dupliciter: Vno modo eſſe in ſuis naturis re ipſa diſtinctas & limitatas. Sic in homine eſt eſſe intelligere, & velle. Item ſapientia, potentia, iuſtitia. Alio modo eſſe eas formaliter in aliquo ſuperioris ordinis vnitas & illimitatas. Sic in Solis luce ſunt Virtus Calefactiua & Exſiccatiua.

Deus non habet perfectiones omnes ſeu omnium generum in ſe ipſis, id eſt, diſtinctas à ſe inuicem in proprijs naturis, ſicut homo (in quem cadit compoſitio) habet ſapientiam, iuſtitiam, potentiam: Sed habet eas Deus indiſtincte ſeu indiuiſe vnitas in ſuo eſſe ſimpliciſſimo.

Eſſe virtualiter eſt eſſe in eo vt effectus eſt in ſua cauſa effectrice. Sic calor Ariſtoteli eſt in Sole. Quæ ſic inſunt, non denominant Suppoſitum tale; vt Sol non dicitur calidus.

Perfectio vel imperfectio rei eſt { Secundum eſſe. | Secundum Rationem propriæ ſpeciei. }

Hæc diſtinctio non caret vtilitate in Philoſophia. Mazonius ex ſententia Pla-

Digitized by Google

tonis Menſuram boni dicit eſſe legem naturalem.

At videtur illa menſura eſſe. Mens enim ſubſtantia eſt. At Lex Naturalis, quæ in mente eſt impreſſa, accidens eſt, quod non poteſt eſſe quid digni-us, perfectius & nobilius ſubſtantia.

Reſpondetur diſtinctione. 1. Rei perfectio eſt vel ad eſſe ſolum, vel ad bene eſſe. Illa eſt perfectio informans potentiam: Hæc eſt ſuperaddita acceſſio (ἐπιγινομένη τελείωσις) quæ reddit rem cariorem.

Res ſunt ob ſuam formam, atque ita ſubſtantiæ perfectio ſubſtantia dicitur. Vt bene ſit ſubſtantia, non habet à ſubſtantia.

Neque enim ſubſtantia alteram complet ſubſtantiam (loquor autem, ait Mazonius, de vera ſubſtantia, quæ compoſita eſt) ſed hoc habet ab accidentibus, quibus inſtructa perfectaque dicitur.

Accidens Ens ope ſubſtantiæ.

2. Nonnulla accidentia ſunt, vt ait Cardinalis Contarenus in Metaphyſ. verbis prorſus lacteis, *quæ quamuis ſecundum eſſe imperfectiora ſint ſubſtantia, cui inhærent, & eius quaſi ope ſubſidiaria inter ea, quæ ſunt, numerentur: Tamen ratione propria ſpeciei perfectiora ſunt ſubſtantia*, qua tanquam fulcro innituntur.

Huiuſmodi ſunt operationes & habitus Perfectiui ſubſtantiarum, vt ſcientia & intelligere, vt Syntereſis, quæ quia accidentia ſunt, *vtique etiam imperfectius* eſſe habent, quam ſubſtantia, quæ per ſe exiſtat. Attamen ſecundum rationem propriæ ſpeciei ſunt perfectiora ſubſtantia, quia ſunt quædam participationes naturæ ſubſtantiæque longe ſuperioris ac ratione noſtra potioris, in qua natura accidentaria ſubſtantiæ ſunt.

PERFECTVM.

Perfectum 1. quod qua tale eſt abſolutum in ſua natura, quod eſt actus vel actu: Seu eſt, cui nihil deeſt ad naturæ ſuæ complementum. Idque vel ſimpliciter vel in ſuo genere. Ita gradus ſunt perfectionis. 1. Deus perfectus eſt. 2. Lux creata. 3. Forma ens perfectum dicitur, quia eſt actu Ens, τέλειον dicitur: Imperfectum igitur eſt quod eſt δυνάμει ens, vt materia.

Huius perfectionis ſpecies eſt αὐτάρκεια, vnde αὐταρκὴς dicitur ita perfectus, vt nulla re egeat, quæ omnem indigentiam excludit.

2. Quod ſemel incoatum & affectum, tandem abſolutum & ad finem perductum eſt. Sic perfecti eſſe cœli & Terra dicuntur. Gen. 2.

3. Sincerum, purgatum, defecatum, quod nihil habet admiſtum alieni, vt Aurum purum.

1. In quouis genere 1. tanto vnum quodque perfectius eſſe cognoſcitur, quanto eſt ſincerius & purius. 2. Quo plura & melius poteſt in illo genere præſtare.

2. Formæ abſtractæ ſi ſubſiſtant, perfectiſſimæ ſunt. Quare Deus dicitur ipſa Lux, ipſa vita, ipſa ſapientia.

3. Quicquid perfectum in nobis eſt, Deo attribuendum eſt, ſed omnibus imperfectionibus defecatum & purgatum.

Diſtinctio eſt perfectio: Tollitur enim ea ἀταξία & confuſio.

Diuiſio & compoſitio imperfectionem ſignificat. Eſt enim à materia. In Deum igitur non cadit diuiſio.

Paſſiua Potentia ſumma eſt imperfectio.

Omnes perfectiones ſunt in Deo, non per modum compoſitionis, ſed per modum ſimplicis eſſentiæ ac virtutis. Et multæ variæque perfectiones in creaturis in Deo ſunt vnum per vnicam vnius ſimpliciſſimæ eſſentiæ

Dei

Dei virtutem: Multas eſſe pugnat cum perfectiſſima Dei ſimplicitate.

Perfectum { Infinite. / Finite.

Perfectum dicitur de omni eo, quod nobile eſt in ſuo genere. Auerr. in Epit. Met.

Perfecta cæcitas nec eſt ſubſtantia oculi nec accidens: Eſt enim mors & corruptio oculi: ſi accidens eſſet oculi, morbus eſſet, & ita via tantum ad corruptionem. Ergo medium eſt inter ſubſtantiam & accidens. In Materia priuatio & habitus ſeu forma, generatione & corruptione permutantur. Perfecta igitur cæcitas eſt accidens materiæ oculi. Scientia abſolute perfecta eſt, quæ habetur per ſe, id eſt, non per cognitionem cauſæ. Scientia perfecta in genere eſt, quæ habetur per cauſam ſeu demonſtrationem, id eſt, in genere eorũ, quę cauſã habẽt, perfectior eſt ſcientia, quę habet per notitiã cauſæ, quã quæ ſine cauſæ cognitione.

Perfecta vel imperfecta cognitio eſt ex parte {
Potentiæ, quæ adæquatur vel non adæquatur virtuti potentiæ, id eſt, in qua potentia explicat vel non explicat totam virtutem ſuam.
Obiecti, qua cognoſcitur vel non cognoſcitur obiectum quantum γνωστὸν eſt.

PERICVLVM.

Periculum ſunt quibus placeat ductum eſſe è perco. Forte aliquid eo facere dixerint iſtud Terentij in Hecyr. Si periculum vllum in te eſt, perijſſe me vna haud dubium eſt. Et hoc ſapientis, qui amat periculum, peribit in illo. Sed ex Paranomaſia non ducitur certum argumentum. Quid? quod ſi periculum vox eſſet à perco antepenultima corriperetur: At producitur. Itaque arbitror illos falli: & mihi eſt periculũ à verbo obſoleto Perior, vnde experior, quod eſt periculum facio ſeu periclitor.

Periculum autem 1. & proprie eſt exercitatio πειραστικὴ: vt exercitatio Scholaſtica. Ter. Fac periculum in palęſtrica; in literis. Cic. de legib. 1. ex veteri ſcriptura: Faciunt imperite qui in iſto periculo non vt à Poeta, ſed vt à teſte veritatem exigant. Intelligunt enim, vt recte Ioſ. Scal. ait, Poema ſuum de Mario, quod edidit periclitandi ingenij gratia: Vt exercitationes bellicæ; vt ludicrus ἀγών: quo de genere ſunt ludicræ naumachiæ; (id eſt pugnæ nauales,) & pericula gymnaſtica, quæ dicuntur, alia.

2. Periculum eſt diſcrimen, dubium, damnum.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Periculum fortunæ facere elegans eſt, Sehen wollen was das Glück gibt.

Specimen alicuius dare plus eſt quam periculum facere alicuius: Hoc prius, illud poſterius eſſe ſolet.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Tabula ſpecialius explicans dictas ſignificationes.

- **Periculum**
  - πεῖρα, experimentum. Scholaſt. Tentamentum.
  - Diſcrimen, Gefahr
    - In genere ſeu quodlibet: In periculo tuo eſt res propter culpam, vel dolum.
    - Salutis: quod & Periculum Mortis dicitur à Iurecon ſ.
  - Damnum
    - Quodlibet.
    - Fatale, quod humana prouidentia caueri & præuideri nequit. Vocatur etiam caſus fortuitus, vt Periculum regulariter à nemine præſcitur (id eſt, caſus fortuitus ſeu fatale damnum) ſed ad rei dominum ſpectat, l. 5. C. de pig. act.

PERIODVS,

κόμματα, κῶλα.

1. Periodus eſt oratio complectens antecedens & conſequens ſecundum naturam ſuam.

Periodus Grammatica eſt oratoria. Diſpoſitæ ſeu compoſitæ voces aut efficiũt Inciſum, aut Membrũ, aut Periodũ.

Inciſa vel articuli, Græce commata ſunt imperfectæ orationes, quæ tametſi interdum ſententiam comprehendunt, tamen propter breuitatem cõciſę ſunt, neque membra, neque periodi dicuntur, vt; ad ædes meas acceſſit, me foras euocauit, euocatum arripuit, arreptũ proſtrauit, proſtratum pedibus conculcauit, ac ſeminecem reliquit.

Membrum Græcis κῶλον eſt ſententiæ comprehẽſio, inciſo longior, ac pene perfecta oratio. Notatur duobus punctis, vt, ſæpe in animo habui hominem illum iuuare omnibus meis opibus: ſed, &c. Quod ſi longum eſt membrum, vocatur à Græcis Rhetoribus κῶλον χοινοτενές, id eſt, extentum, prolixum.

Periodus, Latine Ambitus, circuitus, Cõprehenſio, Conuerſio etiam Ciceroni, & conuerſio abſoluta ex commatis & colis conſtituitur, & ſententiam aliquam perfecte abſoluit. Itaq; eſt continuatio commatum & membrorum ita inter ſe rotunde connexorum, vt plenam, ſententiam referant ſeu exprimant.

Periodorum genera duo ſunt: Vnum verum, Periodus, quæ vno ſpiritu efferri poteſt, ac ſummum quatuor membris abſoluitur: Alterũ eſt quaſi Periodus, Periodicum dicitur & περιγραφὴ περιοδική, circumſcriptio periodica, quæ plura quam quatuor mẽbra continet.

Veræ Periodi quatuor ſunt ſpecies, μονόκωλος, δίκωλος, τρίκωλος, τετράκωλος.

Monocolos conſtat tantum vno membro. Sed tamen illud ipſum aliquo ſaltem modo producit, vt: Hic quoque apparet nauiter impudentis & imprudentis hominis factum. Quæ homines arant, nauigant, ædificant, virtuti omnia parent. Salluſt. Hoc fieri melius, quam dici aut ſcribi volunt. Cic.

Δίκωλος (Bimembris) duobus membris abſoluitur. Cum Cicero ſit pater eloquentiæ, merito præ omnibus accuratiſſime legitur.

Τρι

Digitized by Google

Τρίκωλος eſt ſententia ſpatio trium membrorum comprehenſa, vt pro Quinctio. In eiuſmodi rebus opes ſuas experiuntur : in quibus quo plus propter virtutem nobilitatemq; poſſunt eo minus quantum poſſunt, debent oſtendere.

Τετράκωλος (quadrimẽbris) quatuor eſt membrorum, vt; Cum ei natura nihil melius quam vocem dediſſet; Pater nihil præter libertatem reliquiſſet; vocem in quæſtum contulit : libertate vſus eſt, quo impunius dicax eſſet.

Sed trahit inuitam noua vis : aliud cupido,
Mens aliud ſuadet: video meliora , proboque
Deteriora ſequor.

Tribus poſtremis ſpeciebus accidunt *ἰσοκωλία, μυυρία* ſeu *βραχυκωλία*, & *μακροκωλία.*

Ἰσοκωλία eſt parium Membrorum coniunctio (cum vnum membrum tot ſyllabas habet, quot habet alterum,) vt, oro te vehementer & obſecro Marce , vt auxilium feras antequam pereamus.

Periodus μείυρος vel μύυρος vel βραχύκωλος.

Μυυρία ſeu βραχυκωλία dicitur, cum finis Periodi breuior eſt ſeu paucioribus ſyllabis conſtat, quam principium , vt Cicer. Quæ res in ciuitate duæ plurimum poſſunt , eæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore, ſumma Gratia & Eloquentia : quarum alterum Aquili vereor, alterum metuo. Quas nuper ad me dediſti literas, eas lubens perlegi.

Sic verſus *μύυρος* dicitur, qui in fine habet breuem pro longa vocali , Pyrrichium pro ſpondæo. Iliad. 12.

Τρῶες δ' ἐῤῥήγησαν : ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν,
Jſt hinden auß kurtz wie ein Mäuß-ſchwäntzelein.

Μακροκωλία eſt cum extremum membrum eſt longius priore , vt , Etiam atque etiam te rogo , ne me in tam perdito & afflicto rerum mearum ſtatu tam leuibus de cauſis deſeras.

Tricoli Periodi accidens eſt *Iſoſcelia*, cum duo eius membra paria ſunt , & tertium quoduis eſt impar. vt, Quas ſuperioribus diebus ad me dediſti literas ; queq; de rebus tuis mihi narraſti; grata fuerunt.

Ἰσοσκελία metaphoric. à figura triquetra æquicrura.

Περιγραφὴ Periodica Compoſitio, artificioſa, numerum quatuor membrorum excedens , dicitur etiam *πνεῦμα*, id eſt, ſpiritus, quia multæ ſententiæ in illa continuantur ita , vt in ſingulis fere membris liceat interſpirare. Hoc genere compoſitionis frequenter vtimur in ſynonymia ; vt Nemini facta eſt maior iniuria, nemo atrocius læſus , nemo miſerius vexatus , nullius exiſtimatio magis oppugnata.

A quibuſdam παρεβολή.

Apud Terent. in 1. ſcen. Heautont. act. 1. Quanquam hæc inter nos &c. Periodus habet ſex membra , ſatis prolixa.

Πνευμάτων duo genera ſunt, quæ etiam ad veras periodos accommodari poſſunt.

Vnum Inſiſtens & Tardum : Alterum celere, (*ὠκύ.*)

Tardum eſt cum in principio aut medio verbum ponitur, à quo omniũ mẽbrorum ſententia pendet, vt, meum cõſilium ſemper fuit & aliorum amicorum , & totius ſenatus, & conſulis, quem noſti tui amantiſſimum eſſe: vt vrbem ad tempus relinqueres , fugeres conſuetudines improborum, ab iſtis abeſſes, qui exiſtimationem tuam perditam cupiunt.

Celere ſeu velox, in quo in finem vſq; reſeruatur verbum illud, à quo omnis dependet ſententia, vt Cic. contra Catil. Nihil te nocturnum præſidium; nihil vrbis vigiliæ; nihil hic munitiſſimus habendi ſenatum locus: nihil horum ora vultuſq; mouerunt.

Productione ſpiritus ſeu periodica circumſcriptione vtimur in commemo-

ratione ſeu ἐπιμονῇ (vt cum in vna ſententia diutius hæremus) in rebus grauibus, in rebus diuerſis.

Oratio { Commatica. / Membroſa. / Periodica. / Flexuoſa.

Compoſitio facta { Inciſim. / Membratim. / Periodice, vel Periodicis circumſcriptionibus, qua poſtrema multum vtimur in Grandi Genere dicendi.

Peribole flexus ſeu tractus orationis longior.

Quidam diſtinguunt ita, vt dicant Periodum eſſe orationis oratoriæ circuitum: Peribolen vero Hiſtoricę & Poeticæ, vt longioris. Velcurio in 1. de Copia Eraſmi pag. 103.

Periodi Διῃρημέναι, id eſt, *diuiſa* Ariſtoteli ſunt diſtinctione, vt interuallo, factæ: Ἀντικείμεναι vero comparatione contrariorum factæ. Inſeruiunt eis Coniunctiones aduerſatiuæ, nomina relatiua, & comparatiua. Coniunctiones cauſales, rationales, Aduerbia loci, temporis, ſimilitudinis. Atq; hæc de Periodo Oratoria.

Secundo Periodus eſt Exiſtentiæ, Durationis & Motus, vt Periodus vitæ humanæ; Periodus, id eſt, conuerſio ſeu circumactus motus Solis (qui Periodicus motus dicitur.)

De Periodis Imperiorum, an aliquæ ſint, & ſi ſint, certæne an definitæ ſint & perpetuæ: An vero ſingulis ſint Politiis propriæ, cum ſpecies Politiarum plures reperiantur ac diuerſæ, magna & perplexa quæſtio eſt. Diſputat eam Plato, ſed tam obſcure, vt quanta circumſcribat politias periodo, diuinare difficile ſit. Vid. Epiſt. Caſp. Peuceri pręfixam Chronico Carionis expoſito & aucto à Ph. Mel. & ipſo.

PERIPHERIA.

Peripheria (περιφέρεια) 1. capitur generaliter, vt etiam rotę conueniat tãquam curuatura eius. Eſt igitur linea circum currens ſeu circumducta.

2. Specialiter Geometris eſt circumferentia ſeu linea ambitus circuli, id eſt, linea circularis, hoc eſt, quę planiciem circuli vndiquaq; ambit & includit.

3. Ariſtoteli eſt orbis duabus incluſus ſuperficiebus, conuexa & caua, ſeu exteriore & interiore, quarum vtraq; ab vno eodemq; medio reſpectu ſui abeſt paribus vndiquaq; interuallis. In Aſtr. l. 1. c. 6. Friſchl.

PERMITTERE.

Permittere { E duobus bonis minus quaſi inuitum concedere, cum malis maius bonum fieri. / E duobus malis vnum tolerare, ſiue impune cõcedere, quo plura & grauiora euitentur. / Non Impedire, cum poſſis, malum. Sic Deus permittit ſeu ſinit mala fieri.

Ad-

Digitized by Google

Addunt nonnulli quartum modum, qui improprius eſt, vt permittere dicatur, qui quod per ſe bonum eſt plane voluntarie concedit. 1. Cor. 6. v. 7. Hebr. 6. v. 3.

Hic propriè Deus non agit, ſed alium agere ſinit.

Tertio modo dicitur Deus etiam permittere malũ culpę, quæ permiſſio eſt voluntaria & abſque obligatione inhibendi.

Quarto modo permiſſio in Deo eſt ἐνεργητική.

Permiſſio eſt:
- Iuſta, vt cum fit ob pœnam.
- Iniuſta, vt cum quis permittit aliquid, quod debet ab eo inhiberi.

Permiſſio:
- Ab impotentia. ἐξ ἀδυναμίας. Hęc non cadit in Deum.
- Voluntaria.

PERPETVVM.

Perpetuum:
- Materialiter.
- Formaliter.

Conſenſus qui facit matrimonium, non eſt perpetuus materialiter, id eſt, quod attinet ad ſubſtantiam actus, quia actus ille ceſſat, & poteſt contrarius ſuccedere: At eſt perpetuus Formaliter, quia eſt de duratione perpetua & continua vinculi. Cõſenſus enim ad tempus in aliquam non facit matrimonium.

Perpetuari.

Perpetuari aliquid ab aliquo, poteſt intelligi duobus modis: Vno, ſecundum idem ſui, vt quod remaneat ſecundum eandem formam in numero: Altero non ſecundum idem ſui, ſed ſecũdum aliam & aliam ſui partem.

Huius diſtinctionis eſt vſus in quæſtione: An corruptibile ex ſua natura poſſit perpetuari ab externo? Hic reſpondetur à Ioh. de Iand. Corruptibile primo modo non perpetuari ab alio: ſed quod eſt corruptibile, ſecundo modo poſſe perpetuari ab alio. Vid. Iohan. de Iandun. in quęſt. l. 1. de Cœl. & Mund. q. 35. Sed ſimplex reſponſio eſt: & plana: Corruptibile per ſe poteſt perpetuari ab alio, nempe à DEO.

PERSONA.

Perſona eſt qualitas hominis ex ſtatu, id eſt, conditione. Scal. in epiſt. ſeu poſita in morib. & fortuna, vt idem l. 1. Poet. cap. 13. Ducta eſt perſonæ appellatio à Scena in forum aliumq; vſum loquẽdi: Ibi quod agerẽt alio atq; alio amicti veſtitu repræſentabant, vt vel ſtatum Regum, vel priuatorum fortunã ſubiicerent oculis ſpectatorum. Quare παρὰ τοῦ περιζῶσθαι περιζώνη, vnde Perſona, non à Perſonando, vt ait Gellius. Perſona diuina eſt natura diuina Characteriſtica proprietate deuincta. Gerlach. cont. Buſæ. In Comœdiis & Tragœdiis Perſona eſt res animata ficta in ſcena veræ imitatrix.

Primo igitur Perſona aut eſt vera, aut eſt ficta. Vera deſcripta eſt: Ficta vt Dramatica ſeu Scenica.

2. Perſona aut eſt vere, vel quaſi. Vere eſt Subſtantia, vt Diuina, vel Humana. Ita accipitur cum dicitur aliquis

Digitized by Google

alicuius eſſe author αὐτοπροσώπως, non per alium. Quaſi eſt, quod perſonæ init rationem, vt ranæ, nubes, aues, veſpæ, iis enim ſermones, diſputationes, conſilia in Dramatibus ſunt attributa. Sic quaſi perſonę ſunt idola ſeu formę defunctorum pro ipſis corporibus introductæ.

De Perſonæ origine dubitatur. Gellius dictam putat à perſonando: recte hoc improbat Scal. quia ſono primam habet breuem: veriſimilior eſt notatio περὶ σῶμα, quia perſona dictus eſt habitus is fictus, qui verum imitaretur, id eſt, perſona ex eo dicitur, quod corporis pars tegitur larua, quæ Græcis eſt προσωπεῖον & προσωπὶς, id eſt, perſonata facies.

Perſona à Poetis deſcribitur aut qua ſubſtantia eſt, aut quatenus afficitur accidentibus. Subſtantia aut tota deſignatur, exempli gratia, cum in bello quis occiditur, neque enim aut anima aut corpus deletur morte, ſed Mezentius; aut partis cum animæ habitus deſcribitur, aut corporis πάθος. Accidentia dico, quæ conſtituta ſunt in quantitate, qualitate, ſitu, ac diſpoſitione partium & habitu. Vid Scalig. Poet. l.3. c.1.

Perſonalitas.

Perſonalitas eſt Naturæ modus Subſtantialis. Natura ſingularis non eſt in perſonalitate, ſed natura & perſonalitas ſunt in toto compoſito, vt partes hoc conſtituentes.

Perſonari.

Perſonari non dicitur μονοτρόπως.

1. *Enim ſignificat fieri perſonam.* Ita Perſonare eſt dare alicui eſſe Perſonale, ſeu vt ſit perſona: *idq; vel cauſaliter vel formaliter*: Cauſaliter, vt dat cauſa efficiens: Formaliter, vt forma.
2. *Significat dependentiam Perſonalem* ab aliqua perſona, *terminari* ſeu ſuſtentificari à perſona ſeu aſſumi ad vnitatem ſuppoſiti. Item Perſonare eſt perſonam aliquam huiuſmodi dependentiam alicuius naturæ terminare. Gabr. Biel. l.3. diſt.1. quæſt.1.

Perſonari
- Extrinſecus (non formaliter) per aliquid externum.
- Intrinſecus (formaliter)
  - Seipſo, vt Perſona creata.
  - Per aliud, cum quo idem eſt, vt Perſona diuina per proprietatem relatiuam, quæ eadem eſt perſonę diuinæ realiter (non formaliter.)

Intrinſecus] id eſt, eſſe perſonam.
Extrinſecus] Id eſt vniri perſonæ, aſſumi à perſona, eiq; peculiariter, ὑποστατικῶς (ſubſiſtentialiter) vniri.

Incarnatio eſt humanæ naturæ ſuſtentificatio à perſona externa natura alterius. Biel. l.3. d.1. quæſt.1.

Perſonaliter alicui perſonæ vniri eſt ipſum fieri vnum cum perſona.

- Perſpicuum ſeu Diaphanum.
  - Indefinitum ſeu indeterminatum (Medium viſus) Tranſparens, quod aſpectus peruadit, in cuius extremitate viſus non ſubſiſtit,
    - Proprio lumine collucens (Ignis in ſua ſphæra) Hoc ſemper illuſtratum eſt actu.
    - Alieno ſeu externo lumine ſplendens. (Aer & aqua) Hoc interdum actu, interdum potentia tantum illuſtratum eſt. Ac definitum eſt ab Ariſt. perſpicuum ſeu diaphanum eſt id, quod non per ſe, ſed alieno lumine viſibile eſt, vt aqua, aer, cryſtallus, vitrum.
  - Terminatum corpus, in quo viſus figi poteſt, corpus lumine participans, nec tamen translucidum ob admixtam denſitatẽ. Hoc non eſt medium viſus: Aſtra, vt Luna & res omnes imbutæ coloribus.

Illuſtratum] Luce fulgens, lumine affectum, lumine imbutum.

Sic Scotus ſuſceptiuũ coloris eſt dẽſum, quia color nõ eſt niſi in perſpicuo terminato: & partes perſpicuæ non ſunt receptiuæ lucis, ſed luminis. l. 4. d. 49.

De verbis PERSTRINGO & PRÆSTRINGO.

Quęſitum eſt, dicẽdumne ſit perſtringere aciem animi, oculos mentis, an præſtringere: an denique prȩſtinguere.

Reſp. Prȩſtinguere hic improbo; Reliqua probo: Inuenio enim apud Ciceronem vtrumq; perſtringere & præſtringere oculos, aciem, animi, mẽtis, ingenii, eadem ſignificatione & notione.

Porro perſtringere 1. accipitur pro tranſire vel attingere, berühren / & adduntur ei Aduerbia ſtrictim, breuiter, leuiter, celeriter, per-quam-breuiter, tantummodo, vel vſurpatur ſine his aduerbiis: vt, hunc locum breuiter perſtrinxi: Perſtringi horrore, ein ſchauer fülen. Liuius. Terram aratro perſtringere, durchpflügen Cic. pro L. agrar.

2. Significat leuiter occulteve reprehendere, pungere, auff den Fittich ſtechen. Significatio vicina priori, vt Cic. vocis libertate vel aſperioribus verbis aliquẽ perſtringere, Einen mit ſträfflichẽ worten angreiffen. Huic etiam interdũ additur qualitatis aduerbium, vt, Cõſulatus meus eum leuiter perſtrinxit, id eſt, ſine vlla contumelia.

3. Occæcare (blenden) hebetare, luminib. officere, fallere, prȩſtringere. Huic metaphorȩ interdum præmittitur προθεραπεία, vt, voluptas rationi inimica mentis, vt ita dicam, perſtringit oculos, id eſt mentis quaſi luminibus officit. Cic. Nonnunquam additur Ablatiüus cauſæ, vt, ſplendore falſi honoris obiecto aciẽ boni ingenii perſtringere. Chriſtus in monte Tabor aciem oculorum Apoſtolorum maieſtate ac ſplendore corporis ſui perſtringebat: vel, ſplendor corporis Chriſti oculos Apoſtolorum perſtringebat.

PERSVASIO.

Perſuaſio Scholaſticis eſt animi adhæſio ad orationem. Scaligero (re redeunte eodem ſeu ſententia eadem) eſt animi coniunctio cum oratione: addit Scal.

Digitized by Google

PETRIFICATIO.

Petrificatio eſt violenta mutatio totius miſti in petram magna vi frigoris facta. In ſubterraneis vidi, inquit Zabarella, multa miſta, vt Paleas & cibaria in Petram mutata à magna vi frigoris omnem calorem extinguentis, omnemq; humiditatem conſumentis.

Mixtum qua mixtum interit
- Diſſolutione Totius in omnia Elementa, Putrefactio: Naturalis interitus.
- Mutatione totius in vnum elementum
  - Calidum, ignem, excepta parte aliqua Terræ. — Combuſtio.
  - Frigidum. — Petrificatio

  (Combuſtio & Petrificatio: Violenti & accidentales interitus.)

Parte aliqua Terræ.] quæ propter magnam reſiſtendi vim poſt combuſtionem reliqua eſt, licet affecta calore, id quod cinis oſtendit.

Canon. Putref. Naturalis interitus.] Vnumquodque enim naturaliter diſſoluitur in illa, ex quorum compoſitione exiſtit & genitum eſt.

PHILOSOPHIA.

Philoſophia 1. accipitur pro ſtudio ſapientiæ vel actu Philoſophandi à Platonicis.

Sic Philoſ. Alcinous in inſtitutione ad doctrinam Platonis. Philoſophia eſt vehemens ſapientię appetitio vel ſolutio (λύσις) atque auulſio (περιαγωγὴ) animi à corpere, cum ad intelligibilia & ad ea, quæ vere ſunt conuertimur (περιαγωγὴ enim hic non ſignificat circumactionem, ſed auerſionem, vel auulſionem, ſicut περιάγειν Græcis etiam eſt in contrarium agere vel detorquere, quod cum vi difficultateq; eſt coniunctum. Vid. Comm. Bud. in Græc. Ling. & defenſion. Carpent. in 1. cap. Eiſagog. Alcinoi.) Id eſt, Philoſophia eſt animi à corpore auerſio, & ad intelligibilia conuerſio; Quæ & mors Philoſophica dicitur, & vera Philoſophi vita eſt.

Primum intelligibile Idea Idearum, Deus.

Separatio hæc Philoſophica animi à corpore (in quo is eſt vt in ergaſtulo) duplex eſt: Vna à perturbationibus, quę fit per purgationem Ethicam, id eſt, eam, quam virtutes morum offerunt.

Altera à ſenſibus & falſis rerũ imaginibus ad incorporea, quę ſola vere ſunt (non enim ſunt res fluẽtes, ſed eorũ ſemper omnino eadem eſt eſſentia) quę fit per cõtemplationẽ mẽtis propriã cum pura voluptate cõiunctam. Platonicum hoc eſt effatum, verus Philoſophus corporis oblectamenta deſpicit ſeu floccipendit, dum ad ea ingens diſcendi gaudium, quo ipſe fruitur in inueſtiganda veritate comparat. Et: Philoſophus extra corpus potius viuet, quã in corpore: Deoq; ipſi potius quam ſibi viuet. Lib. de Rep. & in Phœdro & in Phædone. Et Animus tunc ratiocinatur optime, quando nihil horum eum perturbat, neq; auditus, neq; viſus, neque dolor, neque voluptas: ſed quam maxime ſeipſum in ſe recipiens deſerit corpus, nec quicquam quoad fieri poteſt cum illo cõmunicans neq; attingẽs ipſum, quod vere eſt, affectat.

Philoſophia Adepta Petro Seuerino in Idea Medicinæ Philoſophicæ eſt Philoſo-

Digitized by Google

phia perfectior & operatrix, cuiuſmodi ei eſt Chymica. Suſpicor hanc appellationem ſeu denominationem accepiſſe eum à Scholaſticorum Philoſ. (quem celebrant) *Intellectu Adepto*, de quo Scal. exer. 307. ſ. 19. Materialem intellectum, vbi ſeſe coniunxerit cum agente intellectum agentem dicunt, eumq; tum fieri actu omnia intelligẽtem, æternum atq; incorruptibilem: Adeptum præterea vocant, quia nullius præterea commeatus indigeat ad beatitudinem.

Philoſophia igitur adepta expleta eſt, ad quam præparatio eſt θεωρία quædam vel etiam minus exacta rerum conſideratio, quę perficitur per adeptiorem perfectioris & experientiam.

Ἄλλως.

Philoſophia accipitur

1. Pro ἐγκυκλοπαιδείᾳ vt organicæ etiam δυνάμεις ſeu artes ſeu habitus conceptuum ea contineantur. Hoc Stoicum eſt.
2. Pro diſciplinis & habitibus rerum, vt excludantur inſtrumenta. Hoc Peripateticum.
3. Pro Ethica & Politica, ſeu doctrina vitæ bene honeſteq; inſtituendæ, id eſt, ratione, qua & ſinguli homines tum ſe ipſos, tum familias gubernare debeant, & Reſp. recte adminiſtretur. (Ita Iuriſprudentia vera Philoſophia dicitur.)
4. Per excellentiam pro prima Philoſophia.

Sunt & qui Theologiæ ſtudium Philoſophiam diuinam vocent eo quod veriſſimę ſit ſapientię, & humana ſapientia omnis cognitione Dei pietateq; religioſa deſtituta laruata ſit ſtultitia.

Philoſophia eſt Vniuerſalis vel Particularis, vnde Philoſophus aliquis vel ὅλως vel κατὰ μέρος dicitur.

Vniuerſalis eſt, quę vno quaſi faſce omnes Theoricos & Practicos habitus complectitur. Homo enim ad Ideæ ſuæ perfectionem τοῦ αὐτοῦ μέρος ſeu quantum fas eſt aſpirans, cognitione veri & Actione Boni in vniuerſum ſtudia ſua metitur & circumſcribit omnia.

Particularis vero quę τὰ ἐπὶ μέρους ſeu ſingulos habitus continet, vt Naturalis, Mathematica.

Dubii, an Theoria dici poſſit habitus Philoſophicos omnes ſuo ambitu complecti, ſolutionem vide in voce Theoricus.

Philoſophia particularis eſt Theorica, vel Practica.

Theoricæ differentiæ è materiæ ſubiectiuæ diuerſitate petuntur. Explicat illa de Entibus *vel non ſeparatis à ſenſili màteria*, vt Phyſiologia: *vel ſeparatis ab illa*: idq; aut Actu ſeu reipſa: Hæc Philoſophorum Theologia eſt περὶ δυνάμεων νοερῶν: aut ſola intelligentia per abſtractionem quandam φανταστικὴν ſeu λογικήν: Hęc Mathematica eſt ἐπιστήμη, κατ' ἐξοχὴν ita dicta ἀπὸ τοῦ μαθεῖν, quaſi ſubtiliſſimum hoc doctrinæ genus ſit. Ea propterà Proclo διανοητικὴ ſtatuitur l. 1. Element. cum quidẽ contra Phyſicam faciat δοξαστήν.

Practica Philoſophia eſt Philoſophia Morum: quo refero νομοθετικὴν & Iuriſprudentiam.

Philoſophari generaliter eſt Philoſophum agere vel Philoſophiæ vacare. Specialiter eſt vel *Diſputare aut commentari*, vt φιλοσοφητέον, Diſputandum eſt: vel quod Scholaſtici dicunt, *Determinare, id eſt, cõſtituere*, Barbari Dogmatizare, Grȩce δογματίζειν, vel *Demonſtrare*, veraſq; ac proprias rerum cauſas inquirere ſeu indagare, vel perfecte quippiam definire.

Philoſophema accipitur

1. γενικῶς pro quolibet Aporemate, ſeu Diaporemate, ſeu ſcemmate, ſeu ζητή-

ζητήματι philoſophico. Vid. Ariſt. 2. de cœl. de ſitu Terræ.

2. Appropriatur Analyticis λόγοις & demonſtrationibus, vt cum dicitur aliquis afferre Pſeudographema vel epicherema pro Philoſophemate, id eſt, pro ratiocinatione neceſſaria. Ariſtot. 8. Topic.

Antiqua Philoſophia duo ſunt genera: *Alterum Italicum*, dictum quod in Italia, quæ tunc magna Græcia dicebatur, potiſſimum philoſopharentur: hoc fluxit à Pythagora Samio, qui in Ægypto, Iudæa, Babylonia, Creta, Lacedæmone Sacra, Phyſica, Mathematica, Ethica, didicit. Archytas fuit eius diſciplinæ Sectator, vt & Epicharmus.

Ordo horum hic: Pherecides, Pythagoras, Telauges F. Xenophanes, Parmenides, Zeno, Eleates, Leucippus, Democritus, Nauſiphanes, Naucides, Epicurus, à quo ſecta Epicurea.

Alterum Ionicum, quia Miletus Ioniæ vrbs eſt clariſſima: fluxit autem ab Aximandro Mileſio. Ordo ſucceſſionis hic eſt: Thales, Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Archelaus, Socrates: ex cuius Schola tanquam ex equo Troiano Philoſophorum ſectæ prodierunt clariſſimæ. Inter diſcipulos enim Socratis præcipui fuerunt Plato & Antiſthenes. Plato Academiæ veteris inuentor; huius diſcipuli Speuſippus & Ariſtoteles. Speuſippus Academiam coluit: Ordo hic eſt ſucceſſionis: Speuſippus, Xenocrates, Polemō, Crātor, Crates, Archeſilaus, Lacydes, Carneades, Clitomachus, Bryſo, Pyrrhon. Ariſtoteles relicta Academia in Lyceo Peripatum inſtituit; huic Theophraſtus ſeu Euphraſtus in Schola peripatetica ſucceſſit.

Antiſthenes Cynicæ ſectæ princeps (quod ad Ethicam attinet.) Succeſſio huius Scholæ talis: Antiſthenes, Diogenes Cynicus, Crates Thebanus, Zeno Cittiæus, Stoicæ ſectæ Ethicę repertor: Cleanthes, Chryſippus.

Philoſophia igitur ex adiuncto tempore vetus eſt, vel noua. Vetus eſt, quæ vſque ad Socratem durauit; hæc fuit Ionica vel Italica. Noua eſt, quæ à Socrate cœpit. Ea in varias deducta eſt ſectas. Vnde Socrates omnium ſectarum pater dicitur.

1. Philoſophica Inſtitutio tractatioque
- ἐξεταστικὴ & argumentoſa, quæ inquirit διότι, vt qua in re beatitudo poſita ſit.
- Exegetica, quæ pro confeſſo ſumit omnia, & nuda expoſitione præcepta docet: Ad rudes adoleſcentes docendos comparata.
- Miſta, quæ vtramque rationem coniungit.

2. Eſt Synoptica, vel Diexodica. Illa tantum habet ἔργα, nulla πάρεργα: Hæc apparet in commentariis partim Elencticis, partim Didaſcalicis.

PHOENIX.

Phœnix 1. eſt arbor, palma.

2. Eſt herba, lolium murium, Mäuſekorn.

3. Phœnix eſt auis Arabica ſolitaria, quam deſcribit Plin. libr. 11. cap. 2. De hac Ouid. *Et viuax Phœnix vnica ſemper auis.*

4. Per Translat. ponitur pro viro ſingulari, incomparabili, extra omnem in-

nea : proindeque longe à malo ſeiunctа eſt.

POENITET.

1. Pœnitere ea dicimur, cum quæ fecimus nobis diſplicere incipiunt & moleſta eſſe.

2. Mutare conſilium ei cognatum quidem eſt, ſed aliud tamen; Aliquando aliquis mutat conſilium, vel de ſua ſententia diſcedit ita, vt non pœniteat eum prioris, proprie loquendo.

3. Pœnitere eſt parum videri alicui. Cic. 1. off. Quoad te quantum proficias non pœnitebit.

Pœnitentia Auguſtino eſt quædam dolentis vindicta puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe.

Tò Pœnitet interdum neque Genitiuus, neque infinitum verbum ſequitur, ſed Quod cū finito: vt Pœnitet me quod te offenderim, quod hoc narrauerim; & pœnitet me huius narrationis, vt quæ propius fabulam (id eſt, ſimilior fabulæ) alicui eſſe videatur: &, pœnitet pudetque me hoc narraviſſe.

POLITICA.

Politica, πολιτικὴ ſcilicet ἐπιστήμη ἢ φρόνησις 1. accipitur pro doctrina de Repub. ſeu ſcientia ciuili, quæ eſt legum, iuris, & actionum ciuilium moderatrix, ita vt ab ea ſit ſeparata & Ethica & Oeconomica. 2. vt complectatur Oeconomicam etiam.

3. Pro tota diſciplina Practica, qua Ethica etiam comprehenſa eſt. Sic accipit 3. lib. 1 Eth. Ariſt. vbi ſic paraphraſtes: De hac vero Politica ſeu ciuili ſcientia, quę de morib. eſt &c. Et paulo poſt: Eſt autem politices materia humana Societas vel vita communis res caduca, fluxaque & inſtabilis, atque hoc modo doctrina Politica, quæ & Moralis eſt, de rebus agit vſitatis illis quidem, ſed non æternis; neque omnis varietatis expertibus.

Politica
- Vniuerſalis, Ethica.
- Propria
  - Oeconomica.
  - Politica in ſpecie. vel (ἄνευ διαιρέσεως) Politica; cuius ἀρχὴ eſt œconomica.

Vel Politicæ Partes ſunt duæ: Elementaria vna, Ethica, cuius lib. 10. Ariſtotelis: Apoteleſmatica altera, Politica ſpeciatim ita dicta, cuius libri octo ſunt.

At cur Ethica Ariſtoteli nomen habet Politices?

Cur Ethica dicitur Politica?

Libri Ariſtotelis de moribus Politici & ſunt & nominantur, quod antequam de Rep. peculiariter doceat, de moribus ſingulorum hominum, qui ciuitatem conſtituunt, doceri oportet Cœtus enim congregationis Ciuilis de ſingulis hominibus conſtituitur, qui primæ partes ſunt & quaſi elementa quædam Reipublicæ & tamen res tota Politici eſt. Huc facit quod Ariſt. in Magnis moralibus Eudemæis Ethicam ſcribit eſſe μέρος καὶ ἀρχὴν Politices. & 1. libr. Rhetor. περὶ τὰ ἤθη πραγματείαν ſcribit εἶναι προσαγορεύειν πολιτικήν. Eadem Methodo Ariſtoteles in Analyticis procedit; Cum enim ei propoſitum ſit docere de demonſtratione, primo docet de Syllogiſmorum tota ratione in Prior. lib. Analyſ. atque ita aperit ſibi viam vt in poſterioribus de ἀποδείξει docere incipiat.

Quia doctrina de moribus paulatim ad Politica deducimur

Eſromus Rud. Papeberg.

Ad Politicā pertinet de morib. ſingulo-

Digitized by Google

rum, qui in ciuili congregatione viuunt, doctrina quæ Ethicæ eſt, quæ vniuerſa eo dirigitur, vt inſtituat mores hominum ad vitam non ſolitariam, ſed ciuilem, vt nulla alia poſſit eſſe Ethicæ, quam Ciuilis facultatis ſit ſeu Politices opus. Finis autem Politices bonũ illlud complectitur, quod eſt hominis proprium & ſummum, ad quod & ſinguli homines & totæ ciuitates contendere omneſque actiones ſuas dirigere debent.

Pet. Martyr. in prim. Eth. Com.

Quid Moralis facultas tractat niſi elementa ciuilis? Nam partes ex quibus componitur ciuitas, ſunt boni ciues.

Ad ſummam, Ethica eſt doctrina quædam Politica, quia tractat principia Politicę, & bonus vir, quem informat, eſt ciuitatis pars.

PONDVS.

- Pondus
  - Grauitas
    - Abſoluta Rei.
    - Comparata oppoſita leuitati.
  - Menſura Grauitatis, id eſt, rei, qua menſuratur res grauis.
  - Res ipſa, quæ ad libram ſeu trutinam ponderatur.

In Prima & ſecunda ſignificatione eſt ſpecies quantitatis intenſiuæ, quia ab eo aliquid dicitur quantum, id eſt, abſolute graue, vel comparate graue.

Dico Intenſiue, non extenſiue; quia in pondere ſpectatur intenſio ſecundum gradus.

In tertia & quarta ſignificatione dicitur Æquale vel Inæquale.

Verùm id, quod pondus proprie ſignificat, potiſſimum λόγῳ quodam ex alijs explicemus.

Pondus eſt niſus ſeu impetus quidam cuiusque rei veluti conantis ad locum ſuum.

E. G. Hoc eſt pondus, Fers lapidem manu, pateris, pondus premit manum tuam, quia locum ſuum quærit. Et vis videre quid quærat? Subtrahe manum, venit ad terram, quieſcit in terra: peruenit, quo tendebat, inuenit locum ſuum.

Auguſt. in Enarr. Pſalm. 29. Tom. 4. & Tom. 8. in Sentent. 21.

Pondus ergo illud motus erat quaſi ſpontaneus ſine anima, ſine ſenſu. Sunt & aliqua, quæ ſurſum verſus petunt locum.

Namque ſi aquam mittas ſuper oleum, pondere ſuo ad ima tendit. Locum enim ſuum quærit, ordinari quærit, quia præter ordinem aqua eſt ſuper oleum; donec ergo veniat ad ordinem ſuum, donec teneat locum ſuum, inquietus motus eſt. Contra oleum funde ſub aquam, verbi gratia, quemadmodum ſi vas olei cadat in aquam, in abyſſum, in mare, & frangatur, non ſe patitur oleum ſubter.

Quomodo aqua ſuper oleum miſſa pondere ſuo ad ima locum quærit, ſic oleum ſubter aquam fuſum pondere ſuo ad ſumma locum ſuum quærit.

Si ergo ita eſt, fratres, quo tendit ignis & aqua? Ignis ſurſum fertur, locum ſuum quærit, & aqua locum ſuum quærit pondere ſuo. Gemina igitur pondera ſunt. Quædam res deorſum; quædam ſurſum verſus feruntur.

Digitized by Google

feruntur pondere ſuo. Rebus ad ima tendentibus in imo ponitur fundamentum. Eccleſia vero Dei in imo poſita tendit in cœlum Fundamentum igitur noſtrum ibi poſitum eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſedens ad Dextram Patris. Auguſt. ibid.

POSITIVVM,

θετικὸν, θετόν.

1. Eſt idem quod conſtitutum arbitrio, Lege, arte: inſtitutum, legitimum: Ac opponitur Naturali. Montecatin. 1. ciuilium. Ariſt. Comment. Ius inſtitutum appello, quod alii ius Poſitiuum, alii ius Legitimum. Quæ natura ſunt, inuariabilia ſunt, & perpetua: Quæ vero Lege aut arte ſunt ex noſtro arbitrio facta: Ideo & remoueri poſſunt, & variabilia ſunt: Vnde & θετά, poſitiua vocantur, & Arbitraria, ad differentiam eorum, quæ ſunt Naturalia, id eſt, firma, permanentia neque mutabilia nobis.
2. Affirmatiuum eſt, κατὰ τὸ πρᾶγμα Non κατὰ σύνθεσιν, & ita poſitiuum opponitur Negatiuo, (vt; Color eſt res poſitiua.) ſeu ei, quod nihil ponit in Eſſe, cuiuſmodi eſt priuatio, vt in olla rima, cuius integritas eſt res poſitiua.
3. Poſitiuum opponitur Cogitato, λογικῷ, imputato, vt: Dominatus eſt Relatio Poſitiua, id eſt, realis, non rationis. Iuſtitia Fidei reſpectu obedientis Mediatoris eſt Poſitiua: reſpectu noſtri eſt Imputatiua, aiunt Theologi, id eſt, non eſt realiter & ſubiectiue in nobis.

POSITIO.

Poſitio in Doctrina Prædicamentali {
- *Abſoluta.* Hæc quanti eſt: ordinatio partium corporis in corpore.
- *Comparata.* Hæc ſituati eſt: ordinatio partium in toto corpore Comparata ad locum, in quo diuerſę partes totius diuerſum ſitum habent.

Hæc ex rebus Geometricis intelliguntur: Ex enim θέσιν habent.

Poſitio opponitur Hypotheſi: ſicut Abſolutum & Poſitiuum ὑποθετικῷ. Sic Scaliger. Prior eſt motus, quam curſus: Itaque poſito curſu etiam motus ponitur ab intellectu: Eſt enim curſus cauſa intellectionis motus: Hoc autem eſt neceſſarium, non abſolutum, neque poſitiuum, ſed Hypotheticum.

Poſitio in Grammtica ſeu Proſodia eſt concurſus conſonantium cum vocali: Hæc longa eſſe vel ſyllabam longam facere dicitur.

Poſitio in Logica eſt affirmatio.

Poſitio vnius nõ eſt alterius remotio, nec alterũ ab altero euertitur. Itaq; nõ valet: Chriſt⁹ eſt Filius hominis: Ergo nõ eſt Filius Dei. Filius enim Dei ab æterno à Patre genitus: & Filius hominis in tempore ex Matre (Maria) natus non ſunt oppoſita, ſed coniuncta in vnitate Perſonæ Chriſti.

POSSIBILITAS,

Poſſibile.

Poſſibilitas id eſt, per quod aliquid eſt tale, vt poſſit actu eſſe ſine vera abſoluta que repugnantia manifeſte ſeu contradictionis implicatione.

Poſſibile eſt, quod non inuoluit aliquid repugnans rationi Entis: quod non in-

Digitized by Google

cludit vel implicat Contradictionem: quod licet actu non ſit, eſſe tamen poteſt.

Sic dicitur Deo poſſibile eſſe {
- Quicquid non includit euidenter contradictionem.
- Ad quod non ſequitur Contradictio.

Philoſopho Tubingenſi Iacobo Schegkio poſſibile includit in ſe Eſſe & non eſſe ſimul: Impoſſibile ſimul vtrumque excludit: Neceſſarium neque ſimul neque alterius permutari eſſe & non eſſe patitur. In org. p. 526. Zabarella.

Poſſibile & Impoſſibile {
- *Abſolute*, ſecundum ſe.
- *Comparate*.

Abſolute, quod ex natura ſua tale eſt, vt poſſit fieri aut non fieri. Sic poſſibile eſt albedinem videri, quia albedo ex ſeſe ſeu natura ſua talis eſt vt poſſit videri. Impoſſibile ſic eſt videri ſonum, quia ſonus ſua natura eiuſmodi eſt vt videri nequeat.

Comparate, quod reſpectu huius vel illius potentiæ eſt poſſibile vel impoſſibile, vt Homini eſt impoſſibile ambulare, quia habet potentiam ad ambulandum: Impoſſibile vero volare, quia ad volatum non habet potentiam.

E Tabulis Organicis Zabarellæ.

Poſſibile ſumitur dupliciter. {
- Id quod actu eſt: Neceſſarium. Hoc poſſibile improprium eſt {
  - Simpliciter ſeu abſolute.
  - Ex hypotheſi.
- Id quod cum nondum ſit actu, eſſe tamen poteſt; vt ſi, me non docente, dicam poſſibile eſſe me docere. Hoc poſſibile proprium eſt.

Abſolute] Hoc in Ente Æterno tantum locum habet: vt Poſſibile eſt Deum eſſe, quia iam Deus eſt, & neceſſarium omnino eſt Deum eſſe.

Ex hypotheſi] Hoc habet locum in rebus caducis & mutabilib. Poſsũt enim eſſe, & non eſſe. Sed ſuppoſito, quod actu ſint, neceſſariũ eſt eas eſſe: vt poſſibile eſt me docere dum actu doceo, & neceſſarium eſt me docere dum doceo: quæ dicitur Neceſſitas ex ſuppoſitione.

Can.

Poſſibile non habet aliud eſſe quam in ſua cauſa.

Hoc Eſſe in cauſa non eſt proprium eſſe & diſtinctum ab eſſe Cauſſæ.

Poſſibilia eo modo, quo ſunt in potentia, habent veritatem. Poſſibilia, qua Poſſibilia, manẽt in eſſe poſſibili.

Poſſe eſſe dicit Eſſe Aptitudinale ſecundum potentiam *a* Naturæ, vel ſimpliciter ſecundum potentiam quam- *a Reſtricte.*

cun-

Digitized by Google

cunque diuinam vel naturalem. At Eſſe dicit Eſſe Actuale. Biel.l.3.d.23. q.1.

Eſſe poſſibile eſt rei, quæ eſſe poteſt, actu nondum eſt. Reipſa nihil aliud eſt quam eſſe cauſæ ſeu cauſarum ipſarum. Opponuntur ei Eſſe exiſtentiæ, & eſſe eſſentiæ ſeu Eſſentiale, propriũ reale diſtinctum à ſuis cauſis, quæ duo eſſe continentur hoc Axiomate: Generatio terminatur ad Eſſe, id eſt, Subſtantiam rei ſub eſſe Exiſtentiæ.

Poſſibile qua eſt terminus ſeu obiectum omni potentiæ, eſt illud, cui non repugnat eſſe, & quod non poteſt ex ſe eſſe neceſſario. Scot.l.1.d.44.

POSSE.

Poſſe primum proprie accipitur, vt poſſe eſſe & poſſe non eſſe non diuidunt Ens. Hæc enim ambo ſimul ſunt in eodem, (hoc poteſt eſſe & non eſſe.)

Deinde idem eſt quod valere, pollere: vt hoc poteſt illud.

Poſſe vel non poſſe { De facto, γιγνομένου, ſeu qua ſpectatur γιγνόμενον.
De iure, δέοντος, ſeu qua ſpectatur τὸ δέον.

Scoti & Iuriſconſultorum hæc diſtinctio eſt, qui dicunt, quod quis poteſt facere aliquid, vel de facto, hoc eſt, de potentia ipſius abſoluta, vel de iure, hoc eſt, de potentia ordinata ſecundum iura ſeu Leges. Scot. in Quodlib.l.1.d.44.

Paulus 1. Cor.10. ait Corinthios Domini poculũ & Dæmoniorum poculum bibere non poſſe, ſcilicet RITE, ſeu bona conſcientia, ſeu ita vt & Deo probetur, & ipſis proſit. Ioh.Piſc. Alii vero intelligunt ſeu interpretantur de Impoſſibilitate facti, vt ſententia ſit, cum impoſſibile ſit duobus Dominis ſeruire. Matth.6. fieri non poſſe vt Corinthii ſimul ſint participes Dei & Diaboli, menſæ Domini, & menſæ Dæmoniorum: non poſſe conſiſtere communionem Chriſti cum communione Dæmoniorum, quia non poſſumus pariter eſſe membra Chriſti & Diaboli. Vrſinus.

In Geometria Poſſe recta linea quadratum dicitur, quia ducta eſt ſe ipſam facit ſeu conſtituit quadratum. Hinc (abſtracte) δύναμις ſeu Potentia rectæ eſt quadratum: Quod conſectarium egregium (licet alicui videatur conſectariolum) eſt definitionis quadrati.

Eadem Phraſi vtimur etiam *in Arithmetica*.

Hic Mathematici accipiunt POTENS participialiter, vt Ramus lib. 14. Geom. ad 6. vt, ſit recta a e proportionaliter in i ſecta & figura compleatur; oblonga a y & i e cum quadrato s u æquantur quadratis ex a e & i e potentibus triplum ipſius a i (id eſt, quæ poſſunt triplum.) Vide Schema in Ramo.

Poſſe non & Non poſſe.

Hæc in Philoſophia & Logica non æquipollere, patet exemplis. Hæc enim: Corpus Hominis in ſtatu innocentiæ non potuit mori; falſa eſt: Illa vero; Corpus hominis in ſtatu innocentiæ potuit non mori, vera eſt. In prima enim Propoſitione, quæ negata eſt,

Digitized by Google

τὸ Non additur verbo potuit. In ſecunda, quæ eſt Infinita Affirmata, additur verbo Mori. Subtiliter Scotus: Primus homo habuit potentiam ad moriendum, potuit mori (ex conditione mutabilitatis) Sed ſi in ſtatu Innocētiæ permanſiſſet, potētia hæc non fuiſſet deducta ad actum, & ſic poterat non mori. Fuiſſet enim homo ſtante innocentia translatus in Cœleſtem paradiſum ſine corruptione & morte proprie dicta. Itaq; idem In ſenſu, inquit, compoſito hæc eſt vera: Homo in ſtatu Innocentiæ non potuit mori, Id eſt, ſtante Innocentia.

Hic obiter adiicio diſtinctionem Auguſtini Tom.3. de Geneſ. ad Liter. l.5. c.25. Quodammodo creatus erat homo immortalis, quod erat ei de ligno vitæ, non de conditione Naturæ. Tom. 4. in quæſt. Veteris & Noui. q.19. Guſtus arboris vitæ corruptionem corporis inhibebat: Lib. 6. c. 25. Mortalis erat Adamus conditione corporis animalis, Immortalis beneficio Creatoris. Corpus quod indiget cibis ad vitæ ſuſtentutionem ad conſeruandum humidum radicale, ex cuius defectu oritur mors, poteſt ſuapte naturâ mori. Corpus animale indiget cibis, &c. E. poteſt ſuapte natura mori.

Auguſt. 3. Tom. de Geneſ. ad Lit. l.6. Corpus Adami ante peccatum mortale, quia poterat mori, ſed mori non cogebatur: mortuum autem poſt peccatum, quia ita morti obnoxium eſt, vt non poſſit non mori.

POSTRIDIE.

Differunt Poſtridie ſeu Poſtero die & Cras. Dicimus, Venatio, quæ poſtridie eius diei, poſtridie Bacchanalium futura eſt: & Venatio, quæ cras futura eſt. Iudices adeſſe iubentur poſtridie, & iudices adeſſe iubeo cras, ſed diuerſo ſignificatu. Poſterus enim dies poteſt eſſe non craſtinus, ſeu alius quam craſtinus. Poſterum eſt conſequens ſeu ἑπόμενον: non autem craſtinum eſt tantum conſequens. Aliud eſt in poſterum diem diſtulit, aliud in craſtinum diem.

Dicimus, Poſtridie me mane conuenit, at non cras me mane conuenit, ſed conueniet.

Dicitur, Nocte ea, quæ conſecuta eſt poſterum diem Calēdarum Iulii facta eſt mulier; at non dicitur, Nocte ea, quæ conſecuta eſt craſtinum diem, facta eſt; &c. ſed cras erit mulier. Vtrūq; quidē dicimus, Differemus in poſterum, in diem poſterum, in craſtrnum, in diem craſtinum; ſed illo notatur tempus in ſe finitum; hoc vero definitum ac certum prorſus. Caue dicas cum barbaris: Multa nocte veniebamus, & ſtatim cras mane remeabamus in Patriam, pro, proxime ſequente die vel poſtridie. φιλόμωμοι & φιλόψογοι, hæc nullo habent numero; ſed non ſunt negligēda tyronibus.

POSTLIMINIVM.

Poſtliminium proprie eſt ius amiſſæ rei recuperandæ ab extraneo. Hinc poſtliminio redire, recipi; Rē vel ius poſtliminio recipere. Transfertur & ad quemlibet priſtinum ſtatum. Poſtliminii iure reducitur veritas Doctrinæ noſtræ in ea loca, vbi exulat: id eſt, in priſtinum ſtatum reſtituitur. Ciuibus optatam pacem quaſi poſtliminio reddere. Elegans etiam eſt quaſi iure vindiciarum reſtitui; ſumptum ex Scholis ICtor. Sic Luiſinus in Parergis, cum quendam Luciani locum declaraſſet: iam vt opinor ſuus Luciano ſenſus quaſi iure vindiciarum reſtitutus eſt.

POSTVLATVM.

Poſtulata, Mathematicis αἰτήματα, ſunt propoſitiones inter Principia relatæ,

quæ

Digitized by Google

quæ per ſe notæ manifeſtæque ſunt, nec vlla indigent demonſtratione, vel intricata & multiplici deſcriptione aut delineatione prolixa; ſed aperta, ſimplici & facili facta delineatione notæ fiũt, ita vt ipſarũ finis ſit ποίησις, fabrefactio, vt αἰτείσθω, petatur, vt à pũcto ad punctũ ducatur linea recta, q.d. Poſtulo à vobis, vt à dato pũcto ad alterũ datum recta ducatur, quod factu facillimum eſt.

Differunt autem Mathematici ab Ariſtotele in poſtulato, quia Ariſtoteles vult poſtulata demonſtrari, nec per ſe nota eſſe; Mathematici contra non demonſtrari; ſed cuiuis obuia eſſe, ea ratione permoti, quod ſecundum Ariſtotelem omnes propoſitiones, quæ per Demonſtrationem creduntur, ad αἰτήματα referenda ſint. Vid. in Voce Hypotheſis de poſtulato Ariſtotelis.

Poſtulatum & axioma in eo conueniunt quod vtrumque eſt deprehenſu facile. Differunt, quod poſtulatum nos iubet aliquid efficere, & comparare ad demonſtrationem faciendam, quod ſimplicem & facilem habet apprehenſionem. Axioma autem proponit quiddam per ſe accidens, & audientibus per ſe manifeſtum, vt, Ignem eſſe calidum: De quo qui dubitarint, δέονται ἢ κολάσεως, ἢ αἰσθήσεως. Ariſt. 1. Top. & Procl. in Euclid. comm.

POTARE ALIQVEM.

Hanc Conſtructionem nonnulli refugiunt, quod potare ſit verbum abſolutum. Itaq; pro potare aliquem dicunt potum alicui præbere, Potionare aliquem; pro potati ſunt in vnum Spiritum 1. Cor. 12. malunt dicere, potionati ſumus in vnũ Spiritũ, id eſt, omnes ſpiritum vnum hauſimus. Caſtellio, ex Suetonio, apud quem eſt, potionatus à Ceſonia vxore, Es iſt jhme mit einem trunck vergeben welchen jhme Ceſonia geben hat. Itaque μέσον Verbum.

POTVLENTA.

Potulenta ſunt, quæ in potum ſumi poſſunt: Sic eſculentum, quod in cibum ſumi poteſt, vel ad eſcam pertinens, vel eſcam redolens: vt fruſta eſculenta; Poetæ Veſcum vocant, quod in cibis adhibetur, vt veſcum papauer, das zu eſſen iſt (Vid. Philip. Beroaldum & Nicol. Perott.) ad veſcendum aptum, vt loquitur Cicero.

POTENTIA.

Potentia, δύναμις, dupliciter vſurpatur in Philoſophia.

1. Pro Naturali quadam habilitate: ſic puerum adhuc rudem dicimus potentia eſſe Muſicum, eo quod ſit aptus ad eam diſcendam.
2. Pro habitu, quo præditus poteſt prompte operari; ſed fortaſſe quia aliis rebus occupatus eſt, vel non vult, non operatur; vt qui iam Muſicam didicit, poteſt quidem canere, at non ſemper canit. Hic habitus dicitur Potentia reſpectu earum actionum, quæ proficiſcuntur ex ipſo; earundemque reſpectu poteſt dici Potentia ſecunda ad differentiam primæ, quæ hunc habitum præcedit: Reſpectu vero primæ Potentiæ poteſt dici actus, poteſt & nominari actus primus ad differentiam actus ſecundi, qui oritur ex ipſo: actus autem ſecundus idem eſt, quod actio ſeu operatio. Porro potentia ſecunda & actus primus re non differunt, ſed ratione tantum.

Vſus.

Harum diſtinctionum magnus vſus eſt:

Id ſic oſtendo. Si cauſa eſt actu, effectum quoque actu erit: Verum eſt, & non eſt verum. Verum eſt, ſi intelligatur de actu ſecundo: Non verum, ſi de primo. Nam ſi præceptor actu docet Muſicam, neceſſe eſt aliquem eſſe qui actu doceatur: At fit vt præceptor præditus ſit habitu doctrinæ, & tamen actu nemo ab ipſo doceatur. Sic pronuntiatum: Id quod eſt potentia tale, reducitur ad actum ab eo, quod eſt actu tale: Verum eſt & non verum. Verum de eo, quod eſt in prima potentia: Nam puer, qui poteſt eſſe Muſicus, actu fit Muſicus ab eo, qui actu tenet Muſicam. Non eſt verum in ſecunda. Is enim qui habitum Muſicæ ſibi comparauit, ſi quando non canit, tunc eſt in potentia, ſed ex tali potentia non traducitur ad actum ab alio, ſed à ſe ipſo, cum vult.

Fallit & in hoc exemplo: Stirpes fiunt actu dulces, flauæ, albæ, &c. non ab eo, quod eſt actu dulce, ſed beneficio aquæ, qua irrigantur, & Solis. Sciens in potentia dicitur vel qui Naturalem habet potentiam ſeu Naturam ad ſciendum, vel qui habet iam habitum ſcientiæ, non tamen actu conſiderat.

Δύναμις παθητικὴ apud Ariſtot. in Eth. l. 2. c. 4. ſunt affectus permanentes & conſtantes in natura inſiti, ex certis naturali temperie vel ab aduentitia temperatura acquiſiti: in categoriis vocantur ποιότητες παθητικαί.

Potentia accipitur pro *principio Potente ſeu Subſtantia potente*, vel eo quod habet potentiam, ſeu pro materia. Ariſt. in lib. de anima. Anima vegetalis eſt talis potentia, vt conſeruet habens illam, ſecundum quod eſt huiuſmodi, id eſt, vt conſeruet corpus animatum, quatenus animatum eſt. Idem, Actus eſt perfectio potentiæ, id eſt, habentis potentiam ad ipſum, vt anima eſt perfectio propriæ potentiæ, id eſt, materiæ, quæ fit viuens; ſeu anima perficit corpus, quod aptum natum eſt ad recipiendam vitam, Anima ſcilicet non apta nata eſt recipi in quouis corpore indifferenter, ſed in corpore potentia vitam habente, id eſt, apte nato ad animam recipiendam, vt in materia propria & determinata ad ipſam, vt ad formam determinatam.

Non ex quolibet ligno fit Mercurius.

Sic Zabarella: Cum vocatur Materia prima potentia, nomine potentiæ non qualitas ſignificatur, Sed ſubſtantia quædam, quæ eſt fons ſeu radix huius qualitatis, nempe Subſtantia quædam imperfectiſſima, incompleta ſecundum ſpeciem, & incoamentum omnium Specierum. l. 2. de Mater. c. 4.

Canon.

Quilibet actus non in quolibet Subiecto indiſtincte recipitur, ſed in determinato aliquo, ita vt non alio. Actus eſt eius, quod potentia eſt, ratio. Ariſt. 2. de anima. text. 36. id eſt, perfectio materiæ habentis potentiam; eſt Ratio, id eſt, eſſentia & forma rei, (ſeu quod quid eſt) conſtituens rem in ſuo eſſe ſpecifico Hæc forma adimplet potentiam Materiæ.

Scal. ex. 307. ſect. 16. Subſtantia dicitur potentia eſſe efficiendi accidentia, vt eſt in l. 7. diuinæ Philoſophiæ.

1. Po-

Digitized by Google

In lib. περὶ ἑρμηνείας.

1. Potentiæ
   - Actiuæ
     - Ἄλογοι: Hæ non poſſunt efficere oppoſita: ſunt ad vnam ἐνέργειαν determinatæ: Ignis tantum poteſt calefacere, auris audire, ſi non impediatur.
     - Λογικαὶ; Hæ ſunt δεκτικαὶ τῶν ἀντικειμένων, id eſt, ad oppoſitas ἐνεργείας ſunt determinatæ; vt Voluntas poteſt velle bonum aut malum; Vna ſcientia eſt contrariorum: à me poteſt cognoſci vtile & inutile; noxium & innoxium.
   - Paſſiuæ, propter quas res ſunt obnoxiæ contradictionibus, id eſt, poſſunt eſſe vel non eſſe.

Canon.

Res omnes extra Deum ſunt præditæ potentia contradictionis. Itaque mutari poſſunt.

2. Potentia ſignificat
   - ἐνέργειαν, vt ſi dicitur de eo, qui iam actu ambulat, poſſe ambulare.
   - Simul futuram ἐνέργειαν & negationem præſentis actus.
   - ἐνέργειαν imperfectam & ſemper fientem, id eſt; perpetuo coniunctam cum potentia, qualis eſt infima potentia. Scheck. lib. περὶ ἑρμην.

Canon.

Diuina habent ἐνέργειαν ſuam potentia, id eſt, ſemper ἐνεργεῖ: Naturalia cum potentia, id eſt, non ſemper agunt.

3. Potentia
   - Paſſionis ſeu receptionis; Hæc potentia eſt
     - In Re, id eſt, in eo, quod mutari poteſt: vt potentia in ſemine, vnde canis fieri poteſt. *In Materia.*
     - Extra rem, id eſt, in eo, vnde res dependet, vt cum dicimus truncum fieri poſſe hominem, Lapides poſſe fieri panes, Fieri hoc poteſt à Deo ſine interuentu Naturæ. *In Efficiente.*
   - Actionis
     - Prima ſeu remota, potentia numerandi vel loquendi in infante.
     - Secunda ſeu propinqua potentia loquendi in adulto. Hęc dici ſolet actus primus, & facultas, id eſt, potentia operandi, & ex ea exiſtit actio, quę dicitur actus ſecũdus & actus aptitudinis, vt; Locutio, Numeratio, Scal. Formæ vniuocæ ſunt in materia poteſtate. Materia prima eſt omnia poteſtate receptionis ſeu recipiendi. Cœli ſunt omnia poteſtate efficiendi.

Digitized by Google

4\. Potentia

- Παθητικὴ, ἀρχὴ μεταβολῆς παθητικῆς ὑπὸ ἄλλου ἢ ἄλλο. Hæc propria Materiæ.
- Ποιητικὴ, ἀρχὴ (externa) μεταβλητικὴ ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο.
- Media inter has, φυσικὴ, quæ Potentia eſt ῥαδίως τι ποιῆσαι & τοῦ μὴ πάσχειν in ſubiectis rebus, id eſt, qualitas οἰκεῖα (vernacula) interna, qua facile poteſt efficere natura aliquid ad ſubiectum pertinés. Schegk. in præd. Ariſt. 475.
- Eſt & Potentia πειθαρχικὴ; Obedientialis, vt cum natura humana à Diuina aſſumitur; quaſi patitur, hoc eſt recipit, & eſt in potentia obedientiali. Ea obedit creatura primæ cauſæ (Deo:) Actio aſſumentis λόγου tranſit in naturam aſſumptam, vt in obiectum: Hæc igitur patitur & eſt in potentia obedientiali.

In Maria Virgine fuit & potentia ſuſceptiua & obedientialis, Id eſt apud Damaſcen. 48. & Scot. l. 3. d. 5. Vbi dicitur: Spiritus ſanctus dedit Mariæ Virgini Potentiam Suſceptiuam & Generatiuam, non quod miraculoſe dederit ei fœcunditatem, quam cooperabatur, cum illam habuerit naturaliter; non enim fuit ſterilis. Itaque ſecundum eam potuiſſet naturaliter συνεργεῖν, ſi Pater naturaliter genuiſſet. Sed potentia actiua cauſæ inferioris eſt remota, cum cauſa ſuperior non agit, ita vt nunquã ſit cauſa inferior in potentia propinqua ad effectum conſtituta, niſi ſuperiori cauſa agente, quia ſuperior illa primo ad actionem determinatur, ipſa vero determinata inferior neceſſario cooperatur, ſi inferior ſit cauſa naturalis. Secundum autem communem ordinem vis actiua matris nata eſt ſubordinari vi actiuæ patris, & ita à patre ei *conferri potentia propinqua* ad generandum; Non *autem illa remota matris*, quæ eſt actus eius primus, quo ipſa dicitur fœcunda, ſed potentia propinqua conferebatur Mariæ ἀμέσως à SpirituS. habente vim principis cauſę. Itaque Spiritus ſanctus dedit ei *vim γεννητικὴν* (generatiuam) *ſeu potentiam generandi propinquam*, ſecundum vim illam naturalem, qua ipſa erat naturaliter fœcunda. Sed *ſuſceptiuam* dedit illi, qua erat γεννητικὴ τοῦ λόγου ſeu Verbi Diuini. Sicut enim natura, ad quam vt ad formalem terminum ſeſe habeat illa generatio, tantum erat in potẽtia obedientiali, vt vniretur verbo: Ita Mater illa ἔξοχος tantum habuit potentiam πειθαρχικὴν, id eſt, obedientialem, vt eſſet Mater verbi: Per hoc enim erat Mater Verbi, quod Verbum ſubſiſtebat in natura illa ſibi vnita.

Potentia operatiua organica eſt, cuius operatio per ſe & primo recipitur in toto compoſito ex organo & potentia. Operatio, quæ ſic primo recipitur in Toto, nõ poteſt dici recipi primò in parte aliqua, vt viſionem recipi in anima Separata, & hanc eſſe videntẽ dici nequit. Scot. l. 4. d. 49.

Potentia ἐνεργητικὴ refrigerandi & humectandi eſt forma aquæ, quæ producit qualitates primas, frigiditatem & humiditatem. Schegk.

Potentia Virtuti opponitur à Ioh. Verſore in 2. Eth. cum dicit, aliquid à natura alicui ineſſe perfecte vel imperfecte: perfecte ſecundum eſſe completum, vt cũ aliquid habet eſſe in actu & formaliter: Imperfecte, quando aliquid eſt in alio, vt in potentia & virtute; In potentia, quoad cauſalitatem materiæ; In virtute, quoad cauſalitatem efficiẽtis.

Potentiæ rationales ſunt ad oppoſita lib. 9. Meteor.

Digitized by Google

Meteor.cap.3. Loquitur Philoſophus de artibus & Scientiis,quas vocat potentias rationales , quia péndent & determinantur ab electione. Ariſtot. lib.eod.cap.6.id eſt, poſſumus earum actus producere,quando volumus, & dicit eſſe ad oppoſita, quia eadem eſt Scientia contrariorum. Scientiæ ergo liberæ eiuſmodi potentiæ ſunt ; non ſunt liberæ formaliter, vt voluntas, à qua actus imperantur, ſed poſſunt dici liberæ , quod liberos actus producant. Sic μετέχει πῶς λόγου appetitus, quia obedit rationi.

Potentia (aliquid, ſecundum quod ens aptum eſt ad agendum vel patiendum) In creatura eſt Qualitas, Eſtque

- Paſſiua qualitas, cum ens aptum eſt ad patiendum.
- Actiua qualitas, ſecundum quam Ens aptum eſt ad agendum, principium agendi
  - 1.
    - Innata, συμφυὴς
      - Concreata.
      - Congenita.
    - Aduentitia ἐπιγινομένη
      - Diuinitus inſpirata, θεόπνευστος, θεόπεμπτος.
      - Acquiſita, ἐπίκτητος, potentia bene agendi vel peccandi ab aſſuefactione.
  - 2.
    - Abſoluta, qua quid aptum eſt ad agendum ſimpliciter ſine determinatione.
    - Determinata, qua quid aptum eſt ad agendum bene vel male.
  - 3.
    - Prima, quæ aliam priorem ſe in eodem ſubiecto non habet, vt potentia abſoluta.
    - Secunda, primæ ſubordinata.
  - 4.
    - Remota, inter quam & actum datur media.
    - Propinqua, inter quam & actum non datur media.
  - 5.
    - Irrationalis, ἄλογος, quę enti rationis experti ineſt, ſiue ſit inanimatum, ſiue animatum, vt potentia ſentiendì in animali.
    - Rationalis, μετὰ λόγου, quæ Enti rationis compoti ineſt, vt potentia intelligendi & volẽdi in homine.

Ariſtot. Rationalis ad vtrumque contrariorum indifferens eſt: Irrationalis ad vnum determinata eſt, intelligendo hoc non de actibus, ſed obiectis contrariis, id eſt; Potentia rationalis natura ſua eſt indifferens ad obiecta contraria: Sed determinata eſt ad vnum tantum actum. Cum enim potentiarum diuerſitas non aliunde colligi poſſit, quam ex diuerſitate actuum, ſequitur volitionem & nolitionem, electionem & repudiationem, loquelam & ſilentium, cum diuerſi actus ſint, etiam potentias, per quas homo eſt aptus ad eiuſmodi actus exercendos, eſſe diuerſas.

Interim datur ens ipſum, quod in ſe habet potentias rationales eſſe ſua natura liberum ac indifferens tam ad actus, quam ad obiecta contraria.

Vſus.

Voluntas poteſt conſiderari dupliciter: Vno modo, vt Potentia ἐνεργητική, id eſt, operatiua: Altero, vt δεκτική, id eſt, receptiua. Primo modo perficitur ſimpliciter, operatione coniungente ſimpliciter optimo; in hoc conſiſtit eſſentialiter Beatitudo. Secundo modo perficitur gaudio vt ſupernaturali paſſione. Scot. in Quodl. lib. 4. diſtinct. 49. quæ realiter differt ab operatione.

Beatitudo eſſentialiter conſiſtit in operatione. Voluptas operationi aduenieus eſt velut accidens eius.

Potentia eſt
- Poſitiua (δεκτική) vt cum Faber à potentia ad actum tranſit.
- Negatiua; vt cum Deo mundum condente, mundus è potentia non poſitiua (nihil enim erat in quo mundus eſſet potentia) ſed negatiua in actum quodammodo exiit. Vid. Scalig. exerc. vlt. ſect. 9. An Dei omnipotentia in non Ens agere poſſit. & D. Tilen. diſput. de creatione.

Scotiſtarum Diuiſio.

Potentia
- Receptiua, qua res poteſt recipere actum. Hæc potentia eſt materiæ primæ. Alias dicitur potentia ſubiectiua.
- Actiua, qua res poteſt efficere.
- Logica ſeu Obiectiua, qua non repugnat rei eſſe, licet non ſit. Sic ante Mundi creationem Mundus fuit in potentia obiectiua creatoris Dei, à quo poterat produci. At poſtquam materia prima concreata eſt, non poteſt dici eſſe in pura potentia obiectiua, id eſt, eſſe tantum rationis Ens, ſeu aliquid mente conceptum, quod eſſe poſſit.

Receptiua ſeu ſubiectiua potentia, materia, poteſt ſubiici omnibus formis. Huic reſpondet actus formalis, qui eam perficit.

Actiua cauſa poteſt agere.

Potentia obiectiua, effectus, qui actu non eſt, poteſt eſſe reſpectu ſuarum cauſarum, à quibus poteſt produci. Ergo.

Poten-

Potentia tribuitur
- Cauſæ,
  - Subiectiua.
  - Effectiua.
- Effectui, Obiectiua, reſpectu agentis, à quo res poteſt effici.

Contentio.

Sed Zabarella contentus potentia ſubiectiua & Actiua, Obiectiuam non agnoſcit, quod non ſit hæc ab illis reipſa diſtincta. Itaque etiam actum entitatiuum à formali actu re diſtinctum eſſe negat, ac materiam affirmat nullum ex ſe actum habere, nec eſſe actu Ens, ſed tantum poteſtate, exiſtere autem actu per formam ſeu merito formæ. Lib. 2. de Rerum Materia, cap. 2.

Addunt Nonnulli Potentiam impropriè dictam in Diuinis, quæ eſt non repugnantia, vt intelligentia poteſt eſſe Intelligentia, id eſt, non repugnat intelligentiæ eſſe intelligentiam. Iohan. de Ianduno, 1. quæſt. in lib. 1. de Mundo.

Potentia Cognitiua Scoto eſt (l. 1. d. 3.)
- Omnino ſeparata à materia in eſſendo & operando, vt intellectus ſeparatus à corpore.
- Coniuncta Materiæ
  - Et in eſſendo & operando, vt *organica*, quæ & perficit materiam, & non operatur niſi medio organo.
  - In Eſſendo, non in operando, vt Inorganica, vt noſter intellectus.

Potentia Dei.

Potentia Dei ſemper intelligitur Actiua, nunquam Paſſiua.

Deus nunquam poteſt effectum cauſæ formalis facere ſine ipſa, vt Hominem ſine anima humana, album ſine albedine, quia eſt Contradictio.

Deus non poteſt conſeruare rem ſine ſuis principiis eſſentialibus, vt Hominem ſine anima & corpore humano: Ergo nec diſtinctas res poteſt conſeruare ſine diſtinctis principiis eſſentialibus, qualia ſunt Materia & Forma. Scot. in Quodl. l. 4. d. 49.

Potentia Abſoluta poteſt Deus omne illud ſeparare ab alio, quod non eſt de eius eſſentia. Vt ſi gaudium non eſſet de eſſentia Beatitudinis, poteſt ab eo Deus viſionem creatam ſeparare. Scotus ibidem, paulo ante.

Potentia Dei ordinata, eſt potentia Dei Legibus, quæ à Sapientia & voluntate Dei definitæ ſunt, conformis.

Quædam *Non-potentia* eſt potentia & perfectio. Eius exemplum eſt in hoc Auguſtini cap. 30. lib. 22. de Ciuitate Dei. Sicut prima Immortalitas fuit, quam peccando Adam perdidit, poſſe non mori; nouiſſima erit non poſſe mori: Ita primum liberum arbitrium poſſe non peccare, nouiſſimum non poſſe peccare. Aliud enim eſt eſſe Deum, aliud participem eſſe Dei. Deus natura peccare non poteſt; Particeps vero Dei ab illo accipit, vt peccare non poſſit, quia accipit virtutem incommutabilitatis. Cap. 62. lib. de Eccleſ. Dogmat.

Digitized by Google

POTESTAS.

Poteſtas accipitur abſolute modo pro potentia, & dicitur Græce *δύναμις*, & opponitur actui, vt producens formam nouam in ſubiecto requirit vt ſubiectum ſit in poteſtate, (id eſt, Potentia) ad formam producendam, non in actu: Modo Relatiue, & dicitur Græce *ἐξουσία*, vt Poteſtas abſoluendi, baptizandi. Illa Poteſtas eſt Actiua, Hæc Paſſiua recipiendi.

Vtraque eſt Naturalis vel *ἐπίκτητος*, id eſt acquiſita.

Scholaſtici diſtinguunt triplicem Poteſtatem, nimirum Auctoritatis, Excellentiæ, & Miniſterii.

Poteſtas Auctoritatis eſt, qua quis ex ſe principaliter, non ab alio ſuperiore aliquid poteſt, vt Dei.

Poteſtas Excellentiæ eſt Poteſtas quodammodo inferiori delegata cum prærogatiua, vt Chriſti ſecundum Humanitatem.

Poteſtas Miniſterialis eſt poteſtas diſpenſandi aliquid, vt Sacerdotis, Apoſtoli.

Poteſtas accipitur ſæpe *pro ſignificatione*, vt in Arithmetica Notatione diſtinguitur inter *poteſtatem natiuam ſeu genuinam, & aſſumptitiam notæ*, & dicitur Notam certo loco duplici armari poteſtate, natiua ſcilicet ac ſibi propria, & aſſumptitia, quia ea generaliter locorum ſeruatur ratio, vt Conſequens antecedentis decuplum ſubinde poſſit. Exempli gratia. Nota 4. per ſe quatuor valet, tantundem etiam primo gradu: In ſecundum vero locum promota, quadraginta, vt hic 40. In tertium iterum ſecundi decuplum, nempe quadringenta, hic 400.

PRÆ.

Præ ſignificat ordinem { Temporis. / Naturæ. }

Declarat hoc Caiet. 7. cap. de Ent. Thom. in verbo Præexigo. pag. 31.

Sic Præexiſtere aliquid dicitur Tempore, vel Natura, vel Vtroque.

Canon. Quicquid mouetur *προϋπάρχει* (præexiſtit) quanquam *προϋπάρχον* etiam ſubſiſtens dicat Scaliger. exercit. 6. Sed intelligit ſubſiſtens tantum reſpectu ſequentis, quod nondum eſt.

Effectus dicuntur præexiſtere quodammodo in ſuis cauſis.

Dicitur & aliquid Præſupponi, vt, Nulla datur Productio Naturalis, niſi ex præſuppoſita materia.

PRÆCIPERE.

Præcipere interdum eſt ante capere: Cogitatione præcipere pro præcogitare: vt, Tempus illud cogitatione præcipite.

Præcipere cogitatione Philoſophis eſt præcognoſcere ante diſcurſum de aliquo, vt axiomata, nomen rei, ſubiectum.

Præ me fero.

Errant pueriliter, qui dicunt, præ me fero eſſe Verbum vnum, è tribus vocibus compoſitum. Id præ ſe ferunt tum exempla Latinorum, præ te fers, præ ſe fert, præ nobis ferimus, tum quod etiam dicitur, præ me gero tribus ſeparatis vocibus. Eſt autem præ me fero ſeu gero idem, quod oſtendo ſeu profiteor. *An præ me ferre ſit verbum compoſitum.*

Exempla

Exempla pulchra.

Sophiſtæ docendæ iuuentutis munus præ ſe ferebant, Iohannes Serranus. Platonis explanator. Sic Philoſophi in diſputationibus & ſcholis ſuis: ad hoc cõcludendũ præ nobis ferimus hãc hypotheſin, id eſt profitemur, habemus, tenem⁹, præcipim⁹ (id eſt ante capim⁹) Wir ſetzen ex profeſſo: ſic philoſ. & poet. Marcus Auguſtus Philoſophiam vitæ temperantia ſe colere præ ſe tulit, id eſt oſtendit hat in der that bewieſen daß er das ſtadium philoſophicum hoch gehalten hat. Budæus ex Herodiano. *Præ me fero meum facinus, mihi cognita culpa eſt*, id eſt ich bekenn es/confiteor: præ ſe fert magnam in hiſce diligẽtiam: ſingularẽ ſanctitatẽ præ ſe fert hic hierophanta; præ ſe fert ſpeciẽ inuidiæ, calumniæ. Budæus. Abſolutam præ ſe fert eruditionem, hoch gelehrt, perfectę eruditus (non mediocriter.) in hac ſententia, quam aperte (non obſcure) præ me fero, perſeuerabo, id eſt profiteor, oſtento. Odium tui apertiſſime præ ſe ferunt, id eſt, vultu & lingua promptum (expreſſum, expoſitum) habent, vt loquitur Cicero eleganter. ſie laſſen ſich offen lich vnnd vnverholen mercken.

PRÆCISE.

ἀποτόμως, παντελῶς.

Præciſe 1. idem eſt quod perfecte vel ſimpliciter, vt hoc præciſe tibi nego. Præciſe Synonyma ſunt pure vniuoca: Præciſe homonyma ſunt homonyma ἀπὸ τύχης & valde inter ſe diſiuncta. Subtilitas orationis ſumma eſt, quæ præciſa ſignificatione rem ipſam repræſentat. Græci pro eo nonnunquam παντελῶς.

Cic. Seueriter, rigide. Quid ſubtilitas orationis?

2. Eſt idem quod per ellipſin, vt pro rata patrimonii dicunt Iureconſulti pręciſe, cum ſubaudiendum ſit portione.

Præciſa cauſa.

Præciſa Cauſa à Scholaſticis dicitur cauſa cuiuſque rei propria, quæ dicitur Adęquata, ac continet ſeu includit in ſe vires omnium aliarum cauſarum remotarum (Remota cauſa eſt cauſa cauſæ) ideoque ſatisfacit quæſtioni propter quid. Ea rei vniuerſalis, vniuerſalis eſt; rei ſingularis, ſingularis: rei potentialis, potentialis: rei actualis, actualis.

Præciſio Scaligero eſt *ſpecies eius figuræ, quæ minus dicit quam pro re.* l. 3. poet. c. 77. hæc eius verba ſunt: Præciſio eſt decurtatio. Sic enim loquitur Cicero, præciſe, id eſt, breuiter. Accipit igitur Scaliger præciſionem pro decurtata oratione. Eidem etiam fit Præciſio per ſyllepſin (conceptionem) quoties vel vnus numerus ſingularis multitudinem ſignificat (vt hoſtis pro hoſtibus) vel vnum genus etiam alterum comprehendit. Eidem & hic præciſionis modus eſt, cum verbum ambiguum adhibemus, quo plures vna res declarantur, aliter enim ab aliis exponitur verſus ille:

Tranſuerſa tuentibus hirquis.

Scoto præciſe interdum idem eſt, quod ſeparatim: Ita præciſum ab Eccleſia dicit, qui eſt ſeparatus ac condemnatus ab Eccleſia. 4. lib. d. 25.

Præciſio à Scholaſticis Doctoribus ſæpe accipitur pro Abſtractione ſeu ἀφαιρέσει Philoſophica, vt ſic dicunt præſcindi à ſubiectis, à ſuppoſitis, ab interioribus, pro Abſtrahi. Animalitas eſt idem, quod animalis natura ab inferioribus præciſa; & humanitas eſt i-

Digitized by Google

E Simplicio.

- Prædicari
  - In Quid
    - Complete Generice, non conuerſim.
    - Complete, Definitiue. Hic prædicatum dicit totam rei eſſentiam.
  - In Quale Quid, vt Differentia: Hæc enim ſubſtantiam cum Qualitate comprehendit, vel dicit eſſentiam rei per modum οὐσίας, non qualitatis, vt vult Thomas de Vio
  - In Quale, vt accidens.

Alii, vt Boetius, quale quid omittunt, contenti διχοτομίᾳ, & prædicari differentia dicunt prædicari in Quale.

PRÆDICATA.

Prædicatum ſubſtantiale differt ab Accidentali: Illud dicit eſſe quidditatiuum ſubiecti, & habet quandam ταυτότητα cum Subiecto: Hoc vero nō dicit eſſe quidditatiuum ſubiecti, ſed eſt quiddam aliud ab eſſe Subiecti, Alex. de Ales in 4. Metaph.

- Prædicata Accidentalia
  - *Per ſe*: Accidentia, quæ internam habent cauſam & ſubiectis ſuis perpetuo inhærent, vt Homini Riſibilitas; numero Par, Impar. Hæc prædicantur
    - Simpliciter.
    - Cum Oppoſitione.
  - Prædicatum hic dicitur Vniuerſale, cui ſubiectum æquale eſt, id eſt cuius vniuerſus ambitus in poſito ſubiecto incluſus eſt, & quod extra illud ſubiectum non inuenitur; Animal reſpectu Hominis non poteſt dici prædicatum Vniuerſale, quoniam in homine totum animal, id eſt, totus eis ambitus non continetur. Zab. de propoſit. Neceſſ. lib. 2. cap. 10.
  - *Per accidens Zab. 2. poſt. Anal. contex. 6.*
    - Simpliciter; Accidentia, quæ omnino per accidens inſunt. Hæc non cadunt ſub Scientiam, quia non pendent à certa cauſa.
    - κατά τι; Accidentia, quæ habent cauſam certam externam, ideoque in ſubiectis ſuis non ſemper inhærent, vt Eclipſis in Luna. Hæc ſub Demonſtrationem cadunt.

Diſtinctio Alberti M.

- Prædicata
  - Secundum ſe, quæ non prædicantur ſecundum ſubiectum, aut prædicati ſubſtantiam, vt album de homine.
  - Per ſe; quæ contra; vt cum dico, Homo eſt animal, prædicatum tribuitur hic homini ſecundum ſubſtantiam hominis.

Zaba-

Zabarella in Doctrina Analytica & Propoſ. Neceſſ. l. 2. c. 5. Accidentarium prædicatum vocat, ſine quo ſubiectum eſſe poteſt, indeque prædicationem per accidens : vt Eſſentiale prædicatum contra ſit quicquid in Definitione alicuius rei ſumi poteſt.

Species ſuo generi accidit, ſeu contingens eſt ſuo generi. Itaq; hæc prædicatio, Animal eſt Homo, ei eſt prædicatio per accidens: Poteſt enim animal eſſe ſine homine in aliis ſpeciebus, ſeu datur ſine homine animalis natura in aliis animalibus. Auerroi hic Zabarella συνᾴδει.

Melanchthon, ſecutus credo Gabrielē Bielem, prædicationem quandam Inuſitatam facit in *Propoſitionibus de filio Dei Incarnato*, quarum non ſint alia exempla in tota rerum vniuerſitate, ideoque ad Regulares Prædicationes non congruant.

Sed Alii negant Inuſitatas eſſe Prædicationes, quod res quidem diſpoſitæ interdum ſint Inuſitatæ: Diſpoſitio vero maneat vſitata, vt his axiomatis, Ferrum natabat, *2*. Reg. *6*. item, Virgo concipiet & pariet. Luc. 1. Diſponitur notio conſentanea cum conſentanea. Addunt, An ferrum poſſit natare, necne; An virgo poſſit concipere & parere ſalua virginitate, ea non eſſe conſiderationis Logicæ, ſed Phyſicæ & Theologicæ, quod in Logica non naſcantur res; ſed illa tales iudicet, quales inueniat. Pro his ego adſum.

Quidam è Scholaſticis prædicationem aliam faciunt per Inhærentiam, aliam per Identitatem.

Prædicatio per Inhærentiam eſt in concretione, vt, album eſt muſicum.

Prædicatio per Identitatem eſt in abſtractione, vt Bonitas eſt iuſtitia. Hic prædicatum habet identitatem aliquam cum ſubiecto.

Boetio in Prædicam. Prædicatio eſt aut Maior, aut Æqualis. Prædicationes maiores, quæ ſunt de omnibus minoribus: æqualia de æqualibus prædicantur.

Prædicatio cūm non poteſt conuerti, quod de alio prædicatur maius eſt re illa, de qua prædicatur. Idem Boet.

Prædicatio etiam alia dicitur Realis, notionis primæ de notione prima, vt Iuſtitia eſt virtus : alia Notionalis, in qua Notio ſecunda prædicatur de prima, vt, Virtus eſt Genus. Hæc vocatur etiam à Nonnullis Scholaſticis Artificialis, quæ directe ſeruit artifici. Ea deuenitur ex noto in cognitionem ignoti. Thom. de Vio.

Prædicatio *Actualis* Scholaſticis eſt, cuius extrema actu ſunt, vt, homine exiſtente dico, Homo eſt animal.

Prædicatio *Aptitudinalis*, cum extrema actu non ſunt, ſed potentia, cum forma (prædicatum) non ineſt ſubiecto ſecundum actum, ſed ſecundum neceſſariam ordinationem fundatam in principiis naturæ, vt roſa non exiſtente roſa eſt planta ſeu flos.

Prædicatio *partim actualis, partim aptitudinalis*, vt Chriſtus in Vet. Teſtamenti Eccleſia fuit. Alii ſic dicunt: Copula accipitur vel ita, vt dicat eſſe actuale extremorum, & ita falſa eſt hæc: Roſa eſt flos nullo flore exiſtente : Vel, vt dicat eſſe potentiale ſeu Aptitudinale, & ita hæc, Roſa eſt flos, Ariſtoteles eſt, Ariſtot. eſt homo, ſunt concedēdę. Sed Biel ſentit, poſſe eſſe nō eſſe: *Eſſe*, vt poſſe eſſe beatū nō eſt eſſe beatū actu: Eſſe, inquit Biel, ſemper dicit actuale, nō eſſe negationē τῦ εἶναι actualis, vt Chriſtus in mortis triduo nō fuit verus homo, quia ſeparata anima à carne deſiit verbū ſubſiſtere in natura humana viuente. Poſſe autem eſſe ſemper dicit eſſe aptitudinale ſecundum potentiam Naturæ, immo ſecundum potentiam quamcunque, ſiue ſit Diuina

Digitized by Google

uina ſiue naturalis. Vid. l. 3. d. 8. 9. & alibi.

Sed Iuriſconſultus *ſemper* illud negaret, ac pro eo diceret *plerunque* vel *regulariter*. In iure enim eſſe interdum pro eſſe fingi accipiendum eſt, nempe cum ſubſtantiue veritas demonſtrari nequit, vt loquitur Baldus, cuius doctrinam interpretum calculus probauit in l. de fortuit. ff. de pignorat. action.

Prædicatio ſeu Attributio à quibuſdam diuiditur in Verbalem & Realē. Attributionem Verbalem faciunt mutuam vel non mutuam. Mutuam, in qua nomina permutantur, vt cum quod τῷ λόγῳ proprie competit, hoc imputatur carni; & viciſſim, quod patitur Caro, hoc imputatur τῷ λόγῳ. De hac ſunt Patrum Teſtimonia.

Quælibet Naturarum vocabulum alteri impertit. Auguſt. cont. ſermon. Arianor. c. 8. de Trinitat. & Vnitate Dei cap. 6. Et paulo poſt: Diuinitas Humanitatis, Humanitas Diuinitatis nomen accepit. Chriſtus Diuinitatem ſuam non indignam cenſuit Nomine Filii Hominis, ſicut carnem ſuam dignatus eſt Nomine Filii Dei. Auguſt. l. 1. de Ment. peccat. & Remiſſ. c. 3. Verbum dignatum eſt Caro fieri, vt poſſet Caro Verbi, hoc eſt, Dei nomine nuncupari. Item: Quomodo Homo ille; (id eſt, Humanitas illa) habere potuit Dei nomen, niſi quoniam à Deo ſuſceptus (id eſt, ſuſcepta) vnam cum eo (ea) poſſedit nominis dignitatem.

Item. Ex quo Deus author vitæ hominem (id eſt humanitatem) in vnitatem perſonæ ſuſcepit, ex eo ille Homo (illa Humanitas) nomen vitæ authoris obtinuit. Fulgent. l. de Incarnat. c. 10. & ad Tra. l. 3. ex Africanæ Eccleſiæ ſententia.

Item, Homo ille Deus dicitur pro eo, quod eſt à Deo ſuſceptus.

Theodoret. cap. 3. Vnio communia facit nomina.

Cyrill. in epiſt. ad Neſtor. Quia proprium eius corpus factum eſt, quod ex beata Virgine aſſumſit, eam ob cauſam carnis paſſiones ipſius eſſe dicimus diſpenſatiua quadam appropriatione, ſeruata vbique natura impaſſibili.

Ambroſ. citante M. ſentent. lib. 3. 21. d. Quod Caro Verbi patiebatur, manens in Carne Verbum in ſeſe pro corporis aſſumptione referebat, vt pari diceretur, quia Caro patiebatur.

Prædicatio ſeu ſententia, Propria & Impropria, accipitur tripliciter.

1. Ratione Verborum.
2. Ratione Connexionis ſeu modi prædicandi & ſignificandi ſenſum, qui duplex eſt, Proprius & Improprius. Sic propria ſententia eſt, cum Compoſitio propria eſt. Impropria, cum talis eſt compoſitio, quæ aliquãdo externa dicitur. Impropria prædicatio eſt: Iactatio digitorum eſt leuitas; ſed non habet tropum λέξεως: Proprie dicitur: Iactatio digitorum eſt indicium leuitatis. Sic hæc; Metaphora eſt ſimilitudo contracta ad vnum verbum; impropria eſt.
3. Proprie prædicari eſt eſſentialiter ſeu per ſe prædicari. Improprie prædicari eſt τυχόντως ſeu per accidens prædicari, vt corpus Domini fractum in cruce prædicatur vt Res teſtata de pane fracto in menſa Domini vt de Teſtamento improprie.

Prædicatiua propoſitio Boetio eſt propoſitio Categorica, quæ opponitur Conditionali. In Topic. Cicer.

Prædicatiua in Conditionalem verti po-

teſt:vt, Homo eſt animal: Si homo eſt, animal eſt.

Canon

Prædicatio à potiore (nobiliori) ſeu principali denominanda eſt.

Vſus.

Cum implicite hæc propoſitio; Homo eſt γελαςικὸς; videatur eſſe effecti de cauſa; γελαςικὸν enim à rationalitate hominis dependet vt à cauſa: cur dicitur prædicatio τοῦ πάθους ſeu accidentis de ſubiecto?

Reſpondeo: 1. Quia prædicatio denominanda eſt ab *actu* potius, quam à poteſtate, ab expreſſo potius, quam ab implicito, ab eo potius, quod ſimpliciter eſt, quam ab eo, quod ſecundum quid, (κατά τι) eſt, ab eo potius, cui abſolute & per ſe attribuitur, quam ab eo, cui attribuitur ratione quadam reſtrictiue: denique à principali potius quam à minus principali.

2. Vterque terminus Enuntiati, tam prædicatus ſeu conſequens, quam ſubiectus ſeu antecedens, dicitur vnus eſſe, non duplex. Ergo hæc prædicatio, Ignis eſt ſumme calidus, vel iſta: Homo eſt γελαςικὸς, non debet dici & effecti de cauſa, & adiuncti proprii de ſubiecto ſimul.

Prædicatio eſt
- Synonymica ſeu Vniuoca, in qua prædicatum de Subiecto dicitur Synonymice, vt Homo eſt animal.
- Paronymica ſeu Denominatiua, quæ conſtat prædicato paronymico, (vnde res denominatur) vt Homo eſt corporeus, rationalis.

Hæc requirit, inquit Thom. Aq. 7. 1. Philoſ. diſtinctionem realem inter ſubiectum & prædicatum.

Denominatiuæ ſubiicitur Accidentalis. Hæc ſecundum Thomam fit duobus modis: Vno accidens de accidente prædicatur per accidens, quia ambo eidem ſubiecto accidunt, vt album prædicatur de muſico, quia ambo homini accidunt. Alter modus eſt, cum accidens prędicatur de ſubiecto. vt Socrates eſt Muſicus, quia Muſica accidit Socrati:

Prædicatio Reduplicatiua eſt, quæ fit per reduplicationem ſeu ἀναδίπλωσιν termini, qua res limitatur per ſe ipſam.

Canon.

1. Reduplicatio proprie ſumpta non tollens repugnantiam extremorum (falſæ) falſam ſimpliciter non poteſt reddere veram, vt, Homo vel ciuilis iuſtitia peccatum eſt, falſa eſt. Hanc veram non poteſt facere iſta: Homo qua homo, vel ciuilis iuſtitia peccatum eſt, quia reduplicatio non tollit repugnantiam extremorum (Subiecti & prædicati.) Prædicatio limitata ſynecdochica eſt, cum res reſtringitur per partem, vt Fridericus primus Imperator eſt ruffus ſecundum barbam.

2. Si addatur alteri extremorum, vt prædicato, aliquid ipſum diſtrahens, ita vt diſtractum (nempe prædicatum) non repugnet alteri extremo; ſicut ante repugnauit non diſtractum, propoſitio cum tali determinatione (diſtrahente) vera eſſe poteſt: vt, album ſimpliciter repugnat æthiopi; ideoque hæc eſt falſa, Æthiops eſt albus, ſicut & hæc, Æthiops qua homo eſt albus: Sed addito ad prædicatum, ſecundum dentes,

Digitized by Google

dentes, per quod ipſum diſtrahitur, tollitur pugnantia eius cũ ſubiecto, ac propotio eſt vera (Æthiops eſt albus ſecundum dentes) quæ ſine hac προσθήκη (id eſt, ſimpliciter enuntiata) nõ fuit vera.

3. Denominatur res non ab vnius partis imperfectioris & minus principalis, ſed à partium plurium principalium & perfectiorum proprietate. Itaque Æthiops dicitur non albus, ſed niger.

4. Cum oppoſita inſunt ſecundum diuerſas partes integrantes principes, neutrum denominat totum: vt cum ſcuti medietas vna eſt alba, altera nigra, ſcutum eſſe album vel nigrum ſimpliciter dici nequit.

5. Cum prædicatum natum eſt ineſſe toti per aliquam partẽ principem, quod huic parti cõuenit, attribuitur toti, ſeu denominat totum. Si ſanari natum eſt ſimpliciter ineſſe homini ſecundum cor, poteſt dici animal ſanum ſimpliciter, quia cor eſt ſanum: ſi tamen ſecundum aliam partem æque homini inſit morbus, non dicetur ſimpliciter animal ſanum, quia tunc duo oppoſita poſſunt ſimul enuntiari de eodem, vt ſi cor ſit ſanum, & epar morboſum.

PRÆIACENS.

Hac voce vtuntur Scholaſtici & Theologi pro eo, quod eſt exiſtens, προϋπάρχον, vt Creatio eſt actio Dei externa qua immediate per ſe res à non eſſe ad eſſe ſine alteratione produxit, idq; aut nulla prorſus præiacente materia, id eſt, præexiſtente, aut in materiam iam ab ipſo creatam formam è nihilo inducendo.

Scholaſticis Logicis, vt Gabrieli Bieli, *propoſitio praiacens* eſt ſimplex ſimpliciter (ſine determinatione) quæ determinatam antecedit.

Canon.

Τὸ *Secundum quod ſemper præſupponit ſuam præiacentem*: vt huius, Chriſtus ſecundum Quod Homo eſt Filius Adoptiuus; Præiacens eſt, Chriſtus eſt Filius Dei adoptiuus. At hæc falſa. Ergo & illa. Hæc, Chriſtus ſecundum humanam naturam eſt Filius Dei adoptiuus, falſa eſt: Si enim vera eſſet, præſupponeret veritatem illius, Humana natura eſt Filius adoptiuus; ſed illa eſt falſa: Filius enim eſt nomen perſonæ. Homo eſt criſpus ſecundum crines: Chriſtus eſt creatus ſecundum humanitatem. Harum præiacentes ſunt: Hominis huius crines ſunt criſpi: Chriſti Humanitas eſt creata. Quæ ſi veræ non eſſent, nec illæ veræ eſſent.

Canon Fonſecæ & aliorum Scholaſticorum Dialecticorum.

Veritas cuiusque conditionalis enuntiationis neceſſaria fundatur in veritate alicuius ſimplicis præiacentis, vt veritas huius connexæ; Si Socrates eſt homo, eſt animal; fundatur in veritate huius: Homo eſt animal; & veritas huius, Si Socrates eſt homo, eſt capax ſcientiæ, fundamentum habet in veritate huius; Homo eſt ſcientiæ capax. Non igitur eſt minor neceſſitas ſimplicis enuntiationis, in qua veritas hypotheticæ fundatur, quam ipſius hypotheticæ.

Verum obiicitur, hunc Canonem fallere. Nam hæc conditionalis neceſſaria eſt, Si homo eſt Leo, etiam eſt quadrupes: & tamen neutra ſimplicium, Homo eſt Leo, Homo eſt quadrupes, vera eſt.

Reſp. p diſtinctionẽ Neceſſarii ſeu Neceſſi

Digitized by Google

ratis. Canon Fonſecæ intelligendus de enuntiatione conditionali neceſſaria abſolute. Si conditionalis neceſſaria eſt Simpliciter, eodem quoq; modo neceſſaria eſt ſimplex enuntiatio, in qua illius veritas fundata eſt. At hæc conditionalis, Si homo eſt Leo eſt, etiam quadrupes; neceſſaria eſt ἐξ ὑποθέσεως, id eſt, ex conditione ſeu connexione partium, quæ ſeparatim hic veræ non ſunt, multo minus neceſſariæ.

PRÆIVDICIVM.

Præiudicatio, πρόκρισις, eſt ipſa actio præiudicantis.

Præiudicium eſt id, quod ex hac actione exiſtit, Græce πρόκριμα. Sed ſæpiſſime pro eodem accipiuntur.

Per Metonymiam etiam Præiudicium, vt Græcum πρόκριμα, pro ipſa perſona ponitur à Cicerone.

Præiudicata ſententia. In Logica Nonnullorum, vbi agitur de Teſtimonio & auctoritate, habetur argumentum à Præiudicio (Vid. Logic. Andr. Hyperii Theolog.) vel præiudicata opinione, vt loquitur Cicero. Eſt autem Præiudicium, quod cum per authoritatem fuerit ſemel ſtatutum, ſemper affert exemplum, quod alii ſequantur: ſeu cum de re aliqua dubia pronunciare volentes, expendimus & ſequimur iudicium, quod antea per alios de eadem re aut ſimili factum ſeu latum eſt. Naſcitur igitur præiudicium ex auctoritate: Vnde Senarius hic: *Nil veritati auctoritas præiudicat.* Exemplum Luc. 6. Phariſæi accuſabant diſcipulos Chriſti, quod ſabbatho iter facientes per ſata vellerent ſpicas, & confricantes manibus ederent grana. Quid facitis, inquiunt, quod nō licet facere ſabbatho? Reſpondens *Ieſus* ad eos dixit: Ne hoc quidem legiſtis quod fecit Dauid (1. Sam. 21.) cum eſuriſſet ipſe, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in Domum DEI, & panes propoſitionis ſumſit, quos non licet edere niſi tantum ſacerdotibus? Vbi proponitur non tantum Dauidis, verum etiam ipſorum Sacerdotum de caſu neceſſitatis iudicium.

Eraſm.

Hoc citra præiudicium melioris ſētētiæ dictum acceptumq; volo.

PRÆMIVM.

Præmium datur proprie pro virtute, vt Græc. ἆθλον ſicut pretium pro labore. Hinc verſiculus: *Præmia virtuti dantur, pretiumq; labori.*

Hinc operæ & curæ pretium dicitur.

Sed cum Ioachim. Camerar. illud Ariſt. 1. Oecon. c. 5. μηδὲ ἆθλα τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας, vertit, neque præmia virtutis atq; vitiorum, τὸ *Præmia relatum ad virtutem accipitur proprie, ad vitia vero improprie*: Eorum enim meritum proprie eſt pœna: Ita ἆθλον proprie dictum virtutis; ἆθλον vero improprie vitii. In vtraque autem & Græca & Latina locutione modificata eſt vox ἆθλον, præmium, per Synecdochen ſpeciei pro Genere, ἆθλον ſeu præmium, id eſt, meritum. Sic dicere poteſt Ephorus: Beneficiarii principis mihi afficiendi ſunt præmiis, id eſt, meritis ſuis, quæ ſunt vel proprie præmia, vel pœnæ.

PRÆSAGITIO.

1\. Præſagitio eſt diuinationis ſeu prædictionis ſpecies, quæ & præſenſio dicitur.

Præſagiū eſt prudentia quędam vel ſolertia animi hominis futura præſentiētis, etſi cauſa non ſemper nota eſt. Zuingerus

gerus Præſagium vocat, quod prædicitur & voce pro certo alicui denunciatur, non forte fortuna, eoque differt ab Omine, quod fortuito vel fit, vel pronuntiatur, latentem tamen habet coniunctam Diuinationem. Differt item ab Oraculo. Nam Præſagium *vel per homines diuino quodam numine afflatos* pronuntiatur, cum ſupra humanam ſortem captumque ſapere videantur, non penitus tamē & ex profeſſo fatidicos, ſed tunc tantum cum præſagiunt: *vel per bruta*, cum vocem miraculoſe ſunt adepta. Sed Oracula ſunt Deorum reſponſa, & non niſi à diuinis hominibus & Enthuſiaſtis proferuntur, quos vates proprie appellant, & ipſa reſponſa Vaticinia.

Præſagii exemplum Theatrum vitæ humanæ habet illud Senecæ de inuentione per Hiſpanos anno Chriſti 1493 facta, In Tragœdia, quæ inſcribitur Medea:

Venient annis ſecula ſeris
Quibus Oceanus vincula rerum
Laxet, nouoſque Typhis detegat orbes,
Atque ingens pateat tellus,
Nec ſit terris vltima Thule.

Præſagitio eſt Intellectus Theorici vel Practici.

Illa continet prædictiones Phyſicorum (vt Phyſiognomorum, Metopoſcorum, Chiromantarum) Medicorum, & Aſtrologorum, è cauſis Phyſicis inferioribus vel cœleſtibus: Hæc vero Ethicorum & Politicorum. Practicus enim prædicit ex actionibus & obſeruationibus quotidianæ vitę de Rebuſpublicis, vel priuatorum hominum Euentis. Itaq; dicuntur hæ prædictiones Prudentum, & Prudentiæ.

2. Præſagitio accipitur pro vi quadam præſagiendi (prima ſignificatio fuit actus.) Sic vſurpat Cicero de Diuinatione: Ineſt animis præſagitio diuinitus incluſa. Idem eodem libro: Is, inquit, qui ante ſagit, quam oblata res eſt, dicitur præſagire, id eſt, futura ante ſentire. *Sagire enim ſentire acute eſt*, ex quo ſagæ anus, quia multa ſcire volunt; Sagaces canes dicti; vnde & narium ſagacitas, (qua ſignificatur celeritas in odorando) quæ tribuitur iis, quos Germani dicunt, habere Tenuem naſum.

Quid Præſagire? Quid Sagire? Quid narium ſagacitas?

PRÆSCIENTIA.

Præſcientia ſeu Prænotio, πρόγνωσις, eſt futurorum vel certa, vel incerta; vel neceſſariorum, vel contingentium; Vel Dei, vel creaturæ cognoſcentis. Certa & Infallibilis ſemper Deo conuenit, vt Præſcientia, qua Deus præuidit Adamum eſſe peccaturum.

Huius certitudo ſeu infallibilitas à nonnullis Theologis pendere à Diuina Præordinatione, qua Deus efficaciter decreuit vt Adamus certo peccaret, dicitur. Hoc ego ἀθετῶ.

PRÆSCRIPTIO,
ὁρισμός.

Quod Scholaſtici vocant Dictamen, aliis, vt Ciceronianis, eſt Præſcriptio vel præſcriptum, vt Dictamen rectę rationis ſeu legis naturæ, hoc eſt, præſcriptio. Sic Latini dicunt: Præſcriptio formulæ. Ein Vorſchrifft.

Philoſophis etiam Præſcriptio eſt definitio; vel id, quo vnū ab alio ſecluditur, quaſi res aliqua hoc ſibi præſcribat ac vendicet tanquam proprium. Sic Scaliger accipit. Alias dicitur quoque *Modus*.

Scaligero Præſcriptio eſt Separatio, ſegregatio, excluſio, finitio, ὁρισμὸς, lib. 3. Poet. cap. 54.

Præſcriptio eſt moderatio, qua poſitis multis quædam ſecluduntur, alia admittuntur, idcirco Græci ὁρισμὸν,

Quintilianus Finitionem vocat. *Non erit auxilio nobis Aetolus & Arpi*, At *Meſſapus erit.*

Ita præſcribit fortunam ſuam viris fortibus & felicibus & delectis, ait enim: *Felixque Tolumnius*; & mox, *Delectos Latio & Laurentibus aruis.* Atque excludit Ætolos cum Diomede. Alias etiam ὁρισμὸς pro certo modo, regula & quaſi præſcripto à Græcis capitur 8. Ethicor. ἀκριβὴς ἐν τούτοις οὐκ ἔστιν ὁρισμὸς, in his certa finitio & certus modus conſtitui exacte nequit. ὁριστὴς qui Græcis eſt, Latinis eſt Præſcriptor & finitor, teſte Polluce, id eſt, determinator limitum & confinium. Item cap. 56. Paranomaſia eſt alluſio rei à re deducta cum præſcriptione, mutatis aut additis aut detractis elementis. Idem cap. 54. Vbi refert præſcriptionem ad διατύπωσιν. Ab eodem Totum certis partibus præſcribi dicitur, hoc eſt deſignari & explicari. cap. 9.

Verba totum certis partibus præſcribentia.

Definit modum præſcriptione cuiuſque rei, ſiue ſua, ſiue ab alio impoſita. Exemplum prioris, veluti cum lapis ſua natura tantus & talis figuræ, talis ſitus, hoc in loco; Exemplum ſecundi, cum ex eo lapide factum ſigillum Mercurii bipedale, pictum minio, ſtans in templo.

Præſcriptio igitur ad accidentalem Differentiam referenda eſt, eſtque tam animæ in moribus, quam corporis in accidentibus; Eſt & in rebus inanimis, in tempore, in loco, in factis, in dictis.

Præſcriptio Philoſophis interdum eſt præſcriptio finium quantitatis. Sic accepit Scaliger, cum ait: Augmentum eſt promotio præſcriptionis ad vlterius Vbi (id eſt, in auctione, quæ præerat ſuperficies tractus breuioris, habet poſtea in vlteriori loco alium terminum.)

Veteribus Iuriſconſultis præſcriptio eſt exceptio; Nouis eſt acquiſitio dominii. Vide Budæum in Pandectas: & Quintil. l. 7.

Dicimus etiam Præſcriptio Temporis pro Exceptione Temporis. leg. 1. & 5. ff. ſi liber. ingen. eſſe dicat. Vbi tamen præciſa eſt locutio, vt vocauit Cicer. & bene obſeruauit D. Hottomannus. Cum enim dicimus Præſcriptio temporis, ſiue longi temporis, accipimus hoc ac ſi diceretur: Præſcriptio ex poſſeſſione longi temporis, id eſt, exceptio.

Præſcriptionem autem pro Acquiſitione Dom. vſurpatam eſſe apud Veteres Iuriſconſultos non opinor, & nego. Et proinde inſcitia eſt abſq; vllo idoneo authore hoc verbum Accuſatiuo velle iungere, ac ſi liceat dicere, præſcripſi hanc rem, ac ne nunc quidē hunc caſum regit. Licet enim in Ablatiuo Inſtrumenti dicatur, Præſcriptione capere rem, non tamen dicimus præſcribere rem. l. 4. & l. final. ff. pro empt.

Iuriſconſultus dicit Vſucapio eſt acquiſitio vel adiectio dominii per continuationem, poſſeſſionis bonæ fidei, temporis lege definiti. Hic pro Definiti dici poſſet præſcripti, acquiſitio nimirum contingit ex hoc, quod rem alienam continuo quodam tempore à Lege definito, ſeu præſcripto, ſeu conſtituto, ſeu præfinito poſſederis.

Porro Quintiliano quoque præſcribere alicui eſt exceptionem obiicere.

PRÆSCRIPTVM.

Præſcriptum Scaligero eſt ſegregatum, ſeparatum, vt partes liquidæ vnitæ amittunt extremorum præſcriptionem, id eſt, terminorum ſeparationem. In Cramate ſeu vino diluto aqua partes aquæ vel vini non ſunt actu Mathematice, quia non ſunt terminis præ-

Digitized by Google

præſcriptæ atque ſeparatæ, ſed ſunt actu naturali, quia ſua quæque ſub forma propria. Scaliger. exercit. 101. ſect. 4.

Circumſcriptio cum præſcriptione non eſt confundenda: Illa eſt quod dicunt Rationem formalem. Scaliger. exercitat. 257.

Præſcribere, præſcribi pro finiri.

Scalig. Geometriæ Cognitio duplex eſt, Abſoluta & Relatiua: Relatiua præſcribitur anguſtioribus terminis.

Idem. Virtus & vitium non præſcribuntur vna definitione.

Idem. Obſepſiſti Cardane Amabile ſola pulchri præſcriptione, id eſt, obiectum amoris tantum feciſti pulcrum, aſtrinxiſti ad pulcrum ſeu pulcro.

PRÆSENS.

1. Præſens eſt aliquid alteri per *συνάφειαν Mathematicam ſeu Phyſicam*, id eſt, per contactum corporalem: Sic caput collo præſens eſt: Sic Res terrenæ corpori noſtro præſentes ſunt in Cœna Domini; Vel *per συνάφειαν Virtutis & efficaciæ*: Sic Luna terris præſens eſt; *aut per συνέχειαν contactu ſpirituali per gratiam*: Sic Caro Chriſti nobis præſens eſt Vnione per Spiritum, caput pedibus corporis præſens eſt per cohærentiam & vitæ κοινωνίαν: ſeu, Chriſtus nobis tanquam caput membris vnitur interuentu Spiritus ſui in nobis inhabitantis.

Præſentia igitur eſſe poteſt procul diſſitorum.

2. Præſens quippiam alteri eſt *vel abſolute, ſeu re veritate*, id eſt, in ſeſe, vt materialiter; *vel reſpectiue*, vt in ſigno; vt in menſa Domini eſt Corpus Chriſti Sacramentaliter, id eſt, in ſanctificato pane: *vel per ſpeciem*, vt præſens eſt Lux Solis oculo meo per Speciem, (quæ repræſentatio lucis eſt. Scaliger. exercit. 71.)

3. Præſens per
- *Senſum*, vt Sol nobis, quicunque in toto orbe eum intuemur, eſt præſens per viſum.
- *Mentem*, Sponſa ſponſo corpore abſenti præſens eſt animo.
- *Fidem*, Chriſtus etſi in Cœlo loco circumſcribatur; tamen id non vetat, quin vere nunc ſit nobis per Fidem præſens.

Explicat. Terminorum.

4. Præſentia Spiritualis dupliciter accipi poteſt. 1. Pro ea, qua quis ſpiritu ſeu animo alicui præſens eſt: Sic παρουσία Spiritualis eſt, qua Caro Chriſti per Spiritum eius fidelibus præſens eſt. 2. Pro ea, qua Spiritus, vt Angelus alicui præſens eſt.

5. *Præſentia Corporis eſt vel corporalis immediata: vel Spiritualis mediata per Spiritum ſanctum*, id eſt, quæ fit Spiritu Chriſti eam efficiente, & Chriſti corpori nos vniente. Vnimur Corpori, quod Filio Dei vnitum eſt perſonaliter, per inhabitantem in illo & in nobis vnum & eundem Spiritum.

Digitized by Google

Non propinquitas loci, ſed rei κοινώνησις efficit, vt res dicatur alteri præſens: nec Longinquitas loci, ſed rei ἀκοινώνησις facit, vt res dicatur alicui abſens; vt qui in Schola docet, tam iis, qui propius Doctorem ſunt, quam iis, qui longius, ex æquo dicitur eſſe & eſt præſens.

Corpus Chriſti fidelibus præſens eſt, nempe ipſorum mentibus, quia reuera Spiritu & fide percipiunt, ſicut & vere ſe Chriſtus illis communicat virtute ſui Spiritus per Verbum & Sacramenta.

Canon.

Quod alicui communicatur, præſens eſſe neceſſe eſt.

Auguſtin. Et nobis ſunt præſentia, quæ ſunt præ ſenſibus noſtris ſiue exterioribus, ſiue interioribus, hoc eſt, ante ſenſus noſtros corporis vel mentis.

Aquinas: Illa dicuntur nobis eſſe præſentia, quæ nobis ſunt in proſpectu, id eſt, quæ percipimus oculis, id, quod de proſpectu etiam Mentis intellexit, ait Zanch. lib. 2. de Natura Dei.

Præſens res dicitur alteri
- Qua vere ſe communicat & vere ab illo percipitur, cui dicitur eſſe præſens, etſi localiter ab eo procul diſtet, vt Sol vere præſens eſt oculis noſtris, tametſi ſit διάστημα magnum inter Solem & oculos noſtros.
- Quatenus etiam localiter & locali propinquitate adeſt illi à quo percipitur, vt quæ ſenſu tactus aut guſtus percipimus. Hæc vocatur à Scholaſticis præſentia indiſtantiæ.

Ἄλλως.

Præſens eſt è Genere Relatorum.

Præſentia igitur Relatio eſt. Itaque non eſt proprie accurateve dicta cauſa operandi. Nec etiam Formaliter eſt Actio, etſi ſuo modo dici poſſit Actuoſa & Efficax.

Quatuor modi παρουσίας.

Poteſt aliquid alicubi eſſe præſens quatuor modis.

1. Σημαντικῶς, Repræſentatiue & Sacramentaliter, id eſt, per ſignum, figuram, ſui imaginem. Ita præſens eſt mihi vel huic Princeps Mauritius in imagine, quæ eum repræſentat.
2. Ἀντιληπτικῶς, per apprehenſionem ſeu obiectiua: ita præſens eſt Sponſus Sponſæ, cum de illo re ipſa cogitat. Ita Sol præſens eſt viſui per ſpeciem, non κατ' οὐσίαν.
3. Ἐνεργητικῶς effectiue ſeu virtualiter, per operationem ſeu per effectum. Ita Sol eſt nobis & Terræ præſens efficacitate ſua, per lumen & calorem, quem in terris producit.
4. Αὐθυπάτως, per ſe ipſum, id eſt, per Subſtantiam ſuam, ſeu οὐσιωδῶς. Idque præſentia vel immediata: Ita Sol eſt præſens in Cœlo, non in terra; vel mediata, quali caput ſingulis membris præſens eſt vere & reipſa, etiam pedibus, nempe vi animæ & vinculo neruorum.

Vſus.

Ὁμολογούμενον eſt, Chriſtum præſentem eſſe tribus prioribus modis in vſu legitimo Sacramenti Cœnæ.

Nam

1. Per externa ſigna Panis & Vini ex inſtitutione Chriſti Corpus & Sanguis ipſius repræſentantur.

2. Ex

2. Ex hac Repræſentatione Chriſtum fide apprehendimus.
3. Per illa ſigna operatur in nobis Chriſtus effectum gratiæ & refectionis ſpiritualis.

Sed quarto modo præſens Zwinglio non eſt in Pane Cœnæ Corpus Domini. Nam per & ſecundum οὐσίαν, vt fuit olim in cruce, ſed nunc eſt in Cœlo. Pontificiis autem præſens eſt ſub & in ſpecie externa Panis, nō tantum ſecundum figuram, ſed etiam ſecundum veritatem, non ſolum per apprehenſionem, ſed & re ipſa, non ſolum per efficaciam, ſed etiam οὐσιωδῶς, id eſt, per ſe ipſum ſeu propriam eſſentiam.

Quali caput ſingulis membris, &c.]

Huc pertinet præſentia Spiritualis (quæ Locali opponitur & corporali) Corporis Domini noſtri. Vt præſens eſt Caput ſingulis membris *non Loci propinquitate*, (alioqui enim caput Pygmæi magis eſſet ſuis pedibus præſens, quam caput Gigantis) *Sed vi vnius animæ & nexu nervorum ac ligamentorum:* Ita nobis præſens eſt Chriſtus per Spiritum. Nam nos noſtraque corpora & corpus Chriſti ſimul vere connectuntur vno & eodem Spiritu, ita vt nos ſimus vnum & idem corpus ſub vno eodemque capite, quod dedit Deus Eccleſiæ, nempe Chriſto.

Porro Præſentia illa πνευματικὴ rurſus diſtinguitur. Nam Fidei Patrum in Vet. Teſtam. præſens fuit ſpiritualiter, præſens fuit *De iure*, vt loquuntur, Chriſti humanitas naſcitura. Noſtræ autem Fidei Spiritualiter nunc præſens eſt, *ipſo*, vt loquuntur, *Facto*.

Omnino τὸ πιστὸν, qua πιστὸν, animo præſens eſt, ſpiritaliter. Πιστὸν materiale eſt extra animam: πιστὸν ſpiritale eſt in anima, vt νοητὸν in intellectu, ſic πιστὸν in anima ſeu corde fideli ſpiritaliter, hoc eſt per ſpeciem, imprimitur, non materialiter: vt in Intellectione fit vnio intellectus cum Intelligibili: Sic in actu credendi fit coniunctio cordis ſeu animæ fidelis cum πιστῷ, id eſt, cum eo, quod creditur.

De præſentia corporali loquitur Athanaſius Oratione contra Idola: Irrationalia animalia ſola, quæ præſentia ſunt, obtuentur, & ad ea ſola, quæ in oculis ſunt, incitantur: Solus homo *ea, quæ extra ſe ſunt* ratiocinatur & cogitat, & quæ præſentia non ſunt, animo complectitur.

Libr. Epiſtolar. epiſtol ad Paulin. 112. Auguſtin. Præſentia intelligo, quæ præſto ſunt ſenſibus ſiue animi, ſiue corporis. Et. Me abſente, faciem mei corporis cogitas, & illa tibi eſt imago (incorporea corporis ſimilitudo) præſens: Abſens autem facies.

Præſens aliquid dicitur { Ex parte rei, reipſa exiſtens præſens. / Repræſentatum, vt præſens imaginarie. }

Præſentia.

Præſentia eſt exiſtentia rei cum re, à qua non diſtat.

In Categoria eſt Relationis, non Actionis, quia poteſt res alicubi eſſe, vbi nihil agit.

Digitized by Google

Præſentia eſt diſtantia alicuius ab aliquo.
- Per Entitatem ſuam, Subſtantialis, Realis; Localis, Vere vel Quaſi.
- Per virtutem & efficaciam ſeu applicationem eius; Virtualis.

De eius igitur ratione eſt propinquitas rerum inter ſe, ſiue perfecta, ſiue *κατά τι*: Non autem Vnio.

Non omnia, quæ ſunt ſibi inuicem præſentia, ſunt inter ſe vnita, etſi omnis vnio præſentiam quandam immobilium inter ſe requirat.

Præſentia Corporis
- *Quantitatiua* ſeu Naturalis, qua corpus ita occupat ſpatium, quod replet ſibi æquale & coextenſum, vt ab illo neceſſario excludat aliam quantitatem. Dicitur & Localis. De eius eſſentia eſt extenſio in ordine ad locum.
- *Sacramentalis*, modus corpori aduenions, non neceſſario conſequens eius exiſtentiam; vel ſupernaturalis.

Corpus Chriſti factum eſt capax, propter vnionem ad Verbum, modi exiſtendi in loco indiuiſibiliter, vt habet Alenſis: falſum eſt: quia Vnio Hypoſtatica naturam Corporis Quanti non immutat.

Omnis præſentia eſſentialiter procedit *à corpore*, quod ſit præſens, *& ab exiſtentia*, ſeu actuali Entitate illius tanquam à ſubiecto, quod modificat. Eſt enim præſentia modus exiſtentiæ rei præſentis. Id autem quod eſt tantum modus alterius rei, non poteſt eſſe ſine re, quam modificat, quia non eſt res per ſe diſtincta ſecum ferens propriam Entitatem. Ita non poteſt intelligi figura ſine re figurata, ſeſſio ſine ſedente, vnio ſine re vnita. Quantitas ſuæ ſubſtantiæ fundamentalis ratio eſt exiſtendi in loco.

Præſentia
- Δραστική, actiua.
- Otioſa.

Animæ præſentia eſt cauſa vitæ: abſentia eſt cauſa mortis, id eſt, anima eſt cauſa, vt res ſit, vel non ſit.

PRÆSTIGIÆ.

Præſtigiarum nomen dupliciter accipitur. Primum generaliter, & pro *γοητεία*, id eſt, hac Magiæ parte, qua abſque pharmacis, ſolis carminibus & characteribus, Deo permittente, improbi homines malis alios afficiunt, & pro mirificis actionibus Ludicris agyrtarum & ludionum.

Secundo Specialiter, nempe cum nonnulli hoc nomine ad ludicra tantum Magorum quaſi miracula transferunt, non ad incantamenta.

Per Metaphoram tribuitur Sophiſmatis, Fallaciis ſeu Captionibus: & Verborum præſtigiæ ſunt apud Ciceronem. Ita igitur ſignificat Deluſiones.

PRÆTER.

1. Præter Exceptiua ſeu Contractiua particula eſt, *μόριον ἐκκλειστικόν*.

Omnia Sacramenta, præter Euchariſtiæ Sacramentum, conſiſtunt in quadam operatione transeunte, qua ceſſante deſinit Sacramentum. Gabr. Biel. l.4. d.3. q.vn. Vocatur & Particula Reſtrictiua

Digitized by Google

ctiua ſeu Reſtringens. Eodem ſenſu *Citra* accipitur, vt, Omnia citra Deum, quæ actu ſunt, ex eſſentia & eſſe, hoc eſt, exiſtentia ſunt compoſita, de ſententia Thom. Aquin. Picus de Ente & Vno.

2. Particula eſt Ampliatiua ſeu Extenſiua, ἐκτατικὸν μόριον, pro Vltra.

Perſona ſupponit pro Natura Intellectuali, & *præter* illam nihil aliud importat ſeu cónotat, quam vel negationem quadruplicis communicabilitatis, quæ negatio ens rationis eſt actus, ſc. interior mentis, quo intellectus intelligendo naturam ipſam diuidit à communicabilitate ſeu innitentia quadruplici. 1. qua pars communicatur ſeu innititur Toti. 2. qua conſtituens conſtituto. 3. qua forma formato. 4. qua ſuſtentificatum ſuſtentificanti; Vel Perſonalitatem, (id eſt, perſonæ ineſſe talem Entitatem.) Id. Gabr. Biel.

Ais Deum à Platonitis Vnum vocati, quia Vnitati eſt ſimilis, quæ licet omnes numeros poteſtate contineat, pares nimirum & impares: ipſa tamen nec par, nec impar eſt. Subtilis hercle appellandi ratio, quæ *præter* id, quod Deus rebus ſimilis eſſe non poteſt, (non enim exemplar mundi mundo eſt ſimile, &c.) alia cauſa ſtare non poteſt. Anton. Citad. ad Picum Mirand. de Ente & Vno.

Fonſeca in Metaphyſ. lib. 1. cap. 1. quæſt. 2. *præter accipit pro Supra.* Duobus modis aliquid fit præter Naturæ ordinem: Vno, ſi ſolus modus faciendi ſit ſupra Naturam: Sic primi parentes facti ſunt à Deo. Altero, ſi formæ ipſæ ſint ſupernaturales, id eſt, non poſſint naturaliter introduci, vt Lumen Gloriæ. p. 59.

Significat aliquando præter Receſſum ab ordinario, ſeu *ordinato.* Marſil. Ficin. de Diuin. nomin. Dionyſ. Malum etſi præter intentionem Diuinæ prouidentiæ accidit, cognoſcitur tamen ab ea, &c.

Monſtra ſunt præter factum & præter Naturam, ex ſententia quorundam Peripateticorum, quia non ſunt ordinaria effecta.

Aliquo modo fit aliquid præter Prouidentiam Diuinam, vt malum, non enim aſſentitur: aliquo modo non fit præter illam id, quia non inuita illa, eſſet enim neceſſitas cogens ad contraria. Scaliger. exercit. 307. ſect. 25. In vnaquaque actione vnum tantum rectum eſt, idque à Deo conſtitutum, quodcunque præter hoc eſt, non eſt Dei. Scal. exercit. 249. ſect. 3.

Præter pro extra, Non præter inſtitutum ſciſcitabor, id eſt, extra rem.

Opponi interdum videtur *τῷ Vltra, ac idem eſſe quod Citra*, vt, Intelligentia fines habet, quos vltra ac præter non poteſt deſignari. Scaliger. exercitat. 359. De Intellig. ſect. 4. Præter, id eſt, citra; vt cum dicitur; Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum.

Præter particula limitans eſt, Eſt enim Exceptiua: Cœlum tegit omnia, præter ſe. Athanaſ. in definit.

Præter naturam eſt, quod Deus vel non ſic creauit, vel quod omnino non creauit, qualia ſunt Mors & peccatum.

Vſus.

Quæritur, Quomodo accipiendum ſit hoc Axioma Philoſophi: Motus non eſt παρὰ τὰ πράγματα.

Reſp. Ita, vt intelligatur τὸ παρὰ opponi τῷ ἐν. Motus non eſt præter res, id eſt, motus eſt in rebus, non ſine rebus. Nullum enim genus mutationis eſt, quod non fiat ſecundum Subſtantiam, vel Quantitatem, vel Qualitatem.

Quomodo hoc Philoſophi, quod etiam in ore eſt vulgo literatorum, ὁ γὰρ παρὰ μικρὸν, ὥσπερ οὐδὲν ἀπέχειν δοκεῖ.

Reſp. Hoc Græcis peculiare eſt & Phraſin habet, παρὰ μικρὸν, id eſt, parum vel paululum, vel propemodum. Sententia autem eſt, Si qua parum diſtant, ea nil diſtare videntur, vel Quæ paulum diſtant, ea nil diſtare videntur.

PRÆTERITVM.

Verbum præteriti 1. Proprie aſtringitur ad ſignificationem præteriti; vt vixit.

2. Philoſophi Græci interdum accipiũt hanc Temporis differentiam abſolute ſeu ſimpliciter, id eſt, de omni temporis differentia ad ſignificandum quid fieri ſoleat, vt, Experientia artem genuit, id eſt, generare ſolet. Multas amicitias ſilentium diremit, id eſt, ſolet dirimere. Iſocrat. In parænef. ad Demonic. pulcritudo aut tempore conſumpta eſt (ἀνάλωσεν) aut morbo emarcuit (ἐμάρανε.) id eſt, marceſcere conſueuit.

Fonſecæ, qui hoc annotauit, huius Enallages cauſa videtur eſſe, quia ex obſeruatione Præteriti intelligitur quid de futuro omniq; fere tempore iudicandum ſit. 1. Metaph. c. 1. p. 38. Sic, Hoc illi συμβέβηκε, accidit. Ariſt. 1. Metaph. c. 1.

PRÆTEXO.

Prætexo proprie eſt antetexo: hinc prætexta toga, cui purpura prætexitur. Ei pura toga opponitur. Tranſlate eſt obtẽdo, ſeu colorẽ quæro. Hinc prætextum & prætextus. Nota hic prætexendi verba & formulas.

Paria nonnunquam ſunt 1. occaſio, cauſa, Nomen, titulus, Simulatio, prætextus, prætextum, velamentum, obtentus, color, & color quæſitus vulgo ſpecies: Græce πρόσχημα, πρόφασις. Per prætextum, per cauſam, per ſpeciem, per occaſionem, per nomen. 2. Prætendere, obtendete, prætexere, ſpeciẽ præferre, quærere colorem, dare colorem. Exempla ſubiicio. Reperire cauſam deſerendi aliquem: hoſpites relinquendi cauſam reperire, Ciceroniana ſunt. Per cauſam inopum in aliena bona inuolare, Ciceronianũ eſt, & Cic. Pro domo ſua, per cauſam inopũ atq; peregrinorum in bona locupletũ repentinos impetus comparares. Lactantius lib. 1. Vera ſunt quæ loquuntur poetæ, ſed obtentu aliquo, ſpecieque velata. Idem. Non ergo res ipſas geſtas finxerunt poetæ, ſed rebus geſtis addiderunt quendam colorem, eine Farb anſtreichen.

Quintilianus. Dandus deformibus color idque etiam apud malos. Id eſt, cauſa, facti ſpecioſa exquirenda eſt. Idem: Si nulla contingit excuſatio, Sola colorem habet pœnitentia. Idem: Sed ne illud quidem ignorare oportet, quædam eſſe, quæ colorem non recipiant, ſed tamen defendenda ſunt. Cicero colores accipit pro pigmentis rhetoricis ſeu pro orationis ornamentis & luminibus, quibus detractis res ſimpliciter indicata, non magnopere placeret, vt pingere aliquem omnibus artis coloribus, ad Attic. hi colores Rhetorici ſunt. Plato vocat χρώματα & σχήματα 10. de Repub. Marcell. de donationibus inter virum & vxorem, ſi color vel titulus, vt ſic dixerim, donationis quæſitus eſt.

Colores etiam eleganter dicuntur argumenta ſpecioſa in ſpeciem probabilia. Marcell. in Tract. de adult. prætextu incredulitatis. Valerius Publicola: Maximorum operum prætextu. Prætextũ neu-

neutro genere eſt in Tranquillo ſignificatu eodem. Et prætextum quidem illi ciuilium armorum hoc fuit. Liuius. Scita plebis iniuncta patribus ſub titulo æquandarum legum noſtrarũ. Plinius in Panegyr. Sub titulo gratiarum agendarum. Idem: Celata morte per ſpeciem alienę fungendę vicis Seruius opes ſuas firmauit. Tranquillus: Specie officii. Liuius lib. 19. ab vrbe condita. Semper aliquam fraudi ſpeciem iuris imponitis. Hinc *ſpecioſa, quæ prætextum & colorem habent*, dicuntur, vt *ſpecioſa criminatio* apud Liuium. Apud Eundem: Bruti haud abnuit cognomen, vt ſub eius obtentu cognominis liberator ille populi Romani animus latens aperiretur tempore ſuo. Cicero ad Atticum: Amiſimus, mi Pomponi, non modo ſuccum & ſanguinem, ſed etiam colorem & ſpeciem priſtinam ciuitatis. Hic color poſitus ἀντὶ σχήματος. Sic Lucanus lib. 9. Non iam regnare pudebit. Nec color imperii nec frons erit vlla ſenatus. Colorari apud Ciceronem 2. de orat. eſt colore infici σχηματοποιηθῆναι. oratio colorata, quæ habet colores ſeu σχήματα.

Modeſtiam prætendere, modeſtiæ ſpeciem præferre. προκαλύπτεσθαι δόξαν μετριότητος Plato in Protagora. Viri doctiſſimi nomen barbaris moribus prætendere Cicer. Vatinium.

Legem poſtulationi ſuæ prætendere Liuius in 3. ab vrbe. ſic & Cicero.

Imbecillitati ſanitatis appellationem obtendere Quintil. Vergil. nouis prætexere funera ſacris. Et coniugium vocat hoc, prætexit nomine culpam, id eſt velat, tegit. Difficultatis patrocinia præteximus ſegnitiæ Quintilian. lib. 1.

Sine velamento & colore quæſito, id eſt, ſine prætextu ἀπαρακαλύπτως Platonice.

Plutarchus accipit nonnunquam πρόσχημα pro magnifica ſpecie, ſeu maieſtate, vid. Guil. Budæum in comment. Græcæ linguæ.

PRÆTORIVM.

1. In Politicis Prætorium eſt, quod ad officium Prætoris pertinet, ſeu quod prætoris intereſt.

2. Per Metaphoram accipitur à Mathematicis cum dicitur, Aſtrologorum decreta non ſunt prætoria, id eſt, nec eueniunt neceſſario, nec homines eis parere coguntur. Sic Phyſiognomica præcepta non ſunt prætoria; quia tantum propenſionem quãdam ſignificant, nec neceſſaria ſunt. Iodoc. Villich. Rotellian. in doctrin. Phyſiognom.

PRIMVM.

Primum dicitur per anterioris negationem, quia ante ipſum nil eſt aliud, ſiue ſit primum ſimpliciter, ſiue primũ in aliquo genere; ſiue ſit primum natura vel tempore: ſiue primum proportione, ſiue primum poſitione. Ego addo Primum Indiuiſibili Æternitate. Ex Alb. M. in poſter. Et 1. Eth. & Alex. de Ales in 5. Metaph. & Simplic. 8. Phyſ. text. 11.

Duobus Modis πρῶτον dicitur:
- Quod ante omnia ſui ordinis eſt, quod alia præcedit.
- Ante quod nihil eſt, licet poſt ipſum nihil. Hoc præſtantiori ratione primum eſt, quia ratio abſoluta eſt prior & validior.

Seu Primum Eſt Negatiuum, vel Poſitiuum.

Digitized by Google

Vnde Primitas eſſe dicitur
- Poſitiua, eius poſt quod iam exiſtit aliquid, vt primogeniti filii, iam nato & actu exiſtente ſecundo filio.
- Negatiua, eius quod ab alio non præceditur. Sic omne principium dicitur primum. Sic in Diuinis eſt prima perſona reſpectu Filii vt ſecundæ, hoc eſt, ab ea non præceditur. Primogenitus Mauritii Filius antequam extet ſeu actu ſecũdus filius ſit, primus dicitur negatiue.

Obſeruatio.

Vnum & idem poteſt eſſe reſpectu alicuius primum negatiue & poſitiue alio atq; alio tempore.

Quando aliquid eſt Primum negatiue, ſi detur aliquid aliud, cuius reſpectu ſit primum, iam erit primum poſitiue, reſpectu illius, ac perinde prius illo, quẽadmodum primogenitus, qui ante ſecundum Filium eſt primus negatiue, nato ſecundo filio, incipit eſſe pimus poſitiue, ac pronde prior illo. Fonſe. in Metaph. Ariſt. l. 6. c. 2. q. 2. ſ. 1.

Vſus.

1. Deus antequam quicquam crearet erat primum, ante Deum enim nihil.
2. Aliqua etiam ſunt nomina primaria, à quibus nihil fluxit ſeu eſt deriuatum.

Primum quid eſt
- In Genere Principii, Ita vnitas prima eſt principium; & ita principiorum quædam ſunt prima, quædam ſecunda.
- Quod à certo non præceditur, etiamſi ab alio præcedatur. Ita vnitas decima eſt principium conſequentium, cum nulla conſequentium ſit prior illa.

Differt à *Priore*, quia Prius dicitur per Comparationem ad poſterius, ac dicitur notius per comparationem ad cognoſcentem. Id. Alb. M.

Primum in vnoquoque genere eſt perfectiſſimum in illo genere. Pic. in Apol.

Primum in quolibet genere eſt cauſa eorum omnium, quæ ſub illo genere ſunt. Thom. Aq. in 7. Phyſic. lib. 1. textu 8. & 2. de Cœl. textu 42. lect. 10.

Et primum eſt cauſa ſequentium in ordine agentium. Alex. Alenſ. 2. Metaph. quod Picus lib. 3. c. 4. Aſtrol. ſic enunciat, Primum in vnoquoque genere cauſa eſt reliquorum ſub ea ſerie contentorum, licet omnia eandem cauſæ rationem non habeant.

Primum & immediatum ſunt idem ſubiecto, differunt ratione, quia Immediatum dupliciter dicitur. Primo à priuatione medii, quod eſt cauſa: Secundo à priuatione medii, quod eſt

eſt ſubiectum. Alb. M. in poſt. Anal. Id eſt, Primum Immediatum eſt vel vt Cauſa. vel vt ſubiectum. Opponitur ita Remoto & Mediato, vt aliquid recipere non πρώτως, id eſt, remote & mediare.

Primum non eſt idem prorſus, quod Vniuerſale, quia prima cauſa motrix eſt quidem omnium prima, non tamen ſic vniuerſalis, vt Genera. Alex. Aphrodiſ. in 1. Metaph.

Prima definitione illa eſſe dicuntur; quæ in propria Ratione continent aliqua, quæ non ſumuntur in definitione alteri⁹, Alex. Aphrodiſ. 1. de anima. c. 9.

Prima in Analogis ſua natura accipiuntur in definitione Secundorum. Alex. Alenſ. 9. 1. Phil. text. 1.

Primum
- Simpliciter, ſimpliciter non habet cauſam vllam, vt Deus.
- In aliquo Genere, in eo genere nullam habet cauſam, vt principia in Diſciplina aliqua.

Marſil. Ficin. in Plotin. Enneade 3. l. 1. cap. 1.

Idem de primo ſimpliciter: Primum penitus, quod eſt & vltimum, non tendit in aliud.

Fonſeca in 5. Met. Ar. c. 11. explanatione diſtinguit ex Philoſopho deſcriptionibus *primum ſimpliciter* definitum à *primo ad aliquid, Primo alicubi, & Primo ab aliquibus.*

Primum Natura ſeu ἁπλῶς definitum eſt, id, quod ſuapte natura eſt primum in aliquo genere, quomodo ortus inerrantium ſtellarum ex ſententia priſcorum Philoſophorum eſt primum quiddam in genere mobilium, & Rex in optime conſtituta Repub.

Primum ad aliquid ὡρισμένον, id eſt, definitum eſt, quod reſpectu alicuius primum eſt, quo modo ſphæra Saturni eſt primum mobile à ſphæra inerrantium ſeu fixarum ſtellarum. Et ſummus Magiſtratus ſub Principe vel Rege eſt primus à Principe vel Rege.

Primum alicubi definitum eſt id, quod obtinet primum locum ſiue natura ſiue reſpectu alicuius deſignatum.

Primum ab aliquibus definitum ſeu deſignatum eſt primum arbitrarium, vt id, vnde libet orationem incoare.

Primum in Exercitationibus nonnunquam accipit Scaliger pro Proximo, vt actus primus, potentia prima, id eſt, proxima.

Interdum etiam idem eſt, quod Principale, ſeu præcipuum; In Communibus, quæ dicuntur ab Vno, & habent prius & poſterius eſt primum, id eſt, Principale analogatum, vt loquuntur Scholaſtici. Hinc fecerunt Primum aliud primitate temporis ac originis ſeu ſecundum originem tantum; Aliud Principalitatis, id eſt Præcipuum vel excellentiſſimum, Scal. ex. 307. ſ. 26.

Primum in Compoſitione eſt vltimum in Reſolutione. Alenſ. 5. Met.

Primum in Intentione principium eſt, quod mouet appetitum, & ſubſtracto principio appetitus à nullo mouetur, & eſt finis vltimus, Marſ. Ficin. in Platon. Phileb. l. 1. c. 2.

Primum falſum eſt fons falſi, de quo Plato in Cratylo. Primo falſo vel inconuenienti dato, reliqua iam multa inconuenientia ſequuntur.

Primum καθόλου eſt, quod cum ſuo ſubiecto eſt reciprocum, vt riſibilitas, ſenſibilitas:

Prima δεκτικὰ recipientia, ſunt propria & ver-

Digitized by Google

&vernacula, Græce οἰκεῖα, & adæquata ſubiecta (Iis opponuntur δεύτερα) ſunt autem illa vel Abſoluta, vel Limitata, vt cum dico; Omne Corpus Animatum ſuis fungens energiis ſanum eſt: Hic ſanitatis πρῶτον recipiens limitatum conſtituitur. Nutriri ineſt homini, vel animali δευτέρως, ſed corpori animato qua animatum primo & vnice ſubiectum primum Ethicarum virtutum eſt appetitus cum ratione coniunctus. Virtutum Contemplatricium Mens ſine appetitu. Mobilitas proprie ineſt in re naturali vt πρώτῳ δεκτικῷ, propter naturam vt cauſam. Primo ineſt ſubſtantiæ eſſe capax contrariorum.

Primum agens eſt, quo proxime attingitur Patiens, vt Schegk. putat, Primam cauſam effectricem ſanguinis eſſe venoſum genus, Adiuuantes arterias & cor, & carnem iecinoris. Alii Medici primariam cauſam ſanguificam eſſe carnem hepatis, venas vero in cauo eius diſſeminatas inſtrumentariam, quod vis quædam ex carne hepatis influat in venas.

Metaph. 11. dicitur αἴτιον ἐγγυτάτατον. Phyſ. β. αἴτιον ἀκρότατον. Per ἐξοχὴν dicitur principium, vt cum Galenus pugnat contra Ariſtotelem Cor non eſſe principium αἱματοποιητικὸν, quia quædam animantia ἄναιμα, expertia ſanguinis non habeant dextrum cordis ventriculum. Sed Veſalius cum Ariſtotele ſentiens in animalibus pulmone præditis è corde, non ex hepate cauam venam explantari ſentit, duos eius venæ ramos in gibba hepatis parte implantari.

Primitas multiplex eſt, vt Temporis, Loci, Originis, ſeu fontis & cauſæ, naturæ, ſcopi & intentionis naturæ, ſubiecti, adæquationis, ordinis, dignitatis ſeu honoris.

Ad Naturam refero Entitatem & perfectionem primam. Primæ ſubſtantiæ, id eſt, indiuidua, idem quidem re ſunt cum naturis communibus, ſed plus Entitatis & perfectionis includunt.

Primum Hominis appetibile originis primitate eſt vel voluptas, vel conſeruatio tutelaque propriæ vitæ, ſicut felicitas eſt vltimum Mazon. in Comparat. Philoſ. Ariſtotelicæ & Platon. Vid. vocem *Finis*.

Corpus Miſtum Generationis Subiectum primum, eſt primitate Scopi, at primitate Adæquationis commune quod miſta & Elementa complectitur ſeu in ſe cohibet.

Accretio conuenit primo primitate Originis ſimilaribus partibus, at primitate ſcopi naturæ diſſimilaribus ſeu organicis. Nam Diſſimilarium gratia ſimilares à natura ſunt conſtitutæ. Et quandiu creuerint oſſa, tamdiu pro rata portione creſcent etiam partes reliquæ omnes, & totius corporis Quãtitas. Hipp. l. 2. Epidem. & Ariſt. 2. de Generat. Animal.

Vniuerſale primo, id eſt, præcipue ac finaliter intelligitur ab intellectu, non autem primo primitate Originis, cum ita cognoſcatur ſingulare. Zabarel. lib. de Ordine intellig. cap. 5.

Canon iudicii.

Negatio Primitatis Cauſæ non tollit primitatem ſubiecti. Non ſequitur: Color fit viſibilis per Lumen. Ergo non eſt per ſe viſibilis (ſecundo modo dicendi per ſe) Corpus hoc fit ſentiens per animam: Ergo non eſt per ſe ſentiens. *Conuenire enim aliquid alicui per cauſam mediam non impedit, quo minus ei conueniat per ſe: Poteſt aliquid alicui conuenire per ſe, id eſt, eſſentialiter, & tamen per Cauſam, vt Accidentia Propria poſſunt conuenire ſuis Subiectis per ſe licet per cauſam Mediam.* Color eſt viſibilis per lumen vt per cauſam, non vt per ſubiectum

ſubiectum primum. Sic corpus animalis eſt ſentiens per animam, vt per cauſam, non vt per ſubiectum primum. Quid? quod non tantum propria ſenſilia per ſenſilia eſſe & ſentiri dicuntur, ſed etiam communia à Philoſophis (Vid. ex. Scal. 298. ſ. 15.) Sed ſeruato hoc diſcrimine. Propria ſenſilia ſenſilia eſſe & percipi dicuntur per ſe & primo primitate & immediatione ſubiecti: Communia vero per ſe, at non primo, ſed ſecundario, id eſt, per aliud prius ſubiectum, nempe per proprium ſenſile, quicum coniuncta ſunt.; Itaque quodam modo per accidens, quo modo locus Ariſtotelis in 2. de anima accipiendus eſt, quem allegat Scal. vbi dicitur percipi illa (communia) per accidens. Hæc diſcant noui aduerſus me diſputatores. Diſtinctio igitur duplicis Primitatis ſeu Immediationis Scholaſtica vtilis eſt, qua Vna dicitur ratione Cauſæ, Alia ratione ſubiecti. Vid. Zab. vltimo cap. lib. 1. de Viſu.

Primus in Arithmetica opponitur Compoſito, vt dicitur Ternarius numerus primus (imparium) quia non eſt compoſitus ex numeris. Dicitur & primus, quia non eſt alio numero numerabilis. Binarius etiam dicitur primus Parium, quia non eſt compoſitus ex numeris, & tantum eſt numerabilis vnitate.

Prima Cauſa.

Prima Cauſa dicitur Prima. 1. Ratione Secundarum. Ita Deus eſt prima Cauſa. 2. Ratione ſui effectus, quod ea nulla effectui prior ſit. Itaque & ſimpliciter proxima dicitur (quæ poſita ponit, ablata aufert.) Atque hæc eſt ad demonſtrationem accommodata. Atque hæc de Cauſa Prima *ſingulariter.*

Cauſæ Primæ (*multitudinis* numero) ſunt, quæ in ſcientia aliqua prima principia & elementa ſunt, quibus nihil prius habet illa Scientia. Sic igitur Cauſæ primæ ſunt Remotiſſimæ, ſupremæ, Communiſſimæ: vt prima materia & Forma in Phyſica.

Primæ, id eſt, remotiſſimæ vnius rei cauſæ eſſe poſſunt. *Axiom.*

At Prima, id eſt, ſimpliciter proxima cauſa vniuſcuiuſque rei vnica eſt; ſicut vna duntaxat eſt cuiuſque rei Definitio & Eſſentia. De hac intelligatur Ariſtot. l. 1. poſterior. anal. tex. 97.

Sic aliud eſt *Cauſa Totalis* & *Totales Cauſæ.* Illa vna eſt; Hæ plures ſociatæ.

An duobus vel pluribus poſſint tribui primæ?

Primas Sapientiæ poſſumus deferre etiam pluribus: Nam in primis partibus dantur gradus. Itaque Cic. de Clar. or. Etſi vtrique *Primas, priores* tamen *deferunt* Lælio.

Primo.

Primo interdum eſt præcipue.

Primo primum.

Motus voluntatis primo primi, qui exercentur abſque rationis iudicio: Itaque in noſtra poteſtate non ſunt. Tales ſunt ſubiti & repentini motus; vel exercentur præeunte iudicio, ſed non libero, verum ſubito ac ſine vlla deliberatione tam formali, quam virtuali.

Primo & per ſe.

Primo & per ſe differunt: Vt Totum

Digitized by Google

Compoſitum ex organo & potentia animæ non mouet primo, ſed per ſe; ipſa autem anima primo. Ignis per ſe calefacit, at non primo; ſed calor primo calefacit. Scot. l. 4. d. 49.

Non omne per ſe eſt primo; Omne autem primo eſt per ſe. Simplic. 2. Phyſ.

Anima eſt primum, quo viuimus & ſentimus; Corpus animatum eſt ſecundum: & tamen Corpus animatum per ſe dicitur viuere.

Non omnia *per ſe primo contraria* ſunt *prima contraria*. Sunt enim calor & frigus per ſe primo contraria, id eſt, ſe totis contraria, ſed nō ſunt prima contraria ſimpliciter, cuiuſmodi ſunt Forma & Priuatio, (formæ.) In Genere interminato, vt in genere ſenſibilium qualitatum aliqua Contraria prima dici poſſunt.

Primum non primo.

Riſibilitas ineſt homini ſeu attribuitur homini vt Primo ſubiecto, ſed non Primo, id eſt, non ſine medio Cauſæ: Poteſt enim per cauſam propriam ſeu primam demonſtrari. Hic τὸ primum reſpicit ſubiectum, τὸ primo Cauſam ſeu μέσον. Schegk.

Ineſſe ſeu attribui primo dicitur duobus modis,
- Primo ineſſe ſine medio cauſæ.
- Non alii Subiecto priori, vt Febris non eſt primo inanimati, id eſt, alii priori ineſt, quam animali. Schegk. l. 3. Demonſtr.

Vſus.

Quid vnice attribui Zabarellæ! Homo eſt proprium ſubiectum, cui Riſibilitas attribuenda eſt primo & vnice, id eſt, non alii ſubiecto prius. Sic Compoſitum eſt proprium ſubiectum, cui primo (id eſt, non ante hoc alii) eſt accretio attribuenda. Zab. l. de Accret. c. 24. *Quid primo ineſſe?*

Primo definiri.

Πρώτως & ἁπλῶς, hoc eſt, primo & abſolute definiri opponitur τῷ definiri ἐκ προσθέσεως. Primæ & abſolutæ definitiones ſunt ſubſtantiarum (quæ non ſunt aliquid in aliquo.) Affectiones Propriæ definiuntur ἐκ προσθέσεως, id eſt, ex adiunctione ſeu determinatione ſubiecti. Sicut enim ſeipſis non ſunt, ita nec definiuntur: vt Facultas ὀπτικὴ ſeu ὁρατικὴ, quæ aliquid in oculo eſt, mentione oculi definitur. Maſculinum non definitur niſi includatur in definitionem Animal. Χύλωσις definiri nequit ſine determinatione ſubiecti ventriculi bene temperati ſeu calore præditi.

Schegk. 4. de Demonſt.

Materia & accidens ſuapte natura ἀόριστα non niſi adminiculo determinationeque οὐσίας cuiuſdam ἐκ προσθέσεως definita intelliguntur. Materia enim & accidens reſpectu eius ſubiecti non ſunt ἐκεῖνο quiddam ſed ἐκείνινον, quiddam non ſunt ἁπλῶς ὄν, ſed ποῖον & ποσὸν, aut πρός τι ὄν quoddam. *Subſtantia ſunt ἐκεῖνο. Accidētia ἐκείνινον, quiddam reſpectu ſubiectorū.*

Virtus igitur ſentiendi non poteſt definiri ſine additione ſubiecti, nempe Corporis animati, *cui per ſe & eſſentialiter ineſt.*

Cum

Digitized by Google

Cum primis pro *valde* an ſit dictio compoſita?

Volunt cum primis eſſe vocem compoſitam, quia veteres dixerunt Apprime & Comprime, quorum hoc prorſus nunc exoleuit. Mihi placet magis cum primis eſſe duas voces, vt in primis ad differentiam Verbi inprimis. In primis autem & cum primis idem ſunt, vt Homo in primis vel cum primis eruditus.

Primus pilus & *primipilus*.

Primipilus fuit primus centurio inter decem centuriones triariorum, qui ceteris omnibus, vt haſtatis, & principibus in legione ætate, vſu, fortitudine præſtabant; & aquilæ præerat, vt ait Vegetius. Idem, Centurio qui primum pilum ducit, & centurio primi pili. Primus autem pilus non ſignificat ordinis ductorem, ſed ipſum ordinem ſeu centurionatum, id eſt, honorem & officium Centurionis.

Porro dicitur Primum pilum capeſſere, primum pilum alicui aſſignari, primi pili honore perfunctum eſſe, primipilum fieri.

Primipilaris dicitur, qui functus eſt honore hoc. Dicitur & primipilaris authoritas.

Primitiuum.

Cauſa Primitiua Barbaris eſt, quæ Græcis προκαταρκτική. Latinis irritatrix.

Primitiua Vox dupliciter intelligi poteſt.

1. Vox, à qua alia deriuata.

2. Vox, quæ à nulla: Alias primigenia & primaria. Quia primum dicitur aut cum anteit, vt vnitas; vt cum etſi non anteit, tamen ne anteitur quidẽ, quippe primogenitus etiam vnicus poteſt dici filius. Scal. l. 4. de c. L. L. c. 102.

Vſus.

Aliqua ſunt primaria ſeu primitiua, à quibus nihil deductum eſt, Duobus enim modis Primum dicitur. Vide Vocem Primum.

Primores.

Primores dicuntur 1. qui principe loco ſunt ſeu primo.

2. Sunt ſummæ vel extremæ quæque res.

Primores Viros & Primores fœminas dixit Suetonius. Hinc confici ſi quis aiat aliquando primores eſſe generis Cõmunis. Huic reſponſum velim: 1. Primores eſſe ſubſtantiuum generis maſculini, ſed interdum induere adiectiui naturam. 2. Si cum dicitur Primores Fœminæ, primores generis fœminini eſt; conſequi quoq;, cũ dicitur à Cicerone primoribus (hoc eſt, externis) labris; & à Scaligero, Niſi à primoribus elementis ordiare, neceſſario cogeris idem repetere; Primoribus eſſe generis neutrius. Vtrumcunque dixeris, tamen nec Primores labra, nec primoria labra dicitur. De hac conflictatione alibi quoque; vbi quæſitum, An Primores fœminæ dicatur ex præcepto *Appoſitionis*, vt cibus lucanica.

Digitized by Google

PRIVS vel POSTERIVS.

Prius vel Poſterius ſecundum
- Rem, Κατὰ πρᾶγμα, κατὰ φύσιν.
- Nos, Καθ' ἡμᾶς καὶ πρὸς ἡμᾶς, id eſt, ratione cognitionis noſtræ.

Vſus.

Prius Natura eſt Vniuerſale: Quo ad nos Particularia ſunt priora.

Eſſentia prior eſt Omnipotentia DEI, non ſecundum rem, ſed ratione noſtrę apprehenſionis.

Natura prius competit inferioribus & caducis rebus, Cœlo poſterius ſecundum nos, quia illa hoc nobis ſunt notiora, vt familiaria. Zab. de Nat. Scient. l. c. 10.

Prius eſſe eſt in cauſa vt ſit notius, & dupliciter dicitur, quoad nos & quoad naturam. Alb. M. in Poſter.

Prius & poſterius nõ eſt in Deo, ſed in his, quæ bona ordinis nuncupantur. Gab. Buratell. de Ideis l. 1.

Prius natura eſt Eſſe ſimpliciter quam quodammodo. Alex. & Euſtrat. in 2. poſteriorum.

Prius naturaliter eſt, quod ſine aliis eſſe poteſt, & ſine quo alia eſſe nõ poſſunt. Auer.

Prioritas ſecundum Subiectum & materiam eſt prioritas ſecundum naturam, Auer. 2. de gener. text. 4.

Prius eſt quod informat, quam quod ipſius informatione perficitur. Boet. in Porph.

Prius eſt id, quod actu eſt, eo, quod potentia eſt. Simplic. in prædic. Prius eſt alterius naturam conſtituens, eo quod conſtituitur, Ammon. in Porphyr.

Perfectum eſt prius ſimpliciter imperfecto, & actus potentia.

In vno & eodem potentia eſt prior actu tempore, licet poſterior ſit natura. Thom. Aq. 1. Metaph. & Ammonius.

In Præteritis Priora (ſecundum Tempus) ſunt remotiora ab ipſo Nunc. In Futuris priora (ſecundum Tempus) ſunt propiora ipſi Nunc. Ariſtot. 5. Metaph. c. 11.

Poſteriora ſecundum principia eſſendi dependent à prioribus Albertus M. in 1. Metaph.

Prius quinque dicitur modis à Magen. in 1. Meteor.
- *Natura*, vt Pater Filio.
- *Tempore*, vt ſenex iuuene. Huc pertinet prius generatione.
- *Numero*; vt vnum duobus.
- *Ordine*, vt fundamentum pariete.
- *Dignitate*, vt Dominus ſeruo. Huc pertinet *prius vſu & poteſtate.*

His

Digitized by Google

His modis adde Prius ſecundum Locum, Secundum motum, Secundum cognitionem & attributionem.

Pater Filio] Pater *Natura*, id eſt, *Naturali eſſendi ordine*, prior eſt quam filius. Nã Phyſice Pater Filii ſolum cauſa eſt, & Filius non cauſa, ſed tantum effectum. Sed Logice Filius quoque patris cauſa eſt, vt Pater eſt Filii cauſa, facit enim Filius vt Pater ſit Pater; & Pater vt Filius ſit filius. Nam *Logica conſideratione Relatorum alterum alterius mutuo cauſa eſt.* *Canon.*

Prius Cognitione eſt Prius vel Ratione vel ſenſu.

Ratione priora ſimpliciter ſeu natura priora cenſeri debent, vt vniuerſalia particularibus, cauſæ effectis, partes toto.

Senſu, vt particularia vniuerſalibus, totum partibus, effecta vt plurimum cauſis.

Tempore] Opica verba priora ſunt tempore, quam noſtratia.

Ordine.] Hic intelligitur non naturalis eſſendi ordo, ſed tantũ ordo Enumerationis: non intelligitur ordo Generationis aut corruptionis, vt in Fidibus ea chorda cenſetur prior ordine, quæ minori diſtat numero à media, quam Muſici faciunt principium & q. caput aliarum. Illa dicitur prior κατὰ τάξιν in choro, in quo minor numerus abſoluitur facto initio numerationis à Chorago, id eſt, Duce & capite chori.

Vnum & idem diuerſimode ſpectatum eſt & prius & poſterius, vt Muſicum eſt Ratione poſterius homine, vt accidens ſubiecto. Sed vt eſt pars hominis Muſici prius Ratione eſt, quam homo, Muſicus.

Totum ordine generationis prius eſt potentia, quam actu. At ordine corruptionis prius eſt actu, quam iterum ſit potentia ſecundum ſpeciem.

In modis & affectionibus Entis inuenitur Prius & poſterius, ideoque ordo *Ratione ſaltem*, vt affectio Entis vnum antecedit Affectionem, Bonum. Itaque Boni ſimplicitas aut compoſitio pendet à ſimplicitate aut compoſitione vnius. Cordatiſſ. Scal. ex. 307. ſ. 27.

Dignitate] Sic Scotus diſtinguit inter Primum: ſecundum aliquam præeminentiam (κατ' ἀξίαν καὶ τιμὴν) & ſecundum eſſentialem dependentiam alius ad ipſum: Sic ait Scotus, Cœli motus primus dicitur ſecũdum eminentiam, non ſecundum eſſentialem dependẽtiam aliorum motuum ad ipſum. l. 4. d. 49. Itaque Cœli motus ceſſare poteſt manentibus aliis motibus.

Secundum Locum.] Aqua dicitur prior aere, quia loci ratione propior eſt centro mundi: aer poſterior aqua, quia remotior à cẽtro. Aer eſt proprior aqua, quia propius accedit ad cœlũ. Aqua eſt poſterior aere, quia longius abeſt à Cœlo, quam aer.

Prius attributione ſeu prædicatione.] cauſa prius & proprie dicitur de cauſa per ſe, poſterius de cauſa per accidens, quæ non eſt cauſa niſi merito cauſæ per ſe, cui eſt coniuncta. Zabar. 2. Phyſic. comment. ad text. 35. Eſt autem cauſa ex eorum numero, quæ dicuntur communia ab vno, & habent prius & poſterius.

Idem prius & poſterius eſt ratione vel ſignificatione diuerſa. *Canon.* Potentia abſolute accepta prior eſt ſuo actu, ad quem producendum dirigitur. Actus abſolute conſideratus prior eſt potentia, quæ ſine actu aliquo nihil eſt. Potentia & actus, qua reſpiciunt ſe mutuo, quodammodo ſimul ſunt.

Verborum ſignificatio prior eſt, Rerum

Digitized by Google

etiam ſignificatio prior eſt. Non pugnant hæc, quia prius eſt ambiguum. Verborum ſignificatio prior eſt proprie: Rerum ſignificatio eſt prior, hoc eſt, potior, quod probatur l. 1 in princ. ff. Si cert. petat.

PRINCIPIVM,

ἀρχή.

Principium eſt vnum ex Analogis ſcundum proportionem. Dicitur autem aut ratione Ordinis & cuiuscunq; connexionis aut conſecutionis vnius ad aliud: aut ratione cauſalitatis.

Euolutio.

1. Principium in Metaphyſicis eſt id, vnde aliquid eſt, verbo eſt latiſſime ſeu fuſiſſime accepto, id eſt, ita vt eo non præcipuus tantum eſſendi modus eſſe realiter complete, ſed etiam ſecundi Eſſe realiter incoate (quod eſt Fieri,) & Tertii, eſſe in intellectu, intelligatur. Itaque principium eſt id, vnde aliquid aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur.

Vnde intellige fuſiſſime, nempe vt complectatur poſt quod (id eſt, priuationē) A quo, Ex quo, per quod, propter quod.

Ariſtotelis Definitio hæc eſt; Principium eſt primum, vnde aliquid aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur. ἀρχὴ eſt πρῶτον, ὅθεν ἢ ἔστιν, ἢ γίνεται, ἢ γινώσκεται.

2. Ab Ariſt. Principium l. 2. de Generat. animal. Particulariter accipitur, cum ait: Hoc eſt principiũ eſſe, vt ipſum quidem cauſa ſit multorum, ſed ipſius nulla ſit ſuperior cauſa: Conuenit hæc deſcriptio cauſis primis, & quidem non tantum ſimpliciter primis, ſed etiã primis in hoc vel illo genere. Ita cor in genere materialium partium, ex quib. animal integratur, principium animalis dicitur.

3. In libro Poetices Ariſtoteles principium ait, eſt, quod ipſum quidem poſt aliud neceſſario non eſt (quatenus principium eſt) poſt illud autem natum eſt eſſe vel fieri. Hic quoque principium accipit Ariſtoteles ſpecialiter, id eſt, definit principium rei quantæ ſeu extenſæ, ſiue extenſio hæc propria ſit, ſiue impropria, quæ intenſionem ſeu gradualem latitudinem comprehendit: Cuiuſmodi principium eſt Vnitas in Numero, punctus in linea, aurora in die, exordium in oratione, in calore primus gradus. Tale principium definiri ibi à Philoſopho, apparebit locum cap. 7. inſpicienti. Ergo principium eſt id, quod in toto aliquo quomodocunque extenſo neceſſario non eſt poſt aliud, poſt illud autem aliud natum eſt eſſe vel fieri.

4. In aditu Phyſicorum Ariſtoteles dicit principia eſſe, quę neq; ex ſeſe, neq; ex aliis, ſed ex quibus omnia ſunt. Et hæc acceptio particularis eſt, accommodataque ad res naturales: at definitionis ſententia eſt: Principia, quæ ad cuiuſuis rei naturalis ſiue conſtitutionem, ſiue etiam generationem concurrunt, ea ſunt, quæ neq; ex ſeſe, neq; ex aliis, ſed ex quibus illa (res naturalis) per ſe conſtat aut etiam gignitur. Fonſ. in Met. Ariſt. l. 5. c. 1. q. 2. Euidentius autem in definitione hac comprehenduntur principia Conſtitutionis, quam Generationis. Verbum enim *Sunt* magis compoſitionem & conſtitutionem è materia & forma, quam effectionem ſeu generationem ſignificat.

Diſtin-

Digitized by Google

Diſtinctiones.

1. Principium eſt
   - Ens, vt Materia.
   - Non ens, vt priuatio.

2. Principia ſunt
   - Entium.
   - Non Entium, vt Inane ſpatium incipit, vbi Cœlum extremum deſinit.

Principia Ariſtoteli ſunt
   - *Κείμενα*, eorum quæ vere ſunt, id eſt, quibus verum aliquid & non fictum ſignificatur.
   - *Πλασματώδη*, quibus fictum aliquid ſignificatur.

3. Principia
   - Actu, quæ actu referuntur ad principiata, id eſt, ad ea, quorum ſunt principia.
   - In Potentia. Sic primogenitus principium eſt, antequam alii naſcantur.

4. Principium
   - Primum, Radicale, vt anima. Sic Pater principium perſonarum reliquarum.
   - Proximum, vt potentia animæ operationum vitalium.

5. ἀρχὴ eſt *εἰδοποιὸς* vel Indiuiduationis, *εἰδοποιὸς* ſeu ſpecifica eſt, quæ conſtituit ſpeciem.

Principium Indiuiduationis eſt id, per quod ſeu quo natura ſpecifica primo & redditur incommunicabilis, & diſtinguitur ab aliis eiuſdem ſpeciei realiter: Incommunicabilis, inquam, ita vt repugnet ei communicari pluribus, vt ſuperius inferioribus communicatur. Agitur autẽ hic, inquit Caietanus in c. 6. de Ente & Eſſ. Thom, de *incommunicabilitate*: quæ opponitur *communicationi Reali*, non autem de incommunicabilitate, quæ opponitur *cõmunicationi formæ*. Hanc .n. nemo dubitat primo conuenire materiæ. Similiter agitur hic de diſtinctione reali indiuiduorum ſub eadem ſpecie, quæ non eſt niſi inter entia realia; Non autem de Diſtinctione, qua Socrates viuus & Plato mortuus diſtinguuntur.

* * *

Digitized by Google

- **Principia**
  - Eſſendi, τοῦ εἶναι.
  - Effectionis, τοῦ γίνεσθαι.
  - Cognitionis, τοῦ γνῶναι.
  - Sub his comprehenduntur principia *Appetitionis*, quia nihil appetitur niſi apprehenſum ſeu cognitum.

Addunt quidam principia operationis ſeu operandi, quæ Fonſec. complectitur in Principiis eſſendi, eo quod res inde habeat, vt operetur, vnde habet vt ſit: Vel in principiis Effectionis, voce hac latius ſumpta.

Διχοτόμως.

- **Eſſe Rerum eſt**
  - Reale
    - *Vt iam perfectum.* Huius principium dicitur Eſſendi.
    - *Vt eſt in fieri, ſeu vt Incoatum*: Huius principium dicitur Effectionis ſeu Fiendi.
  - Obiectiuum: Huius principium dicitur Cognitionis ſeu Cognoſcendi.

Seu:

- **Ens**
  - Reale
    - Permanens,
    - Succeſſiuum
  - Habens ſolum eſſe cognitum
- Habet principium
  - Eſſendi; Materia & Forma.
  - Effectionis, priuatio.
  - Cognitionis, (per quod aliquid cognoſcitur) Motus & operationes.

Per motum enim cognita eſt materia, per operationes forma, per vtraque Corpus Naturale. Fonſec.

- **Principium multis modis dicitur Ariſtot. 5. Primæ Phil. cap. 1.**
  - Primo, Id Rei, vnde Motus incipit. Huc reuocatur Principium Motus & Temporis.
  - Secundo, Id vnde actio commode incoatur.
  - Tertio, Rei pars primo exiſtens, vt Materia, vt Membrum illud quod in animali aliquo primum producitur.
  - Quarto Efficiens
    - Naturaliter, ἄνευ προαιρέσεως.
    - Electione ἐκ προαιρέσεως.
    - Arte, τεχνικῶς.
  - Quinto, Id vnde res primum cognoſci poteſt, (Sic ἀποδείξεις dicuntur ἀρχαὶ ἀποδείξεως. ὅθεν γνωστὸν τὸ πρᾶγμα πρῶτον, inquit Ariſt. Cognitio autem eſt vel à priori vel à poſteriori.

Princi-

- Principia dicta
  - Abſolute; vt principia vnde aliquid eſt, Materia & Forma.
  - Cum additione; vt principia Cognitionis: Principia enim hæc non ſimpliciter dicuntur principia rei cognitæ, ſed cognitionis rei, ſeu, quod idem eſt, rei cognitę, vt cognitę, ait Fonſeca.

Cenſura modeſta.

Sed videtur Ariſtoteles, non comprehendiſſe omnia genera, ſeu potius omnes modos principiorum. Itaque melius feceris, ſi pro illo modo, qui ei eſt Efficiens, ponas, *Cauſa*, & ſic dicas, addendo etiam principia Metaphyſica.

Principium dicitur primo modo id rei, vnde motus incipit.

Secundo id, vnde commode quid incoatur.

Tertio Cauſa, eaq; vel Finalis, vel Agens ſeu producens: vel Materialis; vel Formalis.

Quarto Genera ſumma & differentiæ omnes etiam indiuiduales.

Quinto pars rei integralis primo exiſtens.

Sexto id vnde res primum cognoſci poteſt. Et quia quædam principia ſunt ſimul Cognitionis & Eſſentiæ vel effectionis, Forma enim eſt principium eſſentiæ & principium rei cognitionis à priori, Finis eſt principium & effectionis & cognitionis: iccirco hanc quoque diſtinctionem malim; Principia aut ſunt eſſendi, aut Fiendi, aut Cognoſcendi: aut eſſendi vel fiendi vel cognoſcendi ſimul.

Aliud eſt dare vitam, aliud operari, ſeu aliud eſt eſſe principium Eſſendi, & eſſe principium operandi, etſi vnum idemq; ſit principium vtriuſque. Nam anima eſt immediatum principium formale eſſendi, & immediatum principium operandi. Sic Scotus, Anima eſt principium formale, quo viuum eſt viuum, quia ipſa formaliter dat eſſe viuum: Sed anima eſt principium operationis, qua reducta eſt ad genus cauſæ efficientis, ſeu qua habet ſe vt ars ad effectum, ſc. in genere principii effectiui.

- Principia Actionum
  - Maxime vniuerſale, *καθολικώτατον. Deus auctor naturæ.*
  - Commune, *Natura*; Dicitur & Natura Communis.
  - Particulare vel ſingulare in rebus
    - Inanimatis, *Inclinatio Naturalis.*
    - Animatis
      - Brutis, *Inſtinctus*, ὁρμή.
      - Intelligētibus
        - Angelis.
        - Hominibus.
        - (Angelis & Hominibus:) Voluntas, προαίρεσις.

Vſus in Phyſicis.

Concluſ. Monſtra non Cauſæ vniuerſali Deo, non cauſis communibus tribui poſſunt.

Aſſumptio. Sunt enim monſtra errata.

Propoſitio. Error autem neq; in Deum, neq; in communem naturam cadit.

Itaque propriis & particularibus cauſis tribuantur neceſſe eſt. *Conſectarium concluſ.*

Principium Agendi eſt Reale aut Intentionale ſeu Spiritale: Reale in Materiam, Spiritale in ſenſum tam interiorem, quam exteriorem vel Intellectum.

Principium { Primum. / Secundum.

Anima vitæ primum principium.

Cor vitæ ſecundum & quaſi inſtrumentale principium eſt. Thom. Aq.

Anima ſecundum eſſentiam ſuam eſt actus, (ſubſtantialis) & eſſentia animæ immediate dat eſſe & viuere. At non eſt immediatum operationis principium, ſed mediantibus potentiis in ſecundos actus dirigitur: Per Calidum autem influens in actum producit facultates.

PRINCIPALE & PRINCIPIALE.

Principale & Principiale differunt. *Principiale* dicitur à principio, & eſt id quod ad principia pertinet: Alias Originale etiam dicitur. *Principale* eſt à principe; eſtque id quod principem locum obtinet, vel arte obtinere debet. Illud Talæus dici vult ἀρχικὸν. Hoc vero κύριον & ἡγεμονικόν. Sed notent ſtudioſi contra Talæũ ἀρχικὸν etiam poſſe eſſe idem quod principale, quia ἀρχὴ (id eſt, principium) & de fine dicitur, & de capite rei, & de eo, quod in quaque re potiſſimum eſt, atque adeo de ipſo principatu, & deniq; de eo, quod principem locum obtinet.

Ἀρχικὸν { Principii naturam ſeu rationem habens, vel pertinens ad principia. / Primarium, vt Imperatorium: Sic Imperatoria fortitudo Græcis eſt ἀνδρεία ἀρχικὴ: Ἀρχικώτερον eſt magis principale.

Cognatæ quodammodo ſunt hæ ſignificationes: quia principia in vnaquaque ſcientia principem locum obtinent.

PRINCIPALIVS.

Principalius aliquid altero { Eſſentialius, vt in Coniugio proles. / Dignius, vt in coniugio pactio ſeu fides coniugalis.

Homini eſt eſſentialius eſſe naturæ, quam eſſe creaturæ; quamuis eſſe Gratiæ ſit dignius: digniſſimum autem eſſe Gloriæ.

PRINCIPIARE.

A principio Scholaſticis eſt Principiare, vt à cauſa cauſare. Eſt autem principiare eſſe principium, id eſt, à quo aliquid eſt vel dependenter, vel independenter. Dependenter Otto eſt à Mauritio. Independenter ſecunda Perſona Diuina eſt à prima. Ac ſæpe accipitur *Principiare*

Digitized by Google

cipiare pro Cauſare. Fonſ. 5. 1. Phil. cap. 1. q. 5. Etſi vnum genus principii poteſt pendere ab alio in ratione eſſendi, vt Materia à Forma: tamen in ratione principiandi nullum genus pendet ab alio. Neque enim materia ſuum cauſandi modum habet à modo cauſandi formæ, ac proinde nec principiandi: etſi illo indigeat ad cauſandum & principiandum: Eodemq; modo neque forma ab efficiente.

Diſtinctiones.

Alia principiant intrinſecus, alia extrinſecus: Alia vt actus, alia vt potentiæ. Alia ſecundum intentionem; principium finale eſt intentione primum (vt finis princeps) alia ſecundum Exſecutionem. Alia principia principiant cauſando, alia non, cauſæ voce proprie accepta.

PRIVATIO.

Priuatio
- Nuda, pura, ſimplex, non inferens malam διάθεσιν & affectionem, vt Quies, motus: Eſſe deſiiſſe τῦ eſſe.
- Miſta male etiam diſponens efficienſque ſubiectum, vt Morbus priuatio ſanitatis eſt non pura, ſed κακῶς afficiens & vitians ſubiectum. Sic peccatum cum priuatione rectitudinis coniunctam habet quandam aduerſam qualitatem vitioſam.

Vide Scharpium Scotũ de miſero hominis ſtatu.

Malum ſubſtantiue (ſimpliciter) ſumptum eſt pura priuatio, id eſt, indigentia, ſeu defectus boni. At adiectiue (κατά τι) vt cum dicimus hominem malum, eſt ens poſitiuum.

Priuatio
- Magis propria
  - ἕξεως, ἀπουσία (habitus ſeu formæ abſentia.)
  - Actus priuandi, qui eſt motus ſpecies.
- Impropria, Negatio pura.

Vt: Frigus aut è priuatione cauſarum gignentium calorem oritur, id eſt, vel ex actu priuandi: vel ex pura negatione cauſarum gignentium motum, aut ex alio frigore.

Reminiſcentia eſt reperitio & euolutio amiſſarum ſpecierum ſeu recordationum. Scal. ex. 307. ſ. 13.

Priuatio
- Simpliciter, cum aliquid caret forma, quam natum eſt habere ſecundum ſe & quando oportet. Sic Talpa non eſt cœca.
- κατά τι, quando quid caret forma, quam non natum eſt habere ſecundum ſe, ſed ſecundum ſuum genus. Sic Talpa cœca.

Mancum eſt quod caret eo cuius eget, aut omnino, aut cum habere dicitur. Scal. ex. 140. Catulus non dicitur Cœcus, qui per primores ab ortu ſuo dies non vtitur oculis, ſed non videns.

Vſus.

Quæritur an peccatum ſit ſimplex ſeu pura pura priuatio?

Reſpondetur Negatè: Quia non eſt ſimplex defectus, ſed defectus cum Reatu, id eſt, Relatione atq; ordinatione ad pœnam propter defectum.

Quæritur an prauarum actionum ſit aliqua forma?

Reſpondent nonnulli cum Scaligero ſtudioſarum actionum quaſi forma quædam eſt ea, quam rectam rationẽ vocant Philoſophi. Prauarum vero forma nulla eſt, ſed illius (rectæ rationis) abſentia mali ſumus, aut neq; boni, neq; mali. Abſentia rectę rationis, vt boni priuatio eſt, q̃ nihil magis ponit q̃ nuditas, priuatio autẽ nõ eſt forma, non eſt Ens poſitiuum, non eſt accidens reale.

Digitized by Google

Alii contra Formale peccati faciunt reatum ſeu obligationem ad pœnam, quod priores faciunt peccati conſequens. Horum an aliqua ſit διαλλαγὴ (Conciliatio) tu videris.

Priuatio perfectionis & boni
- In ſubſtantia, quod poterat & debebat habere.
- In Actione
  - Modi & menſuræ, quibus actio fieri debebat, ἀμετρία.
  - Ordinis, ἀταξία.

Phyſici docent, ex priuatione aliquid fieri, &: Priuationem ſequi habitum ſeu formam: At Ariſtoteles ait ex priuatione non fieri regreſſum ad habitum ſeu formam. Hæc videntur inter ſe eſſe contraria.

Reſp. Non ſunt. Nam priuatio accipitur Proprie & Improprie. Priuatio proprie nihil aliud eſt, quam formæ, quæ natura ineſſe, ac tum quando ineſſe debet, carentia ſeu abſentia: Itaq; ad eam referuntur, quæ ſignificant ſpoliationem ſeu ablationem formæ irrecuperabilem, vt ſunt cæcitas, orbitas, mutilatio membrorum, quæ nunquam renaſcuntur, aut rariſſime. De hac priuatione intelliges Decretum Philoſophicum: Ex priuatione non fit regreſſio ad habitum.

Improprie accipitur pro contrario habitui ſeu formæ, hoc eſt, pro formæ ſeu habitus carentia ſeu abſentia, ſed ad materiam acceſſuræ. Poteſt etiam reſponderi ex hac tabella.

Priuatio accipitur
- Laxe pro quauis abſentia cuiuſque poſitionis. (Ita vitium eſt priuatio virtutis) quod omnibus oppoſitorum generibus, ſed æquivoce accommodari poteſt. Scal. ex. 65. ſ. 2.
- Preſſius pro habitus, qui recipi poteſt, abſentia. Eius duę differentiæ
  - Abſentia eius formę, quę iam fuit vel eſſe debuit. Ei oppoſita forma
    - Irrecuperabilis, vt per naturam ſurdus non recipit auditum.
    - Recuperabilis, vt dormiens euigilat.
  - Abſentia eius formæ, quæ futura eſt
    - Propinqua.
    - Remota.

Abſen-

Digitized by Google

Abſentia eius formæ, quę futura eſt & acceſſura ad materiam ſeu ſubiectum cum habilitate ad formam recipiendam, eſt Priuatio Phyſica Ariſtotelica tertium Generationis, ex huius familiæ ſententia principium, vt cum ex non homine fit homo. Remota hæc eſt, ſi, verbi gratia, terra dicitur habere priuationem hominis. Hinc Decreta philoſophica: A Priuatione Remota fit ad formam tranſitus ſeu mutatio interiectis plurimis mutationibus. A propinqua vna tantum fit mutatio, per quam forma acquiritur.

Priuationi forma opponitur ita, vt tamen formam connotet, & aliam ſemper connexam ſeu coniunctam habeat. Id eſt, priuatio phyſica nō eſt pura abſentia formę, ſed coniuncta eſt cum quadam forma præcedente formam generandam, cui priuatio illa opponitur, & conſtituente in materia potentiam recipiendi illam formam, vt in corpore nigro eſt priuatio albedinis cum potentia ad illam. Itaque album non fit ex omni nō albo, ſed ex nigro, vel medio. Priuatio formæ humanæ non eſt quælibet eius abſentia: nō enim ea eſt, q̄ in lapide eſt, ſed ea quæ eſt cōiuncta cū certa quadā forma, quę eſt forma ſeminis humani: hæc enim ſola eſt, quæ conſtituit propriam priuationem oppoſitam formæ humanæ, & potentiam proximam ad eam Zab. l. 1. de rerum mater. c. 7.

P R O.

Particula PRO 1. ſignificat Vice ſeu Loco, Græcè ἀντὶ, vt cum dico: Labora vel concionare pro me: Habet eam pro vxore: Chriſtus pro me & te eſt mortuus; id eſt, vice noſtra. Pro ſe quiſque, id eſt, non vice alterius. Sanguis Chriſti eſt redemptio noſtra, quia eſt ἀντίλυτρον ſeu iuſtum pretiū pro peccatis noſtris expiandis à Chriſto perſolutum. Lamb. Dan. in Exam. Kemnit. cap. 24. Sic Chriſtus pro nobis paſſus eſt, pro impiis & peccatoribus mortuus eſt: Hîc ſignificatur permutatio.

2. Significat ſecundum, Græc. κατὰ. habita ratione. Significat enim etiam reſpectum ſeu χάριν, vt miſerere mei, pro miſericordia tua: Nota, hîc eſt efficientis cauſæ, ſeu originis; pro ratione cauſæ, nach geſtalt der Sachen/ defendam te pro meis opibus: mali pro multitudine benè ſentientium admodū pauci ſunt, nach dem jr viel iſt: Pro gratia à Deo mihi conceſſa, de his diſſeram. Hæc vos concupiſſe pro veſtra ſtultitia non miror, id eſt, quæ veſtra ſtultitia eſt, vel quod veſtræ ſtultitiæ eſt. Pro ſe quiſque, ein jeder nach vermögen: pro ſua quiſque parte, facultate, Pro ætate ſua nimis ſapiens.

3. Idem eſt quod Gratia, ſeu Propter, ſeu Ad, Nota cauſæ Finalis, vt Chriſti Caro data eſt pro mundi vita, pugnare pro aris & focis. Chriſtus pro nobis ſuper cœlos aſcendit, vt ſederet ad dextram Patris. Auguſt. cap. 9. l. contra Iudæos & Pagan.

Sunt & qui Pro aliquando poſitum eſſe velint, pro propter, vt nota cauſæ impulſiuæ, vt pro amore noſtro, id eſt, propter amorem noſtrum.

4. Significat obiectiuè, vt Ora pro Me.

5. Significat tanquam, Græcè ὡς, vt Cicero: Omnis voluptas præterita pro nihilo eſt: Hoc pro certo habeo, id eſt, tanquam certum: Pro occiſo relictus eſt, id eſt, vt occiſus; vendicare aliquid pro ſuo.

ὡς autem ſeu *tanquam* interdum eſt particula ſimilitudinis vel nota improprietatis. Interdum eſt Aſſertiua, id eſt, Aſſerendo rei improprietatem attribuens.

6. Idem eſt quod verè & propriè: vt, Maria honoranda eſt pro Matre Domini, id eſt, vt quæ ſit verè proprieque Mater Domini; pro certo eſt, id eſt, Certum; pro comperto, pro explorato

exiſtimes,habeas,id eſt,planè tibi perſuadeas.

7. Eſt nota ſubiecti cui vel Defenſionis, & opponitur ei contra. Pro me,vulgò, facit pro me,Græc. πρὸς ἐμὲ, id eſt,adiuuat meam ſententiam ; Diſputare pro aliquo contra alium.

8. Idem eſt quod Ante vel Præ , vt pro foribus,ſedens pro foribus, pro æde, caſtris;nota Loci.

9. Finis & Vicis, vel obiecti nota ſimul eſt,vt Chriſtus paſſus eſt pro nobis,id eſt,vice noſtra, & propter nos. (At cum dicitur, Chriſtus pro nobis ſolus ſatisfecit, dependendum Chriſto fuit quod Patri pro me ſpopondit : hîc τὸ Loco noſtro ſignificatur.) Deus pugnat pro nobis,id eſt, loco noſtri , & propter nos. Ponam animam pro ouibus,id eſt,loco ouium &propter oues. Dabo carnem pro Mundi vita,id eſt, ob Mundi vitam & pretium redemptionis: Hîc pretium conſignificatur. Ita in ſequenti exemplo duæ ſignificationes concurrunt : Gratias ago vobis pro veſtris in me meritis, id eſt,de beneficiis,& propter beneficia.

10. Pro interdum dupliciter accipitur ad duo relatum membra, Pro Lege & Grege animam ſuam ponere; Pro lege, id eſt,propter legem,legis cauſa : Pro Grege,id eſt,loco gregis.Cum dicitur, pugnare pro Grege , ſignificatur propter gregem ad defenſionem gregis, non vice gregis.Sic pro aris & focis.

Pro { Obiectiuè,ora pro me, id mihi bono.
Æquiparatè ἀνταλλακτικῶς, Ora pro me,vice mea. }

Exempla.

Spiritus Sanctus gemit pro nobis , id eſt, gementes nos facit. Auguſt. ad quæſt. 12.Oroſ.

Agere pro incorruptibili corona conſequenda ; pugnare pro corona,id eſt, Ad,vel Ob.Hîc Græci adhibent ὑπὲρ. Seruire Domino pro filia , vt præmio : Diſputare pro honore conſequendo Magiſterii , Mori pro conſequenda Gloria, ὑπὲρ τȣ̃ ἐντυχεῖν καλῆς δόξης θανεῖν. Ioc.id eſt,ob conſequendam Gloriam,ad conſeqnendam gloriam. Dabo carnem meam pro Mundi vita , ὑπὲρ τῆς τȣ̃ κόσμȣ ζωῆς: id eſt, acquirendæ vitæ cauſa iis , quos mihi dedit Pater, ex quibuſuis orbis terrarum gentibus ſelectos & ſelegendos. Ioh.Piſcat.Coloſſ.1.Pro vobis gaudeo, ὑπὲρ ὑμῶν,id eſt,pro veſtro commodo & fructu. Sanctifico meipſum pro eis, Ioh.17.ὑπὲρ αὐτῶν, eorum cauſa ſacerdos & victima, (nullum enim in eo peccatum,quod indigeret expiatione) ſed pro ſalute totius Eccleſiæ.

Dare librum pro libro , frumentum pro panno : Hîc pro τῷ ἀντὶ Græcorum reſpondet & ſignificat permutationem,pretium, vicem,locum. Iugulari pro aliquo,id eſt,loco alicuius. Coma data mulieri pro velamine , ἀντὶ περιβολαίȣ,id eſt,loco velaminis vel finaliter,id eſt, vt eſſet velamen. Vtrem pro cithara gaudet habere Midas. Voluntatem pro facto habere, id eſt, vice facti,pro aliquo ſubſtituere,id eſt, in locum alicuius. Cic. Hoc pro mercede, pro præmio tibi erit,id eſt, vice ſeu loco. Hoc vnum argumentum eſt pro omnibus,id eſt, loco omnium. Sic, Caro vnus mihi eſt pro centum , pro millibus; eſſe pro prætore,id eſt,loco prætoris.

Quod à parte ſua,& ex parte ſua dicunt Scholaſtici , dicitur etiam , pro parte ſua.

Canones.

1. Cum quid pro aliquo homine,pro aliqua pſona fieri factumue eſſe dicitur, τὸ Pro Aliquo denotat ſubiectum Cui,ſeu Finem ȣ̃,Cui bono (id eſt,cōmodo) alquid fiat factumue ſit.

Exempl,

Exempl.

Chriſtus dedit Redemptionis pretium Animam ſuam pro Multis, ἀντὶ πολλῶν, id eſt, vice ſeu loco multorum. Matth. 20. Animam ſuam poſuit pro ouibus, ὑπὲρ προβάτων, id eſt, vice ouium.

Reſpondere pro Titio, id eſt, loco Titii.

2. Cum quid dicitur, fieri vel factũ eſſe, p aliquo negotio ſeu re inanimata, ſignificatur obiectum, finis ꝰ, cuius gratia, alicuius conſequendi aut deuitandi cauſa, vt, Chriſtus eſt mortuus pro peccatis noſtris, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, id eſt, propter noſtra peccata, vt nimirum ea expiaret. 1. Corinth. 15. Paſſus eſt pro peccatis, περὶ ἁμαρτιῶν, id eſt, peccatorum nomine ſeu cauſa ad hæc expianda. Auguſt de Trinit. Incarnatio pro ſalute noſtra reparanda facta eſt. Theſes diſputandæ pro honoribus Magiſt. conſequendis, id eſt, conſequendi gratia.

3. Si de Perſona ſermo ſit, æquipollent ſcripturæ Pro aliquo, Vice alicuius, Propter aliquem. Mortuus propter fratrem fidelem, δι' ἀδελφὸν. 1. Cor. 8. id eſt, pro fratre, vice fratris.

4. Sin de re, quæ perſona non eſt, vnum & idem ſunt pro aliquo, & propter aliquid, ſeu alicuius cauſa, vt: Traditus eſt propter lapſus noſtros, διὰ τῶν παραπτωμάτων ἡμῶν. Rom. 4. id eſt, pro lapſibus noſtris, hoc eſt, ob expiationem tranſgreſſionum, vt eſt Heb. 9. Vide Ludouic. Lucium in Reſponſ. ad Epiſt. Micha. Gittich. Socin. Sic Eſaias dicit caſtigatum Meſſiam propter iniquitates noſtras.

PROBARE.

Probare κατ' ἐξοχὴν ſignificat notam facere rem ignotam per aliam notiorem.

Generaliter ſignificat declarare veritatem alicuius rei, rem confirmare quoquo modo.

Si reſpicias primam ſignificationem, rectè dicitur, Definitio alicuius rei probari non poſſe, quia eſt principium. Si poſteriorem, dici poteſt definitionem Diuiſiua, Inductiua, poſſe probari.

Ariſtoteles Definitionem ſcientiæ communi hominum conſenſione confirmat.

Ne (a) autem putes ſic eum probare ſcientiæ Definitionem; ſiquidem ea eſt principium huius artis, quod probari non poteſt: (b) Probatio enim propriè dicitur notificatio rei ignotę per aliam notiorem. Hæc autem non eſt huiuſmodi: ſed eſt potius declaratio euidentiæ huius definitionis, per commune omnium hominum teſtimonium eam approbantium.

a) *Concluſ. ſyllogiſmi.*

b) *Propoſitio.*

Probatio ſeu Approbatio:
- *Propriè dicta*; Notificatio rei ignotæ per aliam notiorem. Sic Definitio ſcientiæ probari nequit. Particula *enim* interdum eſt Declaratiua, interdum Probatiua.
- *Impropriè dicta.* Declaratio euidentiæ alicuius rei. Sic definitio ſcientiæ probatur communi hominum conſenſione ſeu teſtimonio.

Approbatio interdum ſignificat probationem probationi annexam ſeu ſubiunctam.

PROCREATIO.

Cicero vocem Procreandi interdum accipit Metaphyſicè, vt cum Deum dicit eſſe Procreatorem Mundi, id eſt, authorem. Interdum, & quidem ſæpius, Phyſicè & Ethicè, vt cum parentes vocat Procreatores, cum dicit malum procreari.

Sed

Sed noſtris Philoſophis Procreatio eſt generatio, vt præpoſitio Pro habeat vim propagationis, vt cum dicitur, Hominum Propagatio non eſt Circularis. Nicol. Taurell. de Rerum æternit. p. 3. Ita vulgò iactatum efferri poteſt; Homo procreat hominem, id eſt, producit.

PRODVCO.

Producere modò eſt in apertum proferre, modò Gignere, Procreare. Barb. Schol. In eſſe producere. Græc. παράγειν. Vnde αἴτιον παρακλικὸν, cauſa habens vim producendi. Philoponus, corpus expoſitum lumini eſt cauſa παρακλικὴ τοῦ καθ' αὑτὸ μὴ ὄντος, per ſe non entis, id eſt, Vmbræ; Valdè enim craſsè dictum eſt, Vmbram eſſe aerem carentem ſole ex corporis opaci obiectu.

Produci aliquid dicitur, vel ἐνεργητικῶς, vel παθητικῶς: Item Actu vel Potētia.

Vſus.

Protuliſſe Terram tertio creationis die herbam virentem & arbores certum eſt. Id enim disertè ſcribit Moſes Hiſtoricus omni exceptione maior. Sed duo in dubium vocantur.

1. Produxeritne Terra Plantas ἐνεργητικῶς, an παθητικῶς, hoc eſt, Terrane ſit cauſa efficiens plantarum, an verò ſit ſubiectum, ex quo Deus vt αἴτιον ἐνεργοῦν illas produxerit? Qui priorem ſententiam tuentur, in iis ſunt, qui terræ tribuunt vitam ſeu animam ſeu δύναμιν ζωτικὴν: Inter hos eſt Lamb. Dan. in phyſ. Sed terra, qua terra, neq; actiuè producit & germinat arbores, quæ nullo prouenit ſeminio, neque animata eſt.

In qua igitur re eſt vis actiua & vitalis ad producendum? In ſemine quod in Terra eſt ſeu deliteſcit. Itaq; per virtutem ſeminalem planta ex planta propagatur.

2. Dub. An Terra herbas & arbores dicto Creationis die produxerit actu? an potentia, id eſt, an Tum terra tantam vim acceperit illas, poſtea producendi? an verò reipſa exſtantes protulerit? Nos ſtatuimus prius; id eſt, omnes plantas quoad ſpecies ſuas fuiſſe tunc in aliquibus earum ſpecierum indiuiduis actu factas, antequam deinceps & progreſſu temporis vi ſeminali alia ex alia propagaretur; ſeu omnium ſpecierum fructus fuiſſe tunc maturos. Vt enim Cœlum, Terra, aſtra, animalia tempore creationis ſunt actu facta: ſic & Plantæ. Ac vt nunc vi ſeminis traducuntur animalia: ſic & plantæ. [*Cont. Auguſtin.*]

Obiectio.

Cap. 2. Gen. Fecit Deus omne virgultum agri, antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis antequam germinaret.

Ergo nihil omninò plantarum tunc à Deo factum eſt actu.

Reſpon.

Non ſignificat ſolum potentia factas plantas, antequam actu fierent, ſed omnes, quoad ſpecies ſuas fuiſſe tunc in aliquibus earum ſpecierum indiuiduis actu factas, antequam deinceps quoq; ſucceſſione temporis per virtutem ſeminalem alia ex aliis propagarentur. Ac diſtinguendum inter ſtatum creationis & generationis. [*Nunc non matureſcũt omnes fructus eodem tempore: At tum maturi omnes fuerunt ſimul.*]

In Grammaticis Producere eſt longum facere: opp. Corripere.

PROFECTIO.

In Phyſicis Vox Profectionis tribuitur motui metaphoricè, quia eſt via, iter, vel progreſſio ab imperfecto ad perfectum, à termino à quo, ad terminum ad quem.

In Aſtrologia Profectio eſt æqualis quædam

dam

Digitized by Google

dam ſeu regularis inceſſio ſignificatoris, ſecundum ſignorum Zodiaci conſequentiam. Quid ſignificator ſit, Vide in DIRIGO.

Eſt autem profectio triplex, Annua, Mēſurna & Diurna, id eſt, tripliciter proficiſcuntur ſignificatores cuiuſq; genituræ ſeu natiuitatis, per annos videlicet, menſes & dies, vt placet Ptolemæo, idemque approbat Regiomontan. problem. 20.

PROFESSIO.

Profeſſio eſt σχέσις, id eſt, habitudo, qua quis præ ſe fert aliquid actionis ad viuendi rationem. Sic definit Scalig. l. 1. Poet. c. 13. in quo agit de perſonis Comicis. Ita alia eſt profeſſio militis, alia caculæ, alia agricolæ, alia lenonis, alia meretricis, alia trapezitæ, mercatoris, nautæ.

Profiteri (klar oder offentlich bekennen) opponit Scaliger verbo Innuendi (andeuten) vt Ariſtoteles hoc illic profitetur, hîc innuit.

PROGRESSIO.

Progreſſio *in Phyſicis* eſt motus animantium quorundam. Ea, ſeu is motus, eſt corpori animalis, quatenus graue eſt, violentus: Itaque animalis progredientis corpus defatigatur: Quatenus verò animatum eſt, Naturalis eſt.

In Arithmetica Progreſſio Geometrica eſt proportionis Geometricæ continuæ in terminis continuatio, vt in his terminis, 1. 2. 4. 8. 16. 32. 64. continuatio eſt è ſubdupla terminorum ſeptem, ideoq; progreſſio ſeptem terminorum.

Progreſſio Arithmetica eſt proportionis Arithmeticæ continuæ in terminis continuatio, vt 1. 5. 9. 13. 17. 21. 25. 29.

In Aſtronomia etiam Planetarum quædam progreſſio eſt, quæ opponitur Retrogradationi, ſeu Retroceſſioni & ſtationi.

Progreſſio
- Propria, Phyſica animantium.
- Metaphorica
  - Arithmetica ſeu Mathematica
    - Arithmetica.
    - Geometrica.
  - Aſtronomica, ſtellarum. (Hæc dicitur ab artificibus *Directio.*) Item Logica, &c.

Directus Planeta dicitur cum ſuo corpore incedit ſecundum ſeriem ſignorū: Retrogradus, cum iterum in præcedētia retrocedit: Stationarius, cum eodē loco ſigniferi aliquandiu ſubſiſtere videtur.

Progreſſionis etiam vox metaphoricè tribuitur ORDINI artificioſo & naturali, & Motui.

PROINDEQVE,

Ideoq;, Propterea, &c.

Propterea, Ideoque, Proindeque ex Dictis aliquid inferunt. Ideò dicuntur particulæ Illatiuę. Sed non eſt hoc perpetuum. Exempli cauſa. Ariſtoteles Ethica ſic orditur: Omnis ars & omnis methodus, itemque praxis & proæreſis, bonum aliquod appetere videtur. Ideoque ſcitè veteres id eſſe bonum definierunt. Quod omnia appetunt, Hîc nonnulli putant hanc eſſe ſententiam: Quia illa quatuor bonum expetunt, ideò verum eſſe, quod omnia bonum appetant, quaſi hoc inductione ſit planum. Verum Petrus Martyr hanc ſententiam non approbat, eo quod non ſit perfecta inductio, quando tantum quatuor ſunt allata. Itaque arbitratur potius contradicendum,

Digitized by Google

confirmari quatuor illa bonum appetere, quia omnia bonum appetant; vt, ſit argumentatio ab vniuerſali ad particulare. Omnia quæ ſunt, bonum deſiderant: Quatuor illa numerantur inter ea, quæ ſunt; Ergo hæc ipſa quoq; bonum deſiderant.

Obiect.

Sed Ariſtotelis locutio videtur obſtare: Nam, inquit, Διὸ, quaſi ex antegreſſis inferat.

Reſpon.

Verùm, inquit Martyr, non ita eſt. Non enim ex dictis hoc infert Ariſtoteles, quod ſequitur: ſed ſenſus eſt: Ideò iudico ad iſtud quod poſui confirmandum pulcrè facere, quod antiqui dixerunt: Bonum eſſe quod appetunt cuncta. Omnia feruntur in bonum, vt in finem; atque hoc (Bonum) eſt, quod omnia appetunt, vt teſtantur antiqui: Ergo & humana, vt omnis ars, omnis methodus, praxis, electio bonum appetunt.

Humanis rebus præſtitutus eſt aliquis finis vt Bonum.

PROMISCVVM.

Promiſcuũ Genus accipitur, tum Grammaticè, tum Phyſicè. Grammat. dicitur Epicœnum.

Sæpè opponitur Simplici & Vniformi.

In Ethicis opponitur Religioſo, ac alias dicitur commune, vt Virtus promiſcua eſt, quæ poſita eſt in vita communi, (quæ non eſt Religioſorum.) Dauid Schramus in Adyto Ethices.

PROPORTIO.

1. Proportio accipitur propriè & ſpecialiter in Matheſi pro duarum magnitudinum eiuſdem generis mutua quadam ſecundum quantitatem habitudine ſeu comparatione. 5. Euclid. Itaq; 1. ita linea cum ſuperficie, numerus cum linea non poteſt comparari. Linea & ſuperficies, numerus & linea nõ ſunt quantitates eiuſdem generis. 2. Si conferatur linea aliqua cum alia linea ſecundum qualitatem, id eſt, qua vna eſt alba, & altera nigra; vna calida, & altera frigida, quamuis ambæ ſint homegeneæ, non dicetur ea comparatio Proportio vel ratio, quia non fit ſecundum quantitatem.

Hîc Quantitas, quæ ad aliam refertur, dicitur proportionis Antecedens: Ea verò, ad quam alia refertur, Conſequens, vt in proportione lineæ 6. palmorum ad lineam 3. palmorum, linea 6. pal. dicitur antecedens proportionis: ac linea 3. palm. proportionis conſequens.

2. In Phyſicis & Ethicis extenditur ſignificatio Proportionis, ad ea nimirum, quę quantitatis naturam aliquo modo reſipiunt.

λόγος (pro proportione enim alii Rationem dicunt) fit ſecundum quantitatem inter eiuſdem generis duo,
- Quantitates. πρώτως.
  - Magnitudines.
  - Numeros.
- Aliquo modo quantitatis naturam ſapientia, Δευτέρως.
  - Tempora.
  - Sonos & voces.
  - Loca.
  - Motus.
  - Pondera.
  - Potentias ac virtutes.

Vt cum dicimus Tempus.

Tempore eſſe maius vel minus, eiuſmodi habitudo ſeu σχέσις dicitur λόγος quia tempora tunc conſiderantur, vt quantitates quædam.

Scholaſtici D. interdum accipiunt pro ſimili-

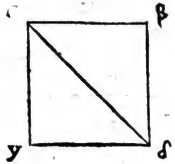
ſimilitudine mutatiua ſeu habitudine effectus ad cauſam. Sic Thomas dicit dari proportionem inter finitum & infinitum. Ea opponitur habitudini determinatæ diſtantiæ.

Proportionis voci cognata eſt Symmetria. Itaque interdum pro hac accipitur, vt: Sanitas non eſt proportio, id eſt, ſymmetria qualitatum, ſed conſtans certaq; qualitas ex iis conflata.

Proportio primum Rationalis eſt vel Irrationalis. Rationalis eſt ea, quę in numeris poteſt exhiberi, qualis eſt ꝓportio lineæ viginti palmorum ad lineam 10. palmorum. Hæc enim proportio in hiſce numeris viginti & decem oſtenditur, quæ eſt dupla. Irrationalis ꝓportio eſt, quæ in numeris reperiri & exhiberi nequit, qualis eſt proportio diametri cuiuslibet quadrati ad latus eiuſdem quadrati. Seu; proportio Rationalis eſt, quę inter quantitates cõmenſurabiles exiſtit ſeu ſymmetrias. Irrationalis eſt, quæ inter quantitates eſt incommenſurabiles ſeu aſſymmetras.

Quantitates commenſurabiles dicuntur, quæ habent vnam communem partem aliquotam, id eſt, quas eadem cõmunis menſura metitur, exempli cauſa: Linea viginti palmorum, & linea octo palmorum ſunt magnitudine ſymmetræ, quia linea quatuor palmorum eſt vtriuſque pars aliquota, ſimiliter linea duorum palmorum. Sicut enim linea, tam quatuor, quam duorum palmorum metitur lineam viginti palmorum: ita quoque eadem linea, tum quatuor, tum duorum palmorum lineam octo palmorum metitur: ſic omnes numeri dicuntur ſymmetri, id eſt, commenſurabiles, quia ſaltem vnitas omnes metitur ſeu menſurat.

Quantitates incommenſurabiles dicuntur, quæ nullam habent communem partem aliquotam, ſeu quarum nullam menſuram communem contingit inueniri: cuiuſmodi ſunt diameter,

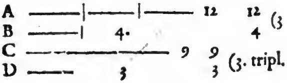
& latus eiuſdem quadrati. Etſi enim quęlibet harum linearum infinitas habeat partes aliquotas, vt partem dimidiatam, tertiam, quartam, &c. tamen nulla pars aliquota vnius quantumuis minima alteram metiri poteſt. Itaque in numeris inuenitur ſola proportio Rationalis: in Quantitate verò continua, tam Rationalis quam Irrationalis proportio continetur.

2. Proportio eſt Æqualitatis, vel Inæqualitatis. Æqualitatis proportio eſt inter duas quantitates æquales, ſiue magnæ, ſiue paruæ fuerint, vt inter decem & decem, inter centum & centum: Hæc amplius ſubdiuidi nequit. Proportio Inæqualitatis eſt inter duas quantitates inæquales, vt inter lineam ſex palmorum, & inter lineam duorum palmorum. Hæc ſubdiuiditur in proportionem Maioris inæqualitatis, & Minoris inæqualitatis: proportio maioris inæqualitatis eſt, cum maior quantitas cum minore confertur, qualis eſt viginti ad decem. Proportio minoris inæqualitatis eſt, cum minor quantitas ad maiorem refertur, qualis eſt proportio decem ad viginti. Atque hæ ſunt Generales Diuiſiones Proportionis. Speciales vide apud Arithmeticos.

Hinc PROPORTIONALES MAGNITVDINES Mathematicis dicuntur magnitudines, quæ eandem habent

Digitized by Google

rationem, vt ſi magnitudinum a b c d eadem ſit proporto a ad b, quæ c ad d, dicentur eæ magnitudines proportionales.

A B C D (3/2 (1 1/2 1 2/8 (1 4/8 | 2/4 | 1/2
2 3 8 12

vt duo milites ad tria ſtipendia, ſic duo Doctores ad tria *διδακτρα*, proportio eſt ſeſquialtera vtrobique.

Sed alii multi proportionis vocem aliter accipiunt, quod qui non obſeruant, facilè implicari poſſunt errore. Proportio enim iis eſt non ratio ipſa, ſed rationum ſimilitudo, ſeu ſimilis habitudo, quæ Græcis eſt analogia, & nonnullis Latinis Proportionalitas: Neque enim putant hac voce violari fidem Latinitatis. Quemadmodum igitur comparationem duarum vel plurium quantitatum inter ſe dicunt proportionem: ita comparationem duarum vel plurium proportionum inter ſe ſolent nuncupare proportionalitatem, eamque diuidunt in Arithmeticam, Geometricam & Muſicam (de quibus Boetius & Iordanus.)

Arithmetica proportionalitas, ſeu proportionum habitudo eſt, cum tres vel plures numeri per eandem differentiam progrediuntur continuè vel diſcretè, vt hi numeri 4. 7. 10. 13. 16. quorum quilibet ſuum antecedentem ternario ſuperat, dicuntur conſtituere proportionalitatem ſeu medietatem Arithmeticam, & quidem continua medietate, quia in hac progreſſione numerorum nulla fit interruptio, ſed quilibet cum proximè antecedente confertur: ſic hi numeri, 4. 7. 8. 11. 30. 33. conſtituunt medietatem Arithmeticam, & quidem Diſcretam, quia in numerorum horum progreſſione fit interruptio, ita vt bini (**je ʒile vnd ʒile**) tantum inter ſe conferantur, non autem quilibet cum proximè antecedente. Eadem etiam differentia eſt inter binos 4. 7. & 8. 11. & 30. 33. non autem inter 4. 7. & 7. 8.

Geometrica proportionalitas ſeu analogia eſt, cum tres vel plures numeri eandem habent proportionem, maximè propriè dictam, quam quidem Euclides definiuit, vt hi numeri 2. 6. 18. 54. quia quilibet ad ſuum antecedentem eandem habet proportionem, triplam conſtituunt proportionalitatem eandem Geometricam: & hæc duplex eſt, Continua & Diſcreta. Vide Arithmeticos.

Muſica ſeu Harmonica Medietas eſt, cum tres numeri ita ordinantur, vt eadem ſit proportio maximi ad minimum, quæ differentiæ inter maiores duos ad differentiam inter duos minores, ita vt nec eadem inter eos ſit differentia, vt in Arithmetica, nec eadem proportio, vt in Geometrica: Vt tres hi numeri 3. 4. 6. quia eadem eſt proportio maximi 6. ad minimum 3. quæ differentia inter maximum 6. & minimum 4. nimirum numeri 2. ad differentiam inter medium 4. & minimum 3. id eſt, ad 1. (cum vtrobique proportio ſit dupla) conſtituunt medietatem Muſicam: ipſi verò neque eandem habent differentiam, neque eandem proportionem: ſic etiam tres hi numeri 42. 12. 7. harmoniam conſtituunt, quia eadem proportio eſt maximi 42. ad minimum 7. quæ differentia inter maximum 42. & medium 12. hoc eſt, numeri 30. ad differentiam 5. inter medium 12. & minimum 7. cum vtrobique proportio ſit ſextupla. Dicitur autem huiuſmodi Proportionalitas Muſica ſiue Harmonica, quia plerumque eius numeri habêt eas pportiones, in quib. cõſiſtunt

ϭυμφω-

Digitized by Google

συμφωνίαι, id eſt, conſonantiæ Muſicæ, vt in priori exemplo inter 6 & 4. eſt proportio ſeſqui altera ($1\frac{1}{2}$) conſtituens conſonantiam, quæ dicitur diapente, vulgo quinta, item inter quatuor & tria eſt proportio ſeſquitertia ($1\frac{1}{3}$) conſtituens conſonantiam, quæ dicitur Diateſſaron, vulgo Quarta: Deniq; inter extremos 6. & 3. cernitur proportio dupla, quæ conſtituit conſonantiam Diapaſon, vulgo octauam.

Per Διχοτομίαν.

Proportionalitas dicta { Proprie, Analogia, Geometrica. / Impropric { Arithmetica. / Muſica.

Medietas dicitur propter medios terminos, qui certa quadam ratione inter extremos interiiciuntur.

Corollarium.

Itaque Arithmetica Medietas habet terminorum differentias æquales: Proportiones vero eorundem inæquales: Geometrica Proportionalitas contra Differentias terminorum habet inæquales, proportiones vero eorundem æquales: Harmonica denique neque differentias, neque proportiones terminorum æquales habet. Hæc etſi κτήσει ſint Mathematica, χρήσει tamen & applicatione ſunt Ethica, Politica, immo quodammodo etiam Phyſica & Theologica, id quod patet ex Ethicis Ariſtotelis, & Phyſicis, ex libris Bodini de Repub. ex Commentariis Politicis Montecatini politiſſimis, & Hypomnematis Vict. Strigelii: Videſis etiam ſi placet Tonſtallum in Arithmeticis, & Ioh. Serranum in Timæ. Platon. Exempli cauſa, in Phyſicis ſæpe dicitur agens ad aliquod patiens habere proportionem ratione potentiæ: Ergo etiam ibi locum habet proportionalitas. Agens aliquod ad patiens habeat proportionem decuplam, ita vt agens ſit 10. & patiens 1. iam ſi agens augeatur, vt fiat 20. patiens autem maneat 1. tum duplo maiorem habebit potentiam agens reſpectu eiuſdem patientis, quam prius. Contra, ſi agens aliquod ad patiens habeat proportionem ſubdecuplam, ita vt agens ſit 1. & patiens 10. tum certe agens quod eſt duo, duplo erit potentius reſpectu eiuſdem patientis 10. quam agens 1.

Ariſtoteles 5. Eth. oſtendit in Diſtributiua iuſtitia haberi rationem proportionis Geometricę, ita vt vna ex parte conſtituantur perſonę, inter quas diſtributio eſt facienda, ex altera vero res diſtribuendæ, ac deinde fiat perſonarum inter ſe, mox & rerum ſeu præmiorum inter ſe comparatio, & porro quoq; perſonę cum rebus ſeu præmiis cõuenientibus conferantur: hæc vbi facta fuerint, peruenitur ad mediocritatem, nec nõ vnusquiſq;, quod æquũ eſt κατ' ἀξίαν accipit: ita proportio ſpectatur (quod ibidem Philoſophus dicit) nõ tantum in numero numerante, qui dicitur μοναδικὸς, quod ex monadibus ſeu vnitatibus conſtat: verum etiam in numero numerato, id eſt, rebus ipſis numeratis.

Exemplum eſto. Duæ ſint perſonæ, quibus præmia factis digna conferentur, Achilles vt miles valde ſtrenuus, & Aiax vt miles minus ſtrenuus: præmia i-

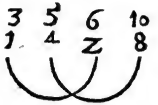
Digitized by Google

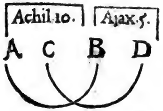
tem ſeorſum ſtatuantur, altera vt decem, altera vt tantum quinq;: Iam fiet comparatio primo perſonarum: Achilles inuenitur præſtantior duplo Aiace, quia duplo maiora edidit facinora, quam hic: Deinde comparemus præmia: inuenimus autem quæ ſunt vt 10. duplo præſtantiora iis eſſe, quæ ſunt vt 5. Ergo tunc pronuntiabimus, facta proportionum permutatione, illa vt 10. deberi Achilli, iſta vt 5. danda eſſe Aiaci. Permutata enim proportio dicitur, cum permutantur termini, ita vt in conſequente primus terminus ad tertium conferatur, ſecundus ad quartum, vt ſicut ſe habent ſex ad tria,

Quid proportio permutata?

ita ſe habent decem ad quinq; (dupla vtrobiq; proportio.) Ergo per permutationem ſeu ἐναλλάξ, ſicut ſe habent tria ad quinque, ita ſe habent 6. ad 10. Sic autem deducitur argumentationis formula, hoc eſt, fit ἀναλογισμὸς, id eſt, Syllogiſmus proportionalis: Sicut ſe habet Achilles ad Aiacē, ita ſe habēt 10. ad 5. Ergo vt diſtribuatur vnicuiq; præmium pro meritis, ἐναλλάξ, id eſt, permutata proportione Achilli dabuntur 10. Aiaci 5. (Hæc proportio pro pari ſeruari debet in μελλοδιδασκάλοις, id eſt, licentiatis, vel candidatis Magiſterii competitoribus.) Hæc ex diagrammate ſequenti ſunt manifeſta.

Quid analogiſmus?

Hæc Iuſtitiæ Διανεμητικῆς proportio & & Analogia oſtenditur in Politica, vbi dicitur Imperatori datam coronam triumphalem: ei qui primus murum hoſtium per vim aſcendit, muralem: ei, qui ciuem conſeruaſſet, interfecto hoſte, ciuicam: ei, qui primus hoſtium caſtra pugnans introiuiſſet, Caſtrenſem: ei deniq;, qui primus in hoſtium naues armatus vi tranſiliiſſet, naualem. Gell. l. 5. c. 6.

Iuſtitia Correctiua ſeu Commutatiua ſequitur Medietatem Arithmeticam, id eſt, habet rationem non perſonarum, ſed rerum permutandarum, ita vt ſi in contractu (ſiue in vendendo & emendo, ſiue in elocando & conducendo) permutatio inſtituatur, neutra pars habeat, quod vel de lucro glorietur, vel de damno conqueratur. Hæc medietas vt inueniatur, propter media, quibus rerum pretia æſtimantur, (cuiuſmodi eſt hodie nummus) tenendus eſt modus, qui conſiſtit in rerum inter ſe collatione, vt quantum vna alteram vel dignitate vel pretio ſuperat, aut ab altera ſuperatur, tantum in defectu vel exceſſu compenſetur.

In Temperamento Phyſico, quod quaſi ſoboles eſt mixtionis, conſideratur proportio ſeu analogia. Temperamētum eſt quatuor Elementorum congrua ac ſymmetra miſtio ad recte obeundas actiones. In eo *Analogia ſpectatur vel Arithmetica, vel Geometrica.*

Arithmetica eſt, in qua æqualia elementa æqualibus ponderibus mole atq; magnitudine concurrunt. *Quod Æquale ad pondus dicitur.* Hoc ἀναλογώτατον Temperamentum facilius cogitari quam reperiri poteſt: Sicut officium illud perfectum, quod Stoici κατόρθωμα dicunt, Cic. 1. Off. *Geometrica* eſt qualiſcuuq;, optime tamen conſentiens, & cuiq; rei ad peculiarem ſui naturam conueniens Elementorum coitio ſeu

συνίζησις: Vnde dicitut *Temperies ad iuſtitiam*. Germana hæc officio medio, quod dicitur καθῆκον. Huius proportionis ſeu analogiæ temperamentum eſt *Simplex vel Compoſitum*. Simplex, in quo vna qualitas excellit. Itaq; eſt vel Calidum, vel Humidum, vel Frigidũ, vel Siccum. Compoſitum, in quo binę qualitates coniunctæ excellunt, nimirum vel Calidum & Humidum, vel Calidum & Siccum, vel Frigidum & Humidum, vel Frigidum & Siccum.

Scaliger ex. 300. etiam accipit proportionem pro Ratione. Sed in eo eſt ſuus (contra communem Mathematicorum ſententiam) quod nullam rationem Æqualitatis agnoſcit, id eſt, inter duo & duo proportionem eſſe negat. Vult enim omnem proportionem ſeu rationem eſſe Inæqualitatis. Itaque proportionem, id eſt, Rationem dicit eſſe diuerſitatem rerum cum certo mutuo reſponſu. Proportio, inquit, eſt in inæqualitate, Et, proportio ſi eſt rerum inæqualitas, quæ inter ſe commẽſum *a* mutuum & reſponſum habent, non eſſe poteſt æqualitas. Inter quæ eſt æqualitas, inter ea non eſt proportio. Inter duo & duo eſt æqualitas. Ergo inter duo & duo non eſt proportio.

a Græci Symmetriã dicunt. Cõmenſus, eſt vox Vitruuii.

Denique proportio, ait, eſt ratio totius cuiuſpiam, quod ſit alterius portio. Fateor vocem proportionis proprie conuenire Inæqualitatis rationi: Sed rem potius ſpecto, quam nomen, cum nomina interdum ſint re notata anguſtiora. Vocabulum interim Rationis accommodatum eſt ad vtrumque genus, nempe Æqualitatis & Inæqualitatis. Habeamus hic Scaligerum pro exercitatore, non pro Dictatore: Teneamuſq; interim fixe hoc eius viciſſim pronuntiatum: Proportionem eſſe affectũ entis (reſpectiuum) in ſummo ambitu, hoc eſt, tranſuolans per omnia prædicamenta.

Impugnat idem quod proportio à multis dicitur comparatio hoc argumento: Quod comparatio ſit actus intellectus noſtri. Si igitur proportio eſt comparatio, ceſſante intellectu nulla erit in rebus proportio, quod eſt abſurdum. Sed ſciendum contra, cum dicitur proportio eſſe comparatio, intelligi comparationem paſſiuam & potentialem, ſeu ſimilitudinem, ſeu conuenientiam, quæ in ipſis comparatis eſt, ad quã poſtea accedit intellectus noſter comparans. Ergo vt vela contrahamus, tandem vel manum de Tabula:

Proportio intelligitur
- Tranſcendenter ſeu in Ente vniuerſe.
- In certo genere Entium
  - *Generaliter in quantitatibus* (vt cum dicitur λόγος eſt duarum quantitatum eiuſdẽ generum καθ' ἑαυτὰς mutua σχέσις)
    - *Abſtractis*, vt quaternione & octernione. Mathem.
    - *Concretis*, id eſt, rebus quantis, vt 4. vel 8 equis vel perſonis.
  - *Specialiter* in
    - *Magnitudinibus*, vt cum Eucl. dicit, λόγος eſt duarum magnitudinum eiuſdem generis.
    - *Numeris*, vt cum Arithmeticus dicit, λόγος eſt duorum numerorum &c.

Digitized by Google

Proportionale ſeu proportionatum.	Proportio	Proportionale ſeu proportionatum
σχετικὸν	σχέσις, habitudo, conuenientia	σχετὸν
RELATVM (vt Afficiens)	RELATIO (vt Affectio)	CORRELATVM (vt Affectum)
4.	8 4	IDENTITAS.
Terminus à quo	Terminus ad quem.	Fundamentum ſeu cauſa ſeu ratio referendi
	Sic	
Symmetrum,analogum, Relatiuum.	Symmetria,analogia: Relatio.	Symmetro analogum, Correlatiuum.

PROPORTIONATA.

Proportionata ſunt
- Quoad gradum perfectionis vel certam ſpeciem proportionis. Ita Finiti ad Infinitum non eſt proportio.
- Quoad σχέσιν, qua poteſt vnum
  - Dependere ab alio.
  - Recipere ab alio.
  - Agere in aliud.

  Ita quæ ſunt infinitæ diſtantiæ, poſſunt inter ſe eſſe proportionata.

Hac diſtinctione recte vteris ad quæſtionem, An Finiti ſit ad Infinitum proportio ſeu ratio? Hic & alia diſtinctio adhiberi poteſt: Non eſt finiti ad infinitum Logos ſ. Mathematicus vel Phyſicus: Creatura enim & Deus nõ ſunt res eiuſdem generis, nec comparantur vel ſecundum quantitatem, hoc eſt, ſecundum quod vna res eſt maior quàm altera, vel minor, vel æqualis, nec ſecundum id, quod aliquo modo naturam ſapit, vt ſunt tempora, ſoni, voces, loca, motus, pondera, potentiæ. Habitudo tamen & conuenientia aliqua inter Deum & creaturam intercedit Dependentiæ, quæ Rationis naturalis inſtar habet.

Proportionatis opponuntur Æquata. Vide Adæquatum.

PROPOSITIO.

Propoſitio eſt Immediata vel Mediata. Immediata, in qua prædicatum ſubiecto conuenit immediate & primo. Mediata contra, id eſt, Ratione alterius. Exempli cauſa, Immediata propoſitio eſt, Aqua eſt humida, color eſt albus, eſt diſgregatiuus. Mediata eſt, Paries albus eſt diſgregatiuus viſus, ſpongia hæc eſt humida. Sed Scholaſtico Gabrieli Biel etiam penitiori ratione Mediata eſt hæc: Paries eſt albus. Hoc enim concretum prædicatur de pariete ratione albedinis (ipſi inhærentis per accidens) vt accidentis à pariete diſtincti. Mediate igitur, non ratione eſſentiæ ſeu naturæ propriæ: Non itaque eſſentialiter. Huc pertinet hæc etiam: Aqua eſt humida.

Concreta prædicantur
- Tantum Immediate: Verbum aſſumpſit Carnem: Albedo inhæret, informat.
- Tantum Mediate, vt Mel eſt dulce, paries albus.
- Indifferenter, id eſt, & mediate & immediate, vt ignis eſt calefactiuus.

Falſum igitur: Omne per accidens poteſt reduci ad aliquid per ſe.

Albedo vel Nigredo non prædicatur de aliquo immediate, quia habere albedinem vel nigrorem ſibi inhærentem non conuenit rei ex ſe ipſa, ſed per albedinem vel nigredinem.

Spongia, quæ aquæ immerſa eſt, humida eſt

Digitized by Google

eſt humiditate extranea, id eſt, non humiditate ipſimet (ſpongiæ) inhærente, ſed aquæ propria, id eſt, aquæ proprie inhærente.

Ferrum vel carbo fit candens, Glůttoth/ vt ignis, ex vnione cum igni, ſeu quia ignitus eſt: Candor hic ferro ineſt mediate, proprie autem inhæret igni, non ipſimet ferro. Laterna dicitur lucere, quia ei ineſt lucerna, in qua Lux inhæret. Ergo & Caro Chriſti omnipotens eſt, quia Deificata, id eſt, τῷ λόγῳ vnita eſt, ſeu propter vnionem cum λόγῳ. Ita nonnulli collegerunt, ſed diſpatem alii dicunt eſſe rationem, ideoque hanc illationem eſſe nullam.

De Carbone vel ferro ignito prædicatur Candor ignis, quia ignis accidentaliter & accidentali vnione ineſt ferro, qua etiam ferrum alteratur; vt, fit calidum mollius, purius.

At Deitas λόγου neq; vt forma accidentalis neque vt ſubſtantialis in carne ipſamet ineſt. Itaque Omnipræſentia λόγου de carne non prædicatur.

2. Ignis & eius candor differunt realiter vt ſubſtantia & accidens. At Deitas & Omnipotentia, Deus & omnipotens re idem ſunt. Quia igitur neq; Deitas neq, Deus poteſt de carne vnita (quæ velut inſtrumentum eſt omnipotentis Dei, per quod noſtram Redemptionem operatus eſt vt cauſam meritoriam) etiam Caro neq; omnipotentia, neq; omnipotens dici debet.

Barb. ſic dicunt, Prædicatio eſt Actualis vel Aptitudinalis, ſeu Potentialis. Tu ſic dices: prædicatum interdum intelligitur de ἐνεργείᾳ (actu) interdum de δυνάμει (potentia,) vt, Homo eſt animal loquens & ridens, id eſt, quod loqui & ridere poteſt.

Propoſitiones veræ ſunt Synonymæ, vel non Synonymæ.

Synonymæ ſunt vnius ſpeciei.

Non Synonymæ ſunt ſpeciei diſtinctæ, vt illa Patrum: Chriſtus eſt venturus: & hæc: Chriſtus nunc venit. Diſtinguuntur hæ ſpecies propter diuerſam temporis ſignificationem ſeu connotationem, nec ſimul veræ ſunt, ſed vna ſi earum vera eſt, altera falſa eſt. Biel. l. 3. d. 25. q. vn.

Propoſitio
- Propria
- Figurata, id eſt, impropria,
  - Subiecti vel prædicati.
  - Ex parte Vtriuſque.

Mirandula in Apol.

Illa locutio Apoſtoli, Panis, quem frangimus, &c. eſt Figuratiua tam ex parte ſubiecti, quam ex parte prædicati, id eſt, ſiue ſubiectum, ſiue prædicatum ſpectes. Nam panis ſupponit pro Sacramento ſenſibili, ſcilicet ſpeciebus panis: Corpus autem Chriſti etiam ſumitur figurate. Vnde ſecundũ gloſſam per illam locutionẽ non datur intelligi, ꝙ ſubſtantia panis aut ſpecies panis ſit vere ſeu realiter corpus Chriſti, ſeu ꝙ corpus Chriſti prædicetur in Recto (Directe) de ſubſtantia panis aut ſpecie panis, ſed eſt ſenſus, panis quem frangimus in Sacramento, id eſt, participatio panis fracti in altari eſt participatio corporis diuini, id eſt, facit nos vnum eſſe cũ Chriſto. Hactenus Picus.

Prædicatio eſt Regularis ſeu Canonica, alias propria: vel Irregularis ſeu Impropria. Propria, quæ ſeruat regulam Modi affectionis extremorum inter ſeſe: Impropria, qua ab illa regula receditur, vt cum quid enunciandum eſt oblique, ſeu flexe, Paronymice, cauſaliter, comparate, enuntiatur recte, Synonymice, formaliter, abſolute. *Vt, Genus eſt materia, id eſt, inſtar materiæ.*

Propoſitio, eſt Abſoluta (Determinationis expers) vel Limitata.

Limitatæ exemplum eſt: Nulla forma vna componitur ex partibus eſſentialiter & ſpecifice diſtinctis. Bricot. 1. de Generat.

Limitata Falſam, vel eam, quæ pati poteſt inſtantiam, poteſt facere veram. Non eſt generaliter vera: Quæcunq; ſunt idem ſuppoſito, vbicunq; eſt vnum, ibi eſt & reliquum: vt, vbi eſt Muſica Ioſquini, ibi ſunt eius reliquæ qualitates ſeu habitus. Hæc omnino vera erit, ſi dicas: Quæcunq; ſunt idem ſuppoſito Limitata, vbicunq; eſt vnum, ibi eſt reliquum. Dico autem Limitata, quia ſi vnum eſſet limitatum ſeu circumſcriptum, & alterum nō limitatum ſeu incircumſcriptum, vbi eſſet limitatum, ibi quidem etiam eſſet illimitatum, ſed non viciſſim.

Interdum quę apparet Pura ſeu Abſoluta, Limitate, vt Reduplicatiue, intelligenda eſt, nempe cum crypſis eſt reduplicatiuæ particulæ. Auguſt. ſerm. de Temp. 119. Si quis dixerit atq; crediderit Filium Dei Deum paſſum fuiſſe, anathema ſit, id eſt, qua Deus. Si quis dixerit atque crediderit hominem Ieſum Chriſtum hominem, (id eſt, qua homo) impaſſibilē fuiſſe, anathema ſit.

PROPOSITVM.

Propoſitum ſignificat inſtitutum.

Interdum idem eſt quod propoſitio, Thema.

Interdum eſt finis, vt id quod artifex ſibi proponit, & quo effecto ceſſat ab opere. Sic in Medicina propoſitum ſeu ſcopus eſt in humano corpore vt ſubiecto, ſanitatem efficere. Dialectica eſt ars diſſerendi de quolibet propoſito, id eſt, Themate ſeu argumento.

Interd. eſt voluntas exſequendi ea, quæ iam electa ſunt.

PROPRIVM.

ἴδιον, οἰκεῖον, κύριον.

Proprium, ἴδιον, vni conueniens ſeu ſingulare eſt, quod opponitur communi, ſeu naturæ communi ſpecificæ, Græc. eſt ἄτομον. Verbum Diuinum aſſumſit naturam humanam propriam, id eſt, ſingularem, ſeu ἐν ἀτόμῳ, vt loquitur Damaſcenus.

Proprium οἰκεῖον, ſuum eſt, & naturale, συγγενὲς, quod opponitur extraneo ἀλλοφύλῳ, adulterino, vt Verbum Diuinum aſſumſit humanam naturam ſingularem propria ſingularitate indiuiduam, non externa. Biel. l. 3. d. 2. q. 1. Extraneus Filius non eſt proprius & naturalis, ſed adoptiuus, ICtis.

Vnica veritas vnico medio conſtituitur, & vnius concluſionis neceſſariæ vnicū eſt οἰκεῖον, proprium, genuinum & immediatum, axioma, ſeu vnica cauſa formalis ſumme neceſſaria. Huic principio (οἰκείῳ) opponitur principium falſum, quod dicitur ψευδογράφημα (ex Geometria) principium Alienum, quod per μετάβασιν εἰς ἄλλο γένος ſumptum dicitur.

Cognata ſignificatio eſt *Conuenientis*, ſic οἰκείως eſt conuenienter.

Κύριον de cauſa dictum interdum eſt πρωτουργόν, primarium, vt Spiritus S. eſt κύριον αἴτιον, id eſt, primarium ſeu princeps efficiens conuerſionis hominis ad Deum.

Eſt etiam idem, quod in primaria ſignificatione vſurpatum: ei oppoſitum ἄκυρον. Ita accepit Caſpar Laurentius in obſeruatione de publicis Diſputationibus in controuerſ. de Religione è veterum ſcriptis potiſſimum deſumpta, cum ait: *Omne vocabulum, quod non eſt proprium, κύριον, & in propria ſua ſignificatione vſurpatum, non ſtatim eſt improprium vel ἄκυρον: Poteſt enim eſſe figuratū ſeu tropicum, ἐσχηματισμένον ἢ τετραμμένον, & proprium potius dici debet ex eo quod nihil inueniri poſſit ſignificantius.* Sic acceptum ab eo eſt Improprium ſpeciatim pro Abuſiuo & Catechreſtico, & proprium κατά τι & comparate. Proprium enim ſimpliciter & tropicum opponuntur.

Pro-

Digitized by Google

Proprium
- Præciſe.
- Secundũ quid, non præciſe.

Appellatio veri Dei propria quidem eſt Patris, ſed non præciſe: Nam propria eſt illius,&Filii,ſicut & Spiritus Sancti. Alii tamen falſi Dii gentium & creaturæ ab eo excluduntur.

Proprietas
- Eſſentialis.
- Perſonalis ſeu relatiua: vocatur interdum relatio perſonalis.

Abſtracta relatione, quæ ſit proprietas perſonalis,non mauet Hypoſtaſis.

Proprietates perſonales vocantur etiam ſubſiſtentiæ, quæ in diuinis Tres ſunt.

Proprium
- Communiter
  - Generis
  - Speciei totius.
- Singulariter
  - Multorum indiuiduorum.
  - Vnius,prorſus extraordinarium.

Verſor in 4. Eth. de Temperantia.

Proprium ſolius Chriſti Carnis (itaque omnino extraordinarium) ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπίνην ex vnionis & muneris gratia.Mori pro Mundi vita, ex ἀνακολουθίᾳ naturę,vt vtar phraſi Chryſoſtomi.

Peccatum originis eſt ſpeciei humanæ & omnium indiuiduorum.

ἐπιθυμιῶν &delectationum quędam ſunt communes,quædam propriæ.

Communes dicuntur Naturales: Hæ ſequuntur naturam generis vel ſpeciei: vt appetitiones cibi & potus: Propriæ, ad quas quidam propendent: Hic pauci peccant. Pro natura indiuidui, vt ἐπιθυμία talis vel talis cibi: vbi à multis peccatur.

Propria
- Totius.
- Solius partis.

Propria corporis animati ſunt, quæ ei ab anima vt principio dantur, vt ſenſus. Propria ſolius animæ, quæ huic ſoli inſunt vt ſubiecto, non corpori, vt Inuiſibilitas,immortalitas.

Propriorum coniunctorum
- Vtrumque
- Alterum

} conuenit
- Indefinito.
- Certo & definito ſeu deſignato.

Explicatio & vſus.

Proprie ſeu ἰδίως & per fluxum ab οὐσίᾳ vocales ſunt vel ſemper breues, vel ſemper longæ, vel communes, quod quomodo ſit accipiendum, videſis vocem ANCEPS in A.

Digitized by Google

At enim inquis, Quomodo erit propria communis Quantitas communium Syllabarum? Incerta enim eſt. Ἴδιον autem vt à certa fluit natura, ſic etiam non fallit, ſed eſt perpetuum.

Reſpondetur ex præcedente Tabella. Numero ſecundum Totum Genus vtrumq; competit, par & impar: Sed certo numero alterum tantum. Sic etiam communibus vocalibus (vt α ι υ) in genere vtrunq; conuenit, corripi & produci: aut vni cuipiam deſignatæ, alterutrum tantum. Huic reſponſioni addit Scaliger hanc quoque acutiſſimam: Hoc ipſum eſt earum vocalium proprium, variari: hocq; ipſum, quod eſt variari, eſt perpetuum, nec variatur. Declarat hoc Scal. egregio exemplo eſſe corruptibile eſt affectio rerum naturalium, quæ hac ipſa ſcientia (phyſica) comprehenduntur, quod corruptibilia ſunt. Hoc enim ipſum eſſe corruptibile non corrumpitur: Semper enim tale eſt. Vidi & B. Perer. in comment. Phyſ.

Propoſitiones ſunt perpetua.

Propria Materia.

Propria Materia eſt materia præparata & adepta potentiam particularem ad hanc formam, ita vt non ad alias: Alias Determinata: vt propria Hominis materia eſt ſemen humanum, non aliud, vt equinum: itaque materia ex qua non eſt quælibet, ſed Determinata.

Propria Dei operatio.

Propria Dei operatio eſt, quando ſe mouet à ſe, ſeu cum per ſemetipſum operatur ſine mediante creatura: ex ea prouenit prima participatio, qua nimirum Deus ſeſe præbet per ſe, qua, v. g. Angelus aliquis Deum ſine medio ſuſcipit. Hugo in Schol. in Cœleſt. Hierarch. Galliarũ Apoſtoli Dionyſii. Vbi & hoc eſt: Illa eſt altiſſima creatura, ad quam eſt prima operatio & in qua eſt prima participatio.

Proprietas, ἰδιότης.

Proprietatem Proclus vocat σύμπτωμα χαρακτηρειστικὸν καὶ ἀντίστροφον, in doctrina de Parallelismo. Eſt autem vere proprium rei accidens.

Interdum proprietas intelligitur de ἐνεργείᾳ ſeu actu proprio: quales Dei ſunt Creare Mundum, peccatum remittere, mortuos reſuſcitare.

Fonſ. in Inſt. Log. Locum proprietatis reuocat ad locum deſcriptionis: Hæ ex propriis principiis demonſtrantur.

Proprietas linguæ, vt Græcæ, Hebraicæ, Idiotiſmus eſt: alias Idioma ſpecialiter vocatur Helleniſmus, Atticiſmus, Hebraiſmus. Poet. l. 4. c. 5. *Scal.* proprietatem appellat non quæ excludit Metaphoras, hæc enim proprietas nequaquam perpetua eſt orationi, ſed natiuam vim ſignificandi ex vſu doctorum. Loquitur de *proprietate ſtyli ſeu Orationis.*

Scholaſticis Metaph. quædam proprietates ſunt vera ſeu Formaliter Entia, ſeu vera accidentia, id eſt, veram habent entitatem & proprie inhærent, vt qualitates, Terminus Corporis, ſine quo corpus eſſe non poteſt. *Quædam ſunt puræ ſeu omnimodæ aptitudines ſeu propenſiones*: quę ita habent ſe ad ſubiecta, vt hęc ſine illis, & illæ ſine his nulla prorſus virtute conſeruari poſſint: ſicut iſti (Scholaſt.) diſputant. Hæ proprietates non habent veram Entitatem, nec peculiarem ſibi vendicant exiſtentiam, nec proprie inhærent, ſed idem ſunt cum rebus, quarum ſunt proprietates, ſola modali diſtinctione ab iis diſtinctæ. Numerantur enim in puris eſſendi modis: vt ſunt Relatio actualis Dependentiæ materiæ à Deo, & exiſtentia in ſpatio extenſiuo & ſucceſſiuo apud Schol. Doct.

Axioma.

Exiſtentiæ rerum creatarum non ſunt formaliter Entia.

Medici

Digitized by Google

Medici per proprietates ſeu ἰδιότητας rerum intelligunt, qualitates occultas, abditas, latenteſq́; , ſeu ἀῤῥήτους rerum cauſas. Vide Alex. Aphrod. in præfat. in 1. Problem.

In iure ſignificat dominium vſufructu deminutum. Vnde Iuriſconſulti Proprietarium deducunt.

PROPRIE,
κυρίως, οἰκείως.

1. Aliquid *Propriè* eſſe vel dici dicitur Proprietate, Rationis vel ſignificationis, non *analogicè*. (Sic dictio propria eſt, cuius natiua ſignificatio eſt, cui opponitur Tropica.)
2. Proprietate ſeu Regula Syntaxeως Grammaticæ (cui opponitur Anomalia.
3. Proprietate Enuntiationis Dialecticæ (ſic prædicatio Propria dicitur & Formalis.)
4. Proprietate ſeu conuenientia Naturæ, ac per ſe (cui opponitur per accidens.)

Propriè proprietate
- Logica ſeu λόγου
  - Orationis ſeu ſermonis ex
    - Natiua ſignificatione, vel formali definitione
      - Vocis vnius, λέξεως.
      - Plurium vocum, φράσεως.
    - Regula ſyntaxeως Grammaticæ.
  - Attributionis ſeu Enuntiationis, ſeu ſententiæ Dialecticæ.
- Phyſica ſeu φύσεως, per ſe
  - Immediatè.
  - Mediatè.
- Politica.

Διχοτόμως.

Logica vel Philoſophica : Philoſophica Naturali vel Ciuili.

5. Propriè eſt ſingulariter ſeu indiuiduè, non communiter, cui opponitur κοινῶς, καθόλου, communiter, vniuerſæ.
6. Eſt principaliter, ἐξόχως.
7. Πρώτως, primò, immediatè.
8. Eſt οἰκείως, non extranea ſeu aliena ratione : opponitur ei extraneè, alienè, ἀλλοτρίως, ἔξω.

Exempla.

Horum omnium σαφήνεια ex exemplis eſt.

1. Motus accipitur propriè, id eſt, ſtrictè vel largè ſeu laxè, id eſt, impropriè nonnunquam.
2. Homo eſt animal, propriè proprietate, & vocum ſingularum, & attributionis ſeu compoſitionis, & naturæ.
3. Impropria & Hypallactica eſt ſententia: panis Cœnæ qui frangitur, eſt fractio corporis Chriſti: Pro, Panis fractio eſt corporis fractio. Sic peccatum eſt natura corrupta, pro naturæ corruptio. *Gramm.* *Actio non prædicatur propriè de ſubſtantia.*
4. Dico creatura, Salis Vrbs Alexandriç, & conceditur hoc mihi ex ſenſu Intranſitiuo, vt ſententia ſit Creatura (Dei) Sal, Vrbs Alexandriç, (ita enim ſyntaxis ἀνώμαλος in Regularem conuertitur ſeu canonicam) ſed impropriè ita loquor & ἀνωμάλως, enallage Grãmatica. In ſenſu enim Tranſitiuo nõ conceditur. quia in eo protſus

Digitized by Google

falſa eſt. Videndum hîc quid vſus approbet. Nó dico, Socrates eſt creatura Hominis, pro creatura Homo. Biel. l. 3. d. 7. q. 1.

5. Eſſentia eſt illud, quo aliquid dicitur propriè, id eſt, formaliter ens. Propriè patri conuenit, id eſt, definitiuè, ſeu ad rationem patris requiritur, Producere aliquid viuens de ſua ſubſtantia in eadem ſpecie.

Patris ratio formalis ac propria.

6. Deſcriptio Baptiſmi in paruo Catech. à Luthero facta eſt impropriè: Quia Baptiſmus (cum actio ſit) propriè non eſt aqua, quę res eſt permanens, ſed lotio in aqua, quæ eſt actio tranſiens.

7. Dei filius paſſus eſt propriè, id eſt, & paſſione propriè dicta, & phyſicè, ſed ſecundum quid, id eſt, carne. Non eſt paſſus propriè, id eſt, abſolutè, & proprietate Diuinæ naturæ: quo fit, vt dicatur paſſus, κατ᾽ ἄλλο, & τῇ ἀλλοιώσει quadam à Theologis.

8. Corpus Chriſti frangitur & editur propriè, id eſt, & manducatione propriè, nó metaphoricè dicta, & naturaliter, ſed κατ᾽ ἄλλο, ſeu in alio, ſeu in ſpecie aliena (nó propria) nempe in pane per verbum ſanctificato, vt in obiecto materiali, am Brodt/welches das Wort hat. Non propriè, id eſt, non abſolutè frangitur & editur, id eſt, nó in propria materia & forma, nó in propria eſſentia & natura,

9. Sacramentum Baptiſmi propriè fit in aqua; ſed Baptiſmus ſanguinis (martyrium pro Chriſto) dicitur baptiſmus impropriè & attributiuè, quia habet effectum ſimilem baptiſmo (propriè dicto) Gabriel Biel. l. 4. diſt. 4. q. 2.

10. *Caro Chriſti* dicitur omnipotens, non propriè & formaliter, ſed per attributionem ad omnipotentiam τοῦ λόγου, & quaſi ęquiuocè, ſicut manus (ingenioſi homnis) dicitur ingenioſa per attributionem ad ingenium hominis, cuius manus eſt inſtrumentum. Vide Iac. Schegk. in l. de perſ. Chriſti præfat. & Iohan. Buſæum de hoc argumento. Ita omnipot. eſt commune ἀφ᾽ ἑνὸς, vel πρὸς ἕν.

11. Ieſus Chriſtus eſt Filius Dei propriè, id eſt, κατὰ φύσιν, natura & eſſentia, non adoptione, ſeu adoptionis gratia, non κατὰ χάριν.

12. Panis Cœna Dominicæ ſeu Euchariſticus eſt corpus Chriſti, & propriè dictum, (quod verum dici ſolet) nempe quod pro nobis traditum eſt, & myſticum, quod eſt Eccleſia, ſed non proprietate prædicationis: non proprietate naturæ ſuæ, id eſt, non eſſentialiter, ſeu συνωνύμως, ſed adiectione gratiæ, & τάξει ἱερατικῇ, σχετικῶς, & extrema attributione. Nec enim natura, nec gratia facit ſeu inducit confuſionem diſparatorum.

13. Ieſu Chriſti natiuitas, quantumuis ſancta, ſicut & antegreſſa in vtero geſtatio, & conſequens lactatio, fuit & propriè dicta & verè naturalis, quatenus Chriſtus aperto matris vtero, illæſa tamen eius virginitate aliorum hominum vita moreq; natus, & in hanc lucem editus fuit. Et ſic duplici ratione propriè natus eſt Homo Ieſus Chriſtus.

14. Conceptio Ieſu Chriſti fuit propriè quidem dicta conceptio, ſed planè ſancta, tranſnaturalis, extraordinaria & miraculoſa. Chriſtus enim non fuit conceptus ex naturali congreſſu coniugum, ſed ex hyperphyſica Spiritus S. virtute. Eadem conceptio propria etiam eſt hoc ſenſu, quod eſt ſingularis planè.

Apparet hinc diſcrimen inter proprietatem λεξικὴν & φυσικὴν, inter Logicam & κατηγορικὴν, hoc eſt, dictionis & ſententiæ, inter Grammaticam & Dialecticam, quod obſeruatum in controuerſia Sacramentaria eſt vtile & neceſſarium.

Propriè cognatum, non prorſus idem, eſt Appropriatè, quod Scholaſticis eſt idem

idem, quod maximè vel peculiariter proprium: ἰδιαίτατα Græci, & κατ' ἐξοχὴν ἴδιον, ſic Deo Patri conuenit Creatio appropriatè, Filio Redemptio. Sic leges & mores ab oratoribus Ethnicis & Politicis appropriatè accipiuntur, & dicuntur de bonis. Sic Germani noſtri, ſerne mores, id eſt, gute Sitten.

Gramm. Roma ſignificat propriè, Vrbs communiter. Donatus Grammaticus.

Theolog. Seſſio ad Dexteram Dei Patris conuenit ꝓpriè, id eſt, ſingulariter, Carni Chriſti, Deus nos conuertit, remittit nobis peccata, nos ſaluat κυρίως, id eſt, principaliter, Barbari auctoritatiuè, non ὑπηρετικῶς. Mens eſt propriè (πρώτως & formaliter) logica lingua inſtrumentaliter.

Theolog. ὁ λόγος aſſumpſit naturam ſingularem propria ſingularitate, id eſt, non aliena.

Analyt. Theorema vel problema merè Theologiam medio philoſophico non probatur propriè, id eſt, medio vernaculo, ſeu homogeneo, non alieno ſeu extraneo, ἄλλοθεν, exotericè.

Viuimus propriè anima formaliter corpore inſtrumentaliter, & ſubiectiuè Deo propriè omnipotentia attribuitur, qua Deus; Igitur ἀμέσως: Chriſto proptiè tribuitur omnipotentia, quia Deus, igitur ἐμμέσως.

Beatum fieri conuenit propriè, id eſt, primò ſeu immediatè hominis ſpiritui. Ei enim ſoli ineſt actus beneficus, vt ait Gabriel Biel. l. 3. diſt. 2. q. 1. Corpori autem mediatè, id eſt, interuentu ſeu animæ immortalis, quia ex beatitate ſpiritus fluit beatitas corporis, ſeu beatitudo animi redundat in corpus, vt eius particeps fiat.

Canon.

Cum enim attributum conuenit pluribus per vnam eandemque rationem propriam (a), illis immediatè conuenit, quibus ineſt ratio illa propria, cæteris verò mediatè propter aliquam σχέσιν vel coniunctionem cum eo, cui ineſt talis ratio.

a) Scholaſtici etiam dicunt Formalem.

Canon.

Quod vni propriè conuenit, non conuenit alii natura & ſpecie ab illo differenti, eo modo, quo illi proprium eſt. Propriè conuenit ſcientia menti. Eadem ſcientia non ita conuenit manui vel linguæ, ſed tantum mediatè & organicè.

Proprium huius κτήσει non poteſt eſſe commune, alii eodem modo, nempe κτήσει, ſed poteſt eſſe χρήσει, id eſt, vſu.

Canon.

Terminus conueniens aliquibus ſecundum eandem rationem ſeu Definitionem conuenit *æquè propriè* cuilibet eorum. Terminus Homo conuenit Filio Dei & Petro, ſecundum eandem Definitionem (animal rationale.)

Ergo Filius Dei *æquè, verè ac propriè eſt homo*, atque Petrus vel Paulus, etiam *ſecundum ſermonis proprietatẽ.* Vid. Gabr. Hîc pro τῷ propriè etiam dicitur vniuocè ſeu συνωνύμως, qua vniuocum, vt loquuntur, diſtinguitur contra æquiuocum, id eſt, diſcernitur ab ęquiuoco. Itaque vniuocum eſt vox vni conceptui naturaliter propriè ſignificanti ſubordinata, vt Petrus & Paulus.

Scholaſticis ſecundum proprietatem ſermonis etiam dicitur ſecundum rigorem ſermonis.

Quæ extenſo nomine ſeu καταχρηστικῶς dicuntur, etiam Minus propriè dicta eſſe dicuntur, vt cum mendacii vel falſitatis vox extenditur ad ea, quibus impropriè tribuitur.

Quod ꝓpriè vni conuenit, alteri attribuitur nõnunq̃ Analogicè. Propriè adoratur Rex interna & externa adoratione,

ſed

ſed adoratio etiam attribuitur analogicè & diuerſimodè regis purpuræ, qua indutus eſt, (quæ propter ſe non eſt adorabilis) propter cõiunctionem. non eodem quidem adorationis actu interiore, ſed exteriore, vt genuflexione, capitis nudatione. Hæc enim faciunt coram, & Rege, & eius purpura, vel diademate.

Partes Scholaſticorum Aggregatione analogicè ſunt partes integrantes. Vide Partes, vt hoc intelligas.

Propriè pro Eximiè, & abſolutè, οἰκειοτάτως, μάλιστα, maximè; vt, μεταβλητικὴ rerum & pecuniæ inter ſe propriè, hoc eſt, eximiè, ſeu κατ' ἐξοχὴν, χρηματιστικὴ, id eſt, ratio rei pecuniariæ dicitur. χρήματα enim Græci pecuniam κατ' ἐξοχὴν vocant, qua vltrò citroque data vel accepta commutatio nititur. Zuing. in Polit. 1. Ariſt.

2. *Pro non impropriè*, vt ſigni ſeu characteris impreſſio nummum ſeu pecuniam propriè dictam (κυρίως) produxit. Idem.

3. *Non communiter*, vt: Vrbs ſignificat communiter, Roma propriè. Donat.

PROPTER.

Cauſæ Internæ, inquit Zab. l. 2. Phyſ. p. 4. ad text. 1. & 2. non conuenit dictio Propter: Propter enim ſignificat cauſam Externam. Attamen dicuntur corpora agere propter formam, & Pati propter materiam, quia formæ eſt agere, materiæ pati.

PRORSVS.

Prorſus eſt præciſè, vel adæquatum ſeu completum, vt, prorſus de ratione ſeu Eſſentiæ alicuius eſſe, eſt de adæquata ratione rei eſſe.

PROSCHOLVS.

Proſcholus erat 1. In ſchola ſeu ludo puerorum ille, qui docendis tam pueris, quam eorum moribus præfectus erat, (Morum κοσμήτης, ſeu cultor) vt ſcilicet concinnè ad magiſtrum accederent, vt togam componerent, vt omni geſtu, inceſſu, veſtitu compoſiti eſſent. Nam ante ſcholæ auditorium (ἀκροατήριον) erat locus Proſcholii nomine ab auditorio ipſo, velo, tanquã aliquo intergerino pariete diſſeptus. Ibi pueri conueniebant eius loci præfectum, quem Proſcholum vocabant, vt monerentur ſui officii, antequam ad magiſtrum reducto velo accederent. Vide Ioſeph. Scalig. in Auſon. lect. lib. 1. cap. 14.

2. In Schola Grammaticorum aut Rhetorum Proſcholus habuit munus docendi, fuitque ὑποδιδάσκαλος, Subdoctor.

3. Proſcholus idem eſt, quod Promagiſter, id eſt, ordinarii Doctoris vicarius.

PROTASIS.

Protaſis Logicis eſt pronunciatum, ſeu propoſitio, vt Deus prouidet rebus humanis. Hæc ſignificatio eſt φυσικὴ: Antiprotaſis eſt oppoſita propoſitio.

2. Ab Ariſtotele in Top. accipitur pro Quæſtione, quæ in vtramque partem ſimpliciter effertur, vt, ſuntne diuitiæ bonæ; Quam ſi in vtramq; efferas partem, problema fiet, ſintne diuitiæ bonæ, an non bonæ? vel, ſintne diuitiæ bonæ, an potius malæ? Vtrum nubere, an vti melius?

3. Ab Ariſtoteleis accipitur anguſtius aliquando, vt non ſit idem, quod Enunciatio. Sic Zab. in Comm. in 1. Poſt. An. Nomen Enunciationis non modò propoſitiones ſyllogiſmi; ſed etiam concluſionem ſignificat. Nomen autem propoſitionis conueniens concluſioni non eſt, & quiſquis concluſionem propoſitionem vocat, non rectè loquitur, quia propoſitio dicitur tanquam propoſita concluſioni. Hæc Zab. in doctr. ſyllogiſt. Hæc veriſſima ſunt: Cæteroqnin extra ſyllogiſmum, ſeu citra reſpectum ad ſyllogiſmum conclu-

Digitized by Google

conclusio, quæ dicitur à Scholaſticis, etiam eſt Enuntiatio.

4. In Dramatis ſeu fabulis eſt argumenti tantum, id eſt, eſt pars dramatis, in qua proponitur & narratur ſumma rei ſine declaratione exitus, definitore Scaligero. Hinc Perſona προτατικὴ eſt, quæ introducitur in hac parte fabulæ.

In Geometria Euclidea duo propoſitionum genera ſunt
- Ἀρχαὶ, principia
  - ὑποθέσεις, cum aliquis concedit aſſumenti ſubiectam aliquam rem, cuius tamen cognitionem non habet, veram eſſe; vocat & ὅρυς.
  - Αἰτήματα, poſtulata ſeu propoſitiones immediatæ, quibus petitur aliquid factu facilè, vt ducatur linea recta à puncto ad punctum.
  - Ἀξιώματα, pronuntiata ita manifeſta, vt per ſe fidem faciant, vt, Totum maius eſt qualibet ſua parte.
  - Κοιναὶ ἔννοιαι, propoſitiones immediatæ, quæ per ſe manifeſtæ ſunt, communi omnium conſenſu ſine apodixi.
- προτάσεις, μετὰ τὰς ἀρχάς: propoſitiones, quæ ſequuntur principia, & ex his dimanãt, & indigẽt demonſtratione
  - Προβλήματα, propoſitiones, in quibus aliquid proponitur nobis ad agendum. Horum ſcopus eſt ποίησις; fieri quid volunt. In his interdum διδόμενον, ſeu θέσις, ſeu ὑποκείμενον deſideratur, ζητούμενον non poteſt omitti deſiderariue.
  - θεωρήματα, in quibus quiddam ad contemplationem proponitur, vt rei συμπτώματα, ſeu πάθη, ſeu συμβεβηκότα. Hæc ſcire quid expetunt? Finis eſt γνῶσις.

Nota axiomata & κοινὰς ἐννοίας pro vno poni ſæpè: Item θέσεις, ὑποθέσεις & ὅρυς ſæpè. Vide Euclid.

προτάσεις, ſeu pronuntiata, ſiue ſint Theoretica, ſiue problemata, ſunt
- Ἁπλᾶ.
- σύνθετα
  - ἀσύμπλεκτα, incomplexa.
  - συμπεπλεγμένα, q. complexa.

Ἁπλᾶ ſeu ἀδιαίρετα, id eſt, quorum vnicum eſt datum, & vnicum quæſitum.

Σύνθετα, quorum vel vnicum eſt datum, & plura quęſita, vel vnicum quęſitum, & plura data, vel plura data, & plura quæſita.

Incomplexa ſunt, quæ non diuiduntur in ſimplicia (4. l. 1. Eucl. In ea datum non poteſt diuidi in ſimplicia) ex quibus poſſint alia confici.

Complexa, quæ in ſimplicia diuiduntur, ſeu ex quibus duo poſſunt fieri, vt Trigona & Parallelogramma ſub eadem conſtituta altitudine eandem rationem habent, quam baſis ipſa.

Faciunt autem προτάσεως talium partes διδόμενον, (a) datum, & ζητούμενον, quæſitum, quod vt intelligatur, teneatur hoc. a) *Subiectũ. Prædicatũ.*

Vt omne Subiectum Enuntiationis eſt Antecedens; at non omne antecedens propriè eſt ſubiectum: Sic omne quidẽ datum eſt ſubiectum, ſed non omne ſubiectum eſt datum, vt Trigonum æquicrurum cõſtituere, cuius angulus ad baſin reliqui ſit duplus: Hîc nullum

Digitized by Google

eſt datum: Itaq; nec explicatio dati ſeu ἔκθεσις, quia non entis nulla ſunt accidentia. (Sed tantum eſt hîc ſubiectũ.) Hinc Logicus iudicare poteſt de quæſtione, An rectè conſtituantur partes propoſitionis Geometricæ διδομένον καὶ ζητούμενον? Neg.

Nonnunquam ſolum quæſitum proponitur, quod aut cognoſcendum, vt in Theorematibus; aut efficiendum, vt in Problematibus.

PROTEVS.

Proteus eſt metrum variabile ſeu variè vertibile. vt:

Perfide ſperaſti te diuos fallere Proteu. Et:
Proteu ſperaſti te perfide fallere diuos. Et:
Perfide ſperaſti te Proteu fallere diuos. Et:
Fallere te diuos ſperaſti perfide Proteu. Et:
Speraſti Proteu te fallere perfide diuos.

Sed mutatio ſæpè facit verſum incomptum, inuenuſtũ, & minus gratum; vt:

Fraterno primi maduerũt ſanguine muri,

Muta ſic:

Sanguine fraterno primi muri maduerũt,

& periit verſus gratia.

PROVT.

Prout idem eſt, quod *Ex Ratione, Vt*: ſicut loquuntur Latiniores; vt, Forma coniuncta materiæ habet ſubſtantialem quendam modum eſſendi, qui modus eſt diuerſus à modo proprio materiæ, & à modo proprio formæ & ratione, vt per ſe cõſiderantur diſiunctæ inuicem atq; diſſociatæ. B. Perer. 7. de natura. c. 21. Idem eodem loci. Propriæ paſſiones dicuntur eſſe ipſius Cõpoſiti, quia non oriuntur ex materia; niſi *Prout* eſt actuata & determinata à forma, nec oriuntur à forma, niſi *ea ratione, vt* eſt vnita materiæ.

PROVIDERE.

Prouidere nihil aliud eſt, quam ſubdita benè diſponere, & ad bonũ pducere. Hæc ſignificatio nõ tantũ eſt Politica, ſed etiam Theologica. Marſ. Ficin.

PSEVDOGRAPHEMA.

Pſeudographema eſt ſyllogiſmus ignorantiæ ſeu Paralogiſmus, in quo ad propoſitum falſum demonſtrandum perperam ſeu vitioſè applicantur ſeu accommodantur ea, quæ alioqui vera ſunt. Tranſlata vox eſt à Geometria, cuius propria eſt. Talib. omnes profeſſores refertæ ſunt, cum profeſſores errores ſuos conantur defendere veris diſciplinæ rationibus. Oppoſitum eſt Pſeudographema Apodixi.

Triplex eſt: Primum cum prædicatum eſt διττὸν, nec ea, qua debet, ſignificatione accipitur ſeu vſurpatur: Itaq; in cauſa eſt, vt falſum concludatur.

Secundum eſt, cum ſubiectum non eſt ritè determinatum, & ſic eſt cauſa falſi concluſi.

Tertium eſt, cum medium eſt διττὸν, id eſt, duplici vſurpatur ſignificatione. Hoc non tantum Apodixi, ſed & ſyllogiſmo oppoſitum eſt.

Pſeudographema eſt principium, quod vitioſa interpretatione vel applicatione corrumpitur ſeu deprauatur adhibitum ad monſtrandum aliquid, & ita parit Paralogiſmũ κατὰ πρᾶγμα, vt: Quicquid fit, fit ex ente: pſeudographema eſt, ſi non rectè adhibetur: Itaq; ſi applicetur prædicatum ens ad ens actu exiſtens, paralogiſmus eſt κατὰ πρᾶγμα: Quicquid fit, ex ente fit. Res naturales fiunt. E. ex ente fiunt. Sin adhibeatur ad ens δυνάμει exiſtẽs, ſyllogiſmus eſt.

Exemplum primi iam ante habuimus. Exemplum ſecundi ſit: Quicquid cõcretum eſt ex cõtrariis, eſt ἀειπαθὴς, id eſt, ſemper contra naturam afficitur. Corpus animalis eſt concretum ex cõtrariis. Ergo ἀειπαθὴς eſt. Propoſitio fallit: Concretũ ex contrariis per ſe, & qua ipſum non eſt cauſa ἀειπαθείας contra naturam, ſed quia habitu cõtra naturam pręditum eſt. Falſa igitur hęc: Omne igitur concretum ex contrariis eſt ἀειπαθὴς: corrigenda eſt ſubiecti limitatione. Omne concretum ex contrariis particeps habitus contra naturã eſt

eſt ἀειπαθὲς: ſicut contra, omne concretum ex contrariis, & præditũ ſecundum naturam habitu eſt δυσπαθὲς vel ἀπαθὲς. Omne quo exercentur animæ actiones. Ergo craſis eſt anima. Propoſitionis ſubiectum determinandum erat: Omne quo primò exercentur, &c. At craſi non exercentur primò. Ergo craſis non eſt anima.

Exemplum Tertii: Simpliciſſimum conſtituens quippiam principium eſt. Atomos eſt ſimpliciſſimũ. Ergo: Maior vera eſt de ſimpliciſſimo ſpecie, ſeu quoad τὸ εἶδος. De eo minor eſt falſa, quia atomos eſt ſimpliciſſimum τῷ μεγέθει, id eſt, magnitudine.

Stultum Lemma, quod nuſquam reperitur in ſcriptura, neque quoad verba, neq; quoad διάνοιαν, neq; directè, neq; deductione per conſequentiam, dicitur pſeudographema.

PSEVDOGRAPHIA.

ψευδογραφία, id eſt, falſa deſcriptio dicitur, cum quis ex principiis alicuius artis malè aſſumptis falſum aliquid concludit. Vox deducta à falſis Geometræ deſcriptionibus, quibus decipitur. Vid. ad locum 15. l. 5. Topic. Ariſt. Profeſſores Logic. Venetæ Academiæ.

PVLCRITVDO.

Pulcritudo accipitur variè: Eſt
- Increata ipſum pulcrum, αὐτόκαλον, Idea pulcri; Hæc eſt Deus, omnium rerum pulcrarum cauſa.
- Creata: Hæc eſt apta cõpoſitio aliquorũ inter ſe ordinatorum,
  - Corporis
    - Aggregati è ſingulis
      - Multis.
      - Cunctis, id eſt, vniuerſi mundi.
      - Hæc eſt apta corporum inter ſe cõpoſitio.
    - Vnius p ſe, Accepta.
      - Latè, vitæ expertis, & viuentis ſimul. Hæc eſt apta partium corporis inter ſe compoſitio.
      - Strictè, Animalis tantum: Hæc eſt concinna membrorum compoſitio cum quadam coloris ſuauitate. Hęc eſt partim à Temperamenti bonitate, partim à virtute formatrice & auctrice.
  - Animi, vt cum huius vires ita ſunt compoſitæ, vt inter eos ſit harmonia & conſenſio quædam.

Pul. creata
- Simplex
  - Corporis.
  - Animi.
- Compoſita, vt Pulcritudo Corporis cum Virtute excellente, cum anima & corpus (a) proportione quadam harmonica congruunt.

a) *M. Ficin.*

Vero Pulcro opponitur Pulcri εἴδωλον.

Pulcritudo Geometrica etiam quædã eſt. Figuræ enim dicuntur ordinatæ. Ordinatio autem figuræ formoſitas quædã ſeu pulcritudo eſt, ſita in Perimetri eleganti ſpecie, quæ non tantum figuram comprehendit, ſed pulcrè etiam & decorè comprehendit. Hæc pulcritudo ſita eſt in Terminorũ & Angulorũ æqualitate, cuius cauſa eſt congruentia: vt cõgruentia ſit ordinationis parens.

Pulcritudo propriè dicta eſt, cuiuſque partis

primum, deinde partium commiſſarum temperamento oriens qualitas: vel eſt qualitas conflata ex modo quãtitat's, temperatura, qualitate, & partium ſitu conuenenienti. Hæc corporis eſt, comprehenditur ſub Bonitate Relatiua.

Prædicatio, Pulcritudo eſt conuenientia, *Vitruu.* συμμετρεία, commenſus, eſt impropria, vera in ſenſu cauſali, nam pulcritudinis cauſa eſt conuenientia: Pulcritudo eſt qualitas ex conuenientia.

Pulcritudo partium eſt ex modo, figura, ſitu, numero, colore, conflata ſpecies delectabilis.

Pulcritudo Totius eſt ſpecies excitata ex partium modo, figura, ſitu, numero, colore.

Perfectio ſumma & gratia pulcritudinis eſt Venuſtas, quã Græci dicunt, χάρις.

Translatè conuenit Pulcritudo Orationi & Rationi ſeu animo, imò & DEO.

Pulcritudo Orationis eſt omnium, quibus oratio conficitur conuenientia quædam & modus. Quare & color orationi tribuitur, id eſt, verborũ nitor.

Pulcritudo animæ eſt, tum conuenientia virium animæ ſuperiorum & inferiorum inter ſe, tum ornatus eius ex ſcientiis & virtutibus. Hæc continetur ſub Bonitate Morali.

Pulcritudo Diuina eſt ipſe Deus. Hic eſt Pulcrum ſimpliciter, quod ex ſeipſo ſatis eſt ad omnia: vbique ſemper omninò poteſt oblectare. Vide Scal. ex. 300. ſect. 4. Opponitur ei Pulcrum ſecundum quid.

PVLLABILE.

Barbariuſculè loquentes Doctrinæ gratia, Phyſici, Peripatetici per Pullabile intelligunt in doctrina de Materia prima id, quod poteſt aſſumere formam pulli. Ex ouo nondum pullo, inquiunt, ſed pullabili, id eſt, quod poteſt induere formam pulli, fit tandem pullus. Hîc ouum eſt materia; (rectius in oua eſt materia) pullabile eſt priuatio: pullus eſt forma, (rectius formatum) neque aliud requiritur ad cõſtitutionem & ſubſtantiam pulli abſoluendam. Itaq; Principium tantum corporis Naturalis à Peripateticis conſtituitur.

Pullificatio eſt generatio pulli.

Sic Barbari dicunt Plurificabile pro Multiplicabili.

PVLSVS.

Pulſus duobus attribuitur.

1. Arteriarum pulſus eſt, qui Plinio percuſſus, Græc. σφυγμὸς, altera ἐνεργειῶν cordis. Cordis enim propriè & κατὰ φύσιν actiones ſeu ἐνέργειαι duæ ſunt, pulſus & πάθη ſeu affectus, qui fiunt ſine contactu, ſequentes notitiam pulſus; Ille fit συστολῇ (contractione) & διαστολῇ (dilatatione) cordis & arteriæ. Eſtq; vel κατὰ φύσιν, vel παρὰ φύσιν: Compoſitus ſeu ordinatus, vel ἄτακτος. Corpore rectè valente, & animo non perturbato affectibus; Pulſus eſt κατὰ φύσιν: in Morbis autem accidit ei aliquid παρὰ φύσιν. Mutant igitur pulſum & Morbi, & animi affectus, ac efficiunt vtraq; πήδησι (ſaltum) καὶ ἀναπήδησιν, vt Ariſtoteles nominat, id eſt, ſubſultationẽ cordis, quam videtur facere in lib. de Spiritu σφυγμὸν παρὰ φύσιν. Πηδήσεως autem ſpecies eſt παλμὸς ſeu tremor cordis, & quidẽ πηδήσεως παρὰ φύσιν. Docendi enim cauſa cum Eſromo πήδησιν facio duplicem; Vnam κατὰ φύσιν, quam Ariſtot. non agnoſcit: alteram παρὰ φύσιν. Nam affectus cũ ſint à natura inſiti, nõ omnis in his cordis motus πήδησις, aut σφυγμὸς παρὰ φύσιν eſſe videtur, etiamſi vſitatũ pulſum mutat, & aliũ huic motũ affert. Sed eos tãtum affect⁹ παρὰ φύσιν eſſe apparet, qui modũ naturæ excedunt, vt cum metu aut lætitia homines exanimantur: Πήδησις igitur etiã quędã κατὰ φύσιν eſt in affectib⁹ naturã iuuãtib⁹, moderata, & naturã nõ lædẽs. In morib. & omnib. naturã proſternẽtib. affectib. cõtra, παρὰ φύσιν, de qua ſola docent Ariſtotelica.

2. σφυγμὸς

2. σφυγμὸς ſeu Pulſus ab Ariſt. in Meteor. etiam Terræ attribuitur, vt eius affectio ſeu accidens, ſicut & Tremor, qui Græcis eſt τρόμος.

PVGNA.

In polemica pugna ſtataria eſt firma, conglobata, cōferta, in qua ordines nō ſunt laxati, in qua milites arctius coniuncti ſunt, pede quaſi collato cum pede. Liuius alicubi etiam vocat ſtabilem pugnam. Hic politici ediſſertant, intereſſe plurimum ad victoriam ſcire laxare ordines cum premitur acies, ſeu pandere aciem cum in anguſtum coacta, ſeu in artum compulſa concluſaque, vide diſſert. polit. 20. lib. Scip. Amirati.

Pugna
- Proprie prælium, vt incerti ſunt exitus pugnæ.
- Trāslate
  - Verborum, λογομαχία.
  - Rerum πραγματομαχία vel affectuū cum ratione.

PVRGATIO.

Purgare eſt purum facere vel putare, vt, purgare prouinciam malis hominibus, ἐκκαθᾶραι.

Purgatio Phyſica eſt moleſtorum, vtilibus relictis, in corpore euacuatio. Itaq; cacochymiæ ſubtractio. Moleſta ſunt tum excrementa & humores ſuperuacui aut nimium craſſi, aut glutinoſi, aut acres: tum ſucci, ſi vel intēperiem, vel alienam qualitatem vel corruptionem ſubſtantiæ ſortiti ſunt. Quod ſi cum inutili & vitioſo ſimul vtile deducatur è corpore, aut alienus etiam humor trahatur, effrenata ſeu immodica eſt purgatio, quæ Græcis ὑπερκάθαρσις eſt (ſuperpurgatio.)

Purgatio
- Spontanea, quæ fit ſponte.
- Artificioſa, quæ fit ope medicamēti.
  - Vniuerſalis, quæ ex vniuerſo corpore vel maxima è parte ſuperuacua extrahit
    - Clyſter, id eſt, alui perfuſio.
    - Vomitio, id eſt, impetu ventriculi ſurſum facta reiectio.
    - Alui deiectio.
  - Particularis, quæ partem aliquam propriis vitiis expurgat.

Vid. Fernel. l. 3. Method. Medendi.

Purgatio Metallica eſt impuri à puro ſeparatio.

Purgatio Oratoria & Politica ſequitur. In ſtatu Iuredicali defenſori, vbi defenſio per ſe infirma eſt, adduntur purgatio criminis, Translatio & Deprecatio. Purgatio eſt cum conceſſione aliqua defenſio, qua aliqua ex parte leuatur culpa, vt cum negamus dolo eſſe factū, (feci errore, iratus, non animo lædendi.) Translatio criminis culpā confert in alios, vt promiſi coactus metu, qui cadit etiam in virum conſtantem: feci iuſſus ab alio. Deprecatio petit miſericordiam.

In Iure purgare eſt ſe excuſare vel innocentiam ſuam oſtendere.

Purgare ſe olim ſolebant ſuſpecti de crimine, qui conuinci non poterant,
- *Duello* ſeu Monomachia.
- Aqua
  - Frigida
  - Feruente

  In quam nudi mittebantur.
- *Ferro* candenti vel ignito. Poſtea vero introducta eſt purgatio per Iuramentum.

Probationes ſeu innocentiæ oſtenſiones tales dictæ ſunt *Canonicæ*, quod canonibus ſint inſtitutæ.

Purgare moram eſt eluere, delere, emendare moram: quod fit quando debitor interpellatus ſeu appellatus, cum aliquando dare noluerit, poſtea tamen offert. Donell. de Mora.

Compurgatores dicuntur, qui ſuſpectum ſe purgantem ſua affirmatione religioſa adiuuant. Talis autem formula introducta eſt purgandi. Delatus apud Magiſtratum adhibet ſeptem vel etiam pro rei qualitate pauciores, qui teſtimonium innocentiæ illius præſtare poſſint, quia & fide digni ſint, & propter vicinitatem compertam habere poſſint veritatem. Tum ipſe ſuſpectus iurat ſe iſtud crimen non admiſiſſe, quod obiicitur. Compurgatores autem iurant ſe credere, quod principalis iurans dicat veritatem, ſeu non peieret.

Purgamina in Politicis, Magia & Aruſpicina dicebantur expiationes: vt confuſi cineres: quæ iaciebantur in flumina vel mare, vt nimirum auferrentur ab oculis & pedibus mortalium, quod putarent vel aſpectu illorum, vel tactu, contagium trahi. Eodem ſenſu dicta Luſtramina.

Tibullus:

——— *Quicquid Triſte timemus,*
In Pelagus rapidis euehat amnis aquis.

Liuius. lib. 27. de infante monſtroſo nato. Id vero Aruſpices ex Hetruria acciti fœdum ac turpe prodigium dicere: extorrem agro Romano procul terræ contactu alto mergendum.

Et. l. 36. de bobus quibusdam: Eos viuos comburi, cineremq; eorum in Tyberim deiici aruſpices iuſſerunt.

Euſtath. lib. 1. Iliad. Coniiciebant in mare purgamina (λύματα) cui data abluendi vis & natura: Vnde parœmium, mare abluit omnes hominum ſordes.

Iaciebantur autem purgamina trans caput: Profanus hic ritus: & credibile eſt in hac ceremonia magnam partem Magicæ diſciplinæ (ſi diſciplina nominanda eſt) conſtitiſſe.

Patet hoc ex Virgil. Ecl. 8.

Fer Cineres Amarylli foras riuoq; fluenti
Transq; caput iace, ne reſpexeris.

Id eſt, cineres è verbenis, lauris, floribus, thure foras fer, iace in riuum fluentem, ſed auerſo capite. Allucet etiam ex aliis: Claudianus.

Trans caput auerſis manibus iaculantur in Auſtrum
Secum rapturas cantata piacula tædas.

Plaut. in Moſtel. Caue reſpexetis. & Ouid. 5. Faſt.

Auerſusq; iacit nec reſpicit. Nemeſ.
Cineres auerſa effudit in amnem.

Cauſam huius moris vid. apud L. de La Cerda in Eclog. 8. Virg. Comm.

PVRVM.

Purum accipitur Oratorie, Logice.

Pura Oratio Oratoribus & propria gentis &

tis & populi, nulla inquinata barbarie, vt apud Latinos Latina, apud Græcos Græca: ſeu eſt aut in qua nihil eſt peregrinum vel corruptum, aut in qua nihil eſt ſordidum ſeu lutulentum. Opponitur ei impura, qualis& multorum eſt Scholaſticorum.

Logicis pura propoſitio eſt quæ opponitur Modali, vt Homo moritur.

Pure eſt ſincere ſeu mete, ſeu præciſe, ſeu ſimpliciter, non mixte, vt cum dico pure Synonymum, pure Æquiuocum.

Purum putum aurum vel argentum quid ſit, diſputant Critici, inter quos eſt Franc. Luiſinus. Gellius, & Budæus in Pandectis exponunt argentum putum purum valde purum expurgatumque & excoctum, omnique aliena materia carens, omnibuſque ex eo vitiis detractis, emaculatum & candefactum, ſicut loquitur Gellius l. 6. c. 5.

Sed Feſto purum putum ſignificat quod eſt ſine ſignis & emblematis. Veteres enim, præſertim Siculi, præclara quædam & operoſa emblemata argenteis poculis addebant, quæ cum eſſent detracta, argentum purum remanebat, quod demonſtrat Cicero actione 6. in Ver. Tali argento ſcil. ſine ſignis puro opponitur cælatum, id eſt, argentum cum ſignis ſeu Sigillis, vt ſimulacris Deorum. Sed non erraueris, ſi in vtraque ſignificatione vſurpaueris, id eſt, ſi dicas, argentum purum eſſe vel cui ſigna detracta ſunt & emblemata, vel quod eſt purgatum ſatis ab extranea materia.

PVLSATIO.

Pulſare verberare eſt grauiter, vt hominem vel fores. Interdum accipitur per metaphoram vt pulſare aliquem conuitiis, id eſt, lædere, violare. In Phyſiologia corporis humani eſt cordis actio ſyſtole & diaſtole, id eſt, contractione & deductione conſtans.

Alia ab hac eſt palpitatio, quę cordis concuſſio eſt, quam barbari minuſque polita humanitate vocant ſectigationē.

Pulſari ad ſolutionem, Iuriſconſultis eſt conueniri, in iudicium vocari, &c.

PVTARE.

Putari proprie arbores & vites dicuntur.

2. Puto eſt hæſitantis, id eſt, ambigentis potius ſeu dubitantis, quam aſſeuerantis.

Paulus Apoſtolus cum dicit: Puto me Spiritum Chriſti habere, vtitur peculiariter, vt ſignificetur eo grauis & acris Sarcaſmus, quo reprehendit omnes de ipſius vocatione & doctrina dubitantes.

PVTREFACTIO.

Nomen putrefactionis videtur proprie ſignificare præuiam alterationem tendentem ad interitum ſubſtantiæ (miſtæ) & ad diſſolutionem miſti. Tunc enim rem putreſcere dicimus, cum eſt in via ad perfectam diſſolutionem. Zab. l. 2. de Miſti generatione & inter. c. 6. Putrefactio eſt miſti diſſolutio in quatuor elementa. Eſt interitus miſti per corruptionem caloris naturalis, facta à calore extraneo. Eſt corruptio proprii & naturalis caloris in vnoquoque humido à calore ambientis ſeu continentis. Conſtat hæc Definitio Ariſtotelea Genere, ſubiecto & cauſa. Genus eſt corruptio caloris proprii. Subiectum proprium eſt Humidum: Hoc enim ſolum eſt putreſcibile. Cauſa proxima priuatiua efficiens eſt externus ambientis calor. Eſſentia putredinis eſt ſeparatio humidi à ſicco, quam ſeparationem facit ipſa corruptio caloris. Itaq; dici poteſt putredo eſſe humidi & ſicci ſeparatio, proueniens à corruptione proprii caloris, facta à continentis calore. Ariſtoteles autem hanc ſeparationem implicite comprehendit ſub proprii caloris corruptione.

Caloris proprii corruptio in ſe cōtinet ſeparationem humidi à ſicco, quæ eſt putrefactionis eſſentia & deſtructio ſeu interitus formæ mixti.

Galeno putredo eſt mutatio ad interitū totius ſubſtantiæ putreſcentis ab aliena caliditate. l. 11. Method. cap. 8.

Digitized by Google

Primaria cauſa putredinis eſt calor alienus, nempe ambientis. Secundaria proprium frigus, id eſt, defectus proprii caloris.

Diſtinctio è gradibus.

Putredo eſt perfecta vel imperfecta. Illa maior, hæc minor: Illa ſecundum totum, Hæc ſecundum partem.

Perfecta ſeu ſumma eſt, qua miſtum penitus in elementa diſſoluitur, ita vt nihil eius reliquum appareat quam terra. Ita putreſcunt Caro, Pomum, ſtercus, & alia omnia miſta, quæ ſolida & per exceſſum terrea ſunt ſeu terra ſicca.

Seu perfecta eſt, qua penitus abiungitur humidum à ſicco. Talis eſt in iis, quę ſunt fluida & magno exceſſu aquea, vt in vino. In hoc enim multo maior ineſt humoris vis & copia, quam vt educi totus poſſit, & à ſicco ſeparari. Hæc igitur putredo Ariſtoteli eſt interitus ſecundum partem, quia non penitus ſeparatur humidum à ſicco.

Non autem eſt hæc Diuiſio generis in ſpecies: quia differentia ſecundum magis & minus non variat ſpeciem, ſed tantum varios gradus efficit.

De perfecta putrefactione vſurpatur verbum *Incinerari*, quod eſt totam humiditatem educi & ita exareſcere aliquid, vt cinis fiat: ita raro humor aliquis in corpore humano putreſcit. Solent humores in animalibus putreſcere putredine ſecundum partem, ſicut vinum, aqua. & alię res liquidæ putreſcunt.

Imperfecta ſeu ſecundum partem putredo, id eſt, quæ ad diſſolutionem in elementa non peruenit, eſt leuior ſeu minor: vel grauior ſeu maior: Datur enim maior & minor receſſus à natura. Leuior, vt cum res alteratur ſolum ſeu mutatur ſecundum accidentia. *Hæc igitur mera eſt alteratio.* Grauior, cum forma ſubſtautialis perditur ſeu interit. *Hæc igitur corruptio ſeu interitus eſt* (formæ ſubſtantialis) *ſeu mutatio miſti in aliam miſti ſpeciem.* Prioris exemplum. Videmus interdum leuiter putreſcere vinum, vt vinum eſſe non deſinat. Hic in accidentibus vini facta eſt mutatio, quæ ne pergat & maior fiat, remedio aliquo calorem cohibemus, ne euaporet. Ita aliquando ſanguis incipit putreſcere in venis, cui putredini medicina afferri poteſt: quod argumento eſt formam ſanguinis nondum interiiſſe. Compoſitum enim quod perit, nunquam idem redit, teſte Ariſtotele & experientia. Exemplum poſterioris eſt, cum vinum ita putrefactum eſt, vt non ſit amplius vinum, niſi forte æqui uoce, ſicut cum cadauer vocamus hominem. Cum ſanguis ita putrefit, vt non amplius ſit ſanguis. *Axioma.*

Putrefactio eſt vere, vel quaſi. Hanc diſtinctionem ſumpſi è Zab. de Miſti Gen. & inter. l. 3. c. 10. Acetum, inquit, ex vino genitum modo quodam eſt ſimile putrefactioni (id eſt, acetum non proprie dicitur vinum putrefactum,) quia calor educitur & conſumitur humidum: non eſt tamen reuera putrefactio, quia non educitur calor elemẽtaris, ſed ſolus animalis. In vera vini putrefactione fit ebullitio, quę indicat humidi euaporationem, at in conuerſione vini in acetum non fit. Vinum autem vere putridum dicitur vappa. Videmus, inquit Zabatella c. 6. æſtatis tempore vinum putreſcere, cum propter ambientis calorem incaleſcit & ebulliendo fit putridum, & vappa. Et hæc omnium prorſus conſenſione eſt vini putrefactio. (Vera.) *Acetum nõ eſt vinum putridum.* *Vappa vinum putridum.*

PYLORVS.

Pylorus 1. ſignificat Ianitorem ſeu oſtiarium, vnde Iliad. 8. Horæ, ὧραι, in cœlo apud Homerum dicuntur πυλωροὶ, id eſt, portarum cœli cuſtodes.

2. Πυλωρὸς ſignificat inferius orificium ven-

ventriculi, quod arctius & anguſtius eſt quam ſuperius, vt ne quid non ſatis elaboratum perfluere poſſit. Superius amplius eſt, quia homo interdum non manſa, ſeu res non tritas magnas deuorat: quanquam etiam non adeo anguſtum eſſe inferius fatendum eſt. Nam, teſte Galeno lib. de Natural. facult. quidam annulum aureum, qui ore tenebatur, imprudenter deglutitum prompte ſine noxa excreuit. Et. And. Veſalius, Anatomicorum facile princeps, narrat, Bacchidem quandam Clinianam fuiſſe, cui Hiſpanus quidam 40. vniones & auream crucem quinque gemmis ornatiſſimam ſuffuratus ſit ſeu furtim deglutierit. Illa namque cum huic noctem ſe daturam, niſi prius numeratis 50. aureis, negaret, atque is tandem annuiſſet, ipſa vt comptior & amabilior eſſet, tam pretioſas res collo appendit, ibidemque in lectulo etiam, ne forte ſubducerentur, ſeruauit. Hiſpanus monili inhians, meretriculam, quam potuit ſalaciſſime, vt ſuauius tandem obdormiret, exercuit, ac poſtea ſoluto monili, ſingulos vniones & crucem, tandemque fidem, (die Schnur) ne ipſe furti argui poſſet, deuorauit. Grādia igitur etiam tranſmittere inferius os ventriculi, quem πυλωρὸν dicimus, experientia docuit. Pylori autem opus & beneficium proprium Gabrieli Fallopio Mutin. eſt retentionis (comminuti in ore cibi) ventriculi πυλωρὸς ſcilicet ſe contrahit, & fibras ſuas orbiculares. Eum adiuuant fibræ tranſuerſæ & obliquæ in exteriore vētriculi tunica, quamdiu quieſcūt, aut dum leniter contrahi incipiunt, teſte eodem Fallopio, qui de vſu & officio fibrarum à Veſalio diſſentit.

Pytho.

Pytho dęmō erat Delphis & alibi, qui ſub ſpecie ſerpentis colebatur. Ab hoc Apoſtolus Paulus virginem fatidicam in Philippis obſeſſam vindicauit. Dicitur & Spiritus Pythonicus.

Pyrauſta.

Pyrauſta pennatum quadrupes in ærarijs Cypri fornacibus per medium ignem volat, & oberrat; in igne viuit, ſed non naſcitur ex eo Ariſt. 1. de Hiſt. animaliū.

Pyropus.

Pyropus gemma alias dicta Rubinus, eſt Æthiopum amethyſtus ebrietatem arcens ἀπὸ τοῦ α priuat. particula & μεθύω, inebrio. Heliodorus in hiſtoria Ægyptiaca, Amethyſt⁹ Æthiopica ex profundo vt ignis rutilat, quod ſi tenens hanc gemmam circumuerſes radium proijcit aureum, non obſcurantem aſperitate viſum, ſed gratia quadam & puritate ſingulari illuſtrantem. Hi rubini ſeu carbunculi ſunt orientales: Sunt vero etiam occidentales illis fortaſſe inferiores. *Rubinus eſt amuletum ebrietatis.*

LITERA

Q.

QVA, VT.

1 SIGNIFICAT primum ſubiectū paſſionis, vt Homo, qua Homo, eſt diſciplinæ capax. Reduplicatiua hæc dicitur.

2. Significat cauſam, id eſt, à parte ſubiecti, exprimit cauſam prædicati, vt homo qua rationalis, ſeu vt rationalis, eſt diſciplinæ capax.

Ætiologicam vocant ſeu cauſalem propoſitionem.

Digitized by Google

Sed Dialectici hanc quoque, in qua ſubiectum non repetitur, reduplicatiuam vocant.

Quicquid alicui conuenit quatenus eſt ſubſtantia, competit omni ſubſtantiæ. Hic quatenus ſumitur reduplicatiue. Reduplicatio autem exigit, vt reduplicatum ſit cauſa, cur prædicatum primo & æquate inſit ſubiecto.

3. Significat modum conſiderandi, qui & formalis ratio dicitur.

4. Significat conditionem. Quilibet eſt moderator & arbiter rerum ſuarum, qua ſeu quatenus Lex arbitrium non impedit, id eſt, ſub hac conditione, niſi lex imperiũ impediat. D. Ant. Matthæus in notis & animaduerſionibus in lib. 1. Inſtit. iuris. Verbum Dei eſt medium efficaciæ Dei in conuertendis hominibus, qua prædicatum eſt & non negligenter auſcultatum, non qua fingitur vis quædam latens ſpiritualis eſſe in verbo.

Porro, Qua, Elliptica locutio eſſe videtur, ſeu præciſa, quæ ſuppletur eleganter loquentibus τῷ ratione. Sic enim loquitur Viottus lib. 1. de Demonſtr. Video Petrum, & non video. Video enim per colorem, magnitudinem & figuram, quæ in ipſo ſunt: non video autem illum ſimpliciter, per ſe & ex ſua natura, ratione, qua Petrus. Sic ratione, qua indiuiduum eſt corruptibile, nihil de ipſo demonſtrari poteſt: at ratione, qua illi accidit, vt vniuerſæ naturæ particeps fuerit, multa de ipſo & demonſtrari & ſciri potuerunt.

Vſus ex diſputatione Matth. Fl. Illyrici & Victorini Strigelij Vinarienſi.

Explicatione facta per προσδιορισμὸν hæ propoſitiones inter ſe non pugnant,
Voluntas creata aſſentitur:
Voluntas ſanata, ſeu quæ cœpit ſanari aſſentitur.

Reſp. 1. Voluntas creata quidem aſſentitur, qua voluntas etiam κατ' οὐσίαν mãſit integra poſt hominis primi lapſum, Sed aſſentitur non qua creata, ſed qua cœpit ſanari à Sp. S.

2. Deus eſt efficax in voluntate ſua vi efficacique motione, qua flectitur voluntas ad obedientiam Chriſti, & ita hic aſſenſus eſt opus Dei ſeu Spiritus S. Sed quatenus eſt ſpontaneus & liber aſſenſus, non coactus, non vi expreſſus, voluntatis eſt, quæ ita condita eſt, vt libertas à coactione ſeu vi ſit ei eſſentialis. Voluntas ideo non cogitur, quia ita eſt condita, vt cogi non poſſit.

QVATENVS
collatum cum Dum.

Quatenus diſiungit, ita vt intelligatur hoc non eſſe illud formaliter.

Sed Dum ſeu cum coniungit duo, vt quę natura vel voluntas coniuncta eſſe vult. Exempli cauſa: *Quatenus* aliquid corrumpitur, eatenus non generatur, & viciſſim: (Generatio enim non eſt formaliter & proprie corruptio, nec corruptio eſt generatio proprie) etſi dum hoc corrumpitur, aliud generetur: vt dum corrumpitur ouum, procreatur gallina. Errare igitur videntur qui putant inter generationem & corruptionem, quæ ſpecies mutationis ſunt contrariis differentijs diſtinctæ, nihil eſſe diuerſitatis. Illa enim eſt ab eſſe ad non eſſe: hæc vero à non eſſe ad eſſe.

Vnum, bonum, verum differunt ab ENTE tantum effectu & σχέσει quadam. Ens eſt bonum qua ab appetitu expetibile eſt; verum qua æquatur intellectui. Vnum 1. qua ſeu vt à ſe ipſo eſt indiuiduum, nec à ſe ipſo diſtractum. 2. qua ſeu vt à diuerſis eſt diſiunctum.

Qua-

Digitized by Google

Quatenus, qua, vt ſic, in quantũ; in eo quod; ea ratione, qua: quoad: ſignũ partis enuntiati determinatæ

- Seipſa reduplicata, id eſt, repetita; eſtque partis
  - Subiectæ: peccatum, qua peccatum malum eſt. Filius Dei quatenus Deus eſt αὐτόθεος, quatenus Filius eſt à Patre. — Oſtenditur hic, ſub qua conſideratione prædicatum de ſubiecto dicatur reduplicata proprie dicta.
  - Attributæ motus eſt perfectio calidi quatenus calidum.
- Alio
  - Cauſa attributionis prædicati — Enunciatio determinatiua cauſalis. Homo qua rationalis eſt capax ſcientiæ
  - Genere ſubiecti. Homo quaten⁹ animal ſentit.
  - Parte. Homo quoad animam eſt immortalis.
  - Accidente. Ignis, qua calidus vrit.
  - (Genere, Parte, Accidente:) Enunciatio determin. reſtricta, ſeu limitata in ſpecie. Hic modo ſubiectum modo prædicatũ reſtringitur.

Immolatio in rigore & proprietate vocis ſignificat cruentam oblationem ſeu veram mactationem cum reali effuſione ſanguinis. In hoc rigore ſumpta non eſt de ratione ſacrificij vt ſic (id eſt, qua ſacrificium eſt) ſed ſacrificij tantum cruenti. Suarez. 1. Thom. de ſacram, pag. 953.

Pro quatenus, ſeu qua ratione Latine etiam dicitur, Qua ex parte: vt infinitũ, inquit Ariſtot. qua ex parte infinitum eſt, ignotum eſt. Vicomercat. libr. 1. de principijs c. 7. Seruit definitionibus τὸ Quatenus ad complẽdum eas; vt potentia ποιητικὴ eſt principium mouendi aliquid quatenus aliud. Potentia παθητικὴ, eſt principium mouendi aliquid quatenus ipſum. Schegkius ex Ariſt. in 1. priorum Analyt.

Qua tale: quatenus tale, ᾗ τοιοῦτον, idem eſt, quod ſecundum ſuam rationem. Sic enim qui Latinitati ſtudent, reddunt. Ariſt. motus eſt entelechia τοῦ δυνάμει ὄντος ᾗ τοιοῦτον. 3. Acroaſεως, id eſt, motus eſt eius, quod in vnoquoq; genere fieri poteſt entelechia, id eſt, productio quædam ſeu effectio ſecundum rationem ipſius. Et in 6. φαμὲν δ' εἶναι τὴν κίνησιν εἶναι ἐντελέχειαν τοῦ κινητοῦ, ᾗ κινητόν: Affirmam⁹ ſeu dicim' motũ eſſe ἐντελέχειαν eius, quod moueri poteſt ſecundũ rationem ſuam, vel quatenus eſt mobile.

Obſeruatio Grammatica.

Grãmatici antiqui Qua, Quatenus coniunctiones vocabant, teſte Scal. *Abſolutiuas & perfectiuas*, quod perficiant ſeu abſoluant ſententiam (præſertim definitiuam & demonſtratiuam.)

Obſeruatio Logicæ.

Cũ in explicatione Quatenus adhibetur, non limitat prædicatũ, ſed ſubiectum. Hoc ſunt qui pronuncient & quidem mihi aduerſi. Veritas vero à me ſtat, cuius hoc pronunciatũ. *Quod reduplicatur particula Quatenus, ſeu æquipollente, nõ ſemper ſubiectũ, ſed ſæpe etiã prædicatũ eſt.* Ariſt. in phyſ. exemplũ ſuppeditat ſcholaſticis celebratũ & frequentatum. Motus eſt actus mobilis quatenus eſt mobile. Eſt actus in potentia, quatenus huiuſmodi. Eſt actus eius quod agere & pati poteſt, quatenus tale eſt. Phyſ. 3. cap. 3. text. 23. Eſt affectio corporis mobilis, non qua corpus, ſed qua mobile, vt indicetur τὸ καθ' αὑτό. Tale eſt hoc: Viſio eſt actus oculi, qua oculus.

Digitized by Google

An hic quatenus & qua limitant ſubiectum? Minime. Quid igitur? prædicatum. Definitio nonnunquam habet vocem quatenus. Definitio autem prædicatum eſt, vt definitum eſt ſubiectum. Ergo, &c.

Quatenus ſeu Qua ratione non poteſt adhiberi ſubiectis omniũ propoſitionũ per ſe, etiamſi primo ſint per ſe, ſed illis tantum, quæ ſunt καθόλου πανίος.

Seu; Omnes propoſitiones, quæ ſunt per ſe primo, ſunt veræ cũ reduplicatione ſubiecti, modo ſint de omni, vt Animal, quatenus animal, eſt ſenſus particeps. At non licet dicere, animal, qua animal, eſt rationis particeps, quia hæc, Animal eſt rationis particeps, non eſt κατὰ παντὸς (cum non omne animal ſit λογικὸν) & homo, cui primo conuenit eſſe rationis participem, non includitur formaliter in ratione animalis.

Deus eſt homo an prædicatio ſit eſſentialis?

Obſerua ſis has, Deus eſt Homo, Verbum Diuinum eſt homo, quæ vel per ſe ſunt, non proprie, ſed analogice & inuſitato mirabilique modo, vel mediæ ſunt inter per ſe & per accidens, (nec enim Homo eſt de ratione Dei vel verbi diuini, nec Deus aut verbum diuinum eſt de ratione hominis, vt quidem Ariſtoteles rationem intelligit, nec Homo proprie accidens Dei eſt, nec Deus accidens Hominis, & tamẽ homo de Deo prædicatur Hypoſtatice & ſecundum ac propter vnitatem ſubſiſtentiæ perſonalis non admittere reduplicationem ſubiectorũ: Falſum enim, Deus, qua Deus, eſt homo: verbum diuinum, quatenus verbum diuiuum eſt homo. Vid. Fonſ. in 5. Met. c. 8. q. 7. p. 449. Profecto ſi Deus, quatenus Deus, eſſet homo, Pater etiam & Spiritus Sanctus eſſet homo; quod ἀδιάλογον. Hæc autem vera eſt: Deus non primo, ſed ratione verbi eſt homo. Subiectum. n. pro verbo diuino accipitur, & ita propoſitio vera fit.

Qua pro Quo, Qui vel Qua pro Quod.

Abuſus τοῦ Qua pro Quo, vel Qui pro Quod in definitionibus & deſcriptionibus multis familiaris tibi vitandus eſt. Differentia eſt qua numerus differt à numero; Tu dices eſt quo. Pars, inquiunt, eſt quæ continetur à Toto, Tu dices pars eſt, quod cõtinetur, &c.

Numerus eſt ſecundum quem vnumquodq; numeratur, tu, ſecundũ quod. Cum enim dicitur ſecundum quem, Numerus, deſcriptum, in deſcriptionẽ ingreditur, quod vitioſum. Sic, pars eſt, quæ (ſcilicet pars) continetur, &c.

Ergo vitioſa erit, inquis, hæc definitio, Propria qualitas eſt, quæ ſoli ſubiecto cõuenit, Reſponſio eſt. Nõ eſt vitioſa, quia hic quæ non continet definitum. Propria Qualitas, ſed Genus intellectũ Qualitas. Propria qualitas eſt qualitas quæ ſoli ſubiecto conuenit. Si diceres, propria qualitas eſt, quod ſoli ſubiecto conuenit, vitioſe deſcriberes, quia anima vitæ ſenſus & rationis particeps ſoli homini cõuenit, nec tamen eſt propria qualitas, ſed ſubſtantia.

Gul. Tempellus in ſcripto ad Ioh. Piſcat. de Rami Dialectica reprehẽdit quod Piſcator ait, propria qualitas eſt, quæ ſoli ſubiecto conuenit, eo quod iſtud non ſit καθόλου πρῶτον, cum anima vitæ ſenſus & rationis particeps vni homini conueniat, & tamen non ſit ptopria hominis qualitas; cum vlmus ſoli terræ actis radicibus innaſcatur, & tamen vlmus in propriis terræ qualitatibus non numeretur. pagin. 238. Sed reprehẽſio ſeu animaduerſio hæc Tempelli non eſt iuſta. Cum enim Piſcator dicit, propriam qualitatem eſſe, quæ ſoli ſubiecto conueniat, quid aliud dicit, quam propriam qualitatem eſſe qualitatem ſoli ſubiecto conuenientem? Atque hoc ipſum eſt καθόλου πρῶτον ac reciprocum, ſeu reciproce verum.

QVA-

Digitized by Google

QVADRATVM.

1. Quadratum Schema Geometriæ eſt, ſpecies Quadrilateri. Eſtq; figura æquilatera & rectāgula, id eſt, cuius omnia quatuor latera inter ſe ſunt æqualia omneſque anguli recti. Itaq; quadrangulum æquilaterum & non rectangulum, vel contra rectangulum & non æquilaterum, non appellatur Quadratum, vt quod altera parte longius eſt, item Rhombus, Romboeides, Trapezia.

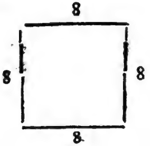

fig. rectang. & æquilatera.

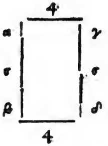
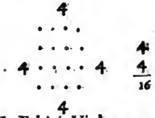

figura rectangula, at non æquilatera.

2. Hinc in Arithmetica Figurata translate numerus quadratus dicitur, qui reſultat ex ſe ducto in ſeipſum, vt 16. 4. in ſe ipſum ductus eum parit (quater ſcilicet quaterna faciunt 16.)

3. Et In Ethicis Vir beatus vere bonus & quadratus dicitur Ariſtotcli: 1. cap. 10. hoc eſt, perfectus, conſtans & firmus, à figura quadrata: & 3. Rhet. idem ait: τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον μεταφορά· ἄμφω γὰρ τέλεια. Poteſt metaphora etiam eſſe à cubo ſeu figura cubica petita, quippe quæ habeat ſex facies, quarum quælibet habet quadratam figuram & quatuor angulos, vnde quocunque modo iaciatur, firma ſtat. Pet. Martyr in Comment. in Ethic. Ariſt. χειροτονεῖ Theodorus Zuingerus.

Ratio metaphoræ à perfectione.

Vir bonus inquit, appellatur ab Ariſt. 1. Eth. quod ratus eleganti metaphora quod ſit μονιμώτατος, i. e. nulla fortuna vi euerti poſſit, ſed ſibi ſemper conſtet, & quomôdocũq; volũtatis baſin firmam habeat inſtar cubi, qui non facile mouetur, motus autē in ſe ipſum recumbit. Non rotundus, credo quod non ſit ſimilis globo omnium corporum maxime volubili.

Quadratum eiuſq; perfectio eſt in
- Numero
  - Monadico & abſoluto, nempe Quaternario. Hic quadratus eſt potentia. Quadratus enim vt 16. emergit ex quaternario in ſeipſum ducto (quater quaterna ſunt 16.)
  - Multiplicato & figurato.
- Figura (intellige plane)
- Corpore, ſeu ſolido.

Bonus & beatus vir eſt
- Numerus quaternarus.
- Numerus quadratus.
- Quadratum planum.
- Corpus quadratum.

Digitized by Google

Num. quater.] vt continet quaternio in ſe omnem perfectionem numeri: ſic vir bonus & beatus continet in ſe omnes perfectiones virtutis, quibus recte vtitur in quacunq; fortuna, quoad eius facere poteſt.

Num.quadr.) Vt partes numeri quadrati ſunt æquales: ſic operationes vere boni viri ſemper ſunt ſimiles & mediocritatem virtutis ſemper ſeruant.

Quadr.planum.] Vt figura quadrata habet quatuor lineas æquales, & 4. angulos rectos: Ita vir bonus & beatus non eſt varius, non mutatur à fortuna, ſed ſemper eſt ſui ſimilis & rectus.

Corpus Quadr.]Vir bonus. Vid. ſententiam ſuperiorem Zuingeri.

Mutare quadrata rotundis, prouerbiale eſt, conuenit hoc in malos logicos ſeu ſophiſtas, qui cõfundunt ea, quæ confundi, ἄλογον eſt.

Quadrata cõpoſitio ponitur pro æqualiter fuſa, ab oratoribus. In vere quadrato enim omnia ſunt æqualia.

4. In Poetica metrum quadratum eſt, quod imitatur figuram quadratam.

5. Columellæ de re Ruſtica, quadratæ oues & quadrati canes ſunt, qui ſunt cõmodæ & iuſtæ ſtaturæ, vnd wolgeſtalten. libr. 7.

Quadratura ſeu quadratio eſt in quadrum redactio: Tetragoniſmus.

Linea Quadratrix in Geometria, Græce τετραγωνίζουσα, eſt linea inflexa in quadrato deſcripta ad circuli quadraturã excogitata. Vid. Clauiũ l. 6. Geometr. Euclideæ.

Quadrare eſt diſponere quadrangulari forma, ſicut aliquando diſponitur agmen: Et quadrum eſt idem quod quadrangulare. Per metaphoram quadrare ſeu in quadrum redigere eſt εὐσχημόνως componere, εὐτάκτως concinnare, ita vt nihil diſcrepet, nihil abeat ab ordine, vt par eſt milites eſſe in acie. Iohann. Lud. de La Cerda in notis in 2. Georg. Virgil. in explic. huius loci.

Indulge ordinibus, nec ſecius omnis in vnguem
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret.

Sententia eſt, Non ſecius, id eſt, non minus quærenda eſt ſpecioſitas, efficiendumq; vt viæ omnes, id eſt, arborum interſtitia quadrent, hoc eſt, nihil inter ſe diſcrepent, ſecto veluti ad vnguem limite. *Secius nũc per οὐκ ἄλλως, id eſt aliter, iam per οὐχ ἧττον, id eſt, non minus explicatur.*

Quadrantilis figura dicitur Teſſera, non à laterum numero, ſex enim ſunt, ſed quia quatuor ramis (tot enim habet angulos) in ſeipſum ductus, figuram illam conſtituit. Scalig. exer. 104. ſ. 21. *Cubus eſt teſſera fig. quadr. cur?* *Quadra* orbis menſæ eſt: Hinc, *Aliena viuere quadra.* Quadra autem non tantum eſt ex ſtanno, argento, ligno, ſed etiam eſt, ex pane, quod videre eſt in aula.

In Aſtronomia notãtur Prima, Secunda, Tertia, quarta ſeu vltima quadra Lunæ, quæ quatuor ſunt partes cuiuslibet Lunationis, vt loquuntur.

Tempus ſeu dies Plenilunii dicitur ſecunda quadra completa. Finis quadræ vltimæ eſt tempus ☌ ſeu συζυγίας (id eſt, nouilunii) proxime ſequentis.

In quadrum redigere.

Cum concinnitatis, ordinis vel viæ anomalia aliqua eſt, pulcra translatione vſurpatur verbum Quadrandi, vt, ſyllogiſmum alicuius authoris (qui à legitima diſpoſitione propoſitionũ abiit Logica κρύψει vſus) redigere in quadrum, id eſt, εὐτάκτως componere, id quod analytici Dialectici eſt. Tranſlatum à re Geometrica.

Quadriuium quatuor viæ ſunt. Ponitur Transalte pro 4 artibus, ſequentibus tres artes Logicas, quæ dicuntur Triuium.

Digitized by Google

Quadrirotum ciſium eſt ciſium quatuor rotarum, ein Wage; Ciſium birotum, ein Karre: Ciſium vnirotũ, ein Schuffkarre: Hoc obiter, non ex inſtituto.

QVALITAS.

Qualitas 1. eſt accidens, vnde quippiam quale eſſe dicitur. Notionalis definitio: Græce ποιότης. Ita opponitur Formæ Eſſentiali.

2. Sed & accipitur generalius. Itaq; teneatur hæc tabula.

- Qualitas
  - Abſoluta, dicta
    - Magis proprie
      - A. Forma Eſſentialis. Differentia Eſſentialis vel propria.
      - Forma accidẽtaria
        - B. Incorporeorum, vt ſpirituum, Animæ (qualitas, quæ ineſt animo) Spiritualis
          - Inſita.
          - Επίκτητος.
        - Corporum
          - Naturaliũ
            - Cœleſtium, Ætheria qualitas.
            - Sublunarium: Elementaris
              - Elementorũ
                - C. Naturalis
                  - Manifeſta
                    - Princeps ſeu prima actiuitatis.
                      - Maioris.
                      - Minoris.
                    - Secunda, de principibus orta.
                  - Occulta, virtualis.
                - Externa ſeu aduentitia.
              - Miſtorum
                - Actualis
                  - D. Refracta. / Integra. — Ex hypotheſi, diſputãtium.
                - Virtualis.
          - Artificialium.
    - Improprie
      - Perfectio formalis vel eminens, Diuina. θεοπρεπής: Bonitas eſt Dei qualitas, id eſt natura & perfectio.
      - Vt quantitatem, motum ſeu actionem & paſſionem etiam comprehendit.
  - Comparata vel Relata ad aliud, vel compoſita, vt pulcritudo.

Digitized by Google

11. *Diſtinct.*

Ex qualitatibus corporum naturaliũ aliæ ſunt (E) Materiales ſeu corporales, vt rubor in facie: Aliæ ſunt (F) ſpiritales, vt ſpecies rei coloratæ: illæ reales, hæ intentionales etiam à Scholaſticis dicuntur.

Explicatio.

A Forma propria] Sic in iuriſprudentia aliquando qualitates accipiuntur pro differentiis facientibus rem certam & determinatam & contrahentibus rem ad indiuiduum. Zaſius.

B Incorpor. vt animæ) Huc pertinet conceptus formalis intellectui inhærens, vel conceptus aliquis habitualis.

C Naturalis exter.) Qualitates Elementorum ſunt vel naturales & inſeparabiles, quæ proprias eorum naturas inſequuntur, vel ſunt externę ſeu *ειςφερόμεναι*, quę in Elemeutis iam exiſtentibus ab externo agente generantur. Naturales ſunt *Motrices*; Grauitas & Leuitas: vel *Alteratrices*, quæ ſunt materia miſtorum, vel altioris & occultioris effectionis.

D Refracta) Media huc pertinet Qualitas: Dicitur autē media, quę fit remiſſis excellentiis qualitatum Elementorum. Eſtq; Thomæ Aquinati in 1. de Gener. & corr. propria qualitas miſti.

E Realis) Qualitatis realis alteratio eſt via ad generationem.

F Spirital. Intentionales) vt dantur ſubſtantiæ ſpirituales, quæ veriſſime ſunt ſubſtantiæ: Ita etiam dantur accidentia ſpiritalia, quæ veram habent entitatem licet minorem, quam accidentia materialia, à quibus proficiſcuntur. Reales enim ſunt principes qualitates: Intentionales ſunt de Principibus ortæ: vt de colore ſpecies coloris.

Ex Tabell. colligitur Qualitatem eſſe vel prædicamentalem, vel Tranſcendentem.

G Comparata) Similia qualitate conuenire dicuntur, id eſt, illud dicitur alicui ſimile, quod habet illius rei vel eſſentialem qualitatem ſeu *ὑποιόν* formam (ſic Filius dicitur ſimilis Patri ſuo, cum humanę eius naturæ ſit particeps) vel qualitatem aliquam animi vel corporis (Sic filius dicitur ſimilis patri ob virtutem, ob Temperamentum, ob lineamenta corporis.)

De qualitatibus Phyſicis in mixtis plenius.

Qualitates Phyſicæ elementares ſunt Primæ, Secundæ, Tertiæ.

Primæ
- Δραςικαὶ ποιητικαὶ quæ formam referunt.
  - Calor
  - Frigus
  - Qualitates formales.
- παθητικαὶ actionem excipientes ὑλικώτεραι: quę materiam inſtat habent, quę actionis expers tantum patitur
  - Humiditas
  - Siccitas
  - Qualitates materiales.

Ariſtoteles initio 4. Meteor.

Tales autem ſunt primæ qualitates de quorundam ſententia ſimpliciter, De aliorum vero opinione comparate, id eſt omnes qualitates ſunt promiſcue

Digitized by Google

ſeue & actiuę & paſſiuę: Calor tamen & actiuæ frigus appellantur ἐκ τοῦ μᾶλλον, id eſt quod habeant maiorem vim ad agendum & minorem ad reſiſtendum actioni. Humiditas vero & ſiccitas paſſiuæ cõtraria de cauſa. Ita poſteriores ſentiunt ex eo, quod & Ariſtoteles 4. Meteor. frigus ſcribit eſſe & τῶν παθητικῶν μᾶλλον, & ποιητικὸν ὡς φθαρτικὸν, i. efficiens corruptiuum: & experientia docet calorem etiam affici atq; pati à frigore, & frigus à calore (ſicut & calor in calorem, & frigus in frigus agit) humorem humectare, ſiccum exiccare. Itaq; ex primis qualitatibus alię vel ſolę vel maxime agunt: aliæ vel tantum vel magis παθητικαὶ ſunt.

Calor qualitas eſt congregans eiuſdem generis corpora: τὸ συγκρῖνον τὰ ὁμογενῆ Ariſtoteles libro ſecundo de ortu & interitu. Vulgo additur & ſecernens aliena: τὸ διακρίνον ἑτερογενῆ. ὁμογενῆ dicũtur etiam ὁμόφυλα, quæ eiuſdem naturę ſunt: ἑτερογενῆ vero ἀνομοιογενῆ. Caloris per ſe eſt συνορίζειν, colligere συγκρίνειν, ἑνοῦν, vnire. Separare eius eſt per accidens. Dum enim congregat ſimilia, eiicit aliena: etſi nõ neſciam Pythagoricos & Platonicos, inter quos Proclus, docere colorẽ per ſe diſſipare & ſegregare, congregationes vero fieri ab eo per accidens, & cũ tolluntur aliena à ſimilibus, ſequi hoc, vt ſimilia confluant & cõcurrãt. Procli rationes ſunt 1. quod omnia, quæ ſunt naturæ igneæ, diſſipandi virtutem habeant, quam inferunt omnibus ſenſibus & tactus deducatur à calore, & viſus à ſplendore diſſipetur, guſtatus ab acredine, quod omnia medicamenta calida ſunt διαφορητικὰ, id eſt diſſipandi vim habeant.

2. Quod omnia quæ colligendi vim habent, eiuſmodi ſunt, vt circumſtare & quaſi obſidere conentur id, quod eſt colligendum, & hoc modo in vnum cogant id, quod obſident, ſed ignis nõ hoc agat, vt obſideat corpora, ſed vt penetret. 3. quod ignis inter omnia Elementa ſit λεπτομερέστατον, id eſt tenuiſſimarum partium. Talia autem quæ ſunt, cum alia corpora ſubeunt, diſſipant potius, quã colligunt præterea quod ignis per ſe diſſipet, non colligat, arguere hoc quoque videtur, quod non tantum diuerſi generis quæ ſunt, inter ſe ſeparat, ſed ex his etiam ſingula, vt cum in maſſa diuerſorum metallorum liquefacit & reſoluit ſingula vt fluant: quam fluxionem pro diſſipatione haberi volunt: Cæterum probabilior eſt diſputatio eorum, qui calorem per ſe & κατὰ πρῶτον λόγον diſſipare volunt, & non per accidens διακριτικὸν eſſe hoc argumento, quod calor rarefacit & fluxa facit corpora, ea nimirum, quæ ab hoc liquefieri poſſunt, quæ fluxio διάκρισις id eſt ſeparatio ſeu ſecretio quædã his eſt autoribus, qui hanc fluxionẽ hoc docent ſequi κατὰ δεύτερον λόγον, id eſt ſecundario, vt ſeparentur aliena in mixtis, & vniantur ſimilia.

Cum enim funditur & fluit aliquid, vnumquodque ad ſuum genus concedit, eique adiungitur: vt in metallorum conflatione videmus, cum pura ſunt, ea quæ liquuntur, congregari & vniri in ſeſe, quando à terreſtri, quod liquefieri nequit & ſcoria eſt, ſeparantur. Quod aut χύσις ſeu fuſio, quam calor efficit, cauſa ſit ſeparationis, alienorum, & non ignis ſeu calor per ſe & primo docent hoc modo, quod ſi duæ res ſunt eiuſmodi, quæ vno & eodem tempore liquefiant ab igne, neque vna quam altera calorem ferre poſſit diutius, ignis in talibus nullam ſeparationem efficere poteſt, ſed con-

tra potius ita hæc cogit & vnit, vt ſepararari poſtea nequeant.

FRIGVS eſt qualitas promiſcue cogens & congregãs tam eiuſdem, quam diuerſi generis corpora; τὸ συνάγον καὶ συγκρίνον ὁμοίως τά τε συγγενῆ καὶ τὰ μὴ ὁμόφυλα, vt in congelationib. omnia, quæ frigus corripuit, promiſcue compingit ſine ſeparatione, ita in ſuccino cũ & beſtiolę, & feſtucę, & arenulę, & alia, atq; ita diuerſi generis corpora compacta reperiantur, neque hęc vno in loco, ſed per corpus maſſæ hinc inde ſparſa, argumentum etiam hoc eſt frigore eſſe cõcretũ, ſicut & illud, quod calore reſoluitur: Quod ſi caloris eſſet in ſuccino compactio ἑτερογενῶν, illa in vno loco, vt in ſuperficie aut fundo hærerent compacta, nec eſſent ſparſa diuerſis locis. Colligit igitur & frigus, ſed promiſcue & ſine ſeparatione, atque ita etiam cum obſtructione. At calor cum ſeparatione colligit, vt ſimul attenuet, rarefaciat & aperiat ſeu laxet & ampliet.

Humidum Ariſtoteli eſt τὸ ἀόριςον οἰκείῳ ὅρῳ εὐόριςον ὄν, quod à ſe non concluditur, ſeu determinatur in durabilem figuram aliquam, ſed facile ab alieno clauditur: Diffluunt enim humida, neque certam formam habent, cumq; hoc modo ſint ἀόριςα accipiunt figuram à quocunque continente. Figura autem claudit corpus, cuius πέρατα ſunt lineæ, quę deſcriptio aerem eſſe aqua (vt peripatetici docent) humidiorem oſtendit, cum aer ſit ἀοριςότερον, quam aqua: Neque enim aqua cum diffunditur, ita comminuitur, vt aer cum aqua ſit multo παχυμερέςερον, id eſt grandiorum partium quã aer, & in maxima diffuſione atque comminutione aquæ in rotundas tamen partes aliquas ſe colligat, quæ apparent & in conſpectu ſunt. Ἀόριςον igitur hic κατά τι accipiendum eſt, cum per ſe non habito reſpectu diffluxionis, aqua rotunda eſſe doceatur, & ita corpus eſſe ὡρισμένον propriam habens figuram. Porro humidum eſt δυσμεταβλητικώτερον, id eſt non facile actiones caloris & frigoris excipit, firmiter reſiſtit cum afficitur: minor tamen eſt in eo reſiſtẽtia, quam in ſiccitate.

Aqua etiã ὁρισμὸς eſt.

Humidum in rebus { Expreſſius. / Occultius.

In lacrimys arborũ eſt notius & expreſſius.
In gemmis concretis occultius: in metallis occultiſſimum.

Siccum deſcribit Ariſtoteles τὸ εὐόριςον μὲν οἰκείῳ ὅρῳ, δυσόριςον δὲ, id eſt quod ſuapte natura terminis concluſum in aliam figuram ab ea, quam habet, non facile redigi poteſt. Quid audio, inquiat aliquis. 1. Cinis & arena ſicca ſunt: At hęc non concluduntur figura certa, ſed diffluunt, & facile figuram à quocunque continente accipiunt. 2. Ignis eſt ex ſicciſſimis: at is accipit formam à camino vel furno, & cæteris, quæ comprehẽdit, atq; ita alieno termino formatur, & facile quidẽ ab omni corpore, quo continetur.

Reſp. Elenchus nõ cauſæ vt cauſæ hic eſt: Arena enim & cinis σύςασιν ſeu conſiſtentiam habent propriam eam, quæ in granis horum apparet, quę minime diffluit, ſed manet & δυσόριςος eſt, itaque accumulari etiam poſſunt, quod cum humiditas ideo, quia ἀόριςα ſunt, fieri nequit: qtamen coaceruata εὐόριςα fiunt à cõtinẽte, hoc eis accidit, nõ quia ſicca ſunt, ſed quia λεπτομερῆ, (tenuiorum partium,) Tenuia aũt habẽt hanc cum humidis cognationem, *quod non* facile circumſcribuntur ſuis finibus, at facile alienis, & ſunt ἀναπλαςικὸ, id eſt, ad replendum idonea, qualis eſt natura humidi, quam hac in parte tenuia referũt etiamſi per ſe ſicca ſunt.

Gracis eſt ὡρευθῆναι.
Quid δυσόριςον.
Quid ἀναπλαςικὸν.

Itaq;

Itaq; Ariſtoteles tenuia ſub humidis, & craſſa ſub ſiccis, alicubi cōprehendit. 2. Ignis figuram certam & propriam habet, quam nunquam exuit, hoc eſt σχῆμα πυραμοειδές. Cum hac ſua forma ſurſum tendit, quæ neq; diſſipatur neque diffluit, neque aliam figuram vnquam accipit, neque ſe terminis includi patitur. Sed contra potius cum terminis includitur nec habet ἀπόρροιν, (effluxū,) in vacuo loco ab incendio tum ignis ſuffocatur atq; ita extinguitur. Nō igitur ab ambiente ſeu continente vnquam formatur, ſed cum ſua & propria forma hæret in iis,quę corripit dum pabulū ex his vi ſua educere poteſt. Quod tamen ſe applicare vndique poteſt iis,quæ corripit, hoc ideo fit,quod & pabulum ſequitur,& quod tractabilis ſit &mollis,cum ſit rariſſimus & tenerrimus:atque hoc modo humidi εὐόριστον reprę-ſentat.(Sicut omnia quæ ſunt, λεπτομερῆ) cum ita exacte,vt humidū nunquam ad corpus continens cōformetur, & ſuapte natura δυσόριστον vel potius δυσοριστότατον eſſe non deſinat, & figuram pyramidalem ſuam immutabiliter retineat.

Siccum eſt δυσμεταβλητικώτατον, vel, vt loquuntur,maxime eſt omniū reſiſtētiæ, difficilime vim recipit atq;obruitur.Nihil enim magis repugnat agenti virtuti,aut difficilius tollitur & mutatur,quam ſiccitas, & facilius calor, frigus&humor euertuntur,quā quod eſt ſiccum,humectatur aut in humorem abeat.

Notetur obiter Phraſis:Reſiſtentiam habere magnam, quod eſt non facile actiones agētium qualitatem excipere, firmiter reſiſtere,cū afficitur firmum eſſe in reſiſtendo violentiæ ἐπικρατούντων,id eſt, Dominatum obtinentium, valde reſiſtere virtuti, id eſt,efficacium qualitatum. Hæc enim repugnantia qualitates ſpectat vt earum πάθος ſeu proprietas:& gradus habet,hoc eſt,maior,minor,maxima.

Secundę qualitates appellantur,quod ex primis fiant,&ad eas in principia reducantur teſte Ariſtotele, ſeu, vt alii loquuntur, quod de diuerſo primarum temperamento conficiant. Ceterum Scaliger.exerc.297. ſ. 4.ſcribit,falſum eſſe,ſecundas qualitates à primis oriri, quod ego nunc in medio relinquo. Hę qualitates vel ſub ſenſum cadunt tactus,guſtus,odoratus.viſus,&dicuntur Tactiles,Sapores, Odores, Colores,vel ſunt facultates quædā, quæ interuentu aliarum maxime tactilium à primis profluunt,nempe facultas generandi carnē, quę eſt à ſiccitate & leni deterſione : facultas cicatricem inducendo,quæ eſt à valida ſiccitate & vi conſtringente : facultas glutinādi, quę eſt ab iiſdē,ſed moderatiorib.G. Scrib. in Phy. Quod attinet ad qualitates ſecūdas,quę ſub tactū cadūt,eę ſūt durities, mollities : lenitas ſeu lubricitas & ariditas : leuitas & aſperitas:craſſities & tenuitas(vel ſubtilitas:)grauitas&leuitas.

Durities eſt qualitas ſecunda,quæ partiū eſt exiccatarum, vnde corpus dicitur durum(σκληρὸν.)

Mollities eſt qualitas humiditatē participās, Corpora tactui cedere faciens,ſecundū quam corpus dicitur molle.

Durum ex ſicco eſt & terreſtri,niſi ex humore conſtrictū ſit,aut propter copiā & plenitudinē durū,ſicut vtrē aere aut aqua turgentem dicimus durum.

Molle cōtra aqueo vel aerio humore ſupāte fit,vt caro pruna ceraſa mollia ſūt. Lubricitas ex humiditate eſt,vnde corpus dicitur lubricū: Ariditas ſeu friabilitas ex nimia ſiccitate : vnde quid aridum dicitur.

Lubricum ſeu Lentū, γλισχρὸν, quod & viſcidum appellatur, ex aeris & aquę partibus dominantibus temperatur, vt in humore frigido inſit aliquid humidi aerii.Scal. Lentū cedendo vincit.

Digitized by Google

Aridum ſeu rigidum & friabile, quod ψαθυρὸν græcis ex aqua & terra eſt (vt cōmune lutum: ſed argilla aliud eſt, quia in ea eſt lentum, & ἐπικρατεῖ, id eſt dominatur aerium & aqueum) Et talia habent nimirum aeris. Eſt igitur humidi aquei & ſicci terreſtris crama ſeu mixtio.

Leue ſeu glabrum etiam eſt ex aeria & aquea materia dominante & copioſa vtraque: ſequitur igitur humorem dominantē, pro eo etiam lene dicitur, & lenitas dicitur qualitas corpus æqualiter compoſita & plana reddens, vt in cryſtallo gemmiſque aliis. Læue eſt in quo tangendo fit motus continuus & æqualis. In eo non poteſt eſſe breuior ſuperficies. Itaque rectitudine definietur mathematice.

Aſperitas (τραχὺ) & ſcabritia contra à ſiccitate eſt. Non enim poteſt deficiente humido ęquabilis mixto fieri. Ideo nō fit ſuperficies plana ſeu leuis, ſed quædam eminent, quædam ſunt depreſſa. Aſperum igitur eſt, cuius partes minores ſuperficiei, nō ſunt æqualiter continuæ. Huc pertinet Scabrū. Craſſum (παχὺ) terreſtre eſt: etſi & aqua παχυμερέστερον eſt. Talia igitur ſunt, in quibus dominatur ſiccum terreſtre, aut humidum aqueum, atq; hęc quidem minus, illa magis. Ita tenuia (λεπτὰ) ſunt, in quibus ſuperant igneæ & aerię partes. Tenuitas autem qualitas eſt, qua partes corporis ſubtiliter comminuuntur: Ea eſt in aere puro.

Quid qualitatis motiuæ.

Leuitas eſt qualitas, qua quid mouetur breuiſſima linea ſurſum propter dominatum naturæ aeriæ.

Grauitas eſt qualitas, qua corpus mouetur breuiſſima linea deorſum propter dominatum naturæ terreæ. Itaque hę qualitates ſeu δυνάμεις dicuntur motiuæ, hoc eſt, quæ poſſunt mouere quæ mouent potētia. Mouentes dicūtur cū mouent. Denſitas eſt qualitas ſolidius firmiuſq; corpus cogens, nec admittens rimas in ſilice & cote, vt glacie & ferro. Cauſa eius eſt vniformitas. Nam inter quæ nihil aliud intercedit, eius partes interſe aptas eſſe neceſſe eſt id, ꝙ denſo conuenit: quod ſępe difficile eſt ſolubile, vt viſcum. Scal. ex. 283.

Raritas eſt qualitas, propter quam hiant quaſi partes, vel lumen tranſmittunt: vnde corpus rarum dicitur, vt nubes ſpōgia, cinis, pumex, Caſeus oculatus, id eſt, pumicoſus fungus. Rarum ſeu μανὸν Scaligero dupliciter dicitur. Aut quia trāslucidum eſt, tametſi partium cohęſione multa ſit pręditum, vt aqua aut inter cuius aliquas partes, & alias partes alius generis minus ſolidum aliquid intereſt. Exempli gratia vel aer vel aqua in ſpongia.

Sunt autē rara & arida affinia eodem iudice Exerc. 16. ſect. 1. vbi dicitur ſimilem ac veram naturā obtinere rara & arida neque potius re quā definitione differre hoc eſt non genere ſed modo quod omne aridum ſit rarius ſeipſo nō arido. Vide Exerc. 74. ſ. 8.

Sapores habēt ſedem in humido, per ſiccum percolato, dulcis ſapor calorem temperatum arguit, & qui humidum cum ſicco optime miſcuerit: & quo maior calor, eo maior dulcedo, & cōtra tanto minor, quo calor remiſſior, vt moderata dulcedine poſita in iis quæ ſine illa moleſtia guſtum afficiunt, vt panis, pinguedo, aqua: Incremento Caloris poſt hanc moderatam dulcedinem fit in primo gradu exuperans dulcedo, qualis eſt ſaccari. In ſecundo dulcedo magna, ſed non ſimplex: qualis eſt mellis, in quo & acrimoniæ aliquid ineſt: vlterius tamen ſi intendatur calor, pro materia, ſeu ſubiecta re, in qua hęret, fiunt ſalſus, amarus, acris ſapor. Nam hi ſunt ſapores calidi: In remiſſione autem caloris fit primo dulcedo obtuſior. Secundo inſipidum, poſtea, acerbus, auſterus, acidus, qui ſunt frigidi. Ita enim à mo-

Gradus dulcedinis.

Digitized by Google

à moderata dulcedine per frigoris exuperantiam recedunt, ſicut illi per caloris. Salſus eſt ex calore exuperante in ſicco terreo aduſto & attenuato à calore, quo tum humidum afficitur, quod non eſt in tali ſapore copioſum, ſed exiguum & percoctum. Amarus fit adhuc creſcente magis calore in tali ſubiecto. Nam amara calidiora ſunt ſalſis, & minus habent humidi, quam ſalſa, neque vllus ſapor ſiccior eſt, quam amarus. Acris fit cũ tantus calor in materiam ſalis aut valde etiã humidam incidit, & quæ habet admixtum ſiccum terreum minus copioſum. Hęc enim coquens & attenuans calor vehemẽs efficit acredinem: ſed cum frigus calorem ſuperat fiunt cruditates, actione caloris impedita. Eſt autem frigus hoc in ſubſtãtia, quæ habet vel ſiccum terreum, vel humidum aqueum Recedunt igitur à temperamento per frigoris & cruditatis exceſſum & ſunt reliqui ſapores tẽperamenti frigidi ſubſtãtiæ terreſtris vel aqueæ.

Auſterus, qui & ſtipticus Galeno, fit, cũ in materia terreſtri, & quæ parum humoris habet, frigus quidem dominatur, non tamen ſummum frigus, ſed cum quo caloris quoq; coniunctum ſit tantum, vt virtus huius aliqua apparere poſſit, qui calor humorem exiguum illum attrahat, & cum ſicco terreo aliquantulum attenuato miſceat, vt nõ prorſus terrea natura in hoc exuperet. Sic & pauci humoris & attenuati ſicci, & caloris alicuius, & non ſummi frigoris argumentum eſt hic ſapor. Acerbus autem Græce ςρυφνὸς in materia terreſtri eſt & ipſe, quę multo plus frigoris habeat, & caloris minus quã auſteri materia. Ideo Galenus ςρυφνὸν eſſe ſcribit ἐπιτεταμένον αὐςηρὸν, id eſt intenſum auſterum: ſi enim frigus intẽdatur, & minuatur calor, ex auſtero acerbũ fiet; Vincitur in hoc ſapore ita calor à frigore, vt actiones caloris, impediantur, & non poſſit neque conficere, neque attenuare ſiccum, & cum humido commiſcere, ſed leui tantũ impreſſione hæc duo efficiat, & propterea materia terreſtris manet quam minime affecta. Acidus ſuperat frigore vtrumq; ſed non eſt in ſicco terreo, ſed in humido aqueo. Calor enim in hoc ſapore tantum incepit agere in humidum & ſubtiliores partes terrei ſicci adurere, atq; ita defecit, & exhalauit multo ante, quã terminum aſſequi potuit. Prodit igitur & humoris copiam, atque ſubtilitatem, & caloris veſtigia in aduſtione partium, & ipſius caloris euaneſcentiam. Hæc ſaporum diſcrimina examinari poſſunt in vua immatura & aceto, & ijs quæ inter hęc extrema ſunt intericcta, nempe vua matura, muſto vino, quod deferbuit, & vino vetere, Mel. 3. Phyſic. Hæc de ſapore, qui qualitas eſt facta partis ſiccæ percolatione in humido, à calore. Odor eſt affectio, quæ à ſiccitate rei habentis ſaporem permanat ad nares, Alex. Aphrodiſ. de ſenſu & ſenſ. Odor conſiſtit in ſicco aerio aliqualiter, vt loquitur Thomas Aquinas in 2. de anima, cõtẽperato. In odore dominatur ſiccitas, ſicut in ſapore humiditas fere: Eſtque gratus vel ingratus.

Ad colorum eſſentiam cum elemẽtorum qualitate lux concurrit. Scalig. exerc. 325. ſect. 5. Eſtque color in extremitate perſpicua terminati.

Hæ qualitates ſæpe coniunctæ reperiuntur, vnde aliqua earum familiaritas & cognatio intelligitur. Quædam enim tenuia ſunt rara, quia tenuia ſunt, quorum naturalia minima ſunt puſilla, Scal. ex. 273. Denſum ferrum idemq; craſſum denſiſſimi nerui fibræue roboris & craſſiſſimi.

Tenue aliud eſt, quam anguſtum, illud λεπτὸν, hoc ςενὸν, illud habet τάσιν, extenſionem, vt ait Ariſtoteles. Hoc au-

Digitized by Google

tem ἄγχει ob laterũ viciniã. Itaq; carpit abuſum vocis in Cardano Scaliger his verbis, loquẽdi modum quo meatus (ideſt cauitates) vocas tenuiſſimos, minus è natura vocabuli reor eſſe, (intelligit Scaliger per naturam vocabuli propriam & familiarem ſignificationẽ vocabuli tenuis, nõ peregrinã.) Tenue namq; exile eſt extenſum: Aer purus & tenuis ait Cicero. Sic tenuis ſubſtantia Galeno eſt, quę ad minima facile redigi poteſt: In ſiccis quidem mutuo abſceſſu ſeparabilia: In humidis viſcidis productilia: In aqueis, quæ poſſunt ſubire & penetrare. Sæpe etiã qualitatũ harum fit cõmutatio. Nã idem lapis denſus fuit, qui rarus poſtea. Scal. exer. 283. ſ. 2. In lapide vbi humor ille, qui eſt autor denſitatis Scal. ex. 283. ſ. 1. exuſtus aut exuct⁹ fuerit, hiãt partes & fit rarũ corpus vt pumex. Sanguis qui craſſus eſt, attenuatur in mãmillis & teſtibus, ideſt fit partiũ tenuiorũ. Tenerũ aliud eſt quã friabile Scal. ex. 299. ſ. 3. idemq; etiam inter friabile & lentũ diſtinguit. Friabile eſt cuius partes abſiſtũt facile, eſt continuum, quod facile diſcretum fieri poteſt: Tenerũ vero, quod totum conſtat cõtinuatioue quanquã motis partib. Græcis Tener dicitur τέρην per metatheſin. Lentũ eſt quod tractu aut compreſſione diſſipari facile nequit, ceſſione vincens, non reſiſtentia.

Sunt & hæ παθητικαὶ δυνάμεις & ἀδυναμίαι Ariſtoteli, quæ de primis qualitatibus & materia rei aliquid oſtendunt concretile, incõcretile: Liquabile Illiquabile, Mollificabile, Immollibile ſeu immollificabile: Humectatile, Inhumectatile: Flexile, Inflexile: Fractile, In fractile: Friabile, Infriabile: Impreſſile, Inimpreſſile: Formatile, Informatile: Preſſatile, Impreſſatile: Tractile, Intractile: Ductile, Inductile: Fiſſile, Infiſſile: Sectile, Inſectile: Tenax, remittens: Denſatile, Indenſatile: Combuſtile, Incombuſtile: Exhalabile, Inexhalabile.

CONCRETILIA.

Concretilia, quæ Græcis ſunt πηκτά, ſunt quæ indurari atque aſtringi vel concreſcere ſeu compingi poſſunt, nempe quæ humorem aquæ aut aqueum in ſe continent, ſiue inſitum ſiue aduentitium.

Nam compactio exiccatio quædam eſt & exiccatio humoris eſt tantum. *Quæ compinguntur.*

Compinguntur talia vel à calore, vel à frigore. A calore ſic, vt exiccetur atque excoquatur humidum & euaporet: vt in NITRO & SALE. A frigore ſic, vt exprimatur ſeu elidatur calor: vt cum aqua in glaciẽ aſtringitur. Tunc enim Spiritus & aeria, quæ congelari non poſſunt, & conglaciationem, dum aſſunt, impediunt. in hoc eliduntur, & pura aqua relicta conſtringitur. Itaque in alijs humoris, in alijs caloris defectus compactionis (πήξεως) cauſa fit. Sed quæ humore deficiente aſtringuntur, terrea ſunt, & quæ calore, aquea. *Modi compactionis.*

Caue autem cum barbaris dicas, concreſcibilia & compingibilia.

INCONCRETILIA ἄπηκτα ſunt, quæ concreſcere & aſtringi nequeunt, nempe ea quę aquei humoris in ſe nihil continent, neque ſunt ge neris aquei, ſed plus habent caloris & terrei.

Appellantur autem, aquei generis ea, quorum humor conſumi & in vaporem reſolui poteſt, qui vapor poſtea in aquã condenſatur, qualia ſunt vinum, Lixiuium, vrina, ſerum: ſunt & ἄπηκτα (inconcretilia) quæ ſunt lenta. Neq; enim ſicceſcere poſſunt lentore humorem conſeruante ne exiccetur.

ELIQVABILIA.

Eliquabilia, quæ vocant, Græcis ſunt τηκτά, id eſt, quæ liquefieri poſſunt. Nam quæ calore deficiente, atque ita frigore vrgente compacta ſunt, ea à calore liqueſcunt. Quæ vero ex humoris defectu conſtiterunt vrgente calore, hæc cum calor & ſiccitas compegerit

Digitized by Google

pegerit, humido & frigido reſoluuntur, vt Nitrum, Sal, Terra lutoſa. Sunt igitur πηκτά, quæ humorem habent in ſe congelatum, aut quæ ſicca ſunt & terreſtria, ſed ita compacta, vt poros habeant amplos, quos humor ſubire poſſit.

Ineliquabilia.

Ἄπηκτα vero ſunt, quæ & à calore & à frigore atque, ita ab vtroque non ab alterutro tantum compactionem ſuam habent, calore reſoluente humorem, & frigore exprimente Spiritus & aeria: vt Ollæ. In his enim neque frigus neq; calor habet quod agat amplius, & ſi ſoluerentur à calore & frigore, ſimul ſoluerentur, quod fieri non poteſt. Item quæ ita coierunt, vt poris ſint anguſtioribus, quam vt humor ſubire poſſit.

EMOLLIBILIA,
Immollificabilia.

Emollibilia ſeu Mollibilia μαλακτὰ & ἀμάλακτα, ſunt, quæ molliri poſſunt aut non poſſunt manente ſubſtantia. Talia ſunt, non quæ aquea ſunt maxime, ſed quæ plus terræ habent, ita tamen, vt omnis humor in his ſit exiccatus. In mollibus enim & ſiccas ſeu terreas & humidas partes eſſe oportet & æqualiter mixtas, aut certe humidas non multum ſuperari à ſiccis. Ita neque aqua, neque aquea mollia ſunt. Et glacies non mollitur, ſed liquitur. Nihil enim aut perparum habet terrei. Sal, Nitrum nihil habent humoris tenuioris, ideo neque ipſa molliri poſſunt, ſed liqueſiunt, quod humoris craſſi adhuc aliquid habeant, qui liquitur humore frigido accedente.

Fictilia etiam ſunt ἀμάλακτα, quod nihil aut perparum humoris habeant, aut quod humor, qui molliat, non poſſit poros ſubire. Sunt autem μαλακτά, vt ferrum, aurum, argentum, cera, pix, quæ trahi aut duci poſſunt.

Humectatilia, Inhumectatilia.

Τεγκτὰ ſunt, quæ aquam ſiue alium humorem accipere atque imbibere poſſunt: ἄτεγκτα, quæ non poſſunt. Neque enim quicquid humore perfunditur, etiam humorem accipit: ſed humor alias ſuperficiem tantum imbuit (ſuperficiaria humefactio hæc eſt) alias interiores partes.

Quæ in ſola ſuperficie madeſiunt, διερὰ (madida) ſunt Ariſtoteli: quæ per totam ſuam ſubſtantiam vel præcipuam partem rigantur atque ita humida, &, quod conſequens eſt, molliora redduntur, neque tamen diſſoluuntur, τεγκτὰ ſunt & βεβρεγμένα (humectata, macerata.) Nihil enim τεγκτὸν eſt, quod non fiat mollius: ſicut Lana, Terra, Spongia. Ἄτεγκτα ſunt fictilia, Æs & metalla alia: Sal & Nitrum etiam ſunt talia. Quæ igitur τεγκτὰ ſunt, terrea eſſe vel ſicca oportet, & vt meatus ſeu poros habeant eiuſmodi, quæ ad molliciem per humorem deduci poſſint, & firmior ſit ſeu durior, quam aquæ, ne diſſoluatur ſubſtantia. Ἄτεγκτα ſunt his contraria, vt glacies & aquea omnia.

Flexibile, Inflexibile.

Καμπτὸν flexile eſt, ἄκαμπτον inflexile ſeu rigidum. Flexile autem humor efficit aqueus & aerius, & pro eo vt humor eſt tenuis, craſſus aut lentus, diſcrimina in flexionibus apparent; & in rectum aut curuum ſtatim redit, aut non redit, vel facile aut difficulter redit flexibile. (Inde iudicatur de præſtantia ferramenti in gladiis & arcubus.)

Digitized by Google

Quod inflectitur humore exareſcente flexile eſſe deſinit & fit κατακτὸν.

Ruptile, fractile.

Κατακτὸν eſt quod rumpi poteſt: ἀκάτακτον, quod rumpi non poteſt. θραυστὸν eſt fragile: ἄθραυστον non fragile.

Differunt autem κατακτὰ & θραυστά, quod κάταξις in magnas partes & non multas, duas plerumque, materiam diuidit & diducit: θραῦσις in multas pro eo vt cadit & plures duabus rem comminuit.

Ita virgultum, os κατάγνυται, & κατακτὰ ſunt non θραυστά. Vitrum, teſta, glacies, ſuccinum & ſimilia, θραύεται, id eſt, θραυστὰ ſuut & ἀκάτακτα.

Quædam vero & κατακτὰ ſunt & θραυστά, vt fictile. In lingua latina fractionis verbum de vtroque vſurpant, & ruptiones de mollibus ferme dixerunt, aut non rigidis, & quæ trahendo diſſiliunt: vt filis, funibus, panno, quæ ῥῆξις eſt: vel κατάρηξις potius fractio eſt: θραῦσις comminutio. Transfertur & fractio ad lineas, vt cum dicitur linea recta à ſe ipſa fracta diſcrepat. Franciſco Vatablo Ariſtotelis interpreti κατακτὸν eſt fractile: θραυστὸν friabile: ἀκάτακτον infractile: ἄθραυστον infriabile: δυσκάτακτον frangi pertinax ſeu fractu contumax. Itaque hæc nominum explicatio eſt. Ad rem quod attinet omnis & ruptio & fractio poros ſequitur.

Nam qua parte continua eſt Materia, ibi nihil rumpitur aut frangitur. Nullum autem corpus à natura ſis miſceri poteſt, vt totum ſolidum ſit & continuum.

Poros igitur ſeu meatus habent naturalia corpora omnia, ſed alia plures, alia pauciores. Illa rara appellantur, hæc denſa corpora.

Item pori in alijs corporibus ſunt παραλλὰξ ſeu παραλλάττοντες (vtroque enim modo Ariſtoteles loquitur) id eſt, permutati ſunt, vt vnus in longum, alter in latum protendatur, qui ſunt obliqui & recti, neque per totum corpus pertineant, ſed aliquo tantum vſque: alij per totum corpus pertinent.

Quæ igitur poros habent & multos παραλλάττοντας θραυστὰ ſunt, & pro meatuum copia & ſitu comminuuntur. Quorum vero pori vniuſmodi ſunt & per totum pertinent, κατακτὰ ſunt: Quæ vtriusque generis poros habent, & θραυστὰ ſunt & κατακτά.

Ita hæ δυνάμεις & ἀδυναμίαι præcipue ſubactionem humidi cum ſicco arguunt: vnde meatuum eſt ſeu pororũ in corporibus diuerſitas & humoris penuria. Ariſtoteles glaciem etiam inter θραυστὰ nominat, quale eſſe docent oculi. Ergo & hæc poroſa erit.

Quomodo vero cũ ſit aqua aſtricta, quæ poros non habet? Sed non eſt aqua ſimplex glacies, ſed habet aliquid terrei, eſſe parum, vnde ſubtilior humor euaporauit & ex glacie lapis fit cognominis.

θλαστὸν, ἄθλαστον.

His verbis aliter Galenus, aliter Ariſtoteles vti videtur. Eſt autem θλαστὸν, quod cedit tactui ſeu impreſſioni in profundum, extrema ſuperficie illæſa manente, ſiue dura ſint, ſiue mollia (id eſt mollia ſimpliciter ſiue comparatione) θλαστὰ & dura pulſata aut icta perculſioni ſic cedunt, vt impreſſionem recipiãt, vt metalla, æs, plumbum, aurum, ferrum: ligna etiam nunc arte quædam θλαστὰ reddũtur. Hæc igitur ſunt δύσθλαστα. Mollia θλαστὰ ſunt, vt cutis hydropici aut alio humore inflati corporis, cera, adeps, quæ tactui cedunt & εὔθλαστα ſunt.

Ἄθλαστα ſunt vel dura, vt lapis, fictile, vel humida, quæ vulgo non recte mollia, vel aqua quæ cedit impreſſioni, ſed nõ κατὰ μέρος ſuperficiei ſuę ſed κατὰ ἀντι-

μετά-

μετάςασιν, id eſt, loci mutationē, qua ſe ei, cū cedit, circūfundit, quæ eſt & ἀντιπερίςασις Ariſt. Nam in eadē ſignifitione vtroq; verbo vtitur. Sunt igitur θλαςά, in quib. humor eſt, & hic quo eſt maior, tenuior & rarior, eo facilior eſt impreſſio. Sicca & terrea δύσθλαςα ſunt, vt ferrū. Etiam in quib. ſiccæ partes cū viſcoſo humore miſcentur, vt in ære, argento, auro, quæ tamen minus ſunt quā ferrū, δύσθλαςα quod humoris plus habeant & melius temperati. Ἄθλαςα ſicca ſunt & denſa. Ceterū quidam qui doctrinam Ariſtoteleā de his explicandā ſibi ſumpſerunt, cōpreſſilia nominant nō θλαςά, ſed πιεςὰ qualia ſunt, Lana & ſpongia (quæ non ſunt θλαςά.) atq; θλαςὸν & πιεςὸν latinis nominibus non diſtinguunt.

FORMABILIA, non formabilia.

Πλαςὸν, ἄπλαςον eſt, quod fingi ſeu formari ſe patitur aut nō patitur. Formabile illud, hoc non formabile. (Informabile ambiguū eſt: Interdū enim eſt quod informari poteſt (vt in doctrina de materia) ſic eſt affirmatum. Interdū quod formari nequit, vt hoc loco. Sūt autē πλαςὰ ex genere τῶν θλαςῶν, ſed ea tantū quæ εὔθλαςα ſunt, id eſt, quæ impreſſionē facile admittūt & eā retinēt ſeu cōſeruāt, vt impreſſio ſit μόνιμος, id eſt, durabilis, qualia ſunt, cera, lutū. Sunt igitur πλαςὰ mollia & lēta, quæ continuatione partiū obſeruata omnē ſitum recipiūt, in quib. nimirū eſt humor aerius multus, qui tenax eſt & lentus, vt in cera, vel partes terreæ cū humido mixtæ ſunt, quæ propter pōdus ſitum acceptum retinent, vt lutū. Ἄπλαςα & δύσπλαςα ſunt omnia, vt metalla, & εὔθλαςα ea, quæ θλᾶσιν ſeu impreſſionis cauum non retinent.

PRESSIBILE, non compreſſibile.

Πιεςὸν eſt quod compreſſionē admittit (ἀπίεςον quod non admittit.) Talia ſunt θλαςὰ eiuſmodi, quæ & εὔθλαςα ſunt, & impreſſionis cauū non cōſeruant. Hæc enim ἄπλαςα ſunt & πιεςὰ tantum ſicut medulla ſambuci, ſpongiæ & lanæ. Q; cōpreſſionem non admittunt, vt in ſeſe coeant, ſuperficie externa manēte integra & ſibi permiſſa in priſtinum ſtatum ſuum redeant. Πιεςὰ igitur ſunt rara corpora, & quæ in meatibus ſeu foraminibus corpus contineant mollius quā ipſa ſint, id eſt aerē, qui vulgo vacuū eſt, aut humorē fluidū, vt in ſpongia aqua plena. Ἀπίεςα quę meatus tales, aut humidū molliens nō habent, vt, lapis, ferrū, pumex, cera, aqua & omnia humida, cum cera quidē in vulgatis exēplis Ariſtot. inter πιεςὰ referatur, ſed falſo vel librarij culpa, vel vt ſit ἁμάρτημα μνημονικὸν, quod poſterius magis ſuſpicatur doctiſſimus Eſramus R. quē hæc docentē ſumma cū voluptate audiui: Et ſane in his facile fit vt impingatur & vnum pro altero nominetur. Ita lutum etiam nominat inter πιεςὰ, quod proprie eſt πιλητὸν. Habet enim cōpreſſionē durabilē ex qua nō redit in ſtatū priſtinum. In capite περὶ ἑλκτῶν & aqua inter πιεςὰ ab Ariſtotele nominatur errore manifeſto. Cera igitur propter poros paucos & anguſtos nō eſt πιεςὸν, ſicut nec τηκτὸν, & deſcriptiones Ariſtotelę τοῦ πιεςοῦ ceræ inter hæc locum non concedunt.

TRACTILE, non tractile.

Ἑλκτὸν eſt quod trahi poteſt: Ἀνελκτον quod trahi nō poteſt: id eſt quæ ex reb. nō duris, atque ita ſine ictu extenſionē in latus ſeu tranſuerſum admittant, ita vt cōtinua maneant. Ἑλκτὰ ſunt pilus, lorum, neruus, maſſa farinæ ſubactæ, viſcum, phlegma, mel, pix liquida, ſaccarum. Ἀνελκτα ſunt aqua, lapis, lignū. Ex genere τῶν ἑλκτῶν quædam ſimul & πιεςὰ ſunt, vt lana: Quædā ἑλκτὰ & nō πιεςὰ, vt phlegma: Quædam πιεςὰ & nō ἑλκτὰ, vt ſpongia. Diſcrimināda etiā hic ſunt γλίσχρα (viſcoſa) & ἑλκτά.

Digitized by Google

Quædã.n [illegible] ὢν ἐλαστῶν γλισχρὰ ſunt, atq; ea quidẽ [illegible] æ alieno humore imbuta ſunt, vt n[illegible]ſſa farinæ, gummi reſolutũ in aquam, [illegible] ꝓpriũ humorẽ habẽt ἐνεργείᾳ, vt mel, pix liquida, ſaccarum: Quædã δυνάμει tantũ humorem in ſe continent, eaq; ſunt ἐλαστὰ tantum, nõ γλισχρά, vt lana. Hæc vero δύναμις & ἀδυναμία humorem lentũ arguit, & in quibus humor aerius & aqueus cũ omnibus partibus ſicci terrei bene ſit cõmixtus & partem cũ parte probe ac firmiter nectat: Quę vero ita ſunt ἐλαστὰ vt ſibi permiſta in ſtatũ priſtinũ reuertãtur, in ijs humor ſiccitate terminatur, q̃ cõſtrictionis cauſa eſt. Ἀνέλαστα omnia vel non habent humoris ſatis vel temperamentum humoris cũ ſicco, non plenum, non perfectum.

Ductile, Inductile ſeu non ductile.

Ἐλατὸν eſt quod duci, ἀνήλατον quod non duci poteſt. Illa & dura ſunt atque ita non niſi icta ductilia ſunt. Intelligitur autẽ DVCTVS talis quo vno ictu ſuperficies in latũ & profundum extẽditur κατὰ μέρος, id eſt non tota ſuperficies ſimul, ſed ea pars, quæ tunditur: Afficiuntur autem & mutantur in talibus vno ictu vel duo vel tria διαστήματα (dimenſiones.) Mutato enim profundo ſimul etiam latitudo, interdum & longitudo mutatur, vtrumque ſic vt creſcat profundum aut vt decreſcat. Ἐλατὰ nonnulli cum ijs miſcent quæ θλαστὰ ſunt, non recte, vt videtur. Nã etſi non ſunt metalla θλαστά, ſed δύσθλαστα & ἐλατὰ ſimul, diſtinguit tamen hæc Ariſtoteles. Nõ enim omnis θλάσις etiã longitudinis aut latitudinis dimenſionem mutat, ſed magna tãtum non parua. In extenſione vero τῶν ἐλατῶν θλάσιν fieri neceſſe eſt & magnã. Et ſunt omnia ἐλατὰ etiam θλαστά, ſed non omnia θλαστὰ etiam ἐλατά, vt lignum, quod tamen arte quadã nunc ita, vt metalla, ἐλατὸν redditur, vt ſicut metalla ſignationem recipiant numiſmatum inſtar, atq; ita aliquo etiã modo ἐλατὸν fieri videatur. Ex genere etiã τῶν πηκτῶν quædam ἐλατὰ ſunt Ariſtot. vt cera & lutũ, cũ neutrum ſit πηκτόν. De cera.n. dictum eſt ante & lutum eſt πιλητὸν potius quam πηκτόν, niſi quod πιλητὰ ex genere ſunt τῶν πηκτῶν. Ἐλατὰ vero habent vel humorem tenuẽ, cum lẽtore mixtum, vel humorem tenuem & lentũ cum partibus ſiccis firmiter ſubactum, vt nexa inter ſe firmiter cohæreant nec facile diſſoluantur. De hac poſteriori cauſa metalla ſunt ἐλατά, cum lapides non cedant percutienti, ſed rumpantur aut comminuãtur, cum humor non ſit qui partes terreas contineat, ex genere ſunt τῶν πηκτῶν. Quo vero humor eſt ſubtilior, magis miſcetur terreis partibus meliusque eas ſubigit & comprehendit atq; continet: Ita aurũ eſt ductibilius argento, argentum ære, æs ferro & plumbo, ferrũ tamen magis eſt ἐλατὸν quã plumbũ albũ aut nigrũ, nõ quod humidius ſit, ſed ꝗ terrearũ & humidarũ partiũ in hoc maior ſit ſubactio, vel, vt loquũtur, firmius tẽperamentũ.

Profundũ ſubſtantiue pro profunditate.

Porro fertur, Tiberio principe, excogitatũ vitri tẽperamentũ, vt ductile ſeu flexibile id inſtar chartæ fieret. vid. lib. I. rerum memor. Guidonis Panc.

FISSILE, non fiſſile.

Σχιστὸν ſeu fiſſile, das ſich ſpalten láſſt/ eſt ꝗ amplius quam qua parte attingitur ab eo quod diuidit, diuidi poteſt: ſeu ꝗ poteſt vlterius diuidi quam à diuidẽte diuiditur, vt Ariſtot. definit. Talia quæ ſunt poroſa ſunt κατὰ μῆκος, ſeu poros habent in longum extenſos & Spiritu plenos, qui pori quaſi venæ ſunt & arteriæ eius quod finditur. Cũ enim initium ſit apertionis foraminũ ſeu pororũ, à findente Spiritus qui intra poros continetur impetu mouetur & fiſſionem adiuuat, cũ πνεῦμα ſit ex ſententia Ariſt. κινητικώτατον: non.n. nunquam cum ſtrepitu erumpit, & ligna σχιστὰ cum ſono diſſiliunt. Arbores etiam eorũ lignorũ quæ σχιστὰ ſunt pro-

Digitized by Google

cæriores ſunt cæteris,quod de poris rectis ſeu in longū extenſis argumentū eſt: Qui pori & ſpirituum incluſorum copia fiſſionis cauſa ſunt, & præterea mediocris ariditas vel lentoris vacuitas,qui partes firmius continet;Itaque & nodoſa ligna minus ſunt fiſſilia,quia foraminum directio impeditur: Neq; querna ligna etiam non nodoſa facile finduntur,quod habent poros non æqualiter in longū tendentes. Sicut autē in ijs quę θλαςὰ ſunt,ita & in genere τῶν σχιςῶν καὶ τμητῶν (id eſt fiſſiliū & ſectilium) ſciſſio & fiſſio poros ſequitur. Sunt igitur ex commemoratis cauſis ἄσχιςα & mollia omnia,quæ per ſe & ſimpliciter mollia ſunt, non cōparatione, & ex duris ea tantū quæ vel humida ſunt ſeu ἰλκτὰ vel θραυςὰ vel θλαςά: Etſi ligna θλαςὰ cum ſint σχιςὰ ſunt, nō tamen ita ſunt θλαςὰ vt metalla: & fiſſilia ligna minus ſunt θλαςὰ quam non fiſſilia. Simpliciter vero mollia, & quę dura ſūt & θλαςὰ, vt metalla:hæc inquā cum σχιςὰ non ſint τμητὰ ſunt.

SECTILE,non ſectile.

Τμητὸν ſectile eſt,ἄτμητον inſectile.Τμητὰ ſunt quæ ita ſecando diuidi poſſunt vt non neceſſe ſit diuiſione vlterius quā qua parte à ferramento diuidentis attingitur progredi, aut diuiſio vt ferrū antegrediatur.Diuidūtur igitur τμητὰ ſeu ſectilia cousq;quousq; ſecās ferramētū ſeu quicquid eſt,quo ſectionis fit diuiſio,acie ſua pertingit:fit tamen nōnunquā vt idē ſit & σχιςὸν & τμητόν. Tale ſiquid eſt aut eſſe poteſt, in eo ſectionis diuiſio fiſſionem ſimul cōmouere poteſt: etſi cōmuniter quod fiſſile eſt non eſt ſectile,cum habeāt meatuum ſeu foraminum ſitum cōtrariū. Cum igitur τμητὸν deſcribit Ariſt.dicit,non eſſe neceſſe vt diuiſio diuiſorē antecedat. Hoc.n ſibi vult eo in loco neceſſitatis mentio. Sunt autem τμητὰ mollia & dura τῶν θλαςῶν,vt caro, cera, metalla & quæ non ſunt θραυςὰ. Cauſa τοῦ τμητοῦ eſt foraminū ſeu pororum poſitus in latum ſicut fiſſilium in longum:cum.n & ſectio & fiſſio & fractio,poros ſequitur, fiſſilia in longū,ſectilia in latum diuiduntur. Præter hunc pororū ſitum requiritur etiā materia non duriſſima & ſicciſſima:ideo θλαςὰ eſſe oportet quæ τμητὰ ſunt,ſiue εὔθλαςα ſint ſiue δύσθλαςα. Ideo ἄτμητα ſunt ea quæ θραυςὰ ſunt, & ἄθλαςα propter duritiē,vt lapides & quæ humida ſunt & fluxa,vt aqua propter molliciem nimiā: quæ tamen in aqua non poteſt proprie nominari. *Aqua improprie mollis dicitur.*

LENTVM; aridum: Quod teri vel non teri poteſt.

Γλιςχρὸν lentum,tenax ſeu glutinoſum eſt: ψαθυρὸν aridum. Et ſunt hæc proprie non δυνάμεις aut ἀδυναμίαι, ſed qualitates,quæ ἐνέργεια ſunt. Lentum temperatur ex aerio & aqueo calore agente, vel tātō qui ad materiam ſatis ſit,vt in oleo & pice,vel qui deficiat actione inchoata, vt in pituita, de cuius lentore propterea ſic loquuntur aliqui,vt è frigore eſſe dicant. Et ſunt lenta omnia aut liquida, vt pituita,oleū,aut mollia,vt,cera, pix, viſcum:vel quæ actu ſicca ſunt, & alieno humore humectantur, vt maſſa farinæ bene ſubacta. ψαθυρὰ vero quæ & κραυρὰ vel nimis parum habent humoris,vel raucum humorem tantum, ſed vt δυνάμεις & ἀδυναμίας iudicemus, quæ ex his qualitatibus exiſtunt. *Mutua cohærentia in difformium partib. fit per humidum.* γλιςχρὰ omnia & ἑλκτὰ ſunt & extenſionem admittunt. In his enim ſiccæ & humidæ partes ita ſunt inter ſe temperatæ & ſubactæ, vt catenarum in modum cohæreant, neque vna ab altera facile diuellatur. Sed non omnia ἑλκτὰ etiam γλιςχρὰ ſunt, vt cornu, lana. ψαθυρὰ vero friabilia ſunt & teri poſſunt, ſi ſunt ex genere ſiccorum & nō ὑδατώδη. Vtrumq; autē genus τῶν ψαθυρῶν ἄπλαςον eſt , tam ſicca quam

aquea. Quidã peculiare caput introducunt eorũ quæ teri aut nõ teri poſſunt. Quæ vero teri poſſunt ſunt, ψαθυρὰ, ſicca, quæ non teri poſſunt γλίσχρα ſunt liquida aut mollia, vt noua diſtinctione aliqua nõ videatur opus.

COACTILE, non coactile; Denſatile non denſatile.

Πιλητὰ ſunt quæ ſubactionẽ aliquã ferũtur: ἀπίλητα quæ nullã. Sunt a. πιλητὰ quæ cõpreſſionẽ ſeu πίλησιν admittunt durabilẽ, neq; in priſtinũ ſtatũ redeũt. Itaque πιλητὰ ſpecies ſunt τῶν πιεστῶν. Quæ .n. πίλησιν firmiter retinẽt, πιλητὰ ſunt: quæ nõ retinent, πιεστὰ tantum, non πιλητὰ. Et πιλητὰ omnia πιεστὰ ſunt ſed nõ omnia πιεστὰ etiã πιλητά. Ἀπίλητα vero vel prorſus non ſunt πιεστὰ, vel non habent durabilem πίλησιν. Πιλητὰ ſunt lutũ, cera, maſſa farinæ perfuſa ad panificiũ. Maxime vero illuſtris eſt πίλησις in fauo cũ cellulæ cõprimũtur. Sunt omnia πιλητὰ etiã πλαστά. Ideo aliqui τῶν πιλητῶν genus omittunt, quod ſub ijs, quæ πλαστὰ ſunt, cõprehendere videantur. Ἀπίλητον eſt panis recte coctus & ſimilia. Retinent a. πίλησιν τὰ πιλητὰ ideo quod vel lentoris aliquid habent, vel ponderis, vt lutũ & denſiora ſunt: Quæ rariora ſunt minusq; lenta & leuia, non retinent cõpreſſionẽ, ſed ad ſeſe redeunt, & ſunt πιεστὰ καὶ ἀπίλητα, ſicut de pane cocto dixi, cum nõ ſatis coctus πιλητὸς ſit. Denſantur aliquando quæ recipiunt intra ſe partes peregrinas ita vt poſtea hæ fiãt propriæ: vt cum per harmoniã coeũt oſſa in ætate iuuenili, poſteaquã ſeniũ aduenit, ea quæ inter duo oſſa intereſt cartilago, tãdẽ fit os, ita vt duo illa vnũ fiãt. Scal. ex. 282. ſ. 2.

CREMABILE, non cremabile.

Καυστὸν eſt quod poteſt cremari: ἄκαυστον quod nõ: crematur autẽ quod ab igne vincitur ſeu ſuperatur. Καυστὰ ſunt, vt ligna, oſſa, lana: ἄκαυστα vt lapidũ genus, maxima ex parte glacies, item metalla quæ τηκτὰ ſunt. Καυστὸν habet tres proprietates: primum habet poros ſeu meatus eiuſmodi, qui ignẽ capere poſſunt, id eſt non anguſtiſſimos, & hos quidem. κατ' εὐθυωρίαν (hoc eſt directos ſeu in rectum protenſos) vt Ariſt. loquitur, vt ignis in his exiſtere poſſit & qui extitit ne ſuffocetur, cum flexi pori neque ortum igni, neq; durationem concedant, ſed ſuffocationis cauſam afferant. Secundo intra hos poros ſuos humorem habet eiuſmodi, qui ab igne ſeparari poſſit, vel igne qui ſit imbecilior vt pabulum eius fieri poſſit: neque .n. ignis ſine pabulo vſpiam durare poteſt. Hoc vero præſtat humor nõ aquoſus & dilutus, ſed pinguis & aerius, quem ἀρχὴν πυρὸς nominat Theophraſtus. *Flamma quid.* Flamma enim ipſa nihil aliud eſt, quã Spiritus aut aer incenſus, vt à Galeno definitur ſequẽte Ariſtotelẽ, *Ignis definitio Ariſtotelea.* qui dicit ignem eſſe fumum ardentem, qui ſemper admiſtũ habet de terreis partibus aliquid: ideo & in oculos incurrit, cum ἀναθυμίασις ſit ἀόρατον. Hoc enim inter alia & ipſum oſtendere poteſt ignis cũ aere cognationem, cuius humor cũ tenuis ſit & imbecillus facile ab igni ſuperatur & in alimentum huius conuertitur. Tertia proprietas καυστῶν dictis additur: oportere talia eſſe terrea: quod vt vere dicitur, ita explorationis eget. Ex lapidum enim genere pleriq; cum maxime terrei ſint, ignem tamen non admittunt, ſicut neque terra ipſa, quæ nihil minus καυστὸν eſt, vt cineres oſtẽdunt. Terra igitur & terrea ignis materia tantum fiunt, quando aeriũ humorem habent admixtum, qui vehementer accendatur, & ita ardens in partes terreas agat, quas tamen non comburit, ſed in cinerem reſoluit, vt ſit terra ſubiectũ, quod illum cremabilem humorem contineat. In lapidib. enim qui ἄκαυστα ſũt, & aerius humor pene nullus eſt & terreæ partes cum aqueo

Digitized by Google

queo humore miſtę ſūt. Ideo nō accēduntur & conſumuntur potius igne, quā comburuntur. Quæ igitur καυστὰ ſunt & indicatas ἰδιότητας habent igne ſuperari poſſunt & in cinerē reſoluuntur. Cum enim omnia καυστὰ vel terrea, ſint, & aeria, vt ligna, vel terrea & aquea, vt lapides καυστοὶ, fit in combuſtione hoc vt tenue aerium & aqueum, ex eo quod comburitur, educatur atque conſumatur. Aerium enim pabulum eſt ignis, qui accenſus hoc conſumit & aqueum, quod portione minus eſt, exiccat: Ita relinquuntur partes terreę, quę propter omnē humorem, (qui velut coagulum eſt in corporea coagmentatione) ſubtractū non amplius cohærere poſſunt, ſed iacent diſſolutæ, qui cinis eſt. In genere enim τῶν καυστῶν tantum cinis fit, & eſt hic id totum, quod à calore ignis vinci non poteſt. Quæ enim cineres non relinquunt, conſumi quidem ab igni poſſunt, vt de lapidum communi genere diximus, ſed proprie καυστὰ nō ſunt. Ariſtoteles ſcribit καυστὰ eſſe, quę vel calore ſolo vel calore & frigore ſimul coguntur. Ex priori genere ligna ſunt quæ ſunt terrea & aeria: ex poſteriori lapides ii, qui καυστοὶ ſunt, & ſimilia, quæ maxima ſui parte aeria & terrea ſunt. Metalla neq; καυστὰ ſunt, neque ἄκαυστα, cum igne conſumantur, neq; in cineres redigātur, ſed τηκτὰ ſūt.

Quid eſt ſuffitū reddere.

Καυστὰ ſunt quę cinerem relinquunt ac omnia ſunt
- θυμιατὰ quæ incēſa & igne vrgente ſuffitum reddūnt, id eſt halitum ſeu fumum & odoratum ex ſe emittunt.
- φλογιστὰ, quæ flammas concipiunt.
- Ἀνθρακευτά, quæ in carbones reſoluuntur.

Diuiſio ignis.

Eſt enim ignis, quem καῦσις habet & gignit, *vel flamma vel carbo tantum.*

Ἄκαυστα ſunt, id eſt, 1. ea quę poros habēt eiuſmodi, quales in genere τῶν καυστῶν requiruntur, & quos ignis ſubire vel aperire ſibi poſſit, vt ſubeat & intra hos humorem etiam contineat, ſed non cremabilem humorem, ſeu qui ab igne ſuperari poſſit. Talia enim ab igni quidem interdum conſumuntur, ſed comburi non poſſunt, vt ferrum & ex lapidibus qui ἄκαυστοι ſunt. Eſt & non cremabilis humor in iis, quæ τηκτὰ ſunt vt in metallis reliquis, qui igne reſoluitur vt fluat, atq; etiam conſumitur tandem, ſed καυστὸς nō eſt, cum ſit dilutior & minus naturę aerię habeat, quam vt ignē alere poſſit: Itaq; & cinerem poſt ſe non relinquit ſed ſcoriam potius. Item non cremabilis humor eſt aqueus, qui redundans in corporibus combuſtionem impedit quandiu non exiccatur, & in ligno viridi quod ἄκαυστον eſt antequā ſiccetur, ita vt aerium ſuperet, ſi eſt ex genere eorum, in quibus aqueus humor abūdat. Nam quæ pingui & acrio humore ſunt plena, etiā viridia & recenter ſecta καυστὰ ſunt, vt: abies, pinus. Sunt & ἄκαυστα vel δύσκαυστα ſaltē ea, in quibus aerii humoris tantum ineſt, vt ignis ab eo ali poſſit, ſed ita cum ſiccis partibus mixtus & ſubactus quaſique conglutinatus, vel plane etiā cū his vnitus, vt ſeparari ſicca & humida à ſe mutuo non poſſint, vt lini genus quoddā & pannus ex hoc confectus, de quo Regum funebres tunicas factas ſcribit Plin. & quæ vulgo Salamandræ pennę appellātur. Quædā etiā nimis parū humoris habent & aquei & aerii, ſed aerii imprimis & pene nihil huius: vt genus omne lapidū, quod ἄκαυστον eſt. Terra etiam ipſa propter humoris penuriam & quę plurimū huius habent, vt lapides pleriq; & Ebenus, ἄκαυστα ſunt. 2. Secūdum genus τῶν ἀκαύστων eſt, quod propter poros ſeu foramina impedita tale eſt; In quibuſdā enim corporib. huius generis pori παραλλάττοντες ſunt, in quib. ignis ſuffocatur, in aliis poris anguſtiores ſunt, quam vt ignis ſubire

Digitized by Google

poſſit, aut hi ab igni aperiri: vt in lateribus aut aliis lapidib⁹, qui ignē non admittunt. In his.n. vtraq; cauſa concurrit, pororum ſcil. anguſtia & humoris penuria: & in Ebenō ſoliditas magna eſt & humoris parum. Qui vero καυςοὶ ſunt lapides pleriq; δύσκαυςοι ſūt, ſed καυςοὶ tamē, vt ſilices qui ſunt calcis materia: In quib. difficilis combuſtionis eædē cauſæ ſunt humor cōpactus cū ſiccis partibus, & foraminum paruitas: ideo multo igne his opus eſt quo ſoluātur. In lino aūt illo mirifico & panno huius eædē cauſæ cōcurrūt. Quod etiāſi rarum & molle corpus ſit, ſubactio tamē in hoc fit ſicci & humidi inſeparabilis & meatus in hoc etiā grādiuſculi propter humorē ita admixtum cōtrahuntur à calore, vt humor intra hoc corpus magis concludatur, atq; ita in ignē mutari, aut pabulū huius fieri nō poſſit vel difficulter admodū, tum ſcil. cum cōtinuū in his ſoluitur. Fumus habet aliquid peculiare: Et ſi enim καυςὸν eſt, tamen terreę partes in hoc ita & tenues & paucę ſunt, vt cineres nō relinquat, ſed alimentū fiat ignis vniuerſus is, qui accēditur, ſicut & in iis quæ καυςὰ ſunt, ſemper de terreis & aqueis partibus aliquid in combuſtione conſumitur.

Quid Cinis Cineris aūt voce hic terreæ partes, quæ cōbuſtionē nō admittūt, accipiendæ ſunt. Ita & paleæ incenſæ & lapides in calcē reſoluti cinerē habēt nō quidē vt ligna, ſed eū quē fert natura & tēperamētum ipſorū. Et calx quid eſt niſi ſilicis cinis: oſſiū etiā & cōcharū cinis eſt, quo pro calce alicubi vti maris accolæ dicūtur. θυμιατὰ ſuffitibus ſeu ſuffiminibus apta ad καυςῶν genus ideo pertinēt, quod ignē admittāt nec ſuffitū reddāt niſi incēſa. Ariſtot. θυμιατὸν definit, quod humorē in ſe cōtinet, ſed eius generis, & ita cum ſiccis, ſeu terreis partibus mixtum & cōtinuum: vt cū corpus accēditur ſeparatim humor & ſine ſiccis partibus exhalare nō poſſit: ac propter hāc firmā atq; inſeparabilē humoris & ſiccitatis cōiunctionē fit vt θυμιατὰ ab igne ferme tota abſumātur, & vt καυςὰ cineris perpaucum aut nihil relinquant. Cognoſcitur etiā ex hac θυμιατῶν deſcriptione ea, quę nō tam firmo nexu cōiunctas habent terreas & humidas partes & propterea cum incēduntur humorē ſolum exhalant: Hæc igitur θυμιατὰ nō eſſe. Ita terra madefacta ſeu lutum humidum cum vritur ſuffitum nō reddit, ſed humor ſolus exhalat. Aqua etiā cum elixatur halitū ſuum emittit, cum ſicci terrei nihil habeat. Talia igitur vtriuſque generis, ἀτμιςὰ ſunt nō θυμιατὰ & quia ſiccæ partes in genere θυμιατῶν cū humidis ita cohęrēt, ſic vt θυμίασις nō humectet, ſicut ἀτμίς. Intellige poſſe à calore vrēte ſeu incēdēte, quod eſt θερμὸν, καυςικὸν & ἀτμίδα & θυμίασιν excitari. Ατμὶς eſt quod calore tali ex humore corporis quo vtitur excitatū, ita ab hoc excernitur, vt aer & ſpiritus fiat, & quæ attingit humectet. Hic vapor eſſe videtur, ſed θυμίασις eſt ꝙ à calore incēdēte nō de humore tātū corporis vſti, ſed & de humore & ſiccitate communiter eiicitur ſeu excērnitur, & quidē ἀθρόως i. cumulate, quæ & hac de cauſa, i. propter ſiccitatē cōiunctā non humectat, ſed calore tatū inficit, quod attingit: At latinis eſt ſuffitus. Habent igitur hoc commune vapor, & ſuffitus ſeu ἀτμὶς & θυμίασις, ꝙ θερμὸν καυςικὸν eſt, quod vtrūq; excitat. Nā de leui calore neutrū gignitur, vtrumq; enim ex humore educitur, & arida quæ ſunt neutrum emittunt, ſed differūt in his quod ἀτμὶς vapor ex humore ſolo exiſtit aquæ & reb. aqueis, θυμίασις ſeu ſuffit⁹ vero nō ex humore ſolo, ſed ex humore & ſicco cōmuniter, atq; ita ex terreſtrib. magis quæ humorē habēt inſitū, vapor etiā humectare pōt ſeu madefacere, ꝙ θυμίασις nō poteſt, ſed colorat

Ατμὶς eſt vapor.

Arida nec vaporem, nec ſuffitū emittunt.

rat tantũ. Vapor etiã in aerẽ & ſpiritũ reſoluitur, ſi ſpiritum aeris fluxum intelligimus, cum ſit ſubſtãtiæ humidæ. θυμίασις autẽ ſoluitur in ſpiritũ eum, qui calidus & ſiccus eſt, quale eſt ventorum genus, & πνεῦμα proprie habet multũ ſicci terrei & parum humoris aquei. INTER ſuffitum & vaporẽ ſeu ἀναθυμίασιν & ἀτμίδα interiectum eſt genus quoddam, halitus medium, quod ex his, quæ θυμιατὰ ſunt, ſine incenſione ſeu calore vrente exhalat tẽporis longinquitate. Quod genus ita ab vtroq; differt: à vapore & ſuffitu communiter, quod non à calore vrente gignatur, ſed leui calore aut temporis virtute, & prętereà à vapore ſic quod hoc genus nõ humectet, quę attingit, nec in ſpiritum conuertatur: à ſuffitu autẽ præter indicatum diſcrimẽ cauſæ efficiẽtis, quæ eſt in ſuffitu calor igneus, quo tantum fit θυμίασις, pręter hoc igitur materia differt hic interiectus vapor, cum ex humore ſolo fieri videatur: ſicut & alterum vaporis genus, quod igne excitatur: vnde & ea de quibus exhalat, tandem fiunt ſicca & terrea καὶ κοπρώδη: Item ſuffitus vel ſpiritus quidã eſt, vel in ſpiritũ reſoluitur, ſed medius hic vapor non item.

Sicut autẽ quę comburuntur ignis aut ἀτμίδα aut θυμίασιν emittunt: ita ſolis etiam calor qui non eſt igneus ſeu καυστικὸς, ſed ab hoc genere ſeparandus: hic igitur ſolis calor & ipſe ſimili modo de terræ & aquæ globo, quẽ calefacit, halitus educit vtriuſque generis. Hoc ſolis opus eſt Ariſtoteli ἀναθυμίασις: quæ ſimiliter vt illa, quæ igne è corporibus educunt, & eodẽ modo quo illa duplex eſt: Neq; enim vnũ & idẽ genus halituũ ex duriſſimis corporibus terræ & aquæ educi poteſt. Ita igitur Αναθυμίασις ex humido in terra ἀτμὶς eſt ſeu ἀτμιδωδεστέρα Ariſtoteli: Terræ aũt halitus πνευματωδέστερο; ſeu πνευματώδης, quem & ſępe generis verbo ἀναθυμίασιν appellãt, aliquando & καπνώδη ἀναθυμίασιν nõ καπνὸν, cum ferme de eo καπνὸς dicatur, qui igne educitur. Ex latinis vocabulis de ea quę ἀναθυμίασις eſt, exhalationis nomine aliqui vtuntur, aliqui genus ſecũdum ἀναθυμιάσεως Ariſtotelicæ, quę πνευματώδης eſt, exhalationem nominant: Ατμίδα vaporẽ pleriq; nominãt etiam halitum: Hæc duplex exhalatio Ariſtoteli eſt principiũ omnium, quæ in ſublimi & terræ viſceribus procreantur.

Quid καπνός.

Διάγραμμα.

Ex corporibus educit halitus, qui in genere ſunt Αναθυμιάσεις, triplex calor
- 1. IGNEVS, ſeu καυστικὸς cũ corpus naturale vritur, hi halitus sũt
  - Ατμὶς
  - θυμίασις ſeu θύαμα, cuius ſpecies ſunt
    - καπνὸς
    - λιγνὺς;
    - κνίσσα
    - αἰθάλη.
- 2. Solis calor cum ſole incaleſcit corpus, non igne vritur: & fit Αναθυμίασις quæ eſt
  - Ατμιδώδης.
  - πνευματώδης ſeu πνεῦμα etiam ſimpliciter: vulgo Exhalatio, q̃ eſt & καπνώδης ἀναθυμίασις. (nõ tamẽ ſimpliciter καπνὸς) & ſimpliciter etiã ἀναθυμίασις.
- 3. Calor leuior quam ſolis aut ignis & temporis longinquitas. Hic Halitus eſt medium quid inter Ατμίδα & θυμίασιν, ſicut fit in putrib. & ætate exoleſcẽtib. ſeu odorẽ amittentib. Hũc halitũ in odoratis internus & σύμφυτος calor exprimit. Itaq; odoris exhalatione corpora attenuantur, quędam etiã prorſus euaneſcunt.

Quid exoleſcere.

Digitized by Google

Ἀτμὶς igitur eſt duplex nempe, vel igne & vrente calore excitatus, vel ſole. Sicca etiam exhalatio duplex, à calore ſolis aut igneo excitata: etſi ab igne excitatā θυμίασιν & θυμίαμα ferme appellet doctrina Ariſtotelica: quę vero à ſole educitur ἀναθυμίασις πνευματώδης & καπνώδης eſt vel ἀναθυμίασις generis verbo καπνὸς, fumus, eſt θυμίασις ξυλώδης ſώματος idest ſuffitus, qui de corpore fit cui⁹ natura ligni naturā refert, & terrę plus habet quā aquæ. Talia ſunt ligna in prunis: ſed & oſſa, pili & ſimilia. Neq; enim commune nomen habent ea, quę καπνώδη ſunt, ſed aquea & terrea ſunt omnia & plus quidē terræ habent.

Λιγνὺς Fuligo eſt θυμίασις πίονος i. ſuffitus ſeu halitus, igne extort⁹ è re pingui. Talia ſunt cera, thus, pyx, myrrha, & quicquid eſt ex genere eorum, quæ gummi & reſinæ appellantur, & aeria ſunt & terrea.

Quid λιπαρά. Κνίσσα nidor, τῶν λιπαρῶν θυμίασις eſt. Sūt autē λιπαρὰ quæ pinguedinem habent madidam & euidentem, vt olea, lardum, adeps & carnium pinguedo, & ſimilia aeria & aquea: vt πίονα ſunt

Quid πίονα. quæ pinguedinē ſuā cū ſolidiori & ſicciori corpore habent mixtam, neque ἐνεργείᾳ humidam, & quæ tactu percipiatur. Diſtinctio hæc eſt Ariſtotelea, vulgo λιπαρὰ vocant vnctuoſa.

Αἰθάλη id eſt, quod ex dictis θυμιάσεσιν in furno aut caminis colligitur, ἡ τοῦ πυρὸς ἀποφορά.

Tingunt autem & colorant hæ omnes θυμιάσεις, non humectāt. quia ſiccitas terrena cum humore inſeparabiliter coniuncta ſimul exhalat, quæ adhęreſcit in eo, quod attingit & madefactionem impedit, etſi καπνὸς plus humoris habet aquei. vt apparet in ligno viridi quod plus fumat propter humorē aqueū, quem continet λιγνὺς ſiccior eſt & minus habet aerii humoris κνίσσα, quā fumus ſiccior eſt & humidior, quam λιγνὺς, & aerii quidem humoris plus habet. Sed πνεῦμα ex omni genere halituum ſicciſſimum eſt, & non tātū quam ἀτμίδες & ἀτμιδώδη, ſed & quam θυμιατὰ, id eſt ea, quæ igne excitātur, ſiccius eſt: etſi ab igne πνεύματα excitantur in Æolopylis cum aqua in halitus vertitur, qui cum impetu per anguſtum exitum ab igne vrgente extruſi ventum faciunt, ſed ἀτμιδωδέστερον, vt πνεῦμα inter θυμιάσεις non commode referri, & iis halitibus, qui à Sole fiunt relinquendum videatur. Vox αἰολοπύλαι eſt ab Æolus & πύλαι quaſi Æoli portæ, ſunt autem forma Sphærica ex aere vel alia materia factæ, intus cauæ, quibus ineſt punctum anguſtiſſimum, quo aqua infunditur: inde igni admotæ ſimul atque aqua feruere ceperit flatum tantiſper emittunt. dum aqua, quæ in fumum reſoluta, paulatim efflatur, durauerit.

φλογιστὰ ſunt, quæ flāmam reddere poſſunt: ἀφλόγιστα quæ non poſſunt, φλογιστὰ ſunt duplicia: Alia per ſe & ſola flammam reddunt, alia non ſola, ſed potius cum aliis coniuncta. φλογιστὰ autem per ſe ſunt ea, quę ex genere θυμιατῶν non ſunt re ipſa ſeu actu fluida ac humida, id eſt, quę ſiccis conſtant partibus, in primis quæ fumum reddunt: flamma autem ſpiritus aut fumus ardens eſt.

Talia ſunt, quæ ſiccis conſtant partibus, ſicca autem in ignem facile mutantur, vt lignum, & quędam quæ ſunt generis ξυλώδους, vt pili & pennæ. Quæ vero liquida ſūt τῶν θυμιαθῶν reipſa aut δυνάμει, vt pinguia & vnctuoſa, adiuuant potius in aliis flammam, quam vt ipſa efficiant, vt, pix, oleum, cera, ſulphur, quæ ſiccas partes non habent multas, ſed aeris multum, & λιγνὺν & κνίσσαν habent, non καπνὸν, quæ tamen plæraque etiam ſola ardent cum liquefacta inardeſcant.

Itaq;

Itaque inter φλογιστὰ locum habent: maxime tamen flammam augent in aliis. Sed quomodo ardet vinum dulce Ariſtoteli, maxime vero quod ſublimatum vocant? quod & καυστὸν eſt, & φλογιστὸν, & θυμιατὸν cum incenditur; Etſi neque λιγνὺν, neque κνίσαν, proprie emittit, cum non ſit neque λιπαρὸν, neque πιὸν, ſed πνευματῶδες potius aliquid. Quod tamen in his ardet non eſt diuerſum, à genere τῶν φλογιστῶν. Inſunt enim in hoc vini genere halitus ſicci & ignei quidam, terræ perparum habentes, ſed aliquid tantum, & hi halitus hærent in materia aquea, qui calidi & ſicci, vt diximus, igne accedente, fiunt ignis. Cum enim ſiccum incaleſcit ignis fit. Ideoque φλὸξ πνεῦμα ἢ καπνός ἐστι καιόμενος Ariſtoteli. Sed in his πνεῦμα ardens, vt videtur non καπνός, vt hoc modo θυμίασις etiam quędā ſit πνευματῶδες: ſicut & in multis extractionibus ſuccorum, quæ à noſtratibus artificibus, Chym. in hoc genere fiunt mirifice.

Hoc vero Spiritu conſumto remanet poſt combuſtionem humor aqueus, qui habet, vt ſic dicam Cineris inſtar, ſeparatis & conſumtis terreis & aereis partibus ſubtilioribus. Dulce autem vinum non inter vini genera habet Ariſtoteles, quæ ſunt ἀτμιστὰ, & ideo ad aquæ genus referuntur: ſed terreum & ſiccum facit. Fumus autem φλογιστὸν eſt, qui ſiccas partes terreas & aereas habet, & humor aerius incenſus alit ignem, & ſiccas partes in ignem conuertit; Sicut autem combuſtionis, ita & inflammationis, & liquationis, & vt aliquid liqueſcat, & non ardeat, vel ardeat & non liqueſcat, horum igitur omnium cauſa eſt, humoris temperamentum. De combuſtione dictum eſt, quæ fit in humore aereo, ſic etiam inflāmatio. Aqueus humor ſi ſuperat, inflammationem impedit, ſed τῆξιν efficit, ſi eſt terreis partibus firmiter admixtus, vt in metallis. Hęc igitur hac de cauſa τηκτὰ ſunt, non φλογιστὰ, neq; καυστὰ proprie. Ligna φλογιστὰ ſunt, nō τηκτὰ, quod aquei humoris minus habeant, & plus aerei, & hunc quidem cum ſiccis partibus tam miſtum firmiter, quam in metallis aqueus humor cum ſiccis miſcetur. Vnctuoſa & pinguia flammam augent in aliis, & ſunt φλογιστὰ, magis tamen cum aliis, quam per ſe: quædam etiam τηκτὰ, vt cera, pix; Et de thure expreſſe monet Ariſtoteles, quod ancipitem naturā habeat, partim φλογιστὸν, partim τηκτόν. Ἀνθρακευτὰ ſunt ex genere τῶν φλογιστῶν, quæ plus habent terræ quam aeris, vt ligna; & non ἀνθρακευτὰ, quæ magis ſunt aeria, vt ſtipula, fœnum, ſtramen. Ἀνθρακεύω eſt, carbones & titiones facio, & ἀνθρακεὺς carbonarius, ἀνθρακὶς pruna.

Tertia Qualitas eſt formæ δύναμις, id eſt, vis ſeu virtus εἰδοποιὸς naturęq; vniuſcuiuſque perfectio, & vt dialectici appellant, differentia vel cauſa etiam huius δυνάμεως, id eſt, qualitas peculiaris, quæ illam δύναμιν εἰδοποιὸν mixto conciliat. Hęc virtus vniuſcuiuſq; corporis aut qualitatum primarum vel ſecundarum, id eſt, elementorū in mixto temperamentum ſequitur, vel manifeſtum vel quod ſapientes inquirant atque demonſtrent: aut occultas habet cauſas, quæ in forma rei inſunt, & à quibuſdam forma ipſa rei iudicatur. Eſt enim forma non ipſum temperamentum, ſed ſtatus & ἐντελέχεια rei, quę tēperamentum ſequitur. In hoc ſecundo genere aut non eſt in temperamēto virtus illa, aut in temperante occulto & peculiari, quod ἰδιοσυγκρασίαν vocant: & eſſe occulta, viuifica & inexplicabilis proprietas rei dicitur, aut arcanum naturarum, quæ omnia complectuntur, ignorationis confeſſionē, quo fit vt occultæ proprietates à nonnullis ignorantiæ aſylum vocentur, è quibus etiam ſunt qui ſalutare aſylum

Duo genera qualitatum tertiarum.

occultæ (quæ omniino latet animos temperatos)proprietates irrideant,putantes ſeſe, cuncta ad certas cauſas reducere manifeſtas poſſe. Contra hos ſic iudicat Scaliger: Qualitatibus manifeſtis omnia attribuunt imprudentes. Et: Qui ad Elementorum manifeſtas omnia reducunt qualitates,ipſi nihil aliud,quam Elementa ſunt: Tertia qualitas etiam dicitur per excellentiã *δύναμις*, id eſt, Efficacia,& Virtualis: vt in Magnete vis trahendi ferrum: *ἰδοποιὸς* dicitur,quia certæ naturæ eſt propria ſeu eſt facultas, efficiendi certam actionem naturalem,quę propria eſt alicuius ſpeciei. *Virtualis*, quia per hanc exerit ſe virtus illa in cæteris effectionibus producendis, quæ non inueniuntur in aliis corporibus *Formalis* à quibuſdam dicitur,quia à forma ipſa adeoque eſſentia rei fluit *ἰδιοσυγκρασία* vel *ἰδιοκρασία* dicitur ſingulare & proprium temperamentum.

Diuiditur hæc qualitas in *συμπάθειαν* & *ἀντιπάθειαν*, & propriam per *ἰδιοσυγκρασίαν ἢ ἰδιοκρασίαν.* Sympathia eſt naturalis quędam conſpiratio inter res phyſicas ex peculiari & occulta cognatione exiſtens. Latine Naturalis conſenſus,Naturę conuenientia,Rerũ naturalium contagio. Eſtque inter eaſdem ſpecies:vel diuerſas: qualis eſt inter cœleſtia & terrena, inter aſtra & herbas nonnullas,inter lapides & herbas quaſdam. Antipathia eſt naturalis rerum phyſicarum inicimitia & diſſenſio. Al. Naturale diſſidium(quale eſt rutę & braſſicæ) vel congenita repugnantia. Hæ ergo ſunt qualitates obſcuræ & abditæ, quibus res certæ naturales agunt & patiuntur aliquid, cuius ratio ex primis & ſecundis qualitatibus non facile reddi poteſt: quo fit, vt quoque qualitates *ἄῤῥητοι* dicantur. Vide Iohan. Lang. epiſt. medicin. lib.2.ep.55.& lib.1. epiſt.33:& 13.

Occultæ qualitates
- Propriæ per *ἰδιοσυγκρασίαν* ſeu *ἰδιοκρασίαν*, id eſt, congenitæ cuiuſque rei proprietates.
- Patheticæ
  - Concordes *συμπάθεια.*
  - Diſcordes *ἀντιπάθεια.*

Iamblic. *Suam fateri inſcitiam Candoris eſt*, in hoc qualitatum genere.

De quaſi qualitate Dei.

An Qualitas ſeu ποιότης rectè Deo attribuatur? Seruanda eſt inprimis ſanorum verborum Hypotypoſis.

De Deo parce, religioſe, ſobrie, circumſpecte loquendum. Itaque pietatis eſt quærere, an recte attribuantur Deo qualitates? Negatiuam perſuadet hoc: Diuina natura eſt expers omnis compoſitionis. Quicquid igitur eſt illi eſſentiale idioma,idem quoque eſt in ea vt eſſentia, non vt qualitas. Quo alludit hoc Auguſtini:Deus eſt bonus ſine qualitate, & magnus ſine quantitate. Atque huc facit, quod Scotus ait: Natura diuina, & quicquid ineſt naturæ, vt natura eſt,eſt Dei perfectio, (ſcilicet Eſſentialis.)

2. Idiomata Dei eſſentialia ſunt *συστατικὰ τῆς φύσεως* id eſt, ipſam naturam ſeu eſſentiam conſtituunt, vt loquitur Chemnitius. Itaque ab eſſentiæ realitate nihil differunt. Itaque non ſunt qualitates emanantes ab eſſentia diuina ita, vt accidentia propria, natura poſteriora ſubiecto cuius ſunt.

Affirmatam ſuadent quod in Symb. Ath. dicitur: Qualis (*οἷος*) Pater, talis (*τοιοῦτος*) Filius. Ad quæ verba Chriſtoph. Cornerus Theol. expoſitor, Eædem ſunt qualitates Perſonarum,ſed ab eſſentia non diſtinctæ. Sunt enim ſubſtantiales,non accidentales. Ab Auguſt.15.de Trin.c.5.Si dicam ęternus,immortalis, iuſtus,bonus,beatus,ſpiritus: Horum

omnium

Digitized by Google

omnium nouiſſimum, quod poſui videtur ſignificare ſubſtantiam, cetera vero huius ſubſtantię qualitates. A Damaſceno, Si bonum, ſi iuſtũ, ſi ſapiens, ſi quodcunque aliud dicas, non naturam dicis Dei, ſed τὰ περὶ φύσιν, quæ ſunt circa naturam, ſeu τῇ φύσει παρεπόμενα, quæ naturam inſequuntur neceſſario. Scotus hæc dicta adducit in Quodl. q. 1.

Conciliatio.

1. Deus non habet qualitates, ſcil. ab eſſentia reipſa diſtinctas. Deus habet qualitates, ſed ab eſſentia ipſa re non diſtinctas, non differentes ab eſſentia rei diuerſitate.

2. In Deum non cadunt qualitates Prædicamentales, id eſt, pertinentes ad prædicamentum qualitatis. In Deum cadunt qualitates ſc. Tranſcendentes & tranſuolantes prædicamenta, & θεοπρεπεῖς ſeu vt perfectiones diuinæ formales, quæ alterius cõditionis ſunt, quam Categoricæ.

3. Qualitates attribuuntur Deo pro noſtro more & modo concipiendi & apprehendendi: Seu noſtri ratione, ſeu τῷ ἐπιλογισμῷ noſtro: Alia enim eſſentiæ Dei, alia iuſtitiæ Dei definitio eſt. Nec nos poſſumus aliter cogitare quam eſſentiam eſſe radicem & fundamentum idiomatũ Dei, cum Deus à nobis comprehendi non poſſit. Itaq; cum quęritur à nobis: Qualis eſt Deus? Reſpondemus Bonum & verum ſummum ac perfectiſſimum. Sic Noſtro modo & more intelligendi Dei vnum attributum pendet ab alio. Itaque inter ea ordo quidam eſt, proindeque Deo attribuitur aliquid prius, aliquid poſterius: vt Actus purus, Immutabilitas, Æternitas; Deus eſt actus purus. E. Deus eſt omnino immutabilis. Deus eſt omnino immutabilis: E. eſt ęternus. Vid. Scal. exer. in fine.

4. Si Qualitas deſcribitur ſpecialius Accidens &c. Deus non habet qualitatẽ. Sin generalius, Ens quo quid dicitur quale vel accidentaliter, vel formaliter aut eminenter, Deus Qualitates habere dicitur. Ita qui non diſtinguunt, videntur σοφίζεσθαι περὶ τὸ ὄνομα, vt cum Platone loquar.

Ita Deus dicitur habere aures non per naturam, ſed per effectum: quod tamen alio pertinet.

Eſtne ergo in Deo compoſitio? Reſp. vera realiſque in Deo compoſitio ſeu σύνθεσις non eſt, ſed διάκρισις, *Diſtinctio* tantum. Ac licet eſſentiæ diuinæ συστατικὰ eſſe dicantur à Græcis Idiomata ſeu attributa, Sapientia, Potentia; non tamen componunt eam. Si eſſentia & idioma in Deo reale quippiam diuerſum conſtituerent, tum eſſet in Deo compoſitio. Nec licet Deſcriptio Dei conficiatur & conſtituatur ex attributis, ipſe tamen Deus compoſitus eſt καθ' ἑαυτόν.

Digitized by Google

E Scholaſticis nonnulli ſic diſtinxerunt.

Qualitas
- Naturalis, quæ habet in corpore eſſe naturale: Interdum idem quod Eſſentialis.
- Intentionalis, quæ habet in corpore eſſe intentionale.
- Intentionalis & naturalis ſimul, quæ habet in corpore eſſe intentionale & naturale ſimul propter ſuam perfectionem & eminentiam: vt Lux qualitas primi corporis nempe cœleſtis, per ſe ſenſibilis, eſt vt res naturalis. Lux ſupra ſenſum (viſum) poſita receptaq; in organo viſus, non impedit ſenſationem (viſionem) vt eſt intentionalis.

Lux τῷ eſſe intentionali in corpore poteſt concurrere ad corporalem viſionem, vt ſpecies intentionalis in aere.
Lux τῷ eſſe naturali poteſt aliquid agere, vt tranſmutare corpora calefaciendo, exſiccando.

Axiomata.

1. Nihil, quod habet affectus naturales, eſt mere intentionale. Lumen habet affectus naturales, qui Solis Radii calefaciunt, exiccãt, & ita corpora tranſmutant φυσικῶς. Ergo Lumen non eſt qualitas mere intentionalis.
2. A ſpecie intentionali non denominatur res, vt à ſpecie intentionali coloris aer non denominatur coloratus. At à lumine denominatur aer lucidus. Ergo lumen non eſt qualitas intentionalis.

Exſtat quoque hæc Diſtinctio.

Qualitas
- Simplex, res ſimplex, quæ habet partes eiuſdem rationis.
- Intenſiua, quæ habet partes eiuſdem rationis, id eſt, gradus per quos intenditur.

Intelligi aliquid pro qualitate ſeu conditione argumenti vel negotii, eſt intelligi ſecundum, vt loqui ſolent, ſubiectam materiam.

Intellige Quantitatem virtualem. Numi qualitas interna eſt numi authoritas, dignitas, æſtimatio & pretium: quod & Quantitas à Iuriſconſ. & Ariſtotele 6. Polit. dicitur, quia quanti quiſq; numus ſit, quantumue vel minutiorum numorum, vel venalium rerum valeat, demonſtrat. Hotomann. de re numaria p. 18. potiſſima hæc numi pars eſt & tanquam forma. Figura numi eſt externa eius qualitas, nota publica, qua impreſſa numi cuiuſque auctoritas deſignatur.

Quale quid.
ποῖόν τι.

Per quale quid Ariſtoteles intelligit in prædicamento ſubſtantiæ (cum ait Genus & ſpecies non ſignificare hoc vel illud, ſed quale quid) non qualitatem ſimpliciter, vt album, ſed talem, quæ ſit eſſentialis, & ingrediatur ipſam conſtitutionem eſſentiæ. Quidam interpretes Ariſtotelis aiunt eo loci eum intelligere non naturam ſecundarum ſubſtantiarum, ſed nomina, vt ea quale quid ſignificent.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO.

- Quæſtio
  - Simplex, Quid Deus eſt?
  - Coniuncta Huc pertinet Quæſtio
    - Eſſentiæ, οὐσίας, qua quæritur quid ſit res, ſeu quæ ſpectat ad eſſentiam rei an Deus ſit Ens?
    - Exiſtentiæ, ὑπάρξεως, qua quæritur an ſit res, quæ attinet ad rei exiſtentiam: an Deus ſit?

Eſſentia eſt illud quo res certam ſpeciem adipiſcitur: Alia Quidditas, quia ex notione eſſentiæ ſcimus quid ſit res, vt Roſa eſt planta. &c.

Exiſtentia eſt illud, quo res exiſtit, ſeu eſt, id eſt, exiſtit; Eſſe enim pro exiſtere & exiſtentia ſæpe accipitur, vt Deus nō eſt compoſitus ex eſſentia & eſſe, id eſt, ex exiſtentia. Thom. Aq. imo eſt pura exiſtentia.

- Quæſtio
  - Facti, τοῦ γινομένου, vel τοῦ γενομένου: An veritas odium parit?
  - Iuris, τοῦ ὄντος.

Quæſtio eſt, An verum ſit hoc pronunciatum copulatū: De controuerſiis Religionis iudicandum eſt ex verbo Dei & Patribus? Reſp. per diſtinctionem: *Alia eſt quæſtio ſeu controuerſia iuris, alia facti. Si controuerſia ſit iuris diuini*, ſeu de dogmatibus in Eccleſia; ſolum verbū eſt norma iudicii. Sic igitur copulatum iſtud enuntiatum falſum eſt. Auguſt. l. 3. cont. Maxim. c. 4. συνάδει. Scripturarum authoritatibus, non quorūcunque propriis, ſed vtriſque communibus teſtibus, res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione decertet. *At ſi quæſtio ſit facti*, nempe quid ſcripſerint vel ſenſerint hi vel illi Patres, quidue vetus Eccleſia ante tot annos, quā Patres erudierint, ſenſerit; tum ex Patribus quæſtio illa merito deciditur. *C. Oleuian. ad lect. 16. c. 8. l. 2. Inſtitut. Caluini.*

- Quæſtio
  - Cognitionis θεωρητικὴ.
  - Actionis, πρακτικὴ.

Alias Hypotheſis. Quæſtio eſt Finita vel Infinita. Finita eſt, quæ habet conſignationem certi alicuius vel loci, vel temporis, vel perſonarum, vel cuiuſcunque circumſtantiæ, vt ſintne bella ea, quæ geſſit Alex. M. illuſtriora his bellis, quæ Scipio Africanus geſſit? Sitne Deiotarus inſidiatus vitæ Cæſaris. *Alias Theſis.*

Infinita eſt, quæ nullis certis, nec temporum, nec locorum, neque perſonarū circumſtantiis notata eſt, vt, ſitne iuſtitia præferenda prudentiæ? Sitne ſapienti viro nauigandum?

Finitas quæſtiones Oratores frequentius explicant, Philoſophi Infinitas, tametſi vtraque in alteram fere ſemper ſit traducenda. Iuſtus Vulteius in Rhetor. quæſt. Quæſtionis Finitæ genera

Digitized by Google

faciunt ἐπιδεικτικὸν (Demonſtratiuum) συμβουλευτικὸν (Deliberatiuum) Δικανικὸν Iudiciale.)

Quæſtio, id eſt, cauſa habens controuerſiam , profligata Ciceroni eſt perdita, de perdita, confecta, ad interitum deducta. Ita res dicuntur profligatæ.

In Politicis Quæſtio interdum accipitur pro iudicio publico, in re præſertim criminali, vt quæſtio hæc eſt conſtituta de vi, id eſt, iudicium. Cic. pro Mil.

Quæſtionem exercere eſt quæſtionem habere, id eſt, cognoſcere & expendere controuerſiam ἐξετάζειν τὸ πρᾶγμα, & ἀνακρίνειν, veritatem criminis, ex reo vel teſtibus, vel tormentis, alioue pacto explorare & inueſtigare ; Pro quo dicitur etiam Inquirere. Venire in conſilium publicæ quæſtionis eſt venire in iudicium rei capitalis. Barthol. Latom. in expl. orat. pro Cæcin.

Quæſitor iudex capitalis eſt, qui quæſtioni præeſt. Idem.

In Logica Argumentum à quæſtionibus eſt, quod pertinet ad Teſtimonium humanum. Sumptum hoc eſt ex Politicis: vbi Quæſtiones accipiuntur interdum pro Tormentis, quæ adhibentur in extorquenda veritate. Quorum inſigne inſtrumentum vocant Eculeum, cum imponunt torquendum in dorſum acuti equi, vt in illo ſedens ſcindatur: poteſt & vſurpari pro fidiculis, cum quis trahitur fune & demittitur. Cæl. Secund. Cur. in Scholiis Milonianis.

QVANTITAS.

Quantitas eſt accidens, quo Ens dicitur quantum, id eſt, magnum vel numerabile ſeu quotum. Itaque eſt Magnitudo ſeu Continua Quantitas, ſeu Continua extenſio : vel Multitudo ſeu Diſcreta Quantitas.

Extenſio illa vel proprie dicta eſt, nempe ſolius corporis, & dicitur Quantitas Molis : Eius ſpecies eſt ſpatium ſeu διάστημα ſeu interſtitium inter duo extrema interiectum: vel Improprie & analogice , & eſt 1. vel Continuatio quæuis rei, vt durationis, rei vel ſucceſſiuæ, vt Tempus, menſura rerum generabilium & corruptibilium ſecundum rem ipſam & proprie; & Æuum, menſura incorruptibilium rerum , Intelligentiarum ſeu Mentium ; vel permanentis, vt Æternitas, menſura durationis Diuinæ interminabilis. 2. vel extenſio Gradualis, quæ dicitur *Intenſio*. Sic calor dicitur calore maior vel minor.

Huc pertinet *Quantitas Virtualis & perfectionis*: quo Canon pertinet: Primum & perfectiſſimum in quouis genere eſt aliorum menſura; *Et Extenſio Grauitatis, ſeu Ponderoſitas.* *Quantitas Ponderis eſt ſpecies quantitatis intenſiuæ.*

Quantitas Diſcreta eſt Numerus , qui ſumitur vel Late pro quarumlibet rerũ multitudine, & vocatur Tranſcendentalis, qualis eſt in rebus etiam non proprie quantis, vt ſpiritibus & accidentibus: vel Strictius, pro collectione quantorum diſterminatorum ſeu diſſeparatorum, & vocatur à nonnullis Prædicamentalis. *Qui conſideratur abſolute, vt ternio, quo aliquid numeramus* : *vel determinate* ad certum ſubiectum numeratum (vt Grex) *multitudo rerum numerata.*

Quantitas eſt Abſoluta vel Comparata.

Abſoluta eſt, qua aliquid dicitur in ſe ſeu ſimpliciter quantum , ſine comparatione ad aliud.

Comparata, à qua aliud dicitur quantum cum comparatione cum alio , vt magnum aut paruum; longum aut breue; multum aut paucum.

Quantitas in poetica & doctrina proſodica eſt ſyllabæ longitudo vel breuitas. Hæc apud Poetas inuenitur regularis, irregularis: certa , dubia, iuſta ſeu recta, vitioſa, νόμιμος, παράνομος: vſitata, antiquata. Iuuat exempla nonnulla, ſubiicere.

Crater

Crater crateris, an r. habeat indifferentem? Neg.

Contentio mihi fuit cum homine non indocto: ſed φιλοσυμμάχῳ, & in poeſi non ſatis exercitato, de quantitate primæ in CRATER, quam corripuerat, cui cum obiicerem authoritatem Virgilii, productam eam volebat eſſe à Virgilio per ἔκτασιν, (qui metaplaſmus eſt) eo, quod ſit origine breuis: κρατέω enim capio ſeu teneo primam habet correptam; vnde cratera deducit Perothus: ſed quia apud Homerum & Virgilium κρατηρ crater, ſemper primam habet longam, correptionem iudico eſſe vitioſam, & facio cum iis, qui deducunt à κεράννυμι, id eſt, miſceo. A Crater, quod obiter addo, eſt craterium κρατήριον, paruum poculum. Crater ſoterius (σωτήριος poetis σωτὴρ ſubſtantiuum pro adiectiuo ſalutaris,) eſt ein Becher auff eines geſundtheit oder wolfarth getruncken. Fuit quoq; crater boni genii.

De Philomela & Luſcinia.

Falluntur qui ducunt Philomela à φίλος & μέλος, quod amans ſit cantus. Nam in Græco eſt ἡ φιλομήλα Luſcinia, antepenultimam habet correptam non ſolum authoritate Martialis lib. 7. *Luſciniæ tremulum ſi Theleſina dedit.* Sed etiam deriuatione. Eſt enim à luce & cano, vel cecini. Fr. Philelph⁹ quidem produxit hinc: Nec culices elephas pia nec luſcinia coruos. Sed hic author vnus è recentioribus tantus nõ eſt, vt authoritati eius tuto poſſis confidere, præſertim cum canon alio ducat. Elegans eſt illud Iohannis Maioris φιλοφιλίππῳ in Philippomaſtigas βλακάς.

Quid ſtrepitis cuculi? pereunt i actata per auras.

Crimina veſtra: manent carmina Luſcinia.

De ad. voce Iugis, iuge, iugiter.

Fallunt & falluntur, qui primam in voce iugis indifferentem eſſe ſtatuunt ex eo, quod Sedulius modo corripuerit, modo produxerit. Semper enim longa eſt, nec Sedulius, quamuis ſedulus, ſatis probatus mihi poeta eſt: Iugis autẽ & iuge accipiuntur hic pro eo, quod eſt perennis & perenne. Nam in iuges (id eſt non coniuges) equi dicitur iu breui.

De vocibus mucro & theatrum.

Primam in mucro Neſtor ait corripi, ſecuti hũc ſunt Georg. Fabricius Chemnicẽſis, in lib. de arte poetica eruditiſſ. & Iohannes Maior Ioachimus in parentalibus de Antiocho.

Arma infert Hebri populis ſtrictoque mucrone

Dira latrocinia & cædes exercet apertas.

Ego qui veteres ſemper producere video, nolim tibi author eſſe vt corripias, idem iudica de ſyllaba proxime vltimam, ſeu a in voce theatrum. Origine enim longa eſt. Cum igitur Iohannes Maior in die Catharinæ recitato carmine canit. Quin theatrum ſine mente ſonis, & murmure inani Perſtrepitans, &c. Intellige contrahi theatrum vt ſit diſſyllabum, ſic eãdem pro eadem Antea pro antea.

De voce Allophylus.

Neſtor in hac voce, quæ ſignificat Alienigenam, υ producit & recte quidem. Nam φῦλον & φυλὴ υ producta dicitur à Græcis poetis. Caue igitur, decipiant te Riga, Prudẽtius, & B. Mantuanus, qui υ in Allophylus corripuerunt. Diſpauterii vide verſificatoriã, qui hic quoq;

poſſit, aut hi ab igni aperiri: vt in lateribus aut aliis lapidib⁹, qui ignẽ non admittunt. In his.n. vtraq; cauſa concurrit, pororum ſcil. anguſtia & humoris penuria: & in Ebenõ ſoliditas magna eſt & humoris parum. Qui vero καυστοὶ ſunt lapides pleriq; δύσκαυστοι ſũt, ſed καυστοὶ tamẽ, vt ſilices qui ſunt calcis materia: In quib. difficilis combuſtionis eædẽ cauſæ ſunt humor cõpactus cũ ſiccis partibus, & foraminum paruitas: ideo multo igne his opus eſt quo ſoluãtur. In lino aũt illo mirifico & panno huius eædẽ cauſæ cõcurrũt. Quod etiãſi rarum & molle corpus ſit, ſubactio tamẽ in hoc fit ſicci & humidi inſeparabilis & meatus in hoc etiã grãdiuſculi propter humorẽ ita admixtum cõtrahuntur à calore, vt humor intra hoc corpus magis concludatur, atq; ita in ignẽ mutari, aut pabulũ huius fieri nõ poſſit vel difficulter admodũ, tum ſcil. cum cõtinuũ in his ſoluitur. Fumus habet aliquid peculiare: Et ſi enim καυστὸν eſt, tamen terreę partes in hoc ita & tenues & paucę ſunt, vt cineres nõ relinquat, ſed alimentũ fiat ignis vniuerſus is, qui accẽditur, ſicut & in iis quæ καυστὰ ſunt, ſemper de terreis & aqueis partibus aliquid in combuſtione conſumitur.

Quid Cinis Cineris aũt voce hic terreæ partes, quæ cõbuſtionẽ nõ admittũt, accipiendæ ſunt. Ita & paleæ incenſæ & lapides in calcẽ reſoluti cinerẽ habẽt nõ quidẽ vt ligna, ſed cũ quẽ fert natura & tẽperamẽtum ipſorũ. Et calx quid eſt niſi ſilicis cinis: oſſiũ etiã & cõcharũ cinis eſt, quo pro calce alicubi vti maris accolæ dicũtur. θυμιατὰ ſuffitibus ſeu ſuffiminibus apta ad καυστῶν genus ideo pertinẽt, quod ignẽ admittãt nec ſuffitũ reddãt niſi incẽſa. Ariſtot. θυμιατὸν definit, quod humorẽ in ſe cõtinet, ſed eius generis, & ita cum ſiccis, ſeu terreis partibus mixtum & cõtinuum: vt cũ corpus accẽditur ſeparatim humor & ſine ſiccis partibus exhalare nõ poſſit: ac propter hãc firmã atq; inſeparabilẽ humoris & ſiccitatis cõiunctionẽ fit vt θυμιατὰ ab igne ferme tota abſumãtur, & vt καυστὰ cineris perpaucum aut nihil relinquant. Cognoſcitur etiã ex hac θυμιάσεως deſcriptione ea, quę nõ tam firmo nexu cõiunctas habent terreas & humidas partes & propterea cum incẽduntur humorẽ ſolum exhalant: Hæc igitur θυμιατὰ nõ eſſe. Ita terra madefacta ſeu lutum humidum cum vritur ſuffitum nõ reddit, ſed humor ſolus exhalat. Aqua etiã cum elixatur halitũ ſuum emittit, cum ſicci terrei nihil habeat. Talia igitur vtriuſque generis, ἀτμιστὰ ſunt nõ θυμιατὰ & quia ſiccæ partes in genere θυμιατῶν cũ humidis ita cohęrẽt, ſic vt θυμίασις nõ humectet, ſicut ἀτμίς. Intellige poſſe à calore vrẽte ſeu incẽdẽte, quod eſt θερμὸν, καυστικὸν & ἀτμίδα & θυμίασιν excitari. Ἀτμὶς eſt quod calore tali ex humore corporis quo vtitur excitatũ, ita ab hoc excernitur, vt aer & ſpiritus fiat, & quæ attingit humectet. Hic vapor eſſe videtur, ſed θυμίασις eſt ꝙ à calore incẽdẽte nõ de humore tãtũ corporis vſti, ſed & de humore & ſiccitate communiter eiicitur ſeu excèrnitur, & quidẽ ἀθρόως i. cumulate, quæ & hac de cauſa, i. propter ſiccitatẽ cõiunctã non humectat, ſed calore tãtũ inficit, quod attingit: At latinis eſt ſuffitus. Habent igitur hoc commune vapor, & ſuffitus ſeu ἀτμὶς & θυμίασις, ꝙ θερμὸν καυστικὸν eſt, quod vtrũq; excitat. Nã de leui calore neutrũ gignitur, vtrumq; enim ex humore educitur, & arida quæ ſunt neutrum emittunt, ſed differũt in his quod ἀτμὶς vapor ex humore ſolo exiſtit aquæ & reb. aqueis, θυμίασις ſeu ſuffit⁹ vero nõ ex humore ſolo, ſed ex humore & ſicco cõmuniter, atq; ita ex terreſtrib. magis quæ humorẽ habẽt inſitũ, vapor etiã humectare põt ſeu madefacere, ꝙ θυμίασις nõ poteſt, ſed colorat

Ἀτμὶς eſt vapor.

Arida nec vaporem, nec ſuffitũ emittunt.

Digitized by Google

rat tantũ. Vapor etiã in aerẽ & ſpiritũ reſoluitur, ſi ſpiritum aeris fluxum intelligimus, cum ſit ſubſtãtiæ humidæ. θυμίασις autẽ ſoluitur in ſpiritũ eum, qui calidus & ſiccus eſt, quale eſt ventorum genus, & πνεῦμα proprie habet multũ ſicci terrei & parum humoris aquei. INTER ſuffitum & vaporẽ ſeu ἀναθυμίασιν & ἀτμίδα interiectum eſt genus quoddam, halitus medium, quod ex his, quæ θυμιατὰ ſunt, ſine incenſione ſeu calore vrente exhalat tẽporis longinquitate. Quod genus ita ab vtroq; differt: à vapore & ſuffitu communiter, quod non à calore vrente gignatur, ſed leui calore aut temporis virtute, & preterea à vapore ſic quod hoc genus nõ humectet, quę attingit, nec in ſpiritum conuertatur: à ſuffitu autẽ præter indicatum diſcrimẽ cauſæ efficiẽtis, quæ eſt in ſuffitu calor igneus, quo tantum fit θυμίασις, prętet hoc igitur materia differt hic interiectus vapor, cum ex humore ſolo fieri videatur: ſicut & alterum vaporis genus, quod igne excitatur: vnde & ea de quibus exhalat, tandem fiunt ſicca & terrea καὶ κοπρώδη: Item ſuffitus vel ſpiritus quidã eſt, vel in ſpiritũ reſoluitur, ſed medius hic vapor non item.

Sicut autẽ quę comburuntur ignis aut ἀτμίδα aut θυμίασιν emittunt: ita ſolis etiam calor qui non eſt igneus ſeu καυστικὸς, ſed ab hoc genere ſeparandus: hic igitur ſolis calor & ipſe ſimili modo de terræ & aquæ globo, quẽ calefacit, halitus educit vtriuſque generis. Hoc ſolis opus eſt Ariſtoteli ἀναθυμίασις: quæ ſimiliter vt illa, quæ igne è corporibus educunt, & eodẽ modo quo illa duplex eſt: Neq; enim vnũ & idẽ genus halituũ ex duriſſimis corporibus terræ & aquæ educi poteſt. Ita igitur Αναθυμίασις ex humido in terra ἀτμὶς eſt ſeu ἀτμιδωδεστέρα Ariſtoteli: Terræ aũt halitus πνευματωδέστερος ſeu πνευματώδης, quem & ſępe generis verbo ἀναθυμίασιν appellãt, aliquando & καπνώδη ἀναθυμίασιν nõ καπνὸν, cum ferme de eo καπνὸς dicatur, qui igne educitur. *Quid καπνός.* Ex latinis vocabulis de ea quę ἀναθυμίασις eſt, exhalationis nomine aliqui vtuntur, aliqui genus ſecũdum ἀναθυμιάσεως Ariſtotelicæ, quę πνευματώδης eſt, exhalationem nominant: Ατμίδα vaporẽ pleriq; nominãt etiam halitum: Hæc duplex exhalatio Ariſtoteli eſt principiũ omnium, quæ in ſublimi & terræ viſceribus procreantur.

Διάγραμμα.

Ex corporibus educit halitus, qui in genere ſunt Αναθυμιάσεις, triplex calor

- 1. IGNEVS, ſeu καυστικὸς cũ corpus naturale vritur, hi halitus sũt
  - Ατμὶς
  - θυμίασις ſeu θύμα, cuius ſpecies ſunt
    - καπνὸς
    - λιγνὺς
    - κνίσσα
    - αἰθάλη.
- 2. Solis calor cum ſole incaleſcit corpus, non igne vritur: & fit Αναθυμίασις quæ eſt
  - Ατμιδώδης.
  - πνευματώδης ſeu πνεῦμα etiam ſimpliciter: vulgo Exhalatio, q̃ eſt & καπνώδης ἀναθυμίασις. (nõ tamẽ ſimpliciter καπνὸς) & ſimpliciter etiã ἀναθυμίασις.
- 3. Calor leuior quam ſolis aut ignis & temporis longinquitas. Hic Halitus eſt medium quid inter Ατμίδα & θυμίασιν, ſicut fit in putrib. & ætate exoleſcẽtib. ſeu odorẽ amittentib. *Quid exoleſcere.* Hũc halitũ in odoratis internus & σύμφυτος calor exprimit. Itaq; odoris exhalatione corpora attenuantur, quędam etiã prorſus euaneſcunt.

Digitized by Google

Ἀτμὶς igitur eſt duplex nempe, vel igne & vrente calore excitatus, vel ſole. Sicca etiam exhalatio duplex, à calore ſolis aut igneo excitata: etſi ab igne excitatã θυμίασιν & θυμίαμα ferme appellet doctrina Ariſtotelica: quę vero à ſole educitur ἀναθυμίασις πνευματώδης & καπνώδης eſt vel ἀναθυμίασις generis verbo καπνὸς, fumus, eſt θυμίασις ξυλώδους σώματος ideſt ſuffitus, qui de corpore fit cuiꝰ natura ligni naturã refert, & terrę plus habet quã aquæ. Talia ſunt ligna in prunis: ſed & oſſa, pili & ſimilia. Neq; enim commune nomen habent ea, quę καπνώδη ſunt, ſed aquea & terrea ſunt omnia & plus quidẽ terræ habent.

Λιγνὺς Fuligo eſt θυμίασις πίονος i. ſuffitus ſeu halitus, igne extortꝰ è re pingui. Talia ſunt cera, thus, pyx, myrrha, & quicquid eſt ex genere eorum, quæ gummi & reſinæ appellantur, & aeria ſunt & terrea.

Quid λιπαρά. Κνῖσσα nidor, τῶν λιπαρῶν θυμίασις eſt. Sũt autẽ λιπαρὰ quæ pinguedinem habent madidam & euidentem, vt olea, lardum, adeps & carnium pinguedo, & ſimilia aeria & aquea: vt πίονα ſunt quæ pinguedinẽ ſuã cũ ſolidiori & ſicciori corpore habent mixtam, neque ἐνεργείᾳ humidam, & quæ tactu percipiatur. Diſtinctio hæc eſt Ariſtotelea, vulgo λιπαρὰ vocant vnctuoſa. *Quid πίονα.*

Αἰθάλη id eſt, quod ex dictis θυμιάσεσιν in furno aut caminis colligitur, ἡ τοῦ πυρὸς ἀποφορά.

Tingunt autem & colorant hæ omnes θυμιάσεις, non humectãt, quia ſiccitas terrena cum humore inſeparabiliter coniuncta ſimul exhalat, quæ adhęreſcit in eo, quod attingit & madefactionem impedit, etſi καπνὸς plus humoris habet aquei. vt apparet in ligno viridi ꝙ plus fumat propter humorẽ aqueũ, quem continet λιγνὺς ſiccior eſt & minus habet aerii humoris κνίσσα, quã fumus ſiccior eſt & humidior, quam λιγνὺς, & aerii quidem humoris plus habet. Sed πνεῦμα ex omni genere halituum ſicciſſimum eſt, & non tãtũ ꝙ ἀτμίδες & ἀτμιδώδη, ſed & ꝙ θυμιατά, id eſt ea, quæ igne excitãtur, ſiccius eſt: etſi ab igne πνεύματα excitantur in Æolopylis cum aqua in halitus vertitur, qui cum impetu per anguſtum exitum ab igne vrgente extruſi ventum faciunt, ſed ἀτμιδωδέστερον, vt πνεῦμα inter θυμιάσεις non commode referri, & iis halitibus, qui à Sole fiunt relinquendum videatur. Vox αἰολοπύλαι eſt ab Æolus & πύλαι quaſi Æoli portæ, ſunt autem forma Sphærica ex aere vel alia materia factæ, intus cauæ, quibus ineſt punctum anguſtiſſimum, quo aqua infunditur: inde igni admotæ ſimul atque aqua feruere ceperit flatum tantiſper emittunt. dum aqua, quæ in fumum reſoluta, paulatim efflatur, durauerit.

φλογιστὰ ſunt, quæ flãmam reddere poſſunt: ἀφλόγιστα quæ non poſſunt, φλογιστὰ ſunt duplicia: Alia per ſe & ſola flammam reddunt, alia non ſola, ſed potius cum aliis coniuncta. φλογιστὰ autem per ſe ſunt ea, quę ex genere θυμιατῶν non ſunt re ipſa ſeu actu fluida ac humida, id eſt, quę ſiccis conſtant partibus, in primis quæ fumum reddunt: flamma autem ſpiritus aut fumus ardens eſt.

Talia ſunt, quæ ſiccis conſtant partibus, ſicca autem in ignem facile mutantur, vt lignum, & quędam quæ ſunt generis ξυλώδους, vt pili & pennæ. Quæ vero liquida ſũt τῶν θυμιατῶν reipſa aut δυνάμει, vt pinguia & vnctuoſa, adiuuant potius in aliis flammam, quam vt ipſa efficiant, vt, pix, oleum, cera, ſulphur, quæ ſiccas partes non habent multas, ſed aeris multum, & λιγνὺν & κνίσσαν habent, non κάπνον, quæ tamen plæraque etiam ſola ardent cum liquefacta inardeſcant.

Itaq;

Digitized by Google

Itaque inter φλοϛιϛὰ locum habent: maxime tamen flammam augent in aliis. Sed quomodo ardet vinum dulce Ariſtoteli, maxime vero quod ſublimatum vocant? quod & καυϛὸν eſt, & φλοϛιϛὸν, & θυμιατὸν cum incenditur; Etſi neque λιγνὺν, neque κνίσαν, proprie emittit, cum non ſit neque λιπαρὸν, neque πιὸν, ſed πνευματῶδες potius aliquid. Quod tamen in his ardet non eſt diuerſum, à genere τῶν φλογιϛῶν. Inſunt enim in hoc vini genere halitus ſicci & ignei quidam, terræ perparum habentes, ſed aliquid tantum, & hi halitus hærent in materia aquea, qui calidi & ſicci, vt diximus, igne accedente, fiunt ignis. Cum enim ſiccum incaleſcit ignis fit. Ideoque φλὸξ πνεῦμα ἢ κάπνος ἐστὶ καιόμενος Ariſtoteli. Sed in his πνεῦμα ardens, vt videtur non κάπνος, vt hoc modo θυμίασις etiam quędã ſit πνευματῶδες: ſicut & in multis extractionibus ſuccorum, quæ à noſtratibus artificibus, Chym. in hoc genere fiunt mirifice.

Hoc vero Spiritu conſumto remanet poſt combuſtionem humor aqueus, qui habet, vt ſic dicam Cineris inſtar, ſeparatis & conſumtis terreis & aereis partibus ſubtilioribus. Dulce autem vinum non inter vini genera habet Ariſtoteles, quæ ſunt ἀτμιϛὰ, & ideo ad aquæ genus referuntur: ſed terreum & ſiccum facit. Fumus autem φλοϛιϛὸν eſt, qui ſiccas partes terreas & aereas habet, & humor aerius incenſus alit ignem, & ſiccas partes in ignem conuertit; Sicut autem combuſtionis, ita & inflammationis, & liquationis, & vt aliquid liqueſcat, & non ardeat, vel ardeat & non liqueſcat, horum igitur omnium cauſa eſt, humoris temperamentum. De combuſtione dictum eſt, quæ fit in humore aereo, ſic etiam inflãmatio. Aqueus humor ſi ſuperat, inflammationem impedit, ſed τῆξιν efficit, ſi eſt terreis partibus firmiter admixtus, vt in metallis. Hęc igitur hac de cauſa τηκτὰ ſunt, non φλοϛιϛὰ, neq; καυϛὰ proprie. Ligna φλοϛιϛὰ ſunt, nõ τηκτὰ, quod aquei humoris minus habeant, & plus aerei, & hunc quidem cum ſiccis partibus tam miſtum firmiter, quam in metallis aqueus humor cum ſiccis miſcetur. Vnctuoſa & pinguia flammam augent in aliis, & ſunt φλοϛιϛὰ, magis tamen cũ aliis, quam per ſe: quædam etiam τηκτὰ, vt cera, pix; Et de thure expreſſe monet Ariſtoteles, quod ancipitem naturã habeat, partim φλοϛιϛὸν, partim τηκτὸν. Ανθρακευτὰ ſunt ex genere τῶν φλοϛιϛῶν, quæ plus habent terræ quam aeris, vt ligna; & non ἀνθρακευτὰ, quæ magis ſunt aeria, vt ſtipula, fœnum, ſtramen. Ανθρακεύω eſt, carbones & titiones facio, & ἀνθρακεὺς carbonari⁹, ἀνθρακὶς pruna.

Tertia Qualitas eſt formæ δύναμις, id eſt, vis ſeu virtus εἰδοποιὸς naturęq; vniuſcuiuſque perfectio, & vt dialectici appellant, differentia vel cauſa etiam huius δυνάμεως, id eſt, qualitas peculiaris, quæ illam δύναμιν εἰδοποιὸν mixto conciliat. Hęc virtus vniuſcuiuſq; corporis aut qualitatum primarum vel ſecundarum, id eſt, elementorũ in mixto temperamentum ſequitur, vel manifeſtum vel quod ſapientes inquirant atque demonſtrent: aut occultas habet cauſas, quæ in forma rei inſunt, & à quibuſdam forma ipſa rei iudicatur. Eſt enim forma non ipſum temperamentum, ſed ſtatus & ἐντελέχεια rei, quę tẽperamentum ſequitur. In hoc ſecundo genere aut non eſt in temperamẽto virtus illa, aut in temperante occulto & peculiari, quod ἰδιοσυγκρασίαν vocant: & eſſe occulta, viuifica & inexplicabilis proprietas rei dicitur, aut arcanum naturarum, quæ omnia complectuntur, ignorationis confeſſionẽ, quo fit vt occultæ proprietates à nonnullis ignorantiæ aſylum vocentur, è quibus etiam ſunt qui ſalutare aſylum

Duo genera qualitatum tertiarum.

Digitized by Google

occultæ (quæ omniino latet animos temperatos)proprietates irrideant,putantes ſeſe, cuncta ad certas cauſas reducere manifeſtas poſſe. Contra hos ſic iudicat Scaliger: Qualitatibus manifeſtis omnia attribuunt imprudentes. Et: Qui ad Elementorum manifeſtas omnia reducunt qualitates,ipſi nihil aliud,quam Elementa ſunt: Tertia qualitas etiam dicitur per excellentiā δύναμις, id eſt, Efficacia,& Virtualis: vt in Magnete vis trahendi ferrum: εἰδοποιὸς dicitur,quia certæ naturæ eſt propria ſeu eſt facultas, efficiendi certam actionem naturalem,quę propria eſt alicuius ſpeciei. *Virtualis*, quia per hanc exerit ſe virtus illa in cæteris effectionibus producendis, quæ non inueniuntur in aliis corporibus *Formalis* à quibuſdam dicitur, quia à forma ipſa adeoque eſſentia rei fluit ἰδιοσυγκρασία vel ἰδιοκρασία dicitur ſingulare & proprium temperamentum.

Diuiditur hæc qualitas in συμπάθειαν & ἀντιπάθειαν, & propriam per ἰδιοσυγκρασίαν ἢ ἰδιοκρασίαν. Sympathia eſt naturalis quędam conſpiratio inter res phyſicas ex peculiari & occulta cognatione exiſtens. Latine Naturalis conſenſus, Naturę conuenientia, Rerū naturalium contagio. Eſtque inter eaſdem ſpecies: vel diuerſas: qualis eſt inter cœleſtia & terrena, inter aſtra & herbas nonnullas, inter lapides & herbas quaſdam. Antipathia eſt naturalis rerum phyſicarum inimicitia & diſſenſio. Al. Naturale diſſidium (quale eſt rutę & braſſicæ) vel congenita repugnantia. Hæ ergo ſunt qualitates obſcuræ & abditæ, quibus res certæ naturales agunt & patiuntur aliquid, cuius ratio ex primis & ſecundis qualitatibus non facile reddi poteſt: quo fit, vt quoque qualitates ἄρρητοι dicantur. Vide Iohan. Lang. epiſt. medicin. lib. 2. ep. 55. & lib. 1. epiſt. 33. & 13.

Occultæ qualitates
- Propriæ per ἰδιοσυγκρασίαν ſeu ἰδιοκρασίαν, id eſt, congenitæ cuiuſque rei proprietates.
- Patheticæ
  - Concordes συμπάθεια.
  - Diſcordes ἀντιπάθεια.

Iambic. *Suam fateri inſcitiam Candoris eſt*, in hoc qualitatum genere.

De quaſi qualitate Dei.

An Qualitas ſeu ποιότης rectè Deo attribuatur? Seruanda eſt inprimis ſanorum verborum Hypotypoſis.

De Deo parce, religioſe, ſobrie, circumſpecte loquendum. Itaque pietatis eſt quærere, an recte attribuantur Deo qualitates? Negatiuam perſuadet hoc: Diuina natura eſt expers omnis compoſitionis. Quicquid igitur eſt illi eſſentiale idioma, idem quoque eſt in ea vt eſſentia, non vt qualitas. Quo allūdit hoc Auguſtini: Deus eſt bonus ſine qualitate, & magnus ſine quantitate. Atque huc facit, quod Scotus ait: Natura diuina, & quicquid ineſt naturæ, vt natura eſt, eſt Dei perfectio; (ſcilicet Eſſentialis.)

2. Idiomata Dei eſſentialia ſunt συστατικὰ τῆς φύσεως id eſt; ipſam naturam ſeu eſſentiam conſtituunt, vt loquitur Chemnitius. Itaque ab eſſentiæ realitate nihil differunt. Itaque non ſunt qualitates emanantes ab eſſentia diuina ita, vt accidentia propria, natura poſteriora ſubiecto cuius ſunt.

Affirmatam ſuadent quod in Symb. Ath. dicitur: Qualis (οἷος) Pater, talis (τοιοῦτος) Filius. Ad quæ verba Chriſtoph. Cornerus Theol. expoſitor, Eædem ſunt qualitates Perſonarum, ſed ab eſſentia non diſtinctæ. Sunt enim ſubſtantiales, non accidentales. Ab Auguſt. 15. de Trin. c. 5. Si dicam ęternus, immortalis, iuſtus, bonus, beatus, ſpiritus: Horum

omnium

Digitized by Google

omnium nouiſſimum, quod poſui videtur ſignificare ſubſtantiam, cetera vero huius ſubſtantię qualitates. A Damaſceno, Si bonum, ſi iuſtū, ſi ſapiens, ſi quodcunque aliud dicas, non naturam dicis Dei, ſed τὰ περὶ φύσιν, quæ ſunt circa naturam, ſeu τῇ φύσει παρεπόμενα, quæ naturam inſequuntur neceſſario. Scotus hæc dicta adducit in Quodl. q. 1.

Conciliatio.

1. Deus non habet qualitates, ſcil. ab eſſentia reipſa diſtinctas. Deus habet qualitates, ſed ab eſſentia ipſa re non diſtinctas, non differentes ab eſſentia rei diuerſitate.
2. In Deum non cadunt qualitates Prædicamentales, id eſt, pertinentes ad prædicamentum qualitatis. In Deum cadunt qualitates ſc. Tranſcendentes & tranſuolantes prædicamenta, & θεοπρεπεῖς ſeu vt perfectiones diuinæ formales, quæ alterius cōditionis ſunt, quam Categoricæ.
3. Qualitates attribuuntur Deo pro noſtro more & modo concipiendi & apprehendendi: Seu noſtri ratione, ſeu τῷ ἐπιλογισμῷ noſtro: Alia enim eſſentiæ Dei, alia iuſtitiæ Dei definitio eſt. Nec nos poſſumus aliter cogitare quam eſſentiam eſſe radicem & fundamentum idiomatū Dei, cum Deus à nobis comprehendi non poſſit. Itaq; cum quęritur à nobis: Qualis eſt Deus? Reſpondemus Bonum & verum ſummum ac perfectiſſimum. Sic Noſtro modo & more intelligendi Dei vnum attributum pendet ab alio. Itaque interea ordo quidam eſt, proindeque Deo attribuitur aliquid prius, aliquid poſterius: vt Actus purus, Immutabilitas, Æternitas, Deus eſt actus purus. E. Deus eſt omnino immutabilis. Deus eſt omnino immutabilis: E. eſt ęternus. Vid. Scal. exer. in fine.
4. Si Qualitas deſcribitur ſpecialius Accidens &c. Deus non habet qualitatē. Sin generalius, Ens quo quid dicitur quale vel accidentaliter, vel formaliter aut eminenter, Deus Qualitates habere dicitur. Ita qui non diſtinguunt, videntur σοφίζεσθαι περὶ τὸ ὄνομα, vt cum Platone loquar.

Ita Deus dicitur habere aures non per naturam, ſed per effectum: quod tamen alio pertinet.

Eſtne ergo in Deo compoſitio? Reſp. vera realiſque in Deo compoſitio ſeu σύνθεσις non eſt, ſed διάκρισις, *Diſtinctio* tantum. Ac licet eſſentiæ diuinæ συστατικὰ eſſe dicantur à Græcis Idiomata ſeu attributa, Sapientia, Potentia; non tamen componunt eam. Si eſſentia & idioma in Deo reale quippiam diuerſum conſtituerent, tum eſſet in Deo compoſitio. Nec licet Deſcriptio Dei conficiatur & conſtituatur ex attributis, ipſe tamen Deus compoſitus eſt καθ' ἑαυτόν.

Digitized by Google

E Scholaſticis nonnulli ſic diſtinxerunt.

Qualitas
- Naturalis, quæ habet in corpore eſſe naturale: Interdum idem quod Eſſentialis.
- Intentionalis, quæ habet in corpore eſſe intentionale.
- Intentionalis & naturalis ſimul, quæ habet in corpore eſſe intentionale & naturale ſimul propter ſuam perfectionem & eminentiam: vt Lux qualitas primi corporis nempe cœleſtis, per ſe ſenſibilis, eſt vt res naturalis. Lux ſupra ſenſum (viſum) poſita receptaq; in organo viſus, non impedit ſenſationem (viſionem) vt eſt intentionalis.

Lux τῷ eſſe intentionali in corpore poteſt concurrere ad corporalem viſionem, vt ſpecies intentionalis in aere.

Lux τῷ eſſe naturali poteſt aliquid agere, vt tranſmutare corpora calefaciendo, exſiccando.

Axiomata.

1. Nihil quod habet affectus naturales, eſt mere intentionale. Lumen habet affectus naturales, qui Solis Radii calefaciunt, exiccāt, & ita corpora tranſmutant φυσικῶς. Ergo Lumen non eſt qualitas mere intentionalis.
2. A ſpecie intentionali non denominatur res, vt à ſpecie intentionali coloris aer non denominatur coloratus. At à lumine denominatur aer lucidus. Ergo lumen non eſt qualitas intentionalis.

Exſtat quoque hæc Diſtinctio.

Qualitas
- Simplex, res ſimplex, quæ habet partes eiuſdem rationis.
- Intenſiua, quæ habet partes eiuſdem rationis, id eſt, gradus per quos intenditur.

Intelligi aliquid pro qualitate ſeu conditione argumenti vel negotii, eſt intelligi ſecundum, vt loqui ſolent, ſubiectam materiam.

Intellige Quantitatem virtualem. Numi qualitas interna eſt numi authoritas, dignitas, æſtimatio & pretium: quod & Quantitas à Iuriſconſ. & Ariſtotele 6. Polit. dicitur, quia quanti quiſq; numus ſit, quantumue vel minutiorum numorum, vel venalium rerum valeat, demonſtrat. Hotomann. de re numaria p. 18. potiſſima hæc numi pars eſt & tanquam forma. Figura numi eſt externa eius qualitas, nota publica, qua impreſſa numi cuiuſque auctoritas deſignatur.

Quale quid,
ποῖόν τι.

Per quale quid Ariſtoteles intelligit in prædicamento ſubſtantiæ (cum ait Genus & ſpecies non ſignificare hoc vel illud, ſed quale quid) non qualitatem ſimpliciter, vt album, ſed talem, quæ ſit eſſentialis, & ingrediatur ipſam conſtitutionem eſſentiæ. Quidam interpretes Ariſtotelis aiunt eo loci eum intelligere non naturam ſecundarum ſubſtantiarum, ſed nomina, vt ea quale quid ſignificent.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO.

Quæſtio
- Simplex, Quid Deus eſt?
- Coniuncta Huc pertinet Quæſtio
  - Eſſentiæ, οὐσίας, qua quæritur quid ſit res, ſeu quæ ſpectat ad eſſentiam rei an Deus ſit Ens?
  - Exiſtentiæ, ὑπάρξεως, qua quæritur an ſit res, quæ attinet ad rei exiſtentiam: an Deus ſit?

Eſſentia eſt illud quo res certam ſpeciem adipiſcitur: Alia Quidditas, quia ex notione eſſentiæ ſcimus quid ſit res, vt Roſa eſt planta. &c.

Exiſtentia eſt illud, quo res exiſtit, ſeu eſt, id eſt, exiſtit; Eſſe enim pro exiſtere & exiſtentia ſæpe accipitur, vt Deus nõ eſt compoſitus ex eſſentia & eſſe, id eſt, ex exiſtentia. Thom. Aq. imo eſt pura exiſtentia.

Quæſtio
- Facti, τοῦ γινομένου, vel τῶν γινομένων: An veritas odium parit?
- Iuris, τοῦ δέοντος.

Quæſtio eſt, An verum ſit hoc pronunciatum copulatũ: De controuerſiis Religionis iudicandum eſt ex verbo Dei & Patribus? Reſp. per diſtinctionem: *Alia eſt quæſtio ſeu controuerſia iuris, alia facti. Si controuerſia ſit iuris diuini*, ſeu de dogmatibus in Eccleſia; ſolum verbũ eſt norma iudicii. Sic igitur copulatum iſtud enuntiatum falſum eſt. Auguſt. l. 3. cont. Maxim. c. 4. συνάδει. Scripturarum authoritatibus, non quorũcunque propriis, ſed vtriſque communibus teſtibus, res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione decertet. *At ſi quæſtio ſit facti*, nempe quid ſcripſerint vel ſenſerint hi vel illi Patres, quidue vetus Eccleſia ante tot annos, quã Patres erudierint, ſenſerit; tum ex Patribus quæſtio illa merito deciditur. *C. Oleuian. ad lect. 16. c. 8. l. 2. Inſtitut. Caluini.*

Quæſtio
- Cognitionis θεωρητική.
- Actionis, πρακτική.

Quæſtio eſt Finita vel Infinita. *Alias Hypotheſis.* Finita eſt, quæ habet conſignationem certi alicuius vel loci, vel temporis, vel perſonarum, vel cuiuſcunque circumſtantiæ, vt ſintne bella ea, quæ geſſit Alex. M. illuſtriora his bellis, quæ Scipio Africanus geſſit? Sitne Deiotarus inſidiatus vitæ Cæſaris.

Alias Theſis. Infinita eſt, quæ nullis certis, nec temporum, nec locorum, neque perſonarũ circumſtantiis notata eſt, vt, ſitne juſtitia præferenda prudentiæ? Sitne ſapienti viro nauigandum?

Finitas quæſtiones Oratores frequentius explicant, Philoſophi Infinitas, tametſi vtraque in alteram fere ſemper ſit traducenda. Iuſtus Vulteius in Rhetor. quæſt. Quæſtionis Finitæ genera

Digitized by Google

Crater crateris, an v. habeat indifferentem? Neg.

Contentio mihi fuit cum homine non indocto: ſed φιλοσυμμάχῳ, & in poeſi non ſatis exercitato, de quantitate primæ in CRATER, quam corripuerat, cui cum obiicerem authoritatem Virgilii, productam eam volebat eſſe à Virgilio per ἔκτασιν, (qui metaplaſmus eſt) eo, quod ſit origine breuis: κρατέω enim capio ſeu teneo primam habet correptam; vnde cratera deducit Perothus: ſed quia apud Homerum & Virgilium κρατὴρ crater, ſemper primam habet longam, correptionem iudico eſſe vitioſam, & facio cum iis, qui deducunt à κεράννυμι, id eſt, miſceo. A Crater, quod obiter addo, eſt craterium κρατήριον, paruum poculum. Crater ſoterius (σωτήριος poetis σωτὴρ ſubſtantiuum pro adiectiuo ſalutaris,) eſt ein Becher auff eines geſundtheit oder wolfarth getruncken. Fuit quoq; crater boni genii.

De Philomela & Luſcinia.

Falluntur qui ducunt Philomela à φίλος & μέλος, quod amans ſit cantus. Nam in Græco eſt ἡ φιλομήλα Luſcinia, antepenultimam habet correptam non ſolum authoritate Martialis lib. 7. *Luſciniæ tremulum ſi Theleſina dedit.* Sed etiam deriuatione. Eſt enim à lace & cano, vel cecini. Fr. Philelph' quidem produxit hinc: Nec culices elephas pia nec luſcinia coruos. Sed hic author vnus è recentioribus tantus nõ eſt, vt authoritati eius tuto poſſis confidere, præſertim cum canon alio ducat. Elegans eſt illud Iohannis Maioris φιλοφιλίππῳ in Philipp omaſtigas βλακάς.

Quid ſtrepitis cuculi? pereunt i aſtat æper auras.
Crimina veſtra: manent carmina Luſcinia.

De ad. voce Iugis, iuge, iugiter.

Fallunt & falluntur, qui primam in voce iugis indifferentem eſſe ſtatuunt ex eo, quod Sedulius modo corripuerit, modo produxerit. Semper enim longa eſt, nec Sedulius, quamuis ſedulus, ſatis probatus mihi poeta eſt: Iugis autẽ & iuge accipiuntur hic pro eo, quod eſt perennis & perenne. Nam iniuges (id eſt non coniuges) equi dicitur iu breui.

De vocibus mucro & theatrum.

Primam in mucro Neſtor ait corripi, ſecuti hũc ſunt Georg. Fabricius Chemnicẽſis, in lib. de arte poetica eruditiſſ. & Iohannes Maior Ioachimus in parentalibus de Antiocho.

Arma infert Hebri populis ſtrictoque mucrone
Dira latrocinia & cædes exercet apertas.

Ego qui veteres ſemper producere video, nolim tibi author eſſe vt corripias, idem iudica de ſyllaba proxime vltimam, ſeu a in voce theatrum. Origine enim longa eſt. Cum igitur Iohannes Maior in die Catharinæ recitato carmine canit. Quin theatrum ſine mente ſonis, & murmure inani Perſtrepitans, &c. Intellige contrahi theatrum vt ſit diſſyllabum, ſic eãdem pro eadem Antea pro antea.

De voce Allophylus.

Neſtor in hac voce, quæ ſignificat Alienigenam, υ producit & recte quidem. Nam φῦλον & φυλὴ υ producta dicitur à Græcis poetis. Caue igitur, decipiant te Riga, Prudẽtius, & B. Mantuanus, qui υ in Allophylus corripuerunt. Diſpauterii vide verſificatoriã, qui hic quoq;

Digitized by Google

noſter eſt. De quantitate vltimæ in Poſtea.

Et antea.

Vltimas in poſtea, antea, propterea, præterea, interea produci dico. Quod vltima in poſtea correpta legatur, id fit Reſolutione compoſitionis Poſt ea: Sic antea reſoluitur in ante ea, & interea in inter ea. Celebratur quidem diſtichon. Quo vobis mentes rectæ quæ ſtare ſolebant Antea dementi ſeſe flexere ruina. Sed ego lego hic Ant'ea, ſeu Ante ea, vel potius Antea duabus ſyllabis contractis in vnam.

De quantitate media in choragus.

Choragus ſiue ſit Græcum à χόρος & ἄγω, ſiue GræcoLatinum α corripit, Plautus tamẽ produxit. Choragus eodem ſignificato, mediam habet longam. Græci enim dicunt χορηγὸς pro dux chori. Dores mutant η in α. Sic mutatur mater, ſic balare (ouium à βὴ βὴ) pro bolare.

De quantitate Crepidæ & Crapulæ.

De crepidis Horatii anxie diſputauit Aldus philologus in annotationibus in lib. 1. ſermonum, vbi Horatius: Sapiens crepidas ſibi nunquam, Aut ſoleas fecit. Cum enim à Græcis dicatur κρηπὶς κρηπῖδος vtraque priore ſyllaba longa, Crepida quoque poeta dicere debuit. Sed reſpondent alii pro Horatio deductionem huius vocis eſſe latinam, ſeu crepidas dictas eſſe à crepando, quod raro ſint in ingrediente ſine crepitu. Itaq; Horatium, Catullum & Perſium vtramque priorem in hac voce recte corripuiſſe. De crapula ſimilis fere dubitatio eſt. Cum enim videatur eſſe Græcum κραιπάλη, primam non abre produxit Sidonius: Quem crapula vexat. Et tamen Georg. Buchananus eam corripuit reſpiciens ſine dubio eo, quod Latini Græcam diphthongũ αι mutarint in α breuem abiecta ι. Detractam enim literam ſyllabam longam poſſe facere breuem oſtendunt Choragia à Cheiragra, & offella ab offa: & geminata mutata ſcriptura ſæpe mutatur quantitas, Opilio 1. habet breuem, vpilio eandem longam: Epops primam habet breuem in vpupa (quod factum ex epops) docti eandẽ produxerunt, vt, Vpupa ſtercoribus ſemper odora ſuis. Si ex veteri aliquo poeta quiſpiam monſtrauerit mihi primæ correptionem, reuocabo me. Notetur Polypus, vt ſingulare, quod licet Græcis ſit πολύπυς, tamen apud Ouidium habet primam logam.

De quantitate Vocis ſitibundus.

Dubia eſt quantitas antepenultimæ in Sitibundus, quia dubia eſſe videtur origo. Si vox deducta eſt à Supino Sititum, vt placet Aldo; ti longum eſt, nec recte corripuerunt Mantuanus, Iohannes Picus Mirandulanus, Eobanus Heſſus, M. Palingenius lib. 2. in Tauro Paling. Cui non compertum eſt multos inducere morbos Ingluuiem, Vexare animos & corpora Bacchi Hu morem immodicum ſitibunda in viſcera merſum. Idem lib. 9. in Scorpione. Cuius habet ius Imperiumque tenet ſitibunda ſuperbia honoris.

Iohannes Franciſcus Picus in ſtauroſticho de diſcordia. In cædes & bella ruit ſitibunda cruoris.

Sed hi aliunde quam ſupino ſititum deducunt, & faciunt puto regulam. 1. ante bundus corripitur: Sed alii exiſtimant ab hoc canone excipiendum ſitibundus à ſititum, non à nomine ſitis, à quo eſt ſiticuloſus, quod etiam ti pro-

producit. Similis ferè dubitatio eſt de prima in Verbo fragro (pro redoleo) ſtatuunt F. Widebramus, & Secceruitius poetæ inſignes eam eſſe indifferẽtem. Corripuit enim eam. Iohannes Secceruitius Vraliſlauienſis in Eccleſiaſtico.

Greſce virens, accreſce fragrans ô candida turba
Ipſius in laudes inſinuanda Dei.

Et niſi forte labor memoria Iacobus Micillus *συνάδει*, ſicut & Deſpauteri⁹ ante eum. Sed Iohannes Claius Hirsbergenſis corripi negat, quia forte non occurrit ei exemplum correptionis. Flabrũ ſemper habet primam longam à flatu, ſed Flabellum habet primam ancipitẽ.

De quantitate Vocum nates.

Nates primam habet breuem exemplo Perſii, Horatii, Martialis. Itaque nec Auſonius qui ſemel produxit, nec author ridiculi verſiculi: *Quamuis arte nates, tamen apparent tibi nates.* imitãdus eſt.

De antepenultima in petiturus Aliquando bonus dormitat Homerus. Claudianus 3. de raptu Proſerpinæ: Ipſum etiam petiturum Iouem. Caue hoc imiteris. Ti in petiturus ſemper producitur. Corripuit & Arator: Sed hic non raro peccat in quantitate, ſicut & T. Greſemundus in carmine de violata cruce.

De Quantitate primæ in Butyrum.

Prima in Butyrum origine Græc. longa eſt, etſi Valgius, Macer, Serenus, Egnatius, Sidonius & hoc ſecutus Eobanus Heſſus in Pſalt. corripuerunt, quo fit vt Deſpauterius in Verſificatoria aiat, latinos hic variare.

De quantitate antepenultimæ in deſtinatus.

In deſtinatus antepenultima breuis eſt, à deſtino. Itaque hoc Iuuenalis in ſatyra 4. non eſt imitandum: Et domini gladiis iam deſtinata, ſed olim.

De quantitate penultimæ in adamantinus.

Petrarcha lib. 2. epiſt. male corripuit penultimam in adamantinus hic: Vox adamantina eſt, calamus quoq; ferreus, &c. Corrige ſic ex Ouidio 7. metam. Vox adamantea eſt.

DE Quantitate antepenultimæ in FEBRICITO.

Error cuiuſdam notandus eſt, qui corripuit antepenultimam in Febricito & febricitans. Nam Martialis lib. epiſt. 99. in hoc ſcazonte produxit, Febricitantem baſiabit & flentem. Sic Catullus bri in Febriculoſus (quæ Vox eſt à Febricula) produxit: Verum neſcio quid febriculoſi ſcorti diligis, hoc pudet fateri.

Ratio accedit ad exemplum. Febricito enim frequentatiuum eſt deductione irregulare à Febrire, quod eſt febrim habere, correptum eſſe febri, quibus libentius vtor, quam Febricito: Febriculoſum ſomnium eſt apud Scaligerum.

De quantitate antepenultimæ in voce conditio.

Cornelius Gallus, cuius meminit Virgilius in Bucolicis, ſic cecinit.

O quam dura premit miſeros conditio vitæ!
Nec mors humano ſubiacet arbitrio.

Vitioſum hoc: antepenultima enim breuis eſt, à ſupino conditu.

De quantitate vltimæ reſponde.

Vltimę in reſponde imperatiuo correptio antiquata eſt: Inuenitur apud Martialem,

Si quando veniet, dicet: reſponde roganti
Tunc veniet Romam cum Cytharœdus erit.

Digitized by Google

Priſci enim dicebant etiam reſpondere in coniugatione in am prima; quæ veteribus tertia. Manilius:

Vaſto reſpondere mundo.

Vide Scaligerum in Manilium. Doctiſſimus Criticus Iohannes Pincierus ad me Herborna ſcribẽs Anno 98. April. 23. epiſtolam, in qua percontatur me, vtrum Appendice penultima longa, an Appendice penultima breui ſit dicendum, Martialem ſic imitatus.

Hos verſus pangens ſcripſi haud tamen abſque lituris;
Quos venia dignare tua; & reſponde roganti.

De quantitate penultima in Appendicis & antepenultima in Appendiculæ.

Quãtitaté penultimæ in Appẽdicis D. Ioh. Pincier' dubiã facit. Nam vulgo Appendicis penultima extra verſum quoties eam vocem pronunciamus, corripitur. Et vox ei cõſimilis coxẽdice à Q. Sereno Sammãca, qui Gordiani iunioris præceptor fuit, penultima ponitur breui: Sic enim ille in curatione Iſchiadis.

Sæpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & greſſus diro languore moratur.

Et alibi:

Clauſa acies inter gemina coxendicis vmbras.

Contra penultimam in Appendice produxit Sabellicus in hoc verſu:

Appendice parat foſſaque ambire profunda.

Cuius tamen autoritatem tanti non facio, vt ſecure imitari auſim. Verumtamen nec illi deeſt vox conſimilis, quia penultimam produci debere veriſimile faciat. Sic enim Lucretius:

Quæ capris adipes & coturnicibus auget.

Et Ouidius:

Ecce coturnices inter ſua prælia viuunt.

Quid igitur de Appendice dices, & coxendice, an Appendice, vt coturnicibus & coturnices, an communem ſeu ancipitem penultimam ſtatues? Vix enim apud veterum poetarum aliquem caſus obliquos à coxendix & appendix deductos reperiri crediderim. Ego ſtatuo ex analogia: vt perpendiculum dicitur antepenultima breui (exemplũ eſt in Auſonio) ita & appẽdiculæ & appendicis penult. vt vehiculũ à vehis, ſic perpendiculum à perpendis. Scaliger etiam indubium vocauit correptionẽ penultimarum in Diutinus & Serotinus, vide lib. de cauſ. l. ling.

De quantitate penultima in Decoro.

Scripſi alicubi, non inueniri decoro, o longo; Scriptum hoc nolo. Etſi enim apud Virgilium, Ouidium & cæteros eius ætatis non occurrat: tamen eſt apud Silium Italicum & Palingenium. His autem eſt, vt à Decus, decoris, decoro, Ita à Decor, decoris, decoro. Nicolaus Perottus in Cornucopia ab eis eſt: A decus, inquit, eſt decoro media breui, quod eſt honeſto, inſignio, honorifico: A decor decoro media longa, quod ſignificat pulchrum viſu vel auditu reddo, ſeu ſignificat decentiam quandam rebus, perſonis, temporibus, locis, ſiue in agendo, ſiue in loquendo acommodatam. Vel potius à Decor eſt decorus (quæ vox aliquando ad virtutes transfertur & honeſtum) hinc decore. A decorus eſt decoro Horat lib. 1. Epiſtol. epiſt. 6.

Αναγνώρησις ἐπανορθωτικὴ, ſeu retractatiuncula.

Et bene nummatum decorat ſuadela, Venusq;.

Silius Italicus lib. 12.

Inque vitem amplexi permiſſa voce triumphum
Tarpeii clamant Iouis ac delubra decorant.

Paling. lib. 2.

—— Ille in pretio eſt, quem pulcra decorant
Veſtimenta. ——

Maneat igitur & aliquo loco ſit ac numero vulgatus verſiculus,

Hunc homines decorant, quem veſtimenta decorant.

Elogium primam habet longam (prima enim non eſt Græc.) Exemplum productionis eſt in Virg. in Culice.

Hic tumulus ſuperinſcritur, tum fronte locatur

Elogium

Digitized by Google

Elogium tacita, &c. Quod exemplum etiã Sincti' annotauit. De deriuatione ſeu origine ſi quærat quiſpiam, eſt mihi vox à præpoſitione latina e, & Græco λόγος.

Quantum, ποσόν.

Omne ποσὸν aut eſt ſimpliciter ποσὸν (quantum) vt συνεχὲς, id eſt, continuum; aut ποσὸν ποσάκις, id eſt, diſcretum. Cum igitur Ariſtoteles dicit, Imparem aut parem numerum eſſe ποσὸν, intelligendum eſt omnem (reſpectu vnitatis vt materiæ) eſſe ποσὸν ποσάκις, id eſt, diſcretum ſeu diſterminatum. Materiæ cauſa accidit numero cuiuis vt ſit παρώνυμον ſeu multiplex ποσόν. Quod ipſum reſpectu vnitatis dicitur ποσὸν ποσάκις; vt, ſexies repetita vnitas eſt ποσὸν ποσάκις. Reſpectu vero numeri compoſiti ex aliis numeris appellatur ποσάκις ποσὸν, vt ſenarius ſexies repetitus eſt ποσάκις ποσὸν, quia non eſt idem ipſum eſſe ſenarium, & ſexies repetitum dici quippiam: quod etiam dicitur de his, quæ non ſunt ſenarius ipſe. A materia enim denominata vocabula de multis dicuntur, de quibus ſynonyma tamen non poſſunt prædicari, vt aureum effertur de multis, de quibus tamen aurum enuntiari nequit. Vt ergo ποσὸν ποσάκις diſtinguitur contra ποσὸν συνεχὲς: ita ποσάκις ποσὸν, id eſt, numerus compoſitus diſtinguitur contra primum ſeu incõpoſitum. Schegk. 5. Demonſtr.

Ποσὸν eſt συνωνύμως, id eſt, abſtracte, ſeu ratione εἴδους & οὐσίας, vel παρωνύμως, id eſt, ratione denominatiua, ποσότητος ποσόν.

Quantum {
- Formaliter. Hoc non videtur. Sic video te non κατ' οὐσίαν, ſed κατ' εἴδωλον: video te realiter, nõ autem eſſentialiter. Res, inquiunt Philoſ. videtur per ſpeciem.
- Repræſentatiue, hoc videtur.

Quantus-Quantus.

Elegans, pro, quam magnus, quantus-quantus. Scal. ex. 23. ſ. 2. Negant caloris naturalis pabula vel augeri, vel ſi minuetur, tantundem reponi poſſe. Si enim id eueniret, non fieret generati diſſolutio, quæ dicitur mors. Quotidianis enim ſupplementis reficeretur ita, vt ſemper eſſet integer, quantus—quantus in ipſis fuerat primordiis.

Immane quantum.

Immane quantum, pro perquam valde vel maxime, præponitur nominibus abſolutis adiectiuis, participiis & verbis, Differo, diſto, mutor, mutatus, diſſimilis: vt Immane quantum diſcrepant, diſtant, immane quantum mutatus, Immane quantum diſſimilis, hic temperatiſſimus, ille luxurioſiſſimus. Sic Cuſpinianus vſus eſt.

QVASI.

Metaphora ſi durior ſit & κινδυνώδης, id eſt, periculoſa, adiicienda ei eſt nota εἰκασίας Quaſi, Velut, Tanquam, vt fiat ἀσφαλεστέρα (tutior.) Quaſi enim; inquit Scal. eſt nota temperationis.

Idem Scaliger improprietatem mitigat ſæpe duabus particulis coniunctis, Quaſi & quidam, interdum vna, vt Ger-

nus materia quaſi quædam ſpecierum eſt: Album nigredine aſpergitur, atque ei quaſi officitur. Natura vt eſt artifex quaſi quidam eorum, quæ molitur: ita artifex tanquam natura quædã eorum, quæ figurat. Eſt alterum indiciorum genus natura prius, & cauſa quaſi quædam eiuſce rei, quam diſcimus, l. 1. de c. l. l. c. 1. 2. 3. 4. Sic Paulus ait; creatura vindicabitur à ſeruitute corruptionis, id eſt, à corruptione, quæ eſt quædam quaſi ſeruitus. Sicut enim ſeruus inuitus ſeruit: ſic creaturæ inuitæ intereunt. Piſcat. in Schol. ad Rom. 8.

Alias ſignificat ſimilitudinem, vt Græcum οἷον. Rom. 9. v. 6. Non tamen hoc loquor, quaſi quod exciderit ſermo ille Dei: in Græco eſt, οὐχ οἷόν τε ὅτι. Etſi ſint qui ibi οὐχ οἷόν τε exponant pro ἀδύνατον (quod fieri non poteſt.) Vid. vocem οἷον.

Quaſi nota ſimilitudinis interdum omittitur, vt in Enuntiato ſit ſubaudienda. Cor. 1. cap. 10. Nos multi ſumus vnus panis, id eſt, quaſi vnum corpus.

Interdum *Quaſi* accipitur pro *Ferè*, vt Academici Marpurgi ſunt quaſi trecenti, id eſt, plus minus trecenti.

Al quando *Vicis ſignificationem* habet. Sic commune aliquid, quod vere propreque Genus non eſt, interdum dicitur Quaſi Genus, quod vice generis ſit. vt Perſona quaſi Genus eſt Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Improprietas talis interdum notatur particula Quidam, quod alibi annotauimus, vt Ratiocinatio eſt Quidam animi motus.

Vſus.

Ioh. Sturmius in Partitionibus Logicis l. 1. Differentiam vocat quaſi Genus & γενικόν τι, vt animal hominis genus, mente præditum eſſe quaſi Genus, differentia eſt: quid ita? Reſp. Quia Differentia reuera Genus non eſt, affinitatem tamen aliquam habet cum Genere. Vocat igitur Sturmius differentiam Quaſi genus & generale quid, quod generalis ſit notio communis pluribus formis, id eſt, ſpeciebus.

Conſpexi Spiritum deſcendentem Quaſi columbam (ὡσεὶ περιστεράν) id eſt, apparuit & conſpectus mihi eſt Spiritus S. non in natura ſua, eſt enim inuiſibilis, ſed in columba (vera) tanquam ſpecie & imagine.

Particula Quaſi emollitur ſententia Platonis, qua Mundum animatum dixit.

Pro Quaſi interdum dicitur SVO MODO.

Quaſi opponitur τῷ εἶναι, reipſa, & eſt idem, quod verbotenus. Idem eſt ad aliquid dictum (id eſt Relatiuum ſecundum dici) & Quaſi ad aliquid: *Quæcunque enim non ſunt vere ad aliquid* (vocant Relatiua ſecundum eſſe & per ſe) *ſunt Quaſi ad aliquid* per formam quandam accidentalem attributam ab intellectu. Hoc autem eſt dici ad Aliquid, hoc eſt, referri per intellectum ſub certo modo (ideo & Relatiua per accidens dicuntur.)

Pro quaſi eſſe eleganter Scaliger *dicit Inire alicuius rationem*, vt Rana init rationem perſonæ, id eſt, eſt quaſi perſona: quia attribuitur ei ſermo à Poeta. Sic & nubibus, & ſimilibus rebus inanimatis.

Ἄλλως.

Τῷ Quaſi vel Tanquam opponitur Sincere. Exemplum egregium eſt deſumptum ex Viotto: Singularium abſolute ſcientiam non haberi non dixit Ariſtoteles, ſed addidit, Ex natura ſua: ſed haberi ſtatim ſubdidit Quaſi Velut ſecundum accidens, non etiam

Alterum hic vacare videtur, ſic ut ſæpe apud Græcos ὡς.

etiam, ſincere ſecundum accidens haberi pronuntians, ſed addens οὕτως ὥσπερ quaſi velut. Neque enim rei caducæ & diſſipabilis ex ſua natura eſt ſcientia, neque etiam per accidens ſciri dicetur: ſed quaſi velut per accidens; hoc eſt, quaſi accidere videatur illi ſingulari, quod ſub tali vniuerſali comperiatur, cuius gratia ſciri dicitur. Nam primo & per ſe demonſtratur proprietas de eo, cui primo conuenit; poſterius & quaſi per accidens de indiuiduo.

Quaſi ſeu Tanquam, Terminus:
- Ἀποφατικὸς ſeu negatiuus veri vel proprii.
- Ἐπανορθωτικὸς, Correctiuus vel ſimilitudinis: cuiuſmodi interdum Hebræis eſt כ Caph: Terminus Diminuens.
- Καταφατικὸς, ſignificationis veri vel proprii. S. Paul. Eph. 5. Ambulate ὡς lucis filii, id eſt, vt qui, vtpote, quippe qui.

Exempla. Chryſoſt. in Mar. homil. 3. vbi dicitur ὡς (tanquam) non veritas, ſed ſimilitudo monſtratur.
Idem de Euchariſtia in Encæniis: ὡς τὸ τρίτον μέρος, id eſt, fere tertia pars, ὡς τριάκοντα, circiter triginta, ὡς ἕκαστοι, fere ſinguli. Hic reſtringitur per particulam ὡς vel Quaſi totum vniuerſale vel numerale.

Reputato ſalutarem ſanguinem quaſi è diuino & impolluto Latere effluere. Scotus. Scientia Dei, quæ in eo eſt quædam perfectio abſoluta, hæc eſt natura ipſius, eſt tanquam pars artificis, quæ huic ratio eſt, qua poteſt producere. Sol eſt tanquam animatus: Mundus eſt quaſi animal: Aqua quaſi animata quaſi Spiritus ſanctus virtute regenerat. Hic particula Quaſi eſt Correctiua eius, quod durius dictum eſſe videtur.

Q. Solet dici à Theologis. Non facta eſt Caro tota Trinitas: Ecquomodo Trinitas eſt Totum? Reſpondet Scotus: Trinitas in Diuinis eſt *quaſi quoddam totum Numerale*. In Quodlibet. lib. 2. diſt. 15.

Quaſi ſimile.

Scotus in Quodlib. quæſt. 1. In diuinis dicitur Eſſentiale, quod ſimile eſt Eſſentiæ in modo prædicandi, vel in communitate reali: Notionale, quod nec ſic prædicatur, nec habet talem communitatem: Sic dicta quod ad notitiam diſtinctionis Perſonarum pertinet.

Quaſi forma, id eſt forma analogice, inſtar formæ.

Voluntas inſtitutumque vtentium eſt quaſi forma numi. Si enim illa mutetur, numi pretium vtilitasque perit, nihil enim æſtimatur. Ipſe numus, & quicquid eſt quaſi eius forma eſt à lege. Montecatinus in 1. Ciuil. Ariſtot. pag. 358.

Quaſi colores ſunt, qui non habent veram & expreſſam Entitatem, qui non ſint veri ſecundum naturam, & tantum dicũtur colores ex analogia ad veros colores, qui ex miſtione certarum qualitatum oriuntur. Vocantur Apparentes.

Quaſi vox. Tibia edit quaſi vocem, id eſt, non proprie, quia vox proprie conuenit animantibus, nec tamen omnibus: Caret enim ea exſanguia, & ex iis, quæ habent ſanguinem, piſces, cum hi non reſpirent, vox autem ſit ſonus animalis reſpirantis & quidem aerem reſpiratione attrahentis.

Digitized by Google

Modus conſiderandi quaſi forma eſt, ſeu inſtar formæ eſt, & certam ſubiecti naturam conſtituere dicitur, quæ cuiuſq; ſcientiæ propria eſt, nec poteſt cum alia communicari.

Oculi cãcrorum quaſi lapides ſunt. Nam in oculis cancrorum lapides non ſunt, niſi ipſi oculi: oculi ſane lapidea duricie, in quibus non gignitur lapis, ſed cum eis illa duricies, ex iudicio Scalig. exerc. 241. ſect. 1.

Pro Voce Quaſi hic vſurpatur etiam Pro, vt promuſcide pro manu & calice vtitur Elephas, non pro ore vt culex. Scalig. exer. 194. ſect. 6.

QVIDDITAS.

Quidditas eſt ipſa rei eſſentia nude accepta ſine omni reſpectu.

Quidditas proprie eſt Subſtantiarum.

Itaque, ait Aquarius in Metaph. accidentium non eſt Quidditas. Sed aliis eſt & accidentium ſecundario, vt eſſentia.

Opticis lucis & coloris eſt Quidditas, hoc eſt, Eſſentia & Differentia Eſſentialis. Vitell lib. 3. Optic. Propoſ. 67.

Primum, quod comprehendit virtus Diſtinctiua ex intentionibus appropriatis formæ viſibili, eſt Quidditas lucis & coloris. Quamuis enim Lux & color ſint per ſe ipſa & primo viſibilia, ipſorum tamen Quidditates & eſſentiales differentiæ ſolo ſenſu viſus comprehendi nequeunt. Συλλογισμὸς hic opus eſt virtutis Animæ γνωστικῆς ſeu diſtinctiuæ.

Quidditates ſunt totum quiddam, partium cauſa, indiuiduum, & omnino quiddam ὅλως ὅλον.

Quidditates ſunt ſecretiſſimum, (id eſt, ſimpliciſſimum & puriſſimum) quiddam, & nihil prorſus alieni habent admiſtum.

Sunt Ariſtoteli vt numeri, ſeu ſimiles numeri, quia vt numeris nihil neque addi poteſt, neque adimi, quin tota eorum immutetur ſpecies: Ita Quidditatibus etiam nihil addi, nihil detrahi poteſt, quin tota ipſa immutetur & nulla ſit Quidditas.

QVIES, ἠρεμία, ἀνάπαυσις.

1. Quies accepta generaliter ſeu Ανάπαυσις proprie eſt *laboris intermiſſio*.

2. Quies in Phyſicis priuatio modo eſt, modo perfectio, vt Quies motui oppoſita eſt perfectio & quidem vltima perficientis & perfecti motu nobilior, quia propter eã motus, & finis eſt motus & habitus ad ſitum & vbi pertinẽs.

Oppoſita vigiliis eſt priuatio, nempe quędam actionum ceſſatio. Sic Scal. Quies eſt perfectio corporis mobilis cũ quieſcit in ſuo loco. Quies corporis in loco non proprio motus priuatio eſt, vt lapis cum quieſcit in agro, caret motu naturali. Nam corpus graue vergit deorſum ad centrum.

3. Specialiter & Tranſlate Quies accipitur pro Somno (qui & ἀνάπαυσις ὕπνου dicitur Homero [illegible]) vt cum dico, Vidi hoc per Quietem. Ea πάθος eſt πρώτου αἰσθητικοῦ, ὡς αἰσθητικοῦ. ait Scal. ex Ariſtotele.

Hęc ſpontanea eſt vel violenta; vt omnis ſomnus diurnus, excepto illo, qui ex defatigatione eſt & labore, eſt violentus; hoc eſt, vim inferens naturæ. Itaq; de die in recte valente ſomnus non oboritur. Interdiu ſcilicet cerebrum caleſcit & actionibus corporis & animæ intentione vſque adeo, vt calor eius ad depaſcendum & diſcutiendum fumos, qui ab elixatione offeruntur, ſit ἱκανὸς, & quia conſumuntur illi halitus aut per cranii ſuturas exhalant, nõ ſuppeditatur materia ſomno. Sed ſi contineantur cum cerebri infrigidatione, quæ eſt ex calore ſubducto, ſunt cauſa ſomni violenti. Huc accedit & hæc cauſa, quod natura non deſtinauit diem ſomno, quia ſpiritus gaudent

Cur in recte ſe habente de die ſomnus non oboritur.

gaudent luce diurna propter materiam σύγγενον ſeu genuinam, hoc eſt, ſimilem ac cognatam, quia ſpiritus ſunt lucidi.

2. Somnus eſt reparator naturæ ſeu reficiens naturam; vel perditor aut labefactator eius.

3. Eſt Repletorum vel ieiunorum.

Sed quomodo ieiunus dormire poteſt, cum vapor ex alimento aſſurgens materiem ſomno ſuppeditet? Reſp. Etſi in ieiuno vapores ex alimento, quod in eo nullum eſt, non aſſurgunt; tamen in defectu illo alimenti incipit conſumi ἰκμὰς ſeu humor cerebri, & liquefieri ſubſtantia eius. Hinc igitur quaſi quædam colliquatio in cerebro fit, vnde ſomnus: qui fere non reficit naturam, ſed inſtar febris hecticæ ſe habet.

Quidam ſomni materialem cauſam faciunt infrigidationem cerebri. Sed hęc vere eſt cauſa efficiens: De qua vide in voce *Infrigidatio*.

Somnus Ariſtoteli eſt ἀνάπαυσις, id eſt, quies ſeu ἠρεμία.

Sed ad vocem Quietis, vt ſomno ab Ariſtotele tribuitur, redeo, animi & politioris ac humanioris eruditionis (qua interdum quæ in medium afferimus condienda ſunt) gratia. Ariſtoteli ſomnus eſt Quies ſeu Ἀνάπαυσις tranſlate: Dixi enim Quietem proprie eſſe πόνου intermiſſionem. Sed ſomnus eſt quies motus & ſenſus reſpectu: hæc enim intercepta ceſſant: Senſus vero & motus quaſi labor quidam ſunt naturæ, & finis huius, quem cum non poſſit ferre perpetuo, quiete ei ab his aliqua opus eſt. Itaque Ariſtoteles expoſitis rationibus metaphoram ſeu tranſlationem laudat. Nec tamen in hoc tantum eſt metaphora, ſed quod quies in animante eſt προαιρετικόν τι: Somnus autem ἐξ ἀνάγκης (neceſſario) fit, vnde & δεσμὸς, id eſt, vinculum quoddam ſenſuum à Philoſopho nominatur, ſicut ἐγρήγορσις, id eſt, enigi-

An & quomodo ſit ſomnus quies?

latio horum, λύσις & ἄνεσις. Quemadmodum enim cum motus ἐκ προαιρέσεως vel liber omittitur, quieſcit animal, vt in voluntario decubitu aut ſtatu corporis: Ita in ſomno ſenſuum principio affecto corpus ſic afficitur, vt foris neque ſentire, neque moueri poſſit. Atque hoc modo ſimilitudo appellationis ab ea, quę proprie Quies eſt & libera, ad ſomnum transfertur. Ineſt autem ſemper in metaphora ſimilitudo, vel potius ſimilitudo hæc eſt non explicata. Quod ſi proprie eſſet quies, ἀδυναμίαν ſenſus & motus non afferret.

Metaphora similitudo non explicata.

Cui enim parti quietem concedit animal, eius eodem tempore vſum habet integrum minimeque impeditum, ſi porro expedire ei forte libeat. Etſi autem metaphoricæ definitiones non præſtant ἀκρίβειαν eam, quam artes & ſcientiæ profitentur, in primis Phyſicæ & Mathematicæ: idoneum tamen eſt Quietis vocabulum ad diſtinguendum ſomnum à morborum malis, quæ ſenſum & motum intercipiunt, vt ſunt animi deliquium, Epilepſia, Hyſtericæ affectiones, & ſimiles, in quibus id, quod ſenſum & motum corpori confert, minime quieſcit, ſed grauiter laborat & afficitur. Infert autem hæc ſomni quies ἀκινησίαν id eſt, motus ceſſationem ſeu orbationem, cum facultas motrix (κινητικὴ δύναμις) quæ eadem & ſenſitrix (αἰσθητικὴ) eſt, tum affecta quieſcat. Eadem δύναμις & organon huius in ſomno etiam ἀδυνατεῖ, id eſt, *ita affecta ſunt, vt munus ſuum præſtare non poſſint.* Atque ita non cuiuſcunque generis vel modi, ſed huius δυνάμεως ἀδυναμία (potentiæ impotentia) eſt ſomnus, id eſt, vſus ſenſuum (χρήσεως αἰσθήσεων) & motionis καθ' ὁρμὴν ſeu liberi ἀδυναμία quædã eſt. Vtrum vero hæc ἀδυναμία ſit ſomnus ipſe formaliter,

Definitiones Metaphoricæ non ſunt ἀκριβεῖς.

Quid ἀκινησία?

Quid ἀδυνατεῖν?

Digitized by Google

an vero ſomnus hanc ſequatur ſeu comitetur, hic diſputare nihil attinet. Exilis hæc diſputatio fuerit, ac ſi ſubtilis alicui videatur, vtilis tamen admodum non videtur eſſe. Quomodo autem & qualis ἀδυναμία tribuatur ſomno, hoc explicatu vtile eſt: De quo in voce impotentia ſeu ἀδυναμία, vbi & dicitur, quod ἀδυναμίαν hanc quæ ſomni eſt inſequatur ἀκινησία (motus priuatio.)

Ex Clem. Timplero.

- Quies oppoſita Motui Phyſico acceyta
  - Proprie, Ceſſatio corporis naturalis à ſuo motu
    - Spontanea, ad quā mobile tendit ſua ſponte
      - Perfecta, cum mobile terminum ad quē perfecte aſſecutum eſt.
      - Imperfecta, cum ex parte.
    - Violenta, μετ᾽ βίας, ad quam tendit mobile coacte.
  - Improprie, Finis motus.
    - Res per motum acquiſita.
    - Rei aſſecutio & poſſeſſio.

Scot. l. 4. d. 49. Quies præciſe accepta pro motus carentia eſt imperfectior motu, qui & ipſe imperfectum quid eſt, quia non eſt ἀποτέλεσμα. Si in quiete nonnullorum reſpicitur ad ſubſtratum, identitatem & ſtabilitatem eſſentiæ, hoc ſimpliciter perfectius eſt, quā eſt poſitiuum in motu, ſcilicet aliter & aliter ſe habere.

Quies Phyſica.

Quies in Phyſicis alias dicitur reſpectu Termini à quo, cum ſcilicet ſubiectum quieſcit, antequam ad nouam formam incipiat moueri. Ita ouum dicitur quieſcere antequam ſupponitur gallinæ; Item aqua frigida antequam ad ignem apponitur: item lapis antequam loco mouetur: granum antequam in terram proiicitur, quod tamen etiam in terram proiectum aliquandiu quieſcit, antequam ſcilicet Spiritus in illud incipit agere. Et de hac ſpecie quietis proprie intelligenda eſt deſcriptio, quod quies ſit priuatio motus in ſubiecto mobili, vbi quies intelligitur reſpectu motus ſequentis.

Alias quies dicitur reſpectu termini ad quem, quando ſcilicet ſubiectum noua forma iam acquiſita ceſſat moueri & in illa forma conſiſtit: Ideo quies alias definitur, quod ſit finis motus, quia motus ideo eſt in natura, vt comparetur aliquis terminus, ſeu forma aut quaſi forma, qua acquiſita quieſcit ſubiectum. Item definitur quies, quod ſit ſtatus ſeu perfectio rei conſecutæ ſuam formam: Item quod ſit ceſſatio à motu in ſubiecto quod moueri poterat, vt cum ex ouo natus eſt pullus, ſubiectum dicitur quieſcere. Sic in augmentatione cum eſt acquiſitum tantum incrementum vt amplius fieri nequeat, ſubiectum dicitur quieſcere: Sic in calore quando terminus eſt acquiſitus, id eſt, cum tantus calor eſt introductus, quantus eſſe poſſit, ceſſat motus, id eſt, calefactio. Quod ſi calefaciendo pergatur, vere attenuatur aqua. Homo adultus ante ἀκμὴν augetur, in παρακμῇ decreſcit, ipſa ἀκμῇ quieſcit.

Quies,

Quies quæ vulgo videtur, interdum eſt actio vel motus quidam, & quieſcens agens. Stare eſt quieſcentis, dicit ille: At hoc ipſum ſtare etiam eſt agentis & laborantis: Fit per κίνησιν quandam τονικὴν interiorem.

Explicatio.

Mouetur muſculus in vehementi extenſione & contractione etiam ſi in vno loco membrum fixum contineatur, cum ὦσις, id eſt, truſio, & ἕλξις, id eſt, tractio ſint motus ſecundum locum, & muſculus tum laboret, quod ſine motu fieri non poteſt.

Probatur, quod ſtatio ſit actio quadam. Vbi membri exercitium, ibi actus. Muſculus in ſtante occupatur & ſedente.

Et hæc quæ quies vulgo videtur & appellatur, motus eſt quidam τονικὸς, quomodo & ſtatio ὦσιν habet. Extendit enim pedum muſculos. Ideo talis & contractio & tenſio & ſtatio atque τόνος defatigationem affert, cum quies muſculum aut neruum defatigare non poſſit, & is tantum muſculi ſitus quietem habet, qui motus & fatigationis expers membrum non exercet; id eſt, omne ἀκίνητον, vt in decubitu & remiſſione muſculi naturali. Nam ſimpliciter loquendo ne in decubitu quidem quieſcunt omnes muſculi, cum & in hoc & in ſomno extenſio & attractio fiat multorum, & dormientes etiam aliqui obuerſentur. Quia igitur ἕλξις & ὦσις nonnunquam corpus loco continent, ideo ad virtutis κινητικῆς κατὰ τόπον actiones & opera etiam ſtatus & ſeſſio & τονικὴ illa referuntur. Vnius enim & eiuſdem virtutis eſt Loco Mouere, & in loco continere. Τονικὴ κίνησις eſt motus qui fit per extenſionem.

Quid Motio Tonica.

Generatio momentanea, quæ terminus & complementum eſt generationis proprie dictæ, imo quies eſt ad quam tendit naturaliter generatio, nomine Quietis intelligenda eſt in definitione Ariſtotelica Naturæ, iudice Fonſeca in 5. Metaphyſic. cap. quæſt. 2. ſect. 4. pag. 204.

Quies pro Generatione Momentanea.

1. Quies eſt per ſe vel per accidens: Poſtquam generata eſt ſubſtantia, ſubiectum quod ad generationem ſubſtantiæ attinet, quieſcit per ſe: Quod vero attinet ad accidentia, per accidens. Cum ceſſat motus localis, pedes quieſcunt per ſe, cæteræ vero corporis partes per accidens.

2. Quies eſt κατὰ φύσιν, vel παρὰ φύσιν.
Quies ſecundum Naturam aut eſt voluntaria, vt cum ab opere animal ceſſat: quæ proprie vocatur Ἀνάπαυσις ſeu quies animalis.

Atque hæc quies eſt à principio interno, quod eſt in ipſa οὐσίᾳ & natura animalis, non tamen à neruis, ſed à cognitione in cerebro, quæ vel motum vel quietem neruis poteſt imperare.

Aut eſt Non voluntaria, quam naturalem licet appellare, cuius principium & cauſa eſt natura in ſubiecto; vt cum pullus eſt natus; cum corpus ad iuſtam magnitudinem peruenit; cum lapis ad terram cecidit: Subiecti natura eſt vt quieſcat.

Aut mixta, vt cum veſica non mouetur, cum intermittitur Spiratio.

Παρὰ φύσιν, violenta quies eſt, quæ his opponitur, vt Animali ſeu voluntariæ opponitur, cum quis catenis conſtrictus impeditur; cum membra patiuntur defectum & priuationem motus, vt in podagra, luxatione. Talia ſunt cæcitas, ſurditas, apoplexia, in qua totalis eſt obſtructio in neruis ſenſus & motus, ita vt nulli prorſus ſpiritus animales in eos illabi poſſint.

Non voluntariæ ſeu naturali quieti opponuntur, cum lapis ſurſum ſuſpenditur, cum obſtructo neruo qui à cerebro ad cor tendit, impeditur motus cordis, vt fit in apoplexia θανατηφόρῳ, quæ mortem affert, Mixtæ quieti κατὰ

Digitized by Google

φύσιν opponitur, cum impeditur & ceſſat motus pulmonis in Ephialte motus veſicæ, in ſtranguria motus obſcœnarum partium incantationibus.

3. Quies eſt abſoluta vel reſpectiua: Totalis vel partialis, vt ſomnus dicitur Quies reſpectu ſenſus & motus ſeu virtutis animalis, cuius hæc ſunt propria. Vnde & ſomnus ab Ariſtotele dicitur ἀκινησία, immobilitas, ἀδυναμία & ςέρησις, reſpectu ſcilicet motus animalis: Quieſcit .n. animal à ſenſu & motu, nec tamen eſt totalis ceſſatio, alioquin enim homo non poſſet dormiens obambulare, aut ſe vertere, nec poſſet excitari ſomno. Multo min⁹ ceſſant ſenſus interiores, quod oſtendunt ſomnia. Non autem vocatur ſomnus Quies reſpectu motus naturalis vel mixti, quia motus naturalis non ceſſat in ſomno, vt motus cerebri, cordis, imo magis intenditur, vnde & Spiratio eſt vehemétior. De motu vero mixto certum eſt eum ſæpiuſcule dormientibus accidere, vt cũ ſomniantibus vrina effluit, vbi videtur in ſomniis aliquid accidere ſimile, quod vigilantibus fit per proæreſin. Diſputat tamen Ariſtoteles, vt ſupra dixi, ſomnum appellari quietem metaphorice, quia ἀνάπαυσις, id eſt, quies fiat ex proæreſi, vt cum quis ſpõte ceſſat à motu locali, vt à curſu, ſed ſomnus ſit ex neceſſitate, cum ſcilicet cerebrum afficitur ab halitibus ex vẽtriculo aſcendẽtibus, qui ibi liquefacti obſtruunt principia neruorum ſenſitiuorum & motiuorum, vnde ſenſum & motum ceſſare neceſſe eſt, ideoque mauult Somni genus eſſe πάθος, quam ἀνάπαυσιν.

Quieſcere.

1. In Phyſicis quieſcere dicitur ſubiectũ, quod non procedit ad aliquam formam acquirendam, ſed in præſenti forma tanquam in ſtatu ſuo conſiſtit & perdurat.

2. Scholaſtici Doctores & optici ita loquuntur: formę ſeu ſpecies rerum *quieſcunt in anima*, id eſt, reſident ſeu inſident in animo, ſunt fixæ in phantaſia, inhærent in anima, ſeu ei ſunt impreſſæ.

Eſſentia viſibilis percipitur è ſpeciebus viſibilibus beneficio formæ fixæ in imaginatione reſidẽtis in anima, quieſcentis in anima, quæ peruenit in animam. Res enim ipſæ extra animam exiſtunt. Conceptus bouis in animo quieſcit, id eſt, in animo eſt impreſſus infixusque.

Logici Scholaſtici propoſitionem vel Rationem in anima quieſcentem dicunt *Immotam*, & conſtantem, de qua non amplius dubitatur quicquã, & in qua ſtatur, vt loquuntur, ita vt vlterius non pergatur. Sic Scotus lib. 1. diſt. 3 Propoſitio quieſcens in anima eſt; Quicquid euenit vt in pluribus (Græce ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ) ab aliqua cauſa non libera, eſt effectus naturalis illius cauſæ. Hæc enim propoſitio nota eſt intellectui per experientiam intellectis terminis. Itaq; termini ante cognoſcendi ſunt.

Canon.

Si diuerſi ſenſus habeant diuerſa iudicia de aliquo ſenſili (puta, dicit viſus baculum eſſe fractum, cuius pars eſt in aqua & pars in aere, tactus dicit eſſe integrum) *& alter ſenſus errat* (viſus,) *Propoſitio quieſcens in anima iudicante, id eſt, de qua non dubitat mens* (Baculus ille eſt integer) *certior eſt iudicio ſenſus.* Sic propoſitio in anima quieſcens eſt: Nullum durius frangitur ad tactum alicuius mollis, ei cedentis, quia per ſe nota eſt ex terminis. Vid. Scot. l. 1. d. 3. Quod baculus ſit durior aqua, & quod aqua ipſi cedat, vterq; ſenſus & viſus & tactus quaſi dicit. Non igitur baculus fractus eſt, vt ſenſus viſus iudicat. Itaq; errorẽ viſus intellectus corrigit: Ac *A ſenſibus ſincera* *Terminorum anticipata notio.*

Digitized by Google

Iambicus senarius.

ſincera non eſt veritas, id eſt, à ſenſibus ſolis. Nihilominus enim veriſſimum manet hoc Auguſtini 15. de Trinit.c. 12. *Abſit à nobis vt ea, quæ didicimus per ſenſus corporis, vera eſſe dubitemus: per eos quippe didicimus Cœlum, Terram, & ea, quæ in eis nota ſunt nobis, quantum ille, qui nos & illa condidit, innoteſcere nobis voluit.*

QVINQVERTIO *ſeu Quinquertius.*

Græcis eſt πένταθλον. Erat autem πένταθλος, qui in quinque certaminum generibus reportaret victoriam, ideſt, lucta, ſaltu, diſco, iaculo, curſu. Huic Platо in Dial. Amab. comparat Philoſophum, quem vult debere omnium artium rationes generales intelligere.

Quo: Secundum. Quod καθ' ὃ Ariſtoteles 5. Metaph. cum expoſitione Alexandri Aphrodiſæi: Secundum quod ſeu quo dicitur multis modis, *Vno quidem* forma ſeu eſſentia cuiuſque rei, vt, Quid eſt id, quo bonus eſt bonus. Ipſum bonum, id eſt, bonitas. Nam ſtatua per formam ſeu ſecundum formam ſuam dicitur eſſe ſtatua. Homo pari ratione per formam (ſeu ſecundum animam rationalem.) Homo eſſe dicitur. *Secundo modo* id dicitur, in quo primo apta eſt res fieri, vt in ſuperficie color. Itaque id, quo aliquid primo dicitur, forma eſt: Secundo autem loco, quod eſt, vt materia cuiuſque eſt ſubiectum cuique primum. Nam corpus ſecundum vel per ſuperficiem colorari dicitur: *Quoniam* ſuperficies prima colorem excipit. Sic ſtatua non per formam tantum, ſed etiam per æs ſtatua eſſe dicitur, & homo non per formam ſolum, ſed etiam per ſubiectam formæ materiam homo eſſe dicitur. Vniuerſe autem, quot modis dicitur cauſa, totidem etiam dicitur ſecundum quod: Solemus enim dicere, ſecundum quod, vel cuius cauſa (Socrates,) huc acceſſit, Nempe quo fine: vel, ſecundum quod vitioſa, vel bona ratiocinatio fuerit, id eſt, quę ſit cauſa efficiens ſyllogiſmi vel paralogiſmi. Huc vſque Ariſtoteles & eius interpretes. Cum dicitur, Chriſtus ſecundum humanitatem eſt creatura: Limitatio ſynecdochica eſt. Non igitur ſecundum eandē eſt Deus creator. Cum dicitur: κοινωνίαν quę eſt ſecūdū ὑπόστασιν verbi, cui vni hypoſtaſi cōmunes ſunt proprietates diuinæ & humanæ, cōcilia admittūt: hic Secundū modum vel ſpeciem ſignificat, Secūdum ſe eſt abſtractum, vt, Aſtrologus ſignum Sphæræ nō conſiderat ſecundum ſe & nulla ratione habita corporis Naturalis, cuius eſt figura. Quia mente illam abſtrahit à talis corporis natura.

Secūdum aliquādo determinatiua exegetica eſt, vt: Chriſtus adorādus eſt ſecundum vtramque naturam: eſt Deus non ſecundum vtramque naturam: Interdum eſt reſtrictiua, vt paſſus ſecundum carnem Deus.

Secundum naturam interdum Doctoribus eſt proprietate naturæ, vt, Chriſtus eſt omnipotens ſecundum diuinam naturam, id eſt, proprietate diuinæ naturæ: quod alias dicunt PROPRIE, vt Filius Dei proprie eſt omnipotens, id eſt ſecundum proprietatem diuinæ eſſentiæ.

QVOD, QVO, *in quo.*

Quod & Quo vtiliter diſtinguuntur in Doctrina & diſputationibus de efficientibus & patientibus. In compoſitis ſubſtantiis id Quod operatur eſt compoſitum: Id autem Quo operatur eſt aliqua eius pars. At in ſubſtantiis ſimplicibus (ſeu puris formis) Idē ἰσοιωδῶς eſt Quod operatur: & Quo operatur: vt Deus & Infinita eius δύναμις. Vid. B. Pererium in Phyſ. pag. 394. Homo intelligit (vt Quod) anima intellectiua

(vt Quo) miniſterio φαντασμάτων; & in ea(vt in Quo.).

In initio Conuerſionis Voluntas hominis habet ſe vt ſubiectum *in Quo* Spiritus S. operatur (vt Agens *Quod*) Poſtea vero etiam ſpectatur, & habet ſe vt Inſtrumentum, *Quo* operatur. Nam excitata accenſaque à Spiritu S. ipſa quoque actiones ſuas ciet. Atque hoc eſt quod in Colloquio Vinar. ait Victorinus: Voluntas humana non habet rationem cauſæ in Conuerſione ad Deum, niſi quatenus à Spiritu S. mouetur ſeu impellitur, pag.172.

Hypomnema. *Idem enim poteſt eſſe & ſubiectum & Inſtrumentum diuerſo tempore.*

Terminus ſeu vox ſignum conceptuum & rei. Vſus horum quoque eſt in doctrina de Terminis, conceptibus & ſignificatione. Voces ſignificant conceptus noſtros vt *Quo*, id eſt, vt media quædam ſeu inſtrumenta, quibus res concipiuntur. Significant res vt *Quod*, vt propriũ & principale ſignificatũ. Res eſt fundamentũ, cõcept⁹ & cõceptus, pendent à rebus. Item in diſputatione de Menſura, Amuſſi & Criteria Boni Eſtne vir bonus ſeu probus Criterium Boni, an naturalis Lex (quam conſcientia approbat) Illud ponit Ariſtoteles, Hoc Plato. Dico, vt perpetuo in ſpeciem pugnantia fœdere conſtent, loqui Ariſtotelem de Criterio Quod, Platonem de Criterio Quo. Suppoſitum agens & diiudicans voluptates ſecundum rectam rationem eſt vir probus Ariſtoteli. Sed idem vir probus iudicium promit Platoni per rectam quandam conſtitutionem internam ſeu intellectum practicum, à quo pendent omnia recta iudicia & & leges poſitiuæ.

Quod quid eſt,

τό τι ἦν εἶναι.

Quod quid erat eſſe rei, & Quod quid eſt, Ariſtoteli ſunt Forma ſubſtantialis.3.de anima text.26.

Quod quid eſt, eſt obiectum intellectus.

Ariſtoteli τό τι ἦν εἶναι Quod quid eſt nihil aliud eſt quam Quidditas ſeu eſſentia & natura rei ſignificata per definitionem, vel ipſa Definitio Eſſentialis. Vid. Ariſtot. 7. Metaph. c.11. text. 41.

Apud Auerroem *Quidditas & Eſſentia* diſtinguuntur: Quidditas forma eſt: Eſſentia eſt habens formam. *Hæc in Deo ſunt idem.*

Quod pro Quatenus.

Quod pro Quatenus, καθότι & καθ' ὅσον more Græcorum per Enallagen adhibetur, Linacer, Omnia hæc confingam, quod erit mihi bonum atque commodum, id eſt, quoad ſeu quatenus. Terent. in Phorm. act. 1. ſcen.2.

Quod pro *vt*.

Barbari Scholaſtici Quod pro vt vſurpant. Quod non eſt imitandum, vt cum dicunt; Adeo quod, Fieri poteſt quod: Tu dices, Fieri poteſt vt pro quo Græci interdum ἔστιν ὅπως, quem Græciſmum Latini imitati dicunt, Nõ eſt vt copia maior Ab Ioue donari poſſit. Horat. l.1. epiſt. Non eſt vt credere poſſis Eſſe infinitis diſtãtia ſomnia formis. Lucr. l.2. Quod ſi linquũtur & inſunt, Haud erit, vt poſſit permitti longius alter. Ariſt. Eth. Nicomac l.5.c.5. locum ἐν τίτοις ἐστί, &c. Lambinus ſic vertit: In his eſt vt alter cum altero & æquum & iniquum conſequatur, id eſt, fieri poteſt.

Quod determinatiuum.

Quod interdum eſt particula determinatiua. Omne animal ſanguineum quod pulmonibus præditum eſt, reſpirat. Id eſt, Quoad pulm. Opera bona quæ ex fide fiunt pro ſanctis à Deo operibus reputantur, id eſt, quoad

ad-ſiant. Schegk. in annotat, in lib. περὶ ἑρμηνείας. Quod in verbis Inſtitutionis Cœnæ, cum dicitur, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis, &c. facit notam Determinationis.

Principium quoddam ſcientiæ eſſe dicimus quo terminos cognoſcimus. Ariſt. 3. cap. lib. 1. poſt. Anal. cont. 21. Senſus, teſte Zabarella, horum verborum hic eſt: Datur præter concluſionis ſcientiam habitus principiorum, qui dicitur νοῦς, quo terminos, id eſt prima ſcientiæ principia cognoſcimus. Dictio namque Quo non in ſenſu cauſali, ſed in ſenſu formali accipienda eſt, vt perinde ſit ac ſi legerem Quaten⁹. In Græco eſt ᾗ, quæ dictio non magis hic poteſt ſignificare *Quo* quam Quatenus.

QVOD.

Quod ſuſpendens diſpoſitionem in aliquem futurum euentum, facit conditionem, Bartolus: vt: quod ſi non præſtiteris promiſſum, neque ego tibi obſtrictus ero. Alias cauſale eſt, pro quia vel ὅτι: vt Scio, quod redemptor meus viuit. Quæ ſignificationes ſunt primariæ.

Quidam, Quædam, Quoddam, τὶ.

Obſeruatu dignum eſt hanc determinationem apud Ariſtotelem nonnunquam notare aliquam improprietatē, & idem fere eſſe quod Quaſi, vel Tanquam, vel Quodā modo. In Prooem. Phyſ. context. 4. Vniuerſale totum quoddam eſt, cum multa velut partes complectatur. Hic Genus quoddam Totum vocat, quia neque ex eſſentialibus, neque ex integrantibus partibus, ſed ex ſpeciebus conſtat, quæ non vere partes, ſed ceu partes ſunt. Vid. Fort. Crell. ad eum locum, & Zabarell. cuius verba lectiſſima ſubiicio: Non vult Ariſtoteles vniuerſale abſolute appellare totum, ſed totum quiddam, quia non ita proprie dicitur totum, ſed per quandam ſimilitudinem cum toto proprie dicto, cum nō habeat eſſe reale, ſed ſit opus intellectus, & partes nō actu, ſed potentia contineat, ideo declarans iſtam comparationem, Ariſtoteles dicit, Multa enim cōtinet, vt partes vniuerſale: Non enim dicit multas partes continet, ſed multa continet, vt partes, id eſt, ad ſimilitudinem partiū. Hæc velim conſiderent ἰσχυρογνώμονες illi, qui ſuauiter rident Quaſi genus.

Intellectus ſeu Mentis quidam motus eſt, id eſt, motus analogicus reflecti in ſe ipſum poteſt ſe ſuamq; operationem cognoſcendo, quod minime conuenit in facultates ſenſitiuas.

Accidentium quædam materia eſt, quædam forma, id eſt, accidentia proprie loquendo neque materiam neque formam habent, ſed modo quodam: Materia enim accidentis nulla eſt alia quam ſubiectum, & eſt materia externa, in qua eſt, non interna, ex qua fiat. Et omne accidens eſt forma quædam.

Accidentium naturalium materiā quandam eſſe dici poteſt, id eſt, non habent ea materiam, tametſi pro ſubiecto ipſam rei ſubſtantiam, quæ *quoquo modo* materia eorum dici poteſt. Fonſeca.

Ariſt. 5. Eth. c. 5. ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἷον δίκαιον ἔμψυχον, iudex vult eſſe quaſi iuſtum animatum: Pro quaſi ibi verſio Latina habet Quoddam. Cū enim ius per ſe non poſſit expedire actu quod eſt iuſtum, nec poſſit æqualitatem definire inter partes diſſentientes de aliqua cauſa, neceſſe eſt vt Quaſi vitam accipiat à iudice, &c.

Scal. ex. 18. Priuatio videtur habere entis cuiuſpiam rationem. Idem enim quodāmodo cū eo eſſe habitu, qui contra-

rius eſt ei habitui, cuius eſt priuatio, ſentit Philoſophus. Quia cæcus habitum quendam habet, propter quẽ cæcus eſt, qui viſionis habitui contrarius eſt: atque iccirco priuatio, (quendam habitũ id eſt, habitum improprie dictum.) Acutiſſime. Atque hoc modo dicitur in quinto, priuationem eſſe habitum quendam, (id eſt. quaſi habitum ſeu formam πῶς, quodammodo) Non enim eſt verus habitus vt ſpecies differentiis conſtituta, aut ſpeciem cõſtituens differentia.

In Deſcriptione Naturæ, quam Zabarella vocat Definitionem Nominalem, vox Quoddam accipitur proprie. 2. Phyſ. cap. 1. Natura eſt principium Quoddam, &c. Vbi tamen Quoddam ſeu Aliquod omitti poteſt, ſicut non neceſſe eſt dicere, Homo eſt animal quoddam rationis particeps, etſi non neſciam Zabarellam dicere ad hunc locum 2. Phyſ. Ita ſolemus dicere in prædicatione generis de ſpecie, Homo eſt animal quoddam rationis particeps. Intelligitur quidem ex abiecta determinatione differentiæ Quoddam animal; Sed particularis nota non ſolet definitioni inſeri. Libellum meum de definiendi ratione confer hiſce.

Vſus.

Theologo etiam neceſſaria eſt hæc obſeruatio, quod oſtendit Diſputatio de Euchariſtia Gardineri & Pet. Martyris Oxon. pag. 329. Apud Origenem lib. 8. contra Celſum ita legitur: σῶμα ἅγιόν τι, Id eſt, Corpus quoddam ſanctum. In verſione particula τι non eſt prætereunda. *Sæpe enim adhibetur hæc particula, cum proprietas & rigor ſignificationis aliquo modo eleuatur*: vt cum dicimus: Lacrymas eſſe quendam animæ ſanguinem. Hic enim non intelligimus Lacrymas eſſe reuera ſanguinem, ſed aliquid ſimile ſanguini. Vulgatus igitur interpres ita locum totum reddidit: Nos vero Conditori morem gerentes, pro eius in nos collatis beneficiis vbi gratias diximus, oblatis panibus veſcimur, qui vtique ex oratione & precibus ſanctis *quoddam* corpus conflantur, quod ſane ſanctiores hos reddit, qui mente integra hoc ipſo vtuntur.

Panes non ſimpliciter fieri corpus illud, quod ſignificatur, ſed quoddã corpus, dicit Origenes.

Vtilis etiam eſt Iuriſconſulto. Dicitur Titul. de Legatis 20. Legatum eſt quædam donatio ſeu libertas. l. 5. hæred. ff. mand it. Quædam dicitur. Legatum enim non eſt proprie donatio vel liberalitas, ſiquidem mortui non agunt ex virtute, teſte Ariſtotele: Non igitur ex liberalitate. Hæc virtus proprie inter viuos viget. Neque quicquam habet commune cum forma donationis, ne quidem cum illa quæ fit mortis cauſa, vt ex titul. de donationib. 5. conſtat. Singularis igitur eſt Emphaſis in voce Quædam: Quædam donatio, quaſi dicatur delibatio Patrimonii, quæ ſpeciem quandam habet liberalitatis, non tamen proprie eſt liberalitas. l. legatum 36. ff. de legat. 2.

Mortuus liberalis non eſt.

Quo.

Quo nonnunquam idem eſt quod quam ad rem: vt quo facit iſtud, id eſt ad quã rem. Sic Iuriſconſultus Scæuola: Si duo rei ſint ſtipulandi, & alter alterum hæredem ſcripſit, videndum, an confundatur obligatio: placet non confundi: quo bonum eſt hoc dicere, id eſt, quã ad rem vtile eſt hoc dicere. Hotomannus.

Quodammodo.

Quodãmodo & aliquo pacto paria ſunt. Interdũ eſt Nota improprietatis, Barbari dicũt Aliqualiter, (ſicut & Aliqualis)

Quorſum.

Quorſum nõ ſemper Loci notationẽ habet, ſed interdũ finis: ac idẽ valet, quod Ad quid: vt Quorſum iſta? Quorſũ ſunt nomina, niſi vt demõſtrent voluntatẽ dicẽtis? id eſt, quã ad rẽ. Quorſum hoc? id eſt, quid ad rhombum: quid ad rem propoſitã hoc facit? Quid attinet hoc commemorare?

LITERA

Digitized by Google

LITERA R.

RADIVS.

1. RADIVS Scaligero lucis ſimilitudo eſt, ſeu lumen exiens, ſeu ſpecies producta à corpore lucido, 1. Solis inprimis; deinde reliquarum etiam ſtellarum eſt & aſtrorum.

2. Tum oculorum, tum marmoris, vt quod fulgeat.

3. In rotis ligna per circumferentiam ſeu extremitatem extenta radii ſunt, Radſpeychen. Virg. 6. Æn.

Saxum ingens voluunt alii, radiisque rotarum
Diſtricti pendent. ———

4. Radius eſt inſtrumentum Textorum.

5. Eſt hoſtorium, id eſt, lignum quo mēſuræ ſtringuntur ſeu raduntur & æquantur, Ein Streichholtz.

6. Apud Virg. eſt genus oblongæ oliuæ, 2. Georg.

Radius forte dictum à figura longiuſcula: Eſtque radius maior vel minor.

7. Radius in Geometria I. eſt ſemiſſis ſeu dimidium diametri. Eſt enim Diameter duplicatus Radius. Vid. Geometr. Rotund. lib. 1. Thom. Finckii. De hoc intelligatur axioma: Æquantur omnes radii figuræ rotundæ. Æquatio radiorum omnium (nullo excepto) peculiaris eſt rotundo.

II. Eſt inſtrumentum Geodæticum, id eſt, magnitudinibus metiendis cuiuſcunque materiæ aptum. Itaque vere Geometricum. Definitur autem Norma crurum inæqualium: alterius recti metiendæ magnitudini reliqui parallelū. Crura Radii ſunt Index & Tranſuerſarium, quorum terminis dioptræ affixæ ſunt. Index eſt radii crus maius, à cuius termino viſus eſt. Tranſuerſarium eſt radii crus minus, per cuius terminum viſus eſt. De hoc intelligatur illud Poetæ 3. Eclog.

———Ecquis fuit alter
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem?

Et hoc eiuſdem:

——— Cœliq; meatus
Deſcribent radio, & ſurgentia ſidera dicent.

Vergilio igitur Radius aptum inſtrumentum eſt non ſolum metiendæ terræ, ſed etiam aſtris loco ordineque definiendis, cunctiſque ſuperlunaris iſtius ciuitatis regionib. ac viis deſcribendis. Vulgo dicitur Baculus Iacobi, quaſi à Sancto illo Patriarcha iam olim inuentus ſit. Rami & Thom. Finck. lib. 11. de Geodæſia rectarum. Vocatur & Virga Mathematica, Meßrute. *A puluere & radio* excitare aliquem. Cic.

8. In Opticis φυσικῶς radius tribuitur & oculo & luci colorique, ſeu omni viſibili: vt quod per medium radiet.

Opticis igitur eſt Radius vel manifeſtus, vel occultus.

Definitur autem à nonnullis linea recta naturali ſpeciem rei, vnde venit, perferente. L. Schoner.

Radius manifeſtus præcipue & κατ᾽ ἐξοχὴν radius dicitur, nempe radius corporis luminoſi vel lucidi.

Digitized by Google

Radius Corporis luminoſi vel lucidi eſt lumen huius ſecundum rectam lineam in puncto temporis ad corpus oppoſitum delatum, ſiue hoc corpus ſit tranſparens, id eſt, quod radios tranſmittit; ſiue ſit ſolidum & denſum, quod radios à ſe reuerberat.

Radius incidere dicitur, cum is è luminoſo corpore egreſſus ſecundum rectam lineam per medium ex omni parte æquale ſeu homogeneum in inſtanti in corpus oppoſitum cadit.

Punctum, in quo radius ſuperficiem corporis oppoſiti contingit, dicitur punctum incidentiæ.

Radii luminoſi non tantum à centro luminoſi corporis, ſed etiam ab huius quolibet puncto ſecundum omnem rectam lineam, quæ ab illo puncto ad ſuperficiem oppoſitam illuminandam duci poteſt, diffunduntur. Hanc diffuſionem optici vocant radii multiplicationem.

Incidentium radiorum alii ſunt paralleli, qui in infinitum protracti nulla ſui parte concurrunt: alii ſe inuicem interſecant, per 18. Secundi Euclid.

Radiorum etiam alius eſt Perpendicularis, alius Obliquus. Vterque ſic dictus à ratione Incidentiæ.

RADIX.

1. Radix Hebræis eſt vox primum nata vulgo primitiua, cui opponitur flexa ſeu de prima orta, ſeu reperta: Ac quod Hebræis Radix eſt, Græcis eſt θέμα, Thema. Dicta autem eſt Radix, quod inde cæteræ voces oriantur. A dictione Hebræa prima per adiectionem fluunt deinde Perſonæ, numeri, genera, nomina, &c. Tribus ea conſtat literis radicalibus. Literæ radicales dicuntur, quæ thema ſeu radicem conſtituunt, nec vnquam miniſterium aliquod ſuſtinent ſeu in tempore, ſeu in perſona, ſeu in numero, ſeu in alio quopiam accidente conſtituendo. Hæ & eſſentiales perpetuo dici poſſunt literæ. His opponuntur ſeruiles, quæ ita dicuntur, quod ſeruiant tam verbis quam nominibus in conſtitutione temporum, numerorum, & generum, &c.

2. Mathematicis Arabicis latus numeri figurati æquilateri dicitur Radix: quia æquilaterus à latere producitur, ſicut ſurgit à radice caulis. Latus autem eſt factor æquilateri, vt 4. figuratus æquilaterus fit à latere 2. per æquale latus 2, ſiue à 2. per ſe multiplicato: & hic binarius dicitur latus quaternarii. Radix hæc vocatur etiam Latus Radicale.

Vtrobique Radicis nomen eſt Metaphoricum.

Extrahere Radicem quadrati: eſt exquirere latus quadrati: per ſegmenta ſua. Sic extrahere radicem cubicam eſt inueſtigare latus cubi. Atque hoc eſt quadratum vel cubum ἀναλύειν. Vide Lazarum Schonerum de numero figurato.

Accipitur & Radix Metaphorice pro prima origine & ſede, vt cum dicitur à Zabarellæ diſcipulis præcipua animæ ſedes & quaſi radix eſſe in corde, vnde non modo ſecundum facultates, ſed etiam ſecundum eſſentiam per totum corpus & quamlibet eius partem diffundatur: *Cum omnis forma* Canon. *ὁμοιώδης non ſolum totius, ſed cuiuslibet etiam partis ſit perfectio.*

Radix Natiuitatis ſeu Genituræ Aſtrologis eſt eius principium.

Radicale eſt Radicitus infixum, quod & Radicatum dicitur.

Radicale humidum in viuente corpore quod ab ortus initio trahitur. Id ante mor-

mortem nunquam penitus conſumitur. Opponitur ei aduentitium, quod eſt cibale, vt vocant, quod ex alimento generatur.

Radicaliter & radicate interdum à Scholaſticis opponuntur, vt illud accipiatur actiue vel abſolute; hoc paſſiue: Pro Radicate etiam dicitur, vt in Radice.

In Phyſicis Radicaliter ſeu in Radice opponitur τῷ formaliter & actu, vt in anima rationali ſeu intellectiua non manet Potentia ſenſitiua actu & formaliter, ſed vt in radice, manent autem actu potentiæ ſpiritales, quæ in ea recipiuntur, Doctoribus Thomiſtis.

Oratores Latini dicunt *Radicitus* aliquid tollere. euellere, extrahere; non Radicaliter. Sicut dicunt Stirpitus, funditus tollere, euellere ex animis, non Fundamentaliter. Virtus quæ radices egit, defixa altiſſimis radicibus, non Radicata, à qua voce phyſicorum genius non abhorret.

Radicari, quaſi fundari.

Radicari in aliquo eſt figi in eo vt radice, hoc eſt, vt principio; vt potentia & actus (vt actus imaginandi, appetendi) radicantur in anima & intime ab ea fluunt.

Creatura eſt bona proprie ſeu formaliter denominatione interna & radicaliter, denominatione fundamentali & radicali, id eſt, bonitas creaturæ dependet à bonitate diuina tanquam à fundamento quodam & origine, ſeu vt ab exemplari principio. *Materia prima naturalis radix corporum naturalium.*

Radicari dicuntur Logica, Phyſica, Matheſis in prima Philoſophia, affectiones Entis in exiſtentia, vniuerſale in ſingularibus (Radix diſciplinarum prima Philoſophia, Radix affectionum entis, exiſtentia.) In materia prima Phyſica dicuntur radicari & radicata eſſe omnia corpora reliqua.

Radicatum nonnunquam opponunt Philoſophi participato, vt cum Zabarella dicit animam in præcipuo aliquo membro habere eſſe Radicatum, in reliquis vero Eſſe Participatum.

RANA.

1. Phyſicis Ranæ ſunt animalcula coaxantia paluſtria, lutaria & terreſtria. De quibus: Tandem rana etiam ſat conculcata coaxat, (à coax ſono) Generantur non tantum vniuoca (ex ouo ranino) ſed etiam æquiuoca ſeu tralatitia (ex aqua) generatione. Sicut enim mus non ſemper è parentum ſemine, ſed è quiſquiliis in naui: Sic in aere ranæ haud ex ouo, ſed ex aqua genitali cæleſti rore condenſata ac conformata generantur. Et Geſnerus author eſt temporarias ranas, ſeu æſtiuas, quæ reptant in viis & littorib. Rein fröſchlein, naſci ex puluere, imbribus æſtiuis madefacto, vnde dicuntur θερινοὶ βάτραχοι. (æſtiuæ.)

Ranæ, quæ ſunt vniuoca generatione
- Terreſtres, vt rubetæ, Laubfroſch.
- Aquaneæ
  - Fluuiales.
  - Paluſtres.

2. Rana & Ranula morbi bobus familiaris nomen eſt, Ein geſchwulſt oder geſchwer auff der Zungen.

RANCOR.

Rancor 1. proprie eſt putorè vetuſtate,

putredine, corruptione. Fäule / Schi-mel. Hinc rancidum , putidum gar-ſtig, vt:

Non vir is eſt pauper, in cuius ſæpe culina
Murcidus eſt panis, caro rancida, pendu-la vina.

2. Recentiores per Metaphoram v-ſurparũt pro affectione animi, qua a-liquis alteri minus acceptus eſt.

Hinc apud A. Gellium rancidum eſt pro exoleto & ingrato. Finitio prærancida, Rancida calumnia pro putida con-tritum & peruulgatum eſt: ſic ſubran-cida. Sub minuit, præ auget.

RARVM.

Rarum eſt, cuius partes à ſe inuicem diſ-ſitæ ſunt, vt interuenire poſſit aliquid heterogeneum, vt ſpongia. Oppo-nitur ei denſum, cuius partes propin-quæ & coniunctæ ſunt, vt nihil inter-uenire heterogeneum poſſit, vt fer-rum & aqua. Rarum eſt quod ſub ma-gnis dimenſionibus parum obtinet materiæ : Denſum quod ſub paruis multum materiæ cohibet. l. 4. Phyſ. c. 9. Hæc definitio magis ſitum & poſi-tum innuit.

Raritas & Denſitas Thomæ Aquinati ſunt qualitates tactui ſubiectæ conſe-quentes corpora ex eo quod multum parumue habeant materiæ ſub dimẽ-ſionibus. Vid. Coll. Con. p. 265. in Phyſ. & lib. de partibus etiam Ariſt. inter qualitates tactui ſubiectas nu-merat: loquitur autem de iis tantum prout in mundi regione ſublunari ſunt. Nam etiam quædam raritas & denſitas cæleſtis eſt. Vide doctrinam Ariſt. de ſtellis, & Exer. Scal.

Raritas ſigni-ficat { Subſtantiæ tenuitatem ſeu ſubtilitatem. Hæc eſt de genere Qualitatis.
Diſtantiam partium. Hæc eſt de categoria ſitus. }

Zabar. l. 1. de viſu c. 3. de perſpicuo: Alber-tus notat neceſſarium quidem eſſe vt perſpicuum habeat materiale Sub-ſtantiam raram, ſed id non ſufficit ad perſpicuitatem faciendam, ſed requi-ritur etiam ſubtilitas ſubſtantiæ; id eſt, vult perſpicuum non conſiſtere in illa raritate, quæ ſignificat partium diſtã-tiam, ſed in ea quæ ſignificat tenuita-tem ſubſtantiæ. Hæc enim facit per-ſpicuitatem, atque hinc oritur & dif-ferentia perſpicuorum. Quo enim quid tenuioris eſt ſubſtantiæ, eo ma-gis perſpicuum eſt.

RATIO.

Λόγος, Ratio, & Logice & Philoſophice & Mathematice & Phyſice accipitur.

Logice argumentum eſt probabile, neceſ-ſarium, apparens.

Philoſophice conceptus eſt vel Formalis vel ob-iectiuus: Et quidem vterque vel ſimplex vel Complexus.

Formalis eſt actualis imago ſeu ſimilitudo rei ab intellectu producta ad rem ex-primendam. Definitio eſt αἰτιώδης ex forma, ſubiecto, efficiente & fine.

Simplex dicitur *Verbum Mentis.*

Complexus dicitur *Ratio Formalis*, vt con-ceptus definitiuus. Formalis dicitur, quia & repræſentat rem ſub ea forma naturaue, ſecundum quam intelligi-tur, & eſt forma accidentalis intelle-ctui inhærens. Exempli cauſa, Conce-ptus, qui reſpondet ſubiecto huius e-nuntiati: Homo eſt animal λογικόν, ſimplex eſt, qui prædicato complexus adeoque Definitiuus.

Phyſice Ratio proprie dicta eſt vel analo-gice.

Ratio

Digitized by Google

Ratio proprie dicta Hominis eſt, vt cum dicitur aliquid præciſum ratione, id eſt, abſtractum, vt commune à ſuis particularibus; cum dicit Ariſt. l. 2. Phy. tex. 12. Rationem, id eſt, intellectum cognoſcere formam diuerſam à materia (vide Zab. p. 24.) ſeu Rationem ſeparare formam à materia ſecundum eſſentiam, non ſecundum exiſtentiã.

Ratio ἀναλόγως dicta dici ſolet Particularis, quæ brutis nonnullis tribuitur.

Mathematicè Ratio eſt σχέσις. Vnde exiſtit Analogia ſeu proportionalitas, quæ eſt συνεχὴς (continua,) vel διῃρημένη.

Huic ἀνάλογος eſt quæ in rebus Phyſicis, artificioſis, Ethicis & Politicis reperitur, vt ęris ad ſtatuam, ligni ad lectum, architecti ad fabrum lignarium vel ſutorem, artis ad artificiale, naturæ ad naturale, naturæ ad Deum, magiſtratus ad gubernatorem. Hinc in definitam perfectamque, & indefinitam imperfectamque diſtingui ſolet. Illa Mathematica eſt; Hæc v. g. eſt conuenientia quædam (analogica) inter Deum & Creaturas. Exemplum pulcrum eſt Analogiæ ſeu conuenientiæ Phyſicarum qualitatum & humanarum voluntatum: Vt in miſtis refractę ſeu quaſi retuſæ ſunt primæ qualitates, indeque exurgit ſeu erigitur alia qualitas: Ita in ſocietate voluntates ſingulorum ſunt refractæ, indeque inſurgit communis voluntas.

ἄλλως.

Ratio 1. accipitur pro ratione formali ſeu pro forma. Duplex autem eſt ratio formalis, vna quæ eſt ex parte ſubiecti vt res eſt, vt in ſubiecto Philoſophiæ Phyſicæ mobilitas dicitur ratio formalis eius; in ſubiecto Metaphyſicæ Entitas. Secunda eſt ratio formalis ſubiecti vt obiectum eſt, & hæc vocatur modus cognoſcendi, vt abſtractio à materia particulari eſt ratio obiecti Philoſophiæ naturalis vt obiectum eſt: abſtractio ab omni materia ſenſili ſeu particulari in vniuerſali eſt ratio formalis in Mathematica, quæ non abſtrahit à materia intelligibili. Abſtractio vero ab omni materia tam ſenſili quam intelligibili eſt ratio formalis obiecti vt obiectum eſt in Metaphyſica. Matth. Aquar. in 6. Metaph. dilucid. 4.

Scal. ex. 1. Ratio rei eſt forma. Sic Zab. Ratio apud Ariſtotelem ſignificat formam. Vnum ſpecie ſunt ea, quorum ratio eſt vna, id eſt, forma vna. Ariſt. 7. Metaph. Ratio animæ eſt ratio hominis, id eſt, ratio hominis ex ratione animæ ducitur. Genus enim & differentia hominis ex diuerſis gradibus animæ ſimul cum materia acceptæ ſumuntur. Hic accipit rationem pro definitione, vel conceptu formali ſeu definitiuo.

2. Pro modo. Scal. ex. 5. ſ. 7. Modum quãtitatiuum Barbari noſtri vocarunt id, quod rationem quantitatis dicere poſſumus. Non eſt tamen ratio ſqua quantitas eſt: Sed eſt præſcriptio corporeitatis in prædicamento quantitatis, qua aliquid maius in minore non poteſt eſſe. Igitur Latine dicas Modũ commenſionis. *Ratio eſt rei modus.*

Canon.

Non poteſt eſſe modus ſine re, cuius eſt modus, à qua pendet eſſentialiter. Exiſtentia eſt modus rei cuius eſt exiſtentia. Itaque re ſuperſtite & incolumi ſemper manet.

3. Pro rerum (vt magnitudinum & numerorum) certa inter ſe σχέσει, id eſt, habitudine.

4. Pro vi intellectus, qua diſcurrimus, id eſt, cuius effectus eſt λογισμός, vel motione quadam intellectus ad concluſionem. Scal. ex. 167. ſ. 2.

Ratio Logic. & Metaph.

Ratio, quam ſignificat nomen, eſt de-

Digitized by Google

finitio. 4. Metaph. text. com. 28.

Verum hoc eſt in habentibus definitionem. In aliis autem quidem eſt ratio, ſed non definitio. Ratio enim communior eſt definitione. Itaque ratio nonnunquam eſt, quod eſt loco definitionis rei.

Dicitur propria alicuius ratio, & ratio formalis ac quidditatiua, id eſt, formalis conceptus, vt ratio formalis vnius eſt indiuiſibile ſeu indiuiſum in ſe eſſe, Thom. Aq.

Quantitas definiri non poteſt, ſicut nec alia generaliſſima, quia non habent genus ſupra ſe, nec differentiam συςατικὴν, id eſt, conſtitutiuam. Iccirco id, per quod Quantitas declaratur ſeu explicatur, dicitur ratio Quantitatis. Aliud igitur eſt eſſe rationem, aliud eſſe proprietatẽ alicuius, aliud eſt eſſe de ratione rei, aliud conſequi vt proprietatem, (quæ accidens eſt) vt principium numeri ſoncinati non eſt ratio vnitatis, ſed proprietas ipſam conſequens.

Ratio eadem eſt natura ex æquo participata, vt ſynonyma non tantum habent commune nomen, ſed etiam eandem rationem.

Partes eiuſdem rationis dicuntur partes eiuſdem ſpeciei, vt quælibet pars ligni eſt lignum, quælibet pars aquæ eſt aqua.

Partes diuerſarum rationum ſunt eſſentiales Materia & Forma: Materia enim potentia eſt, Forma vero actus.

Partes quantitatiuæ, id eſt, integrales remota quantitate non habent rationẽ partis. Remota enim forma denominante, remouetur effectus formalis & denominatio à forma.

Motus Angelorum non eſt Phyſicus, ſed alterius rationis: Remotus eſt à ſenſibus & humano captu maior eſt.

Quodlibet proprium πάθος eſt vnum cum ſuo per ſe ſubiecto, quod ad exiſtentiam attinet. Nam diſtinguitur ratione alterum ab altero. Viſus & audit⁹ & ratione, id eſt, quidditate, & ſubiecto diſtinguuntur: aliter enim definitur viſus, aliter auditus: Et viſus eſt in oculo, auditus in aure.

Commune Nomen eſt Ratio Menti & Quidditati rerum cognoſcendarum. Sed Mens dicitur Ratio Ratiocinans, vt cuius proprium eſt ratiocinari & & diſcurrere: Quidditas autem quælibet Ratio eſt Ratiocinata vel rationabilis, quia Quid eſt ſeu Quidditas nobis non innoteſcit niſi ratiocinio.

In materialibus compoſitum eſt hoc in hoc, vt ſimũ. 6. Meta. tex. 2. Ideo in ipſis quippiam eſt quod habet rationem materiæ. Quocirca eſſentia ſeu quidditas à compoſito differt ratione ratiocinante ſolum ſeu ex natura rei. *Aliud eſt magnitudo, & magnitudinem eſſe. Ariſt.*

In ſimplicibus & à materia ſecretis quidditas ratione ratiocinante ſolum ac per purum opus intellectus diſtinguitur ab eo, cuius eſt quidditas, quia id non eſt hoc in hoc veluti ſimum, ſed ſimplex forma nihil habens, cui conueniat ratio materiæ, velut curuum.

Viuens, eſſentia viuentis, Eſſe viuentis re, ſubiecto, numero ſunt vnum & idem, differunt ratione ratiocinata, id eſt, definitione ac τῷ εἶναι, id eſt, ipſo Eſſe. Hinc fit vt compoſitum dici poſſit animatum, viuere, habere vitam; vita vero dici nequeat animata, viuens, habere vitam, animam.

Ratio

Digitized by Google

- Ratio formalis Entis alicuius
  - Cuiuslibet rei
    - Conceptus
      - Proprius & eſſentialis.
      - Analogicus.
    - Obiectiua, ipſa rei Eſſentia per mentalem rationem explicata.
  - Certarum rerum, Mentalis Definitio adæquate & perfecte naturam explicans, vel Deſcriptio Proportionata aliquo modo naturam explicans.

Definitio adæquata conſtat ex Genere & Differentia, vel ex Materia & Forma; Hæc eſt in rebus finitis & compoſitis: Deſcriptio vero eſt ſimplicis eſſentiæ.

- Ratio
  - Formalis, quæ dicitur definitio Mentalis.
  - Obiectiua, id eſt, res ipſa, quatenus Definitioni reſpondet (vnde & ratio obiectiua & definitiua dicitur id, quod definitioni reſpondet. Dicitur forma, vt eſt natura ſpecifica more Platonis. lib. 8. c. 5. Metaphyſ. explic. Fonſ. p. 489.

Conſtat, ſi Verbum Naturam humanam poſſet dimittere, ſtatim hæc haberet propriam ſubſiſtentiam, & rationem ſuppoſiti & Perſonæ, licet hanc non habeat vnita verbo; & eſſet quoad eſſentiam eadem humanitas, quæ prius erat vnita. Picus in Apolog.

Quæ Ratio Mali?

- Ratio Mali
  - Naturæ
  - Moris
  - Eſt in priuatione actus
    - Primi alioquin debiti.
    - Secundi, qui ab eo ſubiecto remouetur, in quo reperiri debebat.

Ratio in Phyſ.

Ratio eſt apprehenſio intellectus noſtri, vt cum dicimus, hæc differunt & multæ res ſunt ratione.

Quid ratio in anima rationali?

Vel, *Ratio eſt plurium rerum intellectarum collatio ad rei incertæ cognitionem eruendam.* Hæc definitio brutis conuenire non poteſt. Differt igitur ab intellectu humano non vt diuerſa quædam animæ facultas, ſed tantum vt motus à quiete, vt τὸ ζητεῖν ἀπὸ τοῦ ἔχειν (vt inquirere & habere.)

Ratio circa concluſiones potius quam circa principia occupatur: Intellectus potius circa principia.

Ratio quam ſignificat nomen aliquod intellectui noſtro eſt conceptio illa, quam facit mens noſtra de re per nomen ſignificata. Aliud ſeu diuerſam rem concipit intellectus noſter, cum audit nomen iuſtitiæ, aliud cum percipit nomen miſericordiæ. In Deo igitur iuſtitia & miſericordia dicuntur diſtingui & multa eſſe ratione. Hæc ratio cum ſimplicitate Dei non pugnat; in Deo nihil ponit, ſed tantum hæret in noſtro intellectu. Ratio, in

Digitized by Google

qua differunt, nihil aliud eſt quam conceptio, quam intellectus noſter de his perfectionibus diuinis per nomina ſignificatis ex nominibus concipit. Vide Zanch. lib. 1. de Natur. Dei, quæſt. 4. qui præclare: Si eſſentiam Dei, vt ſe habet, poſſemus vno intuitu ſeu vno actu intellectus percipere, non fuiſſet variis nominibus opus ad eam nobis vtrinque indicandam.

Scaligero Ratio nihil aliud eſt, quam intellectus motio ad concluſionem, vel ad Electionem, adeo vt λόγος & νῦς ſint apud veteres ſicut Filius & Pater in diuinis, & apud Ariſtotelem νῦς ſignificet prima principia notiſſima: λόγος autem eſſentiam & definitionem & τὸ τί ἦν εἶναι. Ex quibus duobus tertium fit quaſi Spiritus productus, id eſt, Scientia ex Concluſione. Vel, Eſt animæ ſeu Intellectus vis, quæ mouet ſe ab effectibus ad cauſas inueſtigandas, & viciſſim à cauſis ad ea, quorum illæ cauſæ ſunt.

Ratio in mente humana, qua ſuperantur affectus, nihil aliud eſt quam radius quidam, vt ita dicam, primæ illius lucis, ſine qua omnia ſane merito & dicuntur & ſunt tenebræ. Scal. lib. 3. Poet.

Ratio dicitur à Græcis ἡγεμονικὸν, σχετικῶς, id eſt, reſpectu aliarum facultatum, ab altero eius officio, quia aliarum facultatum directio & gubernatio ei incumbit. Tilenus.

Ratio Arithmet.

In Arithmeticis Ratio eſt mutuus duorum terminorum reſpectus: terminorum ſecundum quantitatem certa inter ſe habitudo; ſicut proportio eſt ſimilium ſeu æqualium rationum σχέσις ſeu habitudo, τῶν λόγων ὁμοιότης, rationum ſimilitudo, Euclid. diſtinct. 5. τῶν λόγων ἰσότης, rationum æqualitas. Ariſtotel. lib. 5. cap. 3. Ethicor. ſeu τῶν λόγων ταυτότης, rationum identitas, R. Salignac. vt Ratio eſt 3. ad ſex: ſed proportio eſt in 3, 6, 9. Item in 2. 4. 8. 16.

Philoſophis & Logicis, Rationes aut ſunt Communes, aut Propriæ. Communes, quæ multis rebus aptari poſſunt media: Propriæ, quæ ſunt media certæ ſcientiæ, vt Naturales Phyſicæ, Mathematicæ Matheſeως, Ethicæ Ethices. Communes ſolent dici etiam Rationes Logicę & Topicæ: Propriæ vero Analyticæ & Demonſtratiuę. Sic Zab. lib. 1. de Natur. Logicæ: Vbi medium eſt pluribus Scientiis commune, ratio quoque communis dicitur, quæ ſcientiam non parit; Id enim proprium eſt propriæ rationis.

Ratio Polit.

Ratio, quæ vulgo dicitur anima legis, eſt cauſa legis ab ipſius legislatore, vt eo promulgaretur modo, potiſſimum ſpectata, exſtructa è iuris principiis. l. de quibus 32. de ll. Hæc habet ſe ſic ad verba, quomodo habet ſe anima hominis ad corpus. Hæc eſt vis & poteſtas legis. Scire leges non eſt verba earum tenere, ſed vim & poteſtatem. l. ſcire leg. 17. ff. de LL. Ratio eſt mens & voluntas legis, id quod ſibi lex propoſitum habuit, propter quod lata eſt, ſine quo lata non eſſet: Denique quod Lex in iure conſtituendo conſequi voluit, vt ita de cauſa finali hæc ratio intelligenda ſit. *Vbi ratio ceſſat*, ibi etiam ius ceſſare debet. Correcta ratione Legis, Lex ipſa quoque correcta videri debet. c. à multis, de ætat. & qualit. c. miramur. de ſeruand. ord.

Quod ex fauore vel odio conſtitutum eſt, finita cauſa odii vel fauoris tollitur. Quod metu periculi vel pro temporis

poris neceſſitate conceptum, ceſſante metu vel neceſſitate eſt tollendum. Quia ratio legis fuit fauor perſonæ, qui vbi non fuerit ſpectatus, ibi legi locus non erit. l. Quod fauore & l. nulla C. de legib. cap. quod ob 61. de reg. iuris in 6.

Ratio Legis pro mente legis: Legis ratio eſt mens legis. Dynus in cap. vlt. ad fin. de reg. iur. lib. 6. Baldus l. 1. in prin. ff. ſi cert. petatur, Ratio eſt mens & medulla ipſius ſtatuti. Ratio legis pro cauſa finali legis. Imol.

Ratio eſt mens legis, eſt lex ipſa, id eſt, eſſentia legis eſt in mente.

Ratio vitæ
- Prima Eſſe rei conſtituit, id eſt, eſt vita, eſt actus ſubſtantialis.
- Secunda conſiſtit in operando, & includit eam, per quam calor in humido conſeruatur.

Ratio ſeminalis eſt forma ſeminis, quatenus ſemen, vel ſubſtantialis; vel qualitas ſubſtantialem ſeminis formam conſequens.

RATIONE.

Hæc vox vaſtè à recentioribus accipitur. Vnde diſputationum mirificæ tricæ extiterunt.

Ratione interdum accipitur pro eo quod eſt RESPECTV, id eſt, pro Secundum, quo proprium determinatur, vt cum quidam dicunt, homo ratione ſuæ propriæ naturæ perſonaliter, ratione vero diuinæ naturæ eſſentialiter Deus eſt. Iac. And. contra Bez. fol. 53. id eſt, Homo ſecundum ſuam propriam naturam, id eſt, formaliter & καθ' ἑαυτὸν conſideratus: Homo ſecundum diuinam naturam. Seu, Chriſtus vt Homo, Chriſtus vt Deus.

At alii dicũt, Caro aſſumpta vnitaue, ſeu etiam in aſſumptione in perſonam verbi conſiderata, non *eſt ratione naturæ* ſuæ (creatæ) perſonaliter Deus & omnipotens, id eſt, in ſua ipſius natura ſeu in ſeſe & ſecundum ſeſe.

Caro Chriſti eſt omnipotens Ratione Verbi, in quo ſubſiſtit. Ratione accipe Terminatiue ſeu reſtrictiue ad proprium, vt oſtendatur καὶ ἄλλο & vi conſecutionis excluſiue, vt *Verbum tantum proprie ſit omnipotens*.

Accipitur & Ratione Cauſaliter ſeu αἰτιολογικῶς, vt cum dicunt quidam, Caro Chriſti eſt omnipræſens Ratione ſuæ in verbo ſubſiſtentiæ, pro eo, quod eſt: propter & per ſuam in verbo ſubſiſtentiam: ſeu, quia vnita eſt Verbo, & Verbo appropriata.

Athan. cont. Arrian. 2. c. 4. Scriptura nõ intelligit ſubſtantiam verbi exaltatam, ſed ad humanitatem eius hoc ſpectat, & propter ipſam exaltari dicitur. Cum enim ipſius ſit corpus, merito ipſe, vt Homo *ratione* ſui corporis humanitas exaltari & accipere memoratur, & c. id eſt, quia homo.

Iiſdem modis pro *Ratione* accipitur etiam *In*, vt 1. Cauſaliter, Aſſumpta caro non eſt Deus etiam in perſonæ Verbi vnitate & ſubſiſtentia, id eſt, quia & in quantum vnita eſt verbo, eiuſq; propria facta. Sic Cyrill. ad Oriental. ex 2. Dial. Theodoret. per incarnationis modum & vnionem inſeparabilem Caro eſt caro (id eſt, manet caro.) Non Diuinitas, etiãſi facta eſt Dei caro. Similiter Verbum Deus eſt, non Caro, etiamſi propriam fecit carnem per diſpenſationem.

Digitized by Google

2. Terminatiue ad proprium, vt ſignificetur καθ' ἄλλο, Scholaſt. Quomodo datum eſt humanitati vt ſit Deus Verbum, *In ipſa* ſcilicet perſona Verbi, in qua geſtatur: Ita etiam ei datum eſt, vt ſit omnipotens in perſona Verbi, in qua habet ſubſiſtentiam: Non igitur in ſeſe, ſed καθ' ἄλλο, ſed Deitatis Verbi reſpectu.

E. Humanitas eſt Deus non in ſeſe ſeu ratione ſui, ſed in Perſona verbi, cuius per aſſumptionem propria facta eſt; per modum igitur Imputationis.

Ratione differre.

1. Re differunt, quæ non ſunt idem ſubiecto. 2. Quæ diſcrepant eſſentia, hoc eſt, aliã habent rationem ab eo, cũ quo & in quo ſũt. Sic differt albedo niuis ab albedine cygni, & numerus à re numerata. Illic quidẽ, quia diuerſa ſubiecta; hic vero, quia ratio & eſſentia diuerſa. Ratione aũt, quia vel eſſẽtia, vel notio alia, vt fundamẽti & σχέσεως, vel etiam quod mens ipſa ſeparet, quæ reapſe coniuncta ſunt, vt albedinem ab homine albo. Fr. Bonam. 3. de met. c. 25. Ratione differre eſt differre definitione, ratione ſignificandi. Scal. 973. notione, conſideratione.

Axiom. Quæ ratione diſtinguuntur, diuerſas habent definitiones. Rei enim diuerſæ definitiones conueniunt pro diuerſis eius conſiderationibus.

Ratione ſumi translationem eſt apta & ad rẽ accommodata ſumi & abſque catachreſi: Ea enim in metaphora ſolet reprehendi. Hic in voce Ratione eſt Synecd. generis pro ſpecie.

RATVM.

1. Scoto eſt habens verum eſſe ſiue eſſentiæ ſiue exiſtentiæ, vel cui non repugnat eſſe verum eſſentiæ vel exiſtentiæ. Sic ens ratum eſt, quod non eſt figmentum. Scot. l. 1. diſt. 37.

2. Ens ratum eſt firmum & ſtabile.

REACTIO.

Reactio eſt retributa ſeu reciprocata patientis actio quadam, qua reſiſtit agenti, (renititur aduerſus agens) *& id commutat dum ab eo commutatur.* Itaque & agens pati, & patiens agere modo aliquo dicitur. Et repaſſio eſt reciprocata paſſio. *Duo corollar.*

Sumũtur tum late, tum ſtricte. Late cum nullo habito diſcrimine agentis & patientis vtrumq; dicimus reagere, & vtrumq; repati. Stricte vero ſeu proprie, cum id, quod in actione principalius eſt, & vincit, vocatur agens, alterum autem vocatur patiens. Sic enim patienti Reactio, & Agenti Repaſſio tribuitur. Nam ſicut alterum ſolum vocatur agens, quatenus principalius eſt: Ita reliquum tanquam debilius vocatur reagens, & viciſſim hoc idem vocatur patiens, agens vero principalius repatiens potius dicitur, quam patiens. Itaque *Reagere proprie ſignificat ſecundario agere, & Repati ſecundario pati.*

Reactio { Φυσική. | Πνευματική, vt in potentia cognoſcente. }

RECEPTIVVM,

Δεκτικόν, Suſceptiuum.

1. Receptiuum eſt, quod habet vim recipiendi vel eſt Recipiens, vt materia eſt ſubiectũ receptiuum omnium formarum ſubſtantialium & accidentalium.

Re-

2. Receptiuum non datur ſine receptibili, nec receptibile ſine receptiuo.

Explicatio.

Non datur aliquid potens fieri, quin detur etiam agens potens id facere; & viciſſim.

Natura nihil patitur fruſtra. Nihil enim eſt fruſtra in natura.

Oportet receptiuum denudari à natura recepti. Ergo, inquiat aliquis, oportet materiam carere omni forma ſubſtantiali, vt poſſit aliam recipere, nempe formam mixti?

Hic reſpondet Auicenna, Non oportere ipſam denudari ab omni forma vel à toto genere recepti, ſed à natura ſpecifica recepti. Vid. Scot. lib. 2. diſt. 15.

Quicquid eſt per ſe receptiuum, vel per ſe ratio recipiendi formam ſubſtantialem, eſt de Subſtantia compoſiti. Scot. lib. 2. diſt. 15. Materia igitur eſt de eſſentia compoſiti Subſtantialis, non accidens.

Effatum.

Receptiuum eſt in eodem genere, ſeu eſt eiuſdem generis cum recepto.

Cenſura.

Hoc effatum eſt fallax: Nam eſſentia animæ eſt immediatum principium (id eſt, cauſa) & proximum receptiuum, (id eſt, ſubiectum) potentiarum: Et tamen non ſunt potentiæ in eodem genere cum eſſentia animæ, Thomas enim Aq. potentias animæ non collocat in Categoria Subſtantiæ, ſed Qualitatis ſecundę ſpec. Idem faciunt Simplicius & Damaſcenus in Logica ſua.

Vſus.

Aiunt nonnulli; Idem ſimplex non poteſt eſſe principium diuerſarum operationum.

Hoc falſum eſſe ex eo probatur, quod animæ ſubſtantia eſt immediatum Receptiuum trium potentiarum, ſicut & in anima eſt virtus producens potentias. *Fluere enim ab eſſentia attribuitur virtuti actiuæ eſſentiæ.*

Quicquid recipit, qua recipit, prodit imperfectionem ſeu defectum quędam, vel in οὐσίᾳ ſua, vel in δυνάμει, vel in ἐνεργείᾳ. Deus igitur nihil in ſe recipit.

Recipi per modum tranſeuntis aliquid, eſt recipi per modum dependentiæ, quia quod ita productum eſt, dependet in Eſſe & conſeruari, vt lumen in aere, & illuſtratio ſeu ſplendor, quo mox ab exortu ſpirituum à cerebro cunctæ partes illuſtrantur in neruis & arteriis: Calor vero, qui communicatur à corde partibus, recipitur *per modum permanentis*, manet enim ablata cauſa; licet propter deceſſionem quotidianam egeamus perpetuo cordis influxu.

RECESSVS *à natura.*

Receſſus ſeu ſeparatio à natura. 1. Significat amiſſionem formæ ſubſtantialis.

2. Significat receſſum ſecundum aliquem gradũ à qualitatibus naturam rei conſequentibus, quæ dici ſolent Eſſentiales & Naturales. Sic aqua dicitur recedere à natura, quatenus aliquantum recedit à ſuis naturalibus qualitatibus, quas habebat, quatenus erat miſtum quoddam.

Digitized by Google

Recedit res à ſua natura per.
- Qualitates ſibi contrarias: vt in imperfecta putredine.
- Amiſſionem formæ miſti, vt in perfectâ Putredine, quæ eſt corruptio totius Subſtantiæ.

Receſſus igitur à natura eſt maior, vel minor. Maior, vt cum mutatio fit ſecundum ſubſtantiam: Minor, cum in accidentibus. Vid. Zabarell lib. 2. de Generat. & Interit. mixti cap. vlt.

Totius] Quia vltima forma deſtruitur, quæ dat rei eſſe ſpecificum, etſi materia relinquitur.

RECIDIVA.

Recidiua proprie eſt morbi iam ſoluti & vtcunque terminati ad eundem relapſus; Eſt cum ſua radice idem morbus vnitate cauſæ formalis & materialis.

Ii morbi recidiuam faciunt, qui ad ſenſum extincti videntur, apparente ſolum ex morbo præterito Symptomate aliquo, quod morboſam diſpoſitionem ſupereſſe adhuc ſignificat.

Eſtque Legitima vel Spuria.

Intellige recidiuam non ſemper vno eodemque modo fieri, ſed aliquando manentibus morbi & cauſæ ſimul reliquiis. (Hæc legitima recidiua eſt) Nonnunquam vero euacuata tota materia, & ſolùm relicta forma, aut contra ſuperſtite materiæ aliqua portione. (Hæc illegitima recidiua eſt.)

Improprie Recidiuæ nomine comprehenduntur Morbi Redeuntes ſeu Recurrentes ſeu Reuerſiui, qui dicuntur ita, cum peruenit ægrotus ad morbi imminutionem, manente & iterum creſcente eodem morbo.

Transfertur à Scholaſticis Theologis ad vitia cum dicitur, Recidiua peccati.

Pro Barbaro Recidiuare dices Relabi, vt in malum, vt in peccatum.

RECORDATIO.

Reminiſcentia.

Recordatio opera intellectus ſpecies recolentis. Seu, Recognitio rei, quam homo oblitus eſt; Oblitus quidem propter ſimulacri idem repræſentantis amiſſionem, quia in cerebro euanuit.

Recognitio per ſimulacri amiſſi inſtaurationem, quæ fit diſcurſu ab vno principio noto ad aliud ignotum & conſideratione circumſtantiarum temporis præſentis; quo per ſenſum vel per intellectum res cognita eſt, vel ſimilium & affinium, vel contrariorum.

Reminiſcentia diſquiſitio tectarum ſpecierum, amotio importunarum, digeſtio obturbatarum. Hæc facit vt intellectus ſibi præſens ſit.

RECTUM.

1. Rectum conuenit & Vero & Bono & Perfecto: Eſtque quod vitioſitatis & prauitatis expers eſt. Oppon. Diſtortum, Obliquum.
2. Rectum eſt Summum, Deus.
3. Vel Inferius à Deo conſtitutum. Hæc Diſtinctio eſt Scaligeri Exer. 249. ſect. 3. Vbi ſummum rectum abſolute κατ' ἐξοχὴν dicit, Rectum αὐτὸ ὀρθὸν, Plat. ipſum rectum: Ad Inferius pertinet: Rectum in Ethicis, quod eſt conſentiens virtuti; vt arti, ſcientiæ, prudentiæ, & hoc axioma Scaligeri: *In vnaquaque actione vnum tantum rectum eſt.* Idq; à Recto; id eſt, à Summo Recto, Deo ipſo, conſtitutum; Is illius eſt Regula & Menſura.
4. In Geometria Rectum opponitur Obli-

Obliquo & Curuo. Veritas vnica eſt, & huius aſſequendæ via certa & determinata velut linea recta vnica ſpecie eſt, obliquæ vero multæ & indeterminatæ. Barth. Viott. in l. 1. de Demonſt. Sic Græci κατ' ὀρθὸν πλεῖν, rectum tenere curſum, cui opponitur, Obliquare, Virg.

5. In Ethicis Ciceronis Rectum officium ſeu recte factum accipitur per Excellentiam (Synecdoch.) pro perfecto officio, quod Græci vocant κατόρθωμα: Si verbum verbo reddere velles, diceres: Quod ſecundum Rectum, id eſt, ſecundum virtutem factum eſt; à verbo κατορθόω quod cum virtute vel excellenter facere aliquid ſignificat. Ei opponitur officium inchoatum ſeu medium, cuius, cur recte factum ſit, probabilis redditur ratio; Græc. καθῆκον. Hoc non habet omnes numeros, vt Stoici loquuntur.

6. Rectum Subſtantiue ſeu Rectitudo eſt recta ratio. Græc ὀρθότης? vt, vitæ, morum, ratiocinationum, locutionū rectitudo: Rectum, in vita, in moribus, &c. Recta ratio quaſi forma eſt ſeu tanquam differentia formalis actionum. Scal. ex. 307. ſ. 27. Rectæ ratiocinationi opponitur mentis διεστραμμένος λογισμός.

7. Rectum idem eſt quod verum per Synecd. quia quod verum, eſt, ſemper rectum eſt: ὀρθὸν ἡ ἀλήθεια ἀεὶ, Quo fit, vt quod Plato dixit, ὀρθότερον ἐστὶ λέγειν, Cicero verterit, Dictu verius & melius.

8. Rectum iudicium mentis eſt dictamen rectæ rationis, quod congruit cum norma æterna & immota, quæ eſt in mente diuina, patefacta in Decalogo: Vel eſt Dictamen rectæ rationis, quod eſt Lex Naturæ, & aliæ leges congruentes cum eo & Lege diuina. In Epitom. Moral. Phil. Melanch.

Rectam rationem I. Lipſius definit lib. 1. Conſtant. cap. 4. De rebus humanis diuiniſque, quatenus eæ ad nos ſpectāt, verum iudicium ac ſenſus.

Recta ratio ſubordinata eſt Legi Dei: Hęc illius norma & menſura eſt.

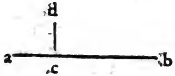
9. *Rectitudo eſt Abſoluta*, vt Dei: *vel Deo Proportionata*, vt creaturæ; *Eaque eſt Formalis vel Accidentalis.*

Vſus.

In dicto Geneſ. 1. 31. Deus vidit omnia, quæ fecit, & erant valde bona, omnibus rebus à Deo creatis, Bonitas tribuitur. Qua ſignificatione? Reſp. Bonum ibi ſignificat Rectitudinem Formalem, ſeu naturalem, ſeu natiuam. D. Pareus libro de Grat. hominis primi.

Collatio cum Græca Lingua.

In Gręca Lingua ὀρθὸν ſpecialius eſt quam εὐθύ. Ὀρθὸν enim eſt in altum erectum (ὀρθὴ γραμμὴ, linea erecta: Εὐθὺ præter hoc etiam eſt quod eſt porrectum ſeu extenſum in longitudinem:

Rectum autem in Lingua Latina tam eſt id quod in altum recte vergit (ſurſum ſpectans) quam id, quod in longum porrectum extenditur, τὸ μὴ ἑλικοειδὲς, μηδὲ ἔχον τινα σκολιότητα ἄν τε ἰσάμβλυον ἢ ἄν τε κείμενον, Es ſtehe in der Höhe / oder lige. Ita Rectum opponitur non ſolum τῷ ἑλικοειδεῖ, tortuoſo, intorto, & σκολιῷ, id eſt, obliquo, flexuoſo, prauo, (Sic Ciceroni Contorquere eſt oratione non recta, ſed tortuoſa vti, quo genere plerunque ſolebant ſuas argumentationes Stoici contexere) ſed etiam iacenti.

Veruntamen Scaliger Rectum ab Erecto doctrinæ gratia diſtinguit, &

Digitized by Google

Recta eſt, cuius partes tenorem extremorum non egrediuntur.

interpretatur vocem ὀρθὴν erectam, vocem vero εὐθεῖαν Rectam. Rectæ, inquit, (lineæ) ratio eſt à partibus, ne extremorum rationem egrediantur. Erectæ autem ratio eſt à ſitu & relatione vniuerſitatis; cuius ſcilicet partes extremę non egrediuntur lineam mūdi perpendicularem. Ita etiam curuus ſtylus poteſt erectus eſſe, & ſtylus rectus iacens. Opponitur enim recto obliquum: Erecto autem iacens. Iccirco dicimus in definitione Erecti, cuius extremæ partes non exeunt lineam mundi perpendicularem; quoniam etiam curua erecta eſſe poſſunt. Vere autem erectum ſic intelligas: Nam nutans licet non ſit iacens non tamen vere erectus eſt, ſed eſt, vt aiunt, in fieri. Definitiones autem ſunt rerum perfectarum. Hæc Scal. l. 4. de cauſ. L. l. cap. 80.

Rectum relatum ad rectum dicitur ei cōforme.

De vocabulo REDARGVITIO.

Quæſitū eſt ex nobis à doctiſſimo & prudentiſſimo Hieronymo Herfardt ciue Magdeburgenſi per Epiſtolam de voce Redarguitionis, qua de controuerſia ipſi fuit cum aduocato quodam in eadem Repub. an ſit Latina? Hic reſpondimus, Redargutionem dici ex vſu, Regula & analogia, non autem Redarguitionem. Quod ad vſum attinet, is eſt & Theologorum, & Ictorum, & Dialecticorum, & Philologorum. E Philoſophis & Logicis eſt tanquam vnus pro multis Raph. Volaterranus, qui Elenchos Ariſtotelis vertit, eoſque nominat Redargutiones. Verba eius ſunt in Iſag. in 1. lib. Elench. Ariſtotelis, hæc quinque ſunt genera diſputationum, quorum cauſa fit ſyllogiſmus ſophiſticus, Redargutio (id eſt, Reprehenſio) Falſum, Opinabile, Solœciſmus, Nugatio. Adde quod Eraſ. Roter. Theologi Tigurini, Iunius cum Tremellio & Beza locum 2. Cor. 3. ita conuerſum habent: Omnis Scriptura eſt vtilis ad Redargutionem.

2. Quod ad regulam attinet, ea eſt, Verbalia in io deriuantur à Supino in u, à fruitu fruitio, à redargutu Redargutio.

3. De analogia, ſicut ab exacutu eſt exacutio, à diminutu diminutio, ab euolutu euolutio, à conſtitutu conſtitutio, à munitu munitio, à monito monitio, ab ablutu ablutio, ab acutu acumen, non acuimen: ita à redargutu eſt redargutio.

Sed obiicitur 1.

A Sputu eſt ſpuitio, ab exſputu exſpuitio ſanguinis apud Plinium: A lutu luitio (Sic ICti dicunt Reluitionem pignoris) à tutum vel tutu eſt Tuitio: Ita quoque à Redargutu eſt Redarguitio.

Reſp. Hic negamus Cōparationis protaſin: Nam ſpuitio & eſpuitio ſunt à ſupinis ſpuitu & exſpuitu; Luitio & Reluitio Ictorum à luitu & reluitu, Tuitio à tuitu: Sicut participium Ruiturus (*Viderat at contra ruiturum nubibus imbrem*, apud Sabinum) non eſt à rutu, ſed ruitu.

2. Obiicitur. Dicitur à Salluſtio: Arguiturus. Ergo etiam recte dicitur arguitio, Redarguitio.

Reſ. Hoc minime ſequi; Nam etſi interdum participio in Rus inferatur I, tamen id non fit in verbalibus. Sic Poeta: *Dextera quam victrix tum parituta fuit.* Vt igitur à Latinis dicitur oriturus (pro Orturus) Pariturus; (pro Parturus) & tamen dicitur ortus, (non oritus) Partus: (non paritus) Ita à Salluſtio dicitur Arguiturus; & tamen

Digitized by Google

men dicitur Redargutio, non Redarguitio.

3. Obiicitur: Forte vt à ſupino Fautu eſt Fauitor apud Plautum: ita eſſe poteſt à Redargutu Redarguitio.

Reſp. Nulla hic prorſus eſt analogia, Nam fauitor pro fautor eſt à fauitu, non à fautu, vnde fautor.

4. Fortaſſis dixerit quiſpiam, τὸ Redarguitio eſt à ſupino Redarguitu.

Reſp. per inficiationem: Vt Redarguitum & Redarguitu vix approbat vſus: Sic & Redarguitio.

REDVCO.

Reducere notat motum, ait Scal. de cauſ. L. L. c. 80. l. 4.

Reduci ad cauſas per ſe euentus fortuitos 1. eſt eos referri ad cauſas certas & definitas, vt ad Deum, ad Angelos bonos vel malos, ad temperamentum, ad inclinationes naturales, ad mores, ad materiæ fluxibilitatem.

2. Eſt eos coniungi effectui per ſe alicuius cauſæ.

In nullo genere Cauſarum poteſt per accidens eſſe primum: Itaque Caſus & fortuna reducuntur ad cauſas per ſe agentes, ſcilicet ad Naturam & Intentionem ſeu Propoſitum. Scotus lib. 1. diſt. 2.

Sic Suaretz. Non neceſſe eſt, vt omnis effectus, qualiſcunque ſit, habeat cauſam per ſe, ſed ſatis eſt vt coniungatur effectui per ſe alicuius cauſæ, & hoc ſenſu intelligendum eſt cum dicitur: Reduci ad cauſam per ſe.

Sic reprehendit Scaliger Grammaticos male Definientes Caſum.

Quod ad aliquid reducitur, non eſt idem cum eo.

Caſus reducuntur ad declinationes, tanquam ad capita.

E. caſus non eſt declinatio nominis 4. lib. de cauſ. l. L. c. 80.

Geometræ voce Reductionis etiam vtuntur pro Translatione. Reducere enim vnum problema vel Theorema ad aliud eſt transferre ad aliud, quo cognito & percepto comparatoque, etiam id, quod primo propoſitum eſt, fit manifeſtum: vt quando duplicationem cubi inueſtigant, quæſtionem huius propoſitionis ad aliam propoſitionem, quæ hanc ſequitur, tranſtulerunt, nempe Inuenire duas medias rectas proportionales, & quod reſtabat, inueſtigarunt: qua ratione datis duabus rectis duæ mediæ inueniri poſſint proportionales.

REDVPLICATIO.

Reduplicatio eſt quædam conditio poſita in propoſitione reddens rationem, qua prædicatum attribuitur Subiecto, vt Qua, Καθὸ, Quatenus.

Digitized by Google

- Eſtque nota
  - Principii & Cauſæ
    - Materialis, Homo, qua Compoſitus è contrariis, eſt φθαρτός.
    - Formalis: Homo, qua habet animam rationalem, eſt imago Dei.
    - Efficientis, Mauritius, qua Wilhelmi filius, eſt eius hæres.
    - Finalis; Homo, qua ad beatitudinem eſt deſtinatus, eſt immortalis.
  - Accidentis, Homo, qua coloratus, eſt viſibilis.
  - Suppoſiti: Socrates, qua Socrates, eſt indiuiduum.

Effecta, vt Ceſſio Diaboli, Sanatio ægroti, tribuuntur nomini Chriſti, non qua nomen, ſed qua inuocatum. Hierom. in vita Hilarionis ait Hilarionem profligaſſe dæmonas nomine Ieſu inuocato. Orig. lib. 1. cont. Celſum: Dæmones ceſſerunt ad ſolum nomen Chriſti inuocatum. Et lib. 3. ait ægros ſanari inuocato ſuper eos vniuerſorum Deo.

Crux Chriſti, qua in mente ſanati, magnam habet efficaciam. Chryſoſt. hom. 55. in Matth. Crucem non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna profecto fide in mente formare oportet.

Perſpectiua conſiderat lucem non quatenus eſt Mathematica, ſed quatenus eſt naturalis. Vid. Zab. c. 12. de Trib. præcog.

Sic cum dicit Auer. & Ioh. Gramm. Formam, quatenus eſt Forma quanta, augeri; particula *quatenus* denotat conditionem materialem ipſi formæ neceſſariam & ſine qua non. Sola enim forma anima vegetans, quatenus eſt anima vegetans, eſt ratio cur corpora ſint augmentabilia: Sed hoc non præſtat, niſi per materiam quantam extenſa ſit. *Anima ratio formalis augmentabilitatis: Quantum conditio materialis.*

- Reduplicatio fit terminorum Syncategorematicorum, Qua, Quatenus, ſecundum, additione ad propoſitionem
  - Propriè: termini in eadem propoſitione repetitio,
    - Eiuſdem.
    - Synonymi.
  - Impropriè.

Reduplicatiua propoſitio.

Reduplicatiua propoſitio nonnullis latius ſignificat, nonnullis ſtrictius. Latius accipiunt Philoponus & Simplicius, vt ſit propoſitio, in qua idem terminus iteratur: & Reduplicatio ſit eiuſdem termini in eadem propoſitione, repetitio, vt: Homo qua homo, &c. Strictius Albertus in priore c. 38. vt ſit propoſitio, in qua medius terminus ſuper extremũ repetitur, vt cauſam inhærẽtiæ prædicati in ſubiecto indicet. Reſpicit autẽ hac deſcriptione vſum Syllogiſticum, & voce cauſæ intelligit rationem, ſiue ſit medium conſequẽtiæ, videlicet ratio, tantum & extremis natura poſterior, ſiue eſſendi ſimul & cõſequendi, nec non extremis natura prior. Porro repetitio medio termini fit additione terminorum Syncategorematicorũ. Quatenus, prout, Qua, ſecundum quod, ἢ καθ' ὃ, inter quos terminos

Digitized by Google

minos Simonius nullum facit diſcrimen, ſed Simplicius ſtatuit ita inter ſe differre, quod Quatenus indicet prædicatũ eſſe aliquã ſubiecti affectionẽ propriã; vt: Animal qua animal ſentit: Secundum vero quod, non eſſe aliud prædicatum, quam ſubiecti eſſentiam conſtitens aliquid: vt, Homo, qua homo, eſt animal. Itaq; hæc propoſitio. Ariſtoteli vera eſt, Homo ſecundum quod homo, eſt γελαςικὸς: Sed Simplicio eſt falſa, vt qui cẽſeat καθ᾽ ὃ ſignificare duntaxat prædicatum, quod eſſentiã ſubiecti cõſtituat, quemadmodũ ᾗ ſeu Quatenus affectionem, quæ cum ſubiecto in prędicatione conuertatur.

Reduplicatio ex præcepto Ariſtotelis ad maius extremũ addi debet, ſed quod reduplicatur eſt ipſum ſubiectũ. Subiectũ aũt repetitur aliquando eodem termino: aliquando voce, quæ vel integram cauſam ſeu rationem, vel aliquid rationis talis ſuppoſitionis afferat, vt nimirum ſubiectum cum illa adſignificetur & ſubintelligatur, vt ſanum quatenus bonum eſt ſcibile. Hircocervus quatenus eſt non ens eſt opinabilis. Neq; vero cum terminus repetitur in propoſitione reduplicante plane eſt ταυτολογία, ſed eiuſdẽ repetitio. Nam priori loco poſitum reſpicit ſuppoſita, repetitum vero cum particula reduplicante rationem duntaxat ſuppoſitionis ſignificat. Species earum tot ſunt, quot cauſæ· ὅλος γὰρ τὸ καθ᾽ ὃ ἰσαχῶς καὶ τὸ αἴτιον ὑπάρξει, ait Ariſtoteles 5. Metaph. cap. 18. Cauſa autẽ duplex eſt. Aut illationis duntaxat, ſeu Inferendi, aut eſſendi & inferendi ſimul. Cauſam inferendi duntaxat voco externam: Inferendi & eſſendi ſimul internam. Cauſa interna (Græce ἐνυπάρχουσα) ſubiecto eadem eſt & ratione ſui & noſtri: vt Homo quatenus eſt homo eſt docilis: vel ratione ſuitãtum, & hæc eſt vel integra definitio: vt; Homo quatenus animal rationale eſt, docilis eſt. Homo eſt caducus, ſeu commutationi obnoxius, quatenus conſtat è materia: vel pars definitionis formalis, vt: Homo eſt γελαςικὸς quatenus eſt λογικός. Externæ cauſæ ſunt efficiens & finis, quæ ſunt illationis tantum cauſæ, præſertim in ſubſtantiis iam conſiſtentibus & in accidentibus quoq;, cum maioris termini duntaxat cauſa ſunt, non item ſubiecti, vt cum dicitur, Socrates interiit, quatenus venenum bibit. Bellum gerendum, quatenus pace frui tandem volumus. Quod ſi efficiens cauſa affectionis quæ extra eſſentiam eſt, ſit etiam ſubiecti aliqua cauſa, tum eſſentialis & interna dicitur, atque vocatur forma & eſſentiæ cauſa ab Euſtratio 6. Eth. cap. 1. Ad hunc modum externarum cauſarum reuocantur illa reduplicata, quę à materia ſumuntur, materia inquam, non quæ vt compoſiti vel definiti pars accipitur, ſed quæ ſubiecta vocatur, & vt poſterior eſt ipſo compoſito, vt, Æthiops eſt albus dentes. Homo eſt albus quatenus habet corpus. Verba Ariſtotelis in prima Philoſophia ſunt, καθ᾽ ὃ multipliciter dicitur: vno modo, forma & ſubſtantia vniuſcuiuſq; rei (intellige id ſecundum formalia prædicata, ſiue à genere, ſiue à differentia ſumantur, ambo enim οὐσίαν rei conſtituunt) Altero, in quo primum fieri aptum eſt, vt color in ſuperficie tanquam primo eius ſubiecto. Etſi autem Ariſtoteles neq; ſpecificatorum, neq; reduplicatorũ, prout hæc ab illis differunt, nuſpiam meminerit, tamen prior modus Reduplicatiuus nomine generis, ſecundus ſpecificatiuus dici poteſt, ſed primus modus à ſecũdo non ideo diſtinguitur, quod in primo non afferatur cauſa, in ſecundo cõtra afferatur, ſed ideo potius, quod terminus ſpecificãs non relinquit ſubiectum, cui apponitur, in ſua formali ſupponẽdi ratione abſolute atq; interne accepta, ſed ipſũ

Digitized by Google

reſtringit,proindeq; non poteſt ex eo propoſitio vniuerſalis abſoluta extundi. Neque enim valet: Æthiops eſt albus ſecundum dentes,& omnis Æthiops eſt albus. Homo eſt albus quatenus habet corpus. Ergo omnis homo eſt albus. Canis latrat quatenus furem intuetur. Ergo omnis canis latrat. Ens eſt ſubiectum primæ Philoſophiæ prout ens. Omne igitur ens ſubiectum eſt primæ Philoſophiæ. Quapropter modificatæ potius,quia rem duntaxat denominatã deſignant quam reduplicatæ ſeu cauſales, id eſt, cauſam afferentes iſtiuſmodi propoſitiones à Scholaſticis nonnullis appellantur. Audiatur Caietan' in p. parte ſum.quæſt.52. art.1. Secundum quod dupliciter ſumi poteſt,primo vt denotat rem denominatam tantum, vt, cum dicitur Socrates eſt albus ſecundum dentes. Altero, vt cauſam deſignat ſeu radicem,vt cũ dicitur: Homo ſecundum quod rationalis eſt,eſt artifex. Quanquam nõ inficier tales poſſe etiam cauſales vocari. Nam & accidens à ſubiecto in genere cauſæ materialis pendet,& efficiens ac finis dicuntur eſſe cauſæ, quam etiam cauſæ rationem ſubiectũ reſpectu ſcientiæ,cuius eſt ſubiectum,gerit. Hæc eſt cauſa, cur eiuſmodi propoſitiones ſæpe confundãtur, vt videlicet vna,eademq; propoſitio reſpectu ſubiecti ſpecificans & reduplicans nominari poſſit, prout videlicet ſupponendi ratio non accipitur eadem,ſed alia. Quomodo hæc: Homo qua homo eſt animal: cauſalis vocatur? Reſpond. Quia animal non ineſt homini per naturam animalis abſolute: Sic namq; omne animal eſſet homo, ſed per naturam hominis, quoniam determinatio generis ad ſpeciem fit per differentiam acceptam à propria ſpeciei forma. Cur iſta, Animal quatenus animal eſt ſubſtantia, à Thoma vocatur Reduplicans? Reſp. Quia in ſubiecto includitur id, quod eſt cauſa talis inhærentiæ. Hæc de Reduplicationis ſententia eſt Simonis Simonii Lucenſis Medici & Philoſophi,cuius diſtinctionem ſubiicio.

- Reduplicatio
  - Proprie dicta,primaria.
  - Improprie dicta
    - Media ſeu ſecundaria.
    - Infima.

- Reduplicatiua propoſitio
  - Interna.
  - Externa.

Explicatio.

Proprie reduplicatio illa eſt,in qua vel ſubiectum ſynonymum vel definitio ſubiecti vel forma eius repetitur. Minus propie dicitur, cum quippiã repetitur quod non ſic ad ſubiectum expreſſe pertinet. Prima igitur reduplicationis Species quaſi analogatum ſic definitur, vt ſit illa,qua cauſa affertur prædicati,quod per ſe primo ineſt,vt Homo, qua homo docilis eſt. Homo vt anima intelligente præditus docilis eſt. Hæc maxime digna eſt reduplicationis titulo, quia repetitur ipſum ſubiectum, vel id quod eſt definitio ac eſſentia ſubiecti. Secunda reduplicationis internæ ſpecies ipſa quoque affert cauſam prędicati,quod per ſe tantũ nõ etiam primo inſit ſubiecto,vt Homo, qua-

Cauſa immediata & adæquata.

Cauſa mediata.

Digitized by Google

quatenus animal, ſentit: quanquam enim ſenſus primo ineſt animali, non tamen primo ineſt homini.

Hæc ſpecies non conſtituit prædicationem primam, ſed per ſe tantum, in qua videlicet prædicatum in ſubiecto quidem cauſam habet, ſed non *a* adæquatam ſubiecto: vt illa prioris ſpeciei, Homo, qua homo, docilis eſt.

a Nõ totam ſubiecti rationem.

Cauſalis externa.

Tertia & infima reduplicationis ſpecies ipſa quoque cauſam affert & ſubiectum adſignificat, ſed non quæ primo aut ſic per ſe ſubiecto accidat.

Hic Simonius quatenus ipſum explicat. Αὐτὸ ipſum, inquiens, accipitur vel pro omni eo quod actualiter & formaliter res eſſe dicitur, vel pro eo tantum, quo formaliter à cæteris res differt: Et particula ᾗ ſeu quatenus vel in genere deſignat cauſam cur prædicatum inſit huic: vel cauſam adæquatam qua prædicatio dicatur ineſſe ſimpliciter. Prior acceptio magis impropria eſt, poſterior magis propria. Priori modo accepta particula ipſum tam genus prædicati Quatenus ipſum quamuis non prædicetur ἀντιςρέφον (reciproce) quam definitio, differentia, affectio propria de ſpecie vel ſubiecto. At ſi ſecundo modo vſurpetur genus non plane dicitur prædicari quatenus ipſum. Nam differentia ſpecifica, quã ſignificat reduplicatio Synonymo addita non eſt adæquata ratio cur genus inſit, quemadmodum adæquata ratio eſt cur ipſamet inſit affectio Synonymi propria. Liquet hoc, quia genus extra talem differentiam ſpecificam quoq; inuenitur & multa inferioribus conueniunt per ſe ratione ſuperiorum, quę tamen non conueniunt inferiori ratione illius, quo differt ab aliis. Vnde iſta, Homo, quatenus homo, habet ſenſum tactus, eſt, quia ipſum, ſed nõ ſecundo modo, proindeque non conuertitur. Ergo quicquid ineſt alicui ratione ſuæ definitionis, id eſt, partis ſuæ definitionis, ineſt omne, quia ipſum: ſed non omne proprie, quia ipſum, id eſt, ſecundo modo. At ſi inſit ratione ſuæ definitionis, id eſt, ratione omnium ſuarum partium ſimul vel formæ, vere, id eſt, proprie quatenus ipſum ineſſe dicitur, & cõuerti: proprie, inquã, quia non excedit illud, cui ineſt. (Proprie eſt idem, quod conuertibiliter.) Thomas Aquin. 2. contra Gentes c. 13.

Quapropter ab Ariſtotele vocatur prædicatum primo, quia nimirum nulli alii prius ineſt, quod formaliter à ſuo priori ſubiecto differat, id eſt, formalem habeat conceptum differentem. Sic tam iſta eſt prædicatio primo, Homo quatenus eſt animal rationale eſt γελαςικὸς, & hæc, Homo quatenus rationalis eſt γελαςικὸς, quam illa, Homo quatenus homo eſt γελαςικὸς. Atque hæc de diſtinctione duplicis prædicati vniuerſalis quam fortaſſe ſignificauit Ariſtoteles duplici definitione vniuerſalis: vna videlicet latiori & quę tam primum, quam ſecundum modũ dicendi per ſe complectitur præmiſſis demonſtrationis conueniens.

Altera preſſiori, quę concluſioni demonſtrationis duntaxat accommodata eſt, & ſecundum modum dicendi per ſe magis reſpicere videtur, Ariſtotelem autem prædicatũ proprie. Quia ipſum cenſuiſſe, illud eſſe quod primo & conuertibiliter ineſt, liquet ex illis verbis cap. 5. in quibus quod antea vocauerat vniuerſale, & quia ipſum nominat primum & conuertibile. Dico autem primum, &c. Iſtud igitur non eſt καθόλου primum ſeu immediatum, vt ab Ariſtotele definitur, Socrates eſt diſciplinæ ſeu doctrinæ capax, quia prædicatum excedit ſubiectum, etſi detur eſſe, quia ipſum ſeu per ſe: ita iſta, Socrates eſt homo, & ſimiles. Hæc de Reduplicatiuis doctrina eſt Simoniana.

Schegkiana doctrina hæc eſt è Scholaſticis; Limitatio ſeu determinatio prædi-

Digitized by Google

cati reſpectu ſubiecti principalis triplex eſt: Vna eſt, cum de ſubiecto prędicatur aliquid, quia ipſum: Vt ſi de bono prædicatur, quod eius ſcientia quædam ſit, quia bonum: Aut ſi de Chriſto, quod in æternum ſit regnaturus, quia Chriſtus. Hanc limitationem Græci vocant ἀναδίπλωσιν: vulgo in ſcholis nominant Reduplicatiuam. Claudius Alberius vocat conduplicationem. Altera eſt αἰτιολογικὴ, vt qua intelligitur ac exprimitur cauſa, quæ ſit aliud quiddam . quam ſubiectum, propter quam prædicatum inſit ſubiecto. Eam ſuo modo Scholaſtici appellant ſpeciuocam, propter εἶδος nimirũ cauſæ, vt cum dico Thragelaphus, quia nihil eſt, ſcientia nõ comprehenditur: Chriſtus, qua humanitate præditus eſt, eſt creatura. Latine dicitur cauſalis.

Tertia ſpecies limitationis eſt diminuens ſeu diſtrahens, quæ etiam vocatur Synecdochica, vt ſi immortale prædicetur de homine ſecundum animam: ſi dicatur Chriſtus ſecundum humanitatem eſt creatura: ſecundum vel propter humanitatem eſt particeps perfectionis.

Limitans igitur terminus ſignificat vel immediationem, ſeu negationem cauſæ, vel cauſam attributionis, vel partem. Nota de his tres Regulas cum de Chriſto agitur: Prima. Cum aliquid de Chriſto enunciatur, quia ipſe, id eſt, cum limitatur pręd catũ κατ᾽ ἀναδίπλωσιν, hoc eſt reduplicatiue, neceſſe eſt, vt prædicatum illud ſimpliciter etiam & vere efferatur de ſubiecto, non minus atq; compoſitum & limitatum prædicatũ vere dicitur: vt de Chriſto, quia Chriſtus, vere dicitur, quod ſit iudex viuorum & mortuorum, quod poteſtas ei data ſit omnium. Itaq; hæc prædicata vere quoq; de Chriſto, vt ſubiecto enunciabuntur ſimpliciter. Secunda regula ſi vera fuerit limitatio ſpecifica, non neceſſe eſt etiam ſemper prædicatum ſimpliciter vere de ſubiecto enũciari, vt verum quidem eſt hominem, quia nimium bibit, eſſe ebrium, ſed idcirco non neceſſario verum eſt; Homo eſt ebrius: quia contingit hoc eſſe verum. Tertia in limitatione diminuente prædicata quaſi Synecdochice de ſubiecto prædicantur, quia de parte tãtum, vel toto ſecundum partem intelliguntur. Sic de Chriſto prædicatur mortalitas.

In exemplis etiã diſſenſio eſt inter Schegkium & Simonium. Nam, vt vnũ tantum afferam Schegkius affirmat in hac Chriſtus, qua homo eſt creatura, particulam Qua, magis perſonam Chriſti ſeu hypoſtaſin naturæ humanę ſignificare quam naturam. Ideoq; eam eſſe falſam. Sed Simonius contendit particula Qua nõ ſignificari hypoſtaſin, ſed Naturam, & adducit pro ſe Thomam Aquinatem ex 3. parte ſummæ q. 6. art. 10. Nomen ſic acceptum in Reduplicatione magis proprie pro natura tenetur, quam pro ſuppoſito & iccirco cõcedenda magis eſt illa quam neganda: Chriſtus qua homo eſt creatura. Ego aſſentior Aquinati & Simonio & propter humanitatem (non ἁπλῶς) Chriſtum creaturam recte dici affirmo.

Reduplicatione ſæpe ſoluuntur contradictiones. Et ea eſt vis reduplicationis, vt per & propter eam vim vni eidemq; contraria conuenire dicantur, diuerſo modo, vt: Ille motus, qui animali naturalis eſt, quatenus eſt animal, eſt ei violentus alio modo, ratione elementi ἐπικρατοῦντος (prædominantis.) Habet enim animal duo motus principia, Animam & Elementum prædominãs. Quæ ad motus contra nos inclinant, vnde exiſtit labor & defatigatio in motu progreſſiuo animalis, propter grauitatem terræ dominantis, trahentem animam deorſum.

REFLECTI, REFLEXIO.

RE-

REFLEXVS.

Reflecti 1. proprie eſt vel rurſus ſeu iterum flecti, vel retro flecti.

2. Tranſlate eſt reuocari, reprimi, ſedari, cui opponitur incitari. Sic Cicero vſurpauit. Vide Nizol.

3. Tralatitium etiam eſt, quod Phyſici Reflexionem intellectui tribuunt. Reflexio enim Intellectus eis eſt, cum poſtquam intellectus concepit rem aliquã, rurſus concipit ſe concepiſſe eam, & conſiderat ac metitur, qua certitudine & modo illam cognouerit, &, ſi opus fuerit, iterum atq; iterum conuertit ſe ſeu reuertitur ad ſe & ad actus ſuos (Hoc dicunt Scholaſtici Reflecti ſupra actus ipſos reflexos.) Quod argumento eſt, Intellectum eſſe diuinum & immaterialem. Breuiter, Reflexio intellectus eſt intima actio, qua recognoſcit tum ſe ipſum, tum ſuos actus & ſuas ſpecies.

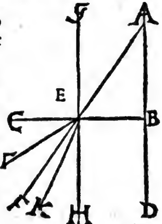
Quid ſit Intellectũ ſupra ſe & ſupra actus ſuos reflecti.

Itaque Reflecti mataphorice etiam tribuitur motui mentis, quo mens quaſi in ſe redit. Aliud eſt intelligere rẽ, & aliud intelligere ipſam intẽtionẽ intellectã, (id eſt, ſimilitudinẽ acceptã in intellectu, de re intellecta, q̃ verba exteriora ſignificant) quod Intellectus facit dum ſupra opus ſuum reflectitur.

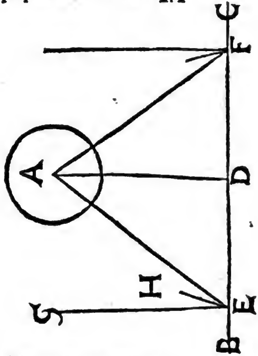
4. In opticis Reflecti eſt quaſi curuari vel reſultare, & tribuitur Radio, & Reflexio Radii eſt eius ἀνάκλασις (quæ tamen vox Ariſtoteli generalis eſt ad reflexionem & refractionem) & reſultatio ſeu reuerberatio alio.

Radius reflecti dicitur, quando in corpus ſolidũ vel denſum, vel ſimile, vt in vaporem reflexioni aptum incidit, & ab eius corporis ſuperficie verſus corpus luminoſum, cum ipſi per corpus oppoſitum non pateat tranſitus, reuerberatur: In qua Reflexione Radius perpendicularis, ſiue hic in planam, ſiue in conuexam ſuperficiem incidat, abſq; angulo in ſe ipſum ſecundum lineã ſuæ incidentiæ reflectitur, & quaſi ſeipſum duplicat, per 11. 12. & 21. q̃nti. Qui vero Radius oblique in corpus oppoſitũ incidit, is in puncto incidẽtiæ (q etiã punctũ reflexionis eſt nominãdũ) quaſi prius iter repetiturus ita reuerberatur ad aliã partẽ q̃ qua incidit, vt cũ radio incidente angulũ includat.

Radius eſt reflexus in ſe, vel à ſe. In ſe, cũ quaſi duplicat ſe ipſum, vt radius perpendicularis, id eſt, perpendiculariter incidens in ſuperficiem. A ſe, cũ reuerberatur ad aliam partem quam qua incidit, vt radius obliquus, id eſt, oblique illabens in ſuperficiẽ. Reflexioni opponitur refractio.

Radium refringi eſt eum cum tranſmittitur à corpore diaphano, quaſi frangi ſeu torqueri, vel ad perpendiculum, vel à perpendiculo.

Corporum διαφανῶν, ſeu eorum quæ radios tranſmittunt, *aliud eſt primum, aliud ſecundum.* Primum dicitur, per quod

radius à corpore luminoſo exiens prius mouetur. Secundum vero nominatur, ad quod radius poſt primum διαφανὲς iam ſuperatum accedit. Vt ſi radius luminoſus per aerem ad nubem deferatur, aer dicitur primum diaphanum, nubes ſecundum. Contra ſi radius per nubem in aerem incidat, illa Primum diaphanum, hic ſecundum vocatur.

Radius autem perpendicularis, ſiue à diaphano rariori ad denſius, (vt aere ad aquam) ſiue à denſiori ad rarius feratur, ſemper abſq; vlla refractione recta tranſit, per 42. & 44. ſecundi. Qui vero radius oblique in diaphanum aliquod refractioni aptum incidit, is quidem per hoc tranſit, ſed ita, vt in ſuperficie huius diaphani curuatus ſeu fractus in duos radios, in incidentem & refractum, qui angulum refractionis comprehendunt, diuidatur. Secundũ rectam lineam igitur penetrat per diaphanum primum, & ſecundum aliam per diaphanum ſecundum.

Linea autem perpendicularis in puncto refractionis (quod eſt idem cum puncto incidentiæ) ſuper ſuperficiem diaphani corporis planam, vel ſi per lineam, quæ ſphæricam diaphani corporis ſuperficiem in puncto incidentiæ vel refractionis contingit, erecta cum radio incidente angulum incidentiæ cõponit: Etſi eadem intra diaphani corpus protrahatur, cum radio refracto angulum refractum includit.

Ad aliam autem partem radius obliquus refringitur, quando in ſuperficiem ſecundi diaphani denſioris primo incidit: in aliam, quando ad ſuperficiem ſecundi diaphani rarioris primo defertur. Nam ſi è rariori in denſius diaphanum illabitur, frangitur ad perpendicularem in puncto incidentiæ ſeu refractionis excitatam, (quæ cum radio incidente & refracto conſtituit angulum tum incidentiæ, tum refractum. Si vero è denſiori in rarius diaphanum incidit, ab illa perpendiculari per refractionem torquetur, per 43. 45. 47. ſecundi & per 4. decimi.

Declaratio.

Sit centrum corporis luminoſi A. ſuperficies anterior corporis diaphani & oppoſiti B C Huius diaphani profunditas B D. A B C. diaphanum primum, ſeu id, per quod prius radii feruntur. B C D. diaphanum ſecundum, ad quod ex primo diaphano radii perueniunt. Radius perpendicularis A B. Radius obliquus A E. Punctum obliquæ incidentiæ E. Perpendicularis in puncto incidentiæ E erecta G E, quæ in ſecundũ diaphanum protracta cadit in H. Si igitur diaphanum A B C rarius eſt diaphano B C D, radius perpendicularis A B recta tranſit in D. Radius vero obliquus A E non ſecundum rectam lineam E F diaphanum ſecundum recta trãſibit. Nam alioqui diaphanũ A B C eſſet eiuſdem raritatis vel denſitatis cũ diaphano B C D: quod eſt contra hypotheſin. Cum autem radius A E è rariori in denſius moueatur, refringitur ad perpẽdicularem E H ſecundum lineam E K. Quare radius refractus eſt E K: angulus refractionis A E K: angulus incidentiæ A E G: & angelus refractus H E K, qui eſt minor angulo incidentiæ. Nam angulus H E K minor eſt angulo H E F, & angulus H E F æqualis eſt angulo A E G per 15. primi elementorum. Quare etiam angulus H E K minor eſt angulo A E G.

Si vero ponamus diaphanum A B C denſius eſſet diaphano B C D, radius obliquus A E iterum non recta tranſibit, ſed refringetur à perpendiculari E H ſecundum lineam E L. Erit igitur radius refractus E L: angulus incidentiæ, vt antea A E G: angulus refractionis A E L; angulus refractus H E L, qui maior eſt angulo incidentiæ A E G. Nam angulus H E L maior eſt angulo F E H, &

Digitized by Google

F E H, & angulus F E H æqualis eſt angulo A E G per 15. primi elementorum. Ergo etiam angulus H E L maior eſt angulo A E G.

A centrum corporis luminoſi.

B C corpus oppoſitum planum.

A D radius perpendicularis in ſeſe reflexus.

A E & A F radii obliqui.

E punctum incidentiæ & reflexionis.

E G radius reflexus.

E H linea perpēdicularis in puncto incidentiæ. E ſuper ſuperficiem planam oppoſiti corporis excitata.

A E H angulus incidentiæ.

H E G angulus reflexionis.

A E D F repræſentat pyramidem illuminationis ſeu irradiationis.

E F baſis pyramidis.

D centrum pyramidis.

A D axis pyramidis.

A pyramidis vertex.

REGENERATIO.

Regeneratio κτ̀ τὸ ὄνομα eſt iterata generatio: Græc. παλιγγενεσία.

Regeneratio Chymicis eſt rei naturæ auxilio natæ ſecundum naturæ viam generatio ad inuehendam ſpeciei propagationem & multiplicationem. Id quod ſecundum naturæ viam renaſci poteſt, eſt ſemen à natura ſua habens. Definitio eſt Nollii.

REGRESSVS, Ἐπάνοδος.

Regreſſus in Logica eſt illa demonſtrandi via ſeu ratio, qua prius cauſam ignotam ex effectu notiore colligimus, poſtea verò facto examine iuſto regredientes ex eadem cauſa eundem effectum demonſtramus.

Fit enim ſæpè, vt cauſa non cognita ſcientiam propter Quid habere nequeamus, niſi prius ex effectu notiore cauſam venemur. Exempla in phyſicis hoc oſtendunt illuſtria, quæ habet Zabarella. Alio nomine dicitur circulus philoſophicus & Demonſtratio circularis philoſophica.

Regreſſus igitur complectitur duas ſimul ἀποδείξεις: quarum prior eſt demonſtratio ſigni, poſterior cauſæ. Prior poſſet vocari progreſſus, poſterior Regreſſus. Hic enim propriè fit in poſteriore demonſtratione, cùm à cauſa ad effectum regredimur: ſed quia regredi non poſſemus, niſi priori modo progreſſi fuiſſemus, ſeu proceſſiſſemus, vtriuſque demonſtrationis reſpectu Regreſſus dicitur.

Regreſſus ſic fit: Quæ aſſumptio erat prioris demonſtrationis, ea concluſio fit in demonſtratione cauſę, & quæ ante concluſio erat, ea poſtea aſſumptio fit, ꝓpoſitione maiore ſuo loco ꝑmanente, ſed cōuerſa: & fit hoc interuentu conſiderationis cuiuſdam iudicii & examinis, quo intelligimus illud, quod ex effectu notiore collegimus proximam & adæquatam illius cauſam eſſe, ſeu id quod concluſimus cum effectu neceſſariò & eſſentialiter cohærere, maioreq́; ſimpliciter conuerti poſſe, q̄ ſimpliciter nō cōuerteretur, ſi effectu latius pateret, quod illatum eſt, itaque regreſſus locum nullum haberet. Intelligimus autem illud ex iſtius cauſæ naturæ & conditionum conſideratione ex actione. Exemplum. Quod poteſt ſentire, habet animam ſentientem. Animal poteſt ſentire. Ergo animal habet animam ſentientem. Contra per regreſſum. Quod habet animam ſentientem poteſt ſentire. Animal habet animam ſentientem. Ergo animal poteſt ſentire.

Differt Regreſſus à circulo Antiquorum, qui Ariſtotelem anteceſſerunt, vel Sophiſtio, tripliciter, Materia, Forma, Fine. Materia, quia in circulo hoc idem ſemper eſt medium: In regreſſu eſt medium diuerſum.

Forma, quia in circulo ſicut concluſio è propoſitionibus: Ita propoſitiones ambæ altera poſt alteram ex concluſione, & ex ſe inuicē demonſtrantur.

Digitized by Google

In regreſſu verò minor tantū propoſitio demonſtratur. Fine ex effecto, quia circuli vna eademq; eſt ſcientia, nempe διότι, quia medium in eo ſemper cauſa eſt. Exemplū circuli. 1. Quicquid habet animam ſentientem poteſt ſentire. Animal habet animam ſentientē. Ergo animal poteſt ſentire. 2. Quicquid habet animam ſentientem, eſt animal. Quicquid ſentit, habet animā ſentientem. Ergo quicquid ſentit, eſt animal. Hic circulus ſic refutatur. Si eſſet circulus, idem eſſet ſui ipſius reſpectu cauſa & effectus, prius & poſterius, notius & ignotius, idem denique prorſus per ſe ipſum demonſtrantur. At horum nullum eſt. Non igitur eſt circulus. (Vide Zabarellam & Fortunatum Crellium eius Epitomicum de Regreſſu.) In circulo enim antiquorū primum per cauſam immediatā probatur effectum: deinde verò hic effectus fit immediata cauſa, hoc eſt, per eum demonſtratur immediata cauſa, ac ſi hic effectus eſſet: quod eſt ἄλογον.

Regreſſus ſeu circularis probatio habens petitionem principii, ſeu petens principium fit, cum pro confeſſo accipitur id, de quo omnis eſt controuerſia: vt cum quidam contendunt Chriſtum vocando panem corpus ſuum docere voluiſſe, quod corpus ſuum in pane exiſtat: ſenſum hunc verborum Chriſti, quem illis tribuunt, volunt obtinere per præſentiam corporis Chriſti in multis locis, ſeu omnibus locis Eccleſiæ. (Reſtrictam omnipræſentiam vocant.) Hanc verò, cum iubentur probare ac firmare, vltimum ipſorum refugium eſt ſenſus ille verborum cœnæ, quod corpus Chriſti exiſtat in pane. Itaq; ſic arguunt. Quod eſt in multis locis, ſeu omnibus locis, vbi Eccleſia eſt, id etiam eſt in omni pane Euchariſtico. Corpus Chriſti eſt in omnibus locis, vbi Eccleſia eſt, ſeu fidelium cœtus. Ergo corpus Chriſti etiam eſt in omni pane Euchariſtico. Prob. minor: Quod eſt in omnib. panib. Euchariſtiæ, id eſt, vbicunq; eſt Eccleſia. Corpus Chriſti eſt in omnib. panib. Euchariſtiæ, ſeu in omnibus locis, vbi cœna adminiſtratur. Ergo corpus Chriſti eſt, vbicunque eſt Eccleſia. Quod comeditur ore, eſt in pane Euchariſtico. Corpus Chriſti comeditur ore. Ergo corpus Chriſti editur in pane Euchariſtico. Prob. minor. Quicquid eſt in pane Euchariſtico, comeditur ore. Corpus Chriſti eſt in pane Euchariſtico. Ergo corpus Chriſti comeditur ore. Vtrobique petitio eſt principii. Hæc ipſa enim quæruntur. An iſte ſit verborum Chriſti ſenſus, quod corpus ipſius exiſtat in pane, & quod reuera ore comedatur? quæ aſtipulatores corporalis præſentiæ pro certiſſimis habent, & quaſi ſupponunt, vt oracula.

De Circvlo veterum, qui ante Ariſtotelem fuerunt, vide plura in voce Circvlvs.

REGVLA.

1. Breuis rerum præceptio. Hæc ſæpè ἔνστασιν ſeu exceptionem patitur: Ac nonnunquam vocatur Definitio, id eſt, ſententia aliquid definiens. Dicitur & canon.

Eſtque Regula Theorica, vel πρακτική, quæ & Regula vitæ dicitur. Itaque à Theologis diſputatur de canone ſeu regula credendorum & faciendorum, id eſt, agendorum.

2. Regula ſeu canon eſt menſura quædam, cui nihil adimi, nihil adiici poteſt. Hinc authoritas quorundam Librorum dicitur Canonica: & Canonicum pro Authentico accipitur.

Voluntas diuina eſt ſui actus lex & regula: *Axiomata.* Itaque Deus ſimpliciter eſt ἀναμάρτητος (vulgò dicitur: Eſt impeccabilis)

Voluntas

Digitized by Google

Voluntas creata non eſt ſui actus regula. Itaque κατά τι ἀναμάρτητος eſt, qua & quandiu diuinę voluntati tanquam regulæ ſuæ adhæreſcit. Peccare igitur quoque poteſt.

Regula accipitur { Propriè pro præcepto, quod patitur exceptionẽ. Hinc Regulare dicitur, quod non eſt generale, ſed fit plerunque. | Impropriè pro præcepto, quod nunquam fallit, quod perpetuum eſt. }

Propriè.] Sic regulariter eſt idem, quod ordinariè ſeu plerumque, Græcè ὡς ἐπίπαν, ferè, ſemper, & opponitur ei Generaliter, & ἀεὶ, ſemper ſeu in vniuerſum, teſte Panormitano in c. venerabil. de Electione.

In iure tamen τὸ ſemper ſua natura Caſuum regularitatem ſignificare ait Eberhardus in Top. loco 9. vt in l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de regulis iuris. & in l. ſemper in coniunctionibus. ff. de ritu Nuptiarum.

In Philoſophia Regula, vel eſt ſemper neceſſarioq; vera, vel plerumq;.

Schegkivs.

Regulæ, quia ſunt aliorum menſura, fallere non debent. Idem.

In Pragmaticis diſciplinis Propoſitiones de Ineſſe ferè intelligendæ ſunt regulariter, id eſt, ſi nihil impediat.

Schegk. in org. Regularia ſunt, quæ non ſunt neceſſaria abſolutè, ſed ex hypotheſi, id eſt, quæ admittunt conditionem, & quæ ratione loci aut temporis poſſunt habere inſtantiam quandam.

Regula Lesbia, ſeu apud Lesbios eſt regula plumbea, quæ lapidibus applicatur. Cæteroquin alii Architecti amuſſi, & perpendiculo lapides & ſaxa, quibus in ædificando vtuntur, applicant, vt teſtatur Trochaicus, Πρὸς ςάθμην πέτρον τίτιθζ, μήτι πρὸς πέτρον ςάθμην. Plutar. Ariſt. 5. Eth. Lesbiæ regulæ plebiſcita comparat, quæ rebus ipſis accommodanda ſunt, vt contra leg b. res ipſæ accommodandæ ſunt, quoad eius fieri poteſt. Vide Zuingerum.

Regula Regularum eſt Algebra, quæ alias dicitur Ars Magna, ſcientia creaturæ & creaturarum, Regina ſcientiarum. Gul. Goſſelinus Cadomenſis l. 1. de Arte Magna c. 3. qui eandem etiam occultam partem numerorum vocat, definitq; ſcientiam numerandi, quæ doceat ex falſo verum elicere, & ex incognito quæſitum & cognitum deprehendere cap. eodem.

Regulo, Regulor, Canonizor.

Barbarum eſt. Latini dicunt, Ad Regulã examino, formo, artis præceptis aſtringo, ad regulam dirigo, metior, regula colligo, cõſtituo, Græcè κανονίζω. Paulus princeps de la Scala & Hun. in oratione ad Pontificem.

Principium Regulatiuum in Dial. Scholaſtici vocant principium Dici de Omni & Nullo. Latin. Directiuum, Græc. κανονικὸν, vel potius διορθωτικόν.

RELATIO.

Relatio eſt relatorum χέσις, ſiue ea ſit in re propter naturam rei, ſiue propter conceptum intellectus,

Eſtq; vel ſecundum Rem, vel ſecundum Rationem.

Secundum Rem vulgò dicitur Realis. vbi eſt ordo & dependentia Realis. Alex. Alenſ. Secundum Rationem dicitur Rationis ſeu Rationalis.

Relatio dicitur vulgò verſari inter duo, quorum alterũ dicitur Fundamentũ, alterum Terminus. Fundamentum eſt res ſeu ratio, vnde oritur Relatio: Terminus eſt Res, ad quam ordinata eſt Relatio, vocatur etiam Terminus ad Quem, ſicut quidam vocant etiã Fundamentũ Terminũ. Ex quo. (Sunt & quib. Materiale Relationũ & Fundamẽtũ ſunt ſynonyma. Mel. in l. 1. Dial.)

Fundatur

Fundatur Relatio, aut in Menſura, aut in Potentia Actiue, aut in Conuenientia, vel diſcrepantia. Ad hos modos generales reliqui facilè reduci poſſunt.

Diſtinctionis huius Veritas apparet ex conſideratione creaturæ ad Deum.

1. Refertur creatura ad Deum Relatione ſimilitudinis fundata in vnitate, vt Imago ad cauſam exemplarem. *Barb. vocãt Exemplatũ.*
2. Relatione cauſalitatis fundata in potentia, vt productum ad producens.
3. Relatione, vt menſurati ad menſuram, vt creatura eſt ordinata ad Deum, tanquam ad cauſam finalem.

Subtiliter tamẽ diſputari poteſt. Omnem reſpectum creaturæ ad Deum eſſe ſecundum tertium modum. I. enim, In duobus primis modis Ariſtoteles vult eſſe mutuam relationem, in tertio nõ, quia in hoc vnum dicitur ad aliud, quia aliquid eſt eius, omnis autem Relatio creaturæ ad Deum non eſt mutua, ſed dicitur tantum DEVS ad creaturam, quia cretura ad ipſum. 2. Cum ſimilitudo hæc non ſit vniuocationis, ſed imitationis, pertinet ad tertium modum, in quo ponitur relatio ſcientiæ ad ſcibile, & vniuerſim menſurati ad menſuram. Exemplar autem habet rationem menſuræ, reſpectu eius, cuius exemplar eſt.

Relationis exempla.

Repræſentatio diuina in homine eſt relatio per collationem: Subiectum Homo, Fundamentum, Perfectionum Dei participatio; Terminus Deus; Relatum Repræſentans ſeu Referens, Imago Dei; Correlatum archetypus ſeu exemplar repræſentatum.

Vnio Hypoſtatica eſt Relatio. Terminus à quo eius eſt Natura humana aſſumpta, Terminus Verbum aſſumens: Fundamentum, potentia, qua perfectionis capax ſeu particeps eſt, quam terminat Verbum & Dei beneplacitum, Relatum Vniens; Correlatum, Vnitum.

Gratia, loquendo Theologicè, vt accipitur actiuè, id eſt, gratuita Dei miſericordia eſt Relatio. Subiectum, Deus placans: Fundamentum, Mors Chriſti fide apprehenſa: Terminus, Homo credens: Relatum, In gratiam (a) recipiens, ſeu fauens, pius: Correlatum acceptus, dilectus, cui fauetur, qui Latinis eſt gratioſus.

a) *Theologi Scholaſtici vocant Gratioſum.*

Gratia, Latinè loquendo, vt accipitur paſſiuè, relatio eſt: Subiectum eſt Horatius: Fundamentum, Virtus, Eruditio, Merita: Terminus eſt Mecœnas: Relatum acceptus, gratioſus: Correlatum Acceptum habens, Fauens.

Honor Diuinis Relatio eſt: Subiectum, Homo vel Angelus: Fundamentum, attributa Chriſti: Terminus Chriſtus: Relatum Honorans, Correlatum Honoratus: Regnum Chriſti Relatio; quę ordinatio: Terminus à quo θεάνθρωπος: Fundam. δύναμις & ἐξουσία. Terminus ad quem Electi: Relatum Rex; Correlatum Eccleſia.

Conſulatus eſt Relatio, ordinatio nimirum ad Remp. Terminus à quo eſt Cicero: Terminus ad quem eſt certa hominum multitudo: Fundamentum prudentia & ἀξία conſularis, id eſt, cõſule digna: Relatum Conſul: Correlatum Reſpub.

Aſcenſio Chriſti ſurſum eſt Relatio.

Subiectum.	*Fundamentum.*	*Terminus.*
Chriſtus qua homo ſeu ſubiectum. Quod Chriſtus ſ. Quo, caro humilis in Terra.	Potentia ſeu vis diuina.	Altum ſeu cœlum, ſedes paternæ glorię. Non .n. aſcenſio, ſed exaltatio fit ad dextram Dei.

Relatum.	*Correlatum.*
Aſcendens.	Aſcenſum (quo aſcenditur.)

Regnum

Digitized by Google

Regnum Chriſti eſt relatio, quæ ordinatio, Terminus à quo θεάνθρωπος: Fundamentum δύναμις & ἐξουσία: Terminus ad quem Electi: Relatum Rex: Correlatum, Subditi Eccleſia.

Teſtatio eſt relatio, Subiectum Titius: Fundamentum Veritas adiuncta perſonæ & rei : Terminus cædes (verbi cauſa) Relatum Teſtis; Correlatum Teſtatum.

Imputatio iuſtitiæ Chriſti eſt Relatio: Subiectum eſt Chriſtus; Eſt enim in eo ſubiectiuè realiter & formaliter iuſtitia (In nobis eſt imputatione) Fundamentum eſt ſatisfactio, hoc eſt, impletio legis propter nos & obedientia in paſſione pro nobis λύτρον cauſa meritoria (vel δύναμις & ἐνέργεια ſacerdotis noſtri, & Mediatoris λύτρον, & dignitas Perſonæ;) Terminus eſt homo applicans, id eſt, agens pœnitentiam & credens : Relatum eſt iuſtificans; Correlatum iuſtificatus. Iuſtificatio eſt applicatio meriti Chriſti (iuſtitiæ morte Chriſti partæ) ad perſonam conuerſam, quæ applicatio fit fide in vero agone conſcientiæ, & nihil aliud eſt quam acceptio Remiſſionis peccatorum, reconciliationis cum Deo, imputationis iuſtitiæ & acceptationis ad vitam æternam propter Chriſtum.

Relatio
φίλησις actus amandi. Eius

Subiectum.	*Fundamentum.*	*Terminus.*
Pamphilus.	Forma.	Glycerium.
Relatum.		*Correlatum.*
Amans.		Amatum.

Relationes ſunt Diuinæ, vel Humanæ: Illæ Tranſcendentes : Hæ Prædicamentales.

Relationes Diuinæ ſunt alterius rationis & generis, quam creaturarū : ſicut Eſſentia Dei eſt alterius rationis quam rei creatitiæ, ſicut extra hunc mundum eſt mundus alterius generis.

Et Relatio, & Eſſentia in Deo ſubſtantia eſt.

Primum Relationes diuinæ (vt Paternitas) non ſunt accidentia, propter Dei perfectionem ſummam, vt creaturarum. In nobis & aliis creaturis relationes habent eſſe dependens, quia eorum eſſe aliud eſt ab eſſe Subſtantiæ: At in Deo non.

Secundò Relationes in Deo comparantur ad ſuum abſolutum τρόπῳ ταυτότητος, id eſt, ſecundum modum Identitatis, hoc eſt, ſicut idem ad idem. Quia τῷ εἶναι, id eſt, ſecundum rem idem cum ipſa Eſſentia ſunt, tantum ab ea differentes MODALITER. Filius enim Dei nihil aliud eſt quam eſſentia ipſa, quæ etiam eſt Patris, ſed cum proprio ſubſiſtendi modo, nempe quod exiſtit ἐνυποστάτως. Nam Eſſentia Diuina non ſubſiſtit extra Perſonas, ſed in Perſonis. Vt proprietates eſſentiales in DEO, iuſtitia, ſapientia, miſericordia, & alia Dei attributa, quæ vna tantum Eſſentia ſunt, τῷ λόγῳ ſeu ratione inter ſe, & ab eſſentia differunt, nempe quatenus iuſtitiæ nomen aliquid addit ſua ſignificatione ſupra eſſentiam, & aliquid diuerſum à ſapientia. Ratio huius aſſeuerationis eſt perfectiſſima diuinæ eſſentiæ ſimplicitas.

Nō eſt Deus extra Perſonas.

Sed in rebus creatis relatio comparatur ad ſuum abſolutum, ſicut accidens ad ſubiectum.

Tertiò in Relationibus diuinis vnum tantum eſt abſolutum, nempe οὐσία, quia duæ ibi relationes ab vna vtriuſq;

Digitized by Google

eſſentia τῷ εἶναι non differunt. At in creatis ſunt plura abſoluta, vt duo diuerſa ſubiecta, vt duæ ad numerum ſubſtãtiæ, vt alius homo eſt Dominus, & alius homo eſt ſeruus.

Relationes in Deo, id eſt, reſpectus mutui inter pſonas Deitatis ſunt reales: Realiter enim diſtinguuntur Perſonæ, non tantum ratione & apprehenſione intellectus noſtri: Et tamen eſſentia DEI eſt ſimpliciſſima. Non autem Relationes hæ in Deo inferunt compoſitionem, quia in eo ſunt ſecundum Modum ſimplicis Eſſentiæ.

Thomæ Aquinatis Pronuntiatum.

Relatio in Diuinis tenet locum principii indiuiduantis, Eſſentia autem ſpeciei, i.e. eſt quaſi, nõ ꝓpriè principiũ indiuiduans, eſt quaſi ſpecies: hoc eſt, Diuerſis modis ſubſiſtendi, ſeu diuerſis proprietatibus perſonalibus vna eademq; eſſentia in tria ὑφιστάμενα ceu indiuidua diſtincta eſt. Perſonæ quaſi indiuiduantur ſuis modis ſubſiſtendi, quæ ſunt relationes. His ipſis relationibus aliud τό δέ τι & indiuiduum eſt Filius, & aliud τό δέ τι ipſe Spiritus S. Nuda eſſentia, id eſt, eſſentia ſine relationibus ſeu conſideratione diuerſarum proprietatum perſonalium non conſtituit principium Indiuiduationis.

Principium Indiuiduationis dicitur id, per quod ſubſiſtit indiuiduum.

Sic Scholaſtici: Eſſentia Dei ſecundum perfectionem ſuam habet ſeu induit rationem communis: Perſona verò ſecundum relationem ſuam habet rationem particularis ſubſiſtentis in vno & communi eſſe. *Eſſe commune eſt: Subſiſtere cuiusq; perſonæ propriũ ac ſingulare eſt.*

Eſſentia communem rationem habet in eo, quod quid eſt, ſubſiſtentia oſtendit quis eſt, & ſingulare, de quo prædicatur eſſentia, determinat.

Relatio { Verè, Reſpectus inter duo accidentia.
Quaſi, vt in ſitu quædam quaſi relatio eſt inter partes ſubſtantiarum, id eſt, ſitus habet magnam cognationem cum relatione, ſicut & ἔχειν. }

Quæritur. *Vtrum Relationes ſint verè & formaliter entia*, an tantum modi entitatiui? Item, an ſint quiddam πλασματώδες, id eſt, figmenta rationis? Redarguendi videntur, qui negant in vniuerſum. Relationes & relatiua eſſe veras res, ſed tantum eſſe nudas inaneſque mentis noſtræ imagines, verbi gratia; Dominium & Seruitutem tantum in mente eſſe, non in rebus, vt putat Aureolus. Sanè realis eſt differentia inter Dominum & Seruum, & natura hos primum introduxit; quod diſcrimen ſi tolleretur, qua ratione Domini vendicant ſibi ſeruos, eadem qui ſerui ſunt Dominos ſibi vendicarent, omniaque eſſent confuſa, communia, eiuſdemq; prorſus iuris ac naturæ: imò nec communia, nec eiuſdem iuris, quandoquidem idem & commune, quia relatiua ſunt, eſſent verba inania. Ecquis dixerit κτῆμα (quod habetur in bonis) & κτήτωρ (habens in bonis) quæ relata ſunt, non eſſe veras res, eſſe inanes rationes ac titulos?

Relatum & Correlatum ſunt diſtincta inter ſe vel Realiter (vt res & res) vel Ratione ſeu Formaliter.

Reipſa diſtinguuntur Patronus & Cliens; adumbrans & adumbratum, vmbra & imago ſeu veritas. Si de Chriſto agatur, qui & ſacerdos eſt noſter, & hoſtia pro peccatis ipſa ſacrificans, (Relatum) & ſacrificatum ſeu ſacrificium (correlatum) τῷ λόγῳ diſtinguuntur, ſicut in ſpirituali cibatu eſt, & hoſpes ſeu cibator, & ipſum epulum ſeu cibus. Eph. 5. Chriſtus tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & victimam DEO. Ioh. 17. Pro eis ſanctifico (id eſt, offero) meipſum.

RELIGIOSVM.

Tribuitur 1. *homini*, qui colit Deum, qui quæ ad Dei cultum pertinent diligenter tractat. Sic & *auribus hominis*: vt aures teretes & religioſæ apud Cic. vt

Religioſi Monachi & aſcetriç. Et *nationi*, vt Italica natio religioſa eſt. Deuotam vocant Barb. Scholaſt.

2. *Rei quæ colitur*, vt ſigno: vt non violanda tibi crux Chriſti relligioſa. Sic altare religioſum dicitur.

3. *Tempori*, Dies religioſi, quibus niſi quod neceſſe eſt, nefas habetur facere.

4. *Loco*, vt domus, fanum, delubrum, religioſum, ædicula religioſa.

5. *Actioni*, vnde religioſum dicimus, in ędem Bonę Dei virum introire, aduerſus auſpicia legem ad populum ferre: & *Religioſè commendare*, id eſt, accuratè & ſanctè. Religioſum, ſi de loco aut re inanimata dicitur interdum, idem eſt, quod ſacrum: interdum diuerſum. Idem, vt ædificium religioſum, ara religioſa, id eſt, ſacra ſacrata, dedicata, ſeu conſecrata Deo. Diuerſum, vt ſepulchra religioſa, (vbi mortui ſunt ſepulti.) Hæc enim non ſunt ſacra, ſepulchrum enim non eſt alicui Deo dedicatum. Sacrum contra eſt. Sacrum ſi attingitur à profanis, violatur. Sepulchrum non item. Sacrum publicam religionem, ſepulchrum priuatam obtinet. Ita religioſus & ſanctus interdũ eadem ſunt, interdum diuerſa. Eadem: Nam templa, & religioſa, & ſancta appellare licet. Si enim Deus ſanctus, nomen Dei ſanctum, imò ſanctiſſimum; ſanctum quoq; templum domus eius. Diuerſa: vt Deus ſanctus dicitur non religioſus, quia non vocatur ſacer. At Dei ſigna religioſa dicuntur, quia ſacra. Nam quę ſacra, eadem religioſa dicuntur, non contra quicquid ſacrum, idem religioſum.

Sacroſanct⁹ & religioſus ſunt diuerſa, Tribuni plebis ſacroſancti ſunt, nec tamẽ ideo ſequitur, vt ſint religioſi.

Religioſi ſunt quidam homines, at non ideo ſacroſancti. Loca ſunt religioſa, non eadem ſacroſancta, nec quæ ſacroſancta, eadem religioſa.

2. Sanctum tribuitur
- Deo. Sanctus Deus (non ſacer, non ſacroſanctus.)
- Humanis
  - Templo, manibus, & muris, qui ſunt circum oppidum, & καθ' ἀναλογίαν ſepulcris, apud Cic. 9. in Anton. & apud Poetam.
  - Cauſæ. Non cauſa hac ſanctior vlla eſt magiſtratui, vati, ſacerdoti, coniugi, ignibus, legibus, animę, Sancta anima, i.e. incorrupta. Sanctæ leges ſunt, quæ non debent violari, ſeu pœnæ ſanctione corrumpi. *Tuq́; ô ſanctiſſima coniux Fœlix mente tua*, id eſt, incorruptæ caſtitatis.

Dicitur vates ſanct⁹, ſacer, diuin⁹, Deo plen⁹. Sanct⁹ pater Romanis fuit Deus nuptiarũ.

3. Sacrũ accipitur in partem.
- Bonam: Deo ſacratam, vt lucus, ſaxum, ignes, vel cui tanquam ſacræ rei honos habetur. Sic vates dicitur ſacer. Fontes à Virgilio dicuntur ſacri, quia Numina iis præſidere creduntur.
- Malam: Quem impunè occidere fas. Sic Horatius Satyr. 6. Vid. Al. Manut. Paul. Fil. de ſacro, ſacroſancto & religioſo.

4. Sacroſanctum, ꝙ per poteſtatem ſeu ἐξουσίαν ſancitum eſt
- Inanimatum, vt ſacroſanctum fœdus. Cic. ſacroſanctæ poſſeſſiones, i.e. ſacræ, vt idem vocat. (quas non licet violare.)
- Animatum, vt Tribuni plebis, & ædiles eiuſdem ordinis, Veſtæ ſacerdos, ſacroſancta, id eſt, ſanctione populi Veſtæ dicata.

RENASCI.

Renaſci eſt idem ꝙ denuò naſci, vel Numero, quod ὑπὲρ φύσιν, vel ſpecie, quod Naturale. Atq; hoc poſterius intelligitur cum animalium è putredine genitorum partes præciſæ dicuntur renaſci, etſi Scaliger ait, omnium propemodum Latinè & Græcè loquentium hunc morem eſſe, ſeu non eſſe hanc

Digitized by Google

loquendi cõſuetudinem ſubtilem: ſeu eſſe modum loquendi imprudentem, rem ipſam pro comperta receptam. Exer. 195. Nam quãdo, inquit, aut vbi locorum euenit vnquam, vt vlla præciſa pars renaſceretur? Sanè in præciſæ locum noua ſubit Partem igitur renaſci Latinis & Græcis eſt ſubire nouam in locum veteris.

REPENDO.

Rependere eſt reponere, reddere, quaſi remetire, vt beneficium rependere. Prouerbium eſt κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν, id eſt, aries alituram rependit. Hoc exiſtimat Eraſmus quadrare in ingratos, qui nimirũ ꝓ benefactis maleficiũ reponunt, allegoria ſumpta ab eo, quod aries cornibus cum petat, aut vas in quo pabulum apponitur, ipſoſque quorum opera nutritus eſt, aut etiam nunc nutritur, cornibus inceſſat. Sed Franciſcus Luiſinus Vtinenſis l.1. parergωn, ex Plutarcho putat, prouerbium hoc commodius exponi poſſe, ita vt conueniat, ſeu accommodetur in homines gratos. Locus Plutarchi hic eſt in vita Theſei, τροφόμενον δὲ ἐπιστάτην, &c. id eſt, cumq; apud Pitthæum educaretur cuſtodem & pædagogum Cõnidam quẽdam nomine habuiſſe, cui ad noſtram vſq; ętatem, vno ante Theſej die Athenis arietem immolant, memoriaq; beneficii & honoribus hunc multò æquius proſequuntur, quam ſi Lanionem & Parrhaſium, qui imaginis Theſei pictores & fictores extiterũt. Dicit hic Plutarchus, Athenienſes in Connidam gratos, quod ille Theſeũ ſanctè inſtituiſſet, & præclarè educaſſet, arietẽ ei tanquã ἆθλον, hoc eſt, præmiũ, grati animi indiciũ pignusq; immolaſſe. Hoc autem prouerbium ἀμφίδοξον eſt ſumptum ex Menandro. Recompenſare barbarum eſt, pro quo dices exæquare, cõpẽſare. Quod huic negotio diminutum eſt induſtria tua cõpẽſabis, exęquabis. Ciceronianũ eſt.

REPERCVSSIO.

Repercuſſio generaliter vicem percuſſionis ſignificat. In Optica eſt in leui & ſolido corpore reuerberatio, eius duæ ſunt cauſæ, prima eſt priuatio penetrabilitatis. Quia radius corporalis incidens in ipſum, non poteſt penetrare per ipſum: Ideo reflectitur. Altera eſt impetus violentiæ, qua reflectitur retrò, vt pila in pariete, iuxta opinionem ponentium viſum fieri per extramiſſionem. Albertus Magnus de ſenſu & ſenſilibus tractatu 1. cap. 8.

REPLETIVE *eſſe in loco omni.*

Deus dicitur à Scholaſticis eſſe in omni loco Replętiuè, nõ ſicut corpus, quod occupare & replere ſuum locum dicitur, quatenus impedit, ne in loco quo capitur, locetur aliud corpus: ſed ſicut Deus omni loco, vt ſit Locus, & vt cõſeruet Locatum, & efficiens, vt omnia ſint in loco, & locum ſuum pro modo naturæ ſuæ ſine ἀταξίᾳ repleant. Imꝓpriè igitur. Vbiq; in omnibus reb. *per Eſſentiam*, non vt pars Eſſentiæ, ſed vt principium vniuerſale efficiens & cõſeruans; *per præſentiam*, quia omnia ſunt nuda & aperta coram oculis eius, *per potentiam*, quatenus omnia ei ſunt ſubiecta. Modo igitur ſupereminenti.

REPLICO.

Replicare vtũtur Scholaſtici ꝓ regerere, ſeu viciſſim opponere. Ciceroniani vtuntur pro Repetere, vt replicare memoriam temporum.

Phyſicis Replicatio Mundi ſeu Cœli eſt eius conuerſio.

Replicatiuè in loco eſſe Scholaſticis nonnullis eſt animam eſſe in toto corpore totã, & rurſus in corde, manu, pede totã. Dicitur etiam eſſe in loco per quãdam replicationẽ. Alii ſubiiciunt hunc modũ ſecundo, qui eſt Definitiuè eſſe in loco, h.e. ita, vt cum hîc ſit Eſſentia, non ſit alibi, nec pars eius ſit in alia loci parte. Vide Vitum Amerbach. lib. 4. phyſ. pag. 286.

Digitized by Google

Decretum Philoſophicum.

Gyratio ſeu Replicatio cœleſtium non eſt actu infinita, ſed potentia. Hæc, Scholaſtici dicunt non eſt infinita Categorematice, ſed Syncategorematice. Ego dico clarius: Non ſecundum exiſtentiam, ſed ſecundum Fictionem, id eſt, conceptionem ſeu conſiderationem Mathematicam. Ne enim Deus quidem poteſt Infinitum actu creare, quod principium non ſolum Philoſophicum, ſed Theologicum etiam mihi eſt. Abſit interim vt Dei potentiam conſtringam.

Replicatio Logicis eſt eiuſdem termini bis in propoſitione ſumptio. Vnde terminus replicatus dicitur. Ioh. Grammat. in 1. Prior. c. 38. Eodem ſenſu dicitur Reduplicatio.

REPRÆSENTO.

Patres Græci Panem & Vinum vocarunt antitypa Corporis & Sanguinis Domini, quia repræſentant Corpus & ſanguinem Domini.

Repræſentare autem eſt 1. Significare: vt Fractio panis in Cœna Domini repræſentat Corporis Chriſti in Cruce Paſſionem & immolationem.

2. Rem præſentem facere.

Priore in ſignificatione accipit P. Martyr. in poſteriore Suaretz. Verba Tertulliani lib. 1. contr. Marci. c. 14. Panem, quo ipſum Corpus ſuum repræſentat.

Repræſentare
- Abſens modo quodam præſens facere
  - Chriſtus repræſentat ſuum corpus pane.
  - Panis repræſentat Corpus Chriſti.
  - Corpus Chriſti repræſentatur Pane.
- Præſentiam alicuius, ſeu præſens aliquid exhibere, vt repræſentare pecuniam, pretium rei emptæ, id eſt, præſentem exhibere. Reus ſe repræſentat, id eſt, iudicio ſe ſiſtit.

Matth. 18. Eccleſia ſumitur pro ipſis Eccleſiæ Propoſitis, qui vulgo Eccleſia Repræſentatiua dicuntur.

Repræſentare per rationem
- Similitudinis.
- Proportionalitatis.

Proportionaliter repræſentare eſt cum ratio repræſentantis non eſt formaliter in prototypo, ſed tantum aliquid rationi illi analogum ſeu proportionale: vt, Modus ſeu menſura repræſentat in Deo aliquid ſub ratione proportionalitatis, quia limitatio producti repræſentat potentiam illimitatã producentis. Species in creatura repræſentat ſummam pulcritudinem in Deo ſub ratione ſimilitudinis, Scot. l. 1. diſt. 3.

Finitum poteſt repræſentare aliquid ſub ratione infiniti: per Repræſentatiuũ in ſe mutabile poteſt repræſentari aliqd ſub ratione immutabilis, quia eſſentia Dei repræſentatur intellectu ſub ratione immutabilitatis per aliquod omnino mutabile, ſiue illud ſit ſpecies, ſiue actus. Scot.

REPRODVCTIO.

Reproductio eſt vnius eiuſdemq; iterata productio. De qua quæri ſolet

1. An ſubſtantiæ deſtructæ eiuſdem numero poſſibilis ſit, an impoſſibilis reproductio?

Digitized by Google

2. An ſubſtantialis Entis non deſtructi, ſed integri manentis eiuſdem numero reproductio ſit poſſibilis, an impoſſibilis; & ſi impoſſibilis, An ex parte Dei producentis, an ex parte rei productæ, an ex vtraq;?

Pronuntiata.

Naturæ omnis reproductio ſeu iterata generatio eiuſdem rei ad numerum eſt impoſſibilis.

Deus non poteſt rem creatam non abolitam, ſed ſuperſtitem manẽtem ἀνακτίζειν, id eſt, iterato creare eandem numero: Quia hoc eſt ἀσύστατον ἀντιλογικῆς Sophiſtarum. Quod enim iam eſſentiam & exiſtentiam habet, idem eandem accipere denuo non poteſt. Vide Theſes de hoc argumento Iohannis VVirtzii Tigur.

REPVDIVM.

Repudium eſt diremptio ſponſaliũ. Eſtq; legitimum vel non legitimum. Sed diuortium eſt matrimonii conſummati diremptio: A diuertendo, quod alter ab altero deflectat.

Sponſalia diſſoluuntur repudio { Proprie / Improprie } Nempe { Vera & rata. / Ipſo iure nulla. }

Sic & coniugia diuortio. Vid. Tract. Th. Bez. de Diuort. & Repud.

Repudiare eſt nuntium remittere, eiicere domo.

REPVGNANTIA.

Repugnantia à Græcis dicuntur τὰ μὴ ὑπάρχοντα, μὴ ἐνδεχόμενα ὑπάρχειν, hoc eſt, quæ contingit ineſſe, καὶ ἀλλότρια, id eſt, aliena. Suntq; vere quæ nos alias abſurda & inconuenientia; item Diſparata vocamus. Talia cauſæ maxime repugnant: Ideo oratores hoc loco vtuntur, cum eliciunt abſurditates & ἀπροσδόνυσα, quæ ex aduerſariorum oratione ſequi videantur. Exemplum eſt apud Ciceronem pro Cælio, cum reſpondet ad obiectionem de parato veneno, & cæteris.

Repugnantia prope idem valent quod Abſurda.

Robertell. ſubiiciente D. Eglino, ſunt cõtrariorum conſequentia, vt eſſe hoſtem & amare: eſſe amicum & odiſſe.

Duo Corpora ex Repugnantia inter ſe non poſſunt vno loco circumſcribi.

Repugnantia eſt non abſoluta, vel abſoluta: Non Abſoluta, vt, verbi cauſa, contrarietas. Repugnantia abſoluta eſt contradictio.

Repugnantia {
- Effectiua, quæ eſt inter agens & patiens, vt ignem & aquam. Hæc requirit loci approximationem, quia agens & patiens dicuntur eſſe ſimul; vel ſaltem intra certam ſphæram.
- Formalis, qua ipſæ formæ formaliter inter ſe pugnant, ita vt vna expellat alteram; Talis eſt inter calorem & frigus. Hæc requirit intimam præſentiam localem.

}

Scotus Repugnantiam ſeu oppoſitionem facit aliam Formalem, aliam Virtualem. Repugnantia Formalis eſt illorũ, quæ ſecundum ſe & ſuos effectus opponuntur, cuiuſmodi ſunt contraria, vt album & nigrum. Virtualiter repugnat cauſa naturalis & oppoſitum ſui effecti. V. gr. ſi cœlum de hac materia produceret vermem, & agens fortius ſuperueniens induceret in eandem materiam formam aliquam oppoſitam formæ vermis: iſta virtualiter opponetur cælo vel Soli. Scot. diſt. 49. l. 4. Vel: Virtualis eſt repũgnãtia alicuius ad oppoſitum ſui effectus, intellige ſi aliqua forma nata eſt producere aliquem effectum, effectum oppoſitum illi effectui opponi cauſæ effectus virtualiter. Cauſa enim virtualiter continet effectum oppoſitum illi effectui, & naturaliter ſequeretur, niſi eſſet impediens aliquid. Exempli cauſa, Repu-

gnat Mortalitas Beatitudini non formaliter, ſed ratione repugnantiæ effectuum naturaliter conſequentium, id eſt, quia effectus vnius repugnat effectui alterius, & per conſequens cauſa illius effectus. Scot. l. 4. d. 49.

Vſus.

Quæritur quomodo contraria repugnēt, Formaliter, an Efficienter? Reſp. Cum ignis frigus ab aqua expellit, frigus id expellit efficienter, quia per ſuam actionem producit calorem, quo frigus pellitur vt cauſa corrumpente: ſed calor non pellit frigus effectiue, ſeu productiue, ſeu per modum efficientis quaſi inſtrumentarii. Contraria in gradibus intenſis pugnant inter ſe Formaliter, ſeq; formaliter extrudunt à ſubiecto, quia poſitionem vnius conſequitur deſitio alterius ob incompaſſibilitatem terminorum inter ſe.

Can. Non eſt ponenda formalis inter aliqua Repugnantia, niſi vel in rationibus eorum propriis aliqua repugnantia includatur manifeſte: vel neceſſaria ratione probetur includi vel ſequi. Scot. in Quodlib. quæſt. 19.

Repugnantia non tantum Abſtracte & proprie, ſed nonnunquam etiam improprie pro concreto accipitur à Philoſophis, id eſt, pro eo, cui repugnat: ꝙ obſeruandum in explicatione vocis *Aptitudinis*. Exempli cauſa, cum dicitur: In Mauritio eſt repugnantia eſſendi in pluribus, ſententia eſt: In Mauritio eſt aliquid, cui repugnat eſſe in pluribus, vtpote differētia aliqua eius indiuiduans, aut quicquid id demum ſit, cui primo repugnet Mauritium multiplicari. Itaq; Repugnantia Eſſendi in pluribꝰ, quā dicitur negare aptitudo ad hunc actum, non eſt negatio aptitudinis ad illum (Fonſ Metaph. l. 5. c. 28. q. 4. pag. 647.) ſed id cui repugnat, &c.

Definitiua & Manifeſta.

Conſecutiua.

In Ethicis & Theologicis Repugnātia eſt carnis affectuū ὁρμῆς, qua aduerſantur rectę rationi, legi Dei, Spiritui Dei. Duplex autem Repugnantia eſt; Vna contumaciæ; Altera Infirmitatis.

R E S.

Res 1. accipitur generaliſſime, vt etiam nomen complectatur. Sic nomen eſt res: Quidditas nominis eſt quod eſt ſignum rei cognitæ vel intellectæ.

2. Specialiter. Sic in Grammatica res opponitur Corpori.

3. Rerū ſimulacra ſunt res tātū ὁμωνύμως.

In Iuriſprud. & politica generali opp. Perſonis & actionibus. In oratoria perſonis & factis, vt laudantur aut perſonæ, vt Cicero, aut res, vt Eloquētia, aut facta, vt detectio coniurationis Catilinariæ. Specialiter etiam res accipitur ꝓ euentu vel pro facto. Hæc ſignificatio etiam reperitur apud Ciceronē in orat. pro Leg. Manil. Satius eſt re, q̄ verbis calumniam refutare. Man hüte ſich vor der That/den Lügen wirdt wol Rath.

In Philoſophia Res ſumitur *Communiſſime, Cōmuniter, & ſtrictiſſime* ſeu *appropriate*.

Communiſſime, vt includat etiā modum rei, pro omni eo, ꝙ nō eſt nihil. Hoc autē poteſt intelligi dupliciter: Primum enim illud eſt nihil, ꝙ includit contradictionē: & excludit omne eſſe & extra intellectum, & in Intellectu. Quod enim ſic includit contradictionē, ſicut nō poteſt eſſe extra intellectū ſeu animā; ita non poteſt eſſe aliquid intelligibile, id eſt, aliꝙ Ens in Intellectu ſeu anima, qa nunq̄ contradictorium cum contradictorio conſtituit vnum intelligibile, neq; vt obiectum cum obiecto, neq; vt modus cum obiecto. Secundo dicitur Nihil, ꝙ nec eſt, nec eſſe poteſt aliquod Ens extra animā. Id eſt, Primo modo Res accipitur omnino communiſſime, vt extendat ſe ad quodcunq; non includens contradictionem, ſiue ſit Ens rationis (ꝙ præciſe habet eſſe in intellectu conſiderante) ſiue ſit Ens reale (quod habet aliquam entitatem extra intellectus conſiderationem.)

Digitized by Google

Altero modo minus communiter pro ente, quod habet vel habere poteſt aliquam entitatem citra conſiderationẽ intellectus. Primo modo dicimus Intẽtiones Logicas eſſe res Rationis. Relationes rationis eſſe res rationis; & tamẽ iſta nõ poſſunt eſſe extra intellectum: Nõ igitur nomẽ rei ex vſu loquendi aſtringitur ſeu contrahitur ad rẽ extra animã. Ac in hoc intellectu communiſſimo (vt res dicitur Quodlibet conceptibile non includens contradictionem) ſiue iſta communitas ſit Analogię, ſiue vniuocationis, poſſet res poni primum obiectum intellectus, quia nihil poteſt eſſe intelligibile, quod non eo modo rationẽ Entis includat, quomodo etiam quęcunq; ſcientia, ſiue ſit Realis, ſiue Rationis, eſt de Re. In ſecundo membro primi iſtius membri dicitur Res, quæ habet vel habere poteſt Entitatem extra animam: hoc modo accipit Auicenna in Metaph. c. 5.

Communiter accipit Boetius rem, vt excludat modum, ſeu diſtinguẽdo Rem contra Modum Rei (ſeu habitudinem aut circumſtantiam Rei) lib. de Trin. Aliæ prædicationes quaſi Rem monſtrant, aliæ circumſtantiam Rei; Vt Cicero eſt Homo: Hæc prædicatio ſecundum ſe Rem aliquam monſtrat. Cicero eſt Pater. Hæc extrinſecus aliquid apponit. Sic ſecundum Boetium ſubſtantia, Qualitas, Quantitas Rem monſtrant: Relatio vero, Actio, Paſſio circumſtantias Rei. Nomen igitur Res in ſecundo membro acceptum dicit aliquod Ens abſolutum, diſtinctum contra modum, qui dicit habitudinem vnius ad alterum.

Strictiſſime per Synedochen accipitur pro Ente potiſſimo, id eſt, cui per ſe & primo conuenit eſſe, quod eſt ſubſtantia ſola. Ita igitur accidentia excluduntur. Sic virtus non eſt Res ſeu Ens, niſi quia eſt Rei ſeu Entis. Ariſt. 17. Metaph.

Res modum
- Includit, ſumpta generaliter.
- Excludit, ſumpta ſpecialiter.

Res ſeu Ens accept.
- Communiſſime eſt
  - Quod non includit contradictionem, ſiue ſit Ens Reale, ſiue Rationis.
  - Quod habet vel habere poteſt proprium Eſſe extra intellectum: Ens Reale.
- Communiter eſt ens reale & abſolutum.
- Strictiſſime Ens per ſe, id eſt, ſubſtantia.

Diſtinctionis huius vſus eſt cum quæritur, An Paternitas ſit Res, perſona vtrũ ſit Res an Modus: de quibus Zanchius & Keckerm. poſt Scotum.

Quomodo in Analyt. c. 17. Subcontraria ſint Ariſtoteli oppoſita?

Subcontraria ſunt oppoſita Nomine, nõ Re, quia in illis eſt affirmatio & negatio eiuſdem ſubiecti & prædicati, ſed non ſecundum eas partes ſubiectas, vnde & ſimul veræ eſſe poſſunt, vt, Quædam poma ſunt flaua, Quædam poma non ſunt flaua.

Res, πρᾶγμα, χρῆμα, Species ſeu imago, εἴδωλον, ὁμοίωμα.

Hæc diligenter inter ſe ſunt diſcernenda. Res enim non eſt ipſa ſpecies: Nec ſpecies eſt ipſa Res: vt prius & poſterius hæc differunt. Res videtur per ſpeciẽ, & res intelligitur per ſpeciem: Per Rem hic intelligo Rei ſubſtantiam: vt ſenſus recipit ſpeciem ſenſilem, non ipſum σῶμα: ita intellectus intelligibilem, q̃ rei ſimilem iudicat. Exemplis probis hoc planum faciemus.

1. Sicut omnes res illæ, quæ ſenſus noſtros externos afficiunt, non perueniunt ad noſtram mentem, ſed earum tantum ὁμοιώματα: Sic Ieſus Chriſtus, quem viderunt Apoſtoli & palparunt, non per-

peruenit ad mentem eorum ὑπομνῶν, ſed eius tantum ὁμοίωμα.

2. Sicut ſonum, qui aures ferit, aut corpora phyſica vel articioſa, quæ oculis videntur, eſſe realiter in mente nemo quidem vnquam cogitare poſſit, eſſet enim hoc inſanire, non cogitare: Ita nō eſt cogitandū Corpus Filii ſui, ꝙ vidit Maria, realiter fuiſſe in anima Mariæ.

3. Paſſio Domini non eſt in anima fideli, ſed imago eius, vt pueritia mea, quæ iam non eſt, in tempore præterito eſt, quod iam non eſt, imaginem vero eius recolo & narro, & eatenus in præſenti tempore intueor, vt quæ ſit adhuc in memoria mea. Auguſt. l. 11. Confeſſ. c. 18 Ita Mors & Paſſio Domini fuit ſeu præteriit, imago vero eius in memoria eſt, eiq; præſens. Non Fides proprie, ſed Spiritus nos cum Chriſto arctiſſime coniungit ſecundum potētiam efficaciter in nobis agentem, vt vitam, quæ in ipſo eſt, hauriamus. Fides coniunctionis & κοινωνίας Spiritualis vinculum eſt.

Strictius autem vox Re hic accipitur, ſi enim accipiatur laxius, quod ſæpe fit, imagines etiam & picturæ ſunt res, id eſt, ſi res accipiatur pro ente. Ita accipit Scaliger in definitione rerum l. 7. Poet. c. 2. Cum ait: Omne quod eſt rei appellatione demonſtratur, id eſt, ſignificatur. Harum autem rerum quædam ſunt primariæ, vt Homo, bos, quercus: quædam illarum ſunt imagines, vt Hominis vel bouis picturæ, aut aliuſmodi expreſſiones. Harum imaginum aliæ ſunt ab arte totæ: Alias totas ſibi natura vindicat: nonnullæ miſtæ ſunt, in quibus ars aliquid addidit naturæ.

Sic etiam Thom. Aq. q. 1. de Malo, art. 1. Malum eſt ens non rei, ſed rationis, & ita bonum eſt, vbi res rationi opponitur. Quomodo autem hoc ſit intelligendum, de eo vide vocem Malum. Malum enim natura bonum eſſe qui dici poteſt. Sic iterum Scal. cum ait, verba eſſe imagines Rerum, & rerum notiones eſſe ipſa nomina & veritatē eſſe adæquationem notionum cum iis rebus, quarum notiones ſunt. Lib. 7. Poet. c. 2.

Diſtinctio inter Res ſeu ſpecies ipſas & Verba ſeu Nomina, ſiue abſolute, ſiue ſimiliter, ſiue proprie, ſiue modificate conſiderata ſpectataque quantam habeat vtilitatem, exemplo Mathematico oſtendam.

Qui è Mathematicis non imi ſubſellii defendunt hanc ſententiā (quæ vera eſt.) De figuratis numeris, puta de quadrato & cubo, in Arithmetica, nō in Geometrica eſſe docendū, horum iudiciū continetur hoc Syllogiſmo: Quæ Numeratio explicat figurarū affectiones ſine geometricis proprietatibus, eſt Arithmeticę tribuenda; quia illæ proprietates explicatæ ſunt natura priores figura, ideoq; ex arte priore ad eam deſcendunt. Multiplicatio & Diuiſio figuratæ explicant figurarum proprietates ſine Geometricis proprietatibus. Ergo ſunt Arithmeticæ tribuendæ.

Hoc iudicium refellit P. Ram. in Scholis Mathem. argumentis aliquod, quibus aſſumptioni magis aduerſatur, propoſitionem relinquens intactam. Ac primum reprehenſionis eius argumentum eſt è diſſimili: Syllogiſmus autem hic eſt: Multiplicatio Arithmetica eſt vnitatum & facit vnitates. Multiplicatio Geometrica nec eſt vnitatum, nec facit vnitates, ſed linearum potius, & facit areas. E. Multiplicatio Geometrica non eſt Arithmetica aut Arithmeticæ ſimilis.

Hic reſpondetur Ramo, aſſumptionē huius Syllogiſmi eſſe falſam. Nam etiam Geometrica iſta Numeratio eſt vnitatum & facit vnitates, ſecus nō eſſet numeris explicabilis: Eſtq; ſimilitudinis in rebus & verbis, horumq; modificatione diſpar conditio. Omnes figura-

Digitized by Google

tæ proprietates ab Arithmetica, ad Geometricas figuras deſcendunt; non contra à figura ad numeros aſcendunt omnes. Sic quadrati Arithmetici proprietates in geneſi & analyſi omnes accommodantur ad quadratũ Geometricum, quatenus videlicet eius figura ſit numerus, vt paulo ante dixit Ariſtoteles. Eademq; ratio eſt data linea recta 5. pedũ explicandæ areæ eius quadratæ, quæ dato ſolo numero 5 ſi quęratur quis ſit eius numerus quadratus, nempe multiplicatio 5. per 5. quæ dat 25. Nam datur linea vt factor: Ergo efficitur etiam area vt numerus factus. Neq; numerus figuratus quicq̃ Geometricum in Geometria præſtat; Nam neq; latus deſcribit, neq; angulũ comprehendit, nec figuram ædificat, tantum explicator & interpres eſt dimenſionis. Itaq; rerum ſimilitudo à numeris ad figuras prorſus ex Arithmetica deſcendit.

Contra Verborum aliqua ſimilitudo à Geometrica figura ad numerum aſcẽdit: Quadratus enim numerus nomine figuræ dicitur quadratus, figura ipſa nomine numeri non dicitur. Neq; enim quiſquam ſic loquitur, cum Geometricum quadratum intelligit, vt dicat figuram factam à recta per ſe. Quare duplex ſimilitudo hic conſideranda eſt & diſparis conditionis, vt intelligatur figuratas numerorũ qualitates in numeris per ſe iam ante figuram eſſe, & ex Arithmetica in Geometriam citari. Neq; hoc primo Syllogiſmo figuratorum Arithmetica quicquam labefactabitur.

2. Argumẽtum aduerſus eandem aſſumptionem veterum eſt diuerſitas figuratarum affectionum, quarum aliquæ tantum explicationi per numeros ſubiiciantur, non omnes tamen. Syllogiſmus hic eſt: Si omnes figuratorum affectiones numeris explicarentur, recte figuratorum differentia Arithmeticæ tribueretur. At non omnes explicantur. Ergo non eſt Arithmeticæ tribuenda doctrina Figuratorum.

Reſpondeo ad aſſumptionem: Omnes figuratorum proprietates numerabiles numeris explicari, quod author dudũ dixit. Quod autem quædam ita ſint Geometricæ, vt numeros effugiant, quales ſunt laterum ductus, & angulorum comprehenſiones, & reliquę ſtructuræ, earum cauſa numeros figuratos Geometria nõ requirit, cum ad eas nihil proſint, etiamſi in nuda Geometria præcipiantur, poſſentq; hoc argumento tam Geometrię, quam Arithmeticę finibus eiici.

Aſſumptionẽ Ramus duobus exemplis, adiuuat, ſed falſis. Nã Arithmetica nõ tantũ duplicat quadratum & cubũ, ſed quauis etiam ratione multiplicẽ & ſubmultiplicẽ facile reperit. Hæc eadẽ ars docuit Geometriam, quidnam ſit duplum, triplum, &c. nec nomina iſta aliunde modificata ſumpſit, ſed propria habet & Geometriæ & aliis artib⁹ largitur. Interim tamen fabricam & ædificationem duplæ figuræ relinquit Geometriæ, tam apud hunc authorem q̃ apud veteres. Neq; ad has fabricas quicquam proderit P. Ramo figuratorum Numeratio in Geometriam aſſumpta.

3. Argumentum eſt mutilatio corporis, & q̃dam Geometriæ clades ex Arithmetica figuratorum præceptione metuenda. Syllogiſmus hic eſt: Vera & legitima Geometria omnibus ſuis membris conſtabit. Si præcepta de planis & ſolidis numeris ad Arithmeticã referãtur, Geometria ſuis mẽbris non conſtabit. Ergo non erit doctrina legitima.

Hic quoq; aſſumptio neganda eſt, vt quę nullo adhuc argumento ſit probata. Tũ enim Arithmetica parte aliqua ſui priuaret Geometriã, ſi quid proprium ſibi Geometricũ ſumeret. At cum numeros figuratos ſibi ſumit, res ſuas repetit, vt eos Arithmetice tractet, vt teſtatur

ſtatur tũ vetus ipſius P. Rami doctrina de figuratis poſtea repudiata cũ fuiſſet tertius liber Arithmeticæ, tũ etiam Lazari Schoneri liber de iiſdem. Vtrobiq; enim figuræ Geometricæ nihil eſt adhibitum.

4. Argumentũ eſt Hyſterologia Methodi in duplici illo Matheſeως corpore, Arithmetico & Geometrico. Syllogiſmus hic eſt: Species pcedere, Genera ſeq eſt præpoſterum. Si numeri figurati in Arithmetica doceantur, ſpecies ibi figuratũ præcedent, genus ipſum figuræ hic demum in Geometria ſequetur. Ergo erit præpoſtera doctrina. Iterum negatur aſſumptio: Non enim ſpecies ipſæ, ſed ſpecierũ nomina quædã modificata κτ̀ ἀναλογίαν numeris generalioribus accommodata præcedunt, vt author ipſe paulo ante faſſus eſt, verborũ ſimilitudines hic eſſe, hoc eſt, modificationes. Numeri enim figuras naturali ordine pcedere debent, etiamſi alicubi nominẽtur modificatis ſpecialiũ rerum nominibus. Nomina autem hæc modificata neceſſitas poſtulauit, cum propriis non poſſet ſermo tã perſpicuus & breuis eſſe. Maneat ergo Figuratorum doctrina in Arithmetica, vt inde in Geometriã, vbi opus eſt, citetur. Atq; hæc προσθήκη vt rei acceſſit, ſic alia quoq; nõnulla prorſus ἐν προσθήκης μέρει habentor.

Canones.

1. Frequenter quæ ſunt ſignificatorum, attribuuntur ſignis, & viciſſim.

2. Frequenter per Res intelliguntur Nomina rerum, id eſt, frequenter nomina rerum ſeu primæ intentiones accipiũtur non pro rebus, ſed pro ipſis nominibus. Qualitas accidentaliter prædicatur de ſubiecto, id eſt, concretum ſignificans qualitatem accidentaliter prædicatur de nomine ſubiecti, vt hic: Homo eſt qualis.

3. Nonnunquam nomina rerum attribuuntur ſignis q. metaphorice propter proportionalẽ ſimilitudinem, vt Genus aliquando dicitur Materia Biel. l. 1 d. 8. q. 2. Nihil definitur niſi ſit res vna. Biel, id eſt, terminus ſignificans rẽ.

Obſeruatio.

Poteſt manere res, etiamſi eius notio pereat. Exẽpli cauſa: Anima hominis eſt χωριστὸν quid, & incorporeũ: Hæc vbi è corpore migrauerit, etſi ipſa nõ pereat, notio tamen eius perit. Neq; enim erit Anima amplius niſi ὁμωνύμως, cũ corpus nõ amplius animet, nec actiones organicas vllas exercere amplius poſſit, ſed ſuas tantũ & ꝓprias, ad quas ei miniſterio Corporis non eſt opus.

Res aut ſunt τῇ δυνάμει, id eſt, poteſtate; aut τῇ ἐνεργείᾳ, id eſt, actu. Hæ naturæ ſuæ perfectionẽ & quaſi maturitatem quandã adeptæ ſunt, itaq; abſolutæ vocari poſſunt, vt vinũ, nutrimentũ, & oleũ: In his enim forma iã & finis ineſt, ſuiſq; omnibus numeris & partib. ſunt expletę. Illę vero δύναμιν in ſe exiſtentẽ continent, ſed reipſa nondum ſunt: Nã in iis efficiens tantũ & materia eſt. Itaq; Hottomanus ICtus eas vocat informes, informatas, incoatas, (verum accipit hic informatas non vt phyſici, ſed vt Cicero aliique oratores pro iis, quæ nondum ſunt perfectæ.) Sic ouum quod à gallina fouetur potentia pullus eſt, iuglans lactea, quæ arboris ſucco alitur, potentia & ſpe nux eſt; Seges frumentum; Vuæ pendentes Vinum. Hic quærunt ICti an partus nondum editus recte dicatur Homo? Negatam vide in L. Falcid. 9. D. ad Leg. Falcid. Pap. in Phyſica conſideratione Homo eſt, non Legali.

ICti rei vocem etiam tribuunt ſeruis & ancillis, qui alias dicuntur perſonæ: Aiunt enim, Res quarum commercium eſt, alias eſſe corporales, alias incorporales. Corporales eſſe animatas, vel inanimatas; Animatas eſſe rationales vel irrationales: Rationales eſſe ſeruum & ancillam.

Digitized by Google

- Res
  - Vna
    - Ad ſe, Res abſoluta
      - Per ſe ſtans, id eſt, nulli ſubiecto inhærens. Deus, Anima, Corpus.
      - In alio: quantitas, potentiæ, habitus.
    - Ad aliud, Res *σχετικὴ, Idea, vnio, πρότερον.* Nam eiuſdem ad ſe ipſum nulla eſt prioritas. Sic Entitas quoq; dicitur Eſſe Abſoluta vel Reſpectiua. Sic ἑτερότης, quæ Barbaris eſt alteritas.
  - Plures.

Axiom. Eiuſdem ad ſe ipſum non eſt σχέσις ἑτερότητος.

Ἔργα ſeu opera animę καθ' ἑαυτὴν, quę edit per ſe citra opem & miniſterium aliorum corporis organorum. Ἔργα animæ ἐν τῷ πρός τι, relata ad aliquid, q̄ peragit anima auxilio & ope plurium organorum. Galen. vt αἰσθητικὰ, quæ ſenſibus ſubiecta ſunt, & κινητικὰ καθ' ὁρμὴν ἢ κατὰ προαίρεσιν, quæ appetitione aut conſilio cientur.

Appetitus directus virtute bene ſe habet ad ſe ipſum, vel ad alterum: ad ſe, vt in fortibus & temperātibus. Ad alterum aliquis habere ſe bene poteſt dupliciter; primo communicando ſe alteri, quantum poteſt ſe illi communicare. Secundo communicando illi aliquid aliud quam ſe, vt communicando ſua: Idq; vel externum vel internum bonum, vel Bonum pertinens ad conuictum humanum. In amicitia aliquis ſe ipſum dat proximo quātum poteſt: In iuſtitia commutatiua dantur proximo bona externa: In præſidentia ſeu dominatione iuſta & obedientia communicatio eſt bonorum ad vitā humanā, (id eſt, conuictum in aliqua cōmunitate ciuili vel domeſtica) ptinentium.

Sicut in diuinis eſt vna Eſſentia & diſtinctio perſonalis per res relatiuas: ſic in Imagine creata (anima) erit vna eſſentia cum tribus potentiis re Relatiua diſtinctis. Scot. l.2.d.15. Vnius eiuſdemque eſſentiæ neceſſe eſt eſſe hæc tria. (Non ſunt Tria abſoluta.)

Res ſunt Diuinæ vel Humanæ.

In Diuinis Res accipitur Eſſentialiter & Notionaliter, hoc eſt, Perſonaliter, vt eſt in Quodl. Scot. q.1. præfatione. Probatur hoc Auguſt. primo de doctrina Chriſtiana c.2. Res, quibus fruendum eſt, ſunt Pater, Filius & Spiritus Sāctus, eademq; Trinitas vna quædā ſumma res cōmunis omnibus fruentibus ea. In prima parte huius authoritatis accipitur Res perſonaliter: in ſecunda Eſſentialiter, vt vere iudicat Scotus. D. Cunradus Vorſtius hoc eſt ſecutus in Tractatu de attributis Dei, propterea que non ſatis æque à nonnullis acceptus.

Res humanæ ſeu Humana generaliſſime intelliguntur, vt etiam complectantur Rationē & orationem, quibus Res cognoſcuntur & explicantur, vt cū dicitur Philoſophi ſtudium in tribus, vt Plato voluit, verſari videtur rebus: In eorum q̄ ſunt, contemplatione & cognitione. In actione honeſtorū: In Rationis & orationis conformatione. In Inſt. Alcinoi ad doctrinā Platonicā c.3.

- Humana
  - θεωρητά.
  - πρακτά.
  - λογικὰ & ποιητά.

2. Res humanæ ſeu Humana generaliter dicuntur ſeu intelliguntur omnia, q̄ in vniuerſitate propter hominem ſunt: ſeu tum omnia naturalia corpora & cœleſtia, & ea q̄ mundo hoc inferiore continentur, quorum homo quodāmodo finis eſt; tum ea, q̄ ad Hominis Ethicam & Politicam vitam pertinēt.

3. Specialiter ſolum ea intelliguntur, q̄ ad inſtitutionē vitæ humanæ pertinent, quæ Philoſophiæ moralis propria eſt.

Secundo modo accipiuntur, cum dicitur à Platonicis. Sapientia vel Philoſophia eſt rerum diuinarum & humanarum ſcien-

Digitized by Google

ſcientia ſeu cognitio. Poſtremo vero modo, cum dicit Marſ. Fic. Diuinorum ſapientia ſeu intelligentia eſt Naturalium ſcientia: Humanorum prudentia: quod & Ariſtotelicum eſt.

Res
- Diuinæ, vt ſummum principium, & æterna omninoque prima omnnium rerum cauſa, DEVS: & Mentes.
- Humanæ
  - Naturales
    - Elementares.
    - Cœleſtes.
  - Morales.

Omninò prima cauſa.] Platonicis cauſæ omninò primæ ſunt in genere ſubiecti materia prima: In Exemplaribus Idea: In Efficientibus Deus. Sed nos nec materiam primam omninò primam cauſam, nec Ideam & Deum reipſa duo facimus.

Res aut ſunt ſenſiles, aut ſunt Intellectiles.

Senſiles percipi poſſunt ſenſu, quales ſunt res corporatæ.

Intellectiles animo & ratione intelligi poſſunt. Huc pertinent Abſtractæ, vt ſunt apud Philoſophos Sapientia, Virtus; apud ICtos ſeruitus, hæreditas.

Vſus.

Quæſtio eſt, vtrum ſecundæ ſubſtantiæ ſint res ſenſiles, an intellectiles?

Ratio dubitandi eſt hinc. Prima ſubſtantia, v. g. Petrus, vt corpus ſenſui obiectum cerni ac tangi poteſt: Itaque res ſenſilis eſt. Sed Homo ſubſtantia ſecunda ſub ſenſum cadere non videtur: Itaque etiam dicenda videtur res intellectilis.

Rurſus: Homo recenſetur inter ſubſtantias corporeas à Philoſophis: Ergo fortaſſe ſubſtantiæ ſecundæ videntur dicendæ partim ſenſiles, partim intellectiles res.

Reſp. Si Platonicos ſequimur, Subſtantiæ ſecundæ res erunt intellectæ, hoc eſt, eiuſmodi, quæ ratione & intelligentia contineantur: ſi verò Ariſtotelicos nonnullos, ſecundas ſubſtantias ſubiiciemus ſenſibilibus, vt Primas. Etſi enim ſecunda ſubſtantia nõ percipitur ſenſu, ſed à ratione & intellectu; id tamen fit ſenſuum opera, miniſterio & inſtrumẽto. Nonnullos dico, quia ſunt etiam non pauci, qui referunt ad res νοητὰς, quia ex innumerabilibus indiuiduis, quæ ſenſu percipiuntur, ἰδέαν, id eſt, notionem generis animo concipimus: ſic ex multis natantib' animalibus generalis piſcis notio concipitur, ſeu in mente & memoria imprimitur, vt ſemper vbiq; omnes piſces agnoſci poſſint. Sed priores regerunt notionem illam non eſſe τὸ ὑφεστηκὸς, non eſſe naturam.

Ego ſic iudico; Quæ notione & intelligentia comprehenduntur, ſunt νοητά. Species & genera notione & intelligentia comprehenduntur. Ergò Species & Genera ſunt res νοηταὶ ſeu intellectæ.

Res ſpectatur, vel vt Eſt, vel vt cognoſcitur. Ita principium quoddam rei eſt, vel vt eſt, vel vt cognoſcitur. Vide vocem ἀρχὴ ſeu principium. Rei vt eſt cognitio, eſt veritas, id eſt, conuenientia rerum & conceptuum noſtrorum.

Vſus.

Tota multitudo rerum poſſibilium non eſt actu in rerum natura, ſed in cognitione Dei: Nulla enim Res poſſibilis eſt, quam Deus actu ignoret.

Res aliæ ſunt eædem, vt genere, ſpecie vel Definitione, & Numero: vel Diuerſæ.

Tò Diuerſæ hoc loco eſt accipiendum generaliter, vt etiam complectatur Contraria: vel ſi diſtinguantur Diuerſa à contrariis, quod propriè fit, Res erunt Eædem, aut Diuerſæ, aut Oppoſitæ: Oppoſitis contrariẹ ſubiiciuntur. Itaq; rerum aliæ ſunt conſentaneæ, quarum

Digitized by Google

inter ſe rationes cōſentiunt, vt in Muſica numeri, voces, modi; aliæ ſunt Diſſentaneæ, quæ inter ſe Diſcrepant, vt res Diſparatæ: Vbi nota res etiam conſentaneas poſſe eſſe diuerſas, ſicut ſentit Hottomannus lib. 1. Dialect. cap. 19. Vbi res diuerſas etiam vocat differentes: Vbi etiam Relatas res diuerſas facit.

Res interdum opponitur *Rei Modo* ſeu ſtatui.

Res communis eſſe poteſt, Modus proprius. Cognitio Angelo & DEO communis: Sed Deus, qui eſt omnis perfectio ſimpliciter perfectiſſimo cognitionis modo cognoſcit & ſe, & omnia alia à ſe.

Res facta miraculoſè poteſt Apoſtolis cum Chriſto eſſe communis. Ioh. 14. Sed modus faciendi, qui Chriſti eſt, nō eſt Apoſtolorum etiam. Miracula, inquit Picus, Chriſti quoad rem factam ſunt argumentum, quod fuerunt facta in virtute diuina. Quoad modum faciendi, ſunt argumentum, quod ipſe Chriſtus faciens virtutem diuinam à ſe habeat, non aliunde. Pic. propoſ. 40. & 41.

Axioma Scholaſt. Virtus Dei non eſt adſtricta modo naturali. Non eſt neceſſe, vt res, quæ alicui vnitur, vniatur illi ſecundum omnem entitatem & modum realem, quem in ſe habet.

Interdum Rei opponitur ſignum, Typus, id eſt, figura, ſpecies, vmbra, pictura, verbum, titulus, εἴδωλον. Sacramenta in ſignis diuerſa ſunt, ſed in re, quæ ſignificatur, paria. Auguſtin. Chriſtus occiſus eſt ab initio Mundi in typis, vt ſacrificiis, non re ipſa.

Manducatione reali Chriſti corporis, quę eſt inuiſibilis & πνευματικὴ, opponitur ſacramentalis, quæ eſt viſibilis, externa, corporalis, ceremonialis. Plato. Res rerum vmbris opponitur (ὕπαρ, ὄναρ:) τὸ Realiter, τῷ Vmbraliter. Idea non eſt aliud extra rem. Ergo idea non eſt res ipſa. Certamen, hoc eſt, verbale, non reale, non πραγματομαχία, ſed λογομαχία. Communicatio Idiomatum non eſt Realis, ſed Verbalis, id eſt, mutua prædicatio, non eſt res ipſa.

Res videtur per ſpeciem. Res & veritas Sacramenti vſus ſunt. Auguſt.

Res opponitur ſpei. Iuſtificatis fide, qui ſpe ſalui ſunt, neceſſaria ſunt opera ad ſalutem & vitam æternam, Re actuque poſſidendam. Pueri Ariſtoteli ſpe beati, perfectæ ætatis homines Re.

Rei interdum opponitur Narratio. Theodor. Zuinger. in Th. Nos hiſtorica fide non tam quid geſtum (quæ Rei veritas appellatur) quam quid ab aliis ſcriptum ſit (quæ Narrationis Veritas dici poteſt) in medium producemus.

Stet penes authores fama fidesq; ſuos.

REALITAS.

Abſtractum rei eſt, vt Generis, vt Differentiæ, (hæc enim ſunt res) Genus ſignificat rem ſub ratione potentię; Differentia ſub ratione actus. Res igitur ſeu ſpecies alicuius certi generis ſeu compoſitum habet duas Realitates, quæ ei inſunt, potētiæ ſcilicet, & actus cuiuſdā rerū ſignificatarū. Vid. Schegk. in 4. Top. ad loc. 65. opponitur Realitati Formalitas.

Realitas { Abſoluta / Relatiua } Potentiæ animæ ſunt idem eſſentiæ animæ realitate abſoluta; diſtinctæ tamen inter ſe realiter relatiua. Scot. l. 2. diſt. 15.

Deus realiter Creator & Dominus eſt; & tamen in Deo reales reſpectus nō ſunt. Si enim eſſent, derogarent ſimplicitati Dei. Sunt igitur Reales illi reſpectus inter Deum & creaturā. Nec actiones tranſeuntes ſunt in agēte, ſed ab agēte, (ſunt in patiente.) Creatio eſt actio tranſiens. Non igitur eſt in Deo, ſed à Deo

Digitized by Google

Deo, qui totus eſt ſubſtãtia & ἐνέργεια.

In Myſterio Trinitatis Scholaſtici diſtinguunt inter Totam Realitatem, & Omnem modum Realitatis. Sic enim loquuntur. Eſſentia Diuina & Perſonæ ſunt vna ſimplex Entitas, q̃ habet duplicem Modum ſeu ſtatũ Eſſendi: Vnũ abſolutum, & ſic dicitur Eſſentia, Bonitas, Sapientia, Intellectus, Voluntas, Omnipotentia: Alterum Relatiuum, & ſic dicitur Paternitas, Filiatio, Proceſſio, Spiratio, Perſona. Igitur Entitas illa perfectioq; ſecundum Totã Realitatem, quam habet à Patre, cõmunicata eſt Filio: Non tamen ſecundũ omnẽ modum Realitatis. Eſt enim illi communicata ſecundum modum Abſolutum, non ſecundũ modum Relatiuũ. Implicat enim eãdẽ perſonã ſimul eſſe Patrem & Filium reſpectu eiuſdem.

Reale opponitur interdum Rationali: Interdũ *Imaginario*: Interdum *Verbali*: Vt, Non eſt *Realis* cõnexus ſoni cum re deſignata. Vnio inter ſonum prędicationis ſeu præconii Euangelii & rem promiſſam eſt *Intelligibilis* & πιςή.

Realiter, Reapſe.

Diſtinguitur à τῷ Formaliter, id eſt, ſecundum Eſſe formale, quod in ſe res recipit, vel ſecundum ꝓportiones formales, & λογικῶς. Diuina natura non diſtinguitur realiter à Perſona Verbi, vt Humana natura: ſed formaliter. (Eſſentia non eſt formaliter Perſona.) Nec Deitas & ὁ λόγος ſunt Termini Synonymi ὁ λόγος (terminus) includit σχέσιν ad Creaturas: at θειότης (terminus) non.

Ita Deitas & Perſona Verbi non ſunt duo.

Diſtinguitur à τῷ Notionaliter vel materialiter, ſeu ὑλικῶς, & idem eſt quod ſignificatiuè, Proprietas ſignorũ eſt cõnotare. Id quod in Diuinis *realiter Verbum* eſt, nihil connotat. At *Terminus Verbum* cõnotat creaturas, quas reſpicit. Amo nõ realiter, hoc eſt, ſignificatiuè, ſed materialiter ſumptum eſt diſſyllabum.

Barb. ly verbum.

Realiter & actu diſtinguitur à virtute, vt Eſſentia Dei licet realiter & actu vnica ſit & ſimplex: tamen virtute eſt multiplex, & multa officia ſuſtinet.

Accipitur pro Verè, vt Naturæ, Diuina & Humana, Realiter ſunt in Chriſto, id eſt, verè.

Accipitur ꝓ Formaliter & Propriè, In ſe ipſo, τῇ οὐσίᾳ. Gabr. Biel. l. 3. diſt. 27. q. 1. Amor inhians habere (id eſt, ad habendum) quod amatur, cupiditas eſt. Id autem habens, eoq; fruens lætitia eſt: fugiens, quod aduerſatur ei, timor eſt: idq; ſi acciderit, ſentiens triſtitia eſt. Auguſt. 14. de Ciu. Dei. c. 7. Sed loquitur Auguſtinus nõ formaliter, ſed cauſaliter, ſecundum expoſitionem multorum, quia amor nõ eſt realiter cupiditas, id eſt, ſpes ſeu deſiderium, neque lætitia, neq; timor, neque triſtitia, nam amor, qui affectus eſt, eſt actus voluntatis immanens liberè elicitus in ea, cętera ſunt πάθη amorẽ, vt principium & cauſam immediatam, vel mediatam naturaliter conſequentia.

τῷ Realiter (ſicut & Veraciter) opponitur Virtute, ſeu ſecundũ effectũ. Sic in Apol. Io. Pic. Mirand. q. 1. de deſcenſu ad inferos. Cõcluſio prima ex ꝓpoſitis à me, q̃ damnarũt, fuit hæc: Chriſtus nõ veraciter, & quantũ ad realẽ præſentiã deſcendit ad inferos, vt ponit Thomas, & cõmunis via, ſed ſolũ quoad effectũ ſeu operationẽ. Sic Rex, qui exiſtit ὄντως *ſeu realiter* in palatio, dicitur eſſe ſimul in alio loco prouinciæ, vbi auctoritate poteſtatis ſuę & imperio ſuo aliqd agit ſeu operatur, *ideoq;* τῇ ἐξουσίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ, nõ realiter, i.e. quoad locũ vel motum localẽ, qui ſubiectiuè ſit in Rege, ſed quoad effectũ ſeu efficacẽ operationẽ.

Humana natura Chriſti nõ habet Deitatẽ omnipotẽtiãq; Dei realiter in ſemetipſa, vt Deitas omnipotẽtiaue ſit forma Humanitatẽ informãs (ſed pſonaliter, i.e. vt pſonali vnione nexuq; eã geſtat.)

Vnio animati corporis cum Verbo eſt Gabrieli lib. 3. d. 2. q vn. realiter & formaliter ipſa incarnatio. Rea-

Digitized by Google

Realiter per ſynecdochen generis ponitur pro Corporaliter, Subſtantialiter, Realiter. Opponuntur ei Obiectiuè, per ſpeciem, Typicè, Ceremonialiter, Spiritualiter, qua hoc ſignificat idem quod per ſpeciem, Repræſentatiuè: Vt Quæſtio vexatiſſima eſt Vbiuis locorum: Vtrum in ſigno ſacramentali corpus Domini cōtineatur Realiter, ſicut corpus idem (Chriſti) in cœlo ſede Maieſtatis Diuinæ: an Repræſentatiuè, ſeu per modum Repræſentationis, ſicut ſignatum in ſigno?

Chriſtus nō eſt vnctus Typicè, ſeu Ceremonialiter, ſed Realiter, i.e. Spiritualiter, quod ad rem ſignificatam attinet. Nam & quod ſpirituale eſt, Reale dicitur, cum Reale ſit commune πρὸς ἓν, latius patens quam ſpirituale.

Reale πρὸς ἓν ſeu tranſcendens potius.

Fides vera tantæ eſt efficacię, vt res abſentes conſtituat præſentes, non quidem realiter ſeu materialiter, ſeu καθ' ὑπόςασιν, ſed ſpiritualiter, id eſt, non ſubſtantialiter, ſed per ſpeciem. Ita Caro Chriſti crucifixa eſt in animis noſtris verè & efficaciter, etſi non realiter, id eſt, corporaliter. Ita Apoſtolus ſcribit, Chriſtum crucifixum fuiſſe ante oculos Galatarum. Ita ſponſus ſponſam in animo habet vi amoris. Ita res corporeæ, & ex materia concretæ, dicuntur eſſe in ſpeculo ſine materialibus & phyſicis conditionibus.

Ea, quæ ſenſu recipiuntur, adſunt ſenſibiliter per ſpeciem ſenſilem. Quæ recipiuntur animo, aſſunt ſpiritualiter per ſpeciem intelligibilem. *εὔλογον enim eſt, vt res, quæ alicubi ſuſcipitur. Modum ſuum ab eo habeat, à quo ſuſcipitur.*

Canon Philoſoph.

Abrahamo Caro Chriſti futura præſens fuit, non realiter, ſed obiectiuè. Cum enim præſentia & coexiſtentia ſupponant exiſtentiam, quod non exiſtit realiter, non poteſt realiter coexiſtere, aut præſens eſſe. Quod adeò verum eſt; vt Res futuræ ne Deo quidem coexiſtant, & ſint præſentes realiter ab æterno, ſed tantum obiectiuè. Cum enim non ſint extra ſuas cauſas ab æterno res futuræ, non exiſtunt realiter ab æterno. Becan. de ſcientia Dei.

Ioh. Pic. Mirand. Concord. Comes in Apol. fol. 46. Realiter accipiens pro eo, quod eſt per veram exiſtentiam ſuę naturæ, opponit ei, quod eſt per ſolam Idiomatum communicationem, vt cum dicit ex Durandi ſententia, In Sacramento Altaris corpus Chriſti eſt per veram exiſtentiam ſuæ naturæ, ſeu realiter, non per ſolam idiomatum communicationem.

Interdum Realiter opponitur τῷ Eſſentialiter, vt video corpus tuum realiter, id eſt, reuera, licet non eſſentialiter, id eſt, κατ' οὐσίαν.

RESISTENTIA.

Reſiſtentia:

- *Priuatiua* ſeu Paſſiua, qua ſubiectum etſi aptum ſit ad recipiendum formam ab agente, ei tamen aut non, aut ægrè cedit, & eius actionem remoratur, verum ſine actione, vt cum prædurum ſaxum frangere nitenti reſiſtit. Huic oppoſita eſt Actio. Datur hæc reſiſtentia in motu locali. Si enim coneris montem loco mouere, reſiſtet tibi mons nō agendo, ſed impatibilitate, quia non admittit motum.
- *Contraria ſeu Actiua*, qua aliquid actione ſua cum aduerſario congreditur, eiuſque vim contra pugnando quoad poteſt, infirmat, vt cum aqua reſiſtit igni: ſeu eſt Impatibilitas quędam ac contumacia, ſecundum quam non facilè qualitas à ſubiecto pellitur, nec ſubiectum ipſum à contrario patitur.

Sic

Digitized by Google

Sic Reſiſtere eſt { Non pati, Ariſtoteles in Categoria Qualitatis. / Agere per contrariam qualitatem. }

E Scal. ex. 307. ſ. 20. Mentes non habent in ſe principium reſiſtendi infinitati & nutui Dei, ſi velit eas deponere ab ea eſſentia, in qua ſunt ab illo conſtitutæ. Videtur quibuſdam addenda eſſe Reſiſtentia Negatiua, quæ conſiſtit in ſola Non-capacitate ſeu ineptitudine ſubiecti ad recipiendam formam. Sic cœlum dicitur reſiſtere ignis calori, cuius non eſt capax.

Reſiſtentia eſt motus, per quem actio agentis, aut omninò impeditur, aut ſaltem retardatur.

Hæc eſt Perfecta, vel Imperfecta.

Perfecta, per quam actio agentis ſimpliciter impeditur, vt effectus planè induci non poſſit.

Imperfecta, per quam actio patientis ſecundum quid impeditur, ita vt facilè nequeat induci effectus.

Ea habet latitudinem, vt loquuntur, id eſt Gradus. Itaque eſt Maior vel Minor, pro diuerſa & inæquali cauſæ efficientis, à qua reſiſtentia pendet, δυνάμει ac virtute. Scholaſt. hanc virtutem Barb. vocant potentiam Reſtitiuam. Vide Phyſ. Timpleri.

RESOLVTIO.

Reſolutio eſt cuiuſque rei ad ſua principia, vnde componitur, reuocatio: ſeu, eſt operis facti reductio ad principia, id eſt, ea, è quibus compoſitum eſt.

Reſolutio Logica eſt, cuiuſque ad vltima vſque principia & elementa reuocatio, vt iudicari poſſit, ſitne perfectè & accommodatè ad ſuam naturam conſtitutum.

Eſt autem Reſolutio Conſequentiæ vel Conſequentis.

Reſolutio conſequentiæ ſeu argumentationis eſt huius ad ſua principia, quib. conſtat, reuocatio. Quę fit, cum oſtendimus, conſequentiam eſſe bonam, quod conſtet propoſitionibus & terminis ad illationem accommodatè diſpoſitis.

Reſolutio conſequentis eſt alicuius conſequentis neceſſarii ad ſua principia, ex quibus illatum eſt, reuocatio. Quæ fit, cum oſtendimus, ipſum cōſequens eſſe illatum è principiis neceſſariis & primis, quibus nemo poſſit refragari. In hac reſolutione ſemper præſupponitur Reſolutio conſequentiæ. Nam niſi ſit bona cōſecutio, non poteſt neceſſariò colligi neceſſarium cōſequens è propoſitionibus neceſſariis.

Reſolutio propoſitionis vnius ad aliam cognatam vel æquipollentem eſt Reductio quædam.

Non opus eſt exercitio in leuioribus artibus, & non eſt opus in difficilioribus; Reſolutio huius copulatiuæ in Hypotheticam ætiologicam æquipollentem hæc eſt: Cum opus ſit exercitio in leuioribus artibus, conſentaneum eſt & in difficilioribus artib. exercitio opus eſſe. Cicer. in lib. de Diuinat. Non ſunt Dii, & nihil ſignificant. Græcis admodum familiaris eſt talis oratio, & quidem Geometricis. Sententia autem eſt: Non eſt conſentaneum cum ſit Deus, non ſignificare eum futura. Nō ſunt æquales chordæ, & nō ſunt æquales arcus, id eſt, ſi ſunt æquales chordę, & non ſunt æquales arcus, id eſt; ſi ſunt æquales chordæ, vt certo ſunt, æquales etiam arcus fuerint.

Auguſtini Pſal. 98. hoc eſt, ἀξιομνημόνευτον & ἀξιόλογον. Non quod ſonat ſine ratione, delectat aures, & verbum Dei non delectat. Hanc Victor. Strig. in explicat. Logic. facit ſenſu hypotheticam affirmatiuam indefinitam: Sic enim interpretatur eam: Cum Muſica aures

delectet, conſentaneum eſt etiam verbo Dei cor delectari. Veteres quidam vocant argumentum à Fortiori, id eſt, à minori ad maius.

Interdum vocatur talis Reſolutio Reuocatio vnius propoſitionis ad aliam. Interdum dico, Quia hæc phraſis generalior eſt & latior. Significat enim etiam relationem alicuius ad aliquod prius. Itaque Fonſ. l. 5. Metaph. ait: Reuocari vnum ad aliud nihil aliud eſt, quam referri illud tanquã ad aliquod prius natura: *ſiue generationis ordine:* quomodo totum reuocatur ad partes: *ſiue perfectionis*, qua ratione reuocantur partes ad Totum, vbi voci Reſolutionis locus prorſus nullus eſt. Non enim dicuntur partes reſolui in vel ad totũ. Nec ſatis commoda eſt vox Reductionis. Ac quod aliud propriè ſit Reuocatio, aliud Reductio, ex hoc pronuntiato Fonſecæ perſpicitur: Quæ in prædicamentis per ſe locum habent, & reliqua, quæ ad illa reducuntur, omnia ad Deum, tanquam ad omnium principium finemq́ue reuocantur, id eſt, referuntur.

Sic eidem Fonſecæ non rectè loquuntur, qui dicunt, Deum ad prædicamenta reduci, tanquam cauſam primam ad ſua effecta. Nam cauſæ Efficiens & Finalis non reducuntur ad ſua effecta, ſed potius effecta ad cauſas illas. Efficiens & Finalis ſignatè dico, Quia Materialis & Formalis cauſæ dicuntur, reduci ad cõpoſitũ. Differũt ergò Reuocatio & Reductio, vt Genus & Species.

Cæterum hæc paria ſunt, hoc eſt, idem ſignificant. Reuocantur Entia Rationis per entia realia ad prædicam. & Reducuntur entia Rationis per entia realia ad prædicamenta, vt ignobiliora per nobiliora, perfectiora per imperfectiora: Sic partes integrantes per totum integrum; Materia & forma per Compoſitum.

Reſolutio Demonſtr. eſt quædam demonſtrationis inuerſio ex effectis, nempe cauſam concludens. Demonſtrationis intell. propriè & abſolutè dictę. Vocant Demonſtrationem à ſigno vel effecto.

In Phyſicis Reductio eſt Cauſarum per accidens ad cauſas per ſe, obſcurarum ad perſpicuas, occultarum ad manifeſtas, impropriarum ad proprias. Hîc etiam vti licet voce Reuocationis.

In Phyſ. *Reſolui* dicitur Calor naturalis, vbi ſubducto pabulo reducitur, quaſi ad minima naturalia, è quibus, vt ita dicam, compoſitum eſt, inquit Scalig. ex. 151. ſ. 1. Hæc enim eſt reſolutio totius in partes, vbi connexa diſſipantur: ſcilicet naturalis humor ab eo carpitur ita, vt ſibi tyrannus ille ſubducat fundamentum. Extinguitur autem manente integro ſubiecto materiali, & introducta noua qualitate. Exemplũ eſt in re calefacta velut in carbone: In eo aboletur ignis extinctione: ſcilicet nulla facta quantitatis diminutione; ſi quis infundat aquam. Reſoluitur autem pabulo deficiente.

RESPECTVS.

Reſpectus χέσις ſeu ratio eſt.

Reſpectus { Relatiuus, Relationis. / Aliorum generum, qui à quibuſdam dicitur Tranſcendens.

Reſpectus pertinens ad τὰ πρός τι eſſentialiter ſeu formaliter eſt ad aliud, non vt δεικτικὸν, aut efficientẽ, aut finalem, aut formalem cauſam, ſed præciſè eſt ad aliud, vt Terminum ad quem; Vt vnum relatorum nec eſt finis, nec forma, nec efficiens alterius, ſed termin⁹. Itaq; Alb. M. negat vnũ Relatiuorum

eſſe

eſſe definiendum per alterum, qua τὸ Per ſignificat cauſalitatem. Sic Caiet. in prædicam. Relatiua definiuntur ad alterum, non per alterum: Nam Per ſignificat cauſale, Ad verò σχέσιν.

Reſpectus aliorum Generum, qui à quibuſdam dicuntur Tranſcendentes, reſpiciunt eſſentialiter aliud, vt ſubiectum, vel materiam, vel formam, vel huiuſmodi. Sic enim materia reſpicit formam, & viciſſim.

Regula: Reſpectus etiam aliqui abſolutis adhærent multis, vt amori, iræ.

Vſus.

Inhærentia aptitudinalis importat reſpectum ad aliud, vt δεκτικόν: Non igitur eſt de Genere Relationis, ſed cuilibet generi identificata modo abſolutum, modo relatiuum ens ſignificat. Itaque nihil vetat, quò minus inhærentia aptitudinalis cum ſit reſpectus, ſit de eſſentia abſoluti accidentis. Imò ex eo, quod accidens à ſubiecto abſolutum non eſt, etſi ſit abſolutum à termino, ſequitur de eſſentia eius eſſe eſſentialem dependentiam ad ſubiectũ, quam inhærentia aptitudinalis explicat. Caiet. in 7. cap. de Ente. Eſt igitur inhærentia aptitudinalis reſpectus quidam, etſi non ſit Relatio. E Schola Thomæ.

Reſpectus {
- In, vt accidentis omnis, quod aptum natum eſt recipi in alio; Itaque ſubiectum reſpicit.
- Ad, vt accidentis relat. hoc enim reſpicit aliud, vt Terminum.

Reſpectiuum ad aliud {
- Vt Terminum.
- Vt Subiectum.

Relatio habet eſſe debile: Itaq; non poteſt ſeipſam fulcire. Requirit igitur fundamentum, quod eſt in alio.

Plures reſpectus fundari poſſunt ſuper vno, vt ſuper vna albedine plures ſimilitudines.

Reſpectus interdum ſignificatur voce Secundum; vt, Quæritur: An Corpus & Sanguis Domini iam poſſint eſſe ſeparata? Reſp. Secundum ſe conſiderata Corpus & Sanguis Domini non diuelluntur, id eſt, reſpectu ſui ipſorũ; ſed ſecundum rationem ſacramentalem ſpectata, qua nobis repræſentant, quod ſemel factum eſt, Corpus à Sanguine ſeparatur.

RESPONSIO
Perſonalis.

Eſt Reſponſio ad perſonam directa, vt ſi quis dicat: Deo nihil eſt impoſſibile, ſeu Deus eſt omnipotens? Ergo poteſt mentiri. Reſponde ei; Vtinam Deus feciſſet te ſapientem.

RESPVBLICA.

1. Reſpublica eſt populi & rerum eius in vnum corpus per certas leges coordinatio ad felicitatem. Populus & res ciuiles ſunt Materia Harmonica diſtinctaq; ſingularum partium Reipublicæ: Coordinatio eſt forma Reipub. *Harmonica, id eſt, per certas leges iuraq;.*

2. Reſpublica eſt res populi, quæ complectitur res animatas, vt miniſtros publicos, beſtias, cicures, & feras, & inanimas, quæ ſunt immobiles, vel mobiles: Immobiles naturales, vel artificiales: Naturales, vt maria, agros, ſyluas, fodinas metallicas, ſalinas: Artificiales, vt domos, pagos, vrbes: Mobiles, vt Reditus publicos, inſtrumenta publica.

Digitized by Google

Reſpublica dicta:
- Propriè, ordo ciuitatis, ſeu ciuilis ſocietas.
- Impropriè, quæ diſcedit à vera ratione ciuitatum gubernatarum, vt non videatur eſſe appellanda Reſpublica. Nulla Reſpublica.

Reſpublica accepta:
- Laxius, pro mala etiam & illegitima.
- Specialius & preſſius, pro bona tantum.

RESTAVRO.

Inſtauro placet & redintegro, vt pugnam redintegrare, quod Græcis eſt ἀναμάχεσθαι Eraſ.l.1.Apopht. Etſi Reſtauro in barbaris non ponam.

Reſtaurum Alberti M. Vide in voce Humidum.

RESVMPTIO, ἀνάληψις.

Reſumere Græcè ἀναλαμβάνειν propriè eſt iterum in manus ſumere. Philoſophi hac voce vtuntur, cum poſt interfata ſeu interiecta quædam explicationi alicuius redeunt ad inſtitutum: vel eſt argumentum iam ante illatum repetere. Ariſtot. 4. cap. lib. 1. Eth.

Reſumamus igitur ea, quæ initio expoſita ſunt, & ita in opera ſuſcepta progrediamur. Sic dicimus: ſed interfati hæc de Methodo ad inſtitutum reuertamur.

Medici hoc verbo vtuntur in Recollectione virium ex longo morbo interruptarum, (ἀνάληψις ſeu reſumptio virium, id eſt, reparatio.) Vnde pharmaca analeptica, quæ recreandis defectis compoſita ſunt.

Epanalepſis, Reſumptio, eſt cum interiecta longa parentheſi ad inſtitutum reuertimur, ſeu iiſdem verbis, ſeu variatis, eadem tamen ſententia ſeruata. Cœl. Secund. in Comment. in Or. pro C. Rabir. Perduell.

RETIA.

Retia propriè piſcatorum ſunt, vel venatorum ad capiendum facta.

Rete mirabile in doctrina Anatomica eſt plexus flexuoſus retiformis in cerebro ex arteriis & venis, quas dicunt Carotides. Admirabile dicitur propter connexionem naturæ, quæ fit ineffabili induſtria, ſeu propter perplexos anfractus (propter plexus mirabiliter implicatos) Græcè δικτυοειδὲς πλέγμα.

Reticulum 1. faſcia eſt mulierum implicans capillos. 2. ſacculus viatorum, quo portant commeatum.

Feneſtræ reticulatæ Varroni ſunt, quæ reticulis ſeu cancellis munitæ ſunt.

RETRO *commeare.*

Retrò commeare dupliciter accipitur. 1. Eſt conuerti, vt ſubiectum & proprium adiunctum. 2. Eſt ſibi mutuo ſuccedere in eodem. Hoc eſt contrariorum. Contraria retrò commeare poſſunt, id eſt, ſibi mutuo ſuccedere in eodem ſubiecto, exceptis iis, quæ ſunt inſeparabilia, vt calor ab igni. Priuatio conſummata ſeu abſoluta & habitus non commeant retrò, id eſt, ab illa priuatione, quæ eſt potentiæ cum actu, non poteſt eſſe regreſſio ad habitum.

RHOMBVS.

Rhombus eſt figura quadrata ſolida æquilatera, non rectangula, id eſt, tribus lateribus æqualibus, angulis verò obliquis. Seu, Rhombus eſt parallelogrammum obliquangulum æquilaterum. Ram.

2. Eſt

Digitized by Google

2. Eſt vtenſile ſimile figuræ huic Geometricæ, quod noſtrates dicunt Garnwinde / oder Spulradt / vel rotula ſeu parua machinula, quæ inter nendum vertitur, Ein Spinnradt.
3. Eſt piſcis cognatus paſſeri, Ein Plateiſen/aculeatus vel leuis: Horat.

Putet aper, rhombusq; recens, mala copia quando
Ægrum ſollicitant ſtomachum.

4. Fuit etiam genus quoddam ſaltationis.

Rhomboides eſt Parallelogrammum obliquangulum inæquilaterum. Ram. ſeu; figura neque rectangula, neque æquilatera, quæ nec latera æqualia, neque angulos æquales habet. Dicitur & de figura aciei.

Per Metaphoram Piſcis à Rhombo paululum differens. *Geſnerus.*

RHYTHMARMONICA *Metrica ſuperioris ſeculi Scholaſtica.*

Cum teſte Sixto Senenſi lib. 3. Bibliothecæ S. per totam Europam mos iam inolcuiſſet, vt incōditi verſus in eandem finalis Syllabæ conſonantiam deſinētes vulgari vniuscuiuſq; prouinciæ idiomate compoſiti cantarentur, cœpit vulgarium rhythmorum Poeſis tanto in pretio haberi (hoc eſt glandes præferri frumento) vt nullum Poema plauſu vel laude aliqua videretur dignum, quod eſſet Rhythmica harmonia deſtitutum. Quocirca Scholaſtici Theologi (Monachi ſententiarii) cum cuperent homines ſui temporis Rhythmis dedito ad ſtudia litterarum allicere, accepta hinc occaſione, excogitarūt & ipſi nouam metricæ artis rationem ex veteri Latina & recenti vernacula Poeſi compoſitam. Ex veteri quidem acceperunt Syllabarum quantitatem, numerum pedum, ac totius carminis leges & menſuras diligenter obſeruandas: Ex noua autem & vulgari ſumpſerunt rhythmorum conſonantias, Syllabarum aſſimiles deſinentias, & paritem nonnunquam literarum & ſyllabarum in diuerſis metris numerum. Hanc Mixtam ſeu Nouantiquam Poeſin ſeu Metricam diſtinxerunt in duas ſpecies, *Pezometricam* ſeu mixtam proſa, quæ ex metris proſa intermiſtis exiſtit; & *pure metricam*, quæ ſolis metris conſtat. Hanc vero diuiſerunt in partes duas, *Rhythmicam & Leoninam.*

Rhythmica conſtat ex inconditis & imperfectis verſibus, qui ſibi ipſis parium ſyllabarum numero & finalium ſimilitudine reſpondent. Exemplum ſatis rude viſitur in Expoſ. Dionyſ. Carthuſ. Euang. ſecundum Ioh.

Tu verbum in principio
Eras ex nullo initio,
In Patre æternaliter
Manes intemporaliter.

In ſequenti exemplo vides Strophas diuerſum finem Symphoniacum habere.

1. Piſcatores hominum ſacerdotes Dei,
Præcones veridici, lucerna diei,
Caritatis radio fulgentes & ſpei,
Auribus percipiter verba oris mei.
2. Stroph. Eſtote beneuoli, ſobrii, prudentes,
Iuſti, caſti, ſimplices, patientes,
Hoſpitales, humiles, ſubditos docētes:
Conſolantes miſeros, prauos corrigentes.

Leonini verſus Ethicis (Dic mihi quiſnam clamor? Amor: quiſnam furor? vror) ſimiles ſunt, teſte Scaligero l. 2. c. 29. Poet. Ibidem ait ſe cauſam nominis ignorare. Sixtus Senenſis putat dictos à primo authore Leone. Quidam appellarunt Æquiuocos, ab æquo, id eſt, æquali ſeu ſimili ſono: Græce dici poſſent ἰσόφθογγοι & ὁμοιόφθογγοι.

Hæc autem (Leonina) Rhythmica conſonantia multiplex eſt.

1. Verſus continue ſe ſequentes ſimiliter deſinunt, vt cum ſinguli quiq; duo hexametri in ſimiliter deſinentibus ſyllabis extremum pedem terminantes

Digitized by Google

rhythmicam Symphoniam efficiunt, vt Raimund.

Quod ſi perfecte nequeo res edere cunctas,
Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas.

2. Finis vnius verſus eiuſdem medio conſonat. Exempla Hexametra. Bedæ verſus hi ſunt de notis menſium 12.

Poto, ligna cremo, de vite ſuperflua demo,
Do germē gratum, mihi flos ſeruit, mihi pratū,
Spicas deſtino, a b *meſſes meto, vina propino,*
Semen humi iacto, mihi paſco ſues, mihi macto.

a Malo, deſtino ego, quia i. in deſtino breue eſt.
b Fruges meto.,

De Temporibus anni 4.

Temporibus veris modicum prandere iuberis,
Sed calor æſtatis dapibus nocet immoderatis,
Autumni fructus caueas, ne ſint tibi luctus,
De menſa ſume quantumuis tempore brumæ.

Epitaphium Abingdonis, authore Thoma Moro, Martyre Angliæ.

Hic iacet Henricus ſemper pietatis amicus,
Nomen Abingdon erat. Si quis ſua a *munia quærat,*
Bellus hic Eccleſia fuerat ſuccentor in alma,
Regis & in bella cantor fuit ipſe capella:
Millibus in mille cantor fuit optimus ille,
Præter ea & iſta fuit optimus organiſta.
Huic igitur Chriſte, quoniam tibi ſeruiit iſte,
Semper in orbe ſoli, da quoq; regna poli.

a i.e. eius.

Morus, vt erat doctiſſimus, ante ſcripſerat Elegiacum Epigramma ſatis elegans, & quod doctis placuiſſet. Sed Iano (ille enim petiuerat) diſplicuit, quia non reſonabant verſus. Videns igitur Morus quales lactucas talia labra peterent, ridens ridendos verſus effudit, quos ſtatim Ianus gaudens ab ipſo accepit, & tumulo inſculpendos curauit.

Exemplum Elegiaci carminis Erigerdi ad Caſp. Francum, quo die ſuo natali vincitur.

Ecce nouum natum, Mecœnas optime vatum,
Quo ſe ſtella rotat, lux hodierna notat.
Ecce dedere Dei nato tria dona Sabai,
Quæ mihi curabis tu tria dona dabis.
Sed tamen, vt reris, nimium ne forte graueris,
Patrono vero non ita durus ero.
Si bene ſum ſanus, dabit auri munera canus
Caſpar, at errabis, ni mihi tute dabis.
Sed venit in mentem, te non dare ſponte volentem,
Cogi alioq; modo poſſe alioq; modo.
Ecce ſacratorum ſolennia feſta Magorum,
Colla liganda docent, haud ea vincula nocēt.
Vincula Caſparum venerando nomine clarum
Cogunt, inſtigant, carminibusq; ligant.
Ergo haud iratis redeunt cui nomina fatis,
Inclyte Caſpar aue, carminibusq; faue.
Carmina mittuntur, niſi des quæ rite petuntur,
Non mihi ſolueris, non mihi liber eris.
Pars bene multa mei voti eſt, vt dona Lyæi
Hanc hilarent lucem, diminuantq; crucem.
Qua crucior pœna, leuis eſt ipſa ære crumena,
Vatibus eſſe ſolet ſors maleſida bonis.
Ergo age Mecœnas ſoluas haud ſegnis habenas,
Qui forſan cogat non minus ipſe rogat.
Nobiſcum gaude, nec refragier aude,
Sic vrgent Leges, Aoniiq; greges.
Cumq; domo tota nunc Bacchi ra munera pota,
Et fac patroni nos meminiſſe boni.
Sis hodie læta, cum læto, mente, Poeta,
Omnes clamabunt, atq; ea vota dabunt.
Viuat Caſparus, qui non erat Hoſpes auarus,
Qui nos curabat, qui bona vina daba-

Monachus quiſpiam de Eraſmo Roterod. mortuo:

Hic iacet Eraſmus, fuerat qui a ridiculus mus.

a *Alii mirificus.*

RVBRICA.

Rubrica, media longa, proprie eſt Terra rubra.

Rubri-

Rubrica
- Natiua foſſilis Berg Rötel
  - Sinopica (ſic dicta à Sinope vrbe) & terra Lemnia (ſic dicta ab inſula Lemno.)
  - Noſtras ex Ochra (terra lutea, gelbe Erde)
    - Natiua in fodinis calore terræ aut ſolis aduſta & degenerante.
    - Natiua ad flumina, calore ſolis aut terræ exuſta & degenerante, quæ nimirum cum aduritur, fit pignitis (terra quædam nigra) indurata.
- Factitia, fabrilis, quæ fit ex Ochra vſta arte in nouis fictilibus, Braun Rötel.

2. Rubricæ accipiuntur pro titulis ſeu librorum indicibus, quia veteres interdum titulos notabant rubrica. Interdum dico, quia etiam minio notabãt. Paulus in l.2.§ recuper. ff. de interdict. Recuperandę, inquit, poſſeſſionis cauſa interdicta proponuntur ſub rubrica. Ac diſtinguitur rubrica à contextu.

Terra Lemnia.) Hæc alias dicitur Terra ſigillata: Sic dicta, quia à Sacerdotibus diuinæ ſignabatur imagine Dianæ, in cuius tutela erat.

Hæc ſupra in R ante A. omiſſa ad ſuum Lector referet locum.

Radius perpendicularis ſeu normalis ratione incidentiæ eſt, qui ſi in planum corpus incidat, ad huius ſuperficiem planam conſtituit angulos rectos: vel qui, ſi ad ſphæricum corpus deferatur, cum linea contingente ſuperficiem in puncto incidentię angulos rectos componit, & ſi protrahatur, centrum illius ſphærici corporis tranſit.

Radius vero obliquus vocatur, qui, ſi in planum corpus incidat, cum ſuperficie plana angulos obliquos efformat: vel qui ſi in ſphæricum corpus demittatur, cum linea, quę ſuperficiem in puncto incidentiæ contingit, angulos obliquos includit.

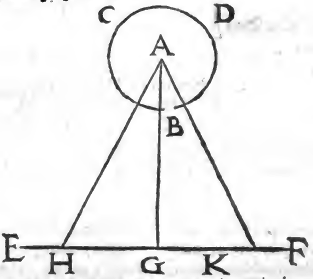
Vnus autem poteſt eſſe perpendicularis: reliqui omnes ſunt obliqui, id eſt, ex omnibus radiis, ab vno corporis luminoſi puncto egreſſis vnus tantum in corpus oppoſitum πρὸς ὀρθὰς incidere poteſt, reliqui vero omnes ab eodem corporis luminoſi puncto ſparſi ad ſuperficiem eiuſdem oppoſiti corporis oblique perferuntur.

Ex obliquis radiis ab vno puncto corporis ſecundum æquales angulos in oppoſitum diffuſis effingitur pyramis vi radiationis, ſeu illuminationis, cuius vertex eſt in corpore luminoſo, baſis in corporis oppoſiti ſuperficie, centrũ in media baſi: quod conuenit cum puncto, in quo radius perpendicularis in corpus oppoſitum incidat.

Axis pyramidis eſt linea recta à vertice pyramidis in mediam baſin ducta & ad angulos rectos in ſuperficiem corporis oppoſiti protracta: ſeu eſt ipſe radius πρὸς ὀρθὰς incidens. Hi radii qui huiuſmodi pyramidem includunt.

Sit centrum luminoſi corporis A ſuperficies eiuſdẽ corporis luminoſi BCD. Li-

nea E F repræſentet corpus oppoſitum planum. In hoc incidat ex centro luminoſi corporis radius perpendicularis A G ad angulos rectos A G E & A G F, &c. Pyramis A H K. Illuminationis.

Vide de Iride Doctr. Ioh. Fleiſcheri Vratislau. edit. VVitteb. anno 1571.

Radius mariti, radius mentis, radius diuinæ ſapientiæ habent elegantem & ſignificantem metaphoram.

Radiatura eſt è corpore radiorum emiſſio.

Radiatura in opticis ſimplex eſt vel compoſita ſeu generata.

Simplex radiatura eſt, cuius radicis eſt vnica recta linea.

Radiatura locus ſeu interuallum in corpore perſpicuo dicitur medium eius.

Ideoq; fit viſu cum luce & colore in eodem medio, tanquam interuallo radiaturæ conſtituto.

Explicatio.

Vna recta linea eſt radius lucis, vna radius coloris, vna item radius viſus, quando hæc ſunt ſimul in aere, vt corpore tranſparente, conſtituta, quoniam medium vnum & ſimplex eſt: nec intelligitur ſimplex radiatura ex vno tantum recto radio, ſed ex horum trium omnibus vna rectis. Eodem modo ſimplex radiatura fit ſi ſint ſimul in aqua conſtituta, cum & aqua perſpicua ſit. Quod ſi vel lux vel color in alio perſpicuo ſint, quam viſus, vel color & viſus quam lux, vel viſus & lux, quam color, iam non erit ſimplex, ſed geminata radiatura.

Geminata Radiatura eſt, cuius radius angulum rectilineum facit. Eſtque Catoptrica vel Meſoptica. Catoptrica radiatura eſt, qua radius à denſi corporis ſuperficie verſus partem, vnde venit, reuerberatur: hoc eſt, reflectitur radius ſuperne incidens in ſuperiorem inferne incidens in inferiorem lucum.

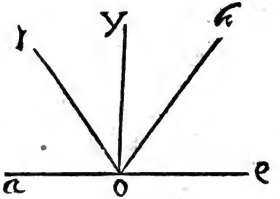
Reflexio hæc eſt quidam reditus vel repulſus in eum locum ſeu eam regionem, in qua ſitum eſt luminoſum. *Quid reflexio Radii?*

Nomen Catoptricæ eſt à κατόπτρῳ, id eſt, ſpeculo, tanquam diceretur ſpeculans: quia ſingularis quędam eius ſpecies eſt ea, quę fit à ſpeculo: quanquam à quouis denſo fiat radiorum reuerberatio. *Appellatio Catoptricæ à parte vna principe.* Sic igitur radius ſolis à terræ ſuperficie κατοπτρικῶς reuerberatur, ideoq; calorem ſuum apud nos multiplicat: idque etiam magis in vallibus ſentitur, quo montes vtrinq; fortiſſimos radios compellunt incidente ſole. Sic à ſpeculo fit reuerberatio eiuſdem lucis. Sic ab aqua, ſic à luna cæteriſq; ſtellis ſolis lux Catoptrice reſilit. Verum oculus ſpecularem reflexionē tātum percipit, non eam, quę fit à ſuperficiebus aſperis.

Ca-

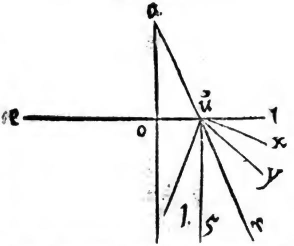
Digitized by Google

Catoptrica radiatura angulos facit in ſuperficie denſi corporis, quorum alter dicitur incidentiæ, alter reflexionis. Angulos incidentiæ eſt, quem in ſuperficie denſi corporis facit radius adueniens: Angulos reflexionis, quem facit idem radius inde reſiliens. Eſt autem angulus incidentiæ æqualis angulo reflexionis 6. 2. perſpi. cõmunis.

Eſto ſuperficies denſi corporis a e, in quã incidat radius lucis vel caloris ex puncto i in punctum o. Hic radius non terminatur puncto o, ſed inde in alteram partem reflectitur, puta ad u. Ergo duo fiunt anguli: i o a incidentiæ: & u o e reflexionis: Atque ita radius geminatur, & fit i o u. quanquam ſæpe etiam hi anguli referuntur ad perpendicularem è ſubiecta planicie à puncto incidentiæ ſurgentem: cuiuſmodi hic eſto o y. Tũ enim angulus incidentiæ erit y o u trans perpendicularem. Canon. Radius a perpendicularis à ſpeculo in ſeipſum reflectitur ſeu redit, (non alio, vt quaſi geminatus fiat) *Radiatura* Meſoptica eſt, qua radius in aliud mediũ incidens frangitur. Medium aliud eſt corpus perſpicuum, quod radius trãſmiſſo eo in quo eſt, luminoſum etiam penetrat: ſed eſt priore vel rarius vel denſius. Sic igitur, verbi cauſa, luminoſum in aere poſitum mittit radios ſuos per aquam etiam, per vitrum, per gemmam perſpicuam, id eſt, per medium denſius, ex qua denſitate accidit, v trãs ſuperficiem radius à ſua rectitudine detorqueatur: Vnde hæc radiatura à medii diuerſitate meſoptica (quaſi medii optica) dicitur. Fitq; in ſuperficie rarius & denſius perſpicuũ cõmuniter terminante 14. p. 1. perſpect. comm. Radiorũ Meſopticorũ rectus in mediorum communẽ ſuperficiem, recta tranſit rectæ lineæ formã conſeruans. Obliquus vero frangitur, hoc eſt, *angulum facit, cuius alterum crus eſt trans* ſuperficiem. Eſtque Fractio ſeu Refractio diſceſſus hic à rectitudine. *Radius Meſopticus rectus vel obliquus eſt. Quid frangit? Quid fractio radii?*

Declaratio.

Eſto radioſum a, vnde radii mittantur per duplex medium: prius ſit in quo eſt ipſum a vſq; ad e i ſuperficiẽ: Deinceps alterum infra e i, ita vt e i ſuperficies corporum duorum perſpicuorum, quę media dicuntur, ſit communis terminus. Radius ex a in communem ſuperficiem perpendicularis ſeu rectus ſit a o: Hic radius porro cõtinuatur eadem rectitudine, tanquam medium eſſet ſimplex & vnicum, nec quicquã nouæ ſoliditatis occurſu patitur, & tãquam rectitudine ſua fretus nihil offendit. At eſto obliquus a u. Hic offenditur nouo medio, vbi ad u venit. Inde enim refringitur, & formã duplicis rectę ſiue anguli plani rectilinei ſumit, nec rectitudinẽ ſuam cõſeruat, & ita fractus eſt radius a u y, vel a u s, pro-

Digitized by Google

pterea quod medium infra e i eſt perſpicuum quidem, ſed ſuperiore rarius aut denſius. Atqui ſi recto ductu continuaretur, eſſet potius a u r. Quare ob medii diuerſitatem radius ſimplex fit geminatus, altero crure ſupra, altero infra communē mediorū ſuperficiem angulum faciēs. Quo igitur obliquior radius, eo maior eius infirmitas & debilitatio perſpect. vide comm. 3 p. 3. Huc vſq; declaratio.

Si radius obliquus inciderit in medium denſius, frangetur perpendiculū verſus: Si in rarius, à perpendiculo 15 & 16 p. 1. perſpect. cōmunis & 43 45 47 p. 2 Vitellon.

Quid perpendiculū fractionis ſeu refractionis?

Vt in eadem figura. Eſto lucidum a in aere, vnde radius emiſſus cadat, etiam in aquam obliquus, & ſit a u perpendiculum fractionis (quod à puncto incidentiæ in alteram partem educitur) ſit u l, Radius rectitudine ſua eſſet a u r. Ac propter aquæ denſitatem depellitur ab ea verſus u l perpendiculū, fitq; a u s. Contra ſi a ſit in aqua, & obliquus radius veniat ex u in aerem frangetur vltra rectitudinis locum, propter occurſum tenuioris ſiue rarioris medii, fietq; a u y. Hoc eſt refringi à perpendiculo in medio rariori. Subtilia vide de Reflexione & refractione in Scalig. exer. 75. ſect. 10.

Thomæ Aquinatis axioma eſt in 2. met. l. 4. Radii qui æqualiter diſtant à perpendiculari & refringuntur ad angulos rectos in puncto refractionis, faciunt figuram circularem.

Intell Radiindo ſeu perpendicularitas.

I. Franciſ. Pic. Mirand. hoc eſt Radii Directio & obliquitas parit intenſionem & remiſſionem caloris & luminis.

Quid eſt extra locū ſuum rem appareret?

De fractis radiis hoc opticum perſpectiuæ comm. Res viſa per radios refractos apparet extra ſuum locum, *id eſt propius vel longius, quam abeſt, videtur, ſi ſuperior ſit, inferior, ſi dexterior* ſit, ſiniſterior eſſe videtur.

Radiatū & Radians idē ſunt, vt caput radiatum id eſt radians, cuiuſmodi Chriſto & Diuis appingitur. Plin. in paneg.

Corradiatio græcis eſt συναύγεια vi ſtellarū vt radiorum oculi & ſpeciei viſibilis. Alhaz. optic. l. 1. 24. pag. 15. Viſio videtur fieri per συναύγειαν id eſt receptos ſimul & emiſſos radios: cuius aſſertionis ſeu ſententiæ ego hic moderator & diſceptator eſſe nolo.

Reductio.

Reductio eſt ſpecies quædā Metaboles. Reductio eſt vnius ad aliud, diuerſorum ad eadē, cauſæ ad cauſam, improprii ad proprium, heterogeneorum ad homogenea, pluriū ad pauciora, maiorū ad minora, integrorum ad partes, partium ad integra, tēporis ad tēpus, imperfectioris ad perfectius reuocatio. In Logica Reductio ſyllogiſmi, vel propoſitionis alicuius ad æquipollentem fit perſpicuitatis cauſa. Vt ſyllogiſmus eſt. Quorum Deus eſt Deus, illi viuunt, cuius loco Chriſtus affert æquipollentem. Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viuentiū. At Abrahami, Iſaaci & Iacobi Deus eſt Deus. Ergo Abrahamus, Iſaacus, & Iacobus viuunt. Huius permutatio fieri poteſt æquipollente clariore.

DA Qui Deū pro patre habent, illi viuūt.
RI Abraham, Iſaac & Iacob Deū pro patre habent.
I Ergo Abraham Iſaac & Iacob viuunt.

Syllogiſmus in prima figura, nō in tertia.

In Logica Syllogiſtica reductio oſtenſiua conuerſione aliquarū propoſitionum transfert ſecundæ aut tertię figurę modos in primam, vt Ceſare ad Celarent. Dicitur oſtēſiua, quia oſtēdit ad primā figurā cōgruere cōſequētias aliarū duarū figurarū. Reductione per impoſſibile ſyllogiſmus cōfirmatur, quod ad materiā attinet. Cū enim vna cōtradictoria arguitur eſſe impoſſibilis, alteram veram eſſe neceſſario ſequitur.

Præceptum ne occidito reductū ad oratio-

Digitized by Google

tionem indicatiuā, fit enunciatio ſimplex, in qua intelligitur homicidium, cum quod fit manu: quod proprium, tum quod fit corde, quod tropice dictum. Qui audit legatos Chriſti, Chriſtum audit. Hic intelligitur & audire externa aure & audire animo.

Hic pro reductione eodē prorſus ſenſu nonnunquam dicitur RESOLVTIO, vt cōditionales & cauſales propoſitiones nōnūquā reſoluūtur in copulatiuas, quia cauſa cū effecto cōiuncta eſt; vt: Et do & dabis. Et dies eſt & lux eſt. Audieras & fama fuit, id eſt, quia fama fuit. Non opus eſt exercitio in leuioribus artibus, & non eſt opus in difficilioribus, id eſt, ſi opus in leuioribus, multo magis in difficilioribus.

Vide RESOLVTIO.

Apud Virgilium.

Reductio duarum vel plurium fractionū ad cognomines, ſeu ad idē nomen, ſeu ad eandem denominationem fit, & eſt primū ſumptio minimi communis diuidui à nominibus pro communi nomine, tum multiplicatio quorum ex eo cuiuis dato non cognominis per eius numeratorē, cuius factus eſt reductus numerator: ſic fractiones $\frac{1}{4}$ & $\frac{5}{6}$ diuerſi nominis, reductæ ad commune nomen ſunt $\frac{9}{12}$ $\frac{10}{12}$

Reductio duarum fractionum nominibus inter ſe primis ad commune nomen eſt multiplicatio terminorū per nomen alternum. vt: $\frac{2}{3} \times \frac{3}{4}$ | $\frac{8}{12}$ $\frac{9}{12}$

Reductio integrorum ad fractionem eſt eorum multiplicatio per datū fractionis nomen, facto ipſo nomine ſupernotato. Sic reducere 12 aſſes ad vncias ſeu denarios eſt multiplicare numerum integrorum 12 aſſium per 12 nomen datum duodecimarum, cum denarius ſit aſſis $\frac{1}{12}$ vnde factus 144 pro numeratore ſupernotatus nomini dato, interiecta linea efficit hanc fractionem $\frac{144}{12}$ & ſunt cētum quadraginta quatuor duodecimæ, ſignificante 144 denarios aſſibus 12 eſſe æquales.

Vnitas ſeu vnū integrum ſic reducitur ad ſecundas ſi nominatori 2 ſupernotes hoc modo $\frac{2}{2}$ & ſunt duæ ſecundæ. Sic eadē ad tertias, ad quartas & quaslibet omnino partes, reducitur, ſi nominatori ęqualem numeratorē ſupernotes ſic $\frac{3}{3}$ Reductio fractionis ſeu partium ad integra eſt numeratoris diuiſio per ſuum nomen, cuius quotus integra ſignificat. Sic $\frac{144}{12}$ reduci poſſunt ad integra, quia numerator poteſt diuidi per nominatorem, & quotus eſt 12. ſignificans $\frac{144}{12}$ continere 12 integra. Sic $\frac{2}{2}$ $\frac{3}{3}$ $\frac{4}{4}$ reducuntur ad 1.

In proportione diſiuncta directa terminus aliquis ſi fuerit obſcurior, antecedente reductione corrigitur propter heterogeneam, vel etiam cōtradictionem quæſtionis, vt Hebdomadæ 3 habent 504 horas, dies 4, quot horas habent? Hic primus terminus eſt integrarum hebdomadarum, tertius dierū, cumq; dies ſit pars $\frac{1}{7}$ hebdomadę, hebdomadas 3 rediges multiplicatione per 7 ad dies 21. tumq; dices 21 dies sūt horę 504. Ergo dies 4 ſunt horę *96*.

Alia μεταβολὴ.

Contractio fit ad minores terminos, cum primus cum ſecundo vel cum tertio reducitur, vel etiam cum vtroq;, vt 4 vlnæ emuntur aureis 12. ergo 7 vlnæ quanti? Reſp. [illegible]. Hic pro primo & ſecundo pones 1. & 3. minimos, & proportionē ſic concludes 1. 3. 7. 2.

Huius loci eſt Reductio fractionis ad æquiualentem alterius nominis. Vt enim nomen datæ eſt ad ſuum numeratorem, ſic nomen quæſitum eſt ad ſuum, vt, ſi quæratur $\frac{3}{4}$ quot ſunt 12 Hic tres habes terminos 4 nomen, 3 numeratorem, iterum 12 nomen, & hic quæſtionem facit de numeratore ſuo, qui per auream regulam eſt 9. Supernotabis igitur & habebis $\frac{9}{12}$ tantundem ſunt in integro, quantum $\frac{3}{4}$ Sic $\frac{2}{3}$ reductæ ad æquiualentes $\frac{20}{27}$ ſunt $\frac{18}{27}$ Vide de hac μεταβολῇ ipſos Arithmeticos.

Digitized by Google

Reductitiè.

Reductitie à Scholaſticis ponitur pro indirecte per aliud analogice,improprie per accidens, vt reductitie cauſare,ei opponitur cauſare directe & per ſe. Vide Fonſec. l. 5. 1. phil. c. 2. quæſt.11. ſ.3. & 4. Mouēs reductitie ſeu improprie ſeu metaphorice eſt obiectiue alliciens:nō vere efficiens:Nōnullis Deꝰ non ponitur in prædicamentis reductitie:ad illa .n. non reducitur,ſed participatiue, vt qui ab illis participetur; ſeu tāquam cauſa in ſuis effectis, Pater & Chriſtus à patribus Græcis dicuntur συγκτίζειν & συνάρχειν vna creare & vna regnare.Reductitie conſideratione Logica ſunt cauſæ ſociæ,hoc eſt vna operantes (Barbari dicunt coagentes) & tamen ὄντως ſunt vna cauſa. Pater meꝰ hactenus operatur, & ego operor Ioh.5.vt:nō pugnant inter ſe Pater, Filius & Sp.S. ſunt *tres res* (ſubſiſtentes) *notionaliter* ſeu perſonaliter,& ſunt vna res eſſentialiter Auguſtin.l.1. de doctr. Chriſt.c.2.quem Scotꝰ hic ſequitur, & Luth. in 1. capit. Geneſ. explic.& alii Theologi, nec ii quidē cōtemptiſſimi.

LITERA
S.

SACRA *Fames Auri.*

COniectura eſt minime ridēda,quod Virgilius Auri ſacram famem dixerit pro ingente ſeu magna imitatione Græcorū, vt Plutarchi & aliorū, quib.interdum ἱερὸν eſt μέγα,ideſt,magnum; ſicut ἱερὰ in Græca lingua ſignificat interdum maiorem & tutiorem ancoram(latini hic dicunt Sacram ancorā) Ita Sacri tripodes fuerint magni. Huic ſententiæ fauent Codrus & Iacobus Spiegelius Seleſtanus in enarratione σταυροςίχου Iohannis Franciſci Pici Mirandulæ Domini & Cōcordiæ Comitis.Paria igitur ſunt Auri ſacra fames,& Auri infrenis amor.

Sæpe,πολλάκις.

Numeri proprie eſt,non temporis. Quoties hic fuiſti? Sæpe Sæpe fui hoc die Caſſellis. Accipitur pro eo quod eſt vt plurimum, & opponitur τῷ Raro & ſemper. Ariſtoteles cum dicit Eclipſin fieri ſæpe,dictionē ſæpe accipit in ſenſu non affirmatiuo. (pro τῷ vt plurimū ἐπὶ τὸ πλεῖστον) ſed tantum in ſenſu negatiuo pro eo, quod eſt Non ſemper. Nullum hic alium ſenſum habet quam negationem ſempiternitatis.

Eclipſis non fit raro ſimpliciter, ſed ex omni parte,quia ratione tantum Subiecti raro fit. Sed ſemper ratione cauſæ cum in actu poſita eſt. Itaque Eclipſis quæ eueniet, eſt ἐσόμενον,non μέλλον, Vid.libr 2. de Neceſſariis propoſ.cap. 17. Zabarellæ. & Schegkium in organum Ariſtotelis.

Vſus.

Hinc iudicari poteſt de Quæſtione,Quomodo Eclipſis fiat raro, quomodo ſēp & neceſſario, quomodo ſæpe? Exēplo eſt eclipſis.Accidētia per ſe quę ſuis ſubiectis nō ſemp inhærēt ſemper inhærere dicuntur κατά τι,nempe dum externa cauſa reſpicitur. Vid. Zabarell.l. 2.de propoſ.neceſſ.cap.16.

SALTEM *ἐλαττοτικῶς ſignificans.*

Ad minimum & minimum Cicer.Barbari dicunt Ad minus.Clauius dicit Pauciſſimus

ciſſimus

Digitized by Google

ciſſimus lib. 5. Euclidis Geometriæ pag. 255. id quod obſeruatu eſt dignum. Proportio in tribus Saltem terminis pauciſſimis conſiſtit, id eſt, in tribus Saltem terminis, in tribus minimum terminis. Terminus enim medius in continua proportione bis ſumitur, cum ſit conſequens vnius proportionis & antecedens alterius terminus. Caue dicas cum præcocibus ſcriptoribus Saltem pro duntaxat. Non dicendum: Vnus ſaltem Deus eſt, pro tantum.

Theod. Zúingerus in Eth. Qualiſcunque finis ſit ſiue actio, ſiue opus, bonus eſt, aut ſaltem bonus eſſe videtur. Hic nō recte diceretur Duntaxat, Solum.

At etiam ſignificat ἐλαττωτικῶς nonnunquam, id eſt quod minus eſt. Cic. pro Flacco: ſi non propinquitatis, at ætatis ſuæ: ſi non hominis: at humanitatis rationē haberet. Tales particulæ à græcis dicūtur coniunctiones Elattoticæ.

Salutem dicere, χαίρειν.

Salutem dicere literis eſt deſerere literas ſeu ſtudia, literas valere iubere.

Titius Muſis ſalute dicta (literis valere iuſſis) in militiam profectus eſt. Sic, viuite, ſæpe eſt valedicentis vel auerſantis. Viuant, qui mihi male volunt, i. e. valeant, res agant ſuas, nec quicquam rei mecum iam habeant. *Cum ſuis viuat valeatq; mœchis*, Catull. Hic ſynonyma ſunt viuere & valere. Valeat cum ſuo commento, cum ſuo Ariſtotele, ἐῤῥέτω eſt apud Theocritum.

Sanguis
- Prop. In vaſis
  - In venis. Huius officina Epar.
  - In arteriis. Hic eſt ex ſiniſtro thalamo cordis. †
- Improp. Extra vaſa. Cruor, vt ſanguinis ἀναφορά, id eſt reiectio, hoc eſt, cruenta exſcreatio.

† (Ille ſanguis, qui ex vena caua ſeu Epatica fertur ad cor, percoquitur magis, & percoctus ex ſiniſtro euectus ventriculo voluitur in arteriis.)

Puto cauam dici venam κατ' ἐξοχὴν propter inſignē cauitatem, quia omnes ve næ alias ſunt cauæ. Illa autem Scaturigo & origo eſt omnium venarum totius corporis, ſiue enaſcatur ex Epate, ſiue ex corde, quod poſterius placet Ariſtoteli, quem excuſat & defendit hic Veſalius.

Sanguinem in vaſis faciunt calidum, vel frigidum, & pronunciant illum facere prudentes, hunc vero ſtultos. Acutum ingenium, ex ſanguine calido, obtuſius è frigido. Seruius Virgilii interpres.

SANGVINEVS.

1. Sanguineum ſanguinis plenum eſt: ideo temperamento à Phyſicis attribuitur, & alii dicuntur ſanguinei, alii phlegmatici, alii cholerici, alii melancholici. Et αἱματικὸς χυμὸς dicitur pro eo quod eſt αἷμα, id eſt, ſanguis, ſeu ſanguinis humor.
2. Sanguineum eſt, quod ex ſanguine ortum eſt, ſic ſunt membra animantis quædam ſanguinea, græce αἱματικά, quædam ſpermatica, id eſt, orta ex ſpermate ſeu ſemine. Sanguinea Ariſtoteli ſunt σπλάγχνα, vt lien, Epar pulmo, renes. Hæc habent αἱματικὴν φύσιν, eo quod ad venarum in[illegible]atus & ramos interiectos ſita ſunt.

Digitized by Google

dice Ariſtotele, qui etiam ſanguinis προχεύματα hæc viſcera nominet. Sed medici hic ab Ariſtotele diſſentiunt. horum ſententia, quæ melior & Exquiſitior videtur Ariſtotelea hoc tenendum. Cum ea, quibus corpus noſtrum deſtituitur, partim à rebus extra hoc poſitis, partim ab iis, quę intra hoc ſunt, oriantur, illud primum genus σπερματικὸν eſt, & eorum, quæ ex ſemine & ſanguine materno ortum ducunt, & corpus hoc modo aliunde accipit.

Quæ membra ſanguinea? Alterum eſt ſanguineum eorum, quæ de alimento oblato & ſanguine, qui ex alimento conficitur, corpus ipſum ſibi intus per certa organa elaborant, non extrinſecus in hoc inſeruntur. Talia ſunt, ſpiritus ſanguis & humores. Sanguinem ſcilicet maternum, quo in vtero infans per vmbilicum alitur, Epar fœtus in chymos conuertit, eo modo, quo poſtea, cum per os alimentum accipitur, de chylo illi conficiuntur, quibus ea, quæ natura de ſeminis materia in corpore finxit & formauit, perficiuntur, aluntur, & ſuſtentantur.

Quæ membra ſpermatica? Sunt igitur membra ſpermatica in corpore, ea, quę membrorum ſeu partium homogenearum nomen apud Medicos habent, qualia ſunt caro viſcerum & inteſtinorum omnium, teſticuli, & cerebri ſubſtantia, venæ, arteriæ, nerui, cutis, membranæ, chordæ, ſeu tendines, ligamenta, cartilagines, oſſa & quę ſunt horum genuina, id eſt, quæ ſunt cognatæ naturæ cum his.

Nota inter partes ſpermaticas & ſanguineas hanc quoque differentiam; quod hæ in corpore poſſunt reparari: illæ contra non poſſunt, cum materiam in corpore nullam amplius habeant.

3. Sanguineum dicitur, quod ſanguinem repræſentat, quod habet aliquid ſanguinei coloris, αἱματοειδής, vt ſanguineus color eſt, qui ſanguinem refert, qualis in roſa, quam è Veneris ſanguine colorem traxiſſe fabulantur Græci. Scaliger exerc. 325. ſect. 10. vbi pro exemplo affert ſanguineum colorem eius, quod pronunciauit, colorum nomina quorundam oſtendere eſſentiam, & quaſi pro differentia ſumi poſſe ad ſpeciem deſcribendam.

4. Sanguineum dicitur, ſeu αἱματώδης cruendum vel cruentatum, ſic accipit alicubi Galenus lib. 1. ad Glauc. Color ſanguinem præ ſe ferens à Dioſcoride lib. 2. vocatur αἱμαλωπίς.

SANVS, SANITAS.

Sanus in commune eſt ab vno proprie & prius animanti conuenit. Hinc ſanitas deſcribitur ſtatus corporis, quo actionibus ſalubriter obeundis illud eſt aptum conſiſtitque in εὐκρασίᾳ & ſalubri διαπλάσει. Seu eſt conſtans certaque qualitas, ex qualitatibus Symmetris, ſeu proportionatis conflata. *Quid ſanitas propriè dicta?*

Sanitas conſiſtit in:
- Bona temperie partium ſimilarium.
- Proba compoſitione organicarum.
- Vtrarumque recta vnitate.

Sic Cicero Tuſcul. 4. Corporis temperatio, cum ea congruunt inter ſe, è quibus conſtamus, ſanitas eſt.

Secundario ſeu Metalepticws attribuitur cibo, medicinæ, vrinæ. Denique menti ſeu animo quoque & orationi.

Hoc ego quotidie de lecto ſurgo precatus:

Chri-

Digitized by Google

Chriſte mihi maneat mens ſana in corpore ſano.

SANCTVS.

Sanctus 1. Proprium Epitheton eſt Dei, qui ab omnibus creaturis ſegregatus eſt.

2. Significat Platoni agenti de ὁσίῳ & δικαίῳ mundum à culpa, quod ad religioſum Dei cultum attinet, Græce ὅσιον.

3. Legitimum & ex puro thoro natum Paul. 1. Corinth. 7. docens matrimonium inter fidelem & infidelem non ſtatim diſſolui, alioqui inquit filii veſtri immundi eſſent, id eſt illegitimi, nunc autem ſancti ſunt, id eſt legitime & honeſte concepti. Sic Ambroſius & Auguſtinus.

SATVRVS.

Quid ſatur ſit, Notum eſt ex eo, Qui ſatur eſt pleno laudat ieiunia ventre. Satura eſt cibi genus ex variis rebus conditum, autore Feſto, vel lanx multis ciborum generibus confetta, vel genus farciminis, vbi paſſa & polenta, & nuclei pinei ex mulſo cõſperſi. Varro, Sextus Pompeius & Iſidor. Vel genus Carminis, in quo multis de rebus coniunctim & confuſe agitur.

Lex Satura quæ multis Legibus aliis conferta eſt, νόμος πολλὰ περιέχων, lex multa continens, id eſt, ſatura dicitur, cùm multa & diuerſa ſimul capita in vnam legem congeruntur. Sic dicta à ſaturitate, id eſt, copia, ſicut lex miſcella à varietate. Oppoſita ei lex ſimplex.

A. Firmianus laudatur cuiuſdam libri hiſtoriarumque per ſaturam, id eſt, Miſcellanea.

Martianus Capella Saturam vocat libros illos ſuos, quibus omnium laudatarum artium explicationem complexus eſt.

Phraſes ſunt aliquid inducere per Saturam vel Satyram, id eſt, inordinate, nullo recto inſtituto, ſed more quodam ſaltantis & ludentis Satyri. Scipio Gentilis lib. 2. Parergωn. cap. 18. Exquirere ſententias per Satyram, id eſt paſſim, nullo ordine, ſummatim, ſeu ſparſim, hinc inde. Scipio Gentilis lib. 2. Parerg. Aliquid paſſim & quaſi per Satyram collectum, id eſt, confuſe, per Satyram tractare aliquid, id eſt, non admodum ordinatim, huic opponitur erudito ordine & via ſeu Methodo.

Saturus color Phyſicis plenior, plenus, conſpicuus, non dilutus color eſt.

SAPIENTIA.

Sapientia vniuerſaliter ſignificat Ariſtoteli habitum compoſitum ex mente & ſcientia eumque principem. Particulariter vero pro arte quauis ſumitur & pro ipſa etiam prudentia, ſic ſapiens Medicus dicitur per ſimilitudinem quandam, quod vt Sapiens omnia rerum prima & anapodeicta principia nouit. Ita etiam Medicus bonus Philoſophus præſidio inſtructus corporis humani quatenus ægrum eſt & ſanum principia & ex his orta deductaque cognita habet, ſic ab Ariſtotele cap. 9.6. de Moribus. σοφὸς τὰ γεωμετρικὰ dicitur & abſolute σοφὸς antiquo more pro Sophiſta atque Philoſopho: primus enim Pythagoras Sapientis appellationem Deo non homini conuenire aſſeruit, ſeque Philoſophum non σοφὸν aut σοφιστὴν dici voluit.

Vniuerſalis itaq; Sapientia in hominẽ nõ

cadit, ſed in Deum tantum. Et tamen ſimilis eſt, quam primam Philoſophiam & Theologiam olim, recentiores Metaphyſicam nominarũt omnium rerum principia cauſaſq; primas, quãtum quidem homini cognoſcere fas eſt, comprehendens. Per Metonymiã ſapientia accipitur pro argumentis ſeu rationibus ſapientiæ. Sic ſapientia dicitur ab Apoſt. 1. Cor. 1. pro argumentis rationis humanæ per ſynecdochen generis pro ſpecie.

Græci quærunt ſapientiam, ſc. ſuam, ſeu argumenta, quæ rationis vi naturali poſſint comprehendere. At Chriſtus crucifixus ibidem vocatur Dei ſapientia per Metonymiam, eo quod omnes Sapientiæ Theſauri in Chriſto ſunt reconditi, hoc eſt quod ſapientiſſimum Dei de Electorum ſalute conſilium nobis cum patefecit, tum etiã exſecutus eſt.

SATISFACERE.

Satisfacere 1. generaliter eſt implere ſeu præſtare ad quod obligati ſumus. Interdum eſt ſoluere. Doct. Vult. in cõm. in Inſtitut.

2. Specialiter eſt tantum facere, quãtum ſatis ſit irato ad vindictam. Aſcon. in Tertiam Verr. In qua ciuitate legatus populi Rom. aliqua ex parte violatus eſt, niſi publice ſatisfactum ſit, ei ciuitati bellum indici atq; inferri ſolet.

Interdum diſtinguitur ſeu diſiungitur ſatisfactio à ſolutione, vt ſoluere intelligatur is, qui pretium numerat: ſatisfacere vero, qui pignus vel expromiſſorem aut fideiuſſorem dat ſeu exhibet. Apud Pompon. L. quod vendidi 19. ff. de contr. empt. Quod vendidi, non aliter fit accipientis, quã ſi aut pretium nobis ſolutum ſit, aut ſatis eo nomine factum.

In Theologia ſatisfactio Chriſti accipitur & pro impletione legis, & pro ſolutione pretii.

In Iure Canonico ſatisfactio Canonica dicitur, quam Canones exigunt, vt quis liberetur ab obligatione & reatu.

SCALA.

Scala in Muſicis eſt clauium & vocum in ſyſtemate coniunctio. Eſtq; regularis, vel irregularis. Regularis quæ voce Mi in claue ♮ regitur. Cantus, cui hæc Scala ſeruit, regularis ſeu canonicus dictꝰ eſt, & initio omiſſo b cognoſcitur, Voces cæterarũ clauium ſunt, A la re ♮ mi C fa mi, D ſol re E la mi F fa G ſol ut. Irregularis ſeu tranſpoſita eſt quæ voce Fa in claue b regitur. Cantus cui hæc ſcala ſeruit irregularis, ſeu tranſpoſitus dictus initio b. præſcripto cognoſcitur. Voces ceterarum clauium ſunt A la mi, B Fa C ſol ut, D la re, E mi, F fa ut, G ſol re.

Scala in doctrina Metaphyſica & prædicamentali accipitur pro ſerie ſuperiorum, in quibus vnum ſummum, mediorum & infimorum. In ſerie entitatis ſummum eſt ens.

In prima Philoſophia eſt Scala ſubiecti principiorum affectionum & ſpecierum.

In ſerie cauſalitatis principia prima ſumma ſunt: In ſerie affectionalitatis, vt hoc verbo vtar, propriæ affectiones ſunt ſummæ.

In Scala categorica genus generaliſſimum ſummum eſt, quod ab Ente tranſcenditur: ſubalterna, media: infimum & ſtrictiſſimum, ſingulare.

Canon.

Genus eſt eiuſdem Scalæ prædicamentalis, cum ſibi ſubiectis ſpeciebus, id eſt eiuſdem ordinis & ſeriei. Eadem metaphora dicitur in politicis Scala cognationis.

SCE-

Digitized by Google

SCELVS.

Sunt qui ſcelus 1. Proprie cædis crimen eſſe velint, vt ſcelus dictum ſit quaſi σκελετόν.

Adducunt huc Sueton. in Claud. cap. 1. Supremum diem obiit morbo in æſtiuis caſtris, quæ ex eo ſcelerata ſunt appellata, intellige propter obitam ibi mortem. Sic vicus Romæ ſceleratus dictus eſt ab iacente ibi occiſo Rege Seruio: Scelerata porta ab exitu Fabiorum, qui cæſi omnes. Romana Arena ſcelerata dicta eſt, vbi gladiatorum ſanguis fundebatur. Campus ſceleratus dictus prope portam Collinam, vbi Veſtales viuæ infodiebantur.

2. Traduci ad atrox facinus, quod atrocitate ſua fuſum cruorem ſeu cædem imitatur. Sed ego ſum in ea ſententia, proprie Scelus ſignificare magnum & atrox facinus, vt eſt homicidium, inceſtus: κατ᾽ ἐξοχὴν vero ſignificare cædem. Huic ſententiæ ſubſeruit locus Liuii libr. 8. de Minutia Veſtali. Facto iudicio viua ſub terra ad portam Collinam dextra via ſtratam defoſſa ſcelerato Campo: Credo ab inceſto id ei loco nomen factum. Sed hoc etymon Iohan. Ludo. de la Cerd. nauſeam mouet, vt qui ſtatuat ſceleratum locum dici à cædibus ibi factis.

Scelus pro quaſi ſcelere ſeu quaſi cæde eſt apud Martialem lib. 1. Epigram. 19. Scelus eſt iugulare falernum, quod hodie frequentiſſimum eſt.

SCENOGRAPHIA.

Σκηνογραφία ſeu σκηνογραφικὴ eſt pars Opticæ, quæ inueſtigat, quomodo ædificationum imagines pingere conueniat, & oſtendit, quomodo fieri poſſit, vt quæ in imaginibus apparent, non videantur inconcinna vel deformia, propter diſtantias & altitudines partium, quæ deſignatæ ſunt. (Sicidem ſæpe ſunt Chymiatria & Chymiatrice.) Vtitur Scenographica theorematis Opticis, iiſque quaſi ὑπάλληλος eſt.

Poteſt & ſic definiri: Scenographia ſeu σκηνογραφικὴ eſt ea pars opticæ, quæ res aſpectabiles ita vt obtutui noſtro ſeſe conſpiciendas offerunt, rurſum in alia re expreſſas exhibet. Sic dicta à Scenarum picturis: vnde origo eius eſſe videtur. Eſt igitur τῆς σκηνῶν γραφή.

Scopus eſt (qui è definitione facile intelligitur) figuram rei cuiuſpiam viſam ita vt apparet in plano propoſito delineare & depingere.

Planum propoſitum eſt id, in quo figura oblata eſt delineanda: quod quidem ſuper horizontem ad perpendiculum erectum imaginandum eſt: vt paries, tabula ſeu abacus.

Vtilis eſt inprimis ad mechanicam & architecturam. Nec abſque ea ars pictoria cognoſci poteſt.

Eſtque in ea conſideratio aut punctorum, aut linearum aut figurarum, ſiue eæ ſint planæ, ſiue ſolidæ.

In conſideratione figurarum planarum Scenographicarum prior eſt Ichnographia.

Ichnographia eſt delineatio aut figurarum planarum, aut communium ſectionum, quas efficiunt planum horizontis communis, eæque ſuperficies, quæ per lineamenta corporum delineandorum traiectæ, horizonti ad perpendiculum inſiſtunt. Vulgo vocatur fundamentum, der Grundt/ aut ductus fundamenti Grundtriß / aut poſitio fundamenti die Grundtlegung. Hinc eſt Scenograph⁹. De reliquis Fridericus Commandinus videatur.

SCIENTIA.

Scientia duobus modis accipitur: Proprie

Digitized by Google

pro eo habitu, quem per demonſtrationem acquirimus. Sic accipit Ariſt. lib. 6. Ethic. c. 3. Demonſtratio requirit materiam ſubiectam eodem ſe modo ſemper habentem, materiam ex qua principia, hoc eſt, tales propoſitiones, quæ cauſas concluſionis proximas & æternas contineat. Scientia, inquit Themiſtius, eſt notitia per demonſtrationem acquiſita.

Improprie accipitur pro quibuſuis aliis habitibus intellectiuis. Hoc tamen intereſt, quod quando proprie ſumitur, abſolute ſcientia vocatur: quando vero improprie, additur id, cuius eſt Scientia. Sic lib. 6. c. 7. de Sapientia inquit Ariſtoteles. ὥσπερ κεφαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων. Et ibidem Prudentiam vocat ſcientiam Politicam. Pari ratione Intelligentia (νοῦς) poſſet appellari ſcientia principiorum. Frequenter authores Scientiam pro arte ponunt (improprie.) Sic Medicina à Galeno Scientia dicitur: Sic & Ars (quæ vox alias pro habitu ποιητικοῦ ſeu μηχανικοῦ, vel effectu quodam ipſius habitus, vel viua voce, vel ſcripto rem ipſam docentis ſumitur) nonnunquam improprie pro ſcientia vſurpatur. Improprie inquam; quia in ſcientiis & ſubiectum conſtans eſt, & cognitio perfecta: in artibus vero nec ſubiectum ſemper eodem modo ſe habet, ſed vt plurimum tantum, neque demonſtrationes vbique afferri poſſunt perpetuæ veritatis, vt Theod. Zuinger. ait in Schol. in 3. Ethic. cap. 5. Scimus quatuor; Rem eſſe, Quid ſit res, Talem rei effectum eſſe, ſeu ita rem ſe habere, & cur ita ſe res habeat: quibus totidem reſpondent quæſtiones, An ſit, Quid ſit, An ita ſit, Cur ita ſit. Ariſt. 2. analyt. poſt. τὸ ὅτι, τὸ διότι, εἰ ἔστι, τί ἐστι. Scire τὸ ὅτι non eſt ſcire rem eſſe, ſed ita rem ſe habere, verbi cauſa ſolem deficere, Mundum eſt conditum: Scire autem rem eſſe reſpondet quæſtioni εἰ ἔστι, id eſt, an Res ſit ſimpliciter, quæ longe alia eſt eſt à quæſtione ὅτι. Dionyſ. Lambinus contra verſionem Perionii in lib. 1. Ethicor. cap. 3. Iam hæc loquẽdi forma, Quærere ὅτι, vel quæſtio ὅτι, nata eſt à Græcorum loquendi conſuetudine. Cum enim ſignificabant ſe ſcire rei alicuius effectum, verbi cauſa, Lunam deficere, dicebant ſe ſcire ὅτι ἔστι, id eſt, rem ita ſe habere, quod Latini Philoſophi barbare loquentes verterunt, ſcire quia eſt vel quod eſt. Itaque quærere τὸ ὅτι, quod vulgo vocant in Scholis quærere quia, eſt quærere de effectu rei. Iccirco dixit Ariſtoteles primo libro ſapientiæ ἐμπείρους (vſu peritos) τὸ ὅτι μὲν εἰδέναι, διότι δ' οὐκ εἰδέναι. Scire τὸ ὅτι, exempli cauſa ſcire hanc radicem eſſe ad hoc vulnus ſanandum vtilem, cur ſit vtilis autem, neſcire. Scire eſt ſpeciem & rationem ſcibilis in ſe continere, eſtque ſimpliciter, vel ſecundum quid ſcire, vel per ſe, vel ſecundum accidens ſcire; vel potentia vel actu ſcire; vel vti, vel vti poſſe ſcientia: Aliud eſt habere ſcientiam, & non vti, aliud eam exercere. Ariſtot. Magn. Moral. 2. c. 7. & 7. Ethic. ad Nicom. c. 7. Scientiæ aliæ ſunt ſpeculatiuæ, vt Mathematica, Phyſica & Metaphyſica. Hæ ſunt propter ſe ipſas: aliæ Practicæ: Hæ ſunt propter opus. Tho. Aq. in 1. de anima l. 1. text. 1. Auerroes addit ad has artes dirigentes ad illas ſeu auxiliantes illis, vt Logicas.

Albert. Magn. Scientiam ait dici quatuor modis. Primo Scientia largiſſime eſt comprehenſio rei per cauſam, qua poteſt quocunq; modo concludi. Ita ſciuntur contingentia ad vtrumlibet. Secundo eſt comprehenſio veritatis rei, per ea, quæ contingunt frequenter, & ita contingens actu ſcitur. Tertio eſt comprehenſio veritatis vno modo & immutabiliter ſe habentiũ. Et ſic principia & demonſtratiuæ concluſiones ſciun-

Digitized by Google

ſciuntur. Quarto eſt comprehẽſio veritatis vno modo ſe habentis & immutabilis per acceptionem alterius prioris, à quo habet ſuam veritatem, quomodo definitur ſcire. 1. Poſteriorum: Hæc maxime proprie dicta ſimplex & abſoluta Scientia eſt, quæ emanat per ſe è principiis fidem facientibus.

Exquiſitæ ſeu ἀκριβεῖς ſcientię dicuntur, quarum res ſubiectæ ita ſecretæ ſunt, vt nihil vel parum admiſtum habeant alieni (quod nihil pertinet ad ἰδέαι ſinceri εἴδους) propter quod aliter habere ſe poſſint, quam habeant ratione veritatis. Exquiſitarum ſunt gradus. Nam prima Philoſophia ſeu ſapientia, ſcientia dicitur exquiſitiſſima & eminentiſſima, ἐπιστήμη ἀκριβεστάτη, ſcientię ſumma perfectio. Itaq; res ſpeciesque illæ ſoli menti ſunt conſpicuæ.

Exquiſitæ poſt exquiſitiſſimam, quæ τῶν μάλιστα καθόλου contemplatrix eſt, ſunt Mathematicæ diſciplinæ. Eæque ſuperiores ac ſimplices ſunt, vel inferiores & miſtæ. Simplices quæ conſiderant ὄντα ἐξ ἀφαιρέσεως Arithmetica & Geometria. Arithmetica eſt abſtractior puriorq;, quam Geometria. (ideoq; ἀκριβεστέρα Ariſtoteli.) Habet enim ſubiectum compoſitum ex ἐλαττόνων, ex vnitatibus, quibus numeri ſunt diuidui. Vnitas autem arithmetica ſecreta fere ab omni ſenſili ſubiecto intelligitur. Geometria compoſitior eſt, quia excepto corpore, quod nimium abſtractum dicitur ratione corporis Phyſici, alię ſpecies intelliguntur, ſubiectorum tanquã priuationes quæ dant eſſe, quę aut στερήσεις ſunt, ſine ſubiecto definiri nequeũt. Mixtæ ſeu miſti generis, quæ principia aſſumunt Phyſica, vel quæ partim Phyſicæ, partim Mathematicæ eſſe videntur. Nam habent ſubiectum compoſitum vel affectum qualitate aliqua ſenſili, vt Muſica, Optica, Tectonica, Muſica, vt numerorum particeps eſt, requirit rationes demõſtrationum ſuarũ, ex Arithmeticis quatenus naturaliũ particeps, Phyſica eius ſunt principia. Dicuntur alias Math. cõpoſitæ.

Minus exquiſitæ dicuntur, in quibus non eſt vbiq; veritatis exquiſitio, ſeu ad tenue limatio ac perpetuitas: vt Minus exquiſitæ ob ἀοριστίαν materiæ & ſubiectorum ſunt Phyſica & Practica Philoſophia. Phyſica conſiderat εἴδη ſeu orta ex προσθέσεως, id eſt, ſpecies cum materia naturali concretas. Harũ cauſæ etſi ſint neceſſariæ & immutabiles, tamen effectus ita neceſſarii non ſunt, ſed plerunq; contingẽtes, quia propter materiam, quę ſubiicitur δυνάμει ἀντιφάσεως reliquarum cauſarum vis & efficacia impediri poſſit. Hinc Ariſtot. 2. Phyſ. In Phyſicis, inquit, ἀεὶ οὕτως ἂν μή τι ἐμποδίζῃ, ſemper ſic, niſi quid impediat. Practica Philoſophia, vt Politica occupata eſt in πράξεσιν, quarũ valde magna eſt varietas. Itaque Phyſica perfectior eſt & exquiſitior ſcientia, quam hæc:

Scientia igitur eſt ex conſideratione ὄντων
- Vniuerſalis, quæ conſiderat ſimpliciter ὄντα, ſeu ὂν ᾗ ὄν. Prima Philoſophia.
- Particularis quę conſiderat ὄντα definita, id eſt, vt ſunt in ſubiecto quodam diuiduo.
  - Theorica
    - Matheſis, vt ſunt in ſubiecto diuiduo ſecundũ quantitatem τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως.
    - Phyſica: vt ſunt in corpore mobili τὰ ἐκ προσθέσεως.
  - Practica, vt ſunt hominis Politici & actionum humanarum.

Digitized by Google

Scientia Dei { Simplicis intelligentiæ Naturalis & neceſſaria, qua Deus cognoſcit omnia poſſibilia.
Viſionis libera, qua cognoſcit omnia præterita, præſentia, futura.

Thom. q. 4. art. 9.

Scientia Dei { Abſoluta poſſibilium, Naturalis mere.
Conditionata Futurorum { Abſolute. Libera
Sub conditione, media

Naturalis] qua Deus ab æterno neceſſario & naturaliter ante omne liberum decretum cognoſcit res omnes poſſibiles.

Libera.] qua poſt decretum ſuæ voluntatis abſolute & determinate cognoſcit omnes res futuras, hac Deus potuiſſet non cognoſcere futura, ſi nimirum ſtatuiſſet eas non producere.

Media] Qua ab æterno ſub conditione cognouit, quid pro ſua libertate homines & angeli facturi eſſent, ſi cum his vel illis circumſtantiis in tali, vel tali ordine rerum collocarentur. Hac ſcientia Deus potuiſſet non præſcire ea, quæ Angeli & homines reuera facturi ſunt, ſi pro ſua libertate non fuiſſent eu facturi, ſed aliquid aliud. Molina q. 14. art. 13. diſp. 17.

Porro ſciẽtia Dei infinita eſt, Quæris cur? Quia extendit ſe ad omnia intelligibilia & ad creaturas omnes poſſibiles. Poſſibiles res dicuntur, quę habent eſſe poſſibile ſeu in potentia. Hoc eſſe poſſibile poteſt dici reale non actu, ſed potentia, actu tamen poteſt cognoſci.

Scientia { Simpliciter. Sapientum.
Secundum accidens. Modo ſophiſtico cap. 2. lib. 1. poſt. ſophiſtarum.

Hic enim non ex ipſa rerum natura, ſed ex accidentibus & extraneis ſcientiam rerum venabantur.

Extrem.	Medium inter hæc.	Extremum
Perfecta ſcientia.	Cõfuſa & potentialis cognitio, ex qua acquiritur perfecta.	Perfecta ignorantia.
Extr.	Medium inter hæc	Extrem.
Ens perfectum.	Ens poteſtate, è quo fit Ens perfectum.	Purum, nihil.

Sciẽtia potẽtialis in ſuis principiis opponitur ſciẽtiæ perfectæ à Zabar. Eſt aũt ſcientia potẽtialis, à qua ad perfectam ſcientiam tranſitus datur, vt à potentia ad actum. In propoſitione maiore quę preexiſtit & reſpõdet materiæ, cõcluſio in ea latens præcognoſcitur & dum maior actu prænoſcitur concluſio cognoſcitur poteſtate. Aſſumptio eſt tanquam agens proximum: adiecta cum propoſitioni trahit concluſionẽ de poteſtate ad actum ſeu perfectionem & de cognita poteſtate facit actu cognitam.

Scientia { κατὰ μέρος quæ eſt aliquorum particularium theorematum.
Tota, quæ eſt aggregatum multorum particularium theorematum.

Scientia Diuina.

Scientiale eſt habẽs cauſæ cognitionem ſeu demonſtrationẽ, vt alia eſt Aſtrologia vulgaris, vt nautica & ruſtica. Alia

Scien-

Digitized by Google

Scientialis, id eſt quæ eſt ſciētia habēs cognitionem cauſæ, ſeu per cauſas demonſtrans: ſic Muſica ſcientia eſt (ſpeculatiua) vel ars (operatrix) intelligē muſicam vocalē, vide Zabar. in li. 1. poſt. analyt. ad contextum 100. pag. 90.

SCRIBO γράφω.

Primo eſt literas pingo, duco lineam, ita eſt Grammaticorum, Pictorum, Geometrarum, vt cum in papyro noſtrate (quæ ex contuſis fit linteis) vel tabula exaro aliquid aut pugillaribus.

Secundo literis mando, prodo ſeu trado.

Tertio eſt ſoluta ſeu libera oratione aliquid ſcribo, vt hiſtoric. & opponitur τῷ ποιεῖν, quod poetæ eſt, id eſt, fingo carmen. Nam poetæ, præter λέξιν, & τάξιν conuenientem, conuenit, & proprie eſt fictio, teſte Ariſtotele in poetica, ita accipit Iſocrates ad Nicomachum.

Quarto politici accipiunt pro rogationem ferre, ψήφισμα ſciſcendum ferre: τὴν γραφὴν τίθεσθαι, vt loquitur Plato ſcriptura ponere.

Termini ſcriptionis duo ſunt: Terminus à quo, & Terminus ad quem. Hi diſponuntur vel ſecundum longitudinem vel ſecundum latitudinem (κατὰ μῆκος, vel κατὰ πλάτος.

Secundum latitudinem vel à dextro latere in ſiniſtrum, motum primum ſeu primi mobilis ab oriente in occidentē æmulando, qui ſcribendi modus Hebræis & Ægyptiis teſte Herodoto lib. ſecund. vſitatus eſt. Vel à ſiniſtro in dextrum, qui motum Planetarum videtur imitari à Græcis & Latinis introductus, ſecundum Longitudinem vero à ſummo ad infimum, & hinc rurſus aſcendendo & deſcendendo veluti per ſpiras, quales Sol annuo motu per Zodiacum facere dicitur. Hunc ſcribendi modum rítumque Gothos veteres in vetuſtiſſimis ſaxis, quæ etiamnum extent, obſeruaſſe ſcribit. Olaus Magnus in Hiſtoria ſeptentrionalium.

SCRVPVLVM.

Scrupulum dictum eſt à ſcrupo, id eſt lapillo, ludere ſcrupis eſt ludere lapillis. Hinc ſcrupulus: Quæ vox metaphorice ſignificat dubitationem vel difficultatem translatione ſumpta inde, quod lapilli in pedum calceos iniecti ſunt nobis infeſti & moleſti: Barbari dicunt nobis ægre faciant: quibus cum caue loquaris. In ponderibus Scrupulum viceſima quarta pars eſt vnciæ, Budæus lib. 1. de aſſe. Sic dicitur Argenti ſcrupulum. In menſuris eſt centenum pedum.

Tropice accipitur pro quouis minuto. Sic ſcrupuloſius ſcrutari eſt minutius ſcrutari omnia Quintil. & Differentia ſcrupularis Plinio idem eſt, quod minuta, genauw geſuchet. Alias ſcrupuloſa Quintiliano.

Aliud eſt ſcrupulum, vt cum dicitur vncia vna pars libræ diuiditur in viginti quatuor ſcrupula, in obolos 48. Gulielmus Philander Caſtilionenſis in Epitome de ponderibus & menſuris Romanorum.

Scrupulum primum eſt vnius gradus partis horæ aut cuiuslibet integri ſexageſima particula. Hoc in ſexaginta ſecunda propagatur. Scrupulum ſecundum in ſexaginta tertia.

Primum $\frac{1}{60}$. id eſt vna ſexageſima pars.

Secundum $\frac{1}{3600}$ per ſexagenariam multiplicationem.

Scrupulum Tertium $\frac{1}{216000}$.

Reductitie.

Reductitie à Scholaſticis ponitur pro indirecte per aliud analogice, improprie per accidens, vt reductitie cauſare, ei opponitur cauſare directe & per ſe. Vide Fonſec. l. 5. 1. phil. c. 2. quæſt. 11. ſ3. & 4. Mouēs reductitie ſeu improprie ſeu metaphorice eſt obiectiue alliciens: nō vere efficiens: Nōnullis Deꝰ non ponitur in prædicamentis reductitie ad illa .n. non reducitur, ſed participatiue, vt qui ab illis participetur, ſeu tāquam cauſa in ſuis effectis, Pater & Chriſtus à patribus Græcis dicuntur συνκτίζειν & συνάρχειν vna creare & vna regnare. Reductitie conſideratione Logica ſunt cauſæ ſociæ, hoc eſt vna operantes (Barbari dicunt coagentes) & tamen οὕτως ſunt vna cauſa. Pater meꝰ hactenus operatur, & ego operor Ioh. 5. vt: nō pugnant inter ſe Pater, Filius & Sp. S. ſunt *tres res* (ſubſiſtentes) *notionaliter* ſeu perſonaliter, & ſunt vna res eſſentialiter Auguſtin. l. 1. de doctr. Chriſt. c. 2. quem Scotꝰ hic ſequitur, & Luth. in 1. capit. Geneſ. explic. & alii Theologi, nec ii quidē cōtemptiſſimi.

LITERA
S.

SACRA *Fames Auri.*

Coniectura eſt minime ridēda, quod Virgilius Auri ſacram famem dixerit pro ingente ſeu magna imitatione Græcorū, vt Plutarchi & aliorū, quib. interdum ἱερὸν eſt μέγα, ideſt, magnum; ſicut ἱερὰ in Græca lingua ſignificat interdum maiorem & tutiorem ancoram (latini hic dicunt Sacram ancorā) Ita Sacri tripodes fuerint magni. Huic ſententiæ fauent Codrus & Iacobus Spiegelius Seleſtanus in enarratione σταυροστίχου Iohannis Franciſci Pici Mirandulæ Domini & Cōcordiæ Comitis. Paria igitur ſunt Auri ſacra fames, & Auri infrenis amor.

Sæpe, πολλάκις.

Numeri proprie eſt, non temporis. Quoties hic fuiſti? Sæpe Sæpe fui hoc die Caſſellis. Accipitur pro eo quod eſt vt plurimum, & opponitur τῷ Raro & ſemper. Ariſtoteles cum dicit Eclipſin fieri ſæpe, dictionē ſæpe accipit in ſenſu non affirmatiuo (pro τῷ vt plurimū ἐπὶ τὸ πλεῖστον) ſed tantum in ſenſu negatiuo pro eo, quod eſt Non ſemper. Nullum hic alium ſenſum habet quam negationem ſempiternitatis.

Eclipſis non fit raro ſimpliciter, ſed ex omni parte, quia ratione tantum Subiecti raro fit. Sed ſemper ratione cauſæ cum in actu poſita eſt. Itaque Eclipſis quæ eueniet, eſt ἐσόμενον, non μέλλον, Vid. libr 2. de Neceſſariis propoſ. cap. 17. Zabarellæ. & Schegkium in organum Ariſtotelis.

Vſus.

Hinc iudicari poteſt de Quæſtione, Quomodo Eclipſis fiat raro, quomodo ſēp & neceſſario, quomodo ſæpe? Exēplo eſt eclipſis. Accidētia per ſe quę ſuis ſubiectis nō ſemp inhærēt ſemper inhærere dicuntur κατά τι, nempe dum externa cauſa reſpicitur. Vid. Zabarell. l. 2. de propoſ. neceſſ. cap. 16.

SALTEM *ἐλαττοτικῶς ſignificans.*

Ad minimum & minimum Cicer. Barbari dicunt Ad minus. Clauius dicit Pauciſſimus

ciſſimus lib.5.Euclidis Geometriæ pag. 255. id quod obſeruatu eſt dignum. Proportio in tribus Saltem terminis pauciſſimis conſiſtit, id eſt, in tribus Saltem terminis, in tribus minimum terminis. Terminus enim medius in continua proportione bis ſumitur, cum ſit conſequens vnius proportionis & antecedens alterius terminus. Caue dicas cum præcocibus ſcriptoribus Saltem pro duntaxat. Non dicendum: Vnus ſaltem Deus eſt, pro tantum.

Theod.Zuingerus in Eth. Qualiſcunque finis ſit ſiue actio, ſiue opus, bonus eſt, aut ſaltem bonus eſſe videtur. Hic nõ recte diceretur Duntaxat, Solum.

At etiam ſignificat ἐλλειπτικῶς nonnunquam, id eſt quod minus eſt. Cic. pro Flacco: ſi non propinquitatis, at ætatis ſuæ: ſi non hominis: at humanitatis ratione haberet. Tales particulæ à græcis dicũtur coniunctiones Elattoticæ.

Salutem dicere, χαίρειν.

Salutem dicere literis eſt deſerere literas ſeu ſtudia, literas valere iubere.

Titius Muſis ſalute dicta (literis valere iuſſis) in militiam profectus eſt. Sic, viuite, ſæpe eſt valedicentis vel auerſantis. Viuant, qui mihi male volunt, i.e. valeant, res agant ſuas, nec quicquam rei mecum iam habeant. *Cum ſuis viuat valeatq; mœchis*, Catull. Hic ſynonyma ſunt viuere & valere. Valeat cum ſuo commento, cum ſuo Ariſtotele, ἐῤῥέτω eſt apud Theocritum.

Sanguis
- Prop. In vaſis
  - In venis. Huius officina Epar.
  - In arteriis. Hic eſt ex ſiniſtro thalamo cordis. †
- Improp. Extra vaſa. Cruor, vt ſanguinis ἀναφορά, id eſt reiectio, hoc eſt, cruenta exſcreatio.

† (Ille ſanguis, qui ex vena caua ſeu Epatica fertur ad cor, percoquitur magis., & percoctus ex ſiniſtro euectus ventriculo voluitur in arteriis.)

Puto cauam dici venam κατ' ἐξοχὴν propter inſignẽ cauitatem, quia omnes venæ alias ſunt cauæ. Illa autem Scaturigo & origo eſt omnium venarum totius corporis, ſiue enaſcatur ex Epate, ſiue ex corde, quod poſterius placet Ariſtoteli, quem excuſat & defendit hic Veſalius.

Sanguinem in vaſis faciunt calidum, vel frigidum, & pronunciant illum facere prudentes, hunc vero ſtultos. Acutum ingenium, ex ſanguine calido., obtuſius è frigido. Seruius Virgilii interpres.

SANGVINEVS.

1. Sanguineum ſanguinis plenum eſt: ideo temperamento à Phyſicis attribuitur, & alii dicuntur ſanguinei, alii phlegmatici, alii cholerici, alii melancholici. Et αἱματικὸς χυμὸς dicitur pro eo quod eſt αἷμα, id eſt, ſanguis, ſeu ſanguinis humor.

2. Sanguineum eſt, quod ex ſanguine ortum eſt, ſic ſunt membra animantis quædam ſanguinea, græce αἱματικὰ, quædam ſpermatica, id eſt, orta ex ſpermate ſeu ſemine. Sanguinea Ariſtoteli ſunt σπλάγχνα, vt lien, Epar pulmo, renes. Hæc habent [illegible] κὴν φύσιν, eo quod ad venarum inc[illegible]tus & ramos interiectos ſita ſunt.

dice Ariſtotele, qui etiam ſanguinis προχεύματα hæc viſcera nominet. Sed medici hic ab Ariſtotele diſſentiunt. horum ſententia, quæ melior & Exquiſitior videtur Ariſtotelea hoc tenendum. Cum ea, quibus corpus noſtrum deſtituitur, partim à rebus extra hoc poſitis, partim ab iis, quę intra hoc ſunt, oriantur, illud primum genus σπερματικὸν eſt, & eorum, quæ ex ſemine & ſanguine materno ortum ducunt, & corpus hoc modo aliunde accipit.

Quæ membra ſanguinea? Alterum eſt ſanguineum eorum, quæ de alimento oblato & ſanguine, qui ex alimento conficitur, corpus ipſum ſibi intus per certa organa elaborant, non extrinſecus in hoc inſeruntur. Talia ſunt, ſpiritus ſanguis & humores. Sanguinem ſcilicet maternum, quo in vtero infans per vmbilicum alitur, Epar fœtus in chymos conuertit, eo modo, quo poſtea, cum per os alimentum accipitur, de chylo illi conficiuntur, quibus ea, quæ natura de ſeminis materia in corpore finxit & formauit, perficiuntur, aluntur, & ſuſtentantur.

Quæ membra ſpermatica? Sunt igitur membra ſpermatica in corpore, ea, quę membrorum ſeu partium homogenearum nomen apud Medicos habent, qualia ſunt caro viſcerum & inteſtinorum omnium, teſticuli, & cerebri ſubſtantia, venæ, arteriæ, nerui, cutis, membranæ, chordæ, ſeu tendines, ligamenta, cartilagines, oſſa & quę ſunt horum genuina, id eſt, quæ ſunt cognatæ naturæ cum his.

Nota inter partes ſpermaticas & ſanguineas hanc quoque differentiam; quod hæ in corpore poſſunt reparari: illæ contra non poſſunt, cum materiam in corpore nullam amplius habeant.

3. Sanguineum dicitur, quod ſanguinem repræſentat, quod habet aliquid ſanguinei coloris, αἱματοειδὲς, vt ſanguineus color eſt, qui ſanguinem refert, qualis in roſa, quam è Veneris ſanguine colorem traxiſſe fabulantur Græci. Scaliger exerc. 325. ſect. 10. vbi pro exemplo affert ſanguineum colorem eius, quod pronunciauit, colorum nomina quorundam oſtendere eſſentiam, & quaſi pro differentia ſumi poſſe ad ſpeciem deſcribendam.

4. Sanguineum dicitur, ſeu αἱματῶδες cruendum vel cruentatum, ſic accipit alicubi Galenus lib. 1. ad Glauc. Color ſanguinem præ ſe ferens à Dioſcoride lib. 2. vocatur αἱμαλωπὶς.

SANVS, SANITAS.

Sanus in commune eſt ab vno proprie & prius animanti conuenit. Hinc ſanitas deſcribitur ſtatus corporis, quo actionibus ſalubriter obeundis illud eſt aptum conſiſtitque in εὐκρασίᾳ & ſalubri διαπλάσει. Seu eſt conſtans certaque qualitas, ex qualitatibus Symmetris, ſeu proportionatis conflata. *Quid ſanitas propriè dicta?*

Sanitas conſiſtit in:
- Bona temperie partium ſimilarium.
- Proba compoſitione organicarum.
- Vtrarumque recta vnitate.

Sic Cicero Tuſcul. 4. Corporis temperatio, cum ea congruunt inter ſe, è quibus conſtamus, ſanitas eſt.

Secundario ſeu Metalepticωs attribuitur cibo, medicinæ, vrinæ. Denique menti ſeu animo quoque & orationi.

Hoc ego quotidie de lecto ſurgo precatus:

Chri-

Digitized by Google

Chriſte mihi maneat mens ſana in corpore ſano.

SANCTVS.

Sanctus 1. Proprium Epitheton eſt Dei, qui ab omnibus creaturis ſegregatus eſt.

2. Significat Platoni agenti de ὁσίῳ & ἁγίῳ mundum à culpa, quod ad religioſum Dei cultum attinet, Græce ὅσιον.

3. Legitimum & ex puro thoro natum Paul. 1. Corinth. 7. docens matrimonium inter fidelem & infidelem non ſtatim diſſolui, alioqui inquit filii veſtri immundi eſſent, id eſt illegitimi, nunc autem ſancti ſunt, id eſt legitime & honeſte concepti. Sic Ambroſius & Auguſtinus.

SATVRVS.

Quid ſatur ſit, Notum eſt ex eo, Qui ſatur eſt pleno laudat ieiunia ventre. Satura eſt cibi genus ex variis rebus conditum, autore Feſto, vel lanx multis ciborum generibus confetta, vel genus farciminis, vbi paſſa & polenta, & nuclei pinei ex mulſo cōſperſi. Varro, Sextus Pompeius & Iſidor. Vel genus Carminis, in quo multis de rebus coniunctim & confuſe agitur.

Lex Satura quæ multis Legibus aliis conferta eſt, νόμος πολλὰ περιέχων, lex multa continens, id eſt, ſatura dicitur, cùm multa & diuerſa ſimul capita in vnam legem congeruntur. Sic dicta à ſaturitate, id eſt, copia, ſicut lex miſcella à varietate. Oppoſita ei lex ſimplex.

A. Firmianus laudatur cuiuſdam libri hiſtoriarumque per ſaturam, id eſt, Miſcellanea.

Martianus Capella Saturam vocat libros illos ſuos, quibus omnium laudatarum artium explicationem complexus eſt.

Phraſes ſunt aliquid inducere per Saturam vel Satyram, id eſt, inordinate, nullo recto inſtituto, ſed more quodam ſaltantis & ludentis Satyri. Scipio Gentilis lib. 2. Parergωn. cap. 18. Exquirere ſententias per Satyram, id eſt paſſim, nullo ordine, ſummatim, ſeu ſparſim, hinc inde. Scipio Gentilis lib. 2. Parerg. Aliquid paſſim & quaſi per Satyram collectum, id eſt, confuſe, per Satyram tractare aliquid, id eſt, non admodum ordinatim, huic opponitur erudito ordine & via ſeu Methodo.

Saturus color Phyſicis plenior, plenus, conſpicuus, non dilutus color eſt.

SAPIENTIA.

Sapientia vniuerſaliter ſignificat Ariſtoteli habitum compoſitum ex mente & ſcientia eumque principem. Particulariter vero pro arte quauis ſumitur & pro ipſa etiam prudentia, ſic ſapiens Medicus dicitur per ſimilitudinem quandam, quod vt Sapiens omnia rerum prima & anapodicta principia nouit. Ita etiam Medicus bonus Philoſophus præſidio inſtructus corporis humani quatenus ægrum eſt & ſanum principia & ex his orta deductaque cognita habet, ſic ab Ariſtotele cap. 9. 6. de Moribus. Σοφὸς τὰ γεωμετρικὰ dicitur & abſolute Σοφὸς antiquo more pro Sophiſta atque Philoſopho: primus enim Pythagoras Sapientis appellationem Deo non homini conuenire aſſeruit, ſeque Philoſophum non Σοφὸν aut Σοφιςὴν dici voluit.

Vniuerſalis itaq; Sapientia in hominē nō

cadit, ſed in Deum tantum. Et tamen ſimilis eſt, quam primam Philoſophiam & Theologiam olim, recentiores Metaphyſicam nominarũt omnium rerum principia cauſaſq; primas, quãtum quidem homini cognoſcere fas eſt, comprehendens. Per Metonymiã ſapientia accipitur pro argumentis ſeu rationibus ſapientiæ. Sic ſapientia dicitur ab Apoſt. 1. Cor. 1. pro argumentis rationis humanæ per ſynecdochen generis pro ſpecie.

Græci quærunt ſapientiam, ſc. ſuam, ſeu argumenta, quæ rationis vi naturali poſſint comprehendere. At Chriſtus crucifixus ibidem vocatur Dei ſapientia per Metonymiam, eo quod omnes Sapientiæ Theſauri in Chriſto ſunt reconditi, hoc eſt quod ſapientiſſimum Dei de Electorum ſalute conſilium nobis cum patefecit, tum etiã exſecutus eſt.

SATISFACERE.

Satisfacere 1. generaliter eſt implere ſeu præſtare ad quod obligati ſumus. Interdum eſt ſoluere. Doct. Vult. in cõm. in Inſtitut.

2. Specialiter eſt tantum facere, quãtum ſatis ſit irato ad vindictam. Aſcon. in Tertiam Verr. In qua ciuitate legatus populi Rom. aliqua ex parte violatus eſt, niſi publice ſatisfactum ſit, ei ciuitati bellum indici atq; inferri ſolet.

Interdum diſtinguitur ſeu diſiungitur ſatisfactio à ſolutione, vt ſoluere intelligatur is, qui pretium numerat: ſatisfacere vero, qui pignus vel expromiſſorem aut fideiuſſorem dat ſeu exhibet. Apud Pompon. L. quod vendidi 19. ff. de contr. empt. Quod vendidi, non aliter fit accipientis, quã ſi aut pretium nobis ſolutum ſit, aut ſatis eo nomine factum.

In Theologia ſatisfactio Chriſti accipitur & pro impletione legis, & pro ſolutione pretii.

In Iure Canonico ſatisfactio Canonica dicitur, quam Canones exigunt, vt quis liberetur ab obligatione & reatu.

SCALA.

Scala in Muſicis eſt clauium & vocum in ſyſtemate coniunctio. Eſtq; regularis, vel irregularis. Regularis quæ voce Mi in claue ♮ regitur. Cantus, cui hæc Scala ſeruit, regularis ſeu canonicus dict⁹ eſt, & initio omiſſo b cognoſcitur, Voces cæterarũ clauium ſunt, A la re ♮ mi C fa mi, D ſol re E la mi F fa G ſol ut. Irregularis ſeu tranſpoſita eſt quæ voce Fa in claue b regitur. Cantus cui hæc ſcala ſeruit irregularis, ſeu tranſpoſitus dictus initio b. præſcripto cognoſcitur. Voces ceterarum clauium ſunt A la mi, B Fa C ſol ut, D la re, E mi, F fa ut, G ſol re.

Scala in doctrina Metaphyſica & prædicamentali accipitur pro ſerie ſuperiorum, in quibus vnum ſummum, mediorum & infimorum. In ſerie entitatis ſummum eſt ens.

In prima Philoſophia eſt Scala ſubiecti principiorum affectionum & ſpecierum.

In ſerie cauſalitatis principia prima ſumma ſunt: In ſerie affectionalitatis, vt hoc verbo vtar, propriæ affectiones ſunt ſummæ.

In Scala categorica genus generaliſſimum ſummum eſt, quod ab Ente tranſcenditur: ſubalterna, media: infimum & ſtrictiſſimum, ſingulare.

Canon.

Genus eſt eiuſdem Scalæ prædicamentalis, cum ſibi ſubiectis ſpeciebus, id eſt eiuſdem ordinis & ſeriei. Eadem metaphora dicitur in politicis Scala cognationis.

Digitized by Google

SCELVS.

Sunt qui ſcelus 1. Proprie cædis crimen eſſe velint, vt ſcelus dictum ſit quaſi σκελετόν.

Adducunt huc Sueton. in Claud. cap. 1. Supremum diem obiit morbo in æſtiuis caſtris, quæ ex eo ſcelerata ſunt appellata, intellige propter obitam ibi mortem. Sic vicus Romæ ſceleratus dictus eſt ab iacente ibi occiſo Rege Seruio: Scelerata porta ab exitu Fabiorum, qui cæſi omnes. Romana Arena ſcelerata dicta eſt, vbi gladiatorum ſanguis fundebatur. Campus ſceleratus dictus prope portam Collinam, vbi Veſtales viuæ infodiebantur.

2. Traduci ad atrox facinus, quod atrocitate ſua fuſum cruorem ſeu cædem imitatur. Sed ego ſum in ea ſententia, proprie Scelus ſignificare magnum & atrox facinus, vt eſt homicidium, inceſtus: κατ᾽ ἐξοχὴν vero ſignificare cædem. Huic ſententiæ ſubſeruit locus Liuii libr. 8. de Minutia Veſtali. Facto iudicio viua ſub terra ad portam Collinam dextra via ſtratam defoſſa ſcelerato Campo: Credo ab inceſto id ei loco nomen factum. Sed hoc etymon Iohan. Ludo. de la Cerd. nauſeam mouet, vt qui ſtatuat ſceleratum locum dici à cædibus ibi factis.

Scelus pro quaſi ſcelere ſeu quaſi cæde eſt apud Martialem lib. 1. Epigram. 19. Scelus eſt iugulare falernum, quod hodie frequentiſſimum eſt.

SCENOGRAPHIA.

Σκηνογραφία ſeu σκηνογραφικὴ eſt pars Opticæ, quæ inueſtigat, quomodo ædificationum imagines pingere conueniat, & oſtendit, quomodo fieri poſſit, vt quæ in imaginibus apparent, non videantur inconcinna vel deformia, propter diſtantias & altitudines partium, quæ deſignatæ ſunt. (Sicidem ſæpe ſunt Chymiatria & Chymiatrice.) Vtitur Scenographica theorematis Opticis, iiſque quaſi ὑπάλληλος eſt.

Poteſt & ſic definiri: Scenographia ſeu σκηνογραφικὴ eſt ea pars opticæ, quæ res aſpectabiles ita vt obtutui noſtro ſeſe conſpiciendas offerunt, rurſum in alia re expreſſas exhibet. Sic dicta à Scenarum picturis: vnde origo eius eſſe videtur. Eſt igitur τῶν σκηνῶν γραφή.

Scopus eſt (qui è definitione facile intelligitur) figuram rei cuiuſpiam viſam ita vt apparet in plano propoſito delineare & depingere.

Planum propoſitum eſt id, in quo figura oblata eſt delineanda: quod quidem ſuper horizontem ad perpendiculum erectum imaginandum eſt: vt paries, tabula ſeu abacus.

Vtilis eſt inprimis ad mechanicam & architecturam. Nec abſque ea ars pictoria cognoſci poteſt.

Eſtque in ea conſideratio aut punctorum, aut linearum aut figurarum, ſiue eæ ſint planæ, ſiue ſolidæ.

In conſideratione figurarum planarum Scenographicarum prior eſt Ichnographia.

Ichnographia eſt delineatio aut figurarum planarum, aut communium ſectionum, quas efficiunt planum horizontis communis, eæque ſuperficies, quæ per lineamenta corporum delineandorum traiectæ, horizonti ad perpendiculum inſiſtunt. Vulgo vocatur fundamentum, der Grundt/ aut ductus fundamenti Grundtriß/ aut poſitio fundamenti die Grundtlegung. Hinc eſt Scenograph⁹. De reliquis Fridericus Commandinus videatur.

SCIENTIA.

Scientia duobus modis accipitur: Proprie

Digitized by Google

pro eo habitu, quem per demonſtrationem acquirimus. Sic accipit Ariſt. lib.6.Ethic.c.3. Demonſtratio requirit materiam ſubiectam eodem ſe modo ſemper habentem, materiam ex qua principia, hoc eſt, tales propoſitiones, quæ cauſas concluſionis proximas & æternas contineat. Scientia, inquit Themiſtius, eſt notitia per demonſtrationem acquiſita.

Improprie accipitur pro quibuſuis aliis habitibus intellectiuis. Hoc tamen intereſt, quod quando proprie ſumitur, abſolute ſcientia vocatur: quando vero improprie, additur id, cuius eſt Scientia. Sic lib.6.c.7. de Sapientia inquit Ariſtoteles. ὥσπερ κεφαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων. Et ibidem Prudentiam vocat ſcientiam Politicam. Pari ratione Intelligentia (νοῦς) poſſet appellari ſcientia principiorum. Frequenter authores Scientiam pro arte ponunt (improprie.) Sic Medicina à Galeno Scientia dicitur: Sic & Ars (quæ vox alias pro habitu ποιητικοῦ ſeu μηχανικοῦ, vel effectu quodam ipſius habitus, vel viua voce, vel ſcripto rem ipſam docentis ſumitur) nonnunquam improprie pro ſcientia vſurpatur. Improprie inquam; quia in ſcientiis & ſubiectum conſtans eſt, & cognitio perfecta: in artibus vero nec ſubiectum ſemper eodem modo ſe habet, ſed vt plurimum tantum, neque demonſtrationes vbique afferri poſſunt perpetuæ veritatis, vt Theod. Zuinger. ait in Schol. in 3. Ethic. cap.5. Scimus quatuor; Rem eſſe, Quid ſit res, Talem rei effectum eſſe, ſeu ita rem ſe habere, & cur ita ſe res habeat: quibus totidem reſpondent quæſtiones, An ſit, Quid ſit, An ita ſit, Cur ita ſit. Ariſt. 2. analyt. poſt. τὸ ὅτι, τὸ διότι, εἰ ἔστι, τί ἐστι. Scire τὸ ὅτι non eſt ſcire rem eſſe; ſed ita rem ſe habere, verbi cauſa ſolem deficere, Mundum eſt conditum: Scire autem rem eſſe reſpondet quæſtioni εἰ ἔστι, id eſt, an Res ſit ſimpliciter, quæ longe alia eſt eſt à quæſtione ὅτι. Dionyſ. Lambinus contra verſionem Perionii in lib. 1. Ethicor. cap.3. Iam hæc loquẽdi forma, Quærere ὅτι, vel quæſtio ὅτι, nata eſt à Græcorum loquendi conſuetudine. Cum enim ſignificabant ſe ſcire rei alicuius effectum, verbi cauſa, Lunam deficere, dicebant ſe ſcire ὅτι ἔστι, id eſt, rem ita ſe habere, quod Latini Philoſophi barbare loquentes verterunt, ſcire quia eſt vel quod eſt. Itaque quærere τὸ ὅτι, quod vulgo vocant in Scholis quærere quia, eſt quærere de effectu rei. Iccirco dixit Ariſtoteles primo libro ſapientiæ ἐμπείρους (vſu peritos) τὸ ὅτι μὲν εἰδέναι, διότι δ' οὐκ εἰδέναι. Scire τὸ ὅτι, exempli cauſa ſcire hanc radicem eſſe ad hoc vulnus ſanandum vtilem, cur ſit vtilis autem, neſcire. Scire eſt ſpeciem & rationem ſcibilis in ſe continere, eſtque ſimpliciter, vel ſecundum quid ſcire, vel per ſe, vel ſecundum accidens ſcire; vel potentia vel actu ſcire; vel vti, vel vti poſſe ſcientia: Aliud eſt habere ſcientiam, & non vti, aliud eam exercere. Ariſtot. Magn. Moral. 2. c.7. & 7. Ethic. ad Nicom. c.7. Scientiæ aliæ ſunt ſpeculatiuæ, vt Mathematica, Phyſica & Metaphyſica. Hæ ſunt propter ſe ipſas: aliæ Practicæ: Hæ ſunt propter opus. Tho. Aq. in 1. de anima l.1. text.1. Auerroes addit ad has artes dirigentes ad illas ſeu auxiliantes illis, vt Logicas.

Albert. Magn. Scientiam ait dici quatuor modis. Primo Scientia largiſſime eſt comprehenſio rei per cauſam, qua poteſt quocunq; modo concludi. Ita ſciuntur contingentia ad vtrumlibet. Secundo eſt comprehenſio veritatis rei, per ea, quæ contingunt frequenter, & ita contingens actu ſcitur. Tertio eſt comprehenſio veritatis vno modo & immutabiliter ſe habentiũ. Et ſic principia & demonſtratiuæ concluſiones ſciun-

Digitized by Google

ſciuntur. Quarto eſt comprehẽſio veritatis vno modo ſe habentis & immutabilis per acceptionem alterius prioris, à quo habet ſuam veritatem, quomodo definitur ſcire. 1. Poſteriorum: Hæc maxime proprie dicta ſimplex & abſoluta Scientia eſt, quæ emanat per ſe è principiis fidem facientibus.

Exquiſitæ ſeu ἀκριβεῖς ſcientię dicuntur, quarum res ſubiectæ ita ſecretæ ſunt, vt nihil vel parum admiſtum habeant alieni (quod nihil pertinet ad ἰδίας ſinceri εἴδους) propter quod aliter habere ſe poſſint, quam habeant ratione veritatis. Exquiſitarum ſunt gradus. Nam prima Philoſophia ſeu ſapientia, ſcientia dicitur exquiſitiſſima & eminentiſſima, ἐπιστήμη ἀκριβεστάτη, ſciẽtię ſumma perfectio. Itaq; res ſpeciesque illæ ſoli menti ſunt conſpicuæ.

Exquiſitæ poſt exquiſitiſſimam, quæ τῶν μάλιστα καθόλου contemplatrix eſt, ſunt Mathematicæ diſciplinæ. Eæque ſuperiores ac ſimplices ſunt, vel inferiores & miſtæ. Simplices quæ conſiderant ὄντα ἐξ ἀφαιρέσεως Arithmetica & Geometria. Arithmetica eſt abſtractior puriorq;, quam Geometria. (ideoq; ἀκριβεστέρα Ariſtoteli.) Habet enim ſubiectum compoſitum ex ἐλαττόνων, ex vnitatibus, quibus numeri ſunt diuidui. Vnitas autem arithmetica ſecreta fere ab omni ſenſili ſubiecto intelligitur. Geometria compoſitior eſt, quia excepto corpore, quod nimium abſtractum dicitur ratione corporis Phyſici, alię ſpecies intelliguntur, ſubiectorum tanquã priuationes quæ dant eſſe, quę aut στερήσεις ſunt, ſine ſubiecto definiri nequeũt. Mixtæ ſeu miſti generis, quæ principia aſſumunt Phyſica, vel quæ partim Phyſicæ, partim Mathematicæ eſſe videntur. Nam habent ſubiectum compoſitum vel affectum qualitate aliqua ſenſili, vt Muſica, Optica, Tectonica, Muſica, vt numerorum particeps eſt, requirit rationes demõſtrationum ſuarũ, ex Arithmeticis quatenus naturaliũ particeps, Phyſica eius ſunt principia. Dicuntur alias Math. cõpoſitæ.

Minus exquiſitæ dicuntur, in quibus non eſt vbiq; veritatis exquiſitio, ſeu ad tenue limatio ac perpetuitas: vt Minus exquiſitæ ob ἀοριστίαν materiæ & factorum ſunt Phyſica & Practica Philoſophia. Phyſica conſiderat εἴδη ſeu orta ex προσθέσεως, id eſt, ſpecies cum materia naturali concretas. Harũ cauſæ etſi ſint neceſſariæ & immutabiles, tamen effectus ita neceſſarii non ſunt, ſed plerunq; contingẽtes, quia propter materiam, quę ſubiicitur δυνάμει ἀντιφάσεως reliquarum cauſarum vis & efficacia impediri poſſit. Hinc Ariſtot. 2. Phyſ. In Phyſicis, inquit, ἀεὶ οὕτως ἂν μή τι ἐμποδίζει, ſemper ſic, niſi quid impediat. Practica Philoſophia, vt Politica occupata eſt in πράξεσιν, quarũ valde magna eſt varietas. Itaque Phyſica perfectior eſt & exquiſitior ſcientia, quam hæc:

Scientia igitur eſt ex conſideratione ὄντων
- Vniuerſalis, quæ conſiderat ſimpliciter ὄντα, ſeu ὂν ᾗ ὄν. Prima Philoſophia.
- Particularis quę conſiderat ὄντα definita, id eſt, vt ſunt in ſubiecto quodam diuiduo.
  - Theorica
    - Matheſis, vt ſunt in ſubiecto diuiduo ſecundũ quantitatem τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως.
    - Phyſica: vt ſunt in corpore mobili τὰ ἐκ προσθέσεως.
  - Practica, vt ſunt hominis Politici & actionum humanarum.

Digitized by Google

Simpliciter ὄντα ſunt reipſa ſecreta: ſed τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως ſunt ἐπινοίᾳ id eſt, intelligentia ſeparata, alias propter materiam concreta. Habent materiam quodammodo νοητὴν, vt Ariſtoteles appellat, propter quam Mathematicæ res in partes diuidi poſſunt, vt circulus in ſua ſegmenta.

Themiſtio ſcire dicitur modis latius & preſſius.

Latius, vt cum omnem notitiam vocamus ſcientiam, ſiue ſit de ſolis accidentibus, ſiue de alia re.

Preſſius, cum cauſam illam tenere nos credimus, à qua res vt ſit habet, & quæ cauſa eſſe cognoſcitur, nec putamus aliter eſſe poſſe. in 1. poſt. c. 4.

Scire Alberto Mag. in prior. tribus dicitur modis. 1. In Vniuerſali quod particularis principium eſt. 2. In Particulari ſeu in propria natura. Res enim quæq; per propriam naturam eſt particularis. 3. In Agendo, cum aliquis quod eſt actu refert ipſum ad ſua principia.

Quid neceſſaria? Iohan. Grammat. in 1. poſter. cap. 26. hæc habet: Scientia alia verſatur circa cognitionem neceſſariorum, id eſt, eorum, quæ ſemper eodem modo ſe habent, per Syllogiſmum: Alia circa neceſſaria, quæ cognoſcuntur per indemonſtrabilem ſcientiam, quæ diuiditur in acceptionem ſeu intellectionem immediatarum propoſitionum & communium notionum.

Scientia eſt ςοχαςικὴ, coniecturalis, vel τῶν ἀιδίων γνωςικὴ, id eſt, ea, quæ rerum perpetuarum cognitionem habet. Hæc eſt ἀνυπόθετος, quæ à nullis pendet hypotheſibus, cuiuſmodi eſt ἐπιςήμη ἀκροτάτη, ſuprema ſcientia, PRIMA PHILOSOPHIA, (ſeu, à qua omnium ſcientiarum manent principia) vel orditur ab hypotheſibus, certaque habet principia, vt ſunt Mathematica & Phyſica, Plato in lib. de Republica.

Scientia, inquit Scotus, lib. 3. diſt. 24. aliquando accipitur pro notitia cum adhæſione firma, talis ſcientia poteſt ſtare cum fide, Auguſt. 1. retractationum cap. 12. Hæc exceptio eſt impropria. In Analyticis autem Ariſtotelis accipitur proprie pro certa concluſionum notitia è veris cauſis.

A SCIENTIA diuerſa eſt FIDES, vt aliud eſt ἐπιςητὸν, aliud πιςόν.

Petrus Pomponatius Mantuanus Monachus ob ſtaturæ breuitatem vulgo Perettus (Peterchen) dictus, qui in celeberrimis Italiæ Gymnaſiis multis annis Philoſophiam profeſſus fuit ſuperiori ſeculo, cū atheos eſſet, de animæ mortalitate ex profeſſo ſcripſit, & miris ſtrophis ac ſophiſmatibus impietatis patronum Ariſtotelem laudauit: A legato Bononienſi ob impium dogma accitus, & vtrum immortalem eſſe animam crederet interrogatus: Non credo, reſpondit. Ibi exclamantibus vniuerſis renitens ſubintulit, Immortalem eſſe *non credo, ſed ſcio*. Itaque re in iocum verſa impune dimiſſus eſt. Ioh. Vier. libr. 5. de dæmon. præſtigiis. & Theod. Zwinger. Theatr. vitæ human. volum. 15. l. 2.

SCIENTIA.

Scientia accipitur,
- Proprie pro notitia demonſtrate acquiſita.
- Improprie pro quibusuis habitibus intellectiuis. Et tantum additur id, cuius eſt ſcientia, vt ſapientia eſt ἐπιςήμη τῶν τιμιωτάτων: Prudentia eſt ἐπιςήμη πολιτική: Rhetorica ἐπιςήμη λόγων.

Scientia

Scientia
- Simpliciter veri contemplabilis triplicis ὄντος
  - Simpliciter ſeu ἁπλῶς. Prima Philoſophia.
  - Ἐξ ἀφαιρέσεως. Mathem.
  - Ἐκ προσθέσεως: Phyſica.
- Κατά τι prudentia ciuilis πρακτῶν, & Ars ποιητῶν, quæ diuerſæ genere ſcientię participant, nec dicuntur ſimpliciter ſcientiæ, ſed πρακτικαὶ & ποιητικαὶ ſcientiæ. Scientiæ, quia communes habent quaſdam rationes ſemperq; veras. πρακτ. & ποιητ. quia habent finem alium, quam veri contemplationem.

Scientia στοχαστικὴ coniecturalis vel τῶν ἀϊδίων γνωστικὴ, id eſt ea, quæ rerum perpetuarum cognitionem habet. Hæc eſt ἀνυπόθετος quæ à nullis pendet hypotheſibus, cuiuſmodi eſt ἐπιστήμη ἀκροτάτη ſuprema ſcientia ſeu prima Philoſophia (à qua omnium ſcientiarum manant principia) vel orditur ab hypotheſibus certaq; habet principia, vt ſunt Mathematica & Phyſica. Plato in lib. de Repub.

Scientia
- Τοῦ ὅτι cum ſcitur tantum quod res ipſa ſit. Ab inducta perfectione.
- Τοῦ διότι cum ſcitur, rem ita eſſe, ſed etiam cauſa per quam.

Scientia
- Confuſa, cum ſcitur quid ſecũdũ generalẽ naturã.
- Diſtincta, cum ſcitur quid ſecundum propriam naturam.
- Ab inducta generalitate & ſpecialitate

Scientia
- Rei incomplexæ & ſimplicis.
- Rei complexæ
  - Principiorum.
  - Cõcluſionum.
  - Ab obiecto ſcibili ſeu intelligibili.

Scientia
- *Perfecta* ſimpliciter dicta, diſtincta, particularis.
- *Potentialis*, quæ in alio præcognito virtute continetur, vt potentialis in ſuis principiis, vt in propoſitione præcognita continetur virtute quædam concluſio Imperfecta, vniuerſalis, confuſa.

Scientia
- Cognitio, quæ eſt cum animi certitudine: ſic quoque cognitio principiorum vt certiſſima eſt ſcientia, poſt. analyt. context. 8.
- Cognitio per demonſtrationem ſeu cauſam, quæ ſatisfacit quæſtioni propter Quid eſt, & quæſtioni Quid eſt.

Scientiam diuinam eſſe duobus modis intelligi poteſt; vel quia Deus eam habet, vel quia de rebus diuinis de Deo eſt. Ariſt. in Metaph.

Digitized by Google

Scientia Dei { Simplicis intelligentiæ Naturalis & neceſſaria, qua Deus cognoſcit omnia poſſibilia.
  Viſionis libera, qua cognoſcit omnia præterita, præſentia, futura.

Thom. q. 4. art. 9.

Scientia Dei { Abſoluta poſſibilium, Naturalis mere.
  Conditionata Futurorum { Abſolute. Libera
    Sub conditione, media

Naturalis] qua Deus ab æterno neceſſario & naturaliter ante omne liberum decretum cognoſcit res omnes poſſibiles.

Libera] qua poſt decretum ſuæ voluntatis abſolute & determinate cognoſcit omnes res futuras, hac Deus potuiſſet non cognoſcere futura, ſi nimirum ſtatuiſſet eas non producere.

Media] Qua ab æterno ſub conditione cognouit, quid pro ſua libertate homines & angeli facturi eſſent, ſi cum his vel illis circumſtantiis in tali, vel tali ordine rerum collocarentur. Hac ſcientia Deus potuiſſet non præſcire ea, quæ Angeli & homines reuera facturi ſunt, ſi pro ſua libertate non fuiſſent eu facturi, ſed aliquid aliud. Molina q. 14. art. 13. diſp. 17.

Porro ſciẽtia Dei infinita eſt, Quæris cur? Quia extendit ſe ad omnia intelligibilia & ad creaturas omnes poſſibiles. Poſſibiles res dicuntur, quę habent eſſe poſſibile ſeu in potentia. Hoc eſſe poſſibile poteſt dici reale non actu, ſed potentia, actu tamen poteſt cognoſci.

Scientia { Simpliciter. Sapientum.
  Secundum accidens. Modo ſophiſtico cap. 2. lib. 1. poſt. ſophiſtarum.

Hic enim non ex ipſa rerum natura, ſed ex accidentibus & extraneis ſcientiam rerum venabantur.

Extrem.	Medium inter hæc.	Extremum
Perfecta ſcientia.	Cõfuſa & potentialis cognitio, ex qua acquiritur perfecta.	Perfecta ignorantia.
Extr.	Medium inter hæc	Extrem.
Ens perfectum.	Ens poteſtate, è quo fit Ens perfectum.	Purum, nihil.

Sciẽtia potẽtialis in ſuis principiis opponitur ſciẽtiæ perfectæ à Zabar. Eſt aũt ſcientia potẽtialis, à qua ad perfectam ſcientiam tranſitus datur, vt à potentia ad actum. In propoſitione maiore quę pręexiſtit & reſpõdet materiæ, cõcluſio in ea latens præcognoſcitur & dum maior actu prænoſcitur concluſio cognoſcitur poteſtate. Aſſumptio eſt tanquam agens proximum: adiecta cum propoſitioni trahit concluſionẽ de poteſtate ad actum ſeu perfectionem & de cognita poteſtate facit actu cognitam.

Scientia { κατὰ μέρος quæ eſt aliquorum particularium theorematum.
  Tota, quæ eſt aggregatum multorum particularium theorematum.

Scientia Diuina.

Scientiale eſt habẽs cauſæ cognitionem ſeu demonſtrationẽ, vt alia eſt Aſtrologia vulgaris, vt nautica & ruſtica. Alia

Scien-

Digitized by Google

Scientialis, id eſt quæ eſt ſciētia habēs cognitionem cauſæ, ſeu per cauſas demonſtrans: ſic Muſica ſcientia eſt (ſpeculatiua) vel ars (operatrix) intellige; muſicam vocalē, vide Zabar. in li. 1. poſt. analyt. ad contextum 100. pag. 90.

SCRIBO γράφω.

Primo eſt literas pingo, duco lineam, ita eſt Grammaticorum, Pictorum, Geometrarum, vt cum in papyro noſtrate (quæ ex contuſis fit linteis) vel tabula exaro aliquid aut pugillaribus.

Secundo literis mando, prodo ſeu trado.

Tertio eſt ſoluta ſeu libera oratione aliquid ſcribo, vt hiſtoric. & opponitur τῷ ποιεῖν, quod poetæ eſt, id eſt, fingo carmen. Nam poetæ, præter λέξιν, & τάξιν conuenientem, conuenit, & proprie eſt fictio, teſte Ariſtotele in poetica; ita accipit Iſocrates ad Nicomachum.

Quarto politici accipiunt pro rogationem ferre, ψήφισμα ſciſcendum ferre: τῇ γραφῇ τίθεσθαι, vt loquitur Plato ſcriptura ponere.

Termini ſcriptionis duo ſunt: Terminus à quo, & Terminus ad quem. Hi diſponuntur vel ſecundum longitudinem vel ſecundum latitudinem (κατὰ μῆκος, vel κατὰ πλάτος.

Secundum latitudinem vel à dextro latere in ſiniſtrum, motum primum ſeu primi mobilis ab oriente in occidentē æmulando, qui ſcribendi modus Hebræis & Ægyptiis teſte Herodoto lib. ſecund. vſitatus eſt. Vel à ſiniſtro in dextrum, qui motum Planetarum videtur imitari à Græcis & Latinis introductus, ſecundum Longitudinem vero à ſummo ad infimum, & hinc rurſus aſcendendo & deſcendendo veluti per ſpiras, quales Sol annuo motu per Zodiacum facere dicitur. Hunc ſcribendi modum ritumque Gothos veteres in vetuſtiſſimis ſaxis, quæ etiamnum extent, obſeruaſſe ſcribit. Olaus Magnus in Hiſtoria ſeptentrionalium.

SCRVPVLVM.

Scrupulum dictum eſt à ſcrupo, id eſt lapillo, ludere ſcrupis eſt ludere lapillis. Hinc ſcrupulus: Quæ vox metaphorice ſignificat dubitationem vel difficultatem tranſlatione ſumpta inde, quod lapilli in pedum calceos iniecti ſunt nobis infeſti & moleſti: Barbari dicunt nobis ægre faciant: quibus cum caue loquaris. In ponderibus Scrupulum viceſima quarta pars eſt vnciæ, Budæus lib. 1. de aſſe. Sic dicitur Argenti ſcrupulum. In menſuris eſt centenum pedum.

Tropice accipitur pro quouis minuto. Sic ſcrupuloſius ſcrutari eſt minutius ſcrutari omnia Quintil. & Differentia ſcrupularis Plinio idem eſt, quod minuta, genauw geſucht. Alias ſcrupuloſa Quintiliano.

Aliud eſt ſcrupulum, vt cum dicitur vncia vna pars libræ diuiditur in viginti quatuor ſcrupula, in obolos 48. Gulielmus Philander Caſtilionenſis in Epitome de ponderibus & menſuris Romanorum.

Scrupulum primum eſt vnius gradus partis horæ aut cuiuslibet integri ſexageſima particulà. Hoc in ſexaginta ſecunda propagatur. Scrupulum ſecundum in ſexaginta tertia.

Primum $\frac{1}{60}$ id eſt vna ſexageſima pars.

Secundum $\frac{1}{3600}$ per ſexagenariam multiplicationem.

Scrupulum Tertium $\frac{1}{216000}$.

Quartum $\frac{1}{12960000}$

Quintum $\frac{1}{777600000}$

Sextum $\frac{1}{46656000000}$

Scrupula vnius horæ ſexaginta ſunt as horarius, id eſt integra hora.

Deunx ſcrupula 55 vel $\frac{11}{12}$ vnius horæ.

Dextans ſcrup. 50 vel $\frac{5}{6}$ vnius horæ.

Dodrans 45 vel $\frac{3}{4}$
Bes 40 vel $\frac{2}{3}$
Septunx 35 vel $\frac{7}{12}$
Semis 30 vel $\frac{1}{2}$
Quincunx 25 vel $\frac{5}{12}$
Triens 20 vel $\frac{1}{3}$
Quadrans 15 vel $\frac{1}{4}$
Sextans 10 vel $\frac{1}{6}$
Vncia 5 vel $\frac{1}{12}$

Vnciæ partes ſunt ſemuncia 2 prima ſcru. 30. ſecunda.
Duella 2 prima. 40 ſecunda.
Silicum 1 prim. 40 ſec.
Sextula 50 ſecunda
Drachma 37 ſecunda 30 tertia.

SECTA.

Secta, hæreſis, diſciplina, familia, paria ſunt.

Philoſophorum ſectæ ſunt: Academica, Stoica, Peripatetica, Epicurea (à Socrate profectæ.)

Academici Platonis æmuli ſectatoreſq; dicuntur à gymnaſio, quod Athenis erat Academia: is locus erat ſuburbanus & nemoroſus ab Academo heroe ſic appellatus Philoſophorum eorum, qui Platonis inſtituto in Academia permanſerunt. Alii veteres, alii noui dicuntur. Veteres à Platone ad Arceſilã vſque ſunt, qui in Academia Platonis dogmata, quædam ſua tradebant, quibus neceſſario aſſentiendum ſit, omiſſa pene veteri & Socratica, quam Plato etiam tenuit, Philoſophandi modeſtia. Noui Academici à Cratore vſque ad ætatem Ciceronis viguerunt, qui de rebus obſcuris vtrinque diſputabant, Philoſophorum decreta non Deorum oracula putabant, nullam ſcholam perpetuo ſequebantur, & tamen in omnibus Scholis, quod verum aut veriſimile videretur, libere ſequebantur ac docebant. His duplex diſſerendi ratio propoſita erat. Vna de rebus controuerſis, propoſitis in partes contrarias, qualis eſt Ciceronis de Finibus bonorum & malorum, de Natura Deorum. Altera doctrinæ cuiuſdam & artis via progreſſa eſt, cum ea quæ probabilia viderentur perpetuis præceptis explicabant, quod genus diſſerendi Cicero in lib. de officiis ſecutus eſt. Διαλεκτική. Διδασκαλική.

Hi reſpectu noſtri temporis ſunt Antiqui, quo etiam nonnulli reperiuntur tales Academici (Ego neutros ſector, ſed eos qui tanquam mercatores & inſtitores ſapientiæ, ad vnius alicuius philoſophi diſciplinam & κυρίας δόξας non tanquam ad ſaxum adhæreſcunt, ſed qui, ſi quid in Platonis dialogis commodum ipſis & vtile videtur, ſibi comparant, ſi quid in hortis Epicuri proſtat boni, non contemnũt: ſi quid melius Ariſtoteles vendit, aſſumunt: ſi magis ſunt vendibiles merces Zenonis, quam Ariſtotelis, Ariſtotelem relinquunt, ad Zenonis officinam ſe conuertunt: ſi quędam vana ſunt & inutilia, quæ venduntur in philoſophorum tabernis, ea prorſus non emunt.)

Cæterum noua quæ appellata eſt Academia Ciceroni videtur vetus appellanda, quia in Platonis libris modeſte, libereq; in vtramq; partem multa diſſeruntur.

Sic Audomarus Talæus in Academia

ſua

ſua poſt deſcriptionem ſeu circumſcriptionem nouæ Academiæ, Cicer. libr.2.de Finibus. Hæc eſt Academiæ nouæ adumbrata quædam deſcriptio, quæ tamen non noua, ſed vetus potius appellanda, cum iſto modo Democritus, Anaxagoras, Empedocles, Socrates, Plato diſputarint, & eorum conſuetudinem qui noui dicuntur poſtea reuocarint. Sic nouum, quod dicitur, Euangelium, id eſt reuocatum in Eccleſiam, eſt vetus quippe Apoſtolicum.

Vetus igitur illa ratio philoſophandi Academice, quæ modeſtiam philoſophandi, & prudentiam nihil temere decernendi habuit, poteſt Socratica & Platonica dici à Platone Socratis alumno Academicorum principe, vt à quo profecta ſit. Is enim ſub perſona Socratis in ſuis ſcriptis nihil affirmat, & in vtramque partem multa diſſerit, de omnibus pene rebus dubitat, quod probabile eſt, ſequitur.

Noua vero poſt Platonem ad Archeſilam vſque Speuſippea à diſcipulo Platonis Speuſippo, quæ à modeſtia illa prudentiaque vetere receſſit. Denique vetus intermiſſa renouata Archeſilea: quia ab Archeſila cœpit: Qui à cæteris Philoſophis, qui ſe multa ſcire profitebantur, diſſentiens duas res inprimis à Philoſophia vera remouendas, cenſebat κατάληψιν id eſt comprehenſionem, & συγκατάθεσιν, id eſt aſſenſionem & approbationem, & cōtra adhibendam ἐποχὴν, id eſt, aſſenſionis retentionem & iudicii ſuſpenſionem.

Zuingerus Academicam ſectam facit { Veterem à Platone / Mediam ab Archeſilao / Nouam à Lacyde. } Inuentoribus.

Sed non videtur mihi opus media.

Nam Platoni ſucceſſerunt Speuſippus, Xenocrates, Polemon, Crantor, Crates. Archeſilao ſucceſſerunt Lacydes, Carneades, Clitomachus, Briſo, Pyrrhon, qui omnes recte ad nouam referuntur, vt illi ad veterem.

Ego temperatam ex vetere & noua probo Ἀκαταληψίαν omnium: quæ nihil præter incertas & ambiguas opiniones relinquit, reiicio Philoſophiam eſſe ὄναρ ἀμφισβητήσιμον hyperbolice dictum pronuntio, etſi plura & neſciantur & agitentur opinionibus, quā cognita, & ſcientia percepta ſint proprie dicta: Itaq; ſæpe ἐπέχειν & διασκέπτεσθαι liceat.

Somnium dubium Socratis.

2. Secta Ariſtotelica ſeu peripatetica Dogmatica & Elēchica, cuius author Ariſtoteles Stagyrita, qui docebat in Lyceo deambulans, & primus collegit Philoſophiæ præcepta in vnum, eorū cauſas & fontes tradidit, τὸ ὅτι & τὸ διότι coniunxit, ſeminaq; à ſuperioribus philoſophis accepta tā diligenter excoluit, vt ad Philoſophiæ arcem penetraſſe videri poſſit. Hęc aliquid certi in plurimis decernit: & tamen qui eam ſequitur nemo in ſententia ſua ita conſtans eſt, quin aliquando agat Academicum. Modus docēdi modo eſt διεξοδικὸς conueniens commentationib⁹ & commentariis, modo Synopticus ſeu breuis, conueniens primæ inſtitutioni.

Stoica ſecta à ςόα, porticu, in qua docebat Athenis autor eius Zeno Cratetis Cynici diſcipulus, ſicut & Cleanthes, cui ſucceſſit Chryſippus. Fuerunt & Stoici è veterib. Græcis Poſidonius, Athenodorus, Epictetus, Arrianus; E Latinis Seneca.

In Ethicis docuit nihil vtile eſſe, quod non idem ſit honeſtum. Cicero in Offic. vbi turpitudo eſt, ibi vtilitatem eſſe non poſſe. Honeſtatem ſolam propter ſe expetendam: in Phyſicis docuit hominem nil niſi abſolutam quandam

Digitized by Google

mentem eſſe corpus tantũ,eſſe eius inſtrumentũ (ſicut contra Epicurei dixerunt hominẽ nihil eſſe niſi corpus.)

Epicurea ſecta dicta eſt ab Epicuro diſcipulo Democriti Nanſiphanis & Pamphili,qui diſcipulus fuit Platonis,ſcripſit κυρίας δόξας Epicurus, quæ illud quoq; cõtinebant vniuerſitatẽ hanc temere ferri,ex atomis fieri aerem,terram &mare,& cõpoſita in atomos reſolui. Idem etſi voluptatẽ finem hominis fecit, Virtutẽ tamen ab ea non excluſit; vnde illud eius dictum celebratur, Non poſſe ſuauiter & iucunde viui,niſi honeſte & iuſte viuatur.

Præcipuæ hæ ſectæ fuerunt, præcipuæ inquam,id eſt maxime celebratæ ac nobilitatæ,quia fuit etiam Cynica, ſic dicta quod doceret in gymnaſio Cynoſarges, princeps eius fuit Antiſthenes Athenienſis præceptor Diogenis Canis,Huius diſcipulus Crates.

Duæ ſunt familiæ ſeu ſectæ Theologorum inter Catholicos, vna Scotiſtarum, altera Thomiſtarum,quę inter ſe diſſentiunt de rebus plane maximis : Tertia præterea eſt familia,quæ ab vtriſq; diſſentit. Occamiſtarum, quorum magiſter Occamus Anglicus,ſcripſit plurima aduerſus vtroſq;, & is plures habet diſcipulos,quam vel Scotus vel Thomas,illi reales, at hi nominales.

Rucelinus Brito natione, M. Petri Abelgardi præceptor, primus ſectam Nominalẽ inſtituiſſe dicitur contra Reales,& nominũ cognitione rerũ quoq; cognitionẽ cõprehendi magno conatu defendit ſub annum Domini 1140. ita vt eam ob rem in Pariſienſi Academia cruenta fuerint excitata prælia inter ſtudioſos, Epigramma hoc recitat Auentinus Hiſtoricus.

Quas Ruceline doces non vult Dialectica voces,
Iamq; dolens de ſe non vult in vocibus eſſe.
Res amat, in rebus cunctis vult eſſe diebus,
Voce retractetur, res ſit quod voce docetur,
Plorat Ariſtoteles nugas tradendo ſimiles
Res ſibi ſubtractas per voces intitulatas,
Porphyriuſq; gemit, quia res ſibi lector ademit,
Qui res abrodit Ruceline Boetius odit,
Non argumentis,nulloq; ſophiſmate ſentis,
Rex exiſtentes in vocibus eſſe manentes,

Ludouicus Viues de cauſis corruptarum artium lib. 1. ſcribit ſectam Scholaſticam à Guilielmo Occamo defluxiſſe,& Nominalium ſe appellaſſe, eamq; ridere,quæ Iohannes Scotus & ii qui Reales dicuntur de punctis, de momentis, de interuallis,de indiuiſibilibus affirmant, & tamen illos ipſos diſputantes; vel in Logicis de Incipit & Deſinit; vel in Phyſicis de motu & tẽpore, opinionem Scoti tanquam veram ſubiicere,vt ſit dimicatio diuturnior.

SECTIO.

Alia eſt Sectio Mathematica, alia Anatomicorum & Medicorum,alia Muſica,alia Metallica,alia Politica; alia denique Logica : Alia eſt vulgaris, alia artificioſa.

Primo igitur generaliter loquendo fit diuiſione Totius. Sic exercitationum Scaligeri ſectiones ſunt.

2. Specialiter partitio ſectio Logica eſt.

3. Eſt & ſectio corporis humani & artificioſa illa quidem Anatomicorum ſcilicet. 4. Medicorum ſectio venæ eſt.

5. Metallicorum ſectio & ſectura metallica eſt. Apud Cæſarem ſectura æraria eſt, Ein Ertzgrube.

6. In Politicis ſectio eſt abgeſchætzt vnnd verfallen gut (res confiſcatæ) qua voce etiam Cæſar vſus eſt. 2. Antonius Pompeii ſector dicitur à Cicerone, quia Antonius Pompeii bona haſtæ expoſita redemerat, vt ſector ſit, der ein verfallen gut kaufft, æſtimator & redemptor, bonorum damnati vel proſcripti : ſic dictus quod ſpem ſectetur

ctetur lucri ſui, id eſt, ſequatur ſpem æſtimationis ſuæ, vt ſentiunt multi Iuriſconſ. cum Aſconio Pædiano.

Sed ſciendum non hanc eſſe veram Etymologiam, ſed tantum Alluſionem. Nam ſectionis vocem, qua, quæ nunc dicitur confiſcatio (hoc eſt alicuius bonorũ publicatio) ſignificatur, certũ eſt deriuatam eſſe ex eo, quod prædã ex hoſtibus captam milites inter ſe ſecabant, id eſt, diuidebant. Vid. Hotomann.& Schard Lexicon.

7. Sectio in Geometria eſt ſegmentum circuli, intus cõprehenſum ab vna recta, quæ baſis ſectionis dicitur, vt:

Abſoluere circuli ſectionem eſt datæ ſectionis circulum deſcribere. Id fit inuento centro. Centri inuentio ſic eſt. Si inſcripta recte biſſecet inſcriptam: eſt diameter circuli, eiuſq; mediũ cẽtrũ i.p 3. ſector eſt ſegmẽtum circuli intus comprehenſum à recta duplici angulum faciente. Eius (ſectoris) baſis eſt peripheria, cui inſiſtit.

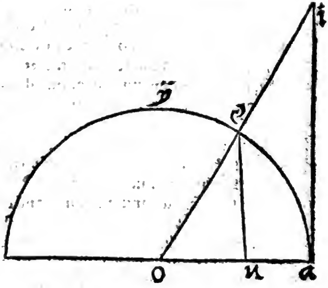

Euclides definit ſpecialius qui angulum continet ad centrum.

Segmentum circuli eſt quod cõprehẽditur extrinſecus, à peripheria, intus à recta. Eſtq;
- Sector. Hic diſtinguitur ex angulo
  - In Centro.
  - In Peripheria.
- Sectio.

Secans eſt ſpecies rectæ finibus connexæ, cui opponitur tangens. Definitiue ſecans eſt radius per terminum peripheriæ in tangentem continuatus cum continuatione.

Peripheriæ, a e ſecãs eſt o e i nempe radius o e continuatus in terminum tangentis e cum continuatione e i.

8. In Muſica ſectio ſeu comma eſt primus ſonorum diuerſorum minimo interuallo diſtantium.

Biel barbare dicit pro quanto.

Secundum, ſecundũ Quod, prout, Qua ratione, In quantum, id eſt quatenus.

Scholaſticis primo ſecundum quod (vel qua) ſpecificat Rationem ſigni ſeu conceptus: vt ignis in quantum ſubiectum: ignis qua ſpecies, &c.

Vel Rationem principii ſeu cauſæ, vt ignis ſecundum quod calidus calefacit. Homo quatenus habet liberum arbitrium, peccat.

Hinc duo ὑπομνήματα. Primo Terminus ſpecificans ſeu cauſaliter acceptus ſignificat illud, cuius Ratione prædicatum principale conuenit ſubiecto, vt Chriſtus in quantum homo paſſus eſt, & reſurrexit: ſecundum quod Deus eſt creator. Hic in Quantum

Digitized by Google

SEMPER.

Semper primo ſignificat temporis perpetuitatem. Secundo ſignificat rei vniuerſitatem, vt, Non ergo neceſſe eſt ſemper moueri ab alio, eoque modo. Et: id quod cauſa eſt per ſe, ſemper prius eſt eo, quod eſt cauſa per aliud, Ariſt. 8. Phyſicorum text. 39. Semper, id eſt vbique & in omnibus & neceſſario.

Sic Aliquando primo ſignificat negationem perpetuitatis temporis.

Secundo idem eſt, quod Tandem. Non ſtatim, poſt aliquod tempus. Vide exemp. apud Zabarel. in 8. Phyſ. ex contextu 32. Ariſtotelis pag. 157.

SEMEN, SEMINIVM.

Semen eſt materia ſerendi: plantarum & animalium, & eſt ex quo, & cuius, A quo n. deceſſit, eius eſt ſemẽ, vt equi; & eius, quod ex illo futurũ eſt, vt muli, Ariſtoteles de Hiſtor. Animal. 7. cap. vis eius πλαστικὴ (formatiua) dicitur: Huic ſemen genitale, ſeminaria vis, ratio ſeminalis, qua ſublata res caſu potius contingerent, quam natura fierent. Marſil. Ficinus in Plotin. Enn. 2. lib. 3. cap.

Transfertur & ad alia: Etenim ſemina quę terra à cœleſti coniuge recipit, ſunt rores & pluuiæ. Leo Hebr.

Semen in cornu proiectum eſt prouerbium Platonicum de Sclerandris (duris hominibus) Nam vt ſemina in cornu proiecta non molliuntur igne: Sic hi homines perſuaſionib' imo ipſa πιθανουργικῇ (perſuadendi arte) molliri nequeunt. de leg. 9.

Ἄλλως & quidem latius.

Semen primo accipitur generaliter, vt complectatur & agri ſeu ſoli & maris fœminæque & vteri ſemina.

Secundo accipitur ſpecialiter, pro vtili ſuperfluitate vltimi alimenti, è qua fœtus vi caloris vteri exiſtit. In eo ſunt materia & virtus ſeu vis. Quod ad hanc attinet eſt ſemen ab omnibus membris, ſed quod ad illam, i. e. molem & materiam ſeminis attinet, non eſt ab omnibus membris. Deciditur autẽ, ſeu deriuatur maxima pars à corde, cerebro, & iecore: quia quando vel vehemẽter, vel tenuiter ſeu leui' læſæ ſunt, aut debilitatæ partes illæ, ſemen fit ineptum ad generationem, vel partus fit imbecillis.

Seminis autem generatio propriè non eſt τοῦ γονητικοῦ, id eſt, virtutis generandi & procreandi, ſed τοῦ θρεπτικοῦ, id eſt, virtutis nutricis, at in ſemine eſt vis γονητικὴ ſeu τὸ γονητικόν, quod ſeminis materiam mutat (quæ virtus eſt μεταβλητικὴ ſeu tranſmutatrix) & membra fœtus format ac producit, (quæ virtus eſt διαπλαστικὴ ſeu figuratrix. *Quid τὸ γονητικόν? Quid τὸ θρεπτικόν? Quid μεταβλητικὸν ſignificet.*

τοῦ γονητικοῦ partes { μεταβλητικὴ, ſubſtantiam; διαπλαστικὴ, Figuram. } Ei, quod gignitur, conferẽs.

Id quod ſemina fœcunda reddit eſt Spiritus, qui rationem quandam habet ad elementum ſiderum Ariſt. lib. 2. περὶ φύσεως, vt ſit aliquid in ſemine elementorum natura maius & præſtantius atq; diuinius, quod cœleſte & æthereum eſſe oporteat. Neque enim omnia ex elementis producit Ariſtoteles, vt Galenus.

Tertio Semen accipitur metaphorice pro principio, pro cauſa efficiente, pro creante vel materia alicuius rei.

Hæc ſignificatio eſt apud Ciceronem & Poet. Nemo patrem nouit, niſi filius, & quibus huius Semina notitiæ Filius ipſe dedit. Hoc eſt principia ſeu initia.

Quarto Metaleptice ſeu metonymice pro eo, quod ex ſemine ortum eſt.

Seminilegus eſt auis, quã Gaza vocat frugilegam.

Digitized by Google

gileg[illegible] ſemina vel ligit & depaſcitur, per metaphoram ſignificat libenter verba funditantem & blateronem (Græce dicitur Spermologus) vel eum qui ſaltuatim & vellicatim, vt loquitur A. Gellius lectis Autoribus & ex iis enotatis ſ. voculis aliquot veluti collectis ſolidæ doctrinæ ſeminibus magnus ſeu egregius vir haberi vult & ſeſe verboſius iactans eruditionem oſtentat.

Deſcriptio ſeminilegi.

Vaſa Seminaria ſunt quæ ſemen genitale recipiunt, ſeminis ſunt conceptacula, ἀγγεῖα σπερματικά.

Seminale quod ſeritur vel ſeri poteſt, vt Viciæ ſeminales apud Columellam.

SENEX.

Senex proprie ob ætatem dicitur: improprie ſeu tranſlate ob virtutem. Sic adoleſcẽs etiam dicitur ſenex qui ſenili eſt iudicio. Vtraque ſignificatio eſt in ſententia prouerbiali, quæ monet mature fieri ſenem ſi diu velis eſſe ſenex. Intellig. Fieri ſenem moribus, &c. ſi velis eſſe ſenex ætate, Mature oportet te ſapere, valetudinis rationem habere, non mancipare corpus voluptati, ſi velis eſſe vitalis ſeu longæuus.

Sic iuuenis aliquis proprie eſt ętate; tranſlate moribus. Ille Ariſtoteli in Ethicis eſt νέος τὴν ἡλικίαν. Hic vero νεαρὸς τὸ ἦθος. Similiter puer accipitur Phyſice, vt Ethice.

Senes capulares dicuntur qui ſunt vicini veretro, annorum iam ſaturi, qui boues Solis comederunt; vt loquar cum Homero, νήπιοι οἱ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο ἤσθιον. id eſt, qui multos annos viuendo expleuerunt, Henricus Stephanus. Galeno lib. 5. de ſanitate tuenda, hi ſenes ſunt πέμπελοι. Opponuntur his ὠμογέροντες, qui ſunt in prima Senectute, quibus adhuc eſt viridis ſe-

[illegible] ſeneſcutem tribuit, quia [illegible] vigere. At Scaliger pleriſque omnibus (ait enim, Adamantem ſenectam pati nondum compertum eſt); per metaphoram, quia vitam eis non tribuit, (vt nec animam, ſed naturam.)

SENTIRE.

Sentire primo eſt ſpeciem exiſtentem in materia præter materiam interuentu organi corporei percipere ſeu cognoſcere. Itaque recte Zabarella ſentire eſt formaliter cognoſcere: aliud autem eſt ſentiri per ſe, aliud per accidens. Sentiri per ſe nihil aliud eſt, quam ſpeciem ſuam in ſenſu producere. Sentiri per accidens eſt non per ſpeciem propriam, ſed per alienam ſpeciem ſenſilem producere. Zabarell. L. De ſenſu agente c. 5.

Secundo ſentire accipitur tranſlate pro eo, quod eſt intellectu intelligere, cõprehendere, intellectu iudicare.

SENSVS.

In Phyſicis ſenſus ſignificat modo facultatem ſentiendi, modo operationem ipſam. Ariſtoteles.

Senſus in Logica pro διανοίᾳ ſeu conceptu ponitur mentis, vt cũ dicitur ſenſus eſt formalis vel cauſalis.

Cauſalis eſt qui prædicat cauſam, vt ſonus eſt motio vel fractio (Ariſtoteles) id eſt, ex motu vel fractione reſultat. Sonus eſt ictus aeris, id eſt, ex ictu aeris reſultat, ſonus ex fractione & compreſſione medii corporis reſultat. Vera igitur eſt propoſitio in ſenſu cauſali. In Phyſica ſenſus eſt vel vis, vel actus ſentiendi. Sed redeo ad ſenſum phyſice acceptum.

Digitized by Google

Simpliciter ὄντα ſunt reipſa ſecreta: ſed τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως ſunt ἐπινοίᾳ id eſt, intelligentia ſeparata, alias propter materiam concreta. Habent materiam quodammodo νοητὴν, vt Ariſtoteles appellat, propter quam Mathematicæ res in partes diuidi poſſunt, vt circulus in ſua ſegmenta.

Themiſtio ſcire dicitur modis latius & preſſius.

Latius, vt cum omnem notitiam vocamus ſcientiam, ſiue ſit de ſolis accidentibus, ſiue de alia re.

Preſſius, cum cauſam illam tenere nos credimus, à qua res vt ſit habet, & quæ cauſa eſſe cognoſcitur, nec putamus aliter eſſe poſſe. in 1. poſt. c. 4.

Scire Alberto Mag. in prior. tribus dicitur modis. 1. In Vniuerſali quod particularis principium eſt. 2. In Particulari ſeu in propria natura. Res enim quæq; per propriam naturam eſt particularis. 3. In Agendo, cum aliquis quod eſt actu refert ipſum ad ſua principia.

Quid neceſſaria? Iohan. Grammat. in 1. poſter. cap. 26. hæc habet: Scientia alia verſatur circa cognitionem neceſſariorum, id eſt, eorum, quæ ſemper eodem modo ſe habent, per Syllogiſmum: Alia circa neceſſaria, quæ cognoſcuntur per indemonſtrabilem ſcientiam, quæ diuiditur in acceptionem ſeu intellectionem immediatarum propoſitionum & communium notionum.

Scientia eſt στοχαστική, coniecturalis, vel τῶν ἀϊδίων γνωστική, id eſt, ea, quæ rerum perpetuarum cognitionem habet. Hæc eſt ἀνυπόθετος, quæ à nullis pendet hypotheſibus, cuiuſmodi eſt ἐπιστήμη ἀκροτάτη, ſuprema ſcientia, PRIMA PHILOSOPHIA, (ſeu, à qua omnium ſcientiarum manent principia) vel orditur ab hypotheſibus, certaque habet principia, vt ſunt Mathematica & Phyſica, Plato in lib. de Republica.

Scientia, inquit Scotus, lib. 3. diſt. 24. aliquando accipitur pro notitia cum adhæſione firma, talis ſcientia poteſt ſtare cum fide, Auguſt. 1. retractationum cap. 12. Hæc exceptio eſt impropria. In Analyticis autem Ariſtotelis accipitur proprie pro certa concluſionum notitia è veris cauſis.

A SCIENTIA diuerſa eſt FIDES, vt aliud eſt ἐπιστητόν, aliud πιστόν.

Petrus Pomponatius Mantuanus Monachus ob ſtaturæ breuitatem vulgo Perettus (Peterchen) dictus, qui in celeberrimis Italię Gymnaſiis multis annis Philoſophiam profeſſus fuit ſuperiori ſeculo, cũ atheos eſſet, de animæ mortalitate ex profeſſo ſcripſit, & miris ſtrophis ac ſophiſmatibus impietatis patronum Ariſtotelem laudauit: A legato Bononienſi ob impium dogma accitus, & vtrum immortalem eſſe animam crederet interrogatus: Non credo, reſpondit. Ibi exclamantibus vniuerſis renitens ſubintulit, Immortalem eſſe *non credo, ſed ſcio*. Itaque re in iocum verſa impune dimiſſus eſt. Ioh. Vier. libr. 5. de dæmon. præſtigiis. & Theod. Zuinger. Theatr. vitæ human. volum. 15. l. 2.

SCIENTIA.

Scientia accipitur,
- Proprie pro notitia demonſtrate acquiſita.
- Improprie pro quibuſuis habitibus intellectiuis. Et tantum additur id, cuius eſt ſcientia, vt ſapientia eſt ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων: Prudentia eſt ἐπιστήμη πολιτική: Rhetorica ἐπιστήμη λόγων.

Scientia

Scientiæ
- Simpliciter veri contemplabilis triplicis ὄντος
  - Simpliciter ſeu ἁπλῶς. Prima Philoſophia.
  - Ἐξ ἀφαιρέσεως. Mathem.
  - Ἐκ προσθέσεως: Phyſica.
- Κατά τι prudentia ciuilis πρακτῶν, & Ars ποιητῶν, quæ diuerſæ genere ſcientię participant, nec dicuntur ſimpliciter ſcientiæ, ſed πρακτικαὶ & ποιητικαὶ ſcientiæ. Scientiæ, quia communes habent quaſdam rationes ſemperq; veras. πρακτ. & ποιητ. quia habent finem alium, quam veri contemplationem.

Scientia στοχαστικὴ coniecturalis vel τῶν ἀϊδίων γνωστικὴ, id eſt ea, quæ rerum perpetuarum cognitionem habet. Hæc eſt ἀνυπόθετος quæ à nullis pendet hypotheſibus, cuiuſmodi eſt ἐπιστήμη ἀκροτάτη ſuprema ſcientia ſeu prima Philoſophia (à qua omnium ſcientiarum manant principia) vel orditur ab hypotheſibus certaq; habet principia, vt ſunt Mathematica & Phyſica. Plato in lib. de Repub.

Scientia
- Τοῦ ὅτι cum ſcitur tantum quod res ipſa ſit. Ab inducta perfectione.
- Τοῦ διότι cum ſcitur, rem ita eſſe, ſed etiam cauſa per quam.

Scientia — Ab inducta generalitate & ſpecialitate
- Confuſa, cum ſcitur quid ſecũdũ generalẽ naturã.
- Diſtincta, cum ſcitur quid ſecundum propriam naturam.

Scientia — Ab obiecto ſcibili ſeu intelligibili.
- Rei incomplexæ & ſimplicis.
- Rei complexæ
  - Principiorum.
  - Cõcluſionum.

Scientia
- *Perfecta* ſimpliciter dicta, diſtincta, particularis.
- *Potentialis*, quæ in alio præcognito virtute continetur, vt potentialis in ſuis principiis, vt in propoſitione præcognita continetur virtute quædam concluſio. Imperfecta, vniuerſalis, confuſa.

Scientia
- Cognitio, quæ eſt cum animi certitudine: ſic quoque cognitio principiorum vt certiſſima eſt ſcientia, poſt. analyt. context. 8.
- Cognitio per demonſtrationem ſeu cauſam, quæ ſatisfacit quæſtioni propter Quid eſt, & quæſtioni Quid eſt.

Scientiam diuinam eſſe duobus modis intelligi poteſt; vel quia Deus eam habet, vel quia de rebus diuinis de Deo eſt. Ariſt. in Metaph.

Digitized by Google

Scientia Dei { Simplicis intelligentiæ Naturalis & neceſſaria, qua Deus cognoſcit omnia poſſibilia. | Viſionis libera, qua cognoſcit omnia præterita, præſentia, futura.

Thom. q. 4. art. 9.

Scientia Dei { Abſoluta poſſibilium, Naturalis mere. | Conditionata Futurorum { Abſolute. Libera | Sub conditione, media }

Naturalis] qua Deus ab æterno neceſſario & naturaliter ante omne liberum decretum cognoſcit res omnes poſſibiles.

Libera] qua poſt decretum ſuæ voluntatis abſolute & determinate cognoſcit omnes res futuras, hac Deus potuiſſet non cognoſcere futura, ſi nimirum ſtatuiſſet eas non producere.

Media] Qua ab æterno ſub conditione cognouit, quid pro ſua libertate homines & angeli facturi eſſent, ſi cum his vel illis circumſtantiis in tali, vel tali ordine rerum collocarentur. Hac ſcientia Deus potuiſſet non præſcire ea, quæ Angeli & homines reuera facturi ſunt, ſi pro ſua libertate non fuiſſent eu facturi, ſed aliquid aliud. Molina q. 14. art. 13. diſp. 17.

Porro ſcĩetia Dei infinita eſt, Quæris cur? Quia extendit ſe ad omnia intelligibilia & ad creaturas omnes poſſibiles. Poſſibiles res dicuntur, quę habent eſſe poſſibile ſeu in potentia. Hoc eſſe poſſibile poteſt dici reale non actu, ſed potentia, actu tamen poteſt cognoſci.

Scientia { Simpliciter. Sapientum. | Secundum accidens. Modo ſophiſtico cap. 1. lib. 1. poſt. ſophiſtarum.

Hic enim non ex ipſa rerum natura, ſed ex accidentibus & extraneis ſcientiam rerum venabantur.

Extrem.	Medium inter hæc.	Extremum
Perfecta ſcientia.	Cõfuſa & potentialis cognitio, ex qua acquiritur perfecta.	Perfecta ignorantia.
Extr.	Medium inter hæc	Extrem.
Ens perfectum.	Ens poteſtate, è quo fit Ens perfectum.	Purum, nihil.

Sciẽtia potẽtialis in ſuis principiis opponitur ſciẽtiæ perfectæ à Zabar. Eſt aũt ſcientia potẽtialis, à qua ad perfectam ſcientiam tranſitus datur, vt à potentia ad actum. In propoſitione maiore quę prçexiſtit & reſpõdet materiæ, cõcluſio in ea latens præcognoſcitur & dum maior actu prænoſcitur concluſio cognoſcitur poteſtate. Aſſumptio eſt tanquam agens proximum: adiecta cum propoſitioni trahit concluſionẽ de poteſtate ad actum ſeu perfectionem & de cognita poteſtate facit actu cognitam.

Scientia { κατὰ μέρος quæ eſt aliquorum particularium theorematum. | Tota, quæ eſt aggregatum multorum particularium theorematum.

Scientia Diuina.

Scientiale eſt habẽs cauſæ cognitionem ſeu demonſtrationẽ, vt alia eſt Aſtrologia vulgaris, vt nautica & ruſtica. Alia

Scien-

Digitized by Google

Scientialis, id eſt quæ eſt ſciẽtia habẽs cognitionem cauſæ, ſeu per cauſas demonſtrans: ſic Muſica ſcientia eſt (ſpeculatiua) vel ars (operatrix) intelligẽ muſicam vocalẽ, vide Zabar. in li. 1. poſt. analyt. ad contextum 100. pag. 90.

SCRIBO γράφω.

Primo eſt literas pingo, duco lineam, ita eſt Grammaticorum, Pictorum, Geometrarum, vt cum in papyro noſtrate (quæ ex contuſis fit linteis) vel tabula exaro aliquid aut pugillaribus.

Secundo literis mando, prodo ſeu trado.

Tertio eſt ſoluta ſeu libera oratione aliquid ſcribo, vt hiſtoric. & opponitur τῷ ποιεῖν, quod poetæ eſt, id eſt, fingo carmen. Nam poetæ, præter λέξιν, & τάξιν conuenientem, conuenit, & proprie eſt fictio, teſte Ariſtotele in poetica, ita accipit Iſocrates ad Nicomachum.

Quarto politici accipiunt pro rogationem ferre, ψήφισμα ſciſcendum ferre: τῇ γραφῇ τίθεσθαι, vt loquitur Plato ſcriptura ponere.

Termini ſcriptionis duo ſunt: Terminus à quo, & Terminus ad quem. Hi diſponuntur vel ſecundũ longitudinem vel ſecundũ latitudinem (κατὰ μῆκος, vel κατὰ πλάτος.

Secundum latitudinem vel à dextro latere in ſiniſtrum, motum primum ſeu primi mobilis ab oriente in occidentẽ æmulando, qui ſcribendi modus Hebræis & Ægyptiis teſte Herodoto lib. ſecund. vſitatus eſt. Vel à ſiniſtro in dextrum, qui motum Planetarum videtur imitari à Græcis & Latinis introductus, ſecundum Longitudinem vero à ſummo ad infimum, & hinc rurſus aſcendendo & deſcendendo veluti per ſpiras, quales Sol annuo motu per Zodiacum facere dicitur. Hunc ſcribendi modum tumque Gothos veteres in vetuſtiſſimis ſaxis, quæ etiammum extent, obſeruaſſe ſcribit. Olaus Magnus in Hiſtoria ſeptentrionalium.

SCRVPVLVM.

Scrupulum dictum eſt à ſcrupo, id eſt lapillo, ludere ſcrupis eſt ludere lapillis. Hinc ſcrupulus: Quæ vox metaphorice ſignificat dubitationem vel difficultatem tranſlatione ſumpta inde, quod lapilli in pedum calceos iniecti ſunt nobis infeſti & moleſti: Barbari dicunt nobis ægre faciant: quibus cum caue loquaris. In ponderibus Scrupulum viceſima quarta pars eſt vnciæ, Budæus lib. 1. de aſſe. Sic dicitur Argenti ſcrupulum. In menſuris eſt centenum pedum.

Tropice accipitur pro quouis minuto. Sic ſcrupuloſius ſcrutari eſt minutius ſcrutari omnia Quintil. & Differentia ſcrupularis Plinio idem eſt, quod minuta, genauw geſucht. Alias ſcrupuloſa Quintiliano.

Aliud eſt ſcrupulum, vt cum dicitur vncia vna pars libræ diuiditur in viginti quatuor ſcrupula, in obolos 48. Gulielmus Philander Caſtilionenſis in Epitome de ponderibus & menſuris Romanorum.

Scrupulum primum eſt vnius gradus partis horæ aut cuiuslibet integri ſexageſima particula. Hoc in ſexaginta ſecunda propagatur. Scrupulum ſecundum in ſexaginta tertia.

Primum $\frac{1}{60}$ id eſt vna ſexageſima pars.

Secundum $\frac{1}{3600}$ per ſexagenariam multiplicationem.

Scrupulum Tertium $\frac{1}{216000}$.

Quartum $\frac{1}{12960000}$

Quintum $\frac{1}{777600000}$

Sextum $\frac{1}{46656000000}$

Scrupula vnius horæ ſexaginta ſunt as horarius, id eſt integra hora.

Deunx ſcrupula 55 vel $\frac{11}{12}$ vnius horæ.

Dextans ſcrup. 50 vel $\frac{5}{6}$ vnius horæ.

Dodrans 45 vel $\frac{3}{4}$
Bes 40 vel $\frac{2}{3}$
Septunx 35 vel $\frac{7}{12}$
Semis 30 vel $\frac{1}{2}$
Quincunx 25 vel $\frac{5}{12}$
Triens 20 vel $\frac{1}{3}$
Quadrans 15 vel $\frac{1}{4}$
Sextans 10 vel $\frac{1}{6}$
Vncia 5 vel $\frac{1}{12}$
Vnciæ partes ſunt ſemuncia 2 prima ſcru. 30. ſecunda.
Duella 2 prima. 40 ſecunda.
Silicum 1 prim. 40 ſec.
Sextula 50 ſecunda
Drachma 37 ſecunda 30 tertia.

SECTA.

Secta, hæreſis, diſciplina, familia, paria ſunt.

Philoſophorum ſectæ ſunt: Academica, Stoica, Peripatetica, Epicurea (à Socrate profectæ.)

Academici Platonis æmuli ſectatoreſq; dicuntur à gymnaſio, quod Athenis erat Academia: is locus erat ſuburbanus & nemoroſus ab Academo heroe ſic appellatus Philoſophorum eorum, qui Platonis inſtituto in Academia permanſerunt. Alii veteres, alii noui dicuntur. Veteres à Platone ad Arceſilã vſque ſunt, qui in Academia Platonis dogmata, quædam ſua tradebant, quibus neceſſario aſſentiendum ſit, omiſſa pene veteri & Socratica, quam Plato etiam tenuit, Philoſophandi modeſtia. Noui Academici à Cratore vſque ad ætatem Ciceronis viguerunt, qui de rebus obſcuris vtrinque diſputabant, Philoſophorum decreta non Deorum oracula putabant, nullam ſcholam perpetuo ſequebantur, & tamen in omnibus Scholis, quod verum aut veriſimile videretur, libere ſequebantur ac docebant. His duplex diſſerendi ratio propoſita erat. Vna de rebus controuerſis, propoſitis in partes contrarias, qualis eſt Ciceronis de Finibus bonorum & malorum, de Natura Deorum. Altera doctrinæ cuiuſdam & artis via progreſſa eſt, cum ea quæ probabilia viderentur perpetuis præceptis explicabant, quod genus diſſerendi Cicero in lib. de officiis ſecutus eſt. Διαλεκτική. Διδασκαλική.

Hi reſpectu noſtri temporis ſunt Antiqui, quo etiam nonnulli reperiuntur tales Academici (Ego neutros ſector, ſed eos qui tanquam mercatores & inſtitores ſapientiæ, ad vnius alicuius philoſophi diſciplinam & κυρίας δόξας non tanquam ad ſaxum adhæreſcunt, ſed qui, ſiquid in Platonis dialogis commodum ipſis & vtile videtur, ſibi comparant, ſi quid in hortis Epicuri proſtat boni, non contemnũt: ſi quid melius Ariſtoteles vendit, aſſumunt: ſi magis ſunt vendibiles merces Zenonis, quam Ariſtotelis, Ariſtotelem relinquunt, ad Zenonis officinam ſe conuertunt: ſi quędam vana ſunt & inutilia, quæ venduntur in philoſophorum tabernis, ea prorſus non emunt.)

Cæterum noua quæ appellata eſt Academia Ciceroni videtur vetus appellanda, quia in Platonis libris modeſte, libereq; in vtramq; partem multa diſſeruntur.

Sic Audomarus Talæus in Academia ſua

ſua poſt deſcriptionem ſeu circumſcriptionem nouæ Academiæ, Cicer. libr.2. de Finibus. Hæc eſt Academiæ nouæ adumbrata quædam deſcriptio, quæ tamen non noua, ſed vetus potius appellanda, cum iſto modo Democritus, Anaxagoras, Empedocles, Socrates, Plato diſputarint, & eorum conſuetudinem qui noui dicuntur poſtea reuocarint. Sic nouum, quod dicitur, Euangelium, id eſt reuocatum in Eccleſiam, eſt vetus quippe Apoſtolicum.

Vetus igitur illa ratio philoſophandi Academice, quæ modeſtiam philoſophandi, & prudentiam nihil temere decernendi habuit, poteſt Socratica & Platonica dici à Platone Socratis alumno Academicorum principe, vt à quo profecta ſit. Is enim ſub perſona Socratis in ſuis ſcriptis nihil affirmat, & in vtramque partem multa diſſerit, de omnibus pene rebus dubitat, quod probabile eſt, ſequitur.

Noua vero poſt Platonem ad Archeſilam vſque Speuſippea à diſcipulo Platonis Speuſippo, quæ à modeſtia illa prudentiaque vetere receſſit. Denique vetus intermiſſa renouata Archeſilea: quia ab Archeſila cœpit: Qui à cæteris Philoſophis, qui ſe multa ſcire profitebantur, diſſentiens duas res inprimis à Philoſophia vera remouendas, cenſebat κατάληψιν idest comprehenſionem, & συγκατάθεσιν, id eſt aſſenſionem & approbationem, & cōtra adhibendam ἐποχὴν, id eſt, aſſenſionis retentionem & iudicii ſuſpenſionem.

Zuingerus Academicam ſectam facit { Veterem à Platone / Mediam ab Archeſilao / Nouam à Lacyde. } Inuentoribus.

Sed non videtur mihi opus media.

Nam Platoni ſucceſſerunt Speuſippus, Xenocrates, Polemon, Crantor, Crates. Archeſilao ſucceſſerunt Lacydes, Carneades, Clitomachus, Briſo, Pyrrhon, qui omnes recte ad nouam referuntur, vt illi ad veterem.

Ego temperatam ex vetere & noua probo Ἀκαταληψίαν omnium: quæ nihil præter incertas & ambiguas opiniones relinquit, reiicio Philoſophiam eſſe ὄναρ ἀμφισβητήσιμον hyperbolice dictum pronuntio, etſi plura & neſciantur & agitentur opinionibus, quā cognita, & ſcientia percepta ſint proprie dicta: Itaq; ſæpe ἐπέχειν & διασκέπτεσθαι liceat.

Somnium dubium Socratis.

2. Secta Ariſtotelica ſeu peripatetica Dogmatica & Elēchica, cuius author Ariſtoteles Stagyrita, qui docebat in Lyceo deambulans, & primus collegit Philoſophiæ præcepta in vnum, eorū cauſas & fontes tradidit, τὸ ὅτι & τὸ διότι coniunxit, ſeminaq; à ſuperioribus philoſophis accepta tā diligenter excoluit, vt ad Philoſophiæ arcem penetraſſe videri poſſit. Hęc aliquid certi in plurimis decernit: & tamen qui eam ſequitur nemo in ſententia ſua ita conſtans eſt, quin aliquando agat Academicum. Modus docēdi modo eſt διεξοδικὸς conueniens commentationib⁹ & commentariis, modo Synopticus ſeu breuis, conueniens primæ inſtitutioni.

Stoica ſecta à στοά, porticu, in qua docebat Athenis autor eius Zeno Cratetis Cynici diſcipulus, ſicut & Cleanthes, cui ſucceſſit Chryſippus. Fuerunt & Stoici è veterib. Græcis Poſidonius, Athenodorus, Epictetus, Arrianus; E Latinis Seneca.

In Ethicis docuit nihil vtile eſſe, quod non idem ſit honeſtum. Cicero in Offic. vbi turpitudo eſt, ibi vtilitatem eſſe non poſſe. Honeſtatem ſolam propter ſe expetendam: in Phyſicis docuit hominem nil niſi abſolutam quandam

Digitized by Google

mentem eſſe corpus tantũ, eſſe eius inſtrumentũ (ſicut contra Epicurei dixerunt hominẽ nihil eſſe niſi corpus.)

Epicurea ſecta dicta eſt ab Epicuro diſcipulo Democriti Nanſiphanis & Pamphili, qui diſcipulus fuit Platonis, ſcripſit *κυρίας δόξας* Epicurus, quæ illud quoq; cõtinebant vniuerſitatẽ hanc temere ferri, ex atomis fieri aerem, terram & mare, & cõpoſita in atomos reſolui. Idem etſi voluptatẽ finem hominis fecit, Virtutẽ tamen ab ea non excluſit, vnde illud eius dictum celebratur, Non poſſe ſuauiter & iucunde viui, niſi honeſte & iuſte viuatur.

Præcipuæ hæ ſectæ fuerunt, præcipuæ inquam, id eſt maxime celebratæ ac nobilitatæ, quia fuit etiam Cynica, ſic dicta quod doceret in gymnaſio Cynoſarges, princeps eius fuit Antiſthenes Athenienſis præceptor Diogenis Canis, Huius diſcipulus Crates.

Duæ ſunt familiæ ſeu ſectæ Theologorum inter Catholicos, vna Scotiſtarum, altera Thomiſtarum, quę inter ſe diſſentiunt de rebus plane maximis: Tertia præterea eſt familia, quæ ab vtriſq; diſſentit. Occamiſtarum, quorum magiſter Occamus Anglicus, ſcripſit plurima aduerſus vtroſq;, & is plures habet diſcipulos, quam vel Scotus vel Thomas, illi reales, at hi nominales.

Rucelinus Brito natione, M. Petri Abelgardi præceptor, primus ſectam Nominalẽ inſtituiſſe dicitur contra Reales, & nominũ cognitione rerũ quoq; cognitionẽ cõprehendi magno conatu defendit ſub annum Domini 1140. ita vt eam ob rem in Pariſienſi Academia cruenta fuerint excitata prælia inter ſtudioſos, Epigramma hoc recitat Auentinus Hiſtoricus.

Quas Ruceline doces non vult Dialectica voces,
Iamq; dolens de ſe non vult in vocibus eſſe;
Res amat, in rebus cunctis vult eſſe diebus,
Hoc ſe retractetur, res ſit quod voce docetur,
Plorat Ariſtoteles nugas tradendo ſeniles
Res ſibi ſubtractas per voces intitulatas,
Porphyriuſq; gemit, quia res ſibi lector ademit,
Qui res abrodit Ruceline Boetius odit,
Non argumentis, nulloq; ſophiſmate ſentis,
Rex exiſtentes in vocibus eſſe manentes,

Ludouicus Viues de cauſis corruptarum artium lib: 1. ſcribit ſectam Scholaſticam à Guilielmo Occamo defluxiſſe, & Nominalium ſe appellaſſe, eamq; ridere, quæ Iohannes Scotus & ii qui Reales dicuntur de punctis, de momentis, de interuallis, de indiuiſibilibus affirmant; & tamen illos ipſos diſputantes; vel in Logicis de Incipit & Deſinit; vel in Phyſicis de motu & tẽpore, opinionem Scoti tanquam veram ſubiicere, vt ſit dimicatio diuturnior.

SECTIO.

Alia eſt Sectio Mathematica, alia Anatomicorum & Medicorum, alia Muſica, alia Metallica, alia Politica, alia denique Logica: Alia eſt vulgaris, alia artificioſa.

Primo igitur generaliter loquendo ſit diuiſione Totius. Sic exercitationum Scaligeri ſectiones ſunt.

2. Specialiter partitio ſectio Logica eſt.

3. Eſt & ſectio corporis humani & artificioſa illa quidem Anatomicorum ſcilicet. 4. Medicorum ſectio venæ eſt.

5. Metallicorum ſectio & ſectura metallica eſt. Apud Cæſarem ſectura æraria eſt, Ein Ertzgrube.

6. In Politicis ſectio eſt abgeſchatzt vnnd verfallen gut (res confiſcatæ) qua voce etiam Cæſar vſus eſt. 2. Antonius Pompeii ſector dicitur à Cicerone, quia Antonius Pompeii bona haſtæ expoſita redemerat, vt ſector ſit, der ein verfallen gut taufft, æſtimator & redemptor, bonorum damnati vel proſcripti: ſic dictus quod ſpem ſectetur

ſtetur lucri ſui, id eſt, ſequatur ſpem æſtimationis ſuæ, vt ſentiunt multi Iuriſconſ. cum Aſconio Pædiano.

Sed ſciendum non hanc eſſe veram Etymologiam, ſed tantum Alluſionem. Nam ſectionis vocem, qua, quæ nunc dicitur confiſcatio (hoc eſt alicuius bonorũ publicatio) ſignificatur, certũ eſt deriuatam eſſe ex eo, quod prædã ex hoſtibus captam milites inter ſe ſecabant, id eſt, diuidebant. Vid. Hotomann. & Schard. Lexicon.

7. Sectio in Geometria eſt ſegmentum circuli, intus cõprehenſum ab vna recta, quæ baſis ſectionis dicitur, vt:

Abſoluere circuli ſectionem eſt datæ ſectionis circulum deſcribere. Id fit inuento centro. Centri inuentio ſic eſt. Si inſcripta recte biſſecet inſcriptam: eſt diameter circuli, eiuſq; mediũ cẽtrũ 1. p 3. ſector eſt ſegmẽtum circuli intus comprehenſum à recta duplici angulum faciente. Eius (ſectoris) baſis eſt peripheria, cui inſiſtit.

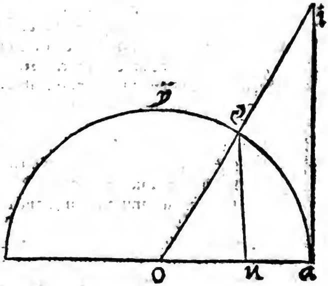

Euclides definit ſpecialius qui angulum continet ad centrum.

Segmentum circuli eſt quod cõprehẽditur extrinſecus, à peripheria, intus à recta. Eſtq;
- Sector. Hic diſtinguitur ex angulo
  - In Centro.
  - In Peripheria.
- Sectio.

Secans eſt ſpecies rectæ finibus connexæ, cui opponitur tangens. Definitiue ſecans eſt radius per terminum peripheriæ in tangentem continuatus cum continuatione.

Peripheriæ, a e ſecãs eſt o e i nempe radius o e continuatus in terminum tangentis e cum continuatione e i.

8. In Muſica ſectio ſeu comma eſt primus ſonorum diuerſorum minimo interuallo diſtantium.

Biel barbare dicit pro quanto.

Secundum, ſecundũ Quod, prout, Qua ratione. In quantum, id eſt quatenus.

Scholaſticis primo ſecundum quod (vel qua) ſpecificat Rationem ſigni ſeu conceptus: vt ignis in quantum ſubiectum: ignis qua ſpecies, &c.

Vel Rationem principii ſeu cauſæ, vt ignis ſecundum quod calidus calefacit. Homo quatenus habet liberum arbitrium, peccat.

Hinc duo ὑπομνήματα. Primo Terminus ſpecificans ſeu cauſaliter acceptus ſignificat illud, cuius Ratione prædicatum principale conuenit ſubiecto, vt Chriſtus in quantum homo paſſus eſt, & reſurrexit: ſecundum quod Deus eſt creator. Hic in Quantum

Digitized by Google

ſignificat humanam naturam, cuius reſpectu paſſio & reſurrectio Chriſto attribuitur. Secundo Terminus ſpecificans rationem conceptus facit vocẽ ſecundæ impoſitionis, ſeu appellationem rationis, Deus qua nomen, nihil creat.

Secundo. Secundum. Quod interdum ponitur pro ſecundum ſigno diminuente ſignificatum, vt Homo Secundum quod mortuus eſt, cadauer eſt, Chriſtus eſt creatura ſecundum quod Homo eſt, Æthiops ſecundum quod dentatus, eſt albus. Gabriel. Biel. lib. 3. diſt. 7. Quæſtion. vn.

Vſus.

Chriſtus in quantũ Hic Homo eſt Deus, falſa eſt intellecta ſpecificatiue ſeu cauſaliter, quia Chriſtum eſſe hunc hominem, non eſt cauſa Chriſtum eſſendi Deum (id eſt ob quam Chriſtus ſit Deꝰ) nec humana natura aſſumpta eſt ratio, propter quam Chriſtus eſt Deus. Chriſtus ſecundum quod Deus eſt, perſona eſt vel eſt Chriſtus ſolũ deitatis reſpectu proprie perſona eſt, Chriſtus, qua homo, non eſt perſona etſi humanitas ſit aliquid perſonæ.

Sic Auguſt. In vnitatem perſonæ acceſſit verbo anima Rationalis & caro: In Enchiridio ad Laurentium cap. 35.

Secundum ſe, opponitur ei quod eſt ſecundum aliud ſecundum rationem aliquam.

Quæſtio eſt, an corpus Chriſti à ſanguine ſit ſeparandum, vel ſeparatum etiam in ſacramento Euchariſtias?

Reſp. Corpus humanum & ſanguis nõ diuelluntur ſecundum ſe conſiderata. At corpus illud à ſanguine ſeparatur, vt ſpectantur hæc ſecũdum rationem ſacramẽtal ẽ, qua nobis repræſentant, porro, quod ſemel factũ eſt in cruce.

Secundum ſe igitur & Abſolute ſunt ἰσόῤῥοπα (æquiualent) ſic ſecundum rationem aliquam, (τινὰ τρόπον Græce καὶ ἔλλειψιν) & σχετικῶς ſunt ἀντίςροφα.

Secundum ſeipſum aliud eſt quam Qua ipſum. Quod ſecundum ſeipſum alicui conuenit poteſt ei non conuenire primo. Quod qua ipſum conuenit, præter id ꝙ cõuenit ſecundũ ſeipſum, ſeu καθ' ἑαυτὸ, etiam primo conuenit & adæquatur ei. Proclus in 1. Alcibiad.

Secundum (detracto) quod eſt determinatio diminuens, vel diſtrahẽs. Diſtrahit enim ſeu auocat terminum cui additur à ſua ſuppoſitione, id eſt, acceptione propria, vt Titius ſecundum faciem eſt pinguis, Æthiops eſt albus tantum ſecundum dentes. Hic ſecundum determinat prædicatum, ita vt prædicatũ accipiatur pro homine macro habente faciem pinguem, aut nigro habente dentes albos. Tales ſunt, Hic eſt criſpus ſecundum crines.

Secundum ſe multipliciter dicitur, vt definitio de definito, vt partes definitionis dicuntur, quæ exiſtunt in eo quod quid eſt, vt ſubiecto attribuitur proprium.

Secundum ſe conſideratum opponitur ei, quod eſt vt Relatum ad aliud. Exempli cauſa. Alia conueniunt homini ſecundum ſe conſiderato, & quatenus eſt homo, alia vt relata ad aliud, & quatenus eſt pater. Nam habere filium, eſt illi accidens tanquam homini, idq; ſeparabile, ſed eidem tanquam patri eſt eſſentiale. Sic etiam albedo accidit homini, καθ' ἑαυτὸν ſumpto, ſed eſt de eius eſſẽtia, quatenus eſt homo albus, quia locum formæ obtinet, qua eſt homo albus, & non niger. Sic lupo, in quo formalis eſſentia eſt, vt loquitur Scaliger, ſeu forma; qua lupus eſt, quam tum demum amittit, cum deſinit eſſe lupo, inquam ſecundum ſe ſumpto, accidit feritas, qua ferus eſt, à qua vacuus eſſe poteſt humanæ ſocietatis aſſuetudine. Sed feritas eſt de eius eſſentia, qua eſt lupus ferus. Et putredo accidit pomo, ſed quatenus pomum putri-

putridum eſt, eſt de eius eſſentia. Ita peccatum vel corruptio homini ſecundum ſe ſumpto accidit, nec eſt de eius eſſentia, ſed qua eſt homo corruptus vel peccator, pertinet corruptio, vel peccatum ad eius eſſentiam.

Hanc conſiderationem ſi Matth. Flacius Illyricus adhibuiſſet, non ſcripſiſſet ſimpliciter, peccatum originis eſſe de hominis eſſentia.

Definitio Zabarellæ hic notetur: Non eſt ἄλογον ἢ ἄτοπον, vt accidens ſit de eſſentia ſubſtantiæ, non quidem ſecundum ſe acceptæ, ſed ſecundum aliam conſiderationem 1. de rer. materia cap. 13. Materia prima non exiſtit actu ſecundum ſe, ſeu per ſe ipſam, ſeu ſecundum ſuam naturam, ſed per formam, ſeu merito formæ. Thomiſtarum, vt & Zabarellæ hæc ſententia eſt.

Secundum partem opponitur nonnunquam ei, quod eſt perfectum: nonnunquam idem eſt, quod ſecundum accidentia: eique ex aduerſo reſpondet ſecundum ſubſtantiam: Imperfecto enim aliqua pars, vel aliquæ deſunt. Et accidens non eſt tota res, ſed aliquid rei, itaque pars quædam eſt analogia ſignificationis.

Vſus.

Putrefactio quædam ſecundum partem dicitur. Quid hic ſignificat ſecundum partem?

Reſp. Significare imperfectum, ſeu non ſecundum totum. Sic, ægritudo alicuius membri propria, poteſt dici morbus, ſecundum partem, vt diſtinguatur à morbo, qui eſt totius corporis.

Cur alteratio aliquando dicitur generatio ſecundum partem? Reſp. Quia alteratio eſt generatio tantum ſecundum accidentia. At cur hæc dicitur ſecundum partem? Reſp. Quia accidens non eſt totum, ſed aliquid totius: quod eſt quaſi pars, ſeu pars analogice: tantum. Interitus miſti ſecundum partem eſt imperfectus, quo mutatur in miſtum diuerſæ ſpeciei. Perfectius vero eſt, quo diſſoluitur in Elementum Zabarellæ iudicio p. 591. de miſt. generatione vlt. cap. lib. 2.

SECVLVM.

1. Seculum definire ſolent centum annis, quo facit illud, quod Ludi ſeculares Romæ dicti ſunt, qui centeſimo quoque anno inſtaurabantur.

2. Seculum quandoque ſumitur generaliter pro tempore & viciſſim tempus pro ſeculo, & dicitur tempus ſeculare, & ſeculum temporale. Lincouienſis in myſtica Theologia Dionyſii.

Seculum ſeu tempus, vel eſt viæ (hominis viatoris, hoc eſt, quaſi peregrinantis in hoc mundo) finitum, vel eſt viæ & termini (hominis comprehenſoris ſeu beati) infinitum ſeu nunquam finiendum. Reliquæ ſignificationes ſunt poeticę fere.

3. Secula quatuor poetarum, ferreũ, plũbeum, argẽteum, aureum, Plato tranſtulit in hominum ingenia Marſ. Ficin.

SEDERE.

Sedere proprie accipitur phyſice, vt, ſedẽs ſit, cuius Spondyli recte renibus porriguntur; ſed crura non porriguntur ad inferiora ob ſuſtentationem Alb. Mag. Huc pertinet illud, Sedendo homines fiunt ſapientiores.

In Politicis eſt regnare, eſtque in categoria Actionis.

Interdum etiam eſt otioſum eſſe: huc pertinet illud: Non veniet tibi deſuper aſſa columba ſedenti: Ita ſuperſedere eſt ſuper aliqua re ceſſare, in aliqua re eſſe otioſum. *Sedere notat otium.*

Conſtruitur cum Ablatiuo à Cicerone; Datiuo ab aliis rarius tamen, & infinitiuo à Liuio: Sed inuenio etiam ad Herennium. Hęc cauſa non viſa eſt ſuperſedenda; videtur hoc olere Gręciſ.

SEMPER.

Semper primo ſignificat temporis perpetuitatem. Secundo ſignificat rei vniuerſitatem, vt, Non ergo neceſſe eſt ſemper moueri ab alio, eoque modo. Et : id quod cauſa eſt per ſe, ſemper prius eſt eo, quod eſt cauſa per aliud, Ariſt. 8. Phyſicorum text. 39. Semper, id eſt vbique & in omnibus & neceſſario.

Sic Aliquando primo ſignificat negationem perpetuitatis temporis.

Secundo idem eſt, quod Tandem. Non ſtatim, poſt aliquod tempus. Vide exemp. apud Zabarel. in 8. Phyſ. ex contextu 32. Ariſtotelis pag. 157.

SEMEN, SEMINIVM.

Semen eſt materia ſerendi: plantarum & animalium, & eſt ex quo, & cuius, A quo.n. deceſſit, eius eſt ſemē, vt equi; & eius, quod ex illo futurū eſt, vt muli, Ariſtoteles de Hiſtor. Animal. 7. cap. vis eius πλαστικὴ (formatiua) dicitur: Huic ſemen genitale, ſeminaria vis, ratio ſeminalis, qua ſublata res caſu potius contingerent, quam natura fierent. Marſil. Ficinus in Plotin. Enn. 2. lib. 3. cap.

Transfertur & ad alia : Etenim ſemina quę terra à cœleſti coniuge recipit, ſunt rores & pluuiæ. Leo Hebr.

Semen in cornu proiectum eſt prouerbium Platonicum de Sclerandris (duris hominibus) Nam vt ſemina in cornu proiecta non molliuntur igne: Sic hi homines perſuaſionib' imo ipſa πειθανουργικῇ (perſuadendi arte) molliri nequeunt. de leg. 9.

Ἄλλως & quidem latius.

Semen primo accipitur generaliter, vt complectatur & agri ſeu ſoli & maris fœminæque & vteri ſemina.

Secundo accipitur ſpecialiter, pro vtili ſuperfluitate vltimi alimenti, è qua fœtus vi caloris vteri exiſtit. In eo ſunt materia & virtus ſeu vis. Quod ad hanc attinet eſt ſemen ab omnibus membris, ſed quod ad illam, i. e. molem & materiam ſeminis attinet, non eſt ab omnibus membris. Deciditur autē, ſeu deriuatur maxima pars à corde, cerebro, & iecore: quia quando vel vehemēter, vel tenuiter ſeu leui' læſæ ſunt, aut debilitatæ partes illæ, ſemen fit ineptum ad generationem, vel partus fit imbecillis.

Seminis autem generatio propriè non eſt τοῦ γεννητικοῦ, id eſt, virtutis generandi & procreandi, ſed τοῦ θρεπτικοῦ, id eſt, virtutis nutricis, at in ſemine eſt vis γεννητικὴ ſeu τὸ γεννητικὸν, quod ſeminis materiam mutat (quæ virtus eſt μεταβλητικὴ ſeu tranſmutatrix) & membra fœtus format ac producit, (quæ virtus eſt διαπλαστικὴ ſeu figuratrix.

Quid τὸ γεννητικόν? Quid τὸ θρεπτικόν? Quid μεταβλητικὸν ſignificet.

τοῦ γεννητικοῦ partes { μεταβλητικὴ, ſubſtantiam; διαπλαστικὴ, Figuram. } Ei, quod gignitur, conferēs.

Id quod ſemina fœcunda reddit eſt Spiritus, qui rationem quandam habet ad elementum ſiderum Ariſt. lib. 2. περὶ ζῴων γενέσεως, vt ſit aliquid in ſemine elementorum natura maius & præſtantius atq; diuinius, quod cœleſte & æthereum eſſe oporteat. Neque enim omnia ex elementis producit Ariſtoteles, vt Galenus.

Tertio Semen accipitur metaphorice pro principio, pro cauſa efficiente, pro creante vel materia alicuius rei.

Hæc ſignificatio eſt apud Ciceronem & Poet. Nemo patrem nouit, niſi filius, & quibus huius Semina notitiæ Filius ipſe dedit. Hoc eſt principia ſeu initia.

Quarto Metaleptice ſeu metonymice pro eo, quod ex ſemine ortum eſt.

Seminilegus eſt auis, quā Gaza vocat frugilegam.

Digitized by Google

gileg[illegible] Hac [illegible] ſemina vel ligit & depaſcitur, per metaphoram ſignificat libenter verba funditantem & blateronem (Græce dicitur Spermologus) vel eum qui ſaltuatim & vellicatim, vt loquitur A. Gellius lectis Autoribus & ex iis enotatis ſ. voculis aliquot veluti collectis ſolidæ doctrinæ ſeminibus magnus ſeu egregius vir haberi vult & ſeſe verboſius iactans eruditionem oſtentat.

Deſcriptio ſeminilegi.

Vaſa Seminaria ſunt quæ ſemen genitale recipiunt, ſeminis ſunt conceptacula, ἀγγεῖα σπερματικά.

Seminale quod ſeritur vel ſeri poteſt, vt Viciæ ſeminales apud Columellam.

S E N E X.

Senex proprie ob ætatem dicitur: improprie ſeu translate ob virtutem. Sic adoleſcẽs etiam dicitur ſenex qui ſenili eſt iudicio. Vtraque ſignificatio eſt in ſententia prouerbiali, quæ monet mature fieri ſenem ſi diu velis eſſe ſenex. Intellig. Fieri ſenem moribus, &c. ſi velis eſſe ſenex ætate, Mature oportet te ſapere, valetudinis rationem habere, non mancipare corpus voluptati, ſi velis eſſe vitalis ſeu longæuus.

Sic iuuenis aliquis proprie eſt ętate: translate moribus. Ille Ariſtoteli in Ethicis eſt νέος τὴν ἡλικίαν. Hic vero νεαρὸς τὸ ἦθος. Similiter puer accipitur Phyſice, vt Ethice.

Senes capulares dicuntur qui ſunt vicini veretro, annorum iam ſaturi, qui boues Solis comederunt; vt loquar cum Homero, νήπιοι οἳ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο ἤσθιον. id eſt, qui multos annos viuendo expleuerunt, Henricus Stephanus. Galeno lib. 5. de ſanitate tuenda, hi ſenes ſunt πέμπελοι. Opponuntur his ὠμογέροντες, qui ſunt in prima Senectute, quibus adhuc eſt viridis ſe[illegible] [illegible] ſenectutem tribuit, quia [illegible] vi-uere. At Scaliger pleriſque omnibus (ait enim, Adamantem ſenectam pati nondum compertum eſt): per metaphoram, quia vitam eis non tribuit, (vt nec animam, ſed naturam.)

S E N T I R E.

Sentire primo eſt ſpeciem exiſtentem in materia præter materiam interuentu organi corporei percipere ſeu cognoſcere. Itaque recte Zabarella ſentire eſt formaliter cognoſcere: aliud autem eſt ſentiri per ſe, aliud per accidens. Sentiri per ſe nihil aliud eſt, quam ſpeciem ſuam in ſenſu producere. Sentiri per accidens eſt non per ſpeciem propriam, ſed per alienam ſpeciem ſenſilem producere. Zabarell. L. De ſenſu agente c. 5.

Secundo ſentire accipitur translate pro eo, quod eſt intellectu intelligere, cõprehendere, intellectu iudicare.

S E N S V S.

In Phyſicis ſenſus ſignificat modo facultatem ſentiendi, modo operationem ipſam. Ariſtoteles.

Senſus in Logica pro διανοίᾳ ſeu conceptu ponitur mentis, vt cũ dicitur ſenſus eſt formalis vel cauſalis.

Cauſalis eſt qui prædicat cauſam, vt ſonus eſt motio vel fractio (Ariſtoteles) id eſt, ex motu vel fractione reſultat. Sonus eſt ictus aeris, id eſt, ex ictu aeris reſultat, ſonus ex fractione & compreſſione medii corporis reſultat. Vera igitur eſt propoſitio in ſenſu cauſali. In Phyſica ſenſus eſt vel vis, vel actus ſentiendi. Sed redeo ad ſenſum phyſice acceptum.

Digitized by Google

Senſus,id eſt,ſentiendi actus, eſt per ſe rei ſingularis, vniuerſalis vero per accidens. Senſus, id eſt ſenſus natura, reſpicit vniuerſale, vt obiectum adæquatum Zabarell. ad context. 206 2. poſt. Hinc percipitur diſtinctionis vtilitas.

Alberto Magno 1. Senſus alius eſt magis ſpiritualis, alius magis corporalis. Spiritualis, vt auditus, viſus: Corporalis, vt guſtatus.

2. Senſus aut eſt exquiſitus, aut minus exquiſitus. Exquiſitum ſenſum duobus modis intelligere licet. Scalig. exerc. 286. nempe aut ſummam celeremque vim ad recipiendam rei ſenſibilis impreſſionem, aut facultatem in medio conſtitutam, ad omnium ſenſilium differentias dignoſcendas. In prima intellectione bruta comprehenduntur, quibus efficaciſſimam poteſtatem natura inſinuauit, ad ea ſentiendum, quæ ſenſibus quatuor percipiuntur. Ita quam acutiſſime, quam remotiſſima cernit Aquila Solisque patitur radios abſque detrimento. Vultur quam maxime diſtantia capit odoratu. Auditum talpæ, ac vulpi attribuunt excellentiſſimum: Guſtum nos gallinis multiſque aliis auibus; Tactus homini certiſſimus ac exploratiſſimus.

Altera ſignificatio ad exquiſiti iudicii perfectionem penes hominem eſt, Is enim cum ad beatitudinem creatus ſit, ad eam vias illi muniuit natura: idcirco mediocriter, omnia hæc: Tactum vero dedit perfectiſſimum. Quia nudum & imparatum, maxime, & dignoſcere oportuit, & cauere. Aquilæ, & aliis ſenſuum ſuprema perfectio comparanda fuerat, ob quærendum victum Homini manus, ac mens ſatis præſtitere, & imperium in multa animalia, quibus tanquam armis vterentur.

Minus exquiſitus contra, qui minus viget, vt eorum animalium, quæ non repentina ſenſione aliquid vel admittunt, vel reſpuunt, vel auerſantur. Ita hominis ſenſus, καὶ σύγκρισιν gallinæ non eſt exquiſitus. Nam gallina craſſiſſimum aridiſſimum quodque receptum ore illico diiudicat: at homo nō niſi manſa. Senſus eſt per neruos, vel ſine neruis.

Vſus huius diſtinctionis.

Cor habet ſenſum à cerebro per neruos: morbos enim & vulnera non ſentiret, niſi haberet neruos. Sed quod ſentit, & quaſi intelligit pœnas ac triſtitiam, illud non fit per neruos, quia non eſt hic contactus corporis alicuius: ſed ſenſus tantum iudicii & cogitationis, qui ſenſus ineſt cordi, à propria & ſpecifica natura. Hæc pertinēt ad quæſtionem: Quomodo cor ſentiat.

Senſitiua cognitio eſt, quæ fit ſenſu, vel oritur à ſenſu. Hæc eſt occaſio & ἀρχὴ cognitionis intellectiuę. Senſus autem non comprehendit rerum eſſentias, vt intellectus.

SENSITERIVM.

Barbarum Scholaſticorum, qui interdum ſunt Simiæ Græcorum. Hi dicunt αἰσθητήριον, ex quo illi fecerunt ſenſiterium pro ſenſorio, id eſt, organo ſenſus. Hoc agendo patitur, ait Simplicius; Et ſenſus patitur ſenſorio principaliter patiente, dum in propriam excitatur & incumbit actionem, teſte eodem.

SENSVALITAS.

Barbarum eſt, quod vſurpare te nolim, pro eo, quod eſt appetitus ſenſitiuus, qui & animalis dicitur, vel ab anima, quia primā animæ (ſenſitiuæ) apprehenſionem ſequitur; Vel ab animali, quia conuenit omni animali & homini, non qua homo, ſed qua animal.

Videtur

Digitized by Google

Quid motus animalis.

Videtur autem ſenſualitas dicta à motu ſenſibili. Motus autem eſt actus ſenſitiui appetitus apprehenſionem conſequens. Sic Armandus: per ſenſualitatem intelligitur potentia appetitiua, quæ appetitus ſenſitiuus eſt. Per ſenſualem motum, intelligitur potentiæ appetitiuæ operatio.

SENTENTIA.

Huius vocis hanc ſtatuo eſſe vim, vt idem valeat quod iudicium, qualis eſt, verbi gratia, opinio ſeu opinatio. Quo fit, vt in Politicis accipiatur, pro decreto & concluſione, vbi crebro occurrunt hæc, ſententiam ferre de re, ſententias rogare de re. Omnium ſententiis abſolui. Interdum accipitur pro enunciatione, ſeu propoſitione, de qua Logici, per ſynecdochen, pro lumine orationis, oratione breuiter monente aliquid ad vitam pertinente θεωρητικὴν vel πρακτικήν. Talia enim dicta ſunt ſimilia conſiliis & decretis. Hinc author aliquis ſententioſus & oratio ſententioſa dicitur. Dicuntur Aphoriſmi didaſcalici ſeu doctrinales, quia ſunt breues definitiones doctrinam continentes: Dicuntur Gnomæ à γιγνώσκω, à cognoſcendo & χρεῖαι ab vſu, ſeu operando.

SEPARABILITAS.

Separabilitas eſt δύναμις, qua quid poteſt ab alio ſeparari: vel eſt negatio neceſſariæ conſecutionis ſui eſſe perfecti ad eſſe ſubiecti. Itaque eſt quoddam non eſſe. Sic Caietanus. Ex rei potentialitate prouenire neceſſe eſt imperfectionem accidentis & ſeparabilitatem eius ſecundum actum: vt contra ex actualitate rei neceſſe eſt prouenire Eſſe accidens perfectum & inſeparabile ſecundum actum, vt 7. cap. de Ente & eſſe Thomæ.

Separata dicuntur quæpiam ſecundum rem, vel ſecundum rationem vel ſecundum vtrumque, vt Deus.

Separata in conceptu id eſt ſecundum rationem ab alio, non ſunt de eſſentia illius Alex. Alenſis in 7.1. Philoſ. Aliquid etiam dicitur ſeparatum ab alio ſecundum eſſe vel ſecundum operationem Alb. Mag. Separatum ab aliquo per eſſentialem operationem, ſeparatum eſt ab eodem per eſſentiam.

SEPARABILE.

Χωριστὸν, Separabile, quod ſeparari poteſt ab aliquo eſt ſeparabile vel re ſeu τῇ ἐνεργείᾳ vt cogitatione ſeu ἐννοίᾳ, id eſt, mentis conceptione. Atque hoc poſterius bifariam fit; vel quia id in quo eſt ſubiectum ſcilicet, cui contingit ineſſe, intelligi poſſit ſine ipſo: vel quia hoc ſine illo, propterea, quod neutrius horum natura ab alterius pendeat natura, etſi re ſeparata non comperiantur in rerum natura. Priore accipitur modo à Porphyrio in inſtitutionibus cap. de Accidente cum loquens de Accidente inſeparabili ſumpto exemplo à corui & Æthiopis nigredine monſtrat quomodo ratione, id eſt, cogitatione poſſit eſſe ſeparabilis, his verbis poteſt tamen & coruus albus & Æthiops mutato intelligi colore ſine rei interitu cui adhæret. Poſteriori vero modo accipitur 2. de naturali auſcult. text. 18. cum loquens de Mathematicis formis eas à motu, id eſt, à materia ſenſili poſſe abiungi. Iohan. Talentonius, Philoſoph. & Medicus in Parmenſi Gymnaſio libr. 3. cap. 9. rerum reconditarum. Sic ſeparatum ſecretumque eſt re vel cogitatione. Mentes ſeparatæ dicuntur ſecretæ à conſortio materiæ.

Secretio hæc realis eſt intellectus ſeparatus Ariſtoteli lib. 3. de anima eſt intellectus, non commiſtus corpori, ratio-

Digitized by Google

ne operationis, loquitur enim Ariſtoteles ibi de intellectu hominis, alias generatim loquendo de intellectu.

Intellectus intelligitur ſeparatus
- A materia vt corpore ſecundum eſſe, vt poſt mortem.
- Ab organo quia in corpore non eſt actus alicuius organi: vt ante mortem hominis.

Deus eſt ipſum bonum κεχωρισμένον, id eſt ſeparatum; & prorſus ſimpliciter & cum aliquid in aliquo bonum, vt noſtra felicitas, quæ participatum eſt bonum & non quiddam αὐτὸ ἀγαθόν. Vid. Titulum de Abſtractione & vniuerſali. Species ſenſilium ſunt res à materia & ab iis, quæ materiæ adhærét diuulſæ; eaque à quibus ſunt ſecretæ repræſentant, vt eorum ſimilitudines ſint formæ ſine materia, quæ recipiuntur in organo hoc modo, quo annuli ferrei vel aurei in cera ſine ferro & auro in ea recipiuntur.

Differunt χωριστὸς & χωρισθεὶς, vt ſeparabilis & ſeparatus, vt Actus primus & Actus Secundus lib. 3. tamen de anima text. 7. & alibi ab Ariſtotele ſumitur χωριστὸς ſeparabilis pro χωρισθεὶς ſeparatus.

SEPARATVM.

Separatum eſt 1. Generaliter quod ab aliquo ſeiunctum eſt. 2. Specialiter 1. quod reipſa verſatur extra materiam non vnitum corpori ipſumq; non informans. 2. Quod non eſt ortum ex coalitu materiæ. 3. Quod organo corporeo non eſt affixum.

Vſus.

Ariſtoteles in lib. de anima intellectum vocat Separatum & immixtum ſecunda & tertia ſignificatione.

Separatio, Seiunctio, Segregatio, Secretio.

Separatio ſeu ſolutio eſt
- Mentalis.
- Realis
  - Impropria. Quæ eſt interitus. Quid eſt mors niſi ſeparatio vitæ à viuente. Hier. Zanch. lib. 2. de natura Dei, q. 3. cap. 5. per ſeparationem intelligit interitum.
  - Propria. Cum homo moritur proprie anima rationalis ſeparari dicitur, hoc eſt à corpore auelli & diſcedere, non corrumpi, ſed permanere ſalua. Sic Albertus Magnus contra Auerroem de vnitate intellectus cap. 7. Ex anima fluunt potentiæ ſeparatę à materia & non ſeparatæ: & ſecundum ſe anima eſt incorruptibilis & permanens licet ſecundum eſſe quarundam potentiarum ſit corruptibilis. Et hæc dicemus de anima humana, non de alia. Hactenus Albertus.

Idem de morte & vita tract. 2. c. 3. Anima quæcunq; eſt forma in materia, abſq; dubio corruptibilis eſt ſubiecto ſuo corrupto & vegetabilis & ſenſibilis.

Hic pro corruptibilis dici poteſt, inſeparabilis, ſenſu eodem. Sic Simplicius 3. de anima. ſect. 2. text. 20. Anima quæ hoc corpus viuificat ſeparabiliter aliquando

quando

Digitized by Google

quando viuit & intelligit. Sic Thomas Aquinas 2. Phyſ. l. 4. text. 26. c. 10. Animæ rationales ſunt ſeparatæ in quantum intellectiua virtus non eſt actus alienus corporis organici, vt virtus viſiua eſt actus oculi: Sed ſunt in materia, vt quantum dant Eſſe tali corpori.

Cuiuslibet viuentis mors eſt præcipue & immediate deſtructio animæ vegetantis, non ſeparatio eſt, non abitus ſeu ſeceſſio à corpore Zabarell. de facultat. animæ c. 9. Anima enim vegetatiua extra ſubiectum corpus non habet Eſſe. Hic ſeparatio eſt auulſio. Sic ramus auulſus à tota arbore dicitur ſeparatus, vid. cap. 11.

Quæ ſeparantur poſt diſſolutionem, ſubſiſtunt. Simplic. de anim. text. 8. cap. 25.

Quædam potentiæ animæ ſunt ſeparatæ, quædam corpori coniunctæ, vt virtutes in corpore operantes Alb. Mag. contra Auer. 11. de vnitate intell. cap. 5.

Separatio (cui opponitur coniunctio)
- *Per intellectum, κατ᾽ ἐπίνοιαν* cum duæ reuera coniuncta ſeparatim concipimus ſeu apprehendimus.
- *Secundum rem, κατὰ τὸ πρᾶγμα*, cum quæ coniuncta ſunt reipſa diuelluntur, vt diuerſis ſint in locis, ideoque non corrumpantur, vt anima & corpus hominis mortui.

Nam diſiunctio formarũ à ſubiectis cum ſit earum corruptio, ſeparatio non eſt.

COROLLARIVM.

Proprie igitur quæ non permanent, ſed pereunt, Separari non dicuntur, ſed Perire & Aboleri. Itaque

Accidentia quæ naturaliter remouentur à ſubiecto, vt virtus ab homine realiter ab eo ſeparari ſeu abſtrahi proprie dici non poſſunt (ſed perire) quia naturaliter, quod addit Fonſeca, ſine ſubiecto cohærere non poſſunt.

IN DOCTRINA Aſtrologica de Planetarũ aſpectibus SEPARATIO à coniunctione vel aſpectu dicitur cum planeta inferior à ſuperiore receſſit per quantitatem orbis ſui, ita tamen vt ſe adhuc orbes vtriuſque contingant. Ei opponitur Applicatio ad coniunctionem vel aſpectum, quæ dicitur cum planeta inferior accedit ad ſuperiorem, ita vt orbes vtriuſque ſe contingant. Henr. Ranzouius in tract. Aſtrol.

Barbaris ſeparatio in fieri eſt, quæ fit, in facto eſſe, quæ facta eſt. Canon.

Quorum vnum inſtar materiæ, alterum rationem actus habet, ea χωριστὰ ſeu ſeparatim eſſe nequeunt.

S E R V V M.

Seruus eſt perſona ſubiecta domino. Ariſtoteli eſt inſtrumentum domini animatum. Seruus dicitur in Iuriſprud. Romana cui libertas arbitrio ſuo viuendi adempta eſt. Opponitur ei liber, itaque ſeruilis etiam neceſſitas opponitur liberæ voluntati.

Seruus pœnæ dicitur in iure, quia vt ſeruus Domino, ita ille, in quem atrox ſententia dicta eſt, pœnæ eſt mancipatus. D. Ant. Matthæ. in not. lib. 1. Inſtitut. Seu:

Seruus pœnæ dicitur, qui damnatus addicitur metallo, vel operi publico. Corporalis hæc ſeruitus eſt & legalis. Vid. Iuriſconſ. Ariſtoteli in Politicis.

Seru⁹ natura eſt, qui eſt ingenio & animo ſeruili, qui poteſt alienus eſſe ideoque alterius, eſt qui tantũ particeps eſt rationis & conſilii ex alio, vt ipſe non habeat. Huic opponitur ſeruus ſecundũ leges Ariſt. 1. Polit. c. 4. *Seruus à natiuitate Alb. M.*

Alexander Aphr. Seruum τῇ φύσει Ariſtoteleum intelligit, cũ ait, Seruus eſt qui cũ homo ſit, alterius eſt, qualis eſt, qui ob ingenii tarditatem non ad cognitionem rerum, ſed ad ſeruiendũ aptus eſt.

Seruus etiam adiectiue accipitur à Iuriſconſult.& Cicerone Contra Rull. Or. prædia libera meliore cõditione ſunt, quam ſerua. Sic fundus ſeruus apud Iuriſconſ. Ita etiam inuenio apud Eruditos in genere neutro, adminiſtrum, æmulum, alumnum, *κατ' ἀναλογίαν.* Theodorus Zuingerus in Phyſiolog. Medica ca.7. Ligamentum *συνδεσμὸς* vinculum cartilagine mollius, membrana durius, tenaciſſimum & robuſtiſſimum corpus, interdum cartilaginis, interdum membranæ æmulum. Idem alibi corpus luxuriæ alumnum dixit. Cicero Alumna pacis temporum felicitas.

In Politicis ſeruorum quinque ſunt genera, Bodin.in lib.1. de Repub. Vnum eorum, qui natura ſerui dicuntur, ex ancilla concepti: alterum eorum, qui capti ſunt ab hoſtibus, qui antiquo iure belli ſerui fiebant: tertium eſt eorum, qui ad opera publica damnati fuerant, qui ſerui pœnę appellabantur: quartum eorum, qui ſe ipſos in ſeruitutem ſponte dediderunt, ac potiſſimum ii, qui ſuæ libertatis pretium acceperunt: Extremum eſt eorum, qui à piratis, aut latronibus venditi, bona fide ab emptoribus poſſidentur.

Τειχοτομ.

- Serui
  - Natura, ex ancilla concepti.
  - Voluntate. Qui ſponte ſeruitutem ſubierunt.
  - Vi
    - Capti.
    - Ad opera publ. damnati, ſerui pœnæ.

Διχοτομ.

- Serui
  - Natura.
  - Præter naturam
    - Voluntate.
    - Vi
      - Ab hoſtibus capti.
      - Damnati, ita vt ſint ergaſtula.

SERPENTINVM, ANGVINVM.

Verſus Serpentini ſunt: 1. Cum vt hexametron cœptum eſt, ita finitur pentameter, cum finis ad alterius principium conuerti videtur, inquit Bebelius. Alias Epanaleptici:

Tu noua ſtella maris, qua lux eſt reddita terris,
Ortus es & Solis tu noua ſtella maris.

Sedul.

Vna fuit mulier, patuit qua ianua letho, *Eua.*
Ex qua vita redit, vna fuit mulier. *Maria.*

Dicuntur etiam Symplectici, quia inter principium & finem eſt *συμπλοκὴ* ſeu coniunctio quædam. Symplecticon latinis eſt copulatiuum.

Serpentini dicuntur, quia ſerpentis morem imitantur, hoc eſt, in ſe redeunt, cum initio conſentiente fine, vt ait Hadrianus Iunius.

2. Sed hæc ſignificatio eſt ſpecialior. Generaliter igitur Serpentini Verſus ſunt

ſunt, qui in ſe recurrunt, ita, vt finis conſentiat cum initio, ſiue hoc fiat tātum in vno verbo, ſiue in commate: in vno verbo, vt Creſcit amor nummi quātum ipſa pecunia creſcit. In commate, vt

Graia iuuenca venit quæ te patriamq; domumq;

Perdat, lo prohibe: Graia iuuenca venit.

Huic Henricus Bebelius Suſtingenſis, Poeta laureatus in racemationib. ſuis contrarium facit concatenatum, vt:

Me tibi donat honor, ſed honor qui me tibi donat,

Creditur altus amor, ſed amor qui creditur altus:

Me iubet eſſe tuum, vel amor qui me tibi iunxit:

Ego voco Epanodicum, à figura Epanodo quæ latinis eſt regreſſio.

SESSIO.

Seſſio accipitur proprie & improprie, proprie de ea quæ eſt ſeſſularia, vt cum Magiſter docet ſedēs in cathedra. De hac Ammonius. Seſſio eſt diſpoſitio totius corporis (locati) qua pars eius ſtat, pars vero curua eſt.

De hac diſputatio eſt, inſit ne primo corpori, an partibus. Concludendum videtur Simonio ſeſſionem eſſe diſpoſitionem totius corporis propter partium diuerſum ſitum, reſpectu loci, & ſeſſionem prædicari de toto reſpectu partium, non autem de partibus reſpectu totius. Seſſio enim ſi totius corporis partibus primo ineſt. cur de parte quæ erecta eſt non dicitur, eccur neque de ea, quæ eſt curua? Sed Schegkius ſentit ſeſſionem primo per ſe & proprie ineſſe partibus reſpectu totius: At ſedere primo ineſſe toti propter partium diuerſum ſitum, vt Synonymum & paronymium hic ſint in diuerſis primis ſubiectis.

In politicis vox vſurpatur metaphorice, vt ſeſſio ſit gubernatio regia, vel iudiciaria, & habet locum in categoria nō θέσεως ſeu τῦ κεῖσθαι (ſitus) ſed actionis. Sic ſtare pugnantis eſt. Sedere interdum accipitur συνωνύμως pro ipſa ſeſſione, vt ſtare pro ſtatione, interdum pro παρωνύμῳ hoc eſt, pro eo, quod eſt eſſe ſedētem, vt ſtare pro eo, quod eſt eſſe ſtantem.

SEXVS.

Sexus proprie dictus eſt natura diſtincta animātium perfectiorum ad generationem factorum. Scaligero eſt alterutra poteſtas generandi li. 4. de cauſ. l. c. 79. perfectiorum dixi, quia non omnibus animantibus conuenit ſexus.

Albertus Magnus: ſexus diſcretio ſeu diſtinctio eſt in his animalibus, quę ſanguinem habent, vt ſunt omnia greſſilia. In ſanguine carentibus non ſunt perfecte diſtincti.

Sexus eſt certus vel promiſcuus. Certus maſculinus, vel fœmininus. Promiſcuus ſpectatur in androgyno, id eſt marifœmina, ſeu marefœmina. Differt mas à fœmina, non ſpecie, ſed accidentaliter.

Sexus analogice ſeu tranſlate dictus, iis attribuitur, quæ animalis naturam habitumq; referunt.

Sexagenarios de ponte deiicere.

Sexagenarios de ponte deiicere eſt ſexagenariis adimere ius ſuffragandi ſeu ferendi ſuffragia, authoritatem ſexagenariorum eleuare, quod fieri ſolet à iunioribus ſciolis.

Hoc inde tractum. Quo tempore Romæ primum per pontem ceperūt comitiis ſuffragium ferre, iuniores conclamauerunt, vt de ponte deiicerentur ſexagenarii, qui iam nullo publico munere fungerentur, vt ipſi potius ſibi quam illi deligerent Imperatorem. Autor eſt Feſtus, qui idem ait Depontanos ſenes appellatos. Vid. Manutium de Leg. Rom.

Digitized by Google

S I.

Modi vſurpationis particulæ S I, conſideratione digni ſunt.

Si eſt particula

- Ætiologica, id eſt ſignificans cauſam, AFFIRMATE. Exempli gratia: ſi quis vel aquæ hauſtum, cui ex minimis meorum propter doctrinam dederit:dabitur ei præmium.
  Et Negate: ſi quis nõ vult laborare,nõ comedet.Si obedieris Euãgelio.Si feceris fructus dignos pœnitẽtia, ſaluaberis. Omnibus enim ſaluandis ſeu glorificandis bona opera ſunt neceſſaria, vt ſalutis cauſa ſine qua non.
- Syllogiſtica, id eſt, deſignans conſequentiam. Si eſt particula collectiua Tunc ſignificatur ea præter alia ſæpe
  - Ordo. Si intumuit vterus, pariet.
  - Conditio ſine qua non. Si non habes ſymbolum à quæſtore, non conceditur tibi tranſitus.
  - Signum,ſi mane cœlum rubet, poſtea flatus erunt ventorum. Hic ſi apponit ση- μεῖον antecedens.
  - Modus. Si libere hoc mihi dederis, acceptum erit. Hic ſi apponit modum agendi.
  - Collatio.Si conuerſi ad Deum,in vita mortali affliguntur, quanto magis punientur Epicurei?
- Interrogatiua,vel dubitatiua.Probate ſpiritus,Si ex Deo ſint, id eſt, an ex Deo ſint, Iohan Epiſtola canonica. Eſt autem Græciſmus.
- Optatiua,ſi nunc ſeſe aureus ille oſtendat nobis ramus pro vtinam vel ô ſi.
- Negãtus in iurando, ſi introibunt in requiem meam, id eſt non introibunt pſal.95. Eſt autem Hebraiſmus.
- Sunt qui addant Abnegatiuam,de quo infra.Non placet.

Si pro Cum, vel Qua facit enuntiatum, cuius antecedens non ſub conditione ponitur, ſed tanquã certũ affirmatur, vt ſi Tullius eſt orator,eſt etiam dicendi peritus, id eſt, cum Tullius ſit,&c. Ramus nominat conſequentię Relationem. At videtur Ioh.Piſcatori potius eſſe Enthymema aſſumptione & concluſione conſtans,quam enunciatum.

Si quis,ſi qua, ſi quid interdum eſt idem, quod omnis qui,omnis quæ,omne quod, ſeu quicunque,quæcunq;, quodcũq;, vt ſi quis diliget me ſermonẽ meũ ſeruabit.Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem nõ videbit in æternum. Si quicquam iuſtum eſt, idem eſt vtile,id eſt quicquid eſt iuſtum, id eſt vtile. Hinc fit ſyllogiſmus ſimplex.

Sic:Si quid homo eſt,animal eſt.Socrates homo eſt,Ergo Socrates animal eſt.

Hinc commonefactio hæc Logica.

Aliquando ſecundum connexarum ſeu conditionalium ſyllogiſmorum modos ſimpliciter non coniunctè concluditur, cum nõ idem vel aſſumitur, vel tollitur, ſed ex generali ſpeciale, vt Catullus ad Lesbiam.

Si

Digitized by Google

Propoſitio. Si quicquam cupidoq; optantiq; obtigit vnquam & inſperanti, hoc eſt gratum animo proprie.

Quare hoc eſt gratum, nobis quoq; carius auro.

Concluſio. Quod te reſtituis Lesbia mi cupido.

Aſſumptio. Si quicquam cupido obtigit vere gratum eſt. Id eſt quicquid obtigit.

Leſbia Catullo obtigit.

Eſt igitur Leſbia vere grata Catullo.

Hic aſſumitur ex generali ſpeciale.

Si quicquam homo eſt, animal eſt.

Lapis non eſt animal.

Lapis igitur homo eſt.

Hic tollitur ex generali ſpeciale.

Collatio cum Scaligero.

Scaliger interdum pro eodem accipit αἰτιολογικὴν, & συλλογιστικὴν, ſeu collectiuam. τὸ Si continuatiuam & cauſalem dicit, voce cauſæ generaliter ſumpta pro ratione ſeu argumento, vt cauſalis ſit rationalis, vt ſi ſtertit, dormit. Cauſa enim proprie dicta dormiendi, etſi nō eſt ipſum ſtertere, ſed ē contrario: tamen ipſa coniunctio neceſſario, hanc rem, quæ ſtertit, ſubdit dormire, vt quemadmodum res à re dependet, ita intellectus ordine contrario: ſi currit, mouetur. Prior eſt motus quam curſus. Itaque poſitò curſu, etiā ponitur ab intellectu mot⁹. Hoc autē neceſſarium eſt ὑποθετικὸν. Fit autem hoc, quia continetur à ſpecie Genus. Idem Scaliger, ſub eodem genere, inquit, ſcilicet continuatarum coniunctionum, ſunt abnegatiuæ, vt ſi interfuiſſem, pugnaſſem, oſtendunt enim affectum abeſſe, quia defuerit cauſa. Hoc autem non ex coniunctione fit, ſed merito. Modorum & temporum. Simile enim eſt id, ſi interero, pugnabo, pugnaui, quia læſus ſum. Hic quia proprie cauſatiua eſt. Si homo, ergo animal: Hic ſi collectiua eſt, præponens cauſam, id eſt rationem.

SICVT.

Sicut interdum eſt μόριον declarans paritarem vel ſimilitudinem, & quidem ſpecialem interdum imitatiuam vel analogicam ſimilitudinem. Interdum identitatem ſeu ταὐτότητα. Interdum eſt particula παραδειγματικὴ. Sicut Petrus dimenſiones habet tres, Ita quoque Chriſtus, qua homo. Hic eſt nota paritatis ſeu æqualitatis.

Sicut Petrus mortalis eſt, ita quoque Chriſtus. Hic eſt nota ſimilium. Sicut Pater Deus eſt, ita quoque Filius. Hic nota eſt identitatis eſſentiæ. In A fœminina ſunt, ſicut (i. e. vt) Muſa. Hic eſt nota exempli. Subſtantiæ non inſunt in ſubiecto, ſicut accidentia. Hic non modi, ſed ſimplex negatio eſt.

Paritatem vel ſimilitudinem Modi ſignificat hic.

Auguſtinus de ſpiritu & anima c. p. 18.

Ex eo intellectuales naturas corporeas eſſe dicimus, quia loco circumſcribuntur. Sicut & anima humana, quæ carne clauditur, quæ idcirco in loco & localis eſſe dicitur. In loco, quia hic alicubi præſens eſt. Localis quia quod alicubi præſens eſt totum, alibi non eſt. Non habet tamen corporalem dimenſionem, nec corporalem circumſcriptionem, quoniam corporalis quantitatis eſt expers.

Sed quia per præſentiam & operationem in loco concluditur, localis & ipſa dicitur. Veruntamen non ſicut corpus, cui ſecūdum locum, principium, medium & finis aſſignatur.

Exemplum ſignificationis paritatis.

Auguſtinus: Non eſt neceſſariū vt quod in Deo eſt ſit vbique, ſicut Deus. Hic particula ſicut declarat nobis *paritatem*, non *identitatem*: quod autem

Digitized by Google

paritatem ſignificet, non identitatem, euincit totus contextus, qui ſic habet: non eſt conſequens, vt quod in Deo eſt, ita ſit vbique vt Deus. Nam & de nobis veraciſſima ſcriptura dicit, quod in illo viuimus, mouemur & ſumus: nec tamen ſicut ille vbiq; ſumus, ſed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam & ſingulari modo. Homo hic ponitur pro abſtracto, humanitas. Humanitas eſt in Deo & Deus in humanitate proprie.) ſententia eſt: Vt nos non ſumus vbique ex eo, quod in Deo viuimus & mouemur, ita etiam caro Chriſti non eſt vbique ex eo quod ſingulariter in Deo eſt, vtrobique pariter hic negatur omnipræſentia: nec nobis nec carni Chriſti tribuitur omnipręſentia diuerſo modo. Non vult Auguſtinus carnem Chriſti eſſe modo quodam vbique, quod & clarius ex his paulo poſt ſequentibus eius verbis cernitur. Chriſtus ſecundum hominem in terra erat, non in cœlo, vbi nunc eſt quando dicebat: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis qui eſt in cœlo, quamuis ſecundum id, quod filius Dei erat, eſſet in cœlo, ſecundum vero id quod filius hominis erat, adhuc eſſet in terra, aſcendiſſetq; in cœlum. In eiuſdem Auguſtini verbis ſequentibus. Identitatis ſignificatio manifeſtiſſima eſt. Sic venturus eſt homo Chriſtus Ieſus illa angelica voce teſtante. Quemadmodum ire viſus eſt in cœlum. Id eſt in eadem carnis forma atque ſubſtantia, cui profecto immortalitatem dedit, naturam nō abſtulit. Apud Scaligerum exerc. 365. hoc exemplum eſt.

Vocabulum ὑπερούσιος amandat Deum ſupra omnem ſubſtantiam, quando non eſt οὐσία, quomodo noſtra. Hic quæri poteſt, an ſimpliciter neget Deum ſubſtantiam eſſe? an affirmet, Deum quidem eſſe ſubſtantiam, ſed non ea ratione, qua nos ſumus ſubſtantiæ. Hic locus à multis euocatus eſt in aciem, ad expugnandum eos, qui Deum in categorica ſubſtantiæ collocaſſent, προβληματικῶς.

In Epiſt. 57. ad Dardanum Auguſtinus: Hoc arbitramur intereſſe inter caput (Chriſtum) & membra cætera, quod in quolibet & quamuis præcipuo membro, velut in aliquo magno Propheta aut Apoſtolo quamuis diuinitas habitet, non tamen ſicut in capite, quod eſt Chriſtus, omnis plenitudo Deitatis? Nam & in noſtro corpore ineſt ſenſus ſingulis membris, ſed non tantus, quantus in capite, vbi prorſus omnis eſt quinque partibus. Ibi enim & viſus & auditus, & guſtus & olfactus & tactus: In ceteris autem ſolus eſt tactus. Hic Non *ſicut* ſignificat imparitatem mēſuræ & graduum, vel diſſimilitudinem *modi*.

Sicut particula rationalis.

Iohan. 17. Glorifica filium, vt & filius te glorificet, ſicut (id eſt, quia) dediſti ei poteſtatem omnis carnis. Ibidem: vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, id eſt quia vnum ſumus. Matth. 6. Eſtote perfecti ſicut & pater veſter perfectus eſt: id eſt, quia; ſic ad Corinth. *1.* c. 5. Sicut eſtis ἄζυμοι, id eſt, quia expertes fermenti veteris eſſe debetis. Nam τὸ Eſt interdum de iure, non de facto accipitur. Eccleſia eſt columna veritatis, id eſt, eſſe debet.

SIGILLARE.

Sigillare Scholaſticorū, vt Thomæ Aquinatis vocabulū eſt pro proprie afficere ſin-

ſingulis adaptare, ad ſingula tranſmittere. Sic vſus eſt Mercatus in lib. de partib. Cum ait, largitur iecur, quod nulla pars corporis poteſt, ſingulis partibus temperamentum ea proportione, & menſura concinnum, vt quæq; particularum, ſit cuiuſuis temperamenti fomentum, & attemperationem ſibi ſimilem ſortiatur ſuſcepto ſanguine. Nam ea eſt iecoris conditio, is principatus, & ea natura, vt non ſolum ſanguinem gignat, ſed etiã qualem eſſe oportet ad rei viuentis nutritionem, & cum viuentia variis cõſtent partibus, oportet alimentum vnicuique reſpondere, æquiuoca enim fruitur quantitate, præter beneficiũ quod à corde ſuſcipiat, & ea ratione dicunt communem virtutem ſortiri, qua ſigillaret alimentum; idq; ſingulis partibus idoneum ac fere ſimile tranſmitteret. Qua ſigillatione ſeu aptitudine, ac diſpoſitione præditum, dum parti adhæret, ob ſimilitudinem ſeu familiaritatẽ ſigillatione cõtractã temperiem fouet, reficit, tuetur, & facillime modũ ſubſtantiæ comparat, quo ex ſimili idem fiat cum parte, cui adhæret alimentum. Et principalium membrorum virtutes aliis partibus communicantur ſpiritu, illuſtratione, & ſanguine. Sanguinem deferri conſtat ex varietate partium, quæ eo aluntur & ex ſimilitudine liberorum & parentum Sanguis ſcilicet ſigillatus ſecũ fert veſtigium ſimilitudinis parentum, q̃ actio vegetabilis, potentia elucet ſimilis. Et: in iecore ſanguis & vapor defert ſecum ſigillationem, ſeu aptitudinem ſeu diſpoſitionem, eſſe alimentum huius particulæ, & non alterius. Et: ex ſanguine à iecore tranſmiſſo & ſigillato fiunt omnes actiones vegetabiles, tanquam ex materia apta.

Sigillatio ſubſtantialis animæ ad hoc corpus.

Caietanus ita loquitur in explic. 5. cap. Thomæ de eſſentia & Ente, & alibi, pro eo quod coaptatio συμμετρία, cõmenſus & commenſuratio, proportionatio, reſponſus, vt Eleganter latini, ſubſtantialis aptitudo animæ ad hoc corpus. Seu ordinatio ac deſtinatio animæ ad ſingulare corpus. Forma enim huius leonis oportet vt ſit commenſurata ſeu proportionata huic corpori leonino, ita vt nõ illi, puta huic equino. Miſſa igitur voce ſigillationis ita potius loquamur. Anima non indiuiduatur, id eſt, non eſt hæc formaliter, id eſt, formali ratione, per actualem vnionem ad corpus, ſed conditionaliter, id eſt, tanquam per conditionem ſine qua non. Indiuiduatur autem formaliter per reſponſum, ſeu commenſum, ſeu aptitudinem, ſeu coaptationem ſubſtantialem, ad hoc corpus, quam prius habeat, quam vnionem actualem, neceſſe eſt, (Scotus dicit indiuiduari ſe ipſa, fieri hanc ſua hacceitate barbare.)

Formaliter & conditionaliter opponuntur.

Thom. Aquin.

Explicatio.

Indiuiduari eſt eſſe hoc. Indiuiduare eſt conſtituere aliquid hoc. Actualis vnio eſt exiſtentia in materia. Aptitudo ſubſtantialis, ad corpus, vel materiam, eſt aptitudo eſſendi, in corpore, vel in materia.

Quælibet res poſita extra intellectum & cauſam, eſt. Hæc (τό δέ τι) ſeu ſingularis.

Quod aliquid eſt in actu extra cauſam & intellectum eſt Hoc. Oportet enim non fieri, ſed productum eſſe. Vt de eſſentia animæ καθόλε eſt, eſſentialiter eſſe, proportionatum corpori phyſico organico, quia hoc in animæ definitione adhibetur. Ita de eſſentia animæ humanæ, eſt commenſurari corpori Humano, cum ſit perfectio

corporis humani (non equini) eam conſtituens.

Sigillare, eſt Sigillum apponere. Chymicorum etiam vox zuſchlieſſen/occludere. Seneca vtitur verbo obſigillare.

1. Signare eſt, ſignũ rei ponere ſeu ſtatuere. 2. Sigillo obſirmare ἐπισφραγίζειν.

Signatores dicuntur, qui ſignis ſuis aliquid, (vt ſacculum pecunia plenum) obſignant. Speciatim ſunt teſtes ad contractus alicuius tabulas annulis ſuis obſignandis adhibiti. Ita Iuriſconſ. vſurpant.

Signata materia Scholaſticis eſt materia talis ſeu affecta proprie ad aliquid deſtinata.

Signatam materiam Epar mittit ad membra, quæ vegetantur. Ita Mercatus.

Signata mulier dicitur, quæ fert vterum, quæ plena eſt, non vacua. Plutarch. in vita Alexand. Philippus ſpatio aliquo poſt nuptias vidit in ſomnis, vxoris ſe ventrem conſignare; Ea viſione ſignificatum, quod Philippi vxor conceperit, ac vterum ferat. Nihil enim inane ſignatur.

Signata mulier ea quoq; ratione dici poteſt, quod, cum iam concepit, cella illa clauditur, & à natura quaſi ſignatur, id eſt, obſignatur. Scipio Gentilis lib. 1. παρέργων.

SIGNIFICATIO.

Significatio eſt Rei vel Vocis.

Significatio rei:
- Phyſica: Talis eſt quorundam φαινομένων naturalium.
- Moralis: Talis eſt ſignorum interioris cultus Dei, vt genuflexio.
- Myſtica: Talis eſt cœnæ, quæ eſt Memoriale Corporis Domini.

Significatio vocis aut eſt propria ac princeps, aut eſt communis, impropria, minus principalis.

Canon Scal. l. 13. de cauſ. l. l. c. 193. Vnius vocis vna tantum eſt ſignificatio propria ac princeps: ceteræ autem communes, aut acceſſoriæ, aut etiam ſpuriæ. Hæ tanquam legiones ad illam vt ad teſſeram reducendæ.

Significatum Scholaſt. diſtinguunt in ſubſtratiuum, Materiale & Formale.

Canon.

Princeps omnium ſignificatus indagandus eſt. Is enim eſt reliquorum norma. Vid. Scal. l. 13. de cauſ. l. l. c. 193.

Significatio aut eſt primaria & directa, vt cum voces brutorum ſignificant ſolum moleſtum & iucundum: aut eſt ſecundaria conſecutiua: Sic brutorum voces aliquo modo explicant ipſorum conceptiones.

Significatio aut eſt actualis, aut habitualis. Habitualis, qua quid natum eſt ſignificare, id eſt, potentia dicitur ſignificatiua. Itaq; potentialis dicitur ſignificatius. Hanc diſtinctionem vſurpant quidam Scholaſtici, cum diſputant & quærunt, An ſignificatio ſit de eſſentia Sacramenti. Biel videatur l. 4. d. 9. q. 1.

Ita diſtinguere non eſt nonnullorum iudicio ἀλυσιτελὲς & ἀσύμφορον.

Sed hoc nõ probo, quod ſignificationem Habitualem Biel dicit eſſe ipſas ſpecies Sacramentales natas ſignificare ex diuina inſtitutione. Nam ſpecies ſimplices formæ ſunt, quibus accedit ſignificatio.

Signi-

Digitized by Google

Significatio eſt Rei vel Modi ſeu circumſtantiæ. Hæc diſtinctio eſt ſumpta è Scal. hiſce verbis: Quodcunq; eſt, eſt aut hoc, aut ſic. Verba igitur nuda & ſingularia ſignificant hoc, id eſt, quodquidq; eſt, vt hominem, aut album: vt montem, aut aureum. Compoſita vero ſignificant ſic, vt Homo albus, non aureus. Sic deſignatio alia eſt ſimplex, vt Æneas pugnat: alia addit modos ac circumſtantias, quæ deſignatio περιστατικὴ dici poteſt, vt Æneas pugnat in equo iratus, 7. Poet. c. 2.

Significatio.

Significare
- Mediate, vt mediante aliquo ſuperiori, vt animal ſignificat ſpecies ſuas mediate nempe per naturam ſentientem: non enim animal ſignificat hominem, niſi quia homo eſt ſubſtantia animata ſentiens.
- Immediate, vt non per aliquam naturam ſuperiorem, ſed per ſeipſam primo, vt animal ſignificat gradum ſenſitiuum ſeu naturam a αἰσθητικὴν δύναμιν.

a Realitati dicunt Scholaſtici.

Significatione duo communicare dicuntur quæ idem ſignificant, vt nonnunquam πρὸς & Apud.

Significatio
- Late accepta vt etiam comprehendat quaſi ſignificationem, vt cum dicit Fr. Iunius verbi ſignificatio aut eſt propria aut figurata. Si propria aut eſt κατηγορουμένη (Barb. ſecundi adiecti) vt Deus eſt: aut προσκατηγορουμένη ſeu vt alij loquuntur συγκατηγορηματικὴ, Barbari tertii adiecti) vt Deus eſt iuſtus.
- Proprie accepta.

Significatum.

Significatum & ſignificans repræſentans & repręſentatiuum differũt σχετικῶς, vt potentia & actus vt intelligibile & intellectum: Illud eſt aptitudinale, hoc actuale. Significatum quod habet vim ſignificandi. Significans quod actu ſignificat ſeu repræſentat. Intelligibile reſpectus rei & conſequens rei abſolute intellectum, ſuppoſita cognitione.

Significare
- Per ſe
- Per accidens

An vna & eadem vox ſignificet & per ſe & per accidens?

Populus (nomen collectiuum) vnum ſignificat è multis confectum: Multa igitur ſignificat per ſe: vnum per accidens. Scaliger.

SIMPLICITER.

Multiplex notio eſt vocis ſimpliciter, primum ſumitur ſimpliciter, ita vt ei opponatur per accidens vel cum additione. Ariſtoteles. 2. Topic. 3. c. Simpliciter dico quod ſine additione dico. Sic demonſtratio ὅτι, eſt demonſtratio ſimpliciter, cum non ſit demonſtratio per accidens.

Digitized by Google

2. Sumitur pro abſolute ſeu perfectiſſime. Ita demonſtratio διότι (propter quid) dicitur demonſtratio ſimpliciter, quia facit ſcire perfectiſſimo modo, non autem demonſtratio ὅτι (vulgo quia,) cum hæc non faciat ſcire perfectiſſime.

3. Idem eſt, quod non pluribus modis, Porphyrius in prædicab. cap. de genere. Genus & ſpecies non videntur ſimpliciter dici, quia vtrumque pluribus modis dicitur, ita igitur opponitur τῷ Multipliciter.

4. Pro non contracte, ita Ariſtoteli in lib. 1. prior. Syllogiſmus ſimpliciter dictus eſt, id eſt, non contractus ad aliquam materiam, puta vel neceſſariam, vel probabilem, vel Sophiſticam, ſed abſtractus ſeu ſecretus ab omni materia huiuſmodi. Ita in diſputationib. primæ philoſophiæ Ens ſimpliciter intelligitur Ens abſtractum ab omnibus naturis. Cum quæritur an Ens ſimpliciter ſit primæ Philoſophiæ ſubiectum.

Simpliciter & primo differunt. Exemp. cauſa, Verbum diuinum ſubſiſtit ſimpliciter in natura humana, quia natura eſt Ens ſimpliciter, id eſt, ſubſtantia. At verbum diuinum non ſubſiſtit primo in humana natura. Non enim ſubſiſtit primo exiſtentia humana, ſed diuina. Nam hæc ſubſiſtit ab æterno: Illa vero ex tempore, de quo diſcrimine ante me etiam monuerunt Scholaſtici ſententiarii.

5. Simplicirer ſeu abſolute Ariſtoteli ſignificat idem, quod ſecundum propriam naturam, ratione noſtræ infirmitatis ſepoſita: ſine vllo ingenii noſtri reſpectu: vt cauſæ ſunt priores & notiores ſimpliciter effectibus; quia natura ſua, vi ſua, ſponte & per ſe ipſę notiores eſſe debuerant, niſi mentis noſtræ imbecillitas obſtaret. Petrus Martyr in commentar. in 1. Ethicorum Ariſtotelis. Oppoſitum eſt Notiora ſeu Manifeſtiora Nobis, vt ſunt effecta & Symptomata. Sic Iacobus Mazonius in comparat. Philoſophiæ Platonicæ & Ariſtotelicæ lib. 1. Simpliciter & nobis ἁπλῶς & ἡμῖν opponit, vt ſimpliciter ſit idem, quod in idea. Nobis vero, in concreto, id eſt, vt communiter quid inuenitur in hominibus. Sic enim ait: Theologi loquuntur de libero arbitrio, nobis, ſiue, vt aiunt in concreto, id eſt, de libero arbitrio ſpectato & conſiderato in nobis, non κατ᾽ ἰδέαν, &c.

Si liberum arbitrium conſideretur ſimpliciter ſeu in idea quadam, &c. Et: menſura liberi arbitrii eſt deſumenda à libero arbitrio ſimpliciter, non à libero arbitrio Nobis, id eſt, quo ad nos, in quibus multum eſt imperfectionis. Et: primo Enti propria ſunt, quæ liberum arbitrium habent ſimpliciter, remotiora, quæ liberum arbitrium habent nobis. pag. 18.

Simpliciter.

Aduerbio ἁπλῶς interdum Ariſtoteles opponit κατά τι, vel πῶς, vel cum coarctione, ſeu reſtrictione, ſeu moderatione, vel ex ſuppoſitione: vt primo poſteriorũ analyticorum contextu 6. Simpliciter de omni numero, id eſt, ſine reſtrictione, concluſio eſt vera non ſimpliciter, ſed ex hypotheſi; ſi veræ ſunt præmiſſæ, Hoc bonum eſt non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſeu modo quodam. Sic ſimpliciter eſt idem, quod omnino. Simpliciter propria πῶς fiunt communia, nempe vſu, Ariſtoteles 2. polit. c. 5. Interdũ Ariſtoteles ſic vtitur eo, vt quoddã primũ & principale, inter multa ſignificet (vt in iis quæ dicuntur ἀφ᾽ ἑνός.

Sic

Digitized by Google

Sic prius ἁπλῶς, vſurpatur reſpectu temporis,id eſt,prius tempore reliquis ſignificatis prioris potius, & prius eſſe dicitur.) Nam lib. 1. de ortu & interit. inquit Philoſophus. τὸ δὲ ἁπλῶς ἤτοι τὸ πρῶτον σημαίνει καθ᾽ ἑκάστην κατηγορίαν τοῦ ὄντος ἢ τὸ καθόλου καὶ τὰ πάντα περιέχον,id eſt, vocabulum ſimpliciter, aut primum ſignificat, in vnaquaque categoria Entis, aut id quod vniuerſum eſt,& omnia continet.

Interdum ſimpliciter opponitur τῷ com- ,compoſitè, concretè, coniunplexè vt ſenio eſt ſimpliciter, id eſt, ctim, ctè, numerus eſt numerus abſtrax, id eſt, abſtractus. γιλα- ſimple ςικὸν prædicatur de homine ſimpliciter,id eſt,ſolitariè. Par non eſt proprium numeri ſimpliciter ſeu ſeorſum acceptum. Par & impar coniunctim cum diſiunctiua particula prædicantur de numero.

Interdum idem eſt,quod per ſe,vt Æneas vicit Turnum tantum ſimpliciter, id eſt,per ſe,contingens, eſt, ſed neceſſarium eſt, propter irreuocabilem temporis circumſtantiam.

Interdum ſimpliciter,idem eſt quod propriè,vt res dicuntur, ad literam, nudè, non ornatè, ac opponitur τῷ impropriè, tropicè, figuratè, σχηματισμένως.

SIMPLICITAS.

Simplicitas accipitur pro
- ἀσυνθεσία,ſeu immunitate;à rerum vel notionum diuerſarum compoſitione,qualis conuenit Deo ſimpliciſſimo Enti.
- Sinceritate & candore, oppoſito ſimulationi & hypocryſi:ita ſimplex dicitur,qui habet animum apertum, omnis fuci & doli expertem.
- ταπεινοφροσύνη,ſeu humilitate oppoſita faſtui, & ornatui pompoſo: ſic ſimplex dicitur, qui animo eſt demiſſus, nihil habet in ſe,quod ſit pompoſum aut magnificum.
- Metaph. fatuitate, ἀγνοίᾳ, imperitiaque. Sic ſimplices dicuntur pueri & indocti. Aſinina hæc ſimplicitas.
- Oppoſito Reſpectui vel Comparationi, vel ei,quod eſt ſecundum quid.

Vtilis commonefactio.

Quælibet propoſitio ſortitur duplicem ſignificationem: *quarum altera eſt Directa ac princeps: Altera verò indirecta & ſecunda.* Directa ſeu principalis eſt,quam termini propoſitionis primò demonſtrant,quippe quę fluat ex earum principe ſignificatu. Hac ratione propoſitio non ſeipſam, ſed alia extra ipſam ſignificat. Et Ægid. in Comm. in Elench. nominat hanc ſignificationem *Formalem.* Indirecta verò & ſecundaria fit ratione alicuius extremi, quod accipitur in ſuppoſitione pro vniuerſa ea propoſitione, cuius eſt extremum. Vocatur etiam à multis hæc ſignificatio Reflexa: Ægidius vocat Materialem, quia extremum illud accipitur pro illo complexo materiali, quæ eſt ipſa propoſitio,& non pro ſignifica-

Digitized by Google

tione formali, quæ eſt extra propoſitionem illam. Nam ſicut apud Ciceronem lib. 5. de finib. illud quod arte comprehenditur, ſemper eſt extra artem. (nulla enim ars in ſeipſa verſatur, ſed in alio, & aliud eſt ars ipſa, aliud quod arti eſt propoſitum.) Ita propoſitio primò & per ſe ea ſignificat, quæ extra ſunt.

Vſus.

Diſtinctio hæc vtilis eſt ad refellendum ludos & captiones Inſolubilium, quæ vocant Stoici, ſeu Inextricabilium, vt, Cretenſes ſunt mendaces. Id dixit Epimenides, qui fuit Cretenſis. Ergo & ipſe mendax fuit. Sunt igitur veraces Cretenſes. Hîc reſpondetur prima & formali ſignificatione indicari Cretenſes eſſe mendaces: ſecunda verò ſeu reflexa, ſeu indirecta, ſeu materiali demóſtrari Epimenidem, vt eſt loquens, eſſe veracem. Idem reſpondetur ad ἀσύςατον (Inconſiſtens) de ſomnio quod eſt apud Lactantium; ſomniaſſe quendam, ne ſomniis crederet: ſi enim crediderit, tum ſequitur, vt credẽdum non ſit: ſi autem non crediderit, tum ſequitur, vt credendum ſit: Ad hoc, inquam, reſpondetur: Somnium illud directa ſignificatione falſitatem aliorum ſomniorum patefacere; indirecta vero, ſui veritatem. Idem reſpondetur ad iſtud: Nulla datur veritas (i.e. rerum comprehẽſio in intellectu) verum eſt. Ergo datur veritas. Nam propoſitio illa, Nulla datur veritas, infert extra ſe nullam reperiri veritatem: ſed indirectè & reflexè ſuimet veritatem concedit: Ergò & negantes veritatem, omninò etiam tollere nequeũt. (Datur hæc veritas, quod nullum verum dari poteſt. præter hoc effatum: Nullum verum dari poteſt.) Ariſtoteles captionẽ ſeu pſeudomenon Epimenidis diſſoluerit diſtinctione ſimpliciter & ſecundum quid. Siquidem quod ſimpliciter ſeu abſolutè, id eſt, formali, vniuerſali, principe & directa ſignificatione in Mentiente dicitur, demõſtrat, Cretenſes eſſe mendaces. At ſecundum quid, i. e. materiali, particulari, ſecundaria & indirecta ſignificatione innuitur, Epimenidem fuiſſe veracem. Vide vocem Inexplicabile.

Quid veritas?

DE VERBORVM SIGNIFICATIONIBVS.

Latina lingua vno verbo interdum contraria comprehendere videtur. Exemplo nobis ſunt ſacer, conficio, Tempeſtiuum, de quo tamen Aldus Manut. P. Filius dubitat. In de conuiuio tempeſtiuo ſeu intempeſtiuo. Non cõficit ſcientiam oſcitantibus Deus, i. e. efficit. Cic. confecit famam ex armis. Negotium conficiundum, vetuſtas omnia conficit, i. e. conſumit. Cic. Horat. ſacer homo, i. e. ἄτιμος, diris deuotus, deteſtabilis. Antiquare legem, eſt abolere ſeu tollere, vel ſuffragiis improbare: cui opponitur accipere, ſeu ſciſcere. P. Manut. de Leg. Rom. Et A litera inſcripta tabellæ valebat Antiquo, hoc eſt, nihil nouari volo, antiqua probo, in morem priſtinum (ſeu antiquum) reduco, vt explanat Feſtus. Vide eundem P. Manut. ibid. Sic exigo etiam prorſus diuerſos habet ſignificat⁹. Exigit innocuæ tranquilla ſilentia vitæ, apud Politianum in Ruſtico, eſt idem quod agit tranquillam & quietam vitã. Alias eſt expellere, explodere. Agere vitam eſt vitam degere. Animã agere eſt vitam deponere, eſt animam efflare & expellere. Bellum & feſtiuum hoc Martialis, Si deſit quod agas, Attalo agas animam, i. e. flatum, halitum, ſpiritum tenuiſſimũ, auram expires. Quædam igitur verba ſunt ancipitis ſignificationis. Sic licentia modo eſt libera poteſtas: modo libertas immoderata & intoleranda. Exempla quære in Nizolio. Eſt & licẽtia exornatio ſeu ſchema oratoriũ, cum apud eos, quos metuere debemus; tamen aliquid ꝓ iure noſtro dicimus, quod minimè offendat eos, aut quos hi diligunt, cum in aliquo er-

Regu

Tres ſignificationes licentiæ.

Digitized by Google

tato verè reprehendi poſſe videantur. Cic.ad Heren.

2. Reg. Vnum & idem verbum repetitũ in eadẽ ſententia, interdũ oppoſita ſignificat, vt prodo nunc eſt edo (vt aliquid in lucem erutũ prodere, fürgeben / ans liecht bringen) nunc eſt deſero. Hinc intelligitur Iambic⁹ meus verſicul⁹: prodenda, nõ prodenda nobis veritas, i.e. aperienda, nõ deſerenda eſt nobis veritas. Apud Machiauel. etiam hoc alio ſenſu diceretur, nempe hoc, quo Eunuchus vir non dicitur. Man ſoll die Warheit ſagen / vnd doch nit ſagen / ꝙ eſt ἀκκισμῶ.

3. Reg. In vna ſententia poteſt vna vox habere duas ſignificationes ſimul, vnã ꝓpriã, alterã impropriã, vel vnã primariã, alterã ſecundariã. Exẽplorũ plurimorũ opib. hoc iam ante euici contra nõnullos, quorũ perſuaſio more vel authoritate concepta diu impediuit veritatis conſpectũ. Placet tamen hîc perſpicuũ exemplũ ponere huius ſententię. Cum Ariſt. 1. Oecon. c.5. dicit: ἆθλα ἀρετῆς καὶ κακίας, præmia virtutis & vitiorum. τὸ præmiũ relatum ad virtutẽ accipitur propriè; ad vitia verò impropriè. Eorũ enim meritũ ꝓpriè eſt pœna. Ita ἆθλον virtutis propriè dictum videtur: ἆθλον verò vitii impropriè. In Liuio occurrit locus de Annibale, vbi indoles accipitur in partem & bonam & malam Sic cum hac indole virtutum atque vitiorum triennio ſub Haſdrubale imperatore meruit.

Sicut agri flores, ſic mundi conſtat honores
Tempore ſtare breui, conditione leui.

Hîc ſtare relatum ad flores magis ꝓpriè, ad honores impropriè dicitur.

Filius Dauid eſt Filius altiſſimi. Hîc Filius accipitur & propriè & impropriè: Eſt enim Filius Dauid & Filius Dei Naturalis & ęternus, per quẽ omnia creata ſunt, & Filius Dei in tempore genitus per gratiã conceptionis de ſpiritu S. Vt autem vnus Chriſtus : ſic vnus Filius.

His ἐνςατικοῖς exẽplis pugno cõtra eos, qui perfractè negãt vnã vocẽ aliquando ſonare duo, ſeu ſuſtinere duas ſignificationes in vna enunciatione, ſeu ſententia, ſed hos à ſententia ſua deſtitutos ſpero, niſi fortè obſtinatio, quæ vim veritati affert, obſtiterit.

Qui genuit, Clarias docuitq; fideliter artes
Bis genuit, vita, bis pater ille tua eſt.

In hui⁹ diſtichi pẽtametro Genuit & pater accipiũtur propriè & metaphoricè. Diſtichon eſt Ioh. Glandorpii Monaſt.

Pugno adhuc contra eos hoc exemplo. Cõiunctionis ciuilis vinculũ eſt λόγος. λόγος ſignificat Rationem & orationẽ. Conciliantur .n. inter ſe homines, ac ſocietas cõiunctioq; hominũ ſeruatur ratione & oratione. Doctiſſ. Ioh. Martinus Cuſslinenſis hîc etiam meus eſt, cum dicitur, Hic eſt mihi Pater, Patris ſignificatione duo contineri intelligi poteſt, Naturã & Ius ſeu Authoritatẽ, ꝙ docẽt etiã Scholæ Politicæ. D. Dounamus videtur hoc agnoſcere, cuius verba adſcribã, ne mihi, ꝙ aiunt, ſine pignore credatur. Si naturã ſpectes, i.e. quatenus Æneas genuit, patrẽ eſſe eſt effectũ Æneæ, vt motus: Aſcanius eſt effectũ, vt res motu facta. Si authoritatem & ius, patrẽ eſſe ſeu paternitas eſt adiunctum Æneæ, & Aſcanius item adiunctum eſt, Auſon. in Epigram.

Reminiſco Ruffus dixit in verſu ſuo:
Cor ergò verſus, imò Ruffus non habet.

Hîc *Cor* relatũ ad Ruffum, formaliter accipitur ꝓ καρδία: Ad verſũ, materialiter, pro ſyllaba integra Cor. Lepidũ ſanè.

Particulæ q̃dã modò deminuunt, modo augẽt, vt Adnumero eſt ad numerum addo. Adnitor, valdè nitor, Allaboro, valdè laboro. Sic accreſco, adiũgo, adſcribo, admiſceo. Intermori interdũ eſt omninò deleri, interdũ deficere morientiũ ſimilitudine. Sed Addubitare idẽ eſt ꝙ aliqua ex parte, ſeu aliquãtulũ dubitare. Interdũ etiã paſſiuũ Addubitatũ eſt idẽ, ꝙ in diſcrimen adductũ, vbi neq; minuitur, neq; augetur ſignificatio ſimplicis: vt Cicero in offic. In tranquillo tẽpeſtatẽ aduerſam optare, 4 Reg.

dementis eſt:ſubuenire autem tempeſtati quauis ratione ſapientis; eoq; magis,ſi plus adipiſcare re explicata,boni, quam addubitata, mali. Explicata, id eſt,ad finem,exitum perducta. Addubitata,id eſt,in periculum adducta.

5. *Reg.* Deminutiuũ adiectiuũ valet interdũ tropo quodã deminutiuũ ſubſtantiuũ,vt eburneola fiſtula, aureolus puer, lichnuchus ligneolus: Cicero ein hültzern Leuchter/lucernę fulcrum,quia lichnuculus non dicitur.

6. *Reg.* Origine mutata, mutatur ferè ſignificatio, vt portitor à porta ſignificat ſeruum atrienſem.A portu ſignificat eum qui in portu exigit vectigalia.

Canones ſpeciales.

1. Nomina Verbalia adiectiua aliquando promiſcuè, actiuè & paſſiuè vſurpantur in vtraque lingua,&quidem in Græca cum adſignificatione temporis,cuiuſmodi eſt participiorum φίλος, comis,gratus,amicus, beneuolus, qui amicitiam contraxit.
2. Aliquando etiam ſubſtantiua paſſiuè, alias ſignificantia,ponuntur actiuè.

Exempla.

Anima ſenſibilis Phyſicis eſt anima ſentiendi vi prædita. Obiectum ſenſibile eſt obiectum quod ſentiri poteſt. εὐπερίστατος ex Græcæ Linguæ vſu ſignificat paſſiuè. At in epiſt.ad Hebr.c.12. ἁμαρτία εὐπερίστατος actiuè ponitur pro inuitatione ad peccandum, quæ nos circumſtat impellens ad Chriſti abnegationem. De ea namque Apoſtolus iſtic agit. Idem iudica de vocabulo ἀπαραίτητος, quod à Syracide c. 10. actiuè ponitur pro eo, qui minimè recuſat,ſeu detrectat obedire. Eſa.53. Quis credit auditui noſtro? id eſt,ſermoni, qui proponitur vt audiatur, vel famæ ſeu rumori.

πλήρωμα πόλεως 3. Polit. ab Ariſtotele accipitur paſſiuè,hoc eſt, ſignificat illud,quo aliquid plenum,hoc eſt, integrum eſt,aut efficitur, ſiue quo alterum quid ſuis partibus ſiue numeris impletur. In ſacris libris nonnunquam πλήρωμα vocatur Eccleſia, ſeu cœtus fidelium, quem Chriſtus omni ſpirituali bono locupletat. Vtraque ſignificatio videtur concurrere in his Noui Inſtrumenti ſententiis. Ioh. 1. ἐκ τοῦ πληρώματος eius omnes accepimus. Col.2. In quo habitat omne πλήρωμα Deitatis. Vtrobique voce πληρώματος ſignificatur beatiſſima copia bonorũ ſpiritualium ad Eccleſiæ ſalutem in manu Chriſti, vt Pontificis poſita. Itaque non videntur ſatisfacere Paulinæ ſententiæ interpretes ii,qui πλήρωμα interpretantur de cumulatiſſima rerũ diuinarũ, vt ſapientiæ & iuſtitiæ, copia data huic homini,vt pręcellat omnib.creaturis. Vera quidem eſt hæc ſententia; ſed tamen Paulus potius reſpicit ad bona illa,quæ Chriſtus Eccleſiæ tribuit, tanquam verus Pontifex, manus eleuans ſuper Eccleſiam,vt olim ſolebat ſacerdos,& vt ipſe quoque aſcendens ad cœlum viſibili aſcenſu eleuauit eaſdẽ manus ſuper ſuos, plenas omni bono pro Eccleſia, idque in hanc effundentes.

Rom.6.In θνητῷ corpore noſtro. 2. Cor. 4. In θνητῇ carne veſtra. Rom.8. viuificabit θνητὰ corpora veſtra. Hîc θνητὸν ponitur cum ſignificatione temporis pro τεθνηκὸς, vel τεθανατωμένων, id eſt,pro Mortuus,non pro mortalis.

Rom.7. παθήματα peccatorum ſunt ἐνεργήματα, vel potius ἐνέργειαι, id eſt, exercitationes voluntariæ. Rom.1. πάθη ἀτιμίας, id eſt, perpetrationes impuræ voluntate praua ſuſceptæ.

3. *Pronomina actionem & paſſionem ſignificare videntur*, vt carmina tua,id eſt, quæ tu condis, vel quæ ſunt de te ſcripta. Cic.Philip.10. An verò hoc pro nihilo *Contradicit Valla.*

putas,

Digitized by Google

putas,in quo quidam pro amicitia tua iure dolere ſoleo,id eſt,pro amore quo tu diligeris, vt exponit elegantiſſimus Budæus. Significatio actiua non eſt controuerſa. Itaq; de ea exempla non affero.

4. Genitiuus poſſeſſionis ſignificat actionem & paſſionem,vt vulnus Achillis, & quod Achilles intulit,& quod ab alio paſſus eſt.

5. Interdum ſignificatio vocis impropria longè vſitatior eſt propria. Exempla. Nefandum propriè eſt quod nequeas fari.Sed vſus iam detorſit ad rationem criminis. Sic Indignum propriè eſt, quod nequeas indicare & æſtimare pro magnitudine, etiamſi iam vſus traduxerit ad rationem contumeliæ. Vide Ioſ.Scal.in Cirin.Virg. & Iohan. Ludouicum de la Cerda Toletan. in Bucol. Virg. Sic ἀνάξιον Atticis eſt, quod facilè æſtimari non poteſt.

6. Vnus & idem loquendi modus interdum eſt permiſſiuus, vt loquuntur Grammatici: Interdum eſt præceptiuus & approbatiuus. Apoſt. Paulus: Si diſcedit infidelis, diſcedat, id eſt, ipſi imputetur. Hîc non approbatur deſertio, ſed permittitur tantum, vt illic, Qui ſordeſcit,ſordeſcat adhuc.

DE SIGNIFICATIONE AD *imitationem Iureconſultorum.*

Significatio duplex eſt verborum & rerum. Bifariam enim aliquid oſtenditur & declaratur,alias,verbis, alias,rebus. Verborum ſignificatio ex vocabulorum documentis è lexicis vel authoribus probatis colligitur, & ad demonſtrationem rerum, vt ſic dicam, ſuperficiariam pertinet. Rerum verò ſignificatio progreditur longius latiusque ad demonſtrationem naturæ cauſarum & circumſtantiarum, quas res habet. Itaque notæ Interpretationum Id eſt, Hoc eſt,ſæpè non ad verba, ſed ad res pertinent. Exemplis hoc planius facit Iohan. Oldendorpius in de dupl.ſignif.tract.

Significatio verbi eſt vis ac poteſtas eius; vel notionalis eius definitiuncula.Huius miniſteriô ferè vtimur ad intelligendas res ex vero & communi linguarum vſu: quod probatur eleganti diſputatione inter Seruium & Labeonem ff.de ſupellectil. legat.l.Labeo.& teſtimonio Ariſtotelis in Elenchis; Qui virtutes vocabulorum ignorant, iis facilè imponitur à ſophiſtis. Itaque ſignificatio verborum prior eſt ſignificatione rerum. Hæc rerum intellectio fit per voces proprias vel modificatas. Significatio igitur verborum eſt propria vel aliena,quæ tantundem præſtet quantum propria. Significatio rerum alias ex ipſis rebus,etiam ſine verborũ miniſterio deprehenditur, vt cum res ἐναργὴς eſt,& ita euidens, vt ipſe ſeſe oſtendat, vel digito monſtrari poſſit. Alias ex ipſa vi rerum & negatione,vt ex circumſtantia quadam ſingulari ad eum ſenſum trahitur,qui verior eſt,vel humanior aut commodior, non ſine verborum adminiculo.Itaq; ſignificatio rerum eſt potior verborum ſignificatione,id eſt,potius eſt ſcire,quid res ſignificet per vocem repræſentata ac denotata. Itaq; rerum ſignificatio vera dicitur κατ' ἐξοχὴν,id eſt,magis,quam verborum,vera.Huc pertinent hęc Iuriſconſultorum:ſcire leges,nō eſt verba earum tenere,ſed vim & poteſtatē, (id eſt,efficacem intentionē,mentem, ſententiam, virtutem, leg. Celſus. & l.legis virtus. ff. de legib. In conuentionibus, contrahentium voluntas potius quam verba ſpectari placuit. l.Papinianus ff.de verbo.ſign. Optimũ eſt,ait Pedius, non propriã verborum ſignificationem ſcrutari,ſed imprimis, quid teſtator demonſtrare voluerit, deinde qua in præſumptione ſint, qui in vtraq; regione commorãtur,Paulus

Digitized by Google

Quid ſit ex Legibus?

in l. cum de lanionis. §. Aſinam.ff.de Inſtruct.vel inſtrument. legat. Verbũ Ex Legibus ſic accipiendum eſt: Tam ex legum ſententia, quàm ex verbis: (tam formaliter quam materialiter dicunt Scholaſtici eodem ſenſu) l.Papin. ff.de verb.ſign. Rerum ſignificationes habent ceremoniæ, vt faces, quę ſolent in conferendis Magiſtrorum & Doctorum titulis adhiberi.

Significatio verborum eſt philoſophica, vel popularis. (Hæc diſtinctio ſumpta eſt ex Ariſtot.& Cicer. Veteres, inquit Cicer de legib. Verbotenus acutè quidem illi, ſed non ad hunc vſum popularem atq; ciuilem de Repub. diſſerebant.) Eſt communis, vel peculiaris, vt Eccleſiaſtica. Eſt vel certa, vel dubia, ſeu ambigua. Vnde interdum variæ & diſcrepantes etiam verſiones ac interpretationes exſiſtunt. Exempli gratia. 1. Vlulare incertæ ſignificationis ſeu dubiũ verbum eſt, ac poteſt pro lugubri vel læto cantu intelligi. Verbum igitur hoc modo luctus ſeu triſtitiæ, modo lætitiæ verbum eſt : Exempla triſtitiæ, Canes vlulatum dederunt, Interpres Pauſaniæ, canes quoq; quorum natura eſt extra homines eſſe nõ poſſe, lachrymoſis vlulatib. vagi luporũ ritu oberrarũt, Oroſius l.5.c.18. Canes circa tentoriũ eius (Maximini) vltra duodecim vlularũt, & animã quaſi flendo poſuerunt, ac prima luce mortui ſunt deprehenſi. Canes vlularunt inſtar lnporum. Interpres Appiani.

Inq; foro circumq; domos & templa Deorum
Nocturnos vlulaſſe canes. Ouid.15.Metam.

His horrendus & dirus latratus canum ſignificatur. Exemplũ lætitiæ eſt apud Lucanum. Lætis vlulare triumphis. Exercitus vlulatus eſt, exercit᾽ κραυγὴ, id eſt, clamor, cuiuſmodi eſt ebriorum nonnunquam.

Huius generis eſt particula Io. Eſt enim vnius afflati, vel ouantis, lætantis, exultantis: nunc mœrentis vox, vt *Dicite Io Pæan,*&c. Ouid.ſic: *Io Bacche. Io triumphe.*

Vror Io: remoue ſæua puella faces. Tibullus.
Illa quidem clamabat Io cariſſima mater
Auferor. Ouid. 4. Faſtorum.

Et apud Sophocl. Philoctetes ſaucius clamat Io & Io. 2. Satyra ſecunda Horat. Cum tua prouideas oculis mala lippus inunctis, cur in amicorum vitiis tam cernis acutum, Quam aut aquila aut ſerpens Epidaurius? Hæc ſententia aliqua difficultate implicata eſt, & dubia redditur. Aſcentii & aliorum interpretatio hæc eſt. Cum tu lippus ſeu malè videns perſpicias propria vitia oculis collyrio impeditis, ne rectè videas, cur aquilinis, & ſerpentinis, hoc eſt, acutiſſimis, cernis aliorum vitia? ſed cum pugnare inter ſe videãtur, eſſe lippum, ſeu laborare ex fluxu oculorum, & videre oculis collyrio impeditis, & rectè videre, ac quidem peruidere, h.e. perſpicaciter intueri, & Poeta dicat, nos min᾽ oculatos eſſe in vidẽdis & noſtris ipſorum vitiis, in aliorum contra vitiis notandis perſpicaces. Petrus Nannius Alcmarianus coniicit, Horatium hic verbum peruidere, adhibere nouè & ſingulariter, vt ſignificationem habeat cæcutiendi, ſeu parum videndi, coniecturam eius firmat; quod per in compoſitione interdum eſt μόριον ἐλαττωτικὸν ἢ στερητικὸν (ſignificans priuationẽ) vt apparet in perdo, pereo, pfidia, (i.e. deſtitutio) perfidus. ἰυστόχως fortaſſe hoc, vt multa alia, ſed ſi peruideas interpreteris voce noſtra erkennen/fortè nihil ineptũ, ſeu ἄτοπον alienumq; ab hoc loco feceris. Nolim mihi hic aduerſariam conſtitutam, velimq; valete faſtidioſè iudicantes.

3. Sic loquitur Laertius in 37. τοὺς πλείστους ἔλεγε παρὰ δάκτυλον μαίνεσθαι. Hoc quidam verterunt. Dicebat plurimos inſanire præter digitum. Alii. Dicebat plurimos inſanire propè digitum, vel: Dicebat plurimos inſanire interuallo digiti,

digiti, παρὰ enim interdum præter, interdum propè ſignificat, quod ex G. Budęo & Lexicis manifeſtum eſt. Latini dicunt, vno digito ab inſania diſtāt, vix digituli ſpatio ab inſania abſunt: ſicut & dicunt, vix digituli ſpatio, ſeu interuallo à morte abeſt, παρὰ μικρὸν, i.e. ꝓpemodū ſeu parū abeſt ſeu abſuit.

4. Imperitare nonnullis eſt frequentatiuum. Al. is minuit potius ac deprauat ſignificationē primitiui, vt imperitare dicatur is, qui capeſſit imperium, ad quod eſt ineptus vel imperitus, regiren wöllen / vnd doch nit ein Löffel darzu waſchen wiſſen / gerere ædilitatem ſine ſuffragio populi. prouerbial.

Sicut ſermo eſt exterior vel interior, ſic ſermonis ſignificatio eſt vel exterior, vel interior. Exterior in verborum facie & compoſitione. Interior in mentis conceptu & ſenſu conſiſtit. Qui omiſſa interiore arripit tantum exteriorem, ſaluis verbis legis ſententiam eius circūuenit. Oldendorp. è Paulo ICto.

Alius eſt vſus vocis Credulitas in Ciceronis monumentis, alius in philoſophia.

1. Credulitas Ciceroni eſt credendi facilitas vel temeritas error magis quā culpa. Maximè cadit in ſimplices homines & ſuperſtitioſos.

Sic Credulus, qui facilè vel temerè credit. *Quò quiſq; eſt melior, magis eſt hoc credulus idem*, Hoc eſt, ꝙ Cicero ait Epiſtolar. famil. lib. 10. epiſtola 23. Credulitas in optimi cuiuſq; mentem facillimè irrepit. Idem ad Att. Verba mihi dari facilè patior in hoc, meque libenter præbeo credulū. Pro Fonteio, ſtultus auditor & credulus. De Senectute. Senex ſtultus credulus. De Amic. Hæc in fabulis ſtultiſſima perſona eſt improuidorum & credulorum ſenum. De Diuinat. Imbecilli animi facilè ſuperſtitioſa iſta concipiunt. Nunquam autem Credulitas accipitur à Cicerone ꝓ Fide, quæ eſt inclinatio rationis ad vnam partē, & in ea acquieſcētia, q̄ efficit perſuaſio. Alb. M. & Ioh. Gram.

2. In Philoſophia nonnunquam in bonam partem Credulitas accipitur: vt Credulitas omnes doctrinas præcedit Chalced. in Platon. Timæū. Credulitas accōmodatur ſenſibilib⁹, ſc. q̄ oculis, aurib. cæteriſq; ſenſib. cōprehēdūtur. Itaq; Simplicius de cœlo 1. text. 16. duplicē facit credulitatē: Aliam ſine demonſtratione ἀλόγως, (ſine diſcurſu) factam: Aliam per demonſtrationē, q̄ certa eſt, & veritati entiū innititur. Hic accipitur Credulitas ꝓ Fide ſeu πίστει.

Apud Virg. h.e. 9. Ecl. Me quoq; vatem paſtores dicunt, ſed non ego Credulus illis, i.e. non illico credo illis: vel non credo illis.

3. Et Theolog. & Ethici nonnulli diſtinguunt inter Prouidam, circumſpectā ſeu prudentē, & ſtolidā, variam, leuem credulitatem. Stulta Credulitas eſt temerè q̄d interptari vel alicui aſſentiri, ſine iuſta vel ꝓbabili cauſa, vel quādo ſunt rationes manifeſtæ aut ꝓbabiles, tamen credere contrarium de aliquo.

Hęc in exceſſu Candori aduerſatur I.VR. & ſæpè Credulitas abſolutè (ſine adiectiōe) dicitur: vt hîc Nō eſt credulitas, ſed eſt temerari⁹ error. Vera fides verbo nititur illa Dei. De hac credulitate accipies hoc Ouid. *Credula res amor eſt.*

Canones.

1. Verbi ſignificatio nuda eſt inutilis, niſi vera ſignificatio rei accedat. Exēpli cauſa, ex Iurec. Vlp. cōdemnatū accipere debemus eū, q̄ ritè cōdemnatus eſt, vt ſentētia valeat: cęterū ſi aliqua ratione ſentētia nullius momēti ſit, dicēdū eſt, condemnationis verbum non tenere.

2. Cum verborum prior, rerum autē potior ſit cognitio, ante omnia verba diligenter ſunt inſpicienda, deinde res, quarum incidit tractatio.

3. In omnib. ſententiis primum omnium id intelligimus & ſequimur, quod verba oſtendunt nō ambigua. Nunquam à natiua verborum proprietate recedēdum eſt niſi neceſſitas cogat, & niſi

Digitized by Google

manifeſta interpretationis ratio affe-ratur. Regula certa hęc eſt, & ab omnibus approbata. D. Conrad. Vorſtius.

4. Et à ſignificatione verborum non oportet recedi, niſi cum manifeſtum eſt aliud ſenſiſſe authorem. Rerum enim ſenſus vincit verba.

5. Cum verba ſunt ambigua recurrendũ eſt in interpretatione ad circumſtantias perſonarum, loci, tẽporis, rerum, ſcopi, id eſt, quod vulgo dicitur verba ſecundum ſubiectam materiam accipi debent. l. ex conduct. §. Papinianus. ff. locat.

6. Cum ſermo duas ſententias exprimit, ea potiſſimum accipiatur, quæ rei eſt aptior.

7. Cum vtraq; ſignificatio eſt dubia, tam rerum quam verborum, tunc ad interpretationem prudenter accedendum eſt, ſc. vt inter multas præferatur ἐυλογώτερα æquior, vel rationi magis conſentanea.

(Differunt Significatio & Interpretatio. Interpretatio enim verſatur circa ſignificationem, & eam explicat. Adiunctum igitur occupatũ eſt, vt ſignificatio obiectum. Diſcrimen hoc patet ex axiomate Oldendorpii: Qui non rectè interpretatur ſignificationem ipſam, is errorem parit rerum valdè pernicioſum.)

8. Significatio verbi interdum partim rei veritatem, partim fictionem in ſe habet. Exemplo eſt poſtliminium, cuius capita ſunt duo: primum nullam continet fictionem, nimirum, vt reuerſus ſtatim ac fines noſtros ingreditur, omnia ſua recipiat. Alterum continet fictionem, nimirum vt reuerſus fingatur ſemper fuiſſe in ciuitate, ac ſemper habuiſſe iura ſua, ad quæ reſtituitur, quamuis ſeruitutis tempore verè non habuerit. Vide vocem poſtliminium.

9. Significatione ꝓrſus eadẽ cognata, ſeu affinia παρὰ μικρὸν etiã differentia & diuerſa prorſus q̃ ſint, philoſopho & philologo diligenter diſpiciendum, verbi gratia. Quidam diſtinguit inter odoratum & odorum, vt hoc ſit ex ſe, & per ſe, illud verò aliunde ſeu ab alio. Non placet, ſicut enim Græcis idem ſignificant ἐυοσμον & ἐυώδης. Dioſcorid. ἐυώδης μετ̀ βάρυς, cum grauitate odoratum præcellens odore, ſeu odoratiſſimum : Ita odoratum & odorum ταυτὸ ſunt, Plinius ſanè ea etiam quæ per ſe odorem habent ſeu ſpirant, odorata vocat, verum vnum altero eſt odoratius. Si tamen dicas, odorum propriè & primò ſignificare, quod habet odorem ex ſe (ſic odora canum vis apud Virgilium) odoratum verò, quod odorem vel proprium, vel aliunde acceptum ſpirat, vt hoc ſit generalius, illud ſpecialius, non repugnauerim. Odoro dolia muſto dixit Angelus Politianus in Ruſtico. In minus accuratis tamen λόγοις locum habet illud: ſi qua parum diſtant, ea nihil diſtare videntur.

10. Materiale in vocibus diſtinguendum à formali, & ſignificatio ab adſignificatione.

Vſus.

Hæc commonefactio vtilis eſt ad ſolutionem ἀπατείας; An eadem vox iterata poſſit eſſe duplex dictio? Sophiſma eſt, canis latrat, Hoc aſtrum eſt canis, Ergo hoc aſtrum latrat, ad quod reſpondetur; quatuor hic eſſe terminos ſeu voces: Itaque ἀσυλλόγιστον. Erit igitur CANIS duæ dictiones. Videtur ſanè vna eſſe dictio, cum vtrobique ſint eædem numero literæ & ſyllabæ. Reſpondeo per diſtinctionem, Canis eſt vna dictio, Grammaticè RATIONE CONSTITVTIONIS MATERIALIS, & adſignificationum (vt ſunt caſus, genus) Canis eſt gemina, non vna dictio, LOGICE & PHILOSOPHICE ratione duplicis SIGNIFICATIONIS ſeu FORMÆ.

Adeò

Digitized by Google

Adeo hoc verum eſt, vt etiam *vox ſemel dicta ſcriptaue poßit eſſe duæ propter ambiguitatem.* Exemplum eſt apud Auguſtinum lib. 13. de ciuitate Dei cap. 11. Conuenienter itaque factum eſt, vt quemadmodum quod ſignificat, non poteſt agendo, ita ipſum verbum (Mortuum) declinari loquendo non poſſit.

Hic Auguſtinus luſit ambiguitate verbi διττῶ DECLINARI. Agendo inquit non poteſt mortuum declinari, id eſt, vitari, nec loquendo declinari, id eſt, per caſus participii præteriti temporis inflecti; declinatur enim tempore, vt fatuus, ex ſententia Auguſtini.

SIGNVM.

Signum. accipitur
- Fuſe ſeu laxe, eſtq;
  - Quod ſeipſum ſenſui & præter ſe aliquid animo repræſentat.

    Seu
  - Quod imprimit ſui ſpeciem ſenſui vt exinde afferat alterius cognitionē, Ex. cauſa, fumus eſt ſignum ignis, perceptus enim à ſenſu viſus eſt in cauſa vt viſus (percipiens) ex vi illius in ignis latentis notitiam prouchatur ſeu promoueatur.
- Preſſe. Eſtq; indicium quod potentiæ cognoſcenti aliquid à ſe diſtinctum repræſentat, hoc eſt præſens facit.

Cognoſcens hic eſt ſenſus vel intellectus. Motus qui à ſenſu percipitur eſt ſignum animæ latentis, quam ratio ipſa percipit ſeu cognoſcit. Sacramentum cœnæ Dominicæ vt ſignum oſtēdit ſe ſenſui oculorum, eſt enim viſibile & aliquid præter ſe animo nempe inuiſibilem gratiam: perceptio igitur ſigni affert cognitionem ſignificati.

Scholaſtici quidam dicunt ad rationem ſigni ſufficere aptitudinem ad repræſentandum: qui faciunt duplicem repræſentationem, aptitudinalem & actualem: Scotus. Dicunt & Signum eſſe rationem cognoſcendi, non cognitionem ipſam: Signi duplex relatio, vna, ad πρᾶγμα, altera ad δύναμιν.

In omni ſigno ſunt duæ σχέσεις ſeu Relationes.
- Vna ſeu prior ad rem ſeu ad σημαινόμενον rem ſignificatam, vt fumus ad ignem.
- Altera & poſterior ad potentiam, cui rem obiicit, cui ſignificat ſeu repræſentat, vt fumus ad potentiam ſentiendi.

Itaq; de ratione Signi, qua Signum, eſt ſignificare.

Diſtinctum autem eſt ſignum à ſignificato
- Realiter, vt imago à repræſentato.
- Ratione, vt actualiter diuerſa non ſint, vt cum Cornelius vel Acolaſtus ſeipſum repræſentat in comœdia.

Itaque nihil proprie expreſſeque eſt nota ſui, nihil ſeipſum proprie ſignificat immediateque.

Quædam ſigna ſignificant etiam ſeipſa, ſed confuſe & ſecundario, vt vocabulum Nomen, quod ſignificat omnia

Digitized by Google

Nomina inter quæ ipſum quoq; numeratur, cum nomen quoddam ſit, eſt ſignum ſeipſum etiam ſignificans: cōceptus formatus de conceptu communi ſeipſum repræſentat, quatenus continetur cum reliquis ſub conceptu cōmuni. Idem cum parit notitiam ſui vt eſſentia Dei vel angeli non eſt ſignum, ſed obiectum.

Ex adiunctis membra formaliter potius diſtinguuntur, quam materialiter.

Signa ſunt
- παρόντων præſentium. Demonſtratiua.
- ἀπόντων
  - Præteritorum ἀναμνητικὰ Recordatiua.
  - Futurorum προγνωςικὰ prænuntiatiua.

Ex efficientibus.

a Signa ex libera voluntate ſeu arbitratu intelligētis.

b Conſecutio eſt ob ſimilitudinē cum vero ſigno, ſcripta enim ſunt ſigna vocum.

Signa ſunt
- Naturalia habentia vim à natura aliquid ſignificandi conceptus. Itaque apud omnes idem ſignificant.
- Inſtituta ſeu impoſita *a* aſcititia vt voces, habentia vim ſignificandi (vt conceptus iidem apud omnes, ſic voces diuerſæ.)
- Ex inſtituto ἐκ συνθήκης ex placito
  - Dei, vt Sacramenta.
  - Hominū. Impoſita
    - Per ſe: vox.
    - *b* Conſecutiue. Scriptura per impoſitionē vocis.

Signa ſunt
- Inſtrumentalia, vt voces, ſigna & quaſi vicarii conceptuum & affectionum animi.
- Formalia, vt ſpecies potentiis impreſſæ. Eæ enim maxime præſentia faciunt obiecta, quæ exprimunt.

Inſtrumentalia ſunt, quæ cognita efficiunt alterius rei cognitionem. Hæc ſignificant per conſtitutionem externam.

Hæc ſignificant per eſſentiam ſuam.

Formalia ſunt imagines ſeu idola & ſimilitudines rerū, quæ non cognitæ deducunt in rerum notitiam, ſuntque
- Impreſſa potentiis.
- Non impreſſa, vt phantaſmata non inhærent in intellectu.

Phantaſmata enim ſingularium ſunt ſigna formalia reſpectu intellectus, cum quo ſimul concurrunt ad cognitionem ſingularium.

Naturalibus accenſenda idea artificis, quæ ſignum eſt arte facti, & cuius eſſentia conſiſtit in repræſentatione. Item imagines pictorum. Imago ad viuum repræſentans principem.

Signum ſigni eſt ſignum ſignificati in eodem genere ſigni, in quo ipſum dicitur ſignificare aliud ſignū phantaſma fumi eſt ſignum ignis non quidem immediatum, ſed remotum.

Signi-

Digitized by Google

Significant
- Inſtrumentalia per ſui cognitionem vt voces quæ ſignificant
  - Conceptus. vox vehiculum verbi interioris.
  - Res ipſas.
- Formalia ſine cognitione ſui. Non cognita efficiunt cognitionē

Vocabula rerum quæ finguntur etſi rem veram non ſignificant, deſignant tamen obiectum confictum per modum veri.

Nurus qui vice verborum ſunt huc pertinent, ſignificant & conceptus & res.

Signa
- Doctrinalia διδασκαλικά
  - Cócept⁹
  - Voces
    - Propriæ
    - Vicariæ
    - Vox ſcripta
      - Simplex omnino quid vnum
        - Finita
        - Infinita
      - Complexa vnum ſecundum quid. Oratio.
- Non doctrinalia.

Signum eiuſdem rei vocabulum nuncupatur quãquam impropríe, propter vnionem.

Signum
- Speculatiuum ſeu ſpeculabile conceptus in intellectu de ſignificato, vt homo ſignificat naturam humanam.
- Practicum quod ſignat ſignificatum eſſe vel fieri, vt cum ſi ex inſtitutione legiſlatoris tactus manus ſignificet pacem.

Diſtinctio è ſubiectis variis. Signum in ſpecie diuinatorium complectitur omina, auguria, auſpicia, prodigia, portenta, oſtenta, ſomnia quædam. Sumuntur eiuſmodi ſigna ex rebus *vel incorporeis* (vt variis ſpectris, quæ vel humi vel in ſublimi in aere aut aqua ſpectantur) *vel corporatis*, & quidem *mundi vel ſuperioris*, puta ex ſideribus eorumque paſſionibus, motu, eclipſi, coloribus, figuris, quantitate) *vel inferioris*: Nimirum ex *corporibus vel ſimplicibus*: (ab Elementis ſcilicet eorundemq; accidentibus: cuius generis ſunt ὑπεκκαύματα exuſtiones, incendia, inundationes, venti, hiatus, terræ motus) *vel mixtis naturalibus*: iiſq; *vel Inanimatis*. Tum *ſupra terram* (à meteoris, grandine, pluuia) *tum in terra, vel ſubtus terram* (à ſaxis, metallis) *vel Animatis*, puta à *ſtirpibus* earundemque fructibus: *& animalibus: ſiue rationis compotibus*, hominibus: *ſiue rationis expertibus: tum terreſtribus*, quadrupedibus, reptilibus, feris, cicuribusue, *tũ Aquatilibus*: tũ deniq; *volatilibus*. Quę omnia pueniũt à cauſa *vel naturale* vel *nõ naturali*, id eſt, diuiniore aliqua *vel vtraq;* mixtim. *Diſtinctio è cauſa efficiente.* Ἄλλως *& explicatius*.

Signa ſeu indicia ſeu Notæ Græcis σημεῖα 1. Generatim ſunt q̃uis ſigna ſiue certa & neceſſaria ſint ſiue εἰκότα, id eſt, pbabilia. 2. Speciatim ſunt εἰκότα tantũ & diſtinguũtur à Galeno in τεκμήρια, id eſt, certa minimeq; fallẽtia & σημεῖα, id eſt, veriſimilia, non perpetua. Ex his q̃dam vt plurimum idem denotant, itaque accenſentur contingentibus vt plurimũ, (ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.) Quædã ſunt leuia, communia, & ambigua, ἀμφίβολα, quorũ ſignificatis euentus reſpondent rarius (ἐπ' ἔλαττον) priori generi annumero ſigna phyſiognomonica plæraq; q̃ ex naturæ notitia & conſideratione, hoc eſt, ex notis exterioribus in corpore, vt ex vultu habituq; faciei vel oratione depromuntur. Signũ pręualens Chryſ. vocat τεκμήριον ὑπερισχύμενον. Omnia ſigna generatim voce accepta aut ſunt ſigna tantũ ſeu pure ſigna, aut ſunt ſigna & cauſæ ſimul (q̃ ſignificant faciendo,) aut ſunt ſigna & effecta vel ſymptomata affectionesue. *Barb. Æquinoca, id eſt, dubia.* Quæ ſigna tantũ ſunt, aut antecedẽtia ſunt, propter aliq̃ cum cauſis copulationem, aut ſunt comitantia (συνεζευγμένα) vel ſequentia ex cohæſione vel connexu ex affectibus vel ſymptomatibus.

Si accidentia ſunt, neceſſario dicuntur conditiones ſine quibus non & improprie αἴτια ὧν οὐκ ἄνευ, cauſæ ſine quibus non. Ad primum genus ſignorum pertinent μεταδοτικά, id eſt, exhibentia.

Signa alia ſunt προγνωστικὰ præſaga Futurorum: alia δεικτικὰ (oſtenſiua) ſeu διαγνωστικὰ (demonſtratiua) præſentium: alia ſunt ἀναμνηστικά, quæ in memoriam reuocant: præteritorum alia ſunt ᵃ μνημονευτικὰ & δεικτικὰ ſeu ἐνδεικτικὰ ſimul, id eſt, in memoriam reuocantia & oſtenſiua ſeu indicantia ſimul. Tale eſt ritus circumciſionis. Reuocat enim in Memoriam promiſſionem, in qua fit mentio ſeminis & oſtendit victimam ex poſteritate Abrahæ naſcituram. Tale etiam ſignum eſt mactatio agni paſchalis.

a Scholaſtici vocant Rememoratiua.

Signa aut ſunt proprie dicta, nempe ſignificantia, & repræſentantia, μιμητικὰ (imaginem referentia) vel improprie, nempe ſignificationis expertia, ἄσημα: Significantia vel ex naturali ſimilitudine: vel ex inſtitutione diuina aut humana: vel ex vtraque. Huc in Euchariſtia Sacramentalia Elementa pertinent: Vt per panẽ & vinum corpus reficitur nutriturq́;: ita per gratiam vita animæ conſeruatur & fouetur, Gabriel Biel lib. 4. diſt. 8. quæſt. 1. Et ſicut panis conficitur ex multis granis, & vinum ex multis racemis confluit. Ita corpus Chriſti verum ex multis membris & corpus Chriſti myſticum ex multis fidelibus.

Signa ſunt vel Efficacia, Scotus vocat practica, quæ habent aliquam cauſalitatem reſpectu ſignati; vel non efficacia. Efficacia, vt Sacramenta, quæ ex inſtitutione, & ſunt ſigna applicantia. Diuina effectum gratuitum efficaciter ſignificant. Diuiſio huic cognata eſt in εὔχρηστα & ἄχρηστα: ad εὔχρηστα pertinent diſtinctiua, quæ oſtendunt aliquorum diſtinctionem. Sic Sacramenta ſunt notæ profeſſionis (Græc. διακριτικὰ) & configuratiua, quibus configurantur Signata, Scholaſtici hoc Signum vocant characterem.

Signa (ſecluſa ratione) ſunt coniuncta cum rebus, quo pertinent ſigna συνεκτικὰ (continentia) aut ſunt à rebus ſeiuncta.

Vſus.

Quæſtio eſt 1. An poſſit cœlum eius rei ſignum eſſe, cuius cauſa non ſit. 2. An ſidera ſint tantum ſigna inferiorum, An etiam ſint cauſæ ac ſignificent efficiendo efficiantq́; ſignificando.

Si ſint ſigna tantum, non eſt à ſideribus noſtri deſiderii impetus, ſed quemadmodum alia propriis & particularibus fiunt cauſis, licet indicentur ab aſtris, ſic motus quoque deſiderii non cœleſtem conſtellationem, ſed vim ipſam imaginatricem, noſtram electionem, vim animi appetentem, & quæ extrinſecus laceſſunt ſenſum & animum, pro origine & cauſa ſortiuntur. Picus Mirand. lib. 4. aduerſus Aſtrologos cap. 12. & 13.

Signum eſſe cauſam vel effectum non eſt de eſſentia & ratione Signi.

Ex diſtinctione Signorum in diſputatione de reſtitutione rei alienæ deſcribitur dubium probabile eius eſſe, qui habet rationem dubitandi ex probabilibus ſignis facientibus probabilem & apparentem ſuſpicionem ſeu præſumptionem, ex quibus communiter à ſapientibus iudicatur res eſſe aliena iudicio, non certitudinis, ſed præſumptionis. In tali enim dubio recipiens rem alienam propior eſt ſcienti, quæ neſcienti ſecus: ſi non fuerit dubium probabile, ſed ex ſcrupuloſa conſcientia ortum, aut ex ſignis leuibus & incertis aut indifferentibus. Tale enim dubium eſt ſpernendum, Gabriel Biel lib. 4. diſt. 15. quæſt. 3. & Gerſon Cancellar. Ex hac deſcriptione hoc etiam obſerua, quod Scholaſtici nonnun-

Digitized by Google

nunquam probabilia argumenta & ſigna, quę Germanis ſunt ſcheinbare vnd greiffliche vocāt. Apparētia hoc eſt ſpecioſa, plauſibilia. Refutantur ex diſtinctione ſuperiori, quidam ἀνιάτως ἔχοντες, qui ſic argumentantur: Si Sacramenta ſunt ſigna gratiæ, non poſſunt eſſe inſtrumenta. Reſp. Quaſi vero nulla ſigna ſint, quæ habeant Efficaciam ſeu cauſalitatem, quæ ſint minimum cauſę ſine quibus non, vel diſpoſitiones ad effectum, quæ habeant inſtar inſtrumentalium cauſarum. Dico igitur: Signa ſunt vel cauſæ ſignificatorum vel effectus, vel cauſis effectibuſue copulata τεκμήρια phyſica, cum verarum & ſufficientium (non particularium) cauſarum vim vicemque pręſtant effectum, de quo monēt, exequuntur ac complent, cum effectuum rationem ſuſtinent ſuarum, cauſarum vim referunt ac oſtendunt cum cauſis effectiſue nexa cohærent ceu propria ſuorum ſubiectorum naturam exprimunt & declarant. Peucerus.

Efficacia autē ſignorum vel eſt ex propria natura, vel ab ordinatione hominum aut Dei, de cuius pactione παρεστάσει ſeu Aſſiſtentia, qua adeſt verbo & Sacramentis, alibi dicitur: nam ipſa vis regeneratiua proprie Dei eſt.

Signa ſunt {
- Senſibilia, vt viſibilia, audibilia.
- Non ſenſibilia, vt intelligibilia, ſpiritualia.

Ἄκυρος eſſe videtur hæc Bielis diſtinctio, quod vel ipſe aliquo modo agnoſcit: quia, inquit, licet de facto ſolum de ſigno ſenſibili prædicetur ſignum, poteſt tamen prædicari de ſigno ſpiritualiter, id eſt, actu tum demum de hoc prædicaretur, ſi à Deo aliquod ſignum ſpirituale inſtitueretur, ad ſignificandum aliquid lib. 4. diſt. 1. quæſt. 1. vt aliqua alicuius rei interior cogitatio ſeu meditatio.

Q. An columba ſuper Chriſto viſa & linguæ igneæ in capitibus Apoſtolorum fuerint σημεῖα ἐνεργητικά? Reſp. Fuerunt tantum σημαντικά ſignificatiua plenitudinis gratiæ in Chriſto & Apoſtolis. Biel ibidem.

In Logicis ſigna ſunt: Reduplicatiuum vt qua ἐφ᾽ ᾧ ſpecificatiuum ſeu cauſale vt ſecundum quod (ſic Scholaſtici, Chriſtus ſecundum quod Homo ſedet ad dextram Dei.) Diminutiuum vel Diſtractiuum (diſtrahens terminum à propria perfectaue ſignificatione,) vt Iohannes eſt pinguis ſecundum faciem. Ampliatiuum, amplians ſeu extendens terminum extra propriam ſignificationem, cuiuſmodi ſunt potentia potentialiter obiectiue.

Seminecis viuum miſeratur turba cadauer: in carmine de Canicie Ioh. Pincierus halb todt.

Signa {
- Naturalia ἀπὸ φύσεως.
- Arbitraria, vt ſunt ἀπὸ συνθήματος ex compacto & conſtituto.

Contingit dare ſignum rei & ſignum ſigni, & vtrumq; in ſuo genere ſigni rationem participare.

Vt Rudolphus eſt ſignum ex inſtituto ſignificans hoc indiuiduum ſeu ſingulare humanæ ſpeciei: & τὸ Nomen proprium etiam ſignum eſt ex inſtituto ſignificans ipſum Nomen Rodolphus, ac vtrumque verum nomen eſt ſeu vocalis terminus. Sic poteſt dari ſacrificium ſignificans aliud ſacrificium.

Itaque poteſt aliquid eſſe & Res & Rei

Digitized by Google

imago ſeu ſignum. Nomen igitur etiam Res eſt. Quid audio, inquiat aliquis? Quę igitur & nominis quidditas? Rerum quidditas nominis eſt quod eſt, quod eſt ſignum rei cognitæ vel intellectæ.

Signum aliquando idem eſt quod argumentum, ſic accipit Plato cap. 7. & Demoſthenes de falſa legat. & Plato 7. Epiſtola σημεῖον. Eſt & vox politica pro vexillo, quod ſignum militare eſt. Eſt deniq; vox Geometrica, ponitur enim pro puncto, Ariſtoteles de Mundo.

Signa cœli pro Numinibus ſeu Idolis ad ſtellarum ſimilitudinem effectis eſt metonymice dictum. Si ſignum cœli nolite metuere.

SIMILIA.

Similia ſunt in quibus eſt vna forma ſecundũ ſpeciem accidentalem vel ſubſtantialem.

- Similitudo ſeu aſſimilatio eſt dicta.
  - Proprie creata
    - Creaturæ ad creatorem per imitationem
      - Imperfecta, in gratia
      - Perfecta, in gloria
    - Creaturæ ad creaturam per vnius naturæ participationem.
  - Improprie Increata EMINENS & ſumma diuinæ perſonæ ad diuinam per indiuiſionem.

Improprie) ideo contra Arianos Athanaſiani dixerunt perſonas eſſe ὁμοουσίους, id eſt, eaſdem eſſentia, non ὁμοιουσίους, ſimiles eſſentia.

Actus cognoſcendi eſt eius quod cognoſcitur naturalis ſimilitudo repræſentatiua, id eſt, naturaliter repræſentat & ſignificat menti quod cognoſcitur ſimilitudo eſt: mutua vel non mutua: vt: Deus rebus ſimilis eſſe non poteſt teſte Thoma, quia exemplar mundi non eſt ſimile mundo, nec homo picturæ Antonius Citadinus ad Picum de ente. Idem apud Platonicos eſt, Dei typum eſſe vnitatem, & apud Dionyſium Deum vnice eſſe omnia; Picus ad marginem ibidem.

Simile improprie ponitur nonnunquam pro Eodem, vt apud Bielem lib. 3. diſt. 13. quæſt. vnica: Quicquid conuenit vni indiuiduo (vt γελαστικὸν Petro) ſimile poteſt conuenire cuilibet alteri eiuſdem rationis (vt Paulo:) Hic ſimile dicitur pro eo, quod eſt idem. Vel lege pro ſimile ſimiliter, quod melius eſt, hoc eſt pariter ſeu æque.

- Similitudo
  - Naturalis per
    - Participationem
    - Analogiam
  - Extra naturam rei conſtituta à voluntarie agente.

Vſus.

Quæritur, an eſſe poſſit ſimilitudo σωματικῶν πρὸς πνευματικὰ rerum corporalium ad res ſpirituales, vt eſt diuina gratia ſeu dona Dei gratuita in anima noſtra. Reſp. per diſtinctionem. Corporalia non poſſunt eſſe ſimilia ſpiritualibus Naturali ſimilitudine per participationem eiuſdem qualitatis. Nulla enim qualitas ſecundum ſpeciem iis communis eſt ſeu vtriſq; inest: poſſunt autem eſſe ſimilitudine per Analogiã, quę eſt ſimilitudo proportionatorum,

in qua

Digitized by Google

in qua par eſt ratio, vt ſicut ſe habet hoc ad illud, ita hoc ad iſtud: vt ſicut ſe habet aqua ad diluendas eluendaſue maculas corporales, ita ſe habet gratia Dei ad tollendas maculas ſpirituales. Thom. quæſt. 1. art. 2. diſt. 1.

Analogia in Sacr. Baptiſm.

Obiectio.

Actus peccati actualis, poſtquam commiſſum eſt, tranſit, non manet. Similes igitur erunt, qui nihil commiſit mali, & qui aliquid commiſit. Reſpondēt Biel & Occam in 4. q. 8. & 9. Qui nihil commiſit & qui commiſit ſunt ſimiles quod attinet ad qualitates realiter ἐνυπαρχούσας, non autē quod attinet ad Rationē peccatoris, quia ea conuenit committenti, non nihil committenti. Et ſimiles omnino dicuntur quibus eadē prędicata ſecundum ſpeciem cōueniunt.

2. Nego conſequentiam, quia conſequens non eſt antecedenti adæquatum. Cū enim in peccatore aliquid maneat, etſi actus peccati præterierit, ordinatio nimirum ad pœnā commeritam & peccatore dignam, ſeu reatus macula & offenſa, quæ nō ſunt nihil, is qui commiſit & is qui non commiſit hac in parte ſimiles dici non poſſūnt. Offenſa enim eſt actus diuinæ voluntatis quo vult vindicare peccatum. 3. Adde quod ſępe eſt habitus vitii durans, cum tranſit actus. Is habitus (ex malis actionibus frequentatis genitus) non eſt in non peccante actualiter.

Similia à nonnullis ita diſtinguuntur, vt ſimilia ſimpliciter dicantur, cū quibus ex vtraq; parte eſt ſimilitudinis reciprocatio, vt ſicut hoc dicitur ſimile illi, ita viciſſim illud dicatur ſimile huic. Similia contra quodammodo, quæ non ſunt reciproca: ita Entia (creata) dicūtur ſimilia Deo, qua entia ſunt. At Deus illis ſimilis non dicitur. Fonſeca in 4. Philoſ. 1. Thom. 7. p. q. 4. art. 3. Dionyſius cap. 9. de nominibus diuinis.

SIMILITVDO.

Similitudo eſt rerum conuenientia in qualitate primo: in Actione, Paſſione, & Relatione ſecundo. Secundum eam dicuntur aliqua ſimilia.

Similitudo Dialectica
- Abſolute dicta. Ei opponitur ſæpe vera ratio alicuius.
- In relatione ad aliud conſiſtens, ea eſt
  - Ad aliquid.
  - In aliquo.

Eſt & ſophiſtica ſimilitudo ex figura dictionis.

Canon.

Ex Ariſtotelis Top.

Eorum quæ ſimiliter ſe habent ad aliquid, vel in aliquo eſt eadem ratio.

Similitudo ſecundum
- Quandam habitudinem (σχέσιν) vt ſicut medicus ad ſanitatem, ſic gymnaſtes ad bonum habitum.
- Inexiſtentiam, (ἐνύπαρξιν) vt comburere ὁμοίως ineſt flammæ & carboni.

Illinc dicitur ὁμοίως ἔχοντα, quæ ſimiliter ſe habent: hinc ὁμοίως ὑπάρχοντα, quæ ſimiliter inſunt.

Exemplum ſimilitudinis analogicæ.

Ariſtoteles calidum naturale nominauit corpus diuinum, & dixit illud eſſe analogum, hoc eſt, cognatum ſeu ſimile elemento ſtellarum ſeu quinto corpori, hoc eſt cœlo, quia tales habet effectiones, quales corpus cœleſte habet in hac natura inferiore, vt calor ęthereus ſolis generat aliquid in excrementis, (vt vermes) generatione æquinoca: ita calor noſter eſt viuificus.

Oportet eſſe analogiam inter potentiam cognoſcentem & hoc quod cognoſcitur. Quia cognoſcēs & quod cognoſcitur, ita iungūtur vt fiant vnū, &, vt inquit Philoſophus, intellectus in ipſa intelligibilia

Digitized by Google

Calor depaſcitur humorem.

tranſit. Ioachim. Curæus l. 1. de ſenſ. & ſenſibilibus. c. 8. Humor alimentarius, id eſt, qui ex alimento quotidie apponitur bonitate par non eſt humori naturali, ideo ſenſim mutatur calor, ac demum vbi ex ætatum, temporum, anni, conditionis, vitæ mutatione, nutrimento conueniente maxima ex parte orbatus eſt, prorſus extinguitur. Sed analogia intercedit inter hos humores. Id eſt humor alimentarius ἀρχηγόνῳ, id eſt, primigenio eſt ἀνάλογος. Sicut & ſpiritus naturalis fluens (qui vna cum nutrimento ab epate affluit) ingenito ex proportione reſpondet.

Analogum Latini proportione reſpondens.

Iſtud habe hic ἐν μέρει παρέργου:

Cera velut lychni lento conſumitur igni,
Vel nimio delet, craſſa liquore facē.
Sic calor humorem ſuperans humorve calorem,
Nos facit, alterutro deficiente, mori.

Similitudo
- Perfectiſſima in participatione formæ eſſentialis, vt: Cicero filius humanæ naturæ hac in forma Eſſentiali patri ſimilis eſt. Chriſtus ſimillimus eſt patri, vnde eius imago (Eſſentialis) dicitur.
- Minus perfecta in participatione conſiſtit.
- Qualitatis
  - Animi
  - Corporis
  - Vel officii.

Sic omnes creaturæ ſunt Deo ſimiles, quia aliquas Dei perfectiones poſſident, eaſq; imperfecte, non veluti in Deo ſunt.

Iudices & Magiſtratus dicuntur Dii, quia Deo ſunt ſimiles hoc officio.

Scriptura interdum Idola vocat Deos, non quod inter ipſa & Deum ſit ſimilitudo reuera, ſed ex opinione Idololatrarum gentilium.

1. Corint. 8. v. 5. Multi dii ſunt, id eſt, habentur.

SIMPLEX.

Simplex per negationem
- Compoſitionis
  - *Omnimodam*, Deus ſimplex, ſimpliciter ſeu ſumme.
  - *Aliquam*, Angelus, anima, ſimplex κατά τι.
- Perfectionis; Materia prima.

Euolutio.

1. Deus dicitur ſimplex per negationem & quidem omnem compoſitionis, nō perfectionis. Eſt enim perfectiſſimus.
2. Anima dicitur ſimplex per negationem aliquam compoſitionis. Eſſe autem multiplex dicitur in virtute ſeu potentia operandi.
3. Materia prima dicitur ſimplex per negationem perfectionis. Non enim eſt Ens completum ſeu abſolutum. Dicuntur & accidentia formæ ſimplices. Falſum igitur: Quodlibet ſimplex dicere perfectionem ſimpliciter.

Vſus in Conciliatione ἐναντιοφανῶν.

Forma *a* ſimplex non poteſt eſſe ſubiectum inhæſionis: Forma *b* ſimplex poteſt eſſe ſubiectum inhæſionis.

Conciliat.

a *Simpliciter ſimplex (quæ nullam prorſus admittit compoſitionem) vt Deus, qui ὂν eſt per ſe ſubſiſtens.*

b *Simplex κατά τι, quæ aliquam admittit compoſitionem, vt νοῦς.*

SI-

Digitized by Google

SIMVL.

Simultas aliquorum barbaris eſt eorum non mutua excluſio: Latinis ferè idem eſt, quod inimicitia, vt veterem ſimultatem deponere.

Simultas duorum Scholaſticis eſt
- Negatiua ratione medii, inter quæ nihil eſt medium.
- Poſitiua ratione
  - Temporis, eorum, quæ in eodem tempore vel momento fiunt, aut durant.
  - Actus: Cum duo aliqua cognoſcuntur, ſeu apprehenduntur eodem actu.

Simul
- 1. Tempore, quorum generatio in eodem tempore eſt, vt ſimul tempore in homine ſunt rationale & riſibile. Hic eſt proprius modus & propria ſignificatio huius aduerbii ſimul.
- Natura
  - Quæ conuertuntur ſecundum exiſtendi conſequentiam, ſed neutrum eſt cauſa alterius, vt relatiua. (Scotus, correlatiuum non eſt cauſa correlatiui, etſi eſſentia relati ſit ad relatum, vt eſſentia totius ad partem, & partis ad totum. Scalig. lib. 6. de cauſis. lat. 129.) Dicuntur enim ſimul eſſe natura Duplum & Dimidium.
  - Quæ ex eodem genere prodeuntia è diuerſo inuicem diuiduntur, vt oppoſitæ differentiæ diuidentes aliquod genus, vt corporeum & incorporeum, ſunt ſimul natura: ſimiliter omnes ſpecies ſub aliquo genere contentę, & æqualiter ob eo diſtantes, vt homo & equus: ſi enim comparatio fiat non inter æqualia, ſed inter inferius & ſuperius, non ſunt ſimul natura. Nam ſuperius eſt natura prius inferiori.

Hic aliquis quęrat non abs re, Cur Ariſtoteles τὸ ſimul loco omiſerit? R. hoc inde factum, ꝙ duo corpora ſimul eſſe in vno loco poſſe negauerit, eo quod hoc implicet contradictionem. Sed phyſicus τὸ ſimul loco non negligit, vt nec prius & poſterius loco. Etſi enim duo corpora non poſſunt eſſe in vno loco ꝓprio ſimul, tamen in eo duorũ corporũ ſuperficies coniungi poſſunt, & hac ratione dicit: ſimul ſunt ea, quæ ſunt in eodem loco.

Ἅμα ſeu ſimul apud Ariſtotelem in vna ſententia potiſſimum habet duplicem poteſtatem, nempe in hoc ꝓnunciato, quod eſt in phyſicis, τὸ κινοῦν κ̀ τὸ κινούμενον ἅμα ἐστὶ. Mouens & motum ſimul ſunt. Primum intelligit Ariſt. hoc de loco, cum ſc. ſuperficies ſunt contiguæ, vt cum pharmacum applicatur parti læſæ in corpore. 2. de virtute, quæ propriè contactus non eſt, vt cum magnes occulta qualitate ſeu ἰδιοσυγκρασίᾳ trahit ferrum.

Explicatio.

Alia corpora ex interuallo vim ſuã exercere poſſunt. Alia non item. In his quæ nõ poſſunt agere ex interuallo requi- *Diſtinctio corporum ex circumſtantia agendi.*

Digitized by Google

titur hoc, vt ſint ſimul, & contigua, cum his quæ patiuntur. Reliqua, quæ ex interuallo agunt, neque ſunt ſimul, neq; contigua cum his quę patiuntur, niſi virtute tantum & qualitatibus, vt cum ſtellæ agunt in hæc inferiora.

SIMVLTANEVM.

Barbarorum voces ſunt ſimultas, ſimultaneitas & ſimultaneum. Simultanea autem vocãt, quæ ſimul ſunt, vel fiunt nec inter ſe habent ordinem originis.

Eſtne, inquiunt, omnium membrorum maximè prçcipuorum hominis ſimultanea in vtero generatio, aut delineatio, pro eo, quod eſt: Oriuntur ne omnia membra ſimul, an eſt ordo generationis aut delineationis.

Simultanea eſt ſeminalium membrorum generatio, ꝙ attinet ad inchoationem, & adumbrationẽ, non ꝙ ad abſolutionẽ, ꝓ eo ꝙ eſt: ſeminalia mẽbra ſimul inchoantur, ſed non ſimul ꝑficiuntur.

Quid illuſtratio partis alicuius in corpore animalis?

Motus arteriarũ & cordis eſt ſimultaneꝰ, id eſt, vnica illuſtratione media cor & arteriæ mouentur. Illuſtratio ſeu ſplendor hîc eſt qualitas, qua modũ & διάθεσιν organon ſuſcipit ad operationẽ.

SINE, *abſque*, χωρὶς.

Sine ſignificat ſeorſum vel diuulſè, vt Anima mea iam nõ eſt ſine corpore, i.e. nõ habet ſeorſim ſuam ὕπαρξιν. Anima humana, quandiu eſt in corpore vnito ſibi, non edit quidem omnes actiones ſuas per corpus, etſi non ſine ſuo corpore, ſed quaſdã agat abſq; cõcurſu & συνεργείᾳ corporis, nec tamen extra vnionẽ cum corpore ſubſiſtens. Non ſequitur igitur. Anima dum eſt in corpore, potentias ſuas non exercet ſine corpore, i.e. ſeorſim extra vnionẽ poſita, & ſubſiſtens. Ergo corpus fit ſynergon omnium operationum animæ.

Sic ſine ſignificat negationẽ ſocietatis, ſeu cõcurſꝰ cauſalitatis, vt nihil agit anima noſtra ſine corpore, i. e. ſine cooperatione corporis: ſine corpore nihil operatꝰ eſt Chriſtus, i.e. ſine συνεργείᾳ corporis ſeu carnis aſſumptæ, ꝙ falſum eſt.

Lux primæua non ſubſiſtit ſine ſolari corpore, nec corpus ſolis ſine iſta luce habet ὕπαρξιν, i. e. vtraq; hæc natura organica, lux & corpus ſolare, poſt vnionẽ ſeorſum, & per ſe nõ exiſtit. Iuſtinus Martyr hoc ſic dicit, originaria lux eſt in corpore ſolari cõtracta, & illi vnita, &c: poſt vnionẽ primigenio lucis cũ corpore ſolari haudquaq̃, & quis à ſe inuicẽ ſecernat. In lib. de expo. fidei.

Sine ſignificat etiã diſtinctè, διακριτικῶς, non reipſa diuulſè ac diſtractè, vt ὁ λόγος poteſt animo cõcipi, cogitari & intelligi ſine carne, etſi non ſeparatim, & diuulſè ſubſiſtat.

Differunt Sine & extra. Sine aliquo eſſe ſignificat eſſe ab aliquo ſeparatum ſeu ſeiunctum, vel re, vel ratione.

Sine aliquo non eſſe ſignificat vnius rei connexionem & conſociationem, vel ſolubilem vel diſſolubilem, nec ſignificat locum. Vt non poteſt ſubſiſtere aſſumpta natura ſine τῷ λόγῳ, i. e. ſeorſum ſeu ſeparatim à λόγῳ. Sic χωρὶς Græcis idem eſt, quod diuulſè, ſeorſum, diſtinctè, διακριτικῶς. Extra locũ rei denotat vel ſitum, vt alibi quoque eſſe poſſit, quã ſit res, cum qua vel cõiuncta eſt, vel nõ, vt brachium eſt extra thoracem, non propterea tamen à brachio ſeparatur, niſi amputetur. Sic ὁ λόγος qui in carne eſt aſſumpta, eſt etiam extra carnem (nõ enim concluditur capiturq; hac vt carcere) nec tamẽ propterea ſeparatur à carne. Quæ hypoſtaticè vnita ſunt, ſic tamen copulata & conſociata ſunt, vt vnum extra aliud locum habere, & ſitum eſſe poſſit, verum ſic coniuncta vinculo compoſitionis tenentur, vt alterum ſine altero ſubſiſtere non poſſit. Sic igitur dicitur vnum extra alterum locari, E. g. pes vnitur hypoſtaticè capiti, in eodẽ corpore viuente, & tamen pes eſt extra caput, i. e. pes ipſius corporis eſt extra eum locum, in quo eiuſdem corporis caput collocatum eſt. Sine capite tamen

men ſuo, pes iſte non eſt, vel ſubſiſtit, vt ſit hui' corporis pes; alioquin enim fieret eiuſdem corporis diuulſio, nec iam iſte pes, eſſet vel pes, vel huius corporis pes, ſed vel cadauer, vel cadaueris tamen pars quædam. Non ſequitur igitur Deitas τῦ λόγυ iam ſine humana natura aſſumpta eſſe non poteſt, (quod verum.) E. Deitas τῦ λόγυ nullo modo extra naturam illam aſſumptam eſſe poteſt (hoc falſum, quamuis ad palatum nonnullorum) & vi conſequentis, vtraq; natura Chriſti poſt vnionẽ æqualiter patet, & loci ratione ſemper naturæ illæ coexiſtunt ſimul, quod falſum. Infinito enim finitum exæquari nequit. Non vt anima noſtra in noſtro corpore comprehenſa, & concluſa eſt, ita quoque λόγος in carne aſſumpta concluditur, vt Athanaſius egregiè.

Ariſtoteles lib. 1. de cœlo c. 7. τὸ ἔξω ϗ εἴσω τόπον σημαίνει, i. e. Extra & intus locum ſignificat.

Sine interdum ſignificat & diſtinctionẽ & excluſionẽ, i. e. eſt particula diſcernendi & diſtinguẽdi: ſi quis ſic arguat: Sine me nihil poteſtis facere, inquit Chriſtus. Ergo Chriſtus ſolus omnia facit in nobis patientibus impreſſionẽ nouarũ qualitatũ, virtutũ & motuum.

Reſp. Ex vi vocabuli, hanc eſſe ſentẽtiam dicti, voluntas ſine auxilio diuino ſpeciali nõ poteſt efficere ſpirituales motus, ſeu actiones placentes, &c.

Particula Sine primò ſignificatur diſtinctio noſtrorum conatuum ab efficacia & beneficiis Filii Dei. Deinde ſignificatur reiectio excluſionis efficaciæ beneficiorum & auxilii Diuini. Intellige autem hîc voluntatem, quæ cœpit diuinitus renaſci ſeu conuerti. Scholaſticis pro SINE familiare eſſe phraſin circumſcriptis aliis alibi dixi, vt partiale efficitur, eſt, quod nõ ſufficit aliis omnib. circumſcriptis, i. e. quod non ſufficit, ſine aliis, ſeu aliis ſecluſis, opponitur ei Totale, quod nõ ſufficit ſine aliis, ſeu aliis excluſis. Vid. Vitũ Amerb. 2. Phyſ.

SINGVLARIA.

Singularia ſunt indiuidua, Græcè καθέκαστα. Hîc & Nunc quiddã exiſtentia, vt Schegkius loquitur, ſingulares res, ἄτομα, quæ Platoni quoq; ſunt, πολλὰ, multa & ἄπειρα, i. e. quaſi infinita, quę ad vnã ideam reuocãtur, vt Petrus, Paulus ad hominẽ. Opponitur his καθόλυ. Idem in Timæo καθ' ἕκαστον aduerbialiter accipit, pro ſingulatim, eiq; opponit ἐν κεφαλαίοις, i. e. per capita, ſeu ſummatim (paratus ſum Socrates tibi explicare, non tantum ſummatim, ſed etiam ſingulatim) ſingularibus opponuntur τὰ καθόλυ (vniuerſalia.)

Singularis enuntiatio eſt ſpecialis ꝓpriè, quæ & ꝓpria dicitur, vt Cicero eſt homo, cui opponitur ſpecialis indefinite, i. e. particularis, vt quidã homo eſt albus.

Sic Singulares quæſtiones ſunt rerum propriarum, & dicuntur hypotheſes, quibus opponuntur theſes.

Singularis etiam p̃dicatio dicitur, quæ Scholaſticis quibuſdã eſt *inuſitata* (ἄχρηστος Grecè) cuius non ſunt ſimilia exempla in tota rerum natura, quę eſt in propoſitionib. de ſingulari vnione τῦ λόγυ, (ſapientiæ Patris) & carnis in Chriſto, Deus eſt Homo, Homo eſt Deus, Deus eſt conceptus de Maria, &c.

Singulare oppoſitũ cõmuni Græcis dicitur nonnunquã διάφορον, vt; Quicquid conuenit primò alicui διαφορῷ, i. e. cõmuni nulli eius ſingulari repugnat, vt potentia ridendi primò conuenit homini; eadem igitur non repugnat Ciceroni, Catoni, &c. Etſi non omnes rideant. *Canon.*

Actio eſt eorum, & circa ea, quę ſunt καθέκαστα: hîc ſcil. & nunc quiddam, exiſtentia καθόλυ magis ad intelligentiam pertinet. Scholaſtici ſingulare diſtinguunt, vt ſit ſingulari vel actuali ſingularitate (i. e. in actu) vel aptitudine ad aliquid.

SINVS.

Sinus in doctrina phyſica 1. eſt intra pectoris & brachiorum complexum. Valla lib. 4. c. 37. der Buſem. Sed Gre-

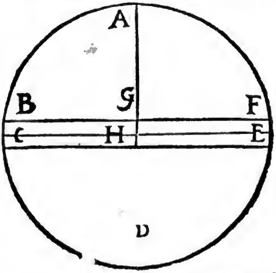
mium eſt inter complexum femorum, der Schoß.

2. Sinus oculorum anguli ſunt, è quibus erumpunt lachrymæ.

3. Sinus cordis ſunt duo cordis ventriculi, ſeu thalami, quorum alter dexter, alter ſiniſter. Dextero infixæ ſunt duæ venæ; Caua (canalis ſanguinis ab epate tranſmiſſi) & arterialis, ex corde oriens, qua in pulmonem vehitur ſanguis ſubtilior. In ſiniſtro (qui gignit ſpiritus vitales ex ſubtiliſſimo ſanguine è dextro ſinu eo exudante) naſcuntur duo canales grandiuſculi. Arteria aorta (omniũ arteriarum in toto corpore ſtipes) & arteria venoſa, quæ porrigitur in pulmonem.

4. In doctrina Geographica ſinus ſunt curua littora, quæ mare quaſi amplectuntur. Dicuntur etiam translatè à Poetis veſtium ſinus.

In Matheſi ſinus vulgò dicitur ſubtenſio ſeu chordæ ſemiſſis (id eſt, chorda dimidiata.) Chorda eſt linea recta, quæ duos arcus ſubtendit æquales. Hæc recta vocatur à Græcis ὑποτείνουσα, id ſubtenſa, vel ſubtendens. Ac eadem, cum circuli circumferentia ſegmentũ circuli continet, quod per lineam rectã perpendicularẽ, in duo æqualia, ſeu duos arcus dimidiatos diuiditur.

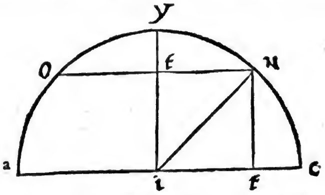
A.B.C.D.E. linea circuli H. centrum circuli E.H.C. Diameter circuli A.G.H. linea perpendicularis, Diametro inſiſtens. E.H.C.D. ſemicirculus. F. G. B. chorda ſeu linea ſubtendens duos arcus. A.F.G. & A.B.G.F.G. & G.B. ſunt duo ſinus, quorum ille ſubtendit arcum F.A. hic arcum A.B.

Subtilius Philippus Lansbergius, & Thomas Finckius ſinum definiunt. Huic ſinus eſt recta à termino peripheriæ perpendicularis: illi recta linea in ſemicirculo, ab arcus termino perpendicularis.

Sinus autem Vocabulum in hac ſignificatione eſt barbarum. Eſt enim Arabicum multorum ſeculorum conſenſu in arte retentum.

Sinus eſt rectus vel verſus. Sinus rectus eſt, ſinus in Diametrum, per reliquum arcus terminũ ductam. Thom. Finck. vocat primum.

Sinus verſus eſt ſinus ab arcus termino altero, ad ſinum rectum perpendicularis. Quidam vocant ſagittam. Tho. Finck. vocat ſecundum.

1. Arcus y. u. ſinus primus eſt perpendicularis u. f. à termino vno. Verbi gratia u. in dia-

in diametrum i. y. ductam per alterũ terminum datæ peripheriæ. Sic arcus u. e. ſinus primus ſeu rectus eſt recta u. t. ita arcus o. y. ſinus primus eſt recta o. ſ.

2. Peripheriæ y. u. ſinus verſus (Thom. Finckius ſecundum vocat) eſt recta y. ſ. à termino y. in ſinum primum ſeu rectum u. ſ. perpendicularis. Sic ſecundus arcus u. t. eſt recta, e. t. arcus u. y. a. eſt recta a. i. t.

Per ſynecdochen etiam generis pro ſpecie ſinus accipitur pro ſinu recto. Sic Finckius. Hic ſinus (ſcilicet primus ſeu rectus) ſemper intelligitur (ab artificibus) cum ſinus ſimpliciter vocatur.

SOCIETAS.

Societas opponitur ſolitudini, vt ſocia vitæ Monaſticæ. Scaliger. Societas eſt in narratione : in lectione eſt ſolitudo. Homo eſt animal ſociale, non ſolitarium. In politica eſt cõtractus eorum, qui negotiantur vna, in quo alius pecuniam, alius operam ſeu laborem cõfert, ea conditione ac lege, vt vnicuiq; ſua pars lucri & damni cedat, & neuter, vel ſolus lucrum, vel ſolus damnũ ſentiat. Hinc regula ſocietatis in Arithmetica.

SOLIDVM.

Solidum opponitur fluido & in Phyſicis, & Politicis. In Phyſicis, vt cum partes quædam corporis dicuntur ſolidæ, vt caro, quædam fluidæ, vt humores. In Politicis, vt cum res populi naturales fluidę dicuntur, maria, flumina, ſtagna: ſolida verò agri, prata, valles. Ponitur etiam pro toto ſeu integro.

Solidus quaſi integer eſt aureus nummus, vt ſolidorum adulter, falſcher Müntzer.

Solida proprietas, in qua eſt vſusfructus.

Solidum {
- Habens tres dimenſiones, ϛερεὸν.
- *Quod non eſt concauum*, vt globus ſolidus, non excauatus.
- *Integrum*, quod conſtat ex partibus homogeneis.
- *Perfectum*, vt ſolidè doctus.
- *Firmum*, minimè fluxum, quod firmæ eſt συϛάσεως ſeu conſiſtentiæ ; ita opponitur ei liquidum.

Solidum corpus Latinis eſt, quod Græcis Medicis ἔνσαρκον, quod prouenit ex optima mixtione humidi cum ſicco. Vide Zuing. in cap. 1. lib. 5. Ethic. Ariſt. Scaliger, iudicio Zuingeri, plurib. antiquorum præferendus, paucis comparandus. ex. 67.

Solidum, diceret ſapiens, eſt, quod eſt ſui plenum totum, non alieni. Ita aqua quoq; ſolida & aer, at aquam ſolidam nullus è populo diceret, tantò minus aerem.

SOLIDITAS.

1. Trina dimenſio, vt terræ ſoliditas ſeu corporeitas.
2. Carentia concauitatis.
3. Integritas Totius homogenei.
4. Perfectio.
5. Firmitas corporis: ita opponitur ei liquiditas.

Solidari eſt confirmari. Sic dicimus: Solidamur in Fide miraculis, vel conſenſu Eccleſiæ.

SOLOECISMVS.

1. Solœciſmus propriè Grammaticus, eſt oratio inconſequens ſeu vitium cõſecutionis. Aliud ſunt ab eo ſolœcophanes, Barbariſmus, & Barbaralexis. Nam Barbariſmus eſt, cum verbum aliquod vitioſè profertur, aut ſcribitur, quod fit adiectione, detractione, immutatione, tranſpoſitione, literæ, ſyllabæ, temporis, toni, vel aſpirationis. Barbaralexis eſt, peregrina dictio, vt bladũ pro frumento, recõpenſo, pro compenſo. Solœcophanes eſt, apparens ſolœciſmus, τὸ δοκεῖν μὲν μετέχειν

Digitized by Google

σολοικισμοῦ, μὴ μετέχον δέ; Eſt compoſitio ſolœciſmi ſimilitudinem præferens, inquit Budæus: ſeu oratio ad ſolœciſmum prope accedens. Quintilianus ait, quæ faciem ſolœciſmi habent, ſed non ſunt vitioſa, vt Docete πάντα ἔθνη, baptizantes αὐτούς. Sunt & qui γενικώτερον ſolœciſmũ accipiunt, pro ſyntaxi figurata, vt antiptoſi. Enallage numeri, Hetereoſi generis, &c. quæ alii ad ſolœcophanes referunt, ſeu ſolœciſmum, qui certa ratione excuſari poteſt, οὐ σωλοικῶ μοι τοῦτο. Eſt & ſolœciſmus logicus, vt Zoilus eſt vitium, pro vitioſus. Accidens enim de ſubiecto prædicari paronymicῶs docent logici. *Lib. 1. c. 10.*

Patres interdum dicũt, Chriſtum aſſumpſiſſe totum hominem, vel verbum aſſumpſiſſe hominẽ. Fonſeca ait, hanc ꝓpoſitionem eſſe figuratam, id eſt, impropriam & exponendam, vel ꝙ homo impropriè hîc ſumatur pro humana natura, quæ ſola formaliter, ſignificetur hominis nomine, tametſi ꝑ modum per ſe ſubſiſtens; vel quod aſſumptio ponatur pro terminatione aſſumptionis, ſeu quod aſſumpſiſſe ponatur, per aſſumptionem terminaſſe, vt ſententia ſit, verbum terminauit aſſumptionem carnis, adhoc, vt eſſet homo, atq; adeò hic homo ſingularis. Secundum priorem igitur explicationem eſſet locutio Metonymica effectus formalis pro forma. Scaligero eſſet ſolœciſmus logicus & philoſphicus. Aliis prædicatio impropria concreti, pro abſtracto.

Eſt & ſolœciſmus Mathematicus, vt pſeudographia, & Ethicus, cum quid prauè ſeu vitioſè agitur. Eſt & tranſlatè ſolœciſmus actionis Rhetoricæ ſeu oratoriæ, teſte Quintiliano. Vitiũ cenſetur ſi geſtus & ſententia inter ſe pugnent, ac diſſentiunt. Vnde Polemon ſophiſta hiſtrionẽ tragœdiarum, qui in Olympiis, ô Iupiter, pronunciaret, oſtenſa terra, *ô terra* manu in cœlum proiecta, ſubmouit à præmiis (præſidebat enim ei certamini) dicens. Hic manu commiſit ſolœciſmum.

SOLVS.

Solus excluſiua particula accipitur, vel categorematicè vel ſyncategorematicè. Sumpta categorematicè abſolutè ſignificat ſolitudinem quandam ſubiecti, vt Deus eſt ſolus, pater eſt ſolus, id eſt, ſolitarius. *Vocant dictionem taxatiuam.*

Sumpta ſyncategorematicè ſignificat χώριον ſeu ordinem quendam ſubiecti ad prædicatum, vt Deus ſolus creat, id eſt, nullus alius à Deo, Deum in creando adiuuat.

Vſus in Theologia.

Deuteronomii 32. dicitur, Videte quod ego ſum ſolus. Hîc ſolus accipiturne categorematicè, an ſyncategorematicè? Reſp. ſententia eſt ipſum eſſe ſolum verum Deum: Ita igitur accipitur ibi dictio ſolus ſyncategorematicè, id quod etiam patet ex adiunctis verbis. Et non eſt alius Deus præter me. Gregor. de Valentia. Fides iuſtificans, non quidem exiſtit ſola. (Hoc ſolum categorematicum eſt,) ſed ſemper cohæret, ſeu coniuncta eſt cum bonis operib⁹; ſed ſola tamen iuſtificat, i. e. actum habet amplectendi meritum Chriſti. Hoc ſolum eſt ſyncategorematicum.

Solum pro ſolitario ſemoto ab hominib.

Ouidius.

Si quis amat loca ſola, nocent, loca ſola
Caueto.

SOLVTVS, SOLVTIO.

Vox eſt Politica, Oratoria, Logica, Muſica. Nam politici dicunt, ſolutum legibus. Solutum iureiurando (id eſt, abſolutum) ſoluere legem, id eſt, abrogare, & ſolutionem, quæ tam ab obligatione, quàm à pecunia aut debito eſt. Sic Cic. 2. Offic. Fides nulla eſſe poteſt, niſi fiat ſolutio rerum creditarum. Ethicis riſus ſolutus, qui ab iis in vitio ponitur, eſt cachinnus.

Oratoribus

Digitized by Google

Oratoribus,ſoluta oratio eſt,non aſtricta numeris, hoc eſt, libera, non alligata metris,qualis in ſermone & epiſtolis eſt,ſicut ait Quintilianus: Nonnullis etiam ſoluta oratio eſt, quæ à Græcis dicitur ἀσυνδετῶς, cuius dictiones nulla copulatione coniunguntur,Muſicis notæ ſolutæ opponuntur ligatis, quas vulgò vocant ligaturas Galeno,prima ſolutio febris dicitur,vbi λύσις pro fine ponitur lib.1.ad Glauconem.Phyſicis ſolutio animæ à corpore eſt ſeparatio ab eo,vt ſuperſtes ſit, itaque eſt mors corporalis. Logicis, ſolutio ſeu ἐπίλυσις eſt refutatio artificioſa obiectionum.

Hæc eſt
- Primaria, Ad Rem
  - Generalis, qua reſpondetur ad
    - Formam Reprehenſione conſequentiæ formalis.
    - Materiam
      - inficiatione,
      - diſtinctione,
      - inſtantia,
      - inuerſione,
      - confeſſione.
    - Vtramque.
  - Specialis.Oſtenſione fallaciæ in dictione vel extra dictionem.
- Secũdaria ad opponentem perſonam, quæ fit
  - Eleuatione ſeu extenuatione ἐξουθενισμός.
  - Retorſione
    - ἐπιπλήξει,id eſt,increpatione.
    - ἀντεισαγωγῇ, id eſt, compenſatione rei alterius priori oppoſitæ.
  - Digreſſione
    - Simplici παρεκβάσει, id eſt, excurſione ad heterogenea.
    - Abductione doloſa à ſcopo vel ſtatu controuerſiæ, ἀποπλανήσει.

Hiſce inſeruit Δείνωσις.

Δεινώσει κατασκευάζειν καὶ ἀνασκευάζειν eſt pro rationibus & argumentis confirmantibus & refellentibus, & ea proferre quæ affectus mouent, & quæ ad amplificandum atque exaggerandum potius faciunt, quam ad probandum. Hæc δείνωσις Sophiſtis eſt familiaris vtentibus locis patheticis & μεταβάσει, ἐκβολαῖς & ἐπεμβολαῖς, id eſt, deflexione à propoſito, digreſſionibus & variorum interiectionibus,vt vim argumentorum declinent,vt verſuti homines.

Solutio κατ'
- ἔνστασιν,qua tollitur concluſio aduerſarii inficiando.
- ἀντιπαράστασιν,cum argumentum aduerſarii cum ſimili vel pari abſurdo comparamus. Fit ſæpè conceſſione aliqua. *Ex Hermogene de inuentione.*
- βίαιον ὅρον, qua concluſio Aduerſarii in vſum conuertitur contrarium, illeque conuincitur illo ipſo λόγῳ, quo maximè fretus nos erat adortus
- Genus λύσεως ἰσχυρότατον & νικητικώτατον.

Exempla: πρότασις ſeu κεφάλαιον.

Eſt iudicandum de fratribus infirmiorib.

Enſtaſis.

Non eſt iudicandum de fratribus infirmioribus.

Antiparaſtaſis.

Et ſi eſt iudicandum, non de fratribus infirmioribus iudicandum eſt, ſed hoc potius, vt ne offendiculum ponas fratri.

κεφάλαιον.

Omnia mihi licent.

Antiparaſtaſis.

Sed vt omnia tibi liceāt, ſi propter eſcam frater tuus triſtitia afficitur, non iam ambulas ex caritate, vt omnia tibi liceant, ne eſca tua illum perdito, pro quo Chriſtus eſt mortuus. Vt omnia nobis liceant, ne bonum noſtrum exponitor calumniis, vt omnia nobis liceant, quæ ad pacem faciunt, ſectemur, & quæ ad mutuam ædificationē.

κεφάλαιον.

Omnia ſunt pura.

ἀντιπαράστασις.

Vt omnia ſint pura, malum eſt tamen homini qui edit cum offendiculo.

Obiectio.

Firmus ſum: valeant igitur infirmi.

Solutio κατὰ βίαιον.

Fateor te firmum eſſe, vt certè laudo fidem tuam, ſed interim infirmum debes tolerare, debes proximo infirmo ad eius ædificationem indulgere (eum aſſumere) ac non indulgere ſibiipſi.

TABVLA DE REALI SOLVTIONE, ORDINEM TRACTA-*tionis oſtendens.*

Peccatum in Ratiocinatione
- Simplex in
  - Reb⁹:
    - Queſtione
      - Aliena: Hîc
        - *Reiectione*
        - *Simplici cōceſſione*
        - } vtimur.
      - Multiplice: Hîc *Præciſione.*
    - Sumptionib⁹. Hîc vtimur
      - *Negatione*
        - Simplici, quæ dicitur *Inficiatio.* Huc pertinet
          - *Deductio ad abſurdum.*
          - *Conuerſio.*
          - *Obuerſio.*
        - *Inſtantia* 1. modi.
      - *Conceſſione mixta:*
        - *Anteiſagoge:*
          - *Reprobatione fiduciaria.*
          - Inſtantia 2. modi:
            - *Antiparaſtaſi.*
            - *Regeſtione* quadam in rem.
        - *Diſtinctione.* Hîc ſæpè locus eſt *Reſtrictioni.*
  - FORMA. Hîc vtimur *Reprehenſione Conſecutionis*, quæ nonnunquam *Retorſione obiectionis* in opponentem oſtenditur. Interdum etiam vtimur *Reprehenſione Cryſeos*, quæ eſt in confuſione.
- Multiplex in materia (hoc eſt rebus vel verbis) & forma ſimul. Hîc vtimur Reprehenſione
  - Formæ: *Negatione conſequentiæ.*
  - &
  - Materiæ:
    - *Inficiatione vel Inſtantia.*
    - *Diſtinctione rerum aut ambiguorum, ac explicatione obſcurorum.*

Interdum

Digitized by Google

Interdum non rei, ſed homini ſeu perſonæ reſpondetur. Sed hæc reſponſio non eſt obiecti ſolutio. Notari igitur ſequens quoque tabella poterit veterum diſtinctionem continens.

- **Solutio**
  - Vere: Realis: cum
    - Dicimus vitium eſſe in
      - Materia.
      - Forma.
      - Vtroq;.
    - Oſtendimus ſpecialius fallaciam
      - in λέξει.
      - extra λέξιν.
  - Quaſi; Perſonalis: quia elapſio potius eſt quam ſolutio. Elabimur
    - Eleuando obiectū aduerſarii velut nullius momenti: Eleuamus
      - ἐξουθενισμῷ, extenuatione.
      - ὑποκρίσει, geſtu & pronunciatione.
    - Regerendo aliquid
      - Increpatione: cum dicimus, non decere perſonam aduerſarii hoc obiicere nobis.
      - Relatione ſeu regeſtione paris: vt cum lutum luto purgatur, quod dicitur prouerb.
    - Digrediendo: cum diſputantis mentē à ſcopo auocamus, velut declamando: vel alterius rei commemoratione obruimus.
      - παρεκβάσει: Excurſu.
      - ἀποπλανήσει. Deductione ad alia à re nobis contraria.
      - Hanc quaſi ſolutionem, vt ſophiſticam, minime omnium approbo.

Somnus.

Proprie in doctrina phyſica ſomnus generaliter eſt πάθος, & eiuſmodi quidem, quod priuationem & ἀδυναμίαν quandam mouendi (quæ eſt ἀκινησία) ac ſentiendi facultatis, ac quietem huius corpori infert, ſiue corpus alleuet, ſiue grauet. *Specialiter* de alleuante vel (comparate) de non tam grauante, aut debilitante, quam recreante, & alleuante dicitur. 2. Poetis eſt Deus huius quietis ea corpori σωτηρίαν afferens. Scribit Pauſanias in Corinthiacis in vrbe quadam Peloponeſi non longe à Templo Muſarum, quod prope forum eius vrbis fuerit, aram conſecratam à Vulcani filio Ardalo, qui & templum illud Muſis dedicauerit, & tibiæ autor fuerit, in illa igitur ara Græcos ſacrificaſſe Muſis & Sopori, quod dicerent nullum Numen eſſe amicius Muſis ſomno. 3. Per translationem Platonicis etiam placida mors eſt, quam Poetæ etiam Chriſtiani ſomni ſororem vocant, vt quando tibi ſomni mors obeunda ſoror.

4. Theologis etiam ſomnus & veternus quidam ſpiritualis eſt, & metaphoricus, quo peccatum quaſi dormit, conſcientia conſopita eſt, quo ceſſatur à bene agendo.

Digitized by Google

Cæterum de ſomno Phyſico Ariſtoteles vtitur his vocabulis πάθος, ϛέρησις, ἀδυναμία, ἀκινησία, δεσμός. πάθος ſomno tribuitur proprie (accipiendum autem vocabulum vt in categoria τοῦ πάσχειν, id eſt, paſſionis, vſurpatur.) In dormiente enim ita ſenſus & motus principium afficitur, vt præſtare corpori operam ſuam non poſſit, quod græcis eſt ἀδυνατεῖν. Ἀδυναμία eſt ſomnus, ſed quorum? vſus ſenſuum & & motus, καθ᾽ ὁρμὴν ſeu voluntarii, quam adynamiam ſomnus inſequitur, ſi non eſt ſomnus ipſe. Hæc autem ἀδυναμία, ex qua ſomnus fit, peculiaris cuiuſdam modi eſt ἀδυναμία, neq; cæterarum ſimilis, quæ proprie perfectæq; ἀδυναμίαι appellantur. Quietem enim præſtat naturæ, & hanc recreat. Neque ab Ariſtotele eo modo impotentia ſomnus appellari videtur, quod vigiliam, potentiam intelligi velit aut ſomnum qualitatem eſſe, ſed quod ſomnus impotentiam ſenſum & motum ſuppedianti parti inferat.

Ἀκινησία dictus eſt ſomnus, quia ἀκινησίαν, id eſt, motus ceſſationem ſeu priuationem infert, cum potentia motrix & ſenſitrix tum affecta quieſcat. Iam quo modo ἀδυναμία & ἀκινησία, eodem ϛέρησιν enim appellari manifeſtum eſt. Nam etſi vigiliæ ſeu ἐγρηγόρσεως, in qua ſenſus & motus vigent, & impotentia huius δυνάμεως, & ἀκινησία corporis deſinit, priuatio fit: per ſe tamen exquiſita conſideratione, non eſt talis priuatio, qualis vitæ mors eſt, aut viſus cæcitas, aut vmbra lucis, quæ id, cuius ſunt priuatio, quod non fit in ſomno. In ſomno enim ſenſus motus & facultas manet, ſed ἐνέργεια tantum ſeu actus intercipitur, & cum ſint eiuſdem, vt loquuntur ſubiecti ſenſus, vigilia & ſomnus: Vigilia tamen & ſomnus non ita vt ſentire & non ſentire opponuntur, id eſt, ἁπλῶς, ſed κατά τι. Itaque Ariſtoteles cautius etiam ὡς ϛέρησιν, & ἐγρηγόρσεως ϛέρησιν nominat.

Ἀναπαύσεως autem, ſeu quietis vel ſomni naturæ conueniens eſt, cum quidem in eo vel rigatio, vel obſturatio cerebri & neruorum, quæ refrigerantur, quietem inducat κινήσεως, καθ᾽ ὁρμὴν, & liberi & ſenſus communis, quam cæterorum etiam ſenſuum quies ſequitur inprimis Tactus. Et ſomnum eſſe quietem magis ſenſus & motus,
Cura quiec- cunt in- mno.
quam δεσμὸν vt Ariſtoteles etiam nominat, arguunt & ſomnia in interioribus, & quod ſenſibus exterioribus omnibus, excepto viſu aliquo modo etiam vti poſſunt dormientes, & iactate corpus, omnes alioqui etiam prorſus ingredi. Cum igitur in ſomno appareant, ſenſuum reliquiæ quædam δεσμὸς ſeu vinculum eorum eſt κατά τι tantum.

Porro ſomnus πάθος eſt primi ſenſorii. Id patitur (πάσχει) hic ſeu afficitur nempe cor Ariſtoteli, quod & κοινὸν & κύριον αἰσθητήριον nominat, ſed nerui nihil à ſe præſtare poſſunt, niſi vita eis à corde ſuppeditetur. Cor tamen non ſenſus & motus, ſed vitæ penus eſt, & cerebrum vbi vitam concepit tum à ſe motum & ſenſum, per neruos, qui ab ipſo oriuntur corpori præſtat vt cauſa proxima ſeu immediata, cum cor non aliter quam quod vitam cerebro ſicut & vniuerſo corpori ſubmittit, cauſa harum in cerebro affectionum fiat & dici poſſit, atque ita vt mediata cauſa. Cor etiam in ſomno minime ita affici in actione huius vllę ceſſent, aut impediantur, argumenta manifeſta ſunt, neque vlla ei quies, à Spiritus & vitæ ſubminiſtratione in corpore recte valente eſſe aut concedi poteſt. Quare ſic concludamus cum iis, qui hic ab Ariſtotele diſceſſionem faciunt.

Si ſenſus & motus in ſomno quieſcunt, neceſ-

neceſſe eſt eam partem affici, ſeu affectam eſſe, quæ hæc corpori præ cæteris ſuppeditat. Sed verum prius: verum igitur & poſterius. Suppeditat autem corpori ſenſum & motum præ cæteris partibus cerebrum. Ergo primo cerebrum in ſomno affici neceſſe eſt, Zabarella hic acute diſputat pro Ariſtotele, ſed hoc alterius eſt loci & conſiderationis. Itaque non videtur faciendum, vt hic à me diſputetur ſpinoſius & operoſius.

Somnus
- Naturalis, qui fit naturaliter, & ſub noctem, (cum dies ad ſomnum non ſit à natura ordinatus, deſtinatusq;) ex naturalibus refrigerationibus.
- παρὰ φύσιν & violentus, qui fit præter naturam, vt diurnus vulgaris. Excipitur enim diurnus, tum is, qui ex vigiliis contrahitur, tum is qui eſt ægrotorum, & puerorum, quibus ſc. per inualetudinem & ætatem ac cerebri humiditatem neceſſitas huius affertur. Somnus autem παρὰ φύσιν eſt ex videntis refrigerationibus & humectationibus, quæ fiunt 1. Vel à medicamentis aut cibis frigidis. 2. Vel ab halituoſis, id eſt, copioſis vel nimios halitus gignentibus (ſic vinum forte ſoporiferum eſt.) 3. Vel à laboribus. 4. Vel aere externo, frigido. 5. Vel morbis humidis & frigidis, quibus humoris in cerebro copia gignitur, vt ſunt lethargus & carus. 6. Vel à venenis.

SOMNIVM.

Somnium ἐνύπνιον accipitur proprie vel improprie. Proprie & phyſice, pro viſo ſeu apparitione φανταστικῇ facta in ſomno improprie, pro nugis vel opinione falſa per metaphoram, vt nugæ hæ ſunt ſomniaq; delirantium, ait Scaliger. *Somnium fit in ſenſu communi.*

Somnium proprie dictum
- Ordinarium
  - Vulgare ſeu commune, phyſicum ortum ex principiis
    - Externis
    - Internis
  - Proprium aliquibus. Præſagiens.
- Extraordinarium
  - θεῖον diuinum, θεόπεμπτον immiſſum à Deo
    - Mediate per bonos angelos.
    - Immediate.
  - Diabolicum δαιμονιόπεμπτον.

Thomas Bricot. in lib. Ariſtotelis de ſomno & vigilia. Terminum ſomnii phyſice acceptum ait capi dupliciter. Primo modo laxe pro actuali cognitione, non intellectiua, de ſignificato materiali, facta in ſomnio, ſiue ea cognitio ſit de ſenſilibus ſub præſenti tẽpore, ſiue ſub præterito. Ita ſomnium ſub ſe comprehendit actum memorandi, qui in ſomno fit. Altero modo pro actuali cognitione, quæ fit in ſomno mediante ſpecie reſeruata in phantaſia repræſentante Res ſub differentia temporis præſentis: Ita ſomnium eſt paſſio ſenſus communis, qua phantaſticus.

Digitized by Google

Somnia
- Turbida, confuſa, obſcuriora, vt ebriorum & ægrotorum.
- Lucidiora, translucida, explanatiora ſacrorum & ſobriorum.

Diſt. è qualitatibus phantaſmatum ſeu viſorum.

Phyſica ſomnia ſunt vel δηλωτικὰ παρόντων, id eſt, oſtendunt, ſeu indicant, arguuntve res præſentes; vel μνημονευτικὰ προγεγονότων in memoriam reuocant iam præterita. Poſterioris generis ſunt, cum reliquiæ earum rerum agitantur, de quibus vigilantes aut cogitauimus aut egimus. Itaq; oriuntur ab externa cauſa prioris, cum temperamenta affectioneſue corporum, aut partium aliquarum, vel humorum redundantiæ, & agitationes aut cõfluxus & decubitus, in membra ſenſu prædita phantaſmata in cerebro commouent. Itaque oriuntur ab interno principio, quo fit vt ſomnia bilioſorum ſunt incendia caloris flaui, volatus, rixę, pugnæ, Melancholicorum caligines, atri fumi, oberrationes, nocturnæque vagationes, per ſolitaria loca, ſpectra, tetræ ſpecies, phlegmaticorum balnea, merſiones in aquam, nauigationes, onera grauantia, & impedientia inceſſum: ſanguineorum, læta conuiuia, choreatum complexus, rutila, Amantium complexus eorum, quos amant, amicæ & blandæ collocutionea, ſitientem hauſtus vini vel cereuiſiæ.

Quibus affecta ſunt vel obſtructa poſteriora cerebri humore viſcido, velut premi ſe ac ſtrangulari imaginantur in ſomno. Morbus hic vocatur incubus ſeu Ephialtes.

Quibus oſculum ventriculi confertum eſt vitioſis humoribus, ex aſcenſu venenatorum halituum cerebrum afficientium, tetris vexantur ſomniis, & terrentur muſitatis pauoribus. Peucerus de ſomniis in comment. de diuinat.

Diuinitus immiſſa ſunt vel θεωρηματικὰ ſeu ἐναργῆ & explicata (vt interpretatione indigeant:) vel allegorica, id eſt, implicata ambagibus, ſeu αἰνιγματώδη & obſcura.

Diabolica autem ſunt, σημαντικὰ præmonentia eliquid. Atq; hæc ſolent eſſe ἀμφίβολα & ἀπίκειτα, id eſt, ambigua & perplexa: aliquando tamen vera, id eſt, vere futura deſignantia. Vel ſunt ἀσήματα ſignificationis expertia, quæ ſtruuntur à Diabolo, ad ludificandos ipſi mancipatos miniſtros, vt cum veneficæ ſomniant, ſe in cœlum beatorum euehi, aut verſari in ornatiſſimis aruis. Hæc ſomnia falſa ſunt.

Eodẽ fere recidit hæc diſtinctio.

Somnia
- Naturalia ſeu phyſica à cauſis internis vel externis,
  - Vulgaria quæ nihil futuri ſignificant, ſed poſſunt aliquid rei præſentis in corpore, vel de temperamento ſignificare.
  - Præſaga.
- Non naturalia
  - Diuina μαντικὰ quæ voluntatem Dei, vel res futuras ſignificant.
  - Diabolica, quibus Diabolus ludit, & decipit homines.

Fatidica
- εὐθυόνειρα quæ directe pingunt, ſeu ſignificant, quæ etiam quiuis iudicare poteſt.
- φασματικὰ quæ oblique, per imagines φάσματα ἢ φαντάσματα, viſa, & ænigmatica, futura denunciant.

Explica-

Explicatio.

Εὐθυόνειρα) Quædam recte & diſerte repræſentant vel nunciant futura, quæ Deus vult, vt cum Deus miſſo angelo Ioſepho nunciat, quid faciendum ſit, ne à tyranno interficiatur. Hoc ſomnium proprie non eſt φάσμα aut φαντασία inane aut vanum. Quædam offeruntur non directe, ſed per imagines; Talia ſunt Ioſephi & Danielis ſomnia.

Diabolica) Tale fuit eius, qui ſomniauerat ſe inuenire theſaurum in agro effoſſum, & ne aberraret à loco, iuſſus erat, eum locum ſignare proprio excremento, euigilans vero auroque inhians, lectum inquinauerat.

SONANS.

1. Sono affectum. 2. Sonum efficiens. Corpora, quæ edunt ſonum, ſic ſonantia dicũtur, id eſt, ſonum efficientia. Sonorum eſt, quod aptum eſt ad excitandum prolixiorem ſonum, vt metalla quędam. Gręce ἠχώδεις, quod etiam ſignificat reſonabile. Ouid. 3. Metam. Nec prior ipſa loqui didicit reſonabilis echo, id eſt cuius natura eſt reſonare.

SONVS.

Sonum Stoici dicunt eſſe aerem laceratum, ſed prædicatione impropria: eſt enim ſenſile & ſentiri aptum.

Sonus in muſica eſt quo cantus concinitur. Rectius, eſt qualitas ſenſilis per auditum. Eſtque idem vel diuerſus. Idem eſt in notis, eadem ſyſtematis ſede iunctis; dictus eſt vniſonus. Diuerſus eſt in notis aliquo interuallo diſtantibus variatus.

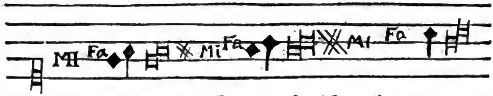
Diſtantia eſt ſonorum variatio articulata vocis intentione, & remiſſione (Græci dicunt ἄρσει καὶ θέσει) conſtans: Alias interuallum.

Intentio vocis, eſt vnius ſoni ſupra alterum ſublatio. Remiſſio vocis eſt vnius ſoni infra alterum depreſſio. Sonus diuerſus eſt primus, vel deductus inde. Primus eſt ſonorum minimo interuallo diſtantium. Dicitur comma ſeu inciſio, quod eo ſoni incidantur.

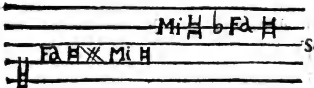
Deducti è primis duo ſunt genera.

Primum eſt ſoni immediate deducti. Is eſt vel ſimplex, vel compoſitus.

Simplex eſt ſonus conſtans è ſolis commatis: dicitur Semitonus, eſtque quoties Mi Fa vel natiua vel aliena ſede canendum eſt.

Eſtq; minor vel maior. Minor eſt qui fere quatuor cõmata cõplectitur. Dicitur ſemitonus minor, eſtque in notis per voces Mi Fa mollius edendis. Maior eſt qui fere quinq; commata complectitur. Dictus ſemitonus maior. Eſtq; notis in eadem ſyſtematis ſede per voces Mi Fa modulandis.

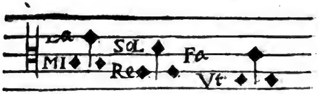

Sonus immediate cõpoſitus eſt TONVS qui fere nouem commatis circũſcriptus, vtriusque ſemitonium complectitur. Eſtque in omni interuallo contiguo, excepto eo, quod vocibus Mi Fa contiguus editur.

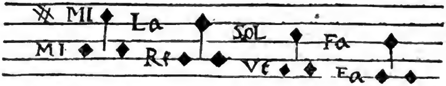
Secundum genus ſoni deducti à primis eſt ſoni mediate deducti, vt primo ſonus quartæ, & quintæ.

Sonus quartæ eſt, qui ſemitonij maioris & duorum tonorum extremitate, circũſcriptus in interuallo quartę editur.

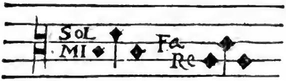
Digitized by Google

Sonus quintæ eſt, qui ſemitonij & trium tonorum extremitate circumſcriptus in interuallo quintæ editur.

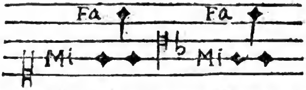
Secundo ſonus tertiæ & ſextæ. Vterq; eſt minor vel maior. Minor eſt, qui extremitate ſemitonij, & toni circumſcriptus, tertiæ imperfectæ, ſonus vulgo dicitur.

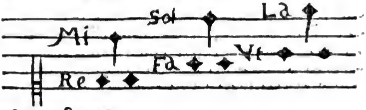
Maior eſt, qui extremitate duorũ tonorũ circumſcriptus, tertiæ perfectæ ſonus dicitur. Sonus ſextæ, eſt in interuallo ſextæ.

Minor ſonus ſextæ eſt, qui duorum ſemitonorum, & trium tonorum extremitate circumſcriptus, ſextæ imperfectæ ſonus dicitur.

Maior ſextæ ſonus eſt, qui ſemitonij, & quatuor tonorum extremitate circumſcriptus ſonus ſextæ perfectæ dicitur.

Tertio ſonus octauæ.

- Sonus
  - Idem
  - Diuerſus
    - Primus κόμμα
    - Deductus
      - Immediatus
        - Simplex ſemitonus
          - maior
          - minor
        - Compoſitus Tonus.
      - Mediatus
        - Tertiæ.
        - Quartæ
        - Quintæ
        - Sextæ
        - Octauæ.

Soritici.

Soritici verſus.

Soritici & quaſi catenati verſus dicuntur, qui fiunt, vel facti ſunt, ad imitationem ſoritæ logici (vt quo propoſitiones gradatim accumulantur) qui eſt ſyllogiſmus, cum pro ſyllogiſmis complicatus, in quo plures præmiſſę quam duæ, eo ordine connectuntur, vt prædicatum præcedentis ſit ſubiectum ſequentis, vnde concluſio infertur, in qua prædicatum vltimæ præmiſſæ attribuitur ſubiecto, primę pręmiſſæ. Latinis dicitur argumentatio Generalis & quaſi Catenata.

Eiuſmodi eſt hoc diſtichon.

Puluis & vmbra ſumus; puluis nihil eſt, niſi fumus; At nihil eſt fumus: Nos nihil ergo ſumus. Sorites quatuor propoſitionum.

Spatium.

Spatium eſt alijs interuallum finitum, in quo aliquid eſt, vel eſſe poteſt. Eſtque loci vel temporis. Alijs ſpatium eſt capedo, ſeu interuallum vel finitum, vel infinitum, & vtrumque quidem, vel ſucceſſiuum, vel extenſiuum.

Infinitum ſucceſſiuum, quod ab æterno fuit, & in æternum erit; Infinitum ſeu immenſum extenſiuum, quod reſpectu noſtri in omnem partem infinite extenditur ſurſum, deorſum, & in cæteras loci differentias. Hæc ſpatia eis non ſunt fictitia, ſed vera, ideſt, eiuſmodi, vt abſque operatione intellectus dentur, & neceſſaria, quod ſine iis nec motus, nec locus phyſicus eſſe poſſit, id eſt, quod ſine ſpatio ſucceſſiuo motus, ſine ſpatio extenſiuo locus dari nequeat. Non tamen capacites, motuũ quidẽ, quo ad ſucceſſionẽ, corporum vero quoad extenſionem.

Quomodo concilias hæc; Spatium, extenſiuum infinitum eſt imaginarium: & ſpatium hoc eſt verum, non imaginarium, non fictitium? R. ſic: Verum eſt, quia non pendet ex noſtra imaginatione, quaſi nullum ſit, niſi cum nos illud fingimus, ſed vere & corporibus occupatur, & extra cœlum infinite in omnem partem diſtenſum, eſt, nec aliqua coarctatur: Imaginarium autem eſt κατ᾽ ἀλ., quia non eſt realis & vera quantitas, ſed imaginaria & ficta. Non enim eſt verum Ens, quia nec creatum eſt; nec increatum Ens, nec eſt ſubſtantia, nec accidens, quãtitas autem vera, Ens eſt verum & quidem accidens. Adde, quod quantitas realis inhæret ſubiecto; ſpatium hoc non. Et ſi hoc ſpatium eſſet realis quantitas, eſſet quantitas trinæ dimenſionis, id eſt corpus in Categoria quantitatis: ſed non hoc: Eſt, enim hoc ſpatium (extenſiuum) Aptitudo quædam ad capiendam quantitatem trinæ dimenſionis: non igitur eſt realis quantitas. De vero ſpatio illo opinionem ſcito eſſe Auguſtini lib. 11. de ciuit. Dei. P. Fonſecæ in comment. in 5. Metaphyſ. Ariſtotelis: Conradi Vorſtij Theologi, qui, præter, inquit, creatorem aliquid eſt increatum, ipſi Deo coæternum, nempe immenſum ſpatium ſeu immenſa regio, &c. Et Bernardi Saſignaci Burdogalenſis in explic. Dialecticæ Rami, ad locum de ſubiecto loco.

Sed hiſce obijcitur. Reperiſtis ergo aliquid quod nec creator ſit, nec creatura. Ergo falſus Philo, qui ſcripſit πρὸ γενέσεως οὐκ ἦν τι σὺν τῷ θεῷ, id eſt ante creationem non erat cum Deo quicquam, laudante Matthæo Slado contra Cunrad. Vorſt. Ad hanc obiectionem reſponderet Fonſeca diſtinctione & explicatione vocis ambiguæ aliquid, vel quicquam. Aliquid interdum eſt idem, quod verum Ens, ſeu vera res; ita Trinitati coæternum aliquid non eſt, ita non datur ſpatium hoc (de quo hic agitur) vt quod neque creator ſit, neque creatum. Interdum late accipitur etiam pro eo, quod non eſt prorſus nihil, vt pro rei capacitate ita datur ſpatium hoc, vt neque ſit na-

Digitized by Google

tura creans, nec res creata, & tamen non ſit nihil omnino, vel purum putum figmentum, ac ita aliquid Trinitati coæternum eſſe dicere quidam non verentur è philoſophis & Theologis.

Obſeruaſis, quo hæc ſententia quodammodo fulcitur, quod Fonſeca ſtatuit, Connexiones etiam rerum, per ſe nec eſſe res veras, nec item commentitias, ſed tantum rerum identitates, pure negatiuas (lib. 5. in Metaph. Ariſtotelis cap. 5. quæſt. 2. pag. 259.) proindeque non mirum eſſe, ſi nec ſint res creatæ, nec increatæ: per res veras intellige Res vere exiſtentes in rerum natura. Quid plura? concluſum hoc ſit: Spatium Inane non eſt verum Ens, ſed capedo quædam corporum, ſed quid corporum capedo? nihil aliud, quam repugnantiæ negatio ad capienda corpora.

Quid res veræ?

Ex Fonſeca ſententia.

SPECIES, εἶδος.

Species ſumitur primo pro forma externa rei. Sic Chriſtus cum transfiguratus eſt in monte, ſpeciem permutauit ſplendore, id eſt externam formam ſeu ſpeciem.

2. Pro pulchritudine, vnde res ſpecioſa dicitur id eſt formoſa.

3. Pro imagine vel mente concepta, vt 1. de anima cap. 12. vel picta ſculptaue ab artifice, ſiue ſit inanis, ſiue veram rem repræſentet ſeu exprimat.

4. Pro forma interna rei.

5. Pro rei eſſentia, vt in Phyſicis.

6. Pro Toto eſſentia conſtante ſingulari & indiuiduo. Sic Indiuidua Ariſt. 1. poſter. Analyt. vocat ἔσχατα εἴδη, id eſt, formas ſeu naturas plene & vltimo definitas, ita vt amplius reſtringi non poſſint.

7. Pro Idea pſeudoplatonica, vt, valeant Ideæ: ſunt enim τερετίσματα.

8. Pro notione Logica, per quam à nobis concipitur res vniuerſalis alteri magis vniuerſali ſubiecta. Ita eſt eſſentiale quid ταττόμενον ὑπὸ τὸ γένος, ſubordinatum generi. Eſtq; perfecta generis perfecti: vel Imperfecta, generis imperfecti. Item alia eſt ſubalterna, quæ ſic eſt ſpecies ſuperioris, vt ſimul ſit Genus Inferiorum: Alia ſpecialiſſima ſeu Infima, quæ tantum eſt ſpecies. Sed ſpecies infima etiam genus quandoque dicitur generaliſſima & populari quadam ſignificatione, vt B. Keckerm. l. 1. Syſtem. Logic. iudicat. Ramei hoc ſequuntur. Vltimo Ariſtoteles etiam ſpecies ſeu εἴδη vocat quicquid eſt ſine materia, primo poſteriorum Analyt. text. 101. ait, Mathematicum verſari circa εἴδη, circa formas. Ita ſpecies ſenſiles etiam 3. de anima formæ dicuntur. Sunt enim ſine materia.

Diſtinctiones variæ ſequuntur.

Species {
- Realis, quæ ex materia, & materia ipſi aduentante forma compoſita eſt.
- In mente, quæ repræſentat ſpeciem, vt loquuntur realem, id eſt, externam.

Scaligero vna ſit ſpecies in mente, ex vtroque ſimul iuncto, genere & differentia.

Species & effigies differunt, vt φυσικὸν & τεχνικὸν, ſpecies eſt naturalis imago, imago eius quod repræſentat.

Effigies eſt artificioſa imago eius, quod repræſentat, dicitur ſæpe imago abſolute (ſine ἐπιθέτῳ. Etſi inter εἶδος & μορφὴν (ſpeciem & formam.) apud Græcos nulla fere ſit differentia, tamen nonnunquam inter ea eſt differentia

rentia

rentia apud Latinos teſte Vito Amerbachio in lib.2. de natur.philoſophia. Homo generat hominem ſecundum ſpeciem, & non ſecundum formam, id eſt, non transfundit, ſuam formam in aliam, nec retinendo ſimul eam, (ſicut fieri in diuina generatione dicunt Scholaſtici) nec amittendo: ſed hic homo hunc hominem efficit, qui ſunt jidem ſpecie (non numero.)

Species intelligibilis.

Species intelligibilis eſt, 1. Imago rei intelligendæ (vt obiecti.)
2. Concurrit cum intellectu, ad eliciendam intellectionem, vt principium, ſeu ratio intelligendi.
3. Inhæret intellectui, vt accidens.

Species
- Impreſſa (intellectui) intelligibilis.
  - Intuitiua, clara.
  - Abſtractiua, hæc efficienter concurrit ad intellectionem.
- Expreſſa conceptus formalis, ſeu verbum mentis, hoc eſt terminus intellectionis qui eſt qualitas: at ipſa intellectio eſt actio: Vtraque repræſentat rem intellectam.

Conceptus) eſt quaſi vitalis quædam imago rei intellectæ: cum intelligere nihil aliud ſit, quam vitaliter efformare, ſeu exprimere imaginem rei intellectæ.

Scoto alia eſt ſpecies inhærens, alia illapſa lib.1 diſtinct.3.

Perfecta notitia veritatis eſt, cum duæ ſpecies exemplares concurrunt in mente, vna inhærens, ſcilicet cauſata; altera illapſa, ſcilicet non cauſata in mente lucendo. Vide vocabulum exemplar. Species νοηταὶ & actus intelligendi, & ſcientia ſunt in intellectu ſubiectiue, id eſt, vt in ſubiecto. Quod offertur intellectui, (Ens reale, Ens rationis, priuationes, negationes) eſt in intellectu obiectiue, vnde obiecta intelligibilia dicuntur. Ens rationis proprie dictum, eſt in intellectu conſecutiue. Auicenna. 1. Metaphyſ. cap.6. laudante Paulo Scalig. lib.3. epiſt. Cath.

Species intelligibiles ſunt vel vagæ, vt noſtræ, vel perpetuo nexæ, vt angelicæ. Sic Paulus Scaliger. Species Angelicæ menti indiuidua copula, non vt humano intellectui accidit, vaga & tráslatitia, ſed perpetuis nexibus vniuntur. Concl.210. de mundo intellectuali.

Ἄλλως.

Species primum ſignificat notionem: eſtq; ſimplex, vt Deus, vel συμπεπλεγμένη (Complexa) id eſt, complexio notionum, vt Deus eſt bonus. Scalig. ex. 307. In intellectu meo eſt hæc ſpecies, Deus eſt bonus.

Secundo ſignificat rem, cuius eſt forma, principium nimirum internum, & eſſentiale rei.

Tertio Ideam eſſentialem, ſeu formam ac perfectionem ſubſtantiarum, vt cum Platonici dicunt εἶδος πράγματος.

Quarto externam formam, vt ſpecies argumenti pulcra. Rationis ſpecies falſa. Sic Scaliger ſpecies logica interdum dicitur idea. Sunt quædam homonyma, quorum ſignificata inter ſe differunt, καθ᾽ ὅλην ἰδέαν, id eſt, tota ſpecie & eſſentialiter. 5. Ethic. cap.2.

Species quæ apprehenditur, dicitur eſſe effectrix effectus, id eſt, notio ſeu repræſentatio.

Species in Grammatica accipitur pro affe-

Digitized by Google

ctione ſeu accidente vocum communi, qua diſquiritur primane ſit vox, an deriuata? Vnde vox primitiua vulgo & deriuatiua dicitur, vt cum dicitur clamo eſt primitiuæ ſpeciei, clamito deriuatiuæ.

Sed in Dialectica pro parte ſubiecta generi, vt cum dicitur Enallage vocis eſt, cum vna ſpecies vocis pro altera ponitur, vt verbum pro nomine, cum vox dicitur genus, nomen ſpecies vocis.

Vſus.

In Grammaticis diuiditur notatio in ſpeciem & figuram. Notatio ſpeciem ſub ſe habet, vt ſpecies accipitur grammatice, quæ ſpecies accidentalis eſt, ſed non habet ſub ſe, ſeu non continet ſpeciem, vt ſpecies accipitur logice, quæ ſpecies eſſentialis eſt. Nomen enim, quæ vocis ſpecies eſt, non eſt notatio.

Species dicuntur, quæ manant ab accidentibus vt ſpecies ab albedine. Species (lumen) à luce. Species ſunt rerum notæ primæ, vt oratio eſt earum notionum nota.

Species ſeu forma Intentionales.

Thomas docet ſenſationem fieri per receptionem formarum, ſeu ſpecierum intentionalium obiecti. Species autem intentionales obiectorum, dicuntur formæ eorum ſine materia (vt ſignum quod recipit cera annuli ſine ferro, & auro) quia non ſunt naturales eorum formæ, ſed eam tantũ vim habent, vt vice eorum, vna cum potentia efficiant ſenſationem, quo ipſo concipiuntur & habentur pro ipſis formis obiectorum. Opponitur igitur ſpeciebus realibus.

Species coloris purioris & defecatioris naturæ ſunt, quam color.

Specificatiua Prop.

Propoſitio ſpecificatiua Scholaſticis eſt, in qua explicatur in qua ſignificatione ſubiectum accipiatur, vt illi prædicatum attribuatur. Seu in qua eſt dictio, qua ſubiectum denotatur ſpecificari. Sic enim dicta eſt à dictione Quatenus vel ſecundum quod καθ' ὅ ſpecificatiue accepta, hoc eſt ita vt determinet rationem, & ſignificationem ſubiecti, ſecundum quam conueniat ei prædicatum: vt cum dicitur homo ſignificat perſonam quatenus ſubſiſtit in natura humana. Dico diſerte. Quatenus ſpecificatiue accepto; Quia quatenus etiam ſæpe reduplicatiue accipitur, vt ſignificet aliquid, quod ſubiecto conuenit eſſe cauſam prædicati. Vt cum dico: Homo qua rationalis eſt diſciplinæ capax; vel adhibeatur ad repetitionem ſubiecti: vt homo qua homo eſt animal rationale. Αναδίπλωσις hæc dicitur reduplicatio ſeu repetitio eiuſdem vocis.

Propoſitio cum ſpecificatione opponitur ſimplici & ſine ſpecificatione, vt ſimplex: Maria eſt vera Mater Dei: cum ſpecificatione eſt: Maria eſt vera Mater Dei ſecundum aſſumptam naturam.

Specificatio

Digitized by Google

Specificatio
- 1. *Speciei effectio εἰδοποίησις*
  - *Naturalis*, E Materia & Forma.
  - *Tranſnaturalis*, E genere & differentia.
  - *Artificioſa* ex Materia facta
    - Propria
    - Aliena huius ſpecies eſt
      - Reducibilis ad priorem & rudem materiam.
      - Non reducibilis
    - Partim ſua ſeu propria, partim aliena lib. 2. Inſtit. Titul. 1. de rer. diuiſion.
- 2. SPECIES ACTVS: ſeu *Denominationis ſpecificæ* conſecutio ſeu ſortitio.
- 3. *Quæſtionis à genere* ad ſpeciem abductio, theſεως ad hypotheſin traductio ſeu tranſlatio, (cui opponitur hypotheſεως ad theſin reuocatio) vt per ſpecialia generalium declaratio. (Sic Barbaris exemplificatio eſt definitionis, ſententiæ, regulæ per exempla expoſitio.)
- 4. *Vnius è pluribus electio.* In diſcipl. pract. Scholaſtic.

Libertas, quæ electionem reſpicit; cōtrarietatis à Scholaſticis dicitur ſpecificationis, cū ex duobus vel pluribus propoſitum vnum libere eligitur. Ei opponitur Libertas contradictionis, quę à Scholaſticis vocatur libertas Exercitij: cum vno tantum propoſito illud vel eligitur vel repudiatur. In diſputatione de Libero arbitrio & vitibus humanis magnum vſum habet diſtinctio hæc. Voluntas ἀδιακρίτως, id eſt indifferēter cōparata ad vtrunq; oppoſitorum. Libertas ſpecificationis ſeu contrarietatis eſt voluntas qua potis eſt agere vel non agere, hoc libertas exercitij ſeu cōtradictionis. An eiuſmodi libertatē adhuc habeam⁹, quæritur.

Explicatio.

Propria) vt ſi quis ex ſuis vuis vinum fecerit. Aliena ſi quis ex alieno auro vas aliquod fecerit, vel ex alieno vino & melle mulſum miſcuerit.

Reducibilis) vt vas conflatum poteſt ad rudem materiam auri reduci.

Non reducibilis) vinum ad vuas reuerti nequit, mulſum ad vinum, & mel reſolui non poteſt. Partim ſua, partim aliena) vt ſi quis ex ſuis & alienis medicamentis Emplaſtrum aut collyrium compoſuerit. *Species autem fit ex materia eiuſdem generis, vel ex diuerſis materiis, vt electrum* ex auro & argento. Diuerſę enim ſubſtantiæ res confuſæ nouam etiam ſpeciem efficiunt.

Specificari.

Eſt denominationē ſpecificā ſortiri; **Dem Kindt einen Nahmen geben**: Motus & mutatio ſpecificantur, id eſt, denominationē ſpecificā nanciſcuntur, ſeu accipiunt à termino. Robertus Linconienſis ſpecificatū opponit talificato (à qua voce abhorreo vt Barbara, & minus vſitata.) verba eius ſunt, corpus.n. vnde corpus eſt quātū, ad quod proxime ſequitur figuratū, & huic proximū corp⁹ aliqua forma naturali ſpecificatū & cōſequēter accidentib. ſpeciei cōuenietb. talificatū (id eſt tale redditū) ad q̄ ſequitur ꝙ ſit quātū quātitate determinata pfecta; cōueniēte ſpeciei ſecū-

Digitized by Google

dum tres dimenſiones. In myſticæ Theologiæ Dionyſij expoſitione.

Specimen.

Specimen proprie eſt paruum illud quod mercatores merces maiores vendituri Emptoribus oſtendere ſolent, vt ex eo cernere & iudicare poſſint, quales ſint merces. Fieri id maxime ſolet in venditione frumenti, vulgus vocat probam.

Deinde pro exemplo, indicio, facto laudabili, probatione & δοκιμασία ponitur, vt Scæuola, temperantiæ & prudentiæ Specimen, id eſt, exemplum. Tu qua in re ſpecimen cæteris aliquod dediſti, id eſt, aliquid laudabile. Cicero ſic ſpecimen imitationis aliorum optimorum quorumque dicuntur.

SPECVLVM
ex Opticis.

Speculum in Optica ſeu Catoptrica eſt denſi & opaci corporis ſuperficies polita. Talia igitur ſunt, quæ fiunt è chalybe, item è vitro ſubducto plumbo. Item è quibusdam lapidibus non vehementer coloratis. Tale ſpeculum eſt immobilis aqua, præſertim cum vmbra in eam incidit. Tum enim rerum ſpecies ita remittit, tanquam vmbra illa pro plumbo ſubduceretur. Vnde Virgilianus Paſtor Eclog. 2.

——— ———*Nuper me in litrore vidi,*
Cum placidum e ventis ſtaret mare. ——

Tale ſpeculum Tyberis eſt Æneid. 8. Syluoſa ſua littora inter nauigandum repræſentans Troianis;

Qui longo ſuperant flexus variiſque teguntur, Quæſtio:
Arboribus, viridesq; ſecant placido æquore ſyluas. Quomodo Tyberis

Secare enim ſyluas hic eſt Tyberim ſyluarum ſuarum ſpeculum ſecare, Metonymica locutione. Specula denique naturalia ſunt Luna & omnes ſtellæ ſphærica conuexa: Sed ſpecula Solis tantum lucem eius ex ſuperficiebus ſuis ad nos mittentia. poſſit ſecare ſyluas?

Speculum
- Artificioſum, vt vitreum.
- Naturale
  - Animatum, oculus.
  - Inanimum, vt Sol.

Speculum
- Regulare
  - Planum.
  - Gibbũ.
    - Concauum.
    - Conuexum.
    - vtrumque aut
      - Sphæricum.
      - Cylindraceum.
      - Conitum.
- Irregulare, vt Parabolicum.

Explicatio.

Irregulare ſpeculum concauum inſigne eſt, quod parabolicum dicitur (à παραβολὴ) cuius gibbum fit helice conica, quæ parabole dicitur circa ſuum axem conuerſa: in quo ſpeculo omnes omnino radij paralleli incidentes reflectuntur ad vnum punctum, ignem ibi vehementiſſimum gignentes.

Ex Ariſtotele.

Specula aliquando non colores ſolum, ſed & imagines & figuras oſtendunt: Alia autem colores tantum: Et hæc ſunt parua, ac nullam habent ſenſibilem diuiſionem. 3. Meteor.

Ex Alb. Mag.

Speculum duobus modis ſumitur. 1. eſt quod

quod habet naturam ſpeculi, vt eſt, ſplédidum, terſum, aliquo modo ſpiſſum, tenens ea, quæ ipſi imprimuntur, licet ſit peruium. Hoc apparet in aere & aqua. 2. eſt, quod omnes proprietates habet ſpeculi terminati, quod diſtincte reflectit imaginem ipſum intuentem. Ita nec aer, nec aqua ſunt ſpeculum.

Hic corporum figuræ ſeu imagines dicuntur ſimulacra. Iacob. Carpentar. in Alcin. Platon.

Specularis Lapis.

Specularem lapidem Plinius vitri modo pellucidum facile in quamlibet tenues cruſtas findi ait. Specularia ſeu ſpeculares lapides materia quædam lucida erant & inſtar aeris transparens inquit Baſil. Magnus. Specularia dicta ſunt, quibus lumen & Sol in ædes admittebatur ſeu transfundebatur vt hodie per vitreamina & chartacea, ſic dicta, quod ex ſpeculari lapide eſſent confecta, ait Henricus Salmuth in notis ad rerum memorabilium, &c. Guidon. Pancirolli Iuriſc.

Speculari in iure dicuntur, qui feneſtris ſpecularia ad arcendum hyeme frigus componunt l. 1. C. de excuſ artif li. 10.

Barbari lapidem ſpecularem vocant lapidem ſpeculeum, qui perſpicuus eſt vt vitrum, Alb. Mag.

SPHÆRA GLOBVS.

In Scholis philoſophicis accipitur Sphæra proprie & improprie.

Sphæra
- Naturalis Mundana
  - Cœleſtis ſeu ſtellifera.
  - Terreſtris ſeu Terrena.
- Artificioſa
  - Solida
    - Aſtrographica.
    - Geographica.
  - Excauata, Armillaris, Geometrica.

Extat edita anno ſeruatoris 1600. Sphæra ſtellifera, in qua vt ſpeculo quodam firmamenti, vniuerſum ſiderum ornatum ac ſtellarum ordinem, ſumma qua fieri potuit diligentia, & induſtria à Gulielmo Iariſſonio, magni Tychonis quodam diſcipulo accuratiſſime artificioſiſſimeque diſpoſitum earumque numerum multo quam hactenus auctiorem ex obſeruationibus, recens à Nobili viro D. Tychone Brahe Aſtronomo incomparabili habitis, intueri liceat Solida (Græce ςερεά: Armillaris) Græce κρικωτὴς, Proclus in hypotypoſi Aſtron. hypotheſεων) id eſt diſtinctis circulis conſpicua. Effigies certarum Sphæræ partium dicitur à Thoma Finckio.

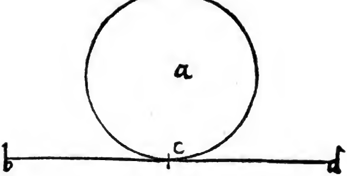
2. In Geometria Sphæra eſt rotundum ſolidum ſeu corpus à Spharico, ſeu à ſuperficie Sphærica (vt termino ſeu perimetro) comprehenſum. Verum Rotundum dici rotundius eſt, dicit ille, ore rotundo. Geometræ illam fieri & quaſi generari dicent conuerſione ſemicirculi manente Diametro, vt baſi eius, nimirum ſi concipias ſpatium illud, quod in conuerſione ſemicirculus attingit, ſolidari, & quaſi corporari, id quod in officinis tornariorum videre fas eſt. Ibi enim corpus, circa polos & axem motum, ſpatium rotundat. Breuiter & rotunde: Sphæra fit ſemicirculo ſuper Diametro ſua rotatio.

Sphæricum accipitur dupliciter primo adiectiue pro eo quod eſt globoſum, ſeu σφαιροειδὴς.

2. Subſtantiue pro ſuperficie Sphærica, vt cum dicitur, Quemadmodum peripheria tangit rectam vnico puncto, vt hic Sphæricum a tangit planum b c d in puncto c.

Vuuuuu

Digitized by Google

3. Sphæra accipitur etiam pro pila; vt pila ſeu Sphæra cœleſtis dicitur, quæ in ſublime pellitur, qua vſi ſunt Phæaces. E Polluce Giphanius σφαιρομαχία Ballſpiel.

Sphæram inter ſe reddere Senecæ prouerb. einem andern den Ballen zuſchlagen / colludere.

4. Metaphorice accipitur pro certo termino, vel deſcriptione aut circumſcriptione, pro cancellis & ſeptis, cum dicitur à Scholaſticis res ſphæram actiuitatis ſuæ non excedere, & à Theologo quodam. Rectius fecerimus, ſi Dialectica & Philoſophia in ſua ſphæra relictis diſcamus loqui nouis linguis in regno fidei extra omnem ſphæram alioquin futurum eſt, vt vinum nouum in vtres veteres mittamus & vtrumque perdamus.

Canones.

Nihil agit & patitur extra ſuas ſpecies ſphæra ſeu ambitu comprehenſas vires.

Quod in quouis rerum genere eſt perfectiſſimum cauſa eſt eorum, quæ ſunt intra generis iſtius ſphæram, id eſt, ambitum. (Itaque perfectionis, creaturarum cauſa Deus μάλιστα τέλειος καὶ αὐτάρκης, Rerum omnium perfectiones, perfectiſſime & eminentiſſimo modo obtinens) *Omnis effectus manet in ſphæra ſua cauſæ.* Axioma hoc ſcholaſticum obſcurũ videtur. Habet autem hanc ſententiam. *Nullus effectus vltra propriam ſuam cauſam.* (Sic loquitur Marſilius Ficinus.) *ſe extendit. lib.* 10. *cap.* 8. Theologiæ Platonicæ. Præceptum ſeu lex de alicuius artis ſphæra eſt lex de præſcribendis & regendis artis finibus, ita vt ars intra eos ſe contineat. Hæ locutiones omnes ſunt metaphoricæ. *Expoſitio Scholaſtici axiomatis.*

Axiomata.

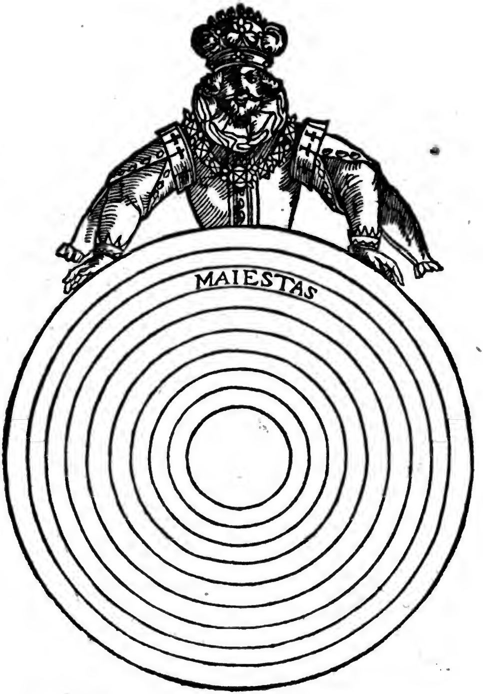
Cauſæ ſecundæ ſphæra primæ cohibentur, id eſt, cauſæ ſecundæ continentur & definiuntur primæ cauſæ ambitu, nec extra hoc ſeptum pro arbitrio aut natura ſua euagantur.

Scholaſtici vocant determinationem diuinam. Refractaria hominis voluntas intra ſphęram prouidentiæ Dei ſubſiſtit, id eſt intra ſepta & cancellos prouidentię ſubſiſtit, ei quaſi incluſa & ſubiecta eſt, etſi contra Dei voluntatem feratur.

Sphæra ciuitatis eſt Reip. recte & pie ex legibus adminiſtrandi ratio. M. Iohan. Caſo Oxonienſis. Hæc enim eſt huius doctrinę Caſ. inſcriptio. Met. à Sphæra mundana cuius partibus analogice reſpondent. Summũ orbis caput Imperator imperii proceres Imperatoris axioma, virtutes & bona externa ad felicitatem attinentia. Eius σχημάτισμον tibi lector ſtudioſe exhibeo.

SHPÆ-

Digitized by Google

SPHÆRVS.

Sphærus Empedocli eſt ipſum cœlum, quem Deum facit, à quo excludit diſcordiam. De hoc Fonſecæ in explan. 4. c. l. 3. Metaph. Ariſtot. Etſi omnia 4. elementis conſtent, quædam tamen perpetuo exiſtere propter perpetuam elementorum amicitiam, id eſt, concordiam ſeu cõuenientiam. Quædam vero interire propter illorum contentionem ſeu diſcordiam, tradidit Empedocles. Dicebat enim vno excepto Deo, id eſt, cœlo, quem Sphærum appellabat, & ſapientiſſimum eſſe, pronunciabat, cætera õia habere in ſua compoſitione admixtã diſcordiã: illum autẽ ſolum ita cõſtare elementis, vt ab eius cõpoſitione omnis diſcordia longe relegata eſſet.

Digitized by Google

SPIRITVS.

- Spiritus
  - Naturalis
    - Vitalis
      - Inſitus. ἔμφυλον, σύμφυλον, αὐλοφυὲς, ἀυλόφυλον πνεῦμα.
      - Influens: Hic cùm peruenit ad cerebrum alteratus & per neruos in membra ſubiecta dicitur Spiritus animalis.
    - Non vitalis vapor craſſus & impurus, qui inter concoquendum ex chyo in ventriculo vel ex chymo in epate, vel in ſanguine in venis & extra venas in ſingulis mẽbris reſolut'.
  - Præternaturalis, qui cauſa eſt multorum affectuum præternaturalium
    - Inflationis & diſtenſionis membrorum;
    - Rugitus ventris;
    - Singultus;
    - Doloris Cholici & Iliaci.
    - Vertiginis: tinnitus aurium;
    - Epilepſiæ.

Spiritus 1. ſignificat auram vel ventum, & ita aliquid eſt corporeum: Spiramentũ animę accipitur pro pulmone à poetis.

2. Subſtantiam incorpoream & materiæ expertẽ, vt cum dico, ſunt Spiritus plani, id eſt, deceptores & mali genij Irrgeiſter.

3. Spirittus in oratoria (πνεῦμα) eſt quaſi Periodus ſeu perigraphe periodica numerum quatuor membrorum excedens, cuius exempla vide in voce PERIODVS.

Explicatio.

Symphytus Spiritus (πνεῦμα σύμφυτον) eſt corpori à natura inſitus, id eſt ſingulis membris & partibus homogeneis, vt calor, ſic & Spiritus peculiaris eſt, & proprius, quem non cum aliis communicat. Hoc continentur facultates ſingularum partinm, quo alimẽtum attrahunt, retinent, mutant, & expellunt ea, quæ naturæ ſiue contraria aut inimica ſunt. Hic Spiritus eſt ex ſeminum natura & clementis.

εἰσφερόμενος qui foris in corpus infertur, vt Spiritus qui naribus & per arteriam, & per totius corporis poros accipitur. Hic Spiritus cor & cerebrum refrigerat, & ad vtriuſq; etiam Spiritus alendos vel conſeruandos potius & excitandos aliquid confert, ſicut Diogenes Laertius ſcribit, quendam ſibi prorogaſſe longiorem vitam per aliquot dies odore calidi panis.

Is qui in corpore de alimento naſcitur Spiritus, duplex eſt, κατὰ φύσιν & παρὰ φύσιν.

παρὰ φύσιν appello Spiritus, qui excrementa ſunt, etſi fiunt naturaliter, vt 1. ἀτμίδες in coctionibus, qui vſum habent in corpore, quod ſomni q. materia ſint. 2. Flatus qui ex debilis caloris coctione exiſtunt, ex quo genere etiam ructus ſunt.

Κατὰ φύσιν ſeu naturalis ſpiritus, qui in corpore de alimento gignitur, eſt is, quem epar, cor, cerebrum virtutẽ ſua peculiari & ſpiritu inſito gignunt, & in corpus vniuerſum infundunt, abſque cuius ſpiritus opera nulla pars corporis vires ſuas retinere poſſet, & conficiunt ſingulæ ex nominatis tribus partibus, peculiarem corporis ſpiritũ: vt ſit hic κατὰ φύσιν, ſpiritus triplex. Gignitur.n. primo in Epate ἀτμοειδὴς quidam, id eſt, vapori ſimilis Spiritus, qui cum ſanguine vehitnr, & φυσικὸς Spiritus eſt, ac per venas vna cum ſanguine corpori communicatur. Deiude ex hoc, vbi ad cor delatus eſt, cor aereum ſpiritum excoquit, qui eſt vitalis, ſeu vitæ ſpiritus; Græce ζωτικός. Et hi ambo in corpus vniuerſum per venas & arterias effundntur, & mirabiliter

quidem

quidem etiam eo, vbi venæ & arteriæ nullæ ſunt, vt in ligamentis, cartilagine, oſſibus. De vitali autem cerebrum animalem ſpiritum elaborat maxima ex parte (ἐπὶ πλεῖον) vt docet Galenus. Nam εἰσφερόμενον etiam πνεῦμα (id eſt ſpiritus, qui foris infertur) aliquid ad huius naturam confert. Quem veriſimile eſt, eſſe lucidum & æthereũ quẽdã ſpiritũ, qui ibi tantũ eſt, vbi nerui sũt, & fila horũ: per neruos.n. in corpus perfertur, neq; hoc opus eſt omnibus corporis partibus, cum nõ omnes corporis partes ſenſum etiam & motum habeant, ſicut nutriri omnes oportet, vt vitam habere, vt nutriantur. Tertio Spiritus φυτικὸς gignitur: ſed de hoc tum dubitatio, tum controuerſia eſt. (Quæritur enim, an ex iecore exiſtat, & prouehatur, vel an hoc fiat, vt vitalis ſpiritus è corde in Epar tranſmiſſus, ibi naturalem gignat, & hoc modo hic etiam ſit cordis potius opus, quam Epatis, ſed cum epatis facultas eiuſmodi ſit, quæ vniuerſo corpori inſeruiat, & ſanguinem communiter fundat, omnibus partibus, ſpiritum etiam ab hoc communem, & quaſi publicum quendam in vniuerſum corpus dimanare eſt valde cõſentaneum, qui & ab epate peculiarẽ ad modum excoctus ita ſit, vt à vitali & animali diuerſus ſit, & ad hos q. vapor ſit, cum flãmeo ſpiritui & aerio cõparatur, quo ſpiritu ali & conſeruari ille ſymphytus ſingulis partib. ſpiritus putatur, etſi & εἰσφερόμενος ſpiritus, qui per poros accipitur, aliquid conferre ad hoc exiſtimatur. Inprimis autẽ vitalis in arteriis hoc (ſpiritu qui in epate, ſit (conſeruatur, cũ ſint cõmunia vtriuſq; generis valorum oſcula, atque ita inter ſe miſceantur: neque halitus melancholici, quomodo cerebrũ afficere poſſint, ſi non ſint peculiares etiam & φυσικοὶ epatis ſpiritus explicari poteſt. Omnino igitur hæc tria mẽbra vt naturam præcipuam, ſic ſpiritum ẽt peculiarem habere videntur. Eſromus R. P. (Naturalis ſpiritus eſt ſimilis vapori, animalis flammæ, vitalis aeri.)

Spiritale.

Spiritale, πνευματικὸν, Spirituale eſt interdum flatuoſum, plenum flatibus, vel flatus ciens. Interdũ eſt ſpirationi inſeuiens, vel vitale; membra ſpiritalia.
Interdum ſpiritui deputatum, vt locus ſpiritualis naturæ vel qualitatis.
Interdum ſpiritale eſt idẽ, quod Barbaris intentionale: Eique opponitur materiale. Sic ſępe accipit Zab. vt cum dicit colores ſpiritales, ſpecies ſpiritales, eſſe ſpiritale. vid. eius lib. de viſu.
In Mechanica ſeu βαναυσικῇ machina quędam dicitur ſpiritalis. Vnum enim genus machinarum Vitruuius facit Scãſorium, (ἀκροβατικὸν) alterum ſpiritale (πνευματικὸν) tertium tractorium (βαναυσόν.)

Spiratio.

Spiratio primum accipitur proprie pro πνοῇ & ἀναπνοῇ. 2. Pro ipſa vita per metonymiã, vt ſpirare pro viuere. Inſpiratione proprie dicta, fiunt duo. Nam aer vel attrahitur, quæ eſt εἰσπνοὴ (inſpiratio) vel emittitur, quæ eſt ἐκπνοὴ (exſpiratio) Inſpiratio vſum habet τῆς θρέψεως, & ἐμψύξεως (nutritionis & refrigerationis) id eſt, fit vt alatur aere qui hac accipitur, ſpiritus ψυχικὸς animalis, & conſeruetur ſymmetria naturalis ſeu inſiti caloris. Expiratio reddit aerem, quem natura non aſſumſit, & internus calor fuliginoſum & ad refrigerandum inutilem reddit, & præterea habet vſum ad vocem & dialectũ formandam, quæ de illius aeris materia conficitur. Aer enim attractus diuiditur in duas partes, quarum maxima per tracheam arteriam in pulmones defertur, minima per nares in cerebrum.

Digitized by Google

Diſtinctiones. I.

- Spiratio eſt
  - Simplex.
  - Contenta vel remiſſa.

I I.

- Spiratio eſt Galeno
  - ἀβίαστος, non violenta.
  - βιαία violenta
    - Naturalis κατὰ φύσιν, hic ἀνπνοὴ eſt
      - ἄψοφος
      - ψοφώδης.
    - Præternatural. παρὰ φύσιν.

Si ἐκπνοὴ ſeu exſpiratio magna ſit & vehemens, dicitur ἐκφύσησις Galen. lib. 5. de ſymptomatum cauſis, & ea quoque vel eſt παρὰ φύσιν, vel κατὰ φύσιν: illa in morbis; hæc in ſomno, & vocis vſu.

Explicatio.

Spiratio ἀβίαστος eſt, in qua organa ſpirationis nihil allaborant, vltra eam aeris attractionem & emiſſionem, quæ in recte valentibus & ſemper, & ſine defatigatione fit, alendi ſpiritus naturalis & temperandi caloris naturalis cauſa.

Spiratio βιαία ſeu violenta eſt, in qua amplius aliquid fit, & quæ laboris alicuius contentionem habet, eamque vel magnam vel paruam. Etſi autem Ariſtoteli βίαιον eſt παρὰ φύσιν, tamen acutiſſimus vir Eſromus R. hic vtitur vocabulo illo vt Galenus. Huius doctrina, vt explicetur ſpirationem violentam in naturalem & non naturalem diuidimus.

Non naturalis, ſeu παρὰ φύσιν βιαία Spiratio eſt in morbis, vt aſthmate, apoplexia, Veterno, paralyſi: aut cum vulnerato thorace vnius lateris vſus tollitur: Item in iis, quæ ſunt καυσώδη νοσήματα (morbi ardentes) & febribus. Cum enim plus eſt caloris in pectore, quam natura fert, ſpiratione vehementiore vtimur. Huc pertinent Anhelatio, quæ eſt concitata ſpiratio, & ἐκφύσησις quædam παρὰ φύσιν, id eſt, expiratio ex morbo & affectione corporis, maior atque vehementior. *Quid anhelatio. Quid ἐκφύσησις præter naturam.*

Spiratio violenta naturalis, primum in ſomno aliqua eſſe videtur, tum enim calore ad cor retracto, aliquando copioſiore aere frigido opus eſt, quam vſitata reſpiratio ſuppeditat, vnde etiam inſpiratio, & quod conſequens eſt, expiratio etiam maior fit, qualis erat apud Maronem illius, qui toto proflabat pectore ſomnum.

2. Mutatur etiam vt pulſus, ita vſitata & ἀβίαστος (non coacta, ſeu ſine violentia) ἀναπνοὴ in animi affectibus vehementioribus, vt iracundiæ commotione, & triſtitiæ anxietate, vt ſunt gemitus.

3. Ad vocem etiam, formandumque ſermonem, ſpiritu maiori opus eſt, & plurium partium allaboratione, quam iis, qui ſimplicem ſpirationem effi-

Digitized by Google

efficiunt, ideoque & clamando, & loquendo defatigatur natura reſpirando. Non item & quia hæc fiunt emiſſione ſpiritus, Galenus ἐκπνοὴν violentam, quæ fit κατὰ φύσιν diſtinguit in ἐκφύσησιν duplicem ἄψοφον & ψοφώδη, id eſt, ſine ſono & cum ſono. Eſt autem ἐκφύσησις ſpiritus confertim facta emiſſio, ἐκφύσησις ἐστὶ σφόδρα (vehemens) ἐκπνοὴ & ἀθρόα (frequentior) quæ in morbis eſt, παρὰ φύσιν: ſed in ſomno animi affectibus vocis & ſermonis vſu κατὰ φύσιν eſſe non deſinit, etiamſi contentione aliqua, & pluribus organis, ad hanc opus eſt. Hæc ἐκφύσησις in ſomno, iracundiæ commotione, & ſimilibus eſt ἄψοφος (id eſt ſine voce.) ψοφώδης autem fundamentum eſt vocis & ſermonis, ſeu φωνῆς & διαλέκτου. Horũ õium materia quædam eſt aer, ſeu ſpiritus, quo fit θρέψις & ἔμψυξις & ἐκφύσησις naturalis & non naturalis. Vſus enim ſpirationis præcipuus eſt ἐκφύσησις. Secundarius θρέψις, ἔμψυξις, (id eſt, cordis refrigeratio) fit & per inſpirationem, id eſt, attractionem aeris, qua calor refrigeratur, & per expirationem, qua fuliginoſus aer, & ad refrigerationem inutilis emittitur, θρέψις autem tantum fit attractione aeris in cerebrum. In reſpiratione, & huius cauſa præcipue mouentur pulmones & thorax. Horũ motus perficitur diaphragmate, muſculis intercoſtalibus, & iis, qui ſunt ἐπιγάστριοι, item dorſi, ſeptem, & à collo tribus demiſſis muſculis.

Spirationem ἀβίαστον præcipue efficit diaphragma, quod vt muſculus motu voluntario cietur, & motu eiuſmodi, quo pectus infra à peripheria ad centrum cõtrahitur, quod cum fit ſupra pectus dilatari neceſſe eſt. Tum igitur ne vacuum ibi fiat, pulmo aerem attrahit motu concitatus alieno, quod ipſe à ſe & per ſe, quo moueatur, non habet, cum neque muſculus ſit, & neruos habeat in ſubſtantia ſua ferme nullos: Tales certe nullos, à quibus motus ille ſpirationis effici poſſit. Itaque diaphragma, ſeu ſeptum tranſuerſum cauſa prima eſt diaſtoles & ſyſtoles thoracis in aſpiratione.

Quomodo pulmo attrahit cum non habeat muſculos & neruos.

Εἰσπνοὴ ἀβίαστος à ſolo diaphragmate exiſtit, ſed ἐκπνοὴ huius generis adiuuatur à muſculis in epigaſtrio, quibus diaphragma tanquam ſedi immittitur. Violenta vero inſpiratio aſſumit muſculos in ſumma parte ſcapularum, & ex intercoſtalibus interiores: Expiratio violenta, quæ eſt ἐκφύσησις, intercoſtales exteriores. Ex his primi duo diaſtolen amplificant tantum ſuperioris partis thoracis, duo extremi ſyſtolen tantum contrahunt inferioris: Collares autem elatiores thoracis partes extendunt, & dilatant, et extrema ad coſtas breuiores, quod & dorſales faciunt. Ita thorax quaſi remus pulmorum dilatationem & compreſſionem gubernat, & pro affectionis, quæ corpori accidit, ratione huius ſpirationis commotio exiſtit magna aut parua, vt vel aliquorum vel omnium muſculorum, quibus pectus dilatatur, aut comprimitur, opera concurrat.

Ἐκφύσησιν ἄψοφον, intercoſtales exteriores commouent: ψοφώδη pharyngis ſeu faucium vocem laryngis, id eſt, gutturis, muſculi, διάλεκτον (id eſt, ſermonem) aut linguam formant aſſumpta dentium, labiorum, & palati ope. Atque eſt materia vocis aer, qui expiratur: ſermonis autem vox, quæ eſt in gutture formata. Vide vocabula Syſtoles & Diaſtoles.

Spirans.

Spirans eſt 1. Spiritum ducens vel edens.

Digitized by Google

2. Spiritum continens, vel in ſe habens, ita humidum quoddam ſpirans dicitur Alberto Magno, quod differt & ab humido vaporatiuo & manante. Manans intimum eſt σύμμικτον & continuans. Vaporans ſeu vaporoſum compoſitum eſt ex partibus ſubtilibus ad formam corporis propter ſubtilitatem & humiditatem leuis alterabilibus. Huiuſmodi ſpumoſum ex triplici ſubſtantia compoſitum eſt; Quædam eſt in eo fluens ſecundum formam alterius. Quædam eſt viſcoſa circumſtans & continens. Quædam eſt ſpirans & pulſans: prima harum ſubſtantiarum fluit ad formã membri formandi: Secunda continet ſpiritum, ne euaporet: Tertia habet in ſe ſpiritum inſtrumentũ virtutis πλαστικῆς (Formatiuæ) Et hic humor eſt materia in generatione corporum animatorum.

Humidũ ſpirans habet differentias duas: Quædam eius pars eſt quaſi homogenea, declinans ad terreſtrem natutam. Vocant terreſtreitatem; Ex hac generantur corpora plantarum. Quædam eius eſt magis heterogenea & magis humida, ac ſpumoſa aeria ſpumoſitate. *In hoc eſt & terreſtre*, ex quo generantur oſſa, *& viſcoſum*, ex quo fiunt nerui, & pellis; *& molle*, ex quo caro. Alber. Mag. de anim. lib. 20. tract. 1. cap. 1.

SPONTE.

Sponte & ſua ſponte, non tantum tribuitur agentibus voluntate, ſed etiam natura, ac idem eſt, quod vltro, ſua natura, ſuapte natura, vi ſua, per ſe, à ſe.

Cic. ſuapte vi ac natura moueri. Ignis per ſe ipſe ac ſua ſponte mouetur, conſumptus ſua ſponte extinguitur. Qui ſua ſponte & volũtate aliquid faciunt. Latius igitur patet ſpontaneum quam voluntarium. Spontaneum ſc. etiã rebus animo carentibus conuenit, non autem voluntarium.

In Ethicis ſpontaneum eſt, vel conſulto vel inconſulto faciens vel factum, ac opponitur ei non voluntarium ſeu inuitum, quod facit vel fit, per imprudẽtiam vel per vim: Illud violentum, hoc imprudens dicitur. Cicero etiam pro illo dicit neceſſitate aſtrictum (id eſt, coactum) ſuæ ſpontis eſt apud Celſum & Varronem, Græcis ſpontaneum eſt αὐθαίρετον & ἑκούσιον. Sponte, modo ἀπροαιρέτως, vel αὐτομάτως, modo ἑκουσίως. Spõtale pro ſpõtaneo improbo. De ſignificatione vocis ſponte etiã annoto quæ habet Lambinus in annot. in 3. Eth. Ar. ἑκούσιον, quod vno vocab. Latino exprimi non poterat, ſponte factũ, vel ſponte ſuſceptum ſemper appellaui. Porro nominibus Gręcis ἑκὼν ἄκων Latina ſponte & inuitus reſpondere exiſtimaui. Iam ἀκούσια, quæ ſunt ἑκουσίοις contraria inuite facta, aut inuite ſuſcepta, quæue inuite ſuſcipiuntnr, aut fiunt nominaui. Nam qui ea inuolũtaria dixerũt, voce vſi ſunt minus Latina: qui non voluntaria, in eam, quã tantopere vitauimus, confuſionẽ inciderunt. Ariſtot. n. perſpicue hæc tria diſtinguit ἑκὼν, ἄκων, οὐχ ἑκών: & ἑκούσια, ἀκούσια, οὐχ ἑκούσια vt, ſint ἑκούσια quę ſpõte fiunt, ἀκούσια, quæ inuite: οὐχ ἑκούσια, quę nõ ſponte fiunt, ſed quid ea, quæ non ſpõte fiunt ab iis, quę fiũt inuite, differunt? Eo vid. quod in peccatis dicitur is egiſſe nõ ſponte, quæ inſciẽs egit quidem ille, ſed multa moleſtia ex eo ꝙ egit afficitur. Inuite autem egit, qui ex eo ꝙ egit inſciens & coactus, dolore ac moleſtia afficitur. Et paulo poſt: Dico ſponte locum habere, tum in rebus inanimis, tum inanimatis. Atq; in rebus inamis quidem & animantibus rationis expertibus ſponte ſua idem valere, quod per ſe, nulla vi ſeu neceſſitate coactionis, aut nulla arte adhibita: in iis autẽ, quæ ratione ſunt prædita, interdum ſua vi & per ſe, & nõ rogata, neque adiuta: Interdum ẽt ſua volũtate: vt Cic. partit. qui ſua ſponte & voluntate aliqd faciũt. Et ad Attic.

lib. 13.

Digitized by Google

l. 15. Gaudeo te id mihi ſuadere, quod ego mea ſponte pridie feceram. Et epiſt. l. 9. ad Dolab. Quanquam veriſſimè poſſum reſpondere, te quæ facias, tuo iudicio & tua ſponte facere, nec cuiuſquam egere conſilio. Hoc loco autem Tua ſponte valere idem quod tua voluntate, declarat locus ille in epiſt. ad Papyr. Pætum eod. lib. Non poſſum ei non amicus eſſe, neq; ſolum tua commendatione, quæ apud me, vt debet, valet plurimum; ſed etiam voluntate ac iudicio meo. Eadem enim vtrobiq; dicuntur aliis verbis. Idem de Orat. l. 2. Aut Senatui parendum de ſalute Reip. fuit, qui aliud conſilium inſtituendum, aut ſua ſponte faciendum. Et Terent. Adelph. Potius conſuefacere filium ſua ſponte rectè facere, quam alieno metu.

Itaque non approbo, quod Scal. contra Cardanum ſcripſit ex. 77. ſ. 1. Sponte nihil aliud, quam voluntariè ac libenter.

STATVS.

Status primum vox oratorum eſt, vt ſtatus controuerſiæ. In oratoria ſtatus cauſæ ſeu controuerſiæ conſtitutio eſt, & idem propè valet, quod propoſitio. Propè dico, quia in genere Iudiciali, ſtatus & propoſitio, non ſunt idem, quod ita intelligatur. Sicut geminæ ſunt perſonæ, quę corā iudice agunt, vna perſona diſceptatrix, ſeu accuſatrix; altera criminis depulſtrix, ſeu defendens: ita duo ſunt genera omniū propoſitionum, quæ in hoc genere continentur: Vnum intentio ſeu κατηγορία accuſatio: Alterum defenſio, ἀπολογία, depulſio: ab his ita differt ſtatus, vt ſtatus non ſit ipſa propoſitio accuſationis vel defenſionis, ſed quaſi cardo, in quo tam accuſatoris quàm defenſoris propoſitio verſatur, ſeu meta, de qua vterq; diſceptat, ſeu caput & arx controuerſiæ ſeu τὸ κρινόμενον, quod ex intentione & defenſione exiſtit, & quo quid in iudicium deuenit, & qua de re diſceptatur, quæri ſolet: vt in defenſione Milonianа propoſitio Apologetica eſt, Milo iuſtè Clodium interfecit. Accuſatoria fuit, Milo iniuſtè interemit Clodium. Cardo vtriusq; propoſitionis eſt iuſtene an iniuſte à Milone Clodius ſit trucidatus. Ac facillimum eſt ſtatum agnoſcere; ſi accuſatoris & defenſoris propoſitiones inter ſe conferantur. Sic enim illico patet, quid ſit in controuerſia, & qua de re partes mutuo dimicent.

2. Politicorum, vt ſtatus hominum. 3. à Philoſophis accipitur pro termino, quiete vel motu, vt in quolibet ordine eſſentiali eſt ſtatus ad aliquod vnum, ſeu in aliquo vno; idem dicitur per periphraſin, non ire in infinitum, vt in appetibilibus eſt ordo eſſentialis, in quo non eſt ire in infinitum. Scotus lib. 1. diſt. 2. quæſt. 1. & lib. 4. diſt. 49. ad quæſtionem primam.

STARE, SVPPONI.

Significat accipi: vt cum dico Deus generat, ſubiectum Deus ſtat pro perſona aliqua, hoc eſt, reſtringitur ad perſonam patris. Cum dicitur Deus generat, terminus Deus ſupponitur determinatè pro perſona, id eſt, propriè perſonam ſignificat. Stare pro aliquo, id eſt, intelligi de aliquo. ſic Scholaſt. Analogum, per ſe poſitum (id eſt, cum nihil ei additū eſt) ſtat pro ſuo ſignificato famoſiori (id eſt intelligitur de ſpecie principali) *Stare in Aſtronomia* eſt q. ſtare. Planeta ſtare dicitur, cum eius motus, quem permutare incipit, oculis deprehendi nequit.

CANON.

Talia ſunt ſubiecta, qualia à prædicatis

Digitized by Google

eſſe permittuntur, non abſurde, ſed dextre intellectis, vt cum dico; Paulus eſt pictus, imago intelligitur.

Stitio.

Nouatum à Scaligero in lib. 2. de plantis pro motus prohibitione, à ſiſtendo, ſicut ſtatio dicitur à ſtando.

Statarium.

Primum ſtataria Græce διαμένοντα Entia philoſophis ſunt permanentia, quibus opponunt ſucceſſiua, vt ſtatus eſt Ens ſtatarium motus ſucceſſiuum. Secundo in poetica ſtataria Comœdia opponitur motoriæ ſeu turbulentæ. 3. in Polit. dicitur ſtataria pugna, quæ fit συςάδην, id eſt, comin⁹. In Rhetoricis Ariſtoteles ingenia laudata, alia ait eſſe ſtataria, Græce ςάσιμα, alia εὐφυῆ. ςάσιμα longo tempore indigent, ad aliquid bene apprehendendum: tale fuit Socratis ingenium & Cimonis. Ευφυῆ vero ſunt, quæ prompte & expedite omnia vel per ſe inueniunt, vel ab alio diſcũt. Tali ingenio fuit præditus Alcibiades, quod ſi igitur ςάσιμα ingenia cum illis, quæ dicũtur εὐφυῆ, conferas, tarda eſſe videbuntur.

In ſe ipſo ſtare.

Phraſis philoſophica eſt Iulij Scaligeri in 3. Poetices, eaq; Emphatica. Cui opponitur in actum exire. Vtriſque (moralibus & contemplantibus) habitibus, vt iuſtitiæ & prudentiæ communis eſt cognitio, ſed cõtemplantibus in ſe ipſa ſtat, moralibus ad actum exit. Scalig. 3. Poetices cap. 1.

Vſus.

Doctrinas diſtinguunt veteres, vt alias faciant contemplantes, alias actiuas. Sunt è recentitioribus qui hanc diſtinctionem reprehendant, eo; quod omniũ doctrinarũ communis ſit θεωρία, vt enim ſua phyſicæ: ſic quoq; ſua Ethicæ theoria eſt. Sed reſpondendum eſt Theoriam & cognitionem phyſicæ vel mathematicæ in ſe ipſa verti, politicæ vero exire ad actionem & opus.

Per ſe ſtare.

Per ſe ſtare à Scholaſticis vt Armando interdum accipitur pro permanens eſſe, ſeu permanere, vt calor eſt Ens per ſe ſtans, id eſt permanens, cui opponitur fluens, vt calefactio.

Per ſe ſtare eſt nulli ſubiecto inhærere, vt accidentia, quę inſunt vel per inhęſionem, vel per prædicationem, ait Biel. id eſt, inſunt actu, vel ineſſe poſſunt lib. 4. diſt. 10. quæſt. vnic. Ergo per ſe ſtãs eſt, quod nõ inhæret ſubiecto. Hic quæritur. Forma inhæret materiæ, inquit Pererius; Eſtne igitur per ſe ſtans?

STARE DECRETO, *Promiſſis, &c.*

Stare teſtimonio alicuius, promiſſis, pactis conuentis; ſtare decreto phraſes ſunt Ciceronis & Latinorum Iuriſconſultorum, dem Vrtheil ſtat geben vnd nicht prouociren. Non eſt temere ſtandum ſententiis etiam communibus & peruulgatis iudiciis è Philebo Platonis, ſed in dubium vocatur; hæc cõſtructionis ne exempla ſint cum Datiuo, an cũ Ablatiuo. Ego nihil hic dubito, ſed aſſero, certum enim mihi eſt, decreto, pactis, eſſe Datiuos. Nam legitur l. 28. §. vlt. ff. de recept. qui arbitr. ſtare ſententiæ arbitri: quod nihil eſt aliud, vt ait Briſ. quam id agere quantum in ſe eſt, vt arbitr. ſententia pareatur; & in ep. Iulii Scalig. ad Braſſacum numero 28. eſt Homo perditus, appellauit à præſide prouincię, cuius decreto prætoris ſententiæ ſtandũ iubebatur. Ex quo hoc quoq; intelligitur, ſtare ſententię & appellare ab aliquo inter ſe opponi. Significat igitur in hac conſtructione ſtare idem, quod

parere

parere, obedire; locum relinquere. Stare iudicio dem Vrtheil ſtatt geben vnd nicht provociren Quibus verbis vt adiungitur Datiuus, ſic & verbo æquipollenti S T A R E. Ex quo fit, vt non verear dicere recte dici, voci Dei ſtandum, non conſuetudini ſeu mori veteri. Non recte: Non veteri ſtandum eſt more, ſed ore Dei: Adiungitur quidem & verbo ſtandi ablatiuus, ſed ſignificatu alio: vt hic ego iudicio ſtoq; cadoq; tuo. Hic ſto opponitur iaceo vel cado, idemq; eſt quod vinco. Non veteri ſtamus more, ſed ore Dei, id eſt, vincimus wir beſtehn. Exemplum imitationis. Sto ſententiæ publicis mortalium receptę iudiciis, atq; conſenſionibus approbatæ. Hic non dico ſententia.

S T E L L I O.

Stellio eſt animalculum Lacerta minus, ore maſculo, qui latebramq; petit, aptumque colori, Nomen habet variis ſtellatus corpora guttis.

Ab hoc animalculo translato nomine ſtelliones dicti ſunt homines ſubdoli, vafri, verſuti & ad decipiendum apti. Ita ſtellionum nomen in maledictum translatum eſt. Quocirca & Venus irata Cupidinem Filium probroſo & maledico nomine Stellionem vocat apud Apuleiũ l. 5. Mileſiac. Hinc *Stellionatus crimen* non legitimum, id eſt, non ordinarium, ſed extraordinariũ (id eſt, quod extra ordinem puniri ſoleat) Vlpian. dicit in l 3. §. pœna ff. de crimine Stell. Hoc crimine omnis fallacia, impoſtura, diſſimulatio, & quicquid turpiter fit in fraudem alterius, quod proprii criminis nomẽ non habet, continetur. Incurret igitur in ſtellionatum, qui ſubiicit aliud pro alio (hoc.n. eſt facere impoſturam) qui res alii iã obligatas alii vendidit, aut permutauit, qui merces adulterauit aut ſuppoſuit, puta orichalcum pro auo, qui gemmas vitreas vendidit pro veris.

Seplaſiarios etiam ſtelliones dictos eſſe author eſt Henr. Salmuth in notis ad l. 1. rerum memorab. Guid. Pancirolli. An famoſum ſit necne, id eſt infamia afficiat delinquentem, de eo conſule Iuriſconſult. Vid. Anton. Gomezium l. 3. Reſolut. c. 7.

S T I P E S.

Stipes ſignificatu primo eſt caudex arboris. 2. eſt fuſtis terræ defix⁹, authore Feſto, quo boues & cetera animalia alligantur, vt retineantur certo loco, ne noceant arbuſculis. Hæc ſignificatio eſt antiqua. 3. Eſt in arbore Porphyriana pars tum aſcendens, tum deſcendens, continẽs ſeriatim genera & ſpecies, vbi in cacumine eſt ſummum genus; in radice Indiuid. inter hęc genera ſubalterna, ſpecies ſubalternæ & ſpecialiſſimæ. 4. In arbore conſanguinitatis ciuili & canonica ſtipes eſt perſona, à qua plures carnali propagatione deſcendunt.

S T R I C T V M.

Dicitur aliquid ſtricti iuris, ad differentiã eius, ꝙ dicitur bona fide: ſic actiones & contractus alii ſunt bonæ fidei, alii ſtricti iuris: In cõtractibus bonę fidei plus valet æquitas, quam nimia ſubtilitas, ait Bald. conſ. 434. 2. Dicitur quid ſtricti iuris, quod ſtricte, præciſe proprieq;, non late improprieq; intelligendum ac interpretandum eſt. Hoc ſenſu conſuetudines & ſtatuta dicuntur eſſe ſtricti iuris (id eſt, nulla interpretatione extenſiua adiuuanda) ita ſtrictum quoq; ius eſt, cui nihil addi, vel detrahi poteſt, cum nec latum quidem vnguem à verbis liceat diſcedere.

Quæ odioſa ſunt, ſunt ſtricti iuris. Regula iuris eſt. Odia reſtringi, fauores ampliari conuenit.

Nonnunquam æquitas & iuſtitia contra

Digitized by Google

ius ſtrictum coniunguntur l. proxime ff. de his quæ in teſt. delen. In re dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus iuſtius eſt, quam tutius. Nam vt poſtea dicemus, benigna interpretatio æquitas eſt; & Cicero ad Herennium definit iuſtitiam æquitatem, ius cuiq; tribuentem.

3. Strictum dicitur ius, quod quodammodo æquitati ſeu æquitatis benignitati, ſeu bono & æquo aduerſatur. Dicitur regulare, quod regulam imitatur. Sic opponitur ei exceptio, quæ ex æquitate procedit; ſeu quæ mater eſt æquitatis. Itemq; Fauorabilis eſt. Hoc ius dicitur nonnunquam ius ſimpliciter. Dicitur & præfractum & rigidum, & rigor iuris, & ius ſubtile & ſummum ius: Nonnunquam nimis ſubtile. Ius ſtrictum verbis & ſcripto æquitas potiſſimum mente, ſententia & voluntate nititur, vt apparet ex Cic. in orat. pro Cæcinna & Murena.

Ἄλλως.

In politicis ſtrictum ius accipitur 1. propriè magis pro rigore iuris oppoſito τῇ ἐπιεικείᾳ, id eſt, æquitati: cum ſcriptæ leges nimis ſeuere ac ſine vllo temperamento aut trahuntur per interpretationem ad caſus ſimiles, in quibus tamen ratione circumſtantiarum eſt aliqua diſſimilitudo; aut in caſu, de quo loquuntur, nimis durus ſenſus extorquetur. Alias dicitur etiam ſummum ius, Merum ἀκριβὲς & ſubtile ius, quod reſtricte (genaw) ad verborum præſcriptum dirigitur & tanquam ad viuum reſecatur.

2. Accipitur impropriè, cum fit fraus legi, id eſt, cum ſaluis verbis legis ſententia eius circumuenitur detorſione eius ad aliena, aut eluſione per rationem Sophiſticam, Vid. Lexic. I. Calu.

Interpretatio ſtricta dicitur, quæ fit nullo cum moderamine (vulgus nulla cum limitatione.) Interpretatio pactorum ſtrictiſsima eſt, vnde obſcuri pacti interpretatio regulariter fit contra eum, qui legem contractus dicere potuit apertius, ſiue is emptor ſit, ſiue venditor. In diſput. de pactis D. Chriſtoph. Deichmann.

Strictum idem eſt quod compreſsius. L. Valla. *Strictiuum* eſt quod manu ſtringitur vt folia ex arboribus, abgeſtreifft. *Stricturæ* ſunt maſſæ terreæ, è quibus fit ferrum, Eiſenertz: vel ſcintillæ ferri candentis, cum cuditur, glüende füncklen vom Eiſen.

S V A V E.

Suaue Latinis, & ἡδὺ Græcis non tantum ſapori, odori, voci & tactui, ſed etiam colori tribuitur: atq; etiam ſermonibus & actionibus. Coloris enim ſuauitas eſt in Ciceronis Tuſcul. q. 1. & Amaracus ſuauiter rubens eſt apud Iulium Firmicum c. 7. Suaue rubens hyacinthus apud Virg. Suauitas mea (vt animus meus) phraſis eſt blandientis apud Comicos de mulieribus. Suauitatem omnibus ſermonibus & actionibus miſcebat, quam eruditio augebat. Colloquia plena prudentiæ & eruditionis, & condita ſuauitate ſumma. In oratione de Friderico Duce Sax. Elector. Phil. Mel. Dicitur etiam, Cicero eſt ſuauis author.

Subalternatum alteri ſuppoſitum Subalterna ſunt, quorum vnum ſub altero eſt.

Subalternatum eſt, quod ſub altero poſitum ſeu ordinatum eſt, vt enunciatum particulare affirmans, ſuo vniuerſali affirmante: vel quod ex ſuperiore exiſtit, ſeu ſequitur ſubalternæ enunciationes ſunt duæ particulares eorundem terminorum, quarum altera eſt affirmata, altera negata; Hæ non ſunt oppoſitæ. 1. Quia non pugnant ſecundum affirmationem & nega-

Digitized by Google

negationem. 2. nec ſecundum veritatem & falſitatem. Nam ex veritate ſubalternantis (vniuerſalis) concluditur ſeu infertur veritas ſubalternata (particularis) & ex falſitate illius colligitur falſitas huius.

Subalternata ſcientia eſt, quæ ſubalternanti ſubſtat: ſeu ſubalternatæ ſcientiæ ſunt, quæ verſantur in eodem ſubiecto.

Vſus.

Loco primariæ concluſionis ſubalternam illius, id eſt, eam, quæ ex illa ſequitur, ac ſub illa continetur, autores ſæpe exprimunt, exempli cauſa 1. phyſ. Ariſtotelis.

Ex quorum cognitione cæterorum ſcientiæ pendent, illa in omni diſciplina prius cognoſcenda ſunt.

Ex principiorum cognitione cæterorum quæ ex principiis conſtant, ſcientia in omni diſciplina, quæ principia habet, pendet.

Principia igitur in naturali quoq; ſcientia prius cognoſcenda ſunt. Crypſis hæc eſt Syllogiſtica (loco primarii conſequentis ponitur ſecundarium ſeu ſubalternum;) Syllogiſmus manifeſtus ſic eſt. Ex quorum cognitione, &c. E principiorum cognitione, &c. Ergo principia in omni diſciplina, quæ principia habet, prius cognoſcenda ſunt, & per conſequens, in Phyſica etiam principia primo loco ſunt cognoſcenda. 2. Optica ſubalternata, ſeu ſuppoſita eſt Geometriæ, quia conſiderat lineam in viſione poſitam, cum Geometria lineam ἀπλῶς contempletur: Muſica conſiderans numeros in ſonis dicitur ſubalternari Arithmeticæ, quæ ſimpliciter numerum contemplatur. Scientia quæſtionum mechanicarum eſt ſubalternata Stereometriæ, vt inferior ſuperiori, quia Stereometria abſolute θεωρεῖ ſolida; Mechanica vero in iis verſatur ſumptis cum pōderoſitate, vt ait Zabarella, ſuperior ſolidū abſtrahit ab omni ſenſili qualitate: inferior alligata eſt ſenſili materiæ.

Ἄλλως.

Subalterna dicuntur, quorum vnum eſt ſubiectum alteri, vt ſpecies generi, vel quæ ſunt homogenea. Res quæ contagione læduntur, quæ contagione inficiuntur, ſubalterna eſſe oportet, id eſt, ſub eodem genere comprehenſa.

Vſus.

Quæritur an aer quantumuis putris contactu ſeu contagio nos inficiat? Reſp. Iordanus Med. improprie hoc dici, eo quod aer corpori ſimplici, homo vero mixto perfecte animatoq; ſubiiciatur. Verius autem & magis congrue vuas ab vuis, poma à pomis putredinem concipere, homines in homines peſtiferæ contagionis transfundere ſemina dici, cum ſint ſimilia, & contagium in ſimili vt & putredo, etiamſi ab aere putridæ virulentiæ fraus fundatur. *Contagiũ poſtulat ſimile.*

SVBCONTRARIA.

1. Subcontraria Ariſtoteli ſunt lib. 1. de corrupt. & generat. cap. 1. quodammodo vera, quodammodo falſa, & quæ ſe vtcunq; (vt vulgo loquuntur) compati poſſunt (Græce ὑπεναντία) ſicut propoſitiones ſubcontrariæ. Societas Conimbricēſis in explicatione huius capitis. Earum autem non eſt vera ἀντιλογία (contradictio) ſunt enim propoſitiones ſubcontrariæ, particularis affirmata, & particularis negata; vt; Quidam Angeli ſunt boni; quidam Angeli ſunt mali. Hæ vere cor-

contradicentes non ſunt, quia ſunt diſtributiones vel diſtributionum æmulæ.

2. Subcontrarium noue accepit, & ſcite Iacobus Mazonius, pro ita diuerſo ab alio, vt tamen ei ſubſit.

Priuatio fulta Ente. *Ens eſt ſub ditione Boni.*

Quin priuatio per ſe non reperitur, ſed ſemper eſt ipſo Ente fulta, quippe quæ illi inhæreat, & quia Ens apud Platonem ſub Boni conditione continetur, ideo dicitur malum bono ſubcontrarium; Id eſt, valde quidem remotum à bono, ſed tamen ſub eius manu & poteſtate poſitum. Sect. prim. comparat. Phiſoph. Platon. & Ariſt pag. 32.

S V B D O L V S.

Subdolus eſt ad malitiam callidus, vt loquitur quidam è veteribus Latinis: ein heimlicher Teuſcher / dicitur & verſutus, quia naturam ſuam, quã ad tempus regit, verſat, hoc eſt, huc atque illuc torquet & flectit. Tales ſimulatores ſunt, qui nulli factioni ſe addicunt, ſed cũ vtraq; parte colludunt: dicũtur & verſipelles verſchlagen / verſchmitzt. qui ſe omnibus formis & locis attemperát, Græc⁹ Poeta vocat ἀλλοπρόσαλ-λος. Itaq; Cic. 3. de natura Deorum recte inquit: verſutos appello eos, quorũ mens celeriter verſatur Polypus piſcis accommodat ſe ad id ſaxum cui adhæreſcit: itaq; Plautus per metaphoram hos vocat polypos: Polypi mentem obtine, du mußt Fuchs vnd Haſe ſeyn.

S V B I E C T V M.

- Subiectũ
  - Metaphyſicum Topicũ quod reſpicit accidens, eſtque
    - Subiectum preſſius acceptũ.
      - Denominationis, quod principale, quod dependentiam accidentium vltimo terminat. Hoc in rebus naturalib eſt compoſitum phyſicum, ſingulare dicitur & ſubiectum Totale Coll. Conimb. diſp. de anima ſeparat. art. 2.
      - Inhæſionis vere vel quaſi: Quo: cui accidentia proxime inhærent, dicitur Aliq. ſubiectum partiale & medium recipiendi.
    - Obiectum.
  - Axiomaticum quod reſpicit prædicatũ eſt, ſubiectum prædicationis ſeu antecedens terminus enunciati.

Vltimo terminare eſt ad vlterius non referre, ſed in ſe claudere & finire, vt Socrates accidentium dependentiam vltimo terminat, id eſt, acccidětia pro ſe fulcit & ſuſtentat, nec eorum dependentiam ad vlterius refert.

Subiectum denominationis cæcitatis eſt Animal. Subiectum Quo eſt ea materia, in qua prius inerat forma, & ὄψις oculo. Atque hoc ſubiectum per ſe eſt: Subiectum per accidens eſt oculus. Oculus igi tur cætus eſt accidés.

Vſus.

In reddenda materia ſubiectiue παθῶν (affectionum) nõ ſolum aſſerendum eſt ſubiectum primum denominationis, cuiuſmodi eſt animal reſpectu ſomni, ſed etiam primum inhæſionis, ꝙ in animali eſt pars illa, quę eſt prima ſedes vigiliæ oppoſitæ, ſiue ea ſit cor, vt Ariſt. ſiue cerebrum, vt Plato exiſtimauit & Medici aſſerunt. Nam non hæret primo in animali toto ſomnus, ſed interuentu eius partis, in qua eſt fons & origo ſenſuum, cor aut caput dormire, ſed animal ipſum: itaq; in de-

Vnde aliis partibus communicatur: etſi proprium dicimus.

finitione

Digitized by Google

finitione ſomni, pars quæ primum patitur ſomnum & ad cæteras diffundit nominanda eſt.

Quælibet forma ſubſtantialis attribuitur compoſito, non materiæ primæ. At inhæret primę materiæ, vt forma lapidis inhæret in materia prima, de quorundam philoſophorum ſententia, nec tamen forma materiæ nominatur. Sed forma lapidis, vt Entis actu. Nominatio enim fit ab actu. Sic accidentia nonnullis Philoſophis inhærent in prima materia, cumque dicũt Ariſt. Auerroes accidentia habere ſubiectũ ſenſile, & Ens actu (compoſitũ) intelligunt ſubiectum denominationis. Vid. Zab. in lib. de gener. & interit. ca. 8. & 9. Alij tamen philoſophi ſunt, qui exiſtimāt formas in compoſito immediate inhærere, non in prima nudaque materia.

Subiectum accidentis:
- Quo, in quo recipiuntur accidentia immediate. Hoc alteri ſubiecto innititur.
- Quod, quod per ſe non beneficio alterius ſuſtentat & ſubit accidentia, vt ſubſtantia.

Subiectum *Quo* vel principium *Quo* voce abſtracta effertur ſubiectum *quod* vel principium *quod* voce concreta. Perſona diuina patitur vt ſubiectum quod ſignificatum concreto. Natura humana (in qua vis patiendi eſt, non in Deitate) patitur vt ſubiectum *quo* ſignificatum abſtracto, ſeu Deus patitur ſecundum carnem ſuam proprie, vt ſubiectum quo homo ſentit, φαντάζεται vt principium, Quod & compoſitum, humana natura ſentit vt principium Quo. Sequens tabula eſt generalior.

Subiectum:
- Topicum & Metaphyſicum
  - ὑποκείμενον, ſubiectum in ſpecie
    - Ex quo, Materia
      - Permanens.
      - Tranſiens.
    - In quo, Recipiēs
      - 1.
        - Inhærentiæ ἐνυπάρξεως ὑποκείμενον καθ' ὕπαρξιν vocat Ammonius Quo.
        - Denominationis, Attributionis, Quod.
      - 2.
        - Totale.
        - Partiale.
  - Ἀντικείμενον, obiectum
    - Partiale, μερικὸν
      - Principale.
      - Minus principale.
    - Totale
      - Mediatum ſeu commune vel Remotum.
      - Propinquum, proprium ſeu immediatum & adęquatum, cuius partes in ſcientia ſunt
        - Materiale, vt res conſiderata.
        - Formale, Modus conſiderandi.
- Enuntiatiuum; Antecedens enuntiati.
- In Philoſ. Practica ſubiectum eſt quod paret Domino ſuo. Ita quoque per Metaphoram ab Ariſt. in Ethic. quædam diſciplinæ dicuntur ſubiectæ & ſubordinatæ ſuperiori, vt Principi ſeu Imperatori.

Digitized by Google

Occurrunt etiam hæ diſtinctiones apud Scholaſticos.

Subiectum
- Informationis, ſic forma eſt in materia.
- Prædicationis, ſic naturæ ſiue ſubſtantiæ communes ſunt in ſingularibus vt ſuppoſitis, materia eſt in toto, non vt forma inhærens, ſed vt pars componens.

Subiectum
- Exiſtentiæ.
- Denominationis.

Hæc ſubiecta in loco habitu & actione concurrunt: ſunt hæc extra ſubiectum denominationis, ſed non poſſunt eſſe extra ſubiectum exiſtentiæ.

Subiectum ſæpe in diſputationibus principio ſeu radici ἀντίθιαι, vt potentiæ intellectiuæ ſunt in anima ſeu eſſentia eius vt in ſubiecto, ſed potentiæ corpori affixæ comparantur ad animam, ſicut ad ſuam radicem, ſeu ſuum principium: ſed ad coniunctum vt ad ſubiectum, vnde ſunt in coniuncto ſeu compoſito vt in ſubiecto. Armandus de Bello viſu tract. 2. de ſpecier. qual. c. 1. 3. 8.

Interdum etiam compoſito, vt deſtructo ſubiecto deſtruitur accidens, quod & ad ipſum & ad operationem ipſius attinet. Sed deſtructo compoſito ſeu coniuncto, non neceſſe eſt omnes potentias deſtrui. Quædam omnium ſunt totius compoſiti ſeu partis, in doctrina de animæ & animati facultatibus hoc explicatur.

Conſideres licet hanc quoque diſtinct.

Subiectum
- Recipiens, ſubiacens, ſubſtratum, δεκτικόν
  - Inhæſionis, cui inhæret aliquid, ſic ratio ſubiecta Logicæ eſt.
  - Adhæſionis, vel adiacentiæ, cui adhæret ſeu adiacet aliquid.
- Occupans tunc accipitur
  - Generatim pro quacunq; re, in qua explicanda præcepta diſciplinę verſantur. Sic ſubiectū Logicę ſunt notiones ſecundæ, rationis vſum dirigentes.
  - Speciatim
    - Improprie, pro fine interno, quod ſubiectum nominant ſubiectum cognitionis, ſeu ſubiectum quo. Sic ſubiectum Logic. eſt modus bene diſſerendi.
    - Proprie pro materia externa circa quam diſciplinæ occupatæ ſunt, hoc eſt,
      - Demonſtrationis, quale habent ſcientiæ contemplatrices.
      - Diſciplinarum practicarum, ſic ſubiectū Logici ſunt notiones primę, quatenus ſecundis ſubſternuntur, ſeu ſubſtant. ſeu omne Ens, & non Ens (per notionē Entis) idem Ens verum & fictum, qua diſſeribile.

Subie-

Digitized by Google

Subiectum:
- Materiale ſubiectum diuiſibile, compoſitum, concretum, alterationibus ex ſe & per ſe obnoxium.
- Spirituale indiuiſibile, ſimplex, minime concretum, minime etiã alterationibus obnoxium. Dico ex ſe, patitur enim propter corpus.

1. Subiectum δεκτικὸν definitas certaſq; habet qualitates, id eſt, nõ poteſt quaslibet in ſe recipere.
2. Subiectum quodlibet habet certum gradum, ſeu eſt determinatum ad certum gradum, certum habet gradum, vltra quem non poteſt recipere aliam perfectionem ſtante ſeu ſalua natura ſubiecti, lignum non poteſt recipere calorem quãtumlibet intenſum, ſed ſi maior calor introducitur, ſtatim lignum corrumperetur & mutaretur in ignem. Deus animæ Chriſti ſummam contulit gloriam naturæ intellectuali dari poſſibilem ſecundum Dei potentiam, ordinatam.
3. Subiectum ſpirituale non poteſt recipere qualitatem materialem, vt lapis non poteſt recipere ſcientiam.
4. Subiectum materiale, nõ poteſt recipere qualitatem ſpiritualem, vt anima rationalis non poteſt recipere albedinem, aut caliditatem.
5. Quod immortale eſt & diuinum, non niſi à ſubiecto immortali primo recipitur, vt fides in Deum.

Cum dicit Biel, locus non eſt ſubiectum locato libr. 4. diſt. 12. quæſt. 1. accipit ſubiectum preſſe pro ſubiecto inhæſionis. Locus non inhæret corpori.

Ἀξιόλογος etiam eſt hæc diſtinctio ſubiecti. Subiectum eſt ſimplex, ſeu illimitatum, vel σύνθετον ſeu compoſitum; limitatum ſeu conditionatum, hoc eſt aliqua conditione inſtructũ, illimitatum eſt nominatum, Vel ex toto, vt Chriſtus θεάνθρωπος, vel ex parte, vt filius hominis, Filius Dei. Quo fit, vt quædam dicantur de Chriſto ſine cõmunicatione proprietatum, quædam per communicationem earum.

Limitatum ſeu compoſitum, vt omnes homines iuſtificati fide: omnes homines quatenus ſunt in Chriſto Ieſu.

Vſus.

Πρὔργου hæc eſſe oſtendo. In prædicationibus per ſe, id eſt in quibus ſubiectũ neceſſitudine immutabili, cum attributo iungitur. Interdum ſubſternit ſubiectum ſine conditione vlla, abſolute proprieque vel quaſi ſynecdochice, interdum adhibita conditione, ſeu limitatione. *Quid ſint prædicationes per ſe?*

Iuſtificati ex fide, ſunt reconciliati per filii mortẽ, ſunt iuſtificati in ſanguine Chriſti: attributiones per ſe ſunt primo modo, quia ſubiectum definiri nequit ſiue mentione ſanguinis Chriſti, & mortis Filii Dei, Chriſtus ſeu Mediator noſter eſt Deus & homo, ſeu eſt θεάνθρωπος, prædicatio eſt realis neceſſaria per ſe primo modo, in qua de hyphiſtameno naturæ prædicantur παρωνύμως. Hic ſubiectum eſt illimitatum ὁλοτελὲς: (Barb. vocant Totale) prędicatio autem per ſe primo modo eſt, quia Deus & homo prædicata veniunt in definitionem ſubiecti. Non enim poteſt definiri Chriſtus ſeu Mediator, niſi facta mentione Dei & hominis. Chriſtus fuit etiã ante primum Adamum & ante omnes angelos, Chriſtus redimit, abſoluit, iuſtificat, ſanctificat, eſt ἀρχηγὸς ζωῆς, excitat è mortuis, donat vita æterna.

Prædicationes reales neceſſariæ & per ſe, ſecundo modo ſunt, quia hæc attri-

buta non poſſunt definiri, niſi facta mentione Dei, qui de Chriſto dicitur primo modo. Chriſtus conceptus eſt ex Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine, eſt paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus pro nobis, deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit à mortuis, aſcendit in cœlum propria virtute propter ſuam & patris glòriam, & propter nos, ſedet ad dextram Dei patris, è cœlo venturus eſt, ad iudicandum viuos & mortuos, prædicationes reales ſunt neceſſariæ & per ſe ſecũdo modo, quia hæc attributa nec poſſunt definiri niſi facta mentione Hominis, qui de Chriſto dicitur primo modo. Subiectum rurſus hic eſt ſimplex, duas tamen naturas comprehendens. Itaque illa dicuntur ἀπλῶς ſine vlla communicatione idiomatum. Filius Dei fudit ſanguinem pro Eccleſia: Filius hominis adeſt Eccleſiæ ſuæ reapſe vſque ad conſummationem ſeculi, attributiones ſeu prædicationes ſunt reales neceſſariæ & per ſe Secundo modo, etiamſi cauſa fuſionis ſanguinis in Deo non reſideat, ſed in humanitate, etſi κύριον αἴτιον non ſit in ipſamet carne, ſed in Filio Dei. Hic ſubſternitur Chriſtus nominatus ab vna natura in qua cauſa attributi non reſidet. Itaque dicuntur hæc per ἀντίδοσιν ſeu communicationem proprietatum, ſeu per mutationem nominum, vt loquiquitur Bernardus, quæ Græcis eſt enallage ὀνομάτων.

Omnes illi homines, qui ſunt in Chriſto Ieſu donantur Vita æterna: prædicatio neceſſaria, & per ſe eſt quarto modo, quo propter aliquid certa & neceſſaria conditione adiectum ſeu additum prædicatum de ſubiecto dicitur. Hic igitur ὑποκείμενον eſt σύνθετον, id eſt ſubiectum ſeu antecedens eſt cõplexum. Sic: omnes iuſtificati fide pacem

Quid quartus modus dicendi per ſe.

habent erga Deum: Ferrum qua ignitum eſt, vrit.

Extat & hæc diſtinctio.

Subiectum accidentis eſt perfectum in ſpecie, vt homo naturaue humana: vel imperfectum quatenus habet rationem ſuppoſiti, vt caput, manus, Picus in Aſtrologia.

Cauendum in accurata diſſertatione ne perfectum cum imperfecto confundatur, ſicut & propinquum ſeu immediatum cum remoto.

Quantitas eſt immediatum ſubiectum qualitatis: Remotum eſt ſubſtantia. Vid. Petrum de Palude in 4. diſtinct. 12. quæſt. 3, Iohannes Picus in apologia hæc habet: Color in ſubſtantia ſuſtentatur, vt in ſubiecto, mediante alio accidente, verbi gratia, ſuperficie, non quidẽ, quod ſuperficies ſit ſubiectum (ſcilicet ſuſtentatiuum) coloris, quia vnum accidens non eſt alterius *b* ſubiectum, eo quod vt dicitur à Philoſopho, qualitatis nõ eſt qualitas, ſed ideo, quia color non ineſt ſubiecto niſi in in ordine ſi eſt in habitudine ad ſuperficiem (id eſt niſi interueniente ſeu mediante ſuperficie.)

a Logicum tamen eſt ſubiectum. b Sc. vt ſuſtentamentum.

Obiectio vſum oſtendens.

Quod accidens eſt, nõ poteſt eſſe alterius ſubiectum.

Superficies eſt accidens corporeæ ſubſtantiæ.

Ergo ſuperficies nõ poteſt eſſe ſubiectũ coloris.

R. 1. accidens non poteſt eſſe alterius ſubiectum ſimpliciter, id eſt ſuſtinens in quo illud alterũ ſuſtentetur. ſuperficies igitur nõ poteſt eſſe tale ſubiectũ coloris. Aliquo interim modo ſubiectũ coloris eſt ſuperficies, nimirũ quia color adiunctum eſt ſuperficiei & quidem ei ita adiungitur, vt in ſuperficie videatur ac dicatur ſuperficies eſſe colorata attributione Logica adiũcti de ſubiecto.

2. Eſt

Digitized by Google

2. Eſt qui reſpondet colorem in corporata ſubſtantia ſubſiſtere ἐπουσιωδῶς (accidentaliter) in ſuperficie vero ſubſiſtere: De quo cuiq; ſuum relinquo iudicium liberum. 3. Cum prima reſponſione congruit hęc. Accidens non poteſt eſſe alterius ſubiectum primo: At poteſt per & propter aliud. Forte non incommode diceretur, color in corpore, vt in ſubſtantia ſubſiſtit, in ſuperficie vt accidente corporis inhæret.

De ſubiecto Totali accidentia grauiſſimi ſcriptores ſæpe inter ſe diſceptant. e.ç. Thomæ & Alberto ſubiecta accidentium pure materialium (vt ſunt qualitates primæ, caliditas, frigiditas.) Totalia ſunt ſubſtantiæ compoſitæ ex materia & forma ſubſtantiali, non forma aut materia tantum.

Aliis cõtra accidentia pure materialia inſunt, materiæ per realem inhęrentiam non toti compoſito, niſi ratione materiæ, vt cui per ſe ei primo inhæreant.

Totale Accidentis ſubiectum ſæpe proprium dicitur κατ' ἐξοχήν. Græce etiam vocant ὁλόκληρον, id eſt omnib. ſuis partibus conſtans. Ciceroniani dicerent ſolidum, vel Integrum.

Vnius eiuſdemq; affectionis ſubiecti varietas ex hoc illuſtri exemplo perſpicitur. Chriſti Humanitas moritur, quia poſt ſeparationem animæ à corpore deſiit habere vitam: Deſiit igitur eſſe humanitas. Sic totum compoſitum moritur, cum deſinit eſſe cõpoſitum. Et caro Chriſti moritur, quia priuatur forma quæ eſſentialiter vita eſt. ὁ λόγος moritur per communicationem Idiomatum, quia deſiit ſubſiſtere in humana natura viuente, anima ſeparata à carne.

Ex Dominici de Flandria lib. 2. de anima tract. 1.

Subiectum accipitur dupliciter. Vno modo proprie, pro eo quod per ſe ſubſiſtens dat fulcrum ſeu ſtabilimentum eſſendi alteri. Et hoc modo, quod ſubiectum habet, dicitur forma accidentalis. Altero modo accipitur ſubiectum pro omni eo, quod eſt δεκτικὸν (ſuſceptiuum) perfectionis ſiue ſubſtantialis ſiue accidentalis. Ita corpus humanum eſt ſubiectum animæ rationalis.

Vſus.

Ex hac diſtinctione ſoluitur argumentũ. illa forma, quæ habet ſubiectum, eſt accidentalis.

Anima non eſt forma accidentalis, quia dat corpori eſſe animatum.

Ergo anima non habet ſubiectum.

Subiectum demonſtrandi propoſiti Ariſtoteles 1. Analyt. vocat πρᾶγμα ὑποκείμενον, quod ſit quaſi fundamentum reliquorum, quæ de ipſo prædicãtur.

De hoc primo videndum eſt, vt ſi demõſtrandum eſt, de vera viuaq; fide, quod iuſtificet, quid fides ſit.

Id eſt (cũ interpretamur aliquid) eleganter ſic dicitur: His verbis hæc ſententia ſubiecta eſt. Cic. pro eodẽ dicit, quod ita interpretamur. Exemp. ex l. de Fin. ſecundum naturam viuere eſt viuere ex hominis natura vndiq; perfecta & nihil requirere.

SVBIECTARI.

Subiectari, Scholaſticis & Medicis nonnullis vſitatum, eſt in ſubiecto recipi: vt cum dicunt pleraq; acccidentium ſubiectantur in materia prima, vt ſubiacet formæ. Cæterum potentiæ non ſubiectantur niſi in toto compoſito, quod plerique Thomiſtarum ſtatuunt, inquit Mercatus.

Et potentiæ animæ omnes præterquam intellectus & volũtas immediate ſubiectantur in ipſo coniuncto ex anima & corpore.

Digitized by Google

Id eſt,

Nullum accidens poteſt eſſe in materia prima, eo quod accidentia requirant ſubiectum iam conſtitutum. Nequit enim eſſe accidens niſi vbi prius materia informetur. Itaque cum potentia vegetatrix & ſenſitrix ſint accidentia corporalia, inhærent media quantitate, proindeque in ſubiecto Quantitatis, quæ eſt materia informata. Hæc expendant mihi φιλοτικώτατοι.

Pro eodem dicunt & ſuſceptari (vt ſuſceptare pro ſuſcipere.).

SVBITO.

Subito idem eſt, quod repente, tempore imperceptibili, valde celeriter, ſine mora, vt Angeli poſſunt ſubito ſeu repente applicare paſſiuis actiua, ad productionem effectuum à cauſis ſuis naturalibus. Gabriel Biel. libr. 2. diſt. 8. quæſt. 2.

Quod dealbatur non ſubito totum dealbatur. Impropriè etiā interdum ampleq; accipitur pro ἐν τῷ νῦν, inſtantanee, in non tempore, ſeu in puncto temporis, vt ad vltimam tubam ſubito (hoc eſt momento & ictu oculi) mortui ſuſcitabuntur. Miraculo tranſiit aqua in vinum & ſanguinem motu ſubito & momentaneo. Caſp. Peucer. in lib. de diuin. id eſt fit tota ſimul illa conuerſio. Opponuntur ei Lente, perpetuato motu, ſucceſſiue & progreſſiue, quod Barbaris etiam eſt Moroſe, id eſt cum mora.

Sic dicunt ſucceſſiuam & moroſam applicationem cooperantium, vel agentium ad patientia eſſe naturalem.

Conuerſio noſtra ad Deum non fit ſubito in hac vita, ſed eſt in perpetuo motu ac luctu, donec in cœleſti vita τελειότητα conſequetur, hoc eſt, perfectionem. τὸ ſubito nonnunquam philoſophi explicant actu indiuiduo vel τῷ ſimul: quod illuc recidit. Id quod denigratur, non denigratur totum ſubito, id eſt ſimul, ſeu actu indiuiduo, ſed parti denigrationis pars denigratione & tempori priori tempus poſterius in motione hac ſuccedit. Itaque denigratio parietis, eſt actus diuiduus ἐγκράτεια, καρτερία, continentia & tolerantia in nobis omninoque ſanctificatio non fiunt in nobis ſubito, id eſt non ſunt in hac vita indiuidui & perfecti, quamdiu viuimus, ſanctificamur. Sanctificatio habet progreſſionis partes, temporaq; diſiuncta, ſunt eius gradus, & αὔξησις eſt διάθεσις incoata & continuata vi ſpiritus Chriſti. Eſt igitur actus diuiduus, ſed ita vt tandem poſt reſurrectionem hic actus reddatur perfectus & conſtans, vt vere habitus ſeu permanens qualitas.

Oratoribus etiam ſubito eſt, Ex improuiſo ἀπροσδοκήτως præter expectationem, & ἐπικαίρως (ex tempore) contingit.

Subito quod non toto accidit animo, quod veteres dixerūt. Accidit in puncto quod non euenit in animo. Cicero ſubita atq; improuiſa formido.

De motu lucis quæritur, Sit ne punctali (id eſt an fiat ἐν τῷ νῦν in inſtanti) an habeat aliquam latitudinem.

Dionyſius Areopagita ad Caium Epiſtola 3. ſubito ſeu repente, ſeu ſtatim dicitur, cum quid prçter ſpem profertur in lucem.

An conuerſio hominis ad Deum ſit mutatio mentis, voluntatis, cordis ſubitanea, vel momentanea, an fiat per continuos profectus ſeu progreſſus. R. Eſt actus diuiduus & imperfectus, totaque hominis pii vita, eſt militia, cuius nullus niſi in morte finis eſt. Vita Chriſtiana non eſt iuſtitia, ſed iuſtificari (Qui iuſtificatus eſt, iuſtificetur adhuc) non eſt ſanitas, ſed ſanum fieri:

Digitized by Google

fieri non eſt eſſe, ſed fieri, non quies ſed motus ſeu ἄσκησις (exercitium) non terminus, ſed via.

Lutherus contra Bullam Caluin. lib. 3. c. 3. inſtitut. & Matth. Bergius in l. de arte interpretandi ſcripturam; vt Terminus à Quo Calefactionis non eſt Calefactio, ſed ipſe motus ſeu fluxus: ſic Terminus à Quo conuerſionis hominis ad Deum non eſt conuerſio.

Quæritur à Scholaſticis doctoribus, conceptus, formatio, animatio & aſſumptio corporis Chriſti in virgine an perfecta fuerit ſubito, hoc eſt in inſtanti, id eſt, tota ſimul. Reſpondent conceptionem cum vnione factam fuiſſe in inſtanti, conceptus nutritionem in vtero partium & lactationem ſucceſſiue. Quæritur enim Angel⁹, qui eſt in cœlo, in momẽto temporis poſſit eſſe infra. R. Angelus inquit Aug. poteſt eſſe vbi vult, ſeu eſt ibi vbi vult, ſcilicet breui temporis decurſu, ſine magna longaue temporis mora.

S V B L I M A R I.

Alius eſt vſus huius verbi in Aſtrologia, alius in Chymica. Nam planeta ſublimari dicitur in eius ſideris domicilio, in quo eſt felicior, id eſt, magis beneficus. Vide Picum de Aſtrolog. Alias dicitur hoc exaltari & exaltatio inter Dignitates Planetæ eſſentiales numeratur, verbi gratia, exaltatur Sol in ♈. Luna in ♉. Saturnus in ♎ Iupiter ♋. Mars in ♑. Venus in ♓. Mercurius in ♍ caput Draconis in □ cauda Draconis in ♐. Hinc verſus.

Sol oue, Luna Boue, Saturnus lance leuatur,
(id eſt, exaltatur.)
In Cancroque Tonans, in te Capricorne Gradiuus,
Stilbontem ſua virgo leuat, Piſcieſque Dionem,
Et caput erigitur Ledæa prole Draconis.

Opponitur huic caſus. Nam Planeta dicitur eſſe in caſu, cum obtinet ſignum oppoſitum ſigno exaltationis, & tunc eſt debilis.

In Doctrina Chymica Sublimatio fit per extractionem artificialem. Sic Albert. Magn. Vinum ſi ſublimatur, vt aqua roſacea, quod primo emittitur eſt humiditas aquea & inſipida, & illo educto remanent partes terreſtres vini infuſæ humiditati pingui oleagineæ, quę ſi vltra ſublimentur igne lento, egreditur oleum; & quanto fortius vinum, tanto maior quantitas olei, & minor aquæ exhibetur.

Sublimationes autem dicũtur diſtillationes Chymicæ ob vaporum in ſublime aſcenſum, ad diſcrimen diſtillationis per deſcenſum, quo olla vitreata in ſcrobe Terræ defoſſa, huicque alia medicamentis referta in fundo foraminibus pertuſa inſeritur, terraque obruitur, ſupra quam lignis ſiccis accenſis medicamenti liquor per ollæ fundi foramina in ollam inferiorem deſtillat ſeu deſcendit.

Patres etiam Latini Sublimari pro Exaltari dicunt. Vigil. 5. cont. Eutych. de carnis Chriſti exaltatione: Diuina natura non indiget honoribus ſublimari, dignitatis prouectibus augeri, poteſtatem cœli & terræ obedientiæ merito accipere. Secundum humanam igitur naturam illa adeptus eſt, qui ſecundum Naturam Verbi horum nihil eguit aliquando.

S V B N O T I O.

Barbarum Picolomineo pro adiunctione, & opponitur ei, quod eſt abſolute; vt cognoſcitur aliquid primo abſolute, ſecundo cum Subnotione boni vel mali, iucundi vel moleſti. Grad. 1. de Materia virtutum cap. 7.

S V B O R D I N A T A.

Subordinata ſibi inuicem ſunt, quorum

Digitized by Google

vnum ab altero continetur, eo includitur, ſicut prius à poſteriori, & inferius à ſuperiori, anguſtius à latiore, vt homo ſubiicitur ſeu ſubordinatur animali, non homo non animali, ſenſus intellectui, quia eſt inferior & anguſtior in cognoſcendo. Quæ ſe mutuo ponunt aut ſubordinata ſunt, opponi non poſſunt. Iuſtitia inhærens in nobis non tollit imputatam Chriſti, quæ noſtra fit iure donationis. Spōſa Chriſti eſt pulcra pulcritudine aſcititia à ſponſo per perfectam imputationem, & in ſe incoatione in hac vita.

Canon.

Modus argumentandi à permutata proportione non valet in his rebus, quæ ſibi inuicem ſubordinatæ, ὑποτεταγμένα.

Coordinata ſunt, quæ ſimul ordinata ſunt, vt cauſæ coordinatę ad effectum, materia & forma.

Nota particulam Sub in compoſitione & extra compoſitionem, ſæpe ſignificare ſpeciem, vt cum dicimus hominem eſſe ſub animali. *De ſingularibus ſub genere comprehenſis idem eſt iudicium*, qui Canon vtiliſſimus eſt. Sæpe diminutionem poteſtatis, vt hypophetam ſub propheta intelligimus. Subrideo, notum. Sic ſubcontinuatiuæ coniunctiones veteribus ſunt poſitæ ſub continuatiuis, quas nunc conditionales vocamus, vt ſpecies ſub genere. Amplitudo enim continuatiuæ coniunctionis percipitur ex eo, quod etiam impoſſibile aliquando præſupponit; vt ſi digito tetigeris Sphæram Lunæ. Scaliger in hac voce ſubcontinuat: ſignificationem diminutionis poteſtatis prorſus reiicit, eo quod ſubcontinuatiuæ poteſtas maior ſit, quam continuatiuæ, vt hoc intelligas lege ſi placet libr. 11. de cauſis Latin. Ling. cap. 168.

Interdum *Sub* loci rationem ſignificat.

SVBREPTITIVM.

Scholaſtici quoſdam motus vocant ſubreptitios, vt delectationem dicunt ſubreptitiam, vt Aliquando aliqua delectatio ſubreptitia omnem actum liberum voluntatis in voluntate præcedit. Sic voluntas patitur aliquando ſubreptitio motu, qui conſenſum pręuenit, qualis paſſio voluntati conuenit, vt naturę teſte Scoto, qui (barbare) propaſſionem dici poſſe ait (Græcè melius *προπάθεια*) quæ rationem conturbet.

SVBSISTERE.

Subſiſtere I. accipitur pro eo, quod eſt eſſe ſubſtantiam, non eſſe in ſubiecto inhærentiæ. Alias dicitur eſſe per ſe: ſic omnes animæ ſunt ſubſiſtentes.

II. Pro non eſſe, per modum partis aut formæ in aliquo, à quo in ſuo eſſe dependeat. Hoc etiam dicitur eſſe per ſe. Ita anima intellectiua, (quæ dependet à materia quo ad ſuum eſſe) eſt ſubſiſtens in corpore.

III. Pro eſſe per ſe ita, vt neque actu, neque potentia ſit, in aliquo per modum partis, aut formæ, aut quaſi formæ. Ita anima intellectiua non eſt ſubſiſtens, quia eſt hominis pars actu, dum componit totum potentia, dum eſt extra materiam.

Digitized by Google

Subſiſtens igitur eſt { Completum, perfectumque, vt homo, vt totum. | Incompletum, vt anima, itaque anima eſt aliquo modo, Hoc Aliquid. }

Et ſubſiſtentia eſt { Totalis, vt compoſiti. | Partialis, vt animus. Coll. lib. 1. de generatione pag. 59. }

Axioma.

Actiones & paſſiones ſunt ſubſiſtentium. Interdum additur à Philoſophis, per ſe, vt Anima rationalis per ſe ſubſiſtit. Coll. Conimbr.

Subſiſtere, ſubſiſtentia { Propria: Sic Petrus perſona humana ſubſiſtit. | Aliena, vt anima Chriſti ſubſiſtit ſubſiſtentia verbi diuini, vt quæ cõmunicari queat, cum deſtituta ſit propria ſubſiſtentia, ſeu perſonalitate. }

Thomas. Naturæ in perſona ſubſiſtunt. Perſona Filii ſubſiſtit ſecundum vtramque naturam, Diuina πρώτως & à ſe, Humana δευτέρως ex vnione.

Ἄλλως.

Subſiſtere accipitur 1. Pro eo, quod habet verbum, ὑφ, non φαινόμενον apparens. Opponitur igitur Ei, quod Specietenus eſt. Sic Accipit Ariſtoteles in lib. de mundo, Meteora, (Ea, quæ in aere ſunt, aut fiunt) aut ſubſiſtunt, aut Specietenus ſunt, aut ſunt ὑποστάσεις, aut ſunt ἐμφάσεις, impreſſionesque.

2. Pro eo, quod alicui ſubeſt. Opponitur ita eminenti. Sic fundamentum ſubſiſtit, reliqua eminent.

3. Pro eo, quod eſt, non eſſe in ſubiecto inhæſionis. Sic ſæpiſſime accipiunt Philoſophi. Et Thomas Aquinas.

4. Pro eſſe Entis ſubſtantialis completo, quod non eſt in alio, vt pars in toto, aut Forma in ſubiecto. Sic accipit Scotus in Quodlibet. 4. art. 2.

Ex acceptione 3. & 4. colligitur, diſtingui inter ſubiectum inhæſionis (cui aliquid inhæret) & ſubiectum informationis (quod informatur.) Itaque dicitur, ſubſtantia eſt Ens, quod exiſtit independenter, & à ſubiecto inhæſionis ac informationis & à toto, cuius eſt pars.

6. Sumitur pro eſſe per ſe ἀκοινωνήτως, (incommunicabiliter.) Sic dicuntur ſubſiſtere ſola ὑφιστάμενα, ſeu ſuppoſita ſingularia, vt Gabriel Angelus. Ita ſubſtantia exiſtit per ſe, vt quoddam totum conſtitutum ex natura & ſubſiſtentia.

Hæc tamen vox interdum pro ſubſtantia ſubſiſtente accipitur. Subſiſtentia eſt modus ſuppoſiti, ſeu Modus ſubſtantialis, qui formalis eſt cauſa per-

Digitized by Google

ſe ἀκοινωνήτως, ſubſiſtendi perſonalitas eſt modus perſonæ.

Subſiſtere aliquid poteſt, duplici ratione Buſæus c. 2. doctrinæ Cathol. de Perſona Chriſti. I. Quia non eſt in alio tanquam in ſubiecto. Hoc ſenſu Damaſcenus lib. 3. c. 9. & 11. ſcribit naturam humanam eſſe ἐνυπόστατον, id eſt, ſubſiſtere in verbo ſeu in Perſona diuina.

II. Quia ita per ſe exiſtit, vt ab alio non pendeat: Hoc modo non ſubſiſtit, niſi perſona, ſeu hypoſtaſis naturarũ Chriſti. Primum ſubſiſtere Schola vocat negatiuum. Alterum vero poſitiuum: illud etiam naturis in Chriſto, Hoc tãtum perſonæ Chriſti conuenit.

Vſus.

Hinc cognoſcere licet, litem inter Iacobum Schegkium & Simonem Simonium Philoſophos, quorum ille negabat naturam ſubſiſtere in perſona, Hic vero perſonam in natura; tãtum fuiſſe λογομαχίαν, id eſt, verbi ſeu phraſeos controuerſiam. Perſonæ proprium eſt ſubſiſtere, & quoniam officium ſubſiſtendi exercet in natura humana, non quod ab illa pẽdeat, ſed quia ſubſiſtendo eam terminat & ſuſtentat, dicitur in humana natura ſubſiſtere.

Subſiſtere κατ' ἐξοχὴν ſubſtantiæ conuenit & πρώτως: ſic qualitas non ſubſiſtit, ſed inhæret.

Subſiſtere:
- Per ſe eſſe, non inhærere & in alio eſſe vt pars in Toto.
- Incommunicabiliter per ſe eſſe, & ita dicuntur tres ſubſiſtentes, tres Perſonæ. Perſonæ conuenit per ſe ſubſiſtere. Sola autem eſſentia eſt ratio ſubſiſtendi. Scot. in Quodl. q. 4.

SVBSISTENTIA.

Subſiſtentia accipitur 1. abſtracte, pro eo quod ſubſiſtit, id eſt, pro ratione ſubſiſtendi, & hæc ſignificatio eſt propria.

2. Accipitur improprie pro concreto, id eſt, pro ſubſiſtente ſeu habente ſubſiſtentiam, vt perſona: In Trinitate ſunt 3. Subſiſtentiæ, & vnum ſubſiſtens.

Ἄλλως.

Subſiſtentia eſt actus ſeu perfectio ſubſiſtentis. Quidam è Scholaſticis Theologis ſentiunt ſubſiſtẽtiam, qua quæq; perſona eſt, perſona, id eſt, ſubſtantia ſubſiſtens, & diſtinguitur ab eſſentia naturaque communi, nec eſſe ſubſtantiam, nec accidens, ſed affectionem & modum ſubſtantialem. Punctum lineæ neque eſſe ſubſtantiam, neque accidens, cum non ſit quantitas, partem enim nullam habet, & omnino indiuiduum eſt, ſed terminus vel modus quantitatis, quo longitudo determinatur & modificatur. Relationes denique proprie neque eſſe accidentia, neque eſſe natura ſua ſubſtantias, ſed modos quoſdam accidentium & ſubſtantiarum. Ergo non eſt adæquata Enti diſtinctio eius in ſubſtantiam & accidens.

Reſpond. Concedo; ſi formaliter loquamur, ſubſiſtentiam (vt etiam exiſtentiam rei) nec etiam ſubſtantiam, nec accidens. Reuocari autem ad ſubſtantiæ Categoriam; ſi παρωνύμως loquamur aut intelligamus, quia ſubſiſtentia eſt forma ſeu modus quidam non accidentalis, ſed ſubſtantialis, quo ſubſtantia per ſe ſubſiſtit, & immediate, diſtinguitur ab accidentibus, quæ ita ſubſiſtere non poſſunt. Punctum

etiam

Digitized by Google

etiam dico non eſſe in Categoria Quantitatis directe, ſed tantum reductiue. Quod ad relationes attinet recte dicuntur eæ accidentia licet ſint res infirmæ ac debiles. Subiecto enim ſeu ſubſtantiæ relatio non inhæret proxime, ſed interuentu & adminiculo alius accidentis, quod fundamentum relationis dicitur, quia ab eo, vt firmiore, fulcitur hoc Ens. Relatio igitur, qua accidens indiget ſubiecto, quod eſt ſubſtantia. Qua debile accidens, loco fundamenti alio accidenti, vt numero vel qualitate indiget.

Aliquid eſt ſubſiſtens vel omnino vel Interuentu alicuius. Omnes & ſolæ ſubſtantiæ primæ, id eſt ſingulares, vt Iohannes, Petrus OMNINO per ſe ſubſiſtunt, ideoque etiam per ſe ſubiiciuntur actionibus agentium. Secundæ, id eſt, vniuerſales ſubſiſtunt per ſe Interuentu primæ.

SVBSTANTIA.

Subſtantia primum accipitur generaliter, vt etiam Deo conueniat. 2. Specialiter, vt tantum conueniat creaturæ. 3. Specialius, vt ſignificet ſubſtantiam complectentem materiam & formam. 4. Accipitur pro parte ſubſtantiæ, vt ſunt forma & materia. Nulla Species eſt in ambitu Naturæ, quæ non habeat ſuam propriam ſubſtantiam, ſiue ſubſtantiam capias pro materia ſiue pro forma. Scaliger. 5. Pro perſona. 6. Pro eſſentia, vt exorciſmus, id eſt, adiuratio Diaboli, non eſt de ſubſtantia & neceſſitate Baptiſmi. Gabriel Biel. Corpus Chriſti quod pependit in cruce, regnare nunc glorioſum in cœlo, in ſede maieſtatis paternę eſt de ſubſtantia fidei Catholicæ.

Subſtantiam legis cuiuſque, tum ex verbis, tum ex ſententia ſeu διανοίᾳ metimur, verba ſunt voces, quibus vnaquæque lex eſt concepta. Sententia eſt legũ intellectus ex verbis per rationẽ informatis explanandus. Verba igitur materiam, ſenſus vero ſeu poteſtas formam legis refert: Scientia autem legum conſiſtit potius in forma, quam in materia. Itaque ſcire leges non eſt verba earum tenere, ſed vim & poteſtatem: leg. ſcire 17. de legib.

Chymici ſubſtantiam diuidunt in fugitiuam & fixam. Sic argenti viui ſubſtantiam dicunt fugitiuam. Vid. Portam lib. 3. Magiæ cap. 8.

Vſus in Theolog.

Ad primum modum dicendi per ſe etſi pertinent quæ eſſentialiter (ſeu ratione formæ) attribuuntur ſubiectis, tamen eo reuocari (indirecte ſaltem & imperfecte) poſſe etiam ea, quæ dicuntur ſubſtantialiter de ſubiectis, docent Thomas & alii. Subſtantia enim non tantum ſignificat eſſentiam, à qua eſſentialis prædicatio nomen accepit, ſed etiam hypoſtaſin, id eſt, perſonam, à qua ſubſtantialis, hoc eſt perſonalis, prædicatio ſumi poteſt. Hic Deus eſt homo, prædicatum dicitur de ſubiecto ſubſtantialiter, id eſt, non ratione naturæ, vt in prædicatione hac naturali (ſeu eſſentiali & formali) Petrus eſt homo, ſed ratione perſonæ in tali natura ſubſiſtentis.

Ἄλλως.

Subſtantia accipitur magis proprie & abuſiue. Magis proprie generaliſſime, vt Deo etiam conueniat. Ita eſt Ens reuera per ſe ſubſiſtens τὸ καθ᾽ ἑαυτὸ ὑφιϛηκός.

Generaliter, vt ſubſtantiæ tantum creatæ, quæ accidentibus ſubſtat, ſiue ſit vniuerſalis, ſeu ſecunda, vt homo, ſiue ſingularis ſeu prima, vt Cato, Specialiter, vt indiuiduis ſeu ſingularibus, quæ

Digitized by Google

ſunt. Hoc aliquid, vt ſunt Cicero, Ariſtoteles, ſubſtantiæ etiam dicuntur partes conſtituentes compoſitum.

Abuſiue pro eſſentia, quæ etiam accidentium eſt, vt virtutis, coloris. Albedo igitur proprie ſubſtantiuum nomen eſt, quia ſubſtantiam proprie dictam non ſignificat: Eſt enim accidens. Recte igitur cum Scaligero nominamus nomen eſſentiale, quippe, quod tam ſubſtantiæ, quam accidentis, hoc ipſum, quod ſit, ſignificet, propter hanc Improprietatem, & abuſionem ſunt quibus placet hæc diſtinctio.

Subſtantia
- Prædicamentalis, Hypoſtaſis. Ens per ſe ſubſiſtens.
- Prædicabilis. Eſſentia ſeu quidditas rei.

Accidens
- Prædicamentale. Ens in alio.
- Prædicabile. Quod accidit alii ſeu quod eſt extra quidditatem alterius. Hinc Regulæ.

1. Quod eſt accidens prædicamentale reſpectu alicuius poteſt eſſe ſubſtantia prædicabilis, vt qualitas eſt accidens prædicamentale, & tamen eſt de ſubſtantia, (id eſt, de eſſentia) coloris.
2. Quod eſt ſubſtantia prædicamentalis, poteſt eſſe prædicabile accidens, reſpectu alterius, vt lignum eſt in Categoria ſubſtantiæ, & tamen accidit triangulo. Poteſt enim triangulum eſſe ex ferro.
3. Quod ſemel eſt ſubſtantia prædicamentalis, nuſquam poteſt eſſe accidens.
4. Et quod ſemel eſt accidens in creaturis, nuſquam eſt ſubſtantia prædicamentalis.
5. Quæ in creaturis ſunt accidentia, in Deo ſunt ſubſtantia propter ſummam eius ſimplicitatem. Subſtantia perfecta vel imperfecta dicitur duplici ſenſu.

1. Subſtantia
- Perfecta quæ rationem partis non ſuſcipit, nec alterius ſubſtantiæ, compoſitionem ingreditur.
- Imperfecta, quæ ordinata ſeu deſtinata eſt ad alterius ſubiecti compoſitionem, vt quæ habent rationem partis eſſentialis vel integralis. Materia enim & forma οὐσίας vocat Ariſtoteles lib. 1. de anima.

2. Subſtantia
- Perfecta, quæ propter ſe eſt, vt elementatum, id eſt, concretum ex elementis.
- Imperfecta, quæ propter aliud eſt, quæ comparata eſt, ad vlteriorem finem, quam ſuum, vt Elementa. Vid. Scal. lib. 4. de cauſis l. I.

Subſtantia à Scholaſticis dicitur eſſe totalis vel partialis. Totalis vt compoſitum, partialis, vt pars compoſiti.

Digitized by Google

Subſtantiæ partialis triplex modus
- Imperfectus cum dependentia in terra à materia, vt diſtinguitur ab inhærentia accidentium.
- Perfectior, qui forma per ſe eſt ſine dependentia à materia, ita tamen, vt materiam informet.
- Perfectiſſimus excludens omnem modum eſſendi in alio.

Imperfectus] talem modum habent omnes formæ ſubſtantiales corporum.

Perfectior] talem habent animæ rationales in corpore.

Perfectiſſ.] Talem habent animæ ſecretæ à corpore.

Q. Vtrum vniuerſalibus, an ſingularibus ſubſtantiis primo conueniant ſubſiſtere & ſubſtare?

1. Subſtantia vel ſubſiſtit tantum, vel ſubſiſtit & ſubſtat ſimul.

Intelligo actualem ſubſiſtentiam.

2. Deus per ſe & à ſe ſubſiſtens, ſed non ſubſtat accidentibus, quibus afficiatur.

3. At ſubſtantiæ creatæ & ſubſiſtunt, & ſubſtant accidentibus, ſiue ſint primæ ſiue ſingulares, vt Rodolphus: Siue ſint ſecundæ ſeu vniuerſales, vt Homo, & animal, quæ in ſingularibus & per ſingularia ſubſiſtunt, ita, vt cum iis vnum per ſe & actu conſtituant. Conueniunt autem & ſubſiſtere & & ſubſtare ſingularibus ſubſtantiis primo: vniuerſalibus Secundario & ratione illarum, id eſt, per ſingulares ſubſtantias: ſic oſtenditur. Illi primo conuenit ſubſiſtere, cui conuenit exiſtere & operari. Sed hæc primo conueniunt ſingularibus. Ariſtoteles 1. Phil. Ergo ſingularia primo ſubſiſtunt, quod inde etiam perſpicitur: quod actualis ſubſiſtentia eſt modus ſeu terminus naturæ ſingularis ſeu indiuiduæ, ſeu quod ſubſiſtentia non poteſt terminare naturam communem, niſi vt ſingularem effectam. 2. Accidens non poteſt afficere naturam communem, niſi vt exiſtat in natura ſingulari. Ergo neceſſe eſt, vt natura ſeu ſubſtantia ſingularis primo accidenti ſubſtet ſeu ſubſtrata ſit.

Obiectio.

Proprietates per ſe primo conueniunt ſecundis ſubſtantiis, non primis, quia γελαστικὸν eſſe eſt proprium hominis. Rodolphus eſt γελαστικὸς qua eſt homo do, non contra. Ergo & ſubſtare primo conuenit ſubſtantiis ſecundis. Reſpond. Ad antecedens diſtinguendo inter conſiderationem neceſſariæ connexionis & actualis inhærentiæ. Proprium primo conuenit ſecundæ ſubſtantiæ ratione neceſſariæ connexionis, quæ eſt inter eſſentiam rei & proprium. Adæquata enim ratio proprii eſt eſſentia καθ' ἑαυτὴν (ſecundum ſe) ſpectata, non vt contracta eſt ad ſingulare. Ac ſi ſpectetur realis & actualis inhærentia & ſuſtentatio proprii, vt accidentis hæc ſemper tribuitur per ſe primo ſubſtantiæ indiuiduæ. Quia illi primo conuenit recipere, cui eſſe & agere. Eſſe & agere primo conuenit ſingularibus. Ergo & recipere primo ac per ſe conuenit ſingularibus. Quod igitur è veteribus quidam ſcripſerint, ſecũdas ſeu cõmunes ſubſtantias non ſubſtare grano ſalis condiendum eſt. Subſtantiæ ſecundæ non ſubſtant, niſi per indiuidua, quia extra indiuidua non ſubſiſtunt. Sic Ariſtoteles, Corpus, inquit, commune nullum eſt, intellige extra indiuidua actu exiſtens. 1. de generatione text. 31. Scalig. lib. de cauſ. Lat. Linguæ.

Subſtantiæ appellatione abuſi ſunt Grammatici pro eſſentia, ſicut Græci nomine ὐσίας in prædicamento. Namq; ὐσία etiam conuenit rebus extra prædicamenta, vt Deo. At Subſtantia neque extra prædicamenta, neque in omnibus, ſed in iis tantum, quæ ſubſtant accidentibus. Quare nomen hoc Albedo non erit Subſtantia, quia ſubſtantiam non ſignificat. Nos itaque eſſentiale nomen appellauimus, quippe quod tam ſubſtantiæ quam accident. hoc ipſum quod ſint ſignificaret.

Subſtantialis ſigillatio animæ ad hoc corpus. Caietanus ita loquitur barbariſſime. cap. 6. de Ente & eſſentia, pro quo nos dicimus, coaptatio, commenſuratio, ſubſtantialis aptitudo animæ ad corpus hoc, ordinatio, deſtinatio ad hoc corpus. Non dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, ſed per coaptationem ſubſtantialem ad hoc corpus, quam prius habeat, quam actualem vnionem, neceſſe eſt. Animæ indiuiduantur per aptitudinem ſubſtantialem, ſeu commenſurationem ad hoc corpus. Formaliter, id eſt, formali ratione, per vnionem vero actualem, ad corpus conditionaliter, id eſt, tanquam per conditionem ſine qua non.

Subſtantiale opponitur accidentali. Picus lib. 3. de Aſtrol.

In aſtris aliquid eſt
- Subſtantiale (qualitates intimæ) perpetuum quod ſubſtantiam rei conſequitur inſeparabiliter, vt motus in orbem, circularis figura, immarceſſibilitas.
- Accidentale, variabile; vt poſitus ſeu ſitus mutatio, viciſſitudo luminis in luna, radii intenſio vel remiſſio.

Subſtantialiter opponitur τῷ virtualiter & radicaliter.

Deſtructo compoſito, ſeu coniuncto, neceſſe eſt deſtrui potentias ſenſitiuas & affixas organis ſubſtantialiter, & earum actus, ſed in anima ſeparata manent virtualiter, vt in radice ſeu principio. Potentię autem intellectiuę manent ὑσιωδῶς in ſe, & realiter in ſua operatione. Amandus de Bello viſ. tract. 2. de 2. ſpecie qual. 138. cap.

SVBSTANTIALITER.

Scholaſtici interdum ſubſtantialiter accipiunt pro eſſentialiter.

Vnus eſt Deus
- *Subſtantialiter*, id eſt, eſſentialiter intra ſe.
- *Obiectiue.* Pater enim non cognoſcitur, niſi in Filio per Spiritum ſanctum.
- *Actiue*, quia Pater, Filius & Spiritus ſanctus, vnus & idem Deus author & creator eſt mundi. Luther. in 1. cap. Geneſ.

Subſtratum, Subſtratiuum, Subſtratiue, Subſternere.

Doctor Scholaſticus Gabriel Biel ſubſtratum accipit pro ſubſtante, ſubiecto, Materiali, ſuppoſito; & inſubſtrato, pro eo, quod eſt ſecũdum ſe, & primo lib. 2. diſtinct. vlt. quæſt. vnic. ſubſtrata res; quæ ſubeſt, ſeu ſubiecta eſt alicui.

Subſternere eſt ſubiicere, ſubſterni eſt ſub iici. Potentia peccandi licet conſiderata, quoad ſubſtratum, hoc eſt, (quo ad materiale) i. e. voluntas, ſeu potius voluntatis

Digitized by Google

volũtatis libertas, eſt à Deo. Cõſiderata vero quoad deformitatẽ, quę eſt forma le in peccato, non eſt à Deo. Sic poſſe peccare non eſt poſſe, ſed eſt non poſſe. Et paulo ante. Nihil dicit libertas voluntatis quam voluntatem in ſubſtrato (id eſt ipſam voluntatem ſeu voluntatem vt ſubiectum, ſeu voluntatem primo & abſolute) & cõnotat eam circa obiectum ipſi ab intellectu oſtẽſum, poſſe velle aut nolle. lib.2 diſt.3.quæſt.2.

Conceptus proprie eſt concretum & adiectiuum, ſignificans rem conceptam ſubſtratiue (ac ita non eſt ipſa conceptio rei) & connotat actum concipiendi, ſeu cognoſcendi, libr.1. diſt. 2.quæſt.9.

Conceptus cõnnotatiuus cum ſignificato vno ſubſtratiuo, id eſt, materiali, hoc eſt ſubiectiuo ſignificat aliud formaliter, Biel libr.3.diſtinctio 7. quæſt. vnic. Conceptus connotatiuus (qui connotat) præſupponit conceptum ſubſtrati, quod denominat cum dicitur, album, homo, vel paries eſt ſubſtratum, albedo eſt connotatum: aliter album ſupponit pro ſubiecto (id eſt notat ſubiectum) & connotat albedinem. Album eſt ſubſtantia, cui ineſt albedo, quæ eſt accidens.

Cũm dicitur Chriſtus, perſona verbi, ſeu τοῦ λόγου eſt ſubſtratum. Humana natura eſt connotatum.

Aliter hæc ita dicũtur ab eodem Gabriele Biel li.1.diſt.30.quæſt.4. Chriſtus ſupponit pro perſona verbi & connotat aſſumptam naturam humanam. Itaq; Chriſtus eſt verbum habens naturam humanam ſibi hypoſtatice vnitam ſeu ſubſiſtens in natura humana: eſt nomen perſonæ ſubſiſtentis in duabus naturis. Chriſtus eſt Deus & homo, id eſt Chriſtus eſt Deus habens in ſe vere & realiter humanam naturam, animã ſc. & carnem, vnde homo dicitur, lib.2. diſt.16.quæſt.vnic.

Cum dicimus humanitatem componi ex anima & corpore, corpus nihil aliud dicit, quam materiam quoad ſubſtratum (id eſt ſubiectum inſtrumentale.) Idem: ſignificatus termini ſubſtratiuus eſt id, quo terminus ſupponit, (id eſt, id quod terminus ſignificat) vt Chriſtus vel hic homo ſupponit pro perſona verbi habente naturam humanam. Homo ſubſtratiue, (id eſt ſubiectiue) ſignificat ſuppoſitum οὐσιωδῶς formaliter; naturam ſubſtantialem, nempe humanam à qua ſuppoſitum denominatur, lib.3.diſt.7.quæſt.vnic.

Ampliatio (ſeu extenſio termini) reſpicit ſignificatum termini ſubſtratiuũ, hoc eſt illud pro quo terminus accipitur, ſeu quod terminus ſignificat, vt hic: Chriſtus fuit homo & erit in æternum homo. Hæc dicitur propoſitio ampliatiua, reſpectu huius Chriſtus eſt homo.

Lib.4.diſt.3.quæſt.vnic. In Sacramento duo conſiderantur 1. ſenſibile aliquid, quod ſignificat effectum ſacramentalem 2. ipſa ſignificatio, propter quam ſenſibile ſignũ inſtitutum eſt, pro primo ſupponit nomen ſacramentum, & ſecundum connotat. Et ita primũ nẽpe ſignum eſt ſubſtratum ſeu materiale: ſecundum eſt formale ſeu connotatum. Et ſicut in compoſito ſubſtantiali materia ſubſtat formæ, & forma dat eſſe ſpecificum compoſito, ita in adductis per terminos connotatiuos, ſignificantes ſubſtantiam & accidens, ei inhærens. Significatum ſubſtratiue eſt materia ſeu ſubiectum denominationis formæ accidentalis, quæ connotatur: & cõnotatum eſt forma accidentalis inhærens ſubiecto, vt patet in calido, albo, iuſto. *Album nõ eſt ſubſtantia & accidens ſimul.*

Et hinc generaliter ſignificatum ſubſtratiue per quoſcunq; terminos connotatiuos dicitur Materia: & ſignificatum formale dicitur forma Atq; ita loquendo de ſacramentis, omnia ſenſibilia in

Digitized by Google

cis, (vt in baptiſmo aqua, lotio, verba) dicũtur Materia: & ipſa ſignificatio forma.

Alia tamen conſideratione Auguſtinus & Hugo elementum materiam ſacramenti dicunt & verba formam. Sic modo dictus Gabriel Biel eodem loco. Elementum quia magis materiale ſeu corporale, dicitur materia, & verba, quia magis ſpiritualia ſunt (quod ad interiorem vim attinet) dicũtur forma: ſicut in compoſito ſubſtantiali quod per ſe vnum eſt, forma eſt ſpiritualior materia, & principalior pars compoſiti, vt verba in ſignificando ſunt principaliora, quam res ſenſibilis (Auguſtin. 2. de doctrina Chriſtiana verba inter homines obtinuerũt principatũ in ſignificando.)

Subſtratum ſæpe diuerſimode (πολυτρόπως) accipitur, vel diuerſis acceptionibus ſignificatur. Politiores ſic loquuntur. Subiectum modo ſimplex, modo compoſitum (conditione aliqua adhibita) ſubſternendum eſt, ſimplex vt homines: compoſitum vt homines iuſtificari fide. Claud. Alberius, Verę fidei verbum Dei ſubſtratum eſt. actus ſubſtratus peccato nõ eſt à Deo, Scotus lib. 2. diſt. 37.

Sic ſternendum eſt ſubiectum, id eſt ponendum Eleganter dicitur. D. Scholaſticus Gabriel Biel diceret ſubſtratum religionis eſt iuſtitia Dei. Tu dices σαφέστερον & λογικώτερον: iuſtitia Dei eſt ſubiectum ὁλοτελὲς, quo vera religio veruſq; Dei cultus fundatur.

Barbari: Duo ſubſtrata, identificantur aliquando: Latini ſic. Duo ſubiecta aliquando ſunt vel fiunt vnum copulatione ſeu ἑνώσει, id eſt vnione, vel per ſe, vel per accidens, vt Chriſtus & Eccleſia, caput & membra, vitis & palmites, maritus & vxor, Pater & Filius, mater & fœtus qui in vtero matris eſt, & vita matris quodãmodo videtur ſuſtentari: λόγος & natura humana.

Termini nonnulli cõnotatiui, non connotãt id quod ineſt ſuo ſubſtrato, ſed quod ei infuit vel alteri ineſt, vt Ebrioſus, condemnatus (ſententia iudicis)

Subiecta relationi dicuntur vulgo ſubſtrata.

Interdum ſubſtratum diſtinguitur cõtra abſtractum. Iacob. Mazonius. In malo morali & peccato mali ratio apparet primo in ea deformitate, quæ videtur in auerſione à recta ratione (vocant Theologi abſtractum) deinde nempe per aliud, id eſt per impulſum cõcupiſcentię aut per impetum iræ in ea actione, quæ rationis limites egreditur; quam etiã Theologi peccati ſubſtratũ appellant lib. 1. comparationis philoſoph. Platon. & Ariſtotel. pag. 32.

SVBINFERRE.

Græcis eſt, συνεπιφέρειν, vt cauum ſignificat commune quoddam ſeparatum, quod poteſt omnibus commune eſſe: ſed additum naſo, ſignificat determinatam quandam cauitatem propriam naſi, vt quæ non poſit eſſe niſi in naſo, qualis iam appellatur σιμότης cauitas, ſubinferens certum ſubiectum. Idem dici poteſt de cauitate crurum, cuius gratia varus aut valgus dicitur quiſpiam.

Differentia ſubinfert, vel proximum genus vel commune quoddam ſuperius, vt ſi duorũ *contra ſe mutuo diſtinctorum* generum eædem fuerint differentiæ. Schegkius lib. 13. demonſt. pag. 382. Par συνεπιφέρει numerum.

SVCCESSIVVM.

Primum Philoſopho & Phyſico familiare vocabulum, pro eo quod eſt in ſucceſſione poſitum, cuius partes ſimul cohærere nequeunt, ſed vni intereunti altera ſuccedit. Hinc Ens ſucceſſi-

Digitized by Google

ceſſiuum dicitur ſeu fluxum, vt ſunt Tempus (cuius ſucceſſione ſpecies ſoni ad aures prolabitur) motus, ſonus (qualitas auditu ſenſilis.).

Eſtq; ſucceſſiuum quid:
- Per ſe & interne, vt motus.
- Per accidens, vt ſonus ob ſucceſſionẽ motus corporum ſeſe collidentium.

SVCCVS.

Vox eſt à Sugo vel ſuggo. Proprie enim eſt humor qui exſuggitur, Græce χυλός.

Speciatim ſuccus dicitur in corpore animalis humor, ſanguis, phlegma, flaua & atra bilis, quæ eſt ſuccus melancholicus. Et humor ex planta aut alia materia manibus aut torculari aut igne expreſſus, Marcell lib. 1. Dioſcor.

Itaque in Chymica doctrina ſuccus eſt eſſentia proxime è corpore συστάσει (conſiſtentia χυλοειδεῖ Chyliformi) extracta. Nonnihil corpulentiæ ſecum vehit. Itaque ſi cum myſterio (de quo in quinta eſſentia agitur) conferatur corpus, dici poteſt, cum non ſit omnino elaborata eſſentia, ſed adhuc rudior. Nec raro eſt myſteriorum materia. Habet ſecum aliquid humidi, quod eſt exhalabile, aut euaporabile.

Hinc ſuccus concretus dicitur, cum liquidior paulatim per digeſtionem ſeu coctionem inſpiſſatur, vt concreſcat. Qui & ſuccus inſpiſſatus dicitur.

Huc pertinent ſyrupi, ſapæ, decocta, tinctus.

SVCCINVM.

Succinum, ſeu electrum eſt lacryma arborum reſinatarum, populi, pini, pinaſtri. Eſt ſuccus arborum qui in mare proximum delapſus dureſcit & coit, poteſt vt tæda ſuccendi, alit ſua pinguedine flammam, eamq; optime olentem.

Dioſcoridi ſuccinum fit ex reſina populi deſtillata in Eridanum, & indurata calore, vel proprio, vel aquæ.

De hoc Ouidius 2. Metamorph.

> Inde fluunt lacrymæ ſtillataq; ſole rigeſcunt
> De ramis Electra nouis, quæ liuidus amnis
> Excipit, & nuribus mittit gũſtanda latinis.

Legitur in parte Boruſſiæ am Schrande, id eſt, litore, vnde magiſter literis Schrandtmeiſter dicitur, qui iis, qui Electrum legunt, mercedem reddit ſale. Legitur etiã in litore finitimarum Boruſſiæ regionum.

Succinum eſt:
- Simplex:
  - Liquidum, flauum, fuluum, pellucidum, q. vitreũ, quod Glaſtum & Gleſſum dixerũt, à vitri perſpicuitate. Huc pertinet ſuccinum falernum, id eſt, vini falerni colorẽ habens, wein klaret vom ſtein.
  - Obſcurum craſſum, album, candidum pene oſſeum flauum, non pellucens Baſtardt:
    - Purum
    - Impurum, albo & nigro miſtum colore,
- Mixtum cum aliis ſuccis: vt ſuccinũ mellei coloris; cui annatum atramentum.

M. Rulandus in Lexico Alchymiæ: Succinum eſſe lacrymam ſeu reſinam arborum quarundam, non tantum odor, color, materiaque ipſa cùm atteritur & accenditur, oſtendit, ſed etiã hoc argumẽto eſt, liquidũ pri-

Digitized by Google

mum deſtillaſſe reſinam, ex arboribus quod in ſuccino translucent, muſcę, aranei, formicæ, culices, quæ animalia forte inciderunt cum deſtillaret gutta in aquam vel dum penderet adhuc in aere iam cadens, & ita cum maſſa coierunt & induruerunt. Tale ſuccinum dicitur Grauidum.

Arabes Succinum vocant Carabe, quod princeps Aboali interpretatur, rapiens paleas. Gagates lapis ſuccino affinis eſt, ſed non eſt idem cum eo, quia fit ex bitumine. Affinitas eorum conſiſtit in attractione, & paſſionibus. Nam 1. & ſuccinum & Gagates calefactus attrahit paleas, ſtipulas, fila, (ſi tamen feſticula, ſiue palea, oleo liniatur, vt ait Scaliger exerc. 104. ſect. 12. attractio non fit.) 2. & vterq; igne accenſus flagrat. Sed ſuccinum non ardet in aquis, licet oleo quodammodo ardeat, propter reſinæ, vnde fit, debilitatem.

Gagates vero magis ardet in aqua, & hæc accenditur propter vim bituminis ſicut oleo reſtinguitur. Germani hos lapides miſcent.

Gagates { E petroleo, ſeu naphtha ſubtili colore ſimilis pelli leonis.
E naphtha nigra. Lapis Thracius, ſchwartzer Augſtein.

SVFFICIENTIA.

Sufficientia perfectionis quædam ſpecies eſt. Primum eſt ſumma increata Dei αὐτάρκεια: Deinde eſt inferior, creata, vt hominis αὐτάρκεια.

In Theologia dicitur: Satisfactio Chriſti noſtris peccatis, etſi temporaria ſit: tamen eſt perfecta & ſufficiens: Imo eſt æterna, non quidem infinito tempore, ſed ſufficientia, valore, & efficacia.

In Recentiorum Philoſophia ſufficientia eſt exacta ratio ſeu ſufficiens conſtitutio (σύςασις) aliquorum, vt numeri, principiorum, partium. Sic Scal. ex. 297. ſ. 1. cuius inſcriptio eſt ſenſuum ſufficientia: Rerum ſufficientiam recentiores Philoſophi ſeſe explorare dicunt, vbi quærunt, pluresne ſint ſpecies ſiue partes, an pauciores, tum vero an eſſe poſſint. Et ex. 106. ſect. 2. Sufficientiam Barbari noſtri vocant, quoties exacta initur ratio principiorum, quæ cuipiam rei attribuuntur. e. c. Quare non ſint plures quam tres figuræ ad ratiocinādi colligendique artem conſtitutæ. An quippiam ſit ſatis digeſtum; An allata omnia ſint diuiſionis membra. Idem Scalig. hanc vocem barbaram donauit ciuitate Latina, quod hac authoritate præditum ſit iudicium Philoſophorum, quos nominibus fingēdis atque imponendis iure communis ſapientiæ æquum ſit perpetuam gerere dictaturam.

SVNT.

Sunt ſignificat nexum, hyparxin, ſyſtaſin, exiſtentiam, effectionem, vt Antipodes ſunt populi: Antipodes ſunt, i. e. exiſtunt. Homo eſt ab homine, vi hominis eſt, id eſt efficitur. Magis tamen compoſitionem ſeu conſtitutionem, quam effectionem ſignificat. Ariſt. 1. Phyſ. c. 5. Omnia ſunt à principiis, id eſt conſtant vel fiunt. Nam definitione principiorum videtur Ariſtotel. complecti & conſtitutionis & generationis principia. Vid. Fonſec. in lib. 5. Metaph. c. 5. qu. 2. pag. 16.

A Plu-

Digitized by Google

A Plutarcho refertur in Rom. problematis ſpuria ſignificare lingua Sabina eas partes, quibus mulieres ſunt: id eſt, quibus mulieres ſunt id ipſum, quod ſunt.

Sunt interdum intelligitur de potentia. Sunt, ideſt, eſſe poſſunt interdum huic opponitur, vt cum I C. dicit: Ad alterum genus ſuorum pertinent nepotes, qui non quidem ſui ſunt, ſed eſſe poſſunt, filiis ſcil. mortuis; Atque ſic ſuorum loco habentur, non reuera ſunt: Sunt ſui repræſentatione paterna.

Superficies, ἐπιφάνεια.

1. Superficies eſt quātitas duarum dimenſionum ſeu ſuperficies, qua corpus quodque terminatur, latitudo eſt in corpore, ſine vlla ſui profunditate.

Eius conſideratio eſt philoſophica & phyſica, vel mathematica: Phyſico more accepta ſuperficies eſt actu in corpore tanquam eius extremitas. Quæ in medio corpore potentia eſt, reduci poteſt ad actū reali diuiſione, Mathematico more accepta abſtrahitur à corpore.

2. Locus Ariſtotelicus dicitur ſuperficies (concaua) qua locatū corpus à corpore ambiente continetur. Hæc ſuperficies nō reddit formaliter rem quantam, ſed quanta ſupponit, formaliterque efficit locatam.

Superficies diſtinguitur in internam & externam. Interna inhæret ei, quod denominat quantum dupliciter dimenſum. Itaque inhærens dici poteſt. Externa non inhæret ei, quod denominat locatum. Intellige locum non inhærere corporibus, à quibus occupatur, loco conuenire non realem inhærentiam, ſed realem coniunctionem.

Locus eſt in mobili per realem cōiunctionē.

SVPERFOETATIO.

Superfœtatio duplex eſt, vna propria, cū vno conceptu iam facto, ſecundus proxime ſecutus denuo nouam domū ſibi parat: Altera impropria, cum plures fœtus vno concubitu generantur, quos gemellos vulgari nomine appellant. Mercatus.

Superlatiuum ſummum.

Summū (ſicut omne ſuperlatiuum Maximum, beatiſſimum) accipitur dupliciter ſecundum duplicem eius ἔκθεσιν, affirmatiuam & negatiuam. Affirmatiue ſummum vel maxime eſt, quod omni alio maius eſt. Negatiue ſummum vel maximum, quo nullum eſt maius.

Vſus.

Quæritur vtrum creabilis ſumma ſit gratia. Hic ſumma ſi ſummatum poſitiue ſeu affirmatiue ſententia eſt, vtrum gratia ōi alia maior, ſeu omnem aliam omnino tranſcendens ſit creabilis. Si negatiue, quæſtionis ſententia eſt, vtrum gratia creabilis ſit, qua nulla alia maior. Primo modo non poteſt, niſi vni conuenire ſummum, ſecundo modo poſſunt eſſe plura ſumma primo modo ſi ſumatur, ſummum non poteſt gratia creari, ſumma creatu poſſibilis. Quæcunque enim talis creatur in quocunque ſubiecto, Deus poſſet hunc ſimilem creare in alio ſubiecto, exempli cauſa. Quantamcunque gratiam creet Deus in anima Chriſti, cum abſoluta potentia poſſit dimiſſa illa anima, aliam aſſumere, poteſt tantam gratiam in hac creare, & per conſequens gratia in anima Chriſti producta non eſt affirmatiue ſumma.

An aut creabilis ſit ſumma negatiue, dubium eſt? Scotus ſentit dari non poſſe ſummam gratiam à Deo creabilem, eo quod in formarum extenſione ponendus ſit ſtatus, ſeu terminus, vltra quem procedi nequeat. Occam contra ſtatuit in gratiæ ſicut omnes forma intenſibilis αὐξήσει poſſe procedi in

Digitized by Google

infinitum, vt ignis in infinitum augeri poteſt, & maior fieri, ſi adſit combuſtile, etſi ignis actu infinitus non ſit poſſibilis. Vid. Bielem (qui poſteriorem affectatur ſententiam) lib.3.in Magiſtr.diſt.3.quæſt.1.

Summum
- Ἁπλῶς & infinite. Sic Deus eſt vnus ὑπέρτατος & ὕψιστος.
- κατά τι & limitate, & in ſuo genere animæ Chriſti data gloria ſumma, id eſt excedens gloriam cuiuslibet creaturæ, vel ſumma perfectio poſſibilis creaturę intelligenti: vt ſumma perfectio naturæ humanæ, eſt vnio hypoſtatica Gabriel. Biel.

Poſitiones Bieli ex Scoto.

Probabile eſt, ſubiectum ſimpliciter determinare ſibi certum gradum qualitatis, quam recipit ita vt maiorem (etiam per potentiam Dei abſolutam) recipere non poſſit. Quo poſito datove, datur ſumma gratia poſſibilis naturæ intelligenti, non autem ſumma ſimpliciter.

Subiectum ſuſceptiuum alicuius perfectionis determinatur ad certum gradum, vltra quem non poteſt recipere perfectiorem: Vt enim actiuitas, ſic quoque receptiuitas finita eſt.

Omne δεκτικὸν gratiæ accidentalis eſt in potentia obedientiali, ad recipiendum à Deo quemcunque gradum gratiæ, quē capere poteſt anima Chriſti ſummam percipit gratiam, cuius capax eſt creatura intelligens, ſecundum potentiam Dei ordinatam, id eſt, totā gratiam datur δυνατὸν ἢ κατὰ τὸ μέτρον, ſed ſine modo infinitam. Sic & Deus animæ Chriſti contulit ſummam gloriam & beatitudinem, cuius capax eſt intelligens creatura. Hoc ſummum & totū gratiæ & gloriæ, eſt plenitudo excellentis prærogatiuæ, ſufficientiæ, & abundantiæ.

SVPPOSITVM.

Suppoſitum dicitur quod ad concluſionem vel quæſtionem concludendam ſumitur; vt concludēdum eſt auctum & nutritum ſemper manere idem. Vt hoc recte fiat, ſupponiī aliquid poſſe dici vnū ſeu Idem Numero his modis.

Idem numero dicitur aliquid
- Proprie, cum manet ſemper idem
  - Secundum ſenſum, vt cœlum.
  - Secundum ſe totum, vel ſaltem ſecundum præcipuam aliquam ſui partem, vt formam, vt Homo *a*.
- Improprie ſeu minus proprie, quod manet idem
  - Secundum aliquam ſui partem, quæcunque tandem ea ſit. Sic homo dicitur idem numero, ſi ſemper ex aliqua ex partibus ortis generatione ex ſemine perſeueret.
  - Secundum *b* æquiualentiam & eandem rationem cum ijs, quæ perierunt, vt populus, fluuius.

Expli-

Digitized by Google

Explicatio.

a. Homo.] A forma maxime vnitas & diſtinctio ſumitur.

b. Æquiualent.] Hic idem numero dicitur id quod licet ſecundum ſe totum & omnes ſui partes mutetur, non tamen ſimul, ſed ſucceſſiue & paulatim, ſuffectis nimirum partibus ſimillimis his, quæ ſoluuntur, maxime ſi manet eadem figura. Sic flamma candelæ, fluuius, populus licet perpetuo fluant, idem tamen eſt populus, idem fluuius, eadem flamma, quia id quod de integro additur ſeu reparatur, ſeu reficitur, quod deperditum eſt, non eſt pars eſſentialis, quæ poſſit mutare eſſentiam præexiſtentis, ſed ſolum æqualis & eiuſdem rationis cum alijs. Ita nutritum manet idem numero, præſertim in animalibus perfectis. Ευλόγιςον ſcilicet quibuſdam eſt acutiſſimis Philoſophis, in imperfectis reptilibus, & annuoſis animalibus & oſſa non habentibus, vel ex putredine terræ natis, mutata per nouam reparationem vniuerſa materia, numero etiam mutari nutritum, quia forma pariter educta de materiæ potentia (quod eis placitum eſt) creſcit & decreſcit. Vide Mercatum in l. de anima & eius potent.

SVPPOSITALE.

Sic loquuntur Barbari, eſt autem ſuppoſitale eſſe, eſſe ſubſtantiale, ſubſtantiæ indiuiduæ, cuiusmodi eſt eſſe hypoſtaticum.

Nihil dicitur accidentaliter de ſuppoſito, & eſſe accidens eius, ſi ad eius eſſe ſubſtantiale hypoſtaticum ſiue ſuppoſitale pertineat.

Vnio humanæ naturæ ſuppoſitalis eſt vnio perſonalis ſeu hypoſtatica; facta enim eſt in ſubſiſtentia verbi, non in eſſentia.

Suppoſitalitas interdum accipitur pro perſonalitate, per Synecdochen, ſicut ſuppoſitum pro natura: eodem tropo, vt cum dicit Anshelmus: nulla creatura poteſt eſſe impeccabilis, niſi ſit aſſumpta à ſuppoſito diuino, id eſt, Perſona diuina. Scotus lib. 2. diſtinctione 23.

Suppoſitiones Græce hypoſtaſes, ſunt pronunciata, quæ in ſcientijs vel demonſtrationibus conficiendis ponuntur eſſe vera, ita vt non per alia demonſtrentur. Dicuntur principia ſcientiæ & demonſtrationis.

SVPPOSITARE, & ſuppoſitum.

Suppoſitans eſt ſubſiſtere faciens. Omnis natura aut in ſe ſubſiſtit, aut alteri innititur, vel vt pars toti, vel vt forma ſubiecto, vel vt natura ſuppoſitanti. Gabriel Biel 3. lib diſt. paulo ante 23. de incarnat.

Suppoſitum eſt quod in ſe ſubſiſtit, alteri non innititur; ſi fuerit natura intelligens eſt perſona. Idem ibidem: Suppoſitum eſt res, per ſe ſubſiſtens. Pererius. Cuius Canon eſt; Actiones ſunt denominatiue ſuppoſitorum, id eſt, rerum per ſe ſubſiſtentium; id eſt, ſubſtantiarum accidentibus affectarum.

Suppoſitale eſſe, eſt eſſe ſubſtantiale, ſubſtantiæ indiuiduæ, cuiuſmodi eſt eſſe hypoſtaticum.

Fonſeca in Metaph. libr. 5. cap. 8. quæſt. 7.

Nihil dicitur accidentaliter de ſuppoſito, & eſſe accidens eius, ſi ad eius eſſe ſubſtantiale hypoſtaticum ſiue ſuppoſitale pertinet. Caro Chriſti habet tum eſſe naturale: tum eſſe hypoſtaticum; Illud in ſe, hoc in perſona verbi diuini; per ſe enim non ſubſiſtit, etſi ſuis qualitatibus, vt ſubiectum ſubſternitur. Suppoſitalis

Digitized by Google

vnio humanæ naturæ, eſt vnio perſonalis hypoſtatica (Græcis eſt ἕνωσις κατὰ ὑπόστασιν, id eſt, vnio ſecundum ſubſiſtentiam.) Facta enim eſt in ſubſiſtentia verbi diuini, non in eſſentia. Vnio animæ & corporis eſt naturalis.

Supra, Super, Plus.

Scholaſtici hæc modo intenſiue, mõ extenſiue, modo vtroq; mõ accipiunt. Itaq; dicũt, Dilectio Dei effectiua (qua præcepta eius ſeruantur) ſuper omnia, includit intenſionem & extenſionem maiorem. Debemus Deum diligere ſuper omnia, tam extenſiue, quam intenſiue. Extenſiue, quia præceptis Dei nec alicuius creaturæ, nec omnium ſimul iuſſa, conſilia, prohibitiones, minas debeo proponere. Intenſiue, quia actu gradualiter intenſiſſimo, ſeu maiori ſtudio, conatu ac diligentia eniti debeo, vt præcepta ipſius impleam, quam quicquam aliud faciam.

Surdus.

Surdus accipitur Phyſice, Grammatice & Arithmetice. Phyſice proprie vel improprie. Proprie, vt cum dicitur ſurditas eſſe priuatio vel impedimentum auditus ὁλικὸν ortum ex humoribus oppilantibus neruos auditiuos (quos Barbari vocant audibiles) & buccas aurium ita replentibus, vt in eis nulla poſſit fieri alliſio. ὁλικὸν dico, quia cum ex diminutione humoris exiſtit difficultas ex auditione, proprie non dicitur ſurditas, ſed auditus grauitas: improprie vt cum Ioannes Baptiſta Porta Magiæ naturalis libr. 3. ait. Stannum, quia per ſe molle eſt ſurdum: cedit enim percutienti, metallis vero reliquis aſſociatum fit magis durum & ſonorum. Quo loco docet, quomodo Stanno ſurditas adimi poſſit.

In Grammatica Diphthongi ſurdæ ſunt, quæ exaudiuntur. In Arithmetica numerus figuratus explicabilis eſt, vel inexplicabilis. Inexplicabilis vulgo ſurdus appellatur, vt ſurda buccina, vt ſurdi ictus, quia non audiuntur, hic numerus, hic ſurdus, quia numero explicari non poteſt vt latus 3. 5. 7. item l c: 4. 6. 9. Item ll. 10. 12. 14. cuiuſmodi laterum additio & ſubductio propria quędam eſt, ſi dati ſurdorum figurati ita ſymmetri ſint, vt communi menſura ad ſimiles veros ſui generis figuratos reduci poſſint, vt quadrati ad quadratos, cubi ad cubos, biquadrati ad biquadratos. Hinc addere ſurda, & tollere ſurdum latus à ſurdo latere dicimus. Vide Algebr.

Surſum.

Surſum accipitur in Phyſicis φιλοσοφώτερον, vt eſt terminus motus leuium. Sic nihil magis eſt ſurſum, quam locus, in quem fertur ignis, 2. ſecundum communem modum loquendi, id, quod eſt remotius à medio, vocatur ſurſum, 3. Vocatur ſurſum id, quod eſt locus omnium diuinorum.

Secundum primam ſignificationem non eſt intelligendum, quod dicitur, Quod extremum totius mundi eſt, (intellige extremum cœlum) eſt maxime ſurſum, & Omnes homines locum, qui eſt ſurſum, attribuunt Deo. Vide Thomam Aquinat. lib. 1. de cœlo & mundo lect. 20.

Digitized by Google

Cœlum:
- Extremum, totius mundi, ſuprema ſphæra.
- Omnes ſphæræ cœleſtium corporum Totus mundus, ſeu vniuerſitas corporum quæ continentur ab vltima ſphæra. Hac vocis cœli explicatione opus eſt cum reſpondendum eſt ad quæſtionem: An cœlum ſit ſurſum?

Ἄλλως.

Surſum accipitur & proprie & comparate vel reſpectiue. *Proprie*, vt cum dicitur ſurſum eſſe, ad quod feruntur leuia. Simplic. Surſum eſt quod à medio ferri natum eſt. Ariſtot. 4. de cœl. caput animalium eſt ſurſum. Ariſt. 2. de anima. Et ſurſum eſt, vnde eſt motus 2. de cœlo.

Comparate, vt cum ab Ariſtot. radices in ſtirpibus dicuntur eſſe ſurſum, nempe quia habent ſe vt os in animalibus, ſeu ſunt proportionales ori animalium, Ariſt. de animal. inceſſu.

SVSCEPTIBILE.

Accipitur 1. Paſſiue pro δεκτῷ: Sic Forma eſt ſuſceptibilis. 2. Actiue pro δεκτικῷ, id eſt capace ſeu receptiuo alicuius, quod barbariſſime dicitur capibile & capabile, quod non imitandum: Tu dices Materia hæc eſt huius formæ δεκτικὴ ſeu ſubiectiua. Sæpe additur ei vox ſubiectum, vt ſuppoſitum. Anima intellectiua eſt Gratiæ ſubiectum ſuſceptibile. Biel. lib. 4. d. 1. qu. 1. Suſceptiuum eſt vel mediatum vel immediatum, vt anima eſt pars hominis capacis beatitudinis, & immediate ſuſceptiuum huius. Tota autem natura hominis eſt ſuſceptiuum mediatum, nempe per animam, quæ eſt aliquid hominis. Scotus lib. 4. diſt. 49.

Totum ſuſceptiuum boni, formę, operationis:
- Immediatum, vt compoſitum viſionis. Hæc primo recipitur in toto.
- Mediante (vt loquuntur) ſeu intercedente aliqua parte; vt corpus albedinis mediante ſuperficie.

Suſcipere aliquid in ſeſe Donato Acc. idem eſt quod recipere καθ' ἑαυτὸ: Ei opponitur ſuſcipere in alio, ἐν ἄλλῳ & κατ' ἄλλο: ita quædam animi potentia ſuſcipit rationem in ſe; quædam vero in alio, & ſecundum aliud, vt vis appetitiua rationem recipit ſeu appetit, cum potentiæ rationali obedit. Vid. Ariſt. in Eth.

SVSPENSVM, Anantapodeton.

Suſpenſa oratio eſt imperfecta vt anantapodetos, vt ſi quis τὰ μὲν, alia quidem adhibens omitteret τὰ δὲ, alia vero.

In Philoſophia ſuſpenſa actio eſt dilata. Sic ſuſpenſus aſſenſus alicuius dicitur.

In Geographia à centro terræ, ſuſpenſa manere in æquilibrio dicitur magnitudo terræ.

Suſpenſa ſententia eſt ſententia, quæ nihil definit, qualis eſt eorum, qui de nulla re pronuntiant, nec aſſeuerant certo, qualis eſt eiuſmodi Academicorum, qui in ambas partes pugnantes, & contrarias diſſerebant; eiuſmodi ſententiam Græci vocant ἐποχήν. Vide vocabulum ἐποχή. De hac Viottus Medicus Taurinenſis in præfatione in 5. libros de demonſtratione. Fauorinus eouſque erudiendos diſcipulos

Digitized by Google

cenſet, vt de quaque re ſuſpenſam ſententiam ſuſtinere poſſit.

Suſpendi ab officio politica phraſis eſt. Quanquam eſſet abſolute, eodem verbo dicitur ſuſpendi & ſuſpenſio. Intellige autem ſuſpenſionem ſpiritualem, canonicam & eccleſiaſticam, quæ contingit in officio, vel beneficio, vel vtroque. Dico ſpiritualis, quia etiam eſt quædam ſuſpenſio corporalis, vt cum quis in furcas tollitur.

SVSTENTARE.

Voce ſuſtentandi denotatur:
- Actus ſecundus, vt Deus ſuſtentat creaturam à ſe factam (per modum Actionis.)
- Actus primus. Sic natura humana ſubſiſtendio velut actu primo in perſona verbi ſuſtentatur: vt hic vnum ſit perſonale.

Non actu ſecundo ſuſtentatur à Filio Dei humana caro aſſumpta, ſicut Domus à fundamentis, aut mundus à Deo, ſed actu primo per modum naturæ, ſeu in genere cauſæ formalis, qua vt materia acceſſione formæ perficitur, ſic natura beneficio perſonæ, vltimam accipit, eamque ſubſtantialem ſubſiſtendi perfectionem, vel ſicut ramus inſitus ab arbore alterius ſpeciei ſuſtentatur, cum qua in vnam quaſi hypoſtaſin caleſcit.

Suſtentamentum.

Suſtentamentum ſeu ſuppoſitum ſuſtentans, at ſuſtentamentum immediatum, eſt ſubiectum ſuſtentans accidens, vt quod ei innitatur quod ſubiectum: ideo etiam vltimatum vocat, ſed barbare, Picus, vt anima eſt ſubiectum virtutis vel ſcientiæ vltimatum corpus aſpectabile eſt ſubiectum coloris vltimatum ſubiectum ſubſtantiale, quo color fulcitur. Et hoc ſenſu immediatum dici poteſt. Potentia igitur animæ eſt ſubiectum virtutis. Superficies ſubiectum coloris, ſed nõ vltimatum: itaque à Pico ſubiectum aliquo modo dicitur, quia potentia animæ per animam & ſuperficies per corpus ſuſtentatur. Phyſica hæc conſideratio eſt. Quæ vero analytice, proxime, & primo virtus attribuitur potentiæ animæ, in qua ineſt, & color ſuperficiei, in qua ineſt, hac ratione virtutis ſubiectum immediatum ac propinquum dicitur animæ facultas & coloris ſuperficies. Subiectum vero virtutis mediatum & remotum animæ & coloris, corpus, quia interuenit potentię virtus animæ, & interuentu ſuperficiei color corpori viſibili attribuitur.

Ex hac diſtinctione intelligitur canõ Pici. Vtrũ accidens põt eſſe ſubiectũ alteri⁹, vt qualitas, qualitatis, quanquam non vltimatum. Quod ita conciliari poteſt cum illo Ariſtotelis. Accidentis non eſt accidens. Qualitatis non eſt qualitas. Vide Apologiam Pici, ſuperficies nõ poteſt eſſe coloris ſubiectum, cum ipſa ſuperficies ſit accidens; Subiectum ſcilicet in ſe ſuſtentans. Eſt, qui dicat, *color exiſtit in ſuperficie, ſed ſubſiſtit in corpore.* Id non probo, quia non eſt à philoſophis receptum.

Suſti-

Digitized by Google

Suſtineri.

Suſtineri pro deſinere. Elegans eſt, vt vbi Analyſis ſuſtinetur, id eſt deſinit, ibi geneſis exorditur, in ædificando antequam ad opus conficiendum veniatur finis domus primus eſt, ſeu primo occurrit, deinde adhibita deliberatione hac conſultatione tegumentum inuenitur, tunc ſub cogitationis acumen parietes ſubeunt & ſuccedunt: tandem diligenter inquirentibus occurrunt fundamenta, ad extremum de foſſione terræ cogitatur, hæc analyſis eſt, ſed ſi ſpectetur geneſis, ſeu operis confectio, Primo ad foſſionem terræ incumbitur, tum fundamenta iaciuntur ac locantur, deinde parietes conſtruuntur & coagmentantur, poſtremo tegumenta adornantur, & diffunduntur. Guilielmus Tempellus de vnica methodo. Et Simplicius: Hæc duplex conſideratio vtilis ad conſiderationem inter ſcientiarum inuentionem ſeu inueſtigationem per inductionem, & eorum, quæ inductione ſpeciatim conſtitutæ ſunt, ordine collocandorum methodum facilius intelligendam.

Alia geneſeos, alia analyſeos ratio.

Suſtinere rationem formæ eſt eſſe pro forma: vt in coniugio perſonæ ſuſtinent rationem materiæ: obligatio ipſa libero & pleno fit cōſenſu ſuſtinet rationem formæ matrimonii, & velut anima quædam huius eſt.

In cœna Domini ſunt, & ſuſtinent rationem formæ panem & vinum benedicere, panem frangere, dare, accipere, manducare, vinum itidem cum benedictione indere, accipere, & bibere: Hæc enim ſunt, quibus conſtat ſacramentalis actio. Ab hac diſtinctæ ſunt accidentariæ circumſtantię, quæ ſunt variabiles, vt hoc vel illo tempore, tali vel tali vino cœnam celebrare.

S V V S.

Suus, 1. Poſſeſſiue accipitur. 2. Idem eſt quod proprius, & opponitur ei alienus, non ſuus. Exempla; pedem vbi ponat in ſuo non habet. Hortenſius è vita ceſſit ſuo magis, quam ciuium ſuorum tempore. Cic. de Clar. Orat. & ibidem, Alieniſſimo reipub. tempore. Sic dicit Scaliger, licet ſuus, interdum proprius ſuo adiungitur, per ſeu propter emphaſin, vt ſuum cuiq; virtuti laus propria debetur, Cic.

Suus hæres eſt, qui quaſi proprius, vernaculus, Domeſticus, οἰκεῖος ſiue domi natus, nec aliunde accitus eſt: γνήσιος Græcis.

Sui { Natura: in primo gradu filii, filiæ. / Succeſſione, legeque: vlteriore gradu, nepotes, aut poſteriores. }

Lege) lex eis patris ſui ius ſic attribuit, vt patrem ſuum repræſentent. Scripſerunt ad eum ſui intell. neceſſarii, familiares. Vicina ſignificatio eſt, cum ſuus dicitur, qui ſuæ poteſtatis eſt, ſui iuris. Alterius non ſit, qui ſuus eſſe poteſt.

Suum interdum eſt debitum, iuſtum, naturale, vt creditor ſuum repetit. Suæ ætatis eſt factus, id eſt, iuſtæ: exceſſit minorem ætatem, ſua morte defunctus: Suetonius in Iulio: id eſt, naturali, quæ naturæ debetur.

Vltimo ſuus eſt idem, quod ſanæ mentis, vt furioſus non eſt ſuus, id eſt, non ſanæ mentis, exiit è poteſtate, non eſt in poteſtate mentis, ſed redeo ad ſuum pro proprio. Eius inſigne exēplū eſt in hoc demōſtratiuo ſyllogiſmo Iul. Scal. Omne ſpatium, ad quod mouetur cor-

Digitized by Google

gradu conueniunt, quæ ἐπικρατοῦντα, id eſt, dominantem calorem, terrę & ignis, quæ ſiccitatem dominantem cõmunem habent: Alias, Habentia ſymbolum: Eaq; facilius in ſeſe commeant. Non ſymbolica ſeu ἀσύμβολα contra, id eſt, quæ ſymbolum ſeu conuenientiam in aliqua qualitate non habent.

5. Apud Iuſtinianum in Nouel. conſt. 81. ſymbola dicũtur codicilli, ſeu diplomata, quæ continent teſtimonium collati à principe publici muneris. Apud Suetonium in Claudio: Codicilli datorum officiorum.

6. Symbola denique ſunt magnorum virorum dicta ipſis familiaria: quale eſt hoc Illuſtriſſ. Haſſ. Principis Mauritii: Conſilio & Virtute.

SYNECDOCHE.

Synecdoche eſt comprehenſio, vt conceptio, intellectio.

Synecdoche
- Logica
  - Rhetorica, *vocis*, vt frigidus annus, pro frigida hieme Virgil.
  - Dialectica, *ſententiæ*, vt Deus eſt mortuus.
  - Grammatica, *locutionis*, vt Nuda genu.
- Philoſophica. *Appellationis*, vt in voce Geometra.

Synecdoche oratoria eſt tropus, in quo pars pro toto vel contra ponitur. Ramus vel Synecdoche rhetorica eſt, in quo pars pro toto, vel contra, vel continens pro contento ſumitur. Melanchthon 2. Rhetoric. & Eraſmus in lib. de copia, vt Epoti cadi, pro vino Epoto. Deus ſcrutatur corda & renes, id eſt, intimas cogitationes & cupiditates hominum. Aliis hæc dicitur Metonymia.

Synecdoche dialectica eſt, cum toti attribuitur, quod proprium eſt partis.

Sic Vitus Amerbachius lib. 3. de Philoſophia naturali pag. 265. Sæpe toti tribuitur per ſynecdochen, quod in parte tantum eſt, vt Virgilius eſt Poeta, ſecundum partem, hoc eſt animam, non ſecundum totum, quod eſt corpus cum anima. Mihi propoſitio eſt non determinata, limitabilis, ſecundum partem intelligenda, ſic homo eſt albus, eſt ſciens proprie & primo ſuperficie, alba eſt, & pars animæ ratiocinatiua ſciens. Ita intelligatur quod idem Amerbachius ait, Aliquid in ſe eſt, per Synecdochen pag. 264. vt ſi vas cum vino haberetur, pro toto, id in ſe eſſet quatenus pars, hoc eſt, vinum eſſet in parte, hoc eſt in ipſo vaſe, receptaculo vini, vt nihil ſit aliud ſic totum eſſe in ſe ipſo, quam totum ex partibus conſtare, quarum altera inſit alteri. Sic ſi panis cum corpore Chriſti haberetur pro toto, ita vt partes huius (totius) ſimul eſſent per contactum, id (totũ) in ſe eſſet, quatenus pars, hoc eſt corpus Chriſti, eſſet in parte, hoc eſt in ipſo pane.

Hanc Synecdochen ſententiæ intelligit Lutherus, cum in confeſſione de cœna ſic inquit. Verus tropus eſt, quem ſcriptura & omnes adhuc Doctores vſurparunt, vt Chriſtus eſt mortuus.

Melanchthoni etiã Synecdochica prædicatio eſt, in qua coniunctum prædicatur de coniuncto, vt flammæ in ore Apoſtolorum erant Spiritus S. Figura-

tam hanc vocat in ſermone improprio. Mihi eſt attributio ſeu prædicatio impropria, ſeu irregularis Grammatica locutionis ſeu Syntaxeos Synecdoche, ſeu Synecdochica conſtructio, eſt, cum adiectiuo vel verbo quaſi totum ſignificanti additur accuſatiuus partem ſignificans vt Nuda genu, doleo caput, ἀλγῶ κεφαλήν. Gaza. vbi Ellipſis eſt præpoſitionis κατὰ Attica.

Philoſophica Synecdoche eſt, cum alicui imponitur nomen à parte, cum aliquid denominatur à parte, non autem pars pro toto ponitur, vt cum cœna ſeu communio Euchariſtica dicitur fractio panis, cum loquendi ars dicitur Grammatica, cum Chriſtus ſeu θεάνθρωπος dicitur Filius hominis. Denominata hic eſt perſona ab vna natura nomine concretiuo.

Vſus.

Diuerſas haſce acceptiones auctorum ſcire magnæ eſt vtilitatis. Diſputatum acriter eſt, an ſint Synecdoche affectę hæ propoſitiones; Chriſtus eſt clauis affixus, mortuus, eſt ſepultus. Qui reſpexerunt ad ſubiectum proprium ἐν ᾧ, in Quo, contenderunt eſſe in iis tropum Synecdoches Rhetoricæ ſecuti Bernardum in explic. Symboli Apoſtolici: Tulerunt dominum meum, id eſt, corpus domini mei. Et paulo ante ad verba, Qui conceptus eſt: Qui inquam Chriſtus, ſiue qui Filius Dei ſecundum aſſumptam humanitatem conceptus eſt è Spiritu Sancto, ac ſi dicat: Cuius humanitas de ipſa ſubſtantia virginis per operationem diuinæ gratiæ concepta & nata eſt: Et Auguſtinum de anima & eius origine ad Renatum lib. 1. tom. 7. pag. 1158. Ex parte totum, & ex toto partem, diuina Eloquia ſignificare conſueuerunt. Ex parte enim totum ſignificatum eſt, vbi legitur: Ad te omnis caro veniet, quia ex carne intelligitur totus homo. Ex toto autem pars, cum dicitur Chriſtus ſepultus, cum ſola eius caro ſepulta ſit, & Vigilium lib. 2. cap. 3. Deus legitur ſepultus, & in monumento tribus iacuiſſe diebus, cum ſola caro ſepulta ſit. Sepultura enim non conuenit verbi naturæ.

Qui vero reſpexerunt ad vnionem perſonalem, & vnitatem perſonæ ſubiectumque denominationis ſeu ὅ, voluerunt hic ſingulas voces eſſe proprias, nullam tropi Synecdoches eſſe affectam. Vtramque Synecdochen & Logicam & Rhetoricam habet & approbat Iohannes Caſſianus de Incarnat. Domini in fine lib. 6. & vocat tropum Synecdoches, quo & è parte totum intelligitur, & à toto portio nominatur. τρόπος enim, id eſt, modus vox ambigua eſt, & non tantum attribuitur orationi (quæ Rhetorum eſt,) ſed etiam enuntiationi (quæ Logicorum eſt.)

Ego nolo cum iis pugnare, qui hanc, Filius Dei eſt paſſus & mortuus, & ſimiles propriis vocibus conſtare contendunt, Rhetorice non eſſe modificatas, exponendas autem particula diſtinctiua ſecundum, eamque cum expreſſa non ſit animo, tamen eſſe concipiendam, addita natura cui attributum proprie conuenit.

Ad Synecdochen etiam oratoriam Iodocus Willichius & Chriſtoph. Cornerus referunt, cum duæ præcipuæ partes nominantur, è quibus intelligitur totum, vt Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram, id eſt, totum mundum. In explicat. Pſalmorum.

Secun-

Digitized by Google

Secundum Quod, καθ' ὅ, *Quo*, *Quatenus*, ἐφ' ᾧ.

Ariſtoteles 5. Metaphyſ. cum expoſ. Alexandr. Aphrodiſ. ſecundum Quod ſeu Quo dicitur multis modis. Vno quidem forma ſeu Eſſentia cuiuſque rei, vt Quod eſt id quo bonus eſt bonus? ipſum bonum, id eſt, bonitas. Nam ſtatua per formam (ſeu ſecundum formam ſuam) dicitur eſſe ſtatua, & homo pari ratione per formam (ſeu ſecundum animam rationalem) homo eſſe dicitur. 2. Modo id dicitur, in quo primo apta eſt res fieri, vt in ſuperficie color. Itaque id, quo aliquid primo dicitur, forma eſt, ſecundo autem loco, quod eſt vt materia cuiuſque, & ſubiectum cuique primum. Naturale corpus ſecundum vel ſuperficiem colorari dicitur, quoniam ſuperficies prima colorem excipit, ſic ſtatua non per formam tantum, ſed etiam per æs ſtatua eſſe dicitur: vt homo non per formam ſolum, ſed etiam per ſubiectam formæ materiam homo eſſe dicitur. Vniuerſæ autem quot modis dicitur cauſa, totidem etiam dicitur, ſecundum Quod. Solemus enim dicere ſecundum quod vitioſa vel bona ratiocinatio fuerit, id eſt, quæ ſit cauſa efficiens Syllogiſmi vel paralogiſmi. Hucuſque Ariſtoteles & eius interpres.

Chriſtus ſecundum humanitatem eſt creatura. Limitatio Synecdochica eſt ſeu reſtrictiua. Non igitur ſecundum eandem eſt Deus creator. Caro aſſumpta ſecundum proprietatem ſuę naturæ & eſſentiæ (alias hoc dicunt proprie) λόγος non eſt κοινωνίᾳ, quæ eſt ſecundum ὑπόστασιν, verbi cui vni hypoſtaſi communes ſunt proprietates diuinæ & humanæ.

Eſſe actuale hominis dupliciter ſumitur: vno modo ſecundum ſe, id eſt, ſimpliciter; Altero, prout eſt huius. Materia ſecundum quod materia, id eſt, materia qua materia, ad excluſionem materiæ ſecundæ.

Secundum ſe eſt Abſtracte, vt Aſtrologus figuram ſphæricam conſiderat ſecundum ſe & nulla ratione habita corporis naturalis, cuius eſt figura, quia mente illam abſtrahit à talis corporis natura.

Secundum determinatiua, exegetiua eſt, vti Chriſtus eſt Dominus noſter per ſecundum vtramque naturam. Interdum diſtinctiua, reſtrictiua, vt paſſus ſecundum carnem Deus. Secundum naturam interdum eſt idem quod proprietate naturæ, vt Chriſtus eſt omnipotens ſecundum Deitatem, id eſt, proprietate diuinæ naturæ.

1. ad Corinth. 3. Secundum laborem ſuum quiſque accipiet ſuam mercedem. Hoc quidam interpretantur particula pro, vt ſententia ſit pro merito laboris. Eodem redit interpretatio Dionyſii Car. ſecundum exigentiam ſui laboris. Alii vero ἀναλόγως ſic: vt labores miniſtrorum fuerunt diuerſi, ſic diuerſi futuri ſunt gradus gloriæ.

Quodcunque conuenit alicui ſecundum quod ipſum præſupponit de omni neceſſarium & per ſe: Res immaterialis etiam Deus ipſe ſecundum quod eſt in intellectu noſtro obiectiue repræſentatur per modum rerum materialium ſcilicet non repræſentatis proprietatibus indiuiduificis. Res enim illæ non cognoſcuntur à nobis ſecundum quod in ipſis ſunt, ſed per modum rerum materialium non per proprias ſpecies, ſed alienas nempe rerum materialium. Humanitas in quantum huiuſmodi non eſt perſona alieni.

Digitized by Google

Pro ſecundum ſe interdum dicunt Scholaſtici ex ſe id eſt ratione ſui, ſeu qua tale: poſitiue. Ex ſe negatiue non cum alio ſumptum.

Secundum aliquando ſignificat conditionem neceſſariam, aliquando formalitatem: vt quæſtio eſt, Vtrum finis ſit cauſa, ſecundum eſſe intentionale, quod vocant barbari philoſophi, an vero ſecundum eſſe Reale. Reſpondetur è Caietano. Si ſecundum ſumatur, vt ſignificat conditionem ſine qua finis nõ mouet, neque omnino cauſat, finis eſt cauſa ſecundum eſſe intentionale. Neque enim finis mouet cauſam afficientem ad agendum, niſi apprehendatur, vel ab ea vel ab alia ſuperiori, à qua efficiens dirigatur. Si vero ſumatur, vt ſignificat id, quo finis formaliter cauſat ac efficiẽtem cauſam ad agendum allicit, finis eſt cauſa ſecundum eſſe reale. Id enim quo agens formaliter allicitur ad agendum, eſt ipſum eſſe reale rei, quam conſequi deſiderat. P. Fonſeca in 5. Metaph.

Quæritur: quomodo finis cauſet ſecundum eſſe reale, vtrum ſecundum eſſe reale vt futurum eſt, an vero vt abſolute ſumitur. Reſp. Fonſec. Si de conditione finis (intellige finem cuius) agitur, futurum eſſe eſt: Conditio, ſine qua non cauſat (quemadmodum eſſe apprehenſum.) Si vero de eo, quo formaliter cauſat, eſſe reale abſolute ſumptum eſt, id quod mouet. Etſi enim ſanitas non mouet efficientem niſi vt futura, hoc eſt, niſi vt nondum eſt: Id tamen quo mouet non eſt ipſum futurum eſſe, ſed ipſa ſanitas abſolute accepta, cui accidit, vt nondum ſit.

Eſſe Reale quod intenditur, eſt ratio mouendi. Conceptio illius eſt conditio ſine qua non mouet. Finis eſt primũ in intentione. Secundum eſſe reale & vltimum in executione, ſecundum idem eſſe. Nam id ipſum primo intendit agens quod tandem actione acquirit, & conſequitur. Fonſec. Ibidem.

Secundum & A interdum coniunguntur, interdum diſiunguntur. Bona fiunt & ſecundum Dei prouidentiam & ab ea. Mala culpæ fiunt ſecundum Dei prouidentiam, ſed non ab ea.

SESTERTIVS.

Seſtertius eſt nummus argenteus (nunquã fuit æreus, inquit Budæus) quarta denarii pars, quod efficiatur ex duob⁹ aſſibus & tertio ſemiſſe Vitruuius 3. c. 1. Alias Dupondius & ſemis. Numus Seſtertius: Seſtertius numus: & Numus (ſimpliciter.) Primo valebat duos aſſes & ſemiſſem quaſi ſemis tertius, Mætianus: Quatuor Seſtertii Denarium explent. Fr. Hotomannus de Re nummaria pag. 172. Nota Seſtertii HS.

Poetæ & Græci dixerunt pro Seſtertii Seſtertia, ſicut Aſſaria dicuntur pro Aſſarii, & Denaria (in Pandectis) pro Denarii: Hotomannus, nixus autoritate Priſciani & aliorum veterum, exindeque negans Seſtertium genere neutro dici pro mille Seſtertii g. maſ. Ideoque addens hanc aſſertionem: veteres ſemper dicebant mille Seſtertios, nunquã vnum Seſtertium aut ſingula Seſtertia dicebant.

At cum poetæ genitiuum Seſtertiorum ſeu Seſtertium non poſſent ſuis verſibus iucludere & aſſidue tamen in ore omnium verſari viderent, pro ſua licẽtia primum Seſtertia ꝓ mille Seſterrii vſurpare cœperunt. Horat. epiſt. 2. Accipit & bis dena ſuper ſeſtertia numũ, id eſt, accipit inſuper bis dena ſeſtertium numum.

1\. *Columella* Seſtertium eſt bipalium lib. 1. de arbor. cap. 1. Agrum, quẽ Seminario deſtinaueris, ſat erit bipalio vertere, ꝙ vocant Ruſtici Seſtertium. Nam bipaliũ duos pedes & ſemis latũ ſignificat.

Romæ etiam locus fuit quidam carceris, in quo ſumi ſupplicium ſolebat, Plutarchus in vita Galbæ. Is vocabatur Seſtertium.

Digitized by Google

ſtertium. Appellationis ratio eſt, quod ita fere anguſtus eſſet locus hic, vt non amplior pede Seſtertio videretur, id eſt, ſpatio duorum pedum & ſemis.

In lege XII. tabularum Seſtertius pes eſt Duo pedes & ſemis.

Hæc omnia ex ſententia Hottomanni. Sed alii multi (quorum his cenſor eſt in hoc argumento) non per omnia conſentiunt. 1. enim Itali, Sabellicus, Beroaldus, Egnatius, opinantur, Seſtertium virili genere pronunciatum nummum æreum fuiſſe duorum aſſiū & ſemiſſis (ſummæ minoris.) Seſtertium autem generis neutrius nummū fuiſſe argenteum duarum librarum & ſemiſſis (ſummę maioris.) Hos A. Turnebus Gallus ſecutus eſt. Gallus Gu. Budæus ita ſentit lib. 1. de aſſe ſeſtertia mille argenteos nummos ſeſtertios ſignificant: nam duæ libræ & ſelibra ducentas & quinquaginta drachmas valent, quæ, ſi quaternario multiplicentur mille nummos efficient. Seſtertia verò duas libras ſingula & ſelibram argenti valent, ſeu ſingula dicuntur millia ſeſtertiorum. Poetæ Seſtertia dicunt, non pro nummis ſeſtertiis, ſed pro mille nummorum ſumma: vt apud Martial. centum ſeſtertia, id eſt, centū ſeſtertiorum millia per conciſionem. In Epigramm. in Prætorem.

Hunc ſequitur Alciatus, vt & Tonſtallus Anglus, Lambinus. Germanus Georgius Agricola lib. de menſur. & ponder. iudicat, Seſtertium gen. maſc. & Seſtertium gen. neutr. eundem declarare nummum argenteum, qui quarta denarii pars ſit. Seſtertium gen. neut. plerumq; Poetis in vſu eſſe: Seſtertium maſc. gen. reliquis ſcriptorib.

Martialis:

Mutua viginti ſeſtertia fortè rogabam,

id eſt, viginti ſeſtertios ſeu paruos nūmos. Idem Agricola habet hanc regulam: Vbicunq; apud Oratores legitur, (ex lapſu librariorum ob notam HS) ſeſtertia, corrigendum eſſe ſeſtertium, & vocē millia ſubaudiendā. Tranquil. in Caligula: Compererat prouincialem locupletem ducenta HS numeraſſe viatoribus, id eſt, ducenta ſeſtertium nummorum millia. Hic teneat lector, quod habet pro probabiliore.

S T V D E O.

Varia eſt conſtructio verbi S T V D E O: Primum, pro curo ſeu operam do, regit accuſatiuum Rei, vt: Hoc vnicè ſtudeo. Vnum ſentitis, vnum ſtudetis omnes, id eſt, operam datis. Cic. Sicut enim dicitur: id curo, Id curandum eſt: Ita quoque dicitur, Id do operam, Id cum primis danda eſt opera. Atticiſm' hic eſt. Secundò, pro vaco ſtudium, do vel pono, operam nauo, Datiuum rei, vt, ſtudere laudi, arti, id eſt, ponere ſtudium in arte, artis eſſe ſtudioſum, dare ſtudium arti. Interdum Datiuus omittitur: Studere (intellige artibus.) Sic ſtudioſus (intellige artium.) Tertiò, pro faueo, Datiuum perſonæ, vt: Studeo tibi, ſum tui ſtudioſus. Quartò, pro curam habeo, regit Genitiuum, vt: ſtudet tui, eſt tui ſtudioſus, apud Ciceron. lib. 1. de Nat. Deor. quod Græciſmum olet, quem fas imitari.

Digitized by Google

LITERA T.

TACTVS.

TActvs in Phyſicis accipitur generaliter & ſpecialiter.

Generaliter autem conuenit omnibus ſenſibus exterioribus. Sic Guſtus eſt Tactus quidam.

Specialiter pro ſenſu exteriore contradiſtincto à guſtatu, viſu, auditu.

In Muſicis Tactus eſt motio cum mora ſeu ſucceſſiua in cantu menſuram dirigens. Seu eſt motus regulatus certus, & perpetuò ſibi æqualiter conſtans, ad quem diuerſæ voces, diuerſas quantitates decantant. Alias dicitur Menſura.

Vnicus eſt, niſi quod ratione augmentationis, & diminutionis graduum, ſigna, nunc ad tactum imperfectæ confirmatum, tunc vero ad tactum imperfectæ æquiparatum applicentur.

Tactu proportionato canentes ſolent vti in proportionibus tripla, ſemicola, maiori, ſeſquialtera & hemiola minore decantandis.

TALE.

Tale, & de ſubſtantialibus & de accidentalibus dicitur à Philoſophis ; magis propriè tamen de accidentibus & affectione; impropriè de ſubſtantia. Itaque vt ſentit Vitus Amerbach. lib. 2. de Philoſophia naturali, rectius forma deſcribitur λόγος πράγματος, quam id, quo res eſt talis: Oratio hæc, inquit, eſt ambigua, &, quæ eſt vocabuli. Talis natura, citius intelligatur de accidente, quam de ſubſtantia. Maximè autem neceſſaria eſt ſermonis proprietas in definitionibus. Et Tale opponit Abſoluto ac Simplici. P. Seuerinus in idea Medicinæ philoſoph. Verba eius aſcribo: Cum dicit Hippocrates: Corpora humana conſtare ex calido, frigido, humido, ſicco, multi intelligunt Elementa abſoluta communia ſimplicia, ſed perperam. Non enim ex calido, frigido, humido, ſicco, ſimplici vel abſoluto, ſed ex tali vel tali corpora omnium animantium conſtituuntur. Itaque ex tali calido, frigido, &c. ex tali ſanguine, pituita, & duplici bile, ex tali igne & aqua, talia prodire neceſſe eſt, qualia ſunt ſemina, quæ elementa vel materiam, radicem rei, talem vel talem effecerunt. Similiter in ſale, ſulphure, Mercurio, talia ſemina habitare neceſſe eſt. Loca enim, matrices, elementa, corpora, ſeminibus conſentanea eſſe dicuntur, alioquin non fiet generatio, pag. 84. Vide vocem Generatio.

TARTARVS.

Tartarus Platoni eſt theſaurus aquarum, quas euomit atque reſorbet, & pro terrarum qualitate, ſaporem & colorem mutat. *Tartarus Platonicus.*

Aliis

Aliis eſt profundiſſimus ᾅδης ſeu inferiorum locus.

In Chymia Tartarus eſt vini calculus, (Weinſtein) aut lapis vaſorum lateribus adhærens. Paracelſo dicitur calculus in homine renum lapis, arena quoque reliquorum membrorum, materiæ podragæ, & aliorum morborum.

Fecem in vino barbari vocarunt Tartarum:in oleo verò Latini Græca origine Amurcam, Græcè dicitur ἀμόργη: Scalig.exerc.101.ſect.7.

Dicitur & Tartarum, quod ex vini fecibus eſt, quæ doliis adhærent.

Per Tartarum Philoſophorum etiam intelligunt Chymici materiam primam.

Tartaria eſt Scythia, quæ à populis dicitur Tatarſchia.

Tartari ſeu Scythæ carnium (crudarum) fruſta condunt ſub Ephippiis, in quibus inſeſſione &equitatione calefacta vorant.Scal.exerc.22. Vtuntur ligneis ſandaliis (Holtzſchue) ad iter ſuper glaciem faciendum.ex.217.ſ.2.

Tautogrammaton.

Metrum vel carmen Tautogrammatum eſt, cuius voces ab vna eademque litera incipiunt. Vocantur alias metrum vel carmen paromœum. Beda.

Chriſtiades Chriſti cunas cantate Camœnæ.
Nobile nequitia nunquam nanciſcere nomen.
Vince voluptatum vires virtute virili.

Eſtque tale vel ex toto, vel partialiter, vt loquar cum Arnobio. Hoc propriè paromœum, παρόμοιον dicitur, id eſt, propè aſſimile. παρὰ enim minuit, vt tales caſus Caſſandra canebat.

Fata ferenda feram: duri patientia victrix.
Multa mouet mundus, Martem mortemq; minatur.
Perdura: pulcrum pro pietate mori.

Ex toto:

Dilige Doctores docilis, diſcendaque diſce:
Defuge deſidiam: dilige dona Dei.

Loquitur virtus de ſe:

Viuida vim virtus vinco: vi viuida vincor.

Laudatur virtus.

Viuam vna virtute valet vir viuere vitam,
Vana voluptati viuere vita; vale.

Eſt purum vel mixtum: purum cum vna litera regnat per omnium dictionum initiales literas in toto aliquo poemate. Eiuſmodi eſt pugna porcorum Publii Portii Poetæ. Et carmen cuiuſdam è veteribus de Caluis, cuius initium eſt:

Carmina clariſona Caluis cantate Camœnæ.

Mixtum eſt, cum cuiuſuis verſus dictiones inchoantur ab eadem, vel vocali, vel conſonante ſecundum longitudinem. Hîc aliquando ſuperne inferius deſcendendo nomen animaduertitur alterius.

Ad Matthiam, in die Matthiæ Apoſtoli.

Matthia memori Matthia menſe memento,
Artibus ante, alios Artificie Amabilis Almis,
Tartareas Tempſit Tenebras Terrenaq; Tandem,
Tecta Triumphando Tenuit Tranquilla Tonantis.

Huius

Digitized by Google

Huius Habebuntur Hodierni Herois Honores.
Iccircò Inuigiles Illumq; Imiteris Ieſu.
Auguſti Acceptus Aliis Adiunctus Alumnus.
Sacratis Sociis Seruans Solemnia Salue.

Compoſitum ex Acroſticho & Paromœo videtur, ſed redeo ad purum.

In die inſigni memoria Viti:

Vitum vincio: vino vincito vincula vita.
Vana voluptati, virtuti viuere vera.
Vita, viam vitii vitato, viue valeq;.

Illuſtriſſ. Princip. ac Domini Dn. M.L.H. hoc aliud agendo αὐτοσχεδιαστὶ f.

Autor Adamum adamans ab amato adamatur Adamo.
Bruta beatificant Baldum bene bella bonorum.
Chriſticolis Chriſti crux cœli celſa corona.
De dapibus Domini demunt digiti dominarum.
Excordes errant, eſt ex erroribus error.
Fictores fingunt fabricãt fabrilia fabri.
Gutture grus gracili, gurges, gryps gauſaq; gaudent.

Vel:

Gaudet glute gula: gladio galeaq; gradiuus.
Hornotinos hauſtus hilare hoſpitis hauriat hoſpes.
Improbitate ignes infernos improbus implet.
a) *Lætantur lepores: lætantur laude lepores,*
Magnimomuros magnus Mars milite munit.
Nocte nihil noceas nigra; nox nulla nocebit.
Omnes omnipotentis ope orbes ordine oberrant.
Pacifici placida poſt prælia pace probantur.
Quotidiana quies queis quadrat cunq; quieſcant.

a) *Pro læto afficiuntur.*

Rura ruunt rapidis riuis, rus rore reſurgit.
Tartara torquebunt tetricos tenebroſa Tyrannos.
Somnia ſomnicolis ſanis ſunt ſomnia ſana.

Vel:

Spes ſeruare ſolet, ſublata ſorte ſecunda.
Iura iuuant iuuenes, iucundaq; iura iuuencas.
Virgo virum vincens victrix virtute virago. Vel:
Virgo viri victrix virtute, virago vocetur.

TEMERE.

Temerè propriè idem valet, quod ſine ratione, ita temerarium agens accipitur; ac referri conſueuit ad modum agendi: Græcis eſt εἰκῆ. Impropriè idem eſt quod fruſtra, Græcè μάτην. Sic quidam accipiunt locum ad Romanos c. 13. Non εἰκῆ magiſtratus geſtat gladium, id eſt, non fruſtra: Videtur enim Apoſtolus de cauſa finali loqui, ad quam fruſtra refertur, ſicut alibi diximus, fruſtra id fieri, ſeu fruſtraneum, vt ita dicam, eſſe, quo agens non conſequitur finem in agendo ſibi propoſitum.

Temerè agere; fortuitò agere; & fruſtra agere.

Temerè, fortuitò, fruſtra agere à nonnullis imperitè nonnunquam confunduntur. Nobis, quibus conuenit ſtudioſis eſſe proprietatis, ea ſunt inter ſe diſtinguenda.

Temerè agere dicitur, is, qui agit ſine ratione. vnbeſonnen / inconſideratè, inconſultè, ſine iudicio, imprudenter, nullo conſilio, nulla electione. Ita temerè loqui eſt ſtultè loqui, & dare ſonum ſine mente: temerè aſſentiri eſt ſtulta credulitate & imprudenter aſſentiri.

Opponitur igitur hoc agens efficienti προαιρ-

Digitized by Google

προαιρετικῷ, ſeu agenti per prudentiam, aut conſilium; & temerè facta, licet ſint voluntatis, non tamen ſunt conſilii. Temerè agere etiam interdum eſt temerario affectu, audacter, (quod ſine certa fit ratione) non fortiter agere. Ac ita quoque temerè agens eſt efficiens voluntarium.

Fortuitò agere, ſeu efficere dicitur is, qui παρὰ σκοπὸν καὶ βουλὴν, præter ſcopum & conſilium ſeu propoſitum animi aliquid ſui efficit, quod effectum fortuitò eueniſſe dicitur; ideoque quandoque vocatur euentus. Nam temerè non conuenit euentui, ſed cauſæ agenti: ſed fortuito tribuitur, & euentui, & cauſæ agenti. Itaque qui fortuitò aliquid effeciſſe dicitur, ſeu caſu, cum ratione & conſilio, (ἅμα λόγῳ καὶ βουλῇ egit) opponitur hoc agens cauſæ per ſe.

Fruſtra agere, eſt, ſine euētu, fructu, & vſu, ſeu nequicquam & inutiliter agere, non aſſequi ſuum finem. Opponitur igitur adeptioni finis, vſui & euentui.

TEMPERATVRA, *Temperamentum*.

Temperatura ſeu Temperamentum eſt
- *Relatio*, primarum qualitatum ſymmetria & proportio.
- *Qualitas*
  - *Vna ſeu ſimplex* Quinta quædam diuerſa à primis, ex earum actione & perpeſſione orta. Auicenna.
  - *Compoſita ſeu plures*, nempe quatuor primæ qualitates ad temperamentum reductæ. Coll. Conimb.

Prima ſententia niſi commodè explicetur, admitti non poteſt. Temperamēti enim eſſentia in ipſa proportionis relatione non conſiſtit, ſed relationem hanc quaſi conſignificatam neceſſariò importat, ac ſi diceretur, Temperamentum ſunt primæ qualitates ſub certa proportione, ſeu ad ſymmetriam deductæ, quod temperamentum in animali probè ſe habens dicitur ſanitas. Tertia enim ſententia verior eſt.

Temperamentum humani corporis eſt Totale vel Partiale. Totale ſeu commune eſt, quod ex omnibus particularibus conſtat, hominemque ſic vel ſic temperatum denominat. Hoc continet virtualiter omnium particulariū temperamentorum aliarum corporis partium vim ac rationem.

Temperamentum Partis ſeu Partiale eſt cuique parti (cui inhæret, vt forma) proprium. Sic ventriculus, iecur, cor, caput, & cætera totius corporis membra ſuum ſortiuntur peculiare temperamentum.

TEMPVS.

1. Tempus accipitur propriè & impropriè. Propriè à Peripateticis pleriſque pro duratione ſimpliciter ſumpta & mutabili Entis creati, vel naturalis ſaltem. Atque hoc ſucceſſiuum eſt, quod partium ſucceſſionem habet ſecundum prius & poſterius. Nam Tempus, quod quidam huic opponunt momentaneum, propriè tempus non eſt, ſi momentum puncti inſtar quid eſſe intelligitur.
2. Impropriè à Rameis, vt omne in tempore eſſe dicatur, & aliud tempus ſit infinitum & æternum (æternitas Dei propria) aliud finitum, proprium

Digitized by Google

creaturæ. Improprietas hæc apparet planè ex eo,quod DEVM temporalem non dicimus, non temporeum, non tempori ſubiectum. Itaque Timplerus & alii χρόνες αἰωνίες non interpretantur tempora æterna, ſed tempora ſecularia, id eſt, certis ſeculis menſurata, vel totum tempus, quod à condito orbe in finem mundi vſque fluit.

Porrò tempus eſt externum vel interternum: Externum eſt duratio certa ac definita ad menſurandum tempus internum. Hoc Ariſtoteles & interpretes eius intelligunt in Phyſicis,cum dicunt, tempus eſſe menſuram motus: eſſe numerum motus, id eſt,motum numeratum ab intellectu ſecundum prius & poſterius. Scaliger vocat Nunc fluens.

Internum tempus eſt duratio, per quam Ens creatum, vel ſaltem naturale reuera in ſua manet exiſtentia. Dico ſignatè ſaltem, quia Scholaſtici ſolent Intelligentiis ſeu mentibus creatis tribuere Æuum, quod eſt limitata quædam æternitas, id eſt, ſecundum quid tantum infinita, quia etſi principium & ſucceſſionem habet, finem tamen non habet. Quidam vocant non malè Æternitatem participatam.

Thomiſtæ ſubtiliter quidem, ſed non admodum vtiliter diſtinguunt inter continuum tempus (quod nobis ſufficit) & diſcretum, quod tribuunt Angelis, cum vna illorum operatio, vt intellectio, ſuccedat poſt aliam. De hoc, quod Metaphyſicum vocant, ſi placet, conſule Pererium libro 12. cap. 7. de tempore, Æternitate, & Æuo.

3. Grammaticis Tempus eſt mora efferendæ ſyllabæ. Longa ſyllaba conſtat duobus temporibus; breuis vno. De hoc ſic Scaliger de cauſis l. l. 2. lib. cap. 55. Syllabæ moram maiorem minoremue longitudinis linea metimur. Productione enim vocis comparatur. Itaque tardi ſermonis aut citi ſermonis dicimus hominem; Idcircò cui ſyllabæ plus impenderent temporis, eam longam dixerunt, cui minus, breuem. Vtrumque autem ſub quantitatis ratione continetur: ſed ita vt inter ſe referantur, atque relatione ſint contraria, ſicut magnum & paruum. Idcircò vno pluribusue temporibus conſtitutas dixere ſyllabas. At omne tempus quantum eſt, &c.

4. Grammatici verba diuiſerunt certis momentis, quæ nominant tempora, nempe in partem, quæ iam ſubibit, & in id, quo hæc duo coniunguntur, id eſt, præteritum & futurum & præſens, quod quidam vocant inſtans. Vide de his doctè & ſubtiliter diſſerentem Scaligerum de c. l. l. lib. 5. c. 113.

Tempora interdum ſunt opportunitates, & imitatione Græcorum accipiuntur nonnunquam etiam pro circumſtantiis. Nam Græci veteres dixerunt καιρὺς ἀντὶ περιςάσεων. Cicero, Non iidem erunt neceſſitudinum gradus, qui & temporum. In Officiis. Tempora, id eſt, circumſtantia (in quibus præcipua habetur tempus) mutant aliquando gradus.

Nomine temporum ibi complecti Ciceronem etiam vicinitatem & loci ꝓpinquitatē oſtendunt exempla eius.

TEMPESTIVVM.

Tempeſtiuum eſt idem, quod opportunum. At quid veteribus tempeſtiuum conuiuium. Hic nonnulli quaſi in ſalibus hærent ὡς μῦς ἐν πίσσῃ (vt mus in pice.) Tu ſic habeto. Tempeſtiuum non ſemper ſignificat opportunum, præſertim cum eſt ἐπίθετον conuiuii vel epularum. Ciceroni enim & Tacito, tempeſtiua conuiuia ſunt, quæ ſtatis temporibus ſodalitates agitabant, in quibus erat multa licentia, multus ſermo, ſed ad hilaritatem &

ἐυτρα-

Digitized by Google

ἐυτραπιλίαν, non ad ſeueritatem comparatus, ſolche Geſellſchafften / welche auff ein gewiſſen Tag gehalten werden / vnd darin man ein vbrigen Trunck thåt. Conuiuia, welche zu gewiſſer zeit vblich ſein. Opponuntur conuiuiis moderatis, & omninò grauibus. Huius affirmationis documentũ afferunt ſequẽtia. Cicero ad Attic. Audio multa in me & ſeuera in cõuiuiis tẽpeſtiuis quidem diſputari. Pro Muræna: Nemo ferè ſaltat ſobrius, niſi fortè inſanit, neque in ſolitudine, neque in conuiuio moderato atque honeſto: Tempeſtiui conuiuii (deß Wolleben) amœni loci, multarum deliriarum comes eſt extrema ſaltatio. Dicit Cicero, non interfuiſſe Murænam diſſoluto & immodico conuiuio. Pro Archia. Quantum alii tribuunt tempeſtiuis conuiuiis, tantum mihi egomet ad hæc ſtudia recolenda ſumpſero. In Catone maiore: Ego verò propter ſermonis delectationem tempeſtiuis conuiuiis delector, id eſt, non propter epulas, ſed propter cœtum amicorum ſermone delectantium. Quid multa? Tempeſtiuis conuiuiis inerat maior libertas, feſtiuitas, iucunditas ſermonis, ludi. Vide Ald. Manutium de conuiuio tempeſtiuo & intempeſtiuo; qui quidem ex veteribus libris locum ex Muræniana aliter legit, nempe ſic: intempeſtiui cõuiuii: (hoc eſt, turpis ſeu turpitudinem aliquam habentis) amœni loci multarum deliciarum comes eſt extrema ſaltatio. Sic Suetonius & Curtius quoque intempeſtiua conuiuia dicunt pro non opportuno, ſed alieno tempore paratis concelebratisque, licentiæ plenis & luxurioſis immoderatisque. Moderata conuiuia à Cicerone vocantur Honeſta.

TENEO, TENERI, *λαμβάνειν, λαμβάνεσθαι, vbi, an rectè loquantur diſputatores, Tenet conſequentia, conſequentia non tenet, diſceptatur.*

Primũ Teneo & Teneor elegãter ponũtur ℘ conuinco, cõuincor, capio & capior, obtineo, obtineor. Eius quod dico laudo teſtem Guilielmum Budæũ ſcriptorem ſatis accuratum, idq́; firmo exemplis.

Demoſthenes *τὰ δεινότητα ἐργαζόμενον ληφθῆναι*, id eſt, conuinci & teneri.

Hoc argumentum tenet aduerſarios, Es faſſet ſie / conuincit eos, es haſſtet / eſt vrgentiſſimum. Cic. in Ver. Neq; ſolum vrgeo, ſed etiam certis teſtibus iſtius audacia tenebatur. Tenetur er iſt gefaſſet. In rebus tum maximis, tum maniſeſtiſſimis tenetur.

Idem.

Plautus: Manifeſtè miſer teneor. Idem. Manifeſto teneo in noxa inimicos meos. Græcè *εἷλον ἐν αὐτοφώρῳ*. Paulus Iuriſconſult. in l. vlt. ff. de except. rei iudicat. Qui in rem egiſſet, nec tenuiſſet. Imperator. Anton. in l. 1. C. ad l. Fabiam de Plagiar. Si verè in cauſa tenuerit etiam l. Fabiæ crimen perſequi poterit Philippus, & in l. ſexta. C. ad l. Cornel. de falſ. Qui falſas tabulas dixerit, nec tenuerit. L. 12. C. de inofficioſ. teſtam. Eum, ait Gordianus, qui inofficioſi cauſam delatam nõ tenuit, à falſi accuſatione ſummoueri placuit. Cic. in Orat. pro Cæcinna: Dixiſti Scęuolã cauſam apud Centumuiros nõ tenuiſſe, i. e. nõ obtinuiſſe. Suetonius in Domitian. c. 9. Vt accuſatori, qui cauſam non teneret, exilium pœna eſſet. Sic Sophocl. *κρατεῖ φάσις* fama *Locutio animaduertenda.* obtinet ſeu valet hîc. Locutio, conſequẽtia tenet, reprehenſa eſt in nõnullis, à quodam magni nominis viro, ℘ barbarorũ philoſophorum ſit, ſicut & hoc: Argumentum non tenet. Sed illi ad formam iſtam loquendi defendendum adducunt hoc Ciceronis 4. de Finibus. His propoſitis, tenuit prorſus conſequentia, hats erhalten.

Digitized by Google

At decipiuntur (vt pace horum liberè dicam, quod verum eſt) confuſione abſtracti & concreti, ſeu ὁμοιοχυμοσύνῃ orta ex identitate terminationis adiectiui numeri pluralis, & ſubſtantiui ſingularis. Sententia enim eſt: His propoſitis, vt primis Zeno tenuit prorſus cõſequentia, i.e. ea quæ conſequuntur ex præpoſitis, vt ex iis nata: paulò poſt enim hæc ſequuntur: ſi ea quæ rem aliquam conſequantur, &c. Et: conſequentibus veſtris ſublatis prima tolluntur; quæ ſequuntur igitur. Ad hunc locum Franciſcus Hottoman. reſpexiſſe mihi videtur in de Re Numaria pag. 131. cum ait: Videamus, ne falſis poſitis principiis, vera eſſe conſequentia non poſſint: Noli igitur hîc, vti δικαιολογίας ſchemate. Non quis dicat, ſed quid dicatur videndum.

Obtinere etiam aliud ſignificat, nempe retinere & conſeruare συντηρεῖν, vt, Hæc quæ ſunt ſanctiſſimè conſeruata religionem ſuam obtinebunt, id eſt, retinebunt.

Tenere aliquando eſt poſſidere, κατέχειν. Apud Lucanum libro 1. Orbemque tenere, In medio eſt non ſuum, ſed communem orbem poſſidere. Nam orbis Romanus inito triumuiratu, neque Cæſaris, neque Pompeii, neque Craſſi, ſed conſortium eorum erat commune. Sic Græci εἰς μέσον καταθεῖναι, in medium ponere, in medio conſtituere eſt εἰς κοινὸν καταθεῖναι, Herodot.

Tenere ſeu ἔχειν etiam eſt continere vel arcere, 2. Georg. pecus omne tenendum, id eſt, arcendum, (ne noceatur tenellis vitibus.) Hoc loco ſe Treatius tenere non potuit, id eſt, ſibi à ſermone temperare. Cicero in 2. de Finibus. Ex vulgi ſermone ab eo ſumptum. Er hat ſich nicht können halten.

TERGIVERSARI.

Tergiuerſari propriè eſt eorum, qui terga vertentes adhuc tamen pugnant. Itaque transfertur eleganter ad diſputantes eos, qui non benè ſtantes dicta mutant, veritatem diſſimulant, nec deſiſtunt contendere, licet penè victi ſint. Quid in hac re, quæ tam aperta eſt, quam quæ maximè, contra me tergiuerſaris? quæris rimas, per quas elabaris? ſucheſt außflucht / wilt die Warheit nicht bekennen? Hinc Tergiuerſatio, quæ Græcis eſt ἀκκισμὸς, ab ἀκκίζω vel ἀκκίζομαι, hoc eſt, ſimulatè repudio, ſeu ſimulo nolle, diſſimulo: à muliere, cui nomen fuit Acco, tracto verbo. Multi hodie vtuntur accismo, id eſt, ficta recuſatione, ne parum ciuiles eſſe videantur. Dextera recuſat: at ſiniſtra expetit: Dann ein wenig wegern ſcheinet oder ſtehet ehrlich oder höflich. Accismus ad puellas amantes ludibundas etiam transfertur. *Iohannem timet & fugit puella: Iohannem capit & trahit puella.*

Virgil. 3. Eclog.

Malo me Galatea petit laſciua puella:

Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.

Ingenium hoc amantium fœminarum eſt: Ita fugiunt, vt velint videri, & ſuum factũ reſciri: Ita pugnant, vt velint ſuperari. Ita odia exercent, vt tunc ament maximè. Alliciunt ſeu inuitant ad Venerem & commercium voluptatis, (Hoc eſt, malis petere prouerbialiter,) & interim fugiunt ſimulatè. Quid multa? Nolunt: Volunt, ſeu volunt: nolunt in ſpeciem, ſeu fictè & ſimulatè, ſeu dicis cauſa (δίκης χάριν) vt priſci locuti ſunt.

Tergiuer-

Digitized by Google

Tergiuerſans.

Tergiuerſans eſt, qui ſcopum diſſimulat & aliud reſpondet, quam rogatur, ne aut obmuteſcat, aut crimen falſum agnoſcat. Ineptus eſt, qui ſcopum orationis non animaduertit.

Hinc fallacia Tergiuerſationis Sophiſtica eſt.

Ἄλλως.

Terminus eſt 1. Generaliter Rei; vniuscuiuſq; rei extremitas ſeu extremum, à quo vel ad quod. Exempl. Mors eſt extremum vitæ. Continuum eſt, cuius partes communi termino abſq; vlla ſecretione continentur. Ariſtoteles 1. Categ. primæ ſcientiæ principia ſunt termini à quibus (non ad quos) contemplatio inchoatur, ait Zabarella.

2. Specialiter quantitatis continuæ & figuræ.

3. Eſſentiæ ipſa definito λόγος explicans ipſum quid eſt eſſe, τὸ τί ἦν εἶναι, id eſt, oratio rei eſſentiam ſignificans, ſeu id ſecundum quod ipſa res habet eſſe. Hoc autem eſt forma, ἦν εἶναι ponitur pro eſt, ex conſuetudine linguæ Atticæ. Quemadmodum enim terminis, qui in agris ponuntur, vnusquiſque ager circumſcribitur, vt ne quid vnius excludatur, ne quid alterius includatur. Sic definitio rem vnamquamque ita circumſcribit vt ne quid eius excludatur, neque aliud alius includatur.

4. Subiecti occupantis, id eſt, obiectum, res in quam terminatur, ſeu res in quã fertur aliquid, vt potentia, vel actus videndi fertur in coloratum. Res in quam fertur, ac terminatur memorandi actus eſt res præterita iam cognita.

Nulla poteſt eſſe actio ſine termino agentis, id eſt omnis actio verſatur circa aliquod obiectum, vt ſecare, circa materiam duram, quæ diuiditur: Calefacere circa id, quod calefacit: Viſio non eſt niſi obiecti: Nulla intellectio eſt, quæ non extendat ſe ad obiectum. Hic terminus interdum à Scholaſticis vocatur Paſſum; vt.

Tranſeuntes actiones dicuntur, per quas tranſmutatur terminus actionis, id eſt, obiectum actionis. Hæ & recipiuntur ſubiectiue in paſſo.

Immanentes ſunt, per quas paſſum, id eſt, ſubiectum non tranſmutatur. Hæ manent ſubiectiue in agente. Tales ſunt operationes potentiarum animæ cognitiuarum & appetitiuarum. Qui videt puellam, non tranſmutat puellam ex ea viſione, id eſt, inde quod eam videt, nec puella denominatur viſa per aliquã formam, quæ in eo exiſtat, ſed tantum externa denominatione, nempe per viſionem, quæ eſt in alio, (vidente.) 5. *Logice ſignificat* extremũ enuntiati, id eſt, ſubiectum & prædicatum, vt propoſitio reciprocans, & ex partibus confecta, terminis. 6. Cauſam Finalem, ſignificat Ariſtoteli 1. Polit. vt natura proprie eſt terminus, ſeu ὅρος, id eſt, finis generationis, & finis generationis eſt natura proprie dicta, id eſt, forma. 7. Philoſophis nonnullis ſignificat Relatum & correlatum, quia inter hæc tanquam extrema relatio eſt. Sic accipit Montecatinus commẽt. in 1. Politicor. Ariſtotelis. Cum ait, permutatio omnis (vt relatio,) qua permutatio eſt, vertitur neceſſario inter duos terminos (vnũ à quo; alterum ad quem.) Etſi datur aliquid vt aliquid fiat, neceſſe eſt viciſſim hoc fieri, vt illud detur. Vltimo in Tabulis Logicis Zabarella Terminum accipit pro correlato, vt ſeruo, ſicut Fundamentum pro Relato, vt Domino.

Digitized by Google

Termini
- Reciprocabiles prædicatione pares ſe mutuo conſequentes vocat Ariſtoteles cap.3. lib.1. poſter. analyt. in fine.
- Inconuertibiles
  - Latiores.
  - Anguſtiores.

γενέσεως Terminus vt
- Qui: principalis, vt ſubſtantia. Ab hoc tempore ſumitur appellatio generationis.
- Sub Quo: Secundarius, vt exiſtentia rerum creatarum.

Generatio tendit & terminatur ad eſſe, id eſt, ad οὐσίαν rei ſub eſſe exiſtentiæ ita vt ſubſtantia terminus ſit Qui, exiſtentia vero terminus ſub Quo. Hæc exiſtentia licet accidentarie rebus creatis & naturalibus conueniat, non tamen iccirco generationes ſubſtantiarum accidentales vocandæ ſunt, cũ princeps terminus ſubſtantia ſit, proindeque generationum appellatio & ſpecies ab eo ſumatur.

Generationis terminus vt
- Quod ὃ Qui, vt Quod, producitur: compoſitum: quod per ſe exiſtit ſeu in ſuo eſſe ſubſiſtit Terminus principalis: intentione prior quam forma.
- Quod ᾧ id quo aliud eſt Forma: quæ comproducitur: quia in præcipuo generationis termino qui totum compoſitum eſt continetur, Anima tamen rationalis, ſi creatur, proprie produci dicitur. Terminus formalis, immediatus & proximus origine prior quam compoſitum.

Sic per generationem accidentariam per ſe fit Album vt Quod, vt compoſitum. At Quo fit Albedine.

Axioma continens vtrumq; terminum.

Naturale compoſitum generatur introductione ſeu vnitione formę cum materia. E materia enim & forma coaleſcit. Humana Chriſti generatio è ſubſtantia Mariæ virginis terminatur ad perſonam verbi diuini non quidem ſecundum ſe, ſed vt verbum cum humanitate ſingulariter componit hunc hominem, ita vt Terminus principalis ſit ipſum ſuppoſitum ſeu ὑφιστάμενον, hoc eſt, perſona: verbum enim diuinum eſt genitum ex Maria. Formalis autem à quo generatio ſumit ſpeciem ſub forma humana, quæ eſt eiuſdem ſpeciei cum formis aliorum hominum vid. colleg. Conimbr. comment. 1. lib. 1. de generatione & corrupt. cap. 4. quæſt. 14.

Terminus generationis
- A Quo priuatio formæ introducendæ. Non Ens.
- Terminus ad Quem.
  - Princeps: compoſitum
  - Minus princeps. Forma
  - } Ens.

Gene-

Generatio enim eſt mutatio in ſubiecto, quæ procedit ſeu tranſit à priuatione formæ ſubſtantialis vt non Ente ad formam ſubſtantialem vt Ens. Itaque via eſt ad naturam lib.3.Phyſ.cap.1.

Forma] informans quæ appellatur forma partis vt anima. Nam humanitas eſt forma totius.

Termini Rei) termino accepto pro obiecto: & Rationis ſeu cauſæ rei, ſæpe vtiliſſima diſtinctio eſt, & maxime neceſſaria in diſputationibus. Ratio rei eſt cauſa rei. Terminus obiectum rei.

Quæſtio agitata à Theologis tum olim, tum hodie fuit, an Chriſti natura ſit excludenda ab adoratione. Hic vtendum eſt diſtinctione, quam habet Scotus lib.3. diſt.9. Non debet excludi natura humana Chriſti ab adorationis termino, quia ſi ipſa non includeretur adorationi noſtræ, non adoraretur totum, ſed interim caro Chriſti non eſt ratio adorandi ſeu adorationis, ſed ὁ λόγος ſeu perſona Verbi. Scotus affert exemplum de rege & purpura, Rex cum purpura adiuncta eſt adorandus nõ quod purpura ipſi adiuncta ſit cauſa adorationis, Rex enim propter ſe & in ſeſe adorandus eſt. Affert etiam exemplum de toto& partibus cum reuereor hominem propter ſapientiam, totum reuereor, nempe animam & corpus, neutro excluſo à reuerentia. Sic cum totum principem adoro, non honoro præciſe eius caput excluſis aliis partibus. Damaſcen.cap.53. Chriſtus Deus perfectus & homo perfectus, quem adoramus cum patre & Spiritu S. vna adoratione, cum incontaminabili carne eius, non inadorabilem carnem eius dicentes: adoratur enim in vna verbi hypoſtaſi, quæ eius hypoſtaſis facta eſt, ſicut timeo lignum tangere, propter ligno immixtum ignem. Sic adoro carnem Chriſti non vt caro eſt, ſed vt hypoſtatice vnitam τῷ λόγῳ: & vt mediatrix cum hoc eſt.

Caro nõ eſt adorabilis in filio Dei vt ſit ratio adorationis in ipſo.

Log. & Metaph.

1. Terminus eſt abſolutus, vel connotatiuus (conſignificans.)

2. Abſolutus, qui ſignificat vnum aliquid, ſine aliquo coniuncto.

3. Connotatiuus eſt cum alio ſignificatiuus, ſeu qui cum ſignificato vno ſubiectiuo a ſignificat aliud formaliter. Habet igitur duplex ſignificatum, nempe Materiale & Formale.

a) Subſtratiuo dicit Biel.

4. Eiuſmodi ſunt concreta. Nullum enim concretum proprie dictum, eſt pure & abſolute, hoc eſt, ſimpliciter abſoluta.

5. Concreta ſubſtantialia ſignificant ſubiectiue ſuppoſitum, formaliter ſignificant, id eſt, connotant naturam ſubſtantialem, à quo denominatur ſuppoſitum.

6. Cum dico, Deus eſt homo, homo connotat ſubſiſtentiam a in natura humana, quam non connotat Deus. Deus connotat ſubſiſtentiam a in natura diuina, quam non connotat homo.

a) Quæ non eſt eſſentialis Deo.
a) Quæ non non eſt pars eſſentialis Deo.

7. Concreta accidentium ſignificant ſubiectum, & connotant formam, diatheſin, habitudinem accidentalem. Diues connotat accidentaliter diuitias, Dominis ſeruum. Accidentaliter dico, quia diuitiæ ſunt extra rationem ſubiecti, id eſt, non includuntur in definitione ſubiecti.

8. Idem iudicium eſt de differentiis eſſentialibus.

9. Sed alii faciunt hos terminos ſubſtantiales, Homo, Deus, animal abſolutos,

Digitized by Google

iis terminis abſolutus eſt, qui non ſignificat aliam χέσιν eſſentialem vel accidentalem à ſuppoſitali, id eſt, ſubſtantiali, vel perſonali. Biel lib. 3. diſt. 7. quęſt. vnica, vt connotatiuus terminus ſit, qui præter χέσιν, ſuppoſitalē infert aliam aliquam χέσιν cum ſuo ſignificato ſubſtratiuo, Biel ibidem.

Canon.

Abſolutum non eſt ſpecies aut genus cõnotatiui, Biel ibid. Connotatio termini à Scholaſticis diſcernitur à ſuppoſitione & denominatione.

Concreta Deus Homo, Chriſtus ſupponunt pro ſuppoſito, id eſt, accipiuntur pro ſuppoſito, ſeu ſignificant ὑφιϛάμενον, (quod vnum eſt ſubſiſtens in duabus naturis) ſed connotant naturam, Chriſtus vtramq;: Homo, mortalis, genitus ex virgine humanam tantum; Deus verbum, Filius patris, creator, diuinam tantum. Supponunt igitur pro eodem, ſed non idem connotant.

Filius, Pater, Mater, denominant ſuppoſitum, & connotant generationem actiuam vel paſſiuam cum diſcretione ſexus Biel. lib. 3. diſtinct. 2. quæſt. 1. Ita differunt denominatio & connotatio, vt prius & poſterius.

Termini connotatiui connotant aliquid vnum, vel plura: vnum, vt ſciens, iuſtus, albus; plura, vt Reatus, id eſt, ordinatio peccatoris ad pœnam.

Canon è Biele.

Vt terminus connotatiuus alicui vere cõueniat, ſufficit vt connotatiuum ita ſe habeat, ſiue in re illa, ſiue in alia, vt per ipſum connotatur. Qui ebrioſus eſt, dicitur formaliter Ebrioſus non ab aliquo quod ipſi inſit, ſed ab actionibus Ebrii quæ tranſierunt, etiamſi nullum in ipſo habitum genuiſſent; Dicitur aliquis peccator ab ordinatione diuina, quapropter peccatum, quod tranſiit, & iam non eſt, quoad actum, ad pœnam deſtinatus eſt.

In phyſicis Scholaſtici ſæpe diſtinguunt inter Terminum à Quo, vel ad Quem Totalem & Partialem, vt Res priuata *a* eſt Terminus à quo totalis: priuatio eſt terminus à quo partialis. *a (Id eſt, orbata forma.)*

Terminus à quo totalis totali ad quem contrarius eſt, vt habens formam priuato forma; partialis partiali, vt forma priuationi formæ, ſed totales termini ſunt contrarii per ſe ſecundario, id eſt, per partiales. Partiales vero ſunt contrarii per ſe primo. Fonſeca 5. 1. Phil. cap. 1.

Totales] id eſt, forma & priuatio formæ contraria ſunt ſe totis. Itaque alterum totum, alterum expellere poteſt ſubiecto.

Partiales] id eſt, præditum forma, & priuatum ea, non ſunt contraria ſe totis. Itaque alterum totum, alterum è ſubiecto expellere nequit, cum ipſa non inſint in ſubiecto, ſed ſubiectum includant.

Terminus eſt {
- Eſſentiæ & virtutis, vt locati, (& omnium rerum naturalium.)
- Dimenſionis, vt loci cœleſtis, ætherii, aerei, terreſtris. Caro non eſt extra ſuæ ſubſtantiæ terminos.

Terminus eſt {
- Punctalis.
- Habens certam latitudinem.

Quæritur an viuentium ſit terminus, quantitatis ratione. Reſp. Affirmate, ſed terminus ille nunquam habet inſtar puncti, ſed eſt πλατικὸς, id eſt, præ-

Digitized by Google

prææditus eſt certa latitudine. Cuiuslibet viuentis datur quantitas Maxima & Minima:(ſcilicet in ſuo Genere) Non Maximam interdum actu habere poteſt.propter nimiam paruitatem: Non Minimam,propter nimiam magnitudinem. In igne, qui eſt non viuens, alia ratio eſt; Ignis enim augmentum in infinitum fit quouſque fuerit materia combuſtilis, nec requirit membrorum figurationem ad certum terminum, ſicut corpus viuens, vide vocem INTENSIO.

In Geometria vox Termini eſt ambigua. Nã 1.crura anguli dicutur termini angulũ comprehendentes, quæ Euclidi ſunt πλευρὰ, id eſt, latera. Termini hic dicuntur non proprie velut extrema anguli, ſed potius vt principia,& cauſæ anguli, quæ quia angulum veluti pedibus nixum ſtatumue ſuſtinent, ideo Metaphorice crura dicuntur, cum interim etiam aliarum magnitudinum ſint termini. Cruribus autem ſubiicitur terminus, qui dicitur baſis anguli,tanquam ſolum cui inſiſtat angulus. 2. Termini, ſeu πέρατα accipiuntur pro extremis,vt Termini,id eſt, extrema lineæ ſunt puncta.id eſt,linea punctis terminatur actu, vel potentia; actu in linea recta, potentia ſeu νοήσει in perfecta peripheria.

Cur termini ſeu latera anguli crura?

Termini homologi in Matheſi dicuntur, qui ſunt eiuſdem rationis, ſeu proportionis.

Figuræ ſimiles habent homologos terminos æqualibus angulis ſubtenſos. Homologi termini ſunt è ſumptis proportionalibus. Primus & tertius, ſecundus & quartus. id eſt, alterni, vt ſicut ſe habent(*a*)2. ad 3.ita 4.ad 6. nimirum proportione ſeſquialtera.(*a*) Et vt 2. ad. 4. ita 3. ad 6. proportione dupla.

Directe. *Alterne.*

Aliud ſunt Homogenei,id eſt, genere iidem, vt anguli recti rectilinei ſunt inter ſe homogenei.

In doctrina Aſtronomica ſeu Geographica potius, terminus cœli eſt Horizon, ſeu Finitor, qui & Terminator viſus,Terminus & finis viſionis (ὅρος τῆς ὄψεως) & circulus Hemiſphærii ὁρίζων ἡμῖν τότε φανερὸν καὶ τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου,vt ait Proclus,id eſt, diſtinguens ſeu ſeparans apparentem mundi partem ab ea, quæ occultatur: Aſtrologi partem eius Orientalem vocant Horoſcopum, Domum primam, occidentalem vero Cuſpidem ſeptimæ domus vel domum ſeptimam.

Terminare eſt finibus continere, vel concludere, ſeu circumſcribere. Terminus terminatum continet, ait Simplicius,& forma materiam: Terminantis ad terminatum proportio Chriſti, qua homo,poteſtas terminata (id eſt, definita) eſt cœlo & terra.

TERMINARI *& ſtatui differunt.*

Illud generalius eſt, hoc ſpecialius: Oleum terminatur ſuis terminis, quibus cohibetur. At ceræ terminus ſtatuitur ſi commiſceantur.Oleum ſolos ſuos quidem habet terminos, quos tamen mutet, varioſque habet propter ſuam liquiditatem. A pice vero aut cera habet certos. Scalig. exer. 60. ſ.3.

Terminabilitas.

Terminabilitas in corporibus reipſa non differt à præſcriptione corporeitatis eius, quæ in prædicamẽto quantitatis ponitur, qua aliquid maius in minore nõ poteſt eſſe, Barbari vocant modum quantitatiuum, pro quo Scaliger latine dici cenſet modum commenſionis. Exer.5.ſ. 7. is nulli rei competit niſi per quantitatem,itaque à Barbaris quantitatiuus dicitur.

Digitized by Google

ESSE IN TERMINO.

Eſſe in termino vel habere aliquid in termino, Scholaſticis perfectionē, & vt ſic dicā, totalitatē denotat, vt gratia angelorū eſt in termino, id eſt, ita perfecta eſt vt nō augeatur, eſt in viſione & fruitione perfecta perfectiſſimi, habēt gratiam in termino, id eſt, quæ augeri amplius nequeat, quæ ita tota ſit, vt gradus vlteriores non recipiat Biel. 4. d. 9. quæſt. 1.

Terminari dependentiam cauſalem accipitur à Biele pro terminare dependentiam conſeruati ad conſeruans. In de incarnatione.

TERMINATIVE.

Terminatiue interdū ex aduerſo reſpondet ſubiectiue apud Scholaſticos. Sic n. loquitur Georgius. Rei terminus; partialis generationis ſimpliciter, id eſt primariæ, eſt forma ſubſtantialis.

Terminus totalis eſt totum compoſitum ſubſtanale,. Materia autem non generatur Terminatiue, ſed ſubiectiue, id eſt, eſt ſubiectum generationis; non terminus (finis obiectum) P. Georgius Reiſch.

Interdum inchoatiue. Actio ſiue inchoatiue ſiue terminatiue conuenit primo ſingularibus.

Obiectiue poſſibilia non niſi prout ſunt in potentia cauſæ, ſunt terminatiue ſeu obiectiue vera. Res terminant obiectiue diuinam cognitionem ſecundum ſuum eſſe. Perſona verbi terminat innitentiam ſeu dependentiam ſuppoſitalem aſſumptæ{ Humanitatis, id eſt, perſonat eam. Gab. Biel. lib. 3. paulo ante diſt. de Incarnatione.

Licet vna perſona in Trinitate non poſſit terminare dependentiam cauſalem, ſeu conſeruati ad conſeruans ſine alia: tamen vna poteſt terminare dependentiam ſuppoſitalem (naturæ humanæ aſſumptæ) ſine alia. Tantum enim verbum diuinum aſſumit ſeu incarnatur.

Terminatum dicitur, quod habet terminos proprios vel alienos. Cum quæritur à Philoſophis. Sit ne materia prima terminata, an interminata, hoc quæritur, An ſit protenſa tribus dimenſionibus, hoc eſt, in longitudinem, latitudinem & profunditatem affirmat Auerroes.

Indefinitū aliud eſt ab eo. Itaq; indefinita materia dicitur, quatenus nō eſt aſtricta certæ formæ, ſeu qua in diuerſas formas transformatur: Subtiliter Scal. exercit. 359. Sect. 4. ipſa liquida non alienis, vt alii ſentiunt, finibus terminantur, ſed propriis neceſſario, quandoquidem ſuapte natura finita ſunt: Sed mutare figuram dicūtur à terminis alienis. Interminatum appellatur in doctrina de viſu perſpicuum. Perſpicuum enim illud eſt, quod propter partium tenuitatem transparet, nec viſum terminat. Quod ſi perſpicuum incraſſetur & condenſetur, ita vt deſinat transparere, & viſum terminet, nec ſinat vlterius per intimam eius ſubſtantiam porrigi, tum amiſſa eius perſpicuitate colorem loco eius recipit in ſuperficie, quo moueat & terminet viſum. Tale perſpicuum vocatur à Philoſopho Terminatum, ac id neceſſe eſt, vt ſit coloratum. Nam ſua ſuperficie viſum terminare, eſt eſſe coloratum, quia terminare viſum non poteſt niſi per colorem aliquem, (perſpicuum, cum ex condenſatione deſinit eſſe perſpicuum fit coloratum, vt album, idque vel ſplendens, vt ignis, vel non ſplendens, vt aer, aqua) & per ſuam ſuperficiem mouet viſum.

Terminare viſum phraſi Scholaſtica eſt mouere viſum.

Quantitas corporis naturalis actu Terminatæ

Digitized by Google

minata eſt & figura eam determinat: vnde omne corpus eſt figuratum.

TETER.

Deterrimus & Teterrimus non ſunt idē. Deterrimum aliquid eſſe poteſt, quod neque tetrum eſt, neq; teterrimum (ſtatus tuus deterior eſt meo, non tetrior) Ac Teterrime plus eſt, quam deterrime. Illud eſt peſſime, vt: Deterrime viuere, id eſt, deterrima eſſe conditione, vt loquitur Cic. Hoc vero eſt admodum fœde & odioſiſſimè, vt cadunt ea, quæ diligentiſſime ſunt cogitata, teterrime, ſehr ſchändlich/ vnd ſcheußlich. Cic. ad Attic. interdum vni eidemque tribuuntur, manente interim diuerſa ſignificatione, vt: Martia vis, vxoria lis, deterrima (vel teterrima) peſtis.

THEMA.

Thema eſt poſitio.

In Grammaticis eſt vox prima, vnde alia deducitur. *Logicis & Oratoribus* eſt poſitio, vt ita dicam, facti vel euentus, id eſt, facti ſpecies, vulgo caſus, materies ad diſputandum propoſita.

Aſtrologis eſt Genitura, ſidus natalitium, horoſcopus, hoc eſt, id ꝙ Genethliaci notant, quomodo ſit cœlum affectum compoſitaq; ſidera, cum homines & animantes oriuntur.

Falſum eſt Statium veterem Poetam primam in Thema produxiſſe. Verſus enim,

Themate propoſito narrat Thetis alma rapinam.

Non eſt Statii, ſed autoris argumentorum in eum. Nec proficitur quicquam verſu Aratoris,

Ad vitam præcepta piam ſic themate iuncto.

Nam hi authores non ſunt claſſici, & vt loquar cum Micillo iudice, eorum authoritas tanta non eſt, vt in exemplum trahenda ſit. A τίθειμαι Bœotico quidem regulariter deduceretur θεῖμα; ſed dicitur θέμα, inquit Clenardus reiecta ſubiunctiua. Itaq; θέμα eſt à regulari τίθεμαι, teſte eodem pag. 306. in recognit. Sylburgii.

TINGO.

Tingere eſſe inficere, immergere, imbuere, notum eſt. Quid ergo eſt calamum mente tingere? Reſp. Τὸν κάλαμον εἰς νοῦν ἀποβρέχειν id eſt calamum mente macerare ſeu imbuere, μεταφορικῶς dictum eſt. Græci dicunt Ariſtotelem ſcribentem ſolitum τὸν κάλαμον εἰς νοῦν ἀποβρέχειν, mente calamum tingere, id eſt, Sapienter cogitatas ſententias, & ſagaciter ex ipſis naturæ fontibus erutas proferre; ſcribere ſapienter & prudenter. In Orat. de Ariſt. quæ extat in tertio tomo Selectarum Declamat. Melancht. pag. 353. Id omnibus nobis quoque propoſitum eſſe debet. Non leuiter literis tinctus, ſed penitus imbutus eſt bene (imo egregie) eruditus.

Titillatus; vt loquitur Plinius.

Titillatio proprie eſt riſus, ortus ex illius partis corporis humani, quæ ſubter alas eſt, tractatione; etſi in aliis partibus, corporibus etiam accidit, vt in veſtigio & labris, ſecundum Ariſtotelem: Sed in partibus tamen vicinis diaphragmati maxime, ibique potiſſimum riſum efficit; cuius rei cauſam quærit. in Sect. 25. Probl. Græce γαργαλισμὸς & γιγκλισμὸς: vel Titillatio eſt leuis attrectatio alarum aliarumve mollium corporis humani partium, qua riſus commouetur inuoluntarius. Transfertur in Ethicis ad voluptates vt ſignificet ſuauem motionem, vt voluptas titillat ſenſus. Voluptatum in ſene quaſi titillatio. Multos titillat gloria, id eſt, voluptatem affert ſeu ſuauem animi commotionem.

Digitized by Google

TOTVM.

- **Totum**
  - Quod nulla parte deſtituitur ad ſui conſtitutionem neceſſaria. Huic opponitur MANCVM ſeu mutilum, (quanquam magis integro.)
  - Quod partes habet cum eo coniunctas, Totū
    - Per ſe cōſtās partibus ꝓprie dictis.
      - Eſſentiale ὅλον οὐσιῶδες, quod conſtat ex partibus ſeu principiis eſſentiam conſtituentibus: vt è materia & forma compoſitum Ens.
      - Vniuerſale καθόλου quod partes habet ſibi ſubiectas, quibus eſſentiam ſuam communicat.
        - Genus reſpectu ſuarum ſpecierum.
          - Exquiſitum & ſimpliciter vniuocum.
          - Minus exquiſitum.
        - Species reſpectu ſuorum Indiuiduorum.
      - Integrale σωόλον conſtans ex partibus integrantib.
        - Phyſicum ſeu naturale, ꝙ habet partes ſenſiles per naturam cōiunctas
          - Similare, homogeneum cuius partes totæ ſunt cognomines & congeneres.
          - Diſſimilare, heterogeneum, cuius partes nomine & definitione ab ipſo differunt.
        - Non Phyſicum ſeu poſitiuū, quod habet partes voluntate in vnum redactas
          - Profanū quod voluntate hominū conſtitutum eſt.
            - Artificiale, quod arte conſtitutū eſt.
              - Corporeū, vt dom⁹.
              - Incorporeū, vt diſciplina.
            - Politicum, (vt cōcio ciuilis) quod conſenſu hominum per certas leges eſt conſtitutum.
          - Sacrum quod à Deo per miniſtrum euangelicum conſtitutum eſt, Eccleſia.
    - Per accidens conſtans ex partibus proprie dictis
      - Cauſa, Cauſatum, Subiectum, Adiunctum — reſpectu diuerſorum
        - Cauſatorum.
        - Cauſarum.
        - Adiunctorum.
        - Subiectorum.

Digitized by Google

TOTVM.

Totum aliquando idem eſt, quod *perfe-ctum* vel *indiuulſum*, non vero idem declarat, quod ſecundum omnes partes, vt cum dicitur totus Chriſtus eſt pro nobis paſſus. Fulgentius lib. 3. ad Traymundum Reg. cap. 34. Totus Chriſtus ſecundum ſolam animam ad infernum deſcendit, idemque atque inſeparabilis Chriſtus ſecundum totum hominem, quem accepit, terram localiter deſerens ad cœlum aſcendit. Et vt ſecundum carnem in ſepulchro iaceret, totus Chriſtus fecit, ſed ſepulturæ capax ſola caro naturaliter fuit. Et paulo poſt. Eodem tempore totus in cœlo & in terra, non ceſſabat Chriſtus operari, ſed ſolius diuinitatis fuit, & loco non teneri, & quæ ad vniuerſitatis gubernationem pertinent cum patre æqualiter & naturaliter operari, Auguſt. libr. 3. de Symbolo ad Catechumenos.

Totus filius ad patrem, totus in cœlo, totus in terra, totus in vtero virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiſo, quo latronem introduxit.

Et epiſt. apud Dardanum 57. Chriſtum vbique totum præſentem eſſe non dubites tanquam Deum. Et in loco aliquo cœli propter veri corporis modum.

Generatio eſt mutatio totius, inquit Ariſt. Hic Totum ſumitur coniunctim, & ſignificat compoſitū ſeu integritatem ſubſtantiæ cuiusque corporis naturalis, quæ ex omnibus partibus conflata eſt, ſed potiſſimum conſtituitur ab vltima forma, quæ omnes alias continet. Ideo à Philoſopho 2. Phyſ. text. 31. Forma vocatur Totum: Eſtque ſententia Philoſophi: Ex vnius ſubſtantialis partis interitu totum compoſitum dici interire, & aliud totum generari, quia fiat alia ſpecies corporis naturalis. *Fieri aliud totum eſt, fieri aliud compoſitū.*

Totum mutari in Totum ſeu mutari ex hoc in hoc Ariſtoteli eſt hoc compoſitum interire, & hoc aliud compoſitum generari, quod nihil aliud eſt, quam mutari vltimam formam. Hac enim mutata etſi nihil aliud mutetur, mutari tamen totum dicitur & fieri aliud σύνθετον.

Alias Totum ſumitur diſiunctim, vt ſi quis dicat, Totam pecuniæ ſummam eſſe dilapidatam, vt ne quidem obolus ſuperſit: Totum Chriſtum paſſum eſſe, vt & caro cum anima & Deitas eius paſſa ſit: quod falſum eſt: & vt ſemel dicam, ita interiſſe totum, vt omnes partes nulla ſeruata interierint. Diſtinctio hæc eſt in Zabar. lib. de Generat. & inter. cap. 4. & habet vſum quoque in Theol.

Totum Integrale:
- Simpliciter, proprie, id eſt, vere, quod ex partibus conſtat proprie dictis.
- Quaſi: Hypoſtaticum, quod ex perſona & natura conſtat.

Scholaſtici ſæpe diſtinguunt inter Totum *Re & Ratione*, h. e. definitione, *& Ratione quidem vel omnino, vel quodam modo.* vt 1. Cum animal prædicatur de homine, totum quidem eius anima ſignificatum de homine enunciatur, verum non Totum Re, cum natura animalis, quæ in vno eius eſt indiuiduo, in nullo alio re ipſa exiſtat, ſed totum omnino Ratione, cum ratio animalis eadem ſit omnino, id eſt, ex æquo in omnibus animantibus. 2. Cum dico, homo eſt Ens, non ſignifico ho-

minem eſſe reipſa quicquid eſt Ens, ſed conuenire totam quodammodo rationem Entis.

Secundum Totum mutatio, phraſis Ariſtotelica, non eſt interitus omnium prorſus ſubſtantiæ partium. Prima enim materia in mutatione Subſtantiali non interit: Sed compoſiti vel vltimæ formæ deſtructio: quæ cum alia omnia contineat, & det rei eſſe ſpecificum, vocatur Totum. Hinc explicatur quæſtio: Quomodo mutatio omnis ſubſtantialis dicatur & ſit mutatio ſecundum Totum. Putredo integra, ſicut & Mors totius ſubſtantiæ eſt interitus. Relinquitur in putredine prima materia, & Zabarellæ ſecunda etiam aliquo modo relinqui videtur, cum per putredinem perfectam diſſoluatur miſtum in elementa, quæ aliquo modo in ipſo inerant, & ita illa, quæ ſimul erant commiſta, poſtea ſeparantur. In morte remanet cadauer, quod poſtea interit per putredinem. Sed in miſto miſti formæ, & in viuente animæ corruptio dicitur corruptio totius ſubſtantiæ, tum miſti, tum animati, cum vtriuſque auferatur eſſe εἰδοποιόν.

Totius materia Scoto eſt ipſum compoſitum extra animam exiſtens, vt partis materia ei eſt altera pars compoſiti. Zab. lib. de conſtit. indiuid. c. 8. & 9. Totius hic ponitur intranſitiue.

Toti attribuitur putrefactio, & totum ab eo nominatur.

Si ex omnibus partibus integrantibus pars aliqua humidi euaporet, totum putreſcere dicitur. Zab. de miſt. Gener. & inter. cap. 6.

a. Intellige ſimpliciter.

In toto poteſtatiuo ſiue in naturalibus, ſiue in ciuilibus, inferior non (*a*) habet actum ſuperioris, vt ſenſus nõ habet actum intellectus, Satrapes non habet actum Regis. Limitatur hoc axioma à Magno. In toto poteſtatis tam ciuili quam phyſico inferius habet contractum, quod eſt in ſuperiori abſolutum & vniuerſe, ſicut Satrapes habet poteſtatem Regis, alioqui ipſi non obediretur: ſenſus participat cognitionem intellectus contractam ad organa & determinatam ad ſenſilia.

TOTALITER,

ὅλως.

Id eſt, omnimodo, omnino, vt ſolidũ, vt qui homo eſt, habet in ſe aliquam ϛοργὴν, quam non habet humanitas, & idcirco non eſt totaliter idem homo & humanitas. Id eſt, differunt vt concretum, & abſtractum. Homo exiſtentiam rei ſimul cum eſſentia complectitur.

Totaliter à Scholaſticis accipitur pro eo, quod eſt ſecundum omnem modum & perfectionem, vt anima eſt tota in omnibus membris. Vox à pręceptore emiſſa tota eſt in ſingulis auditorum auribus. Deitas eſt tota in carne Chriſti, non tamen eſt *ex toto*, vt loquitur Auguſtinus, vel *Secundum totum*, vt Damaſcenus, *vel totaliter*, vt loquitur ſchola. Buſæus l. 2. in diſq. de perſ. Chriſti. Hinc fit, vt licet quælibet pars corporis totius animæ capax ſit, non tamen ſit vbi anima ſit: licet quælibet auris auditorum totam Magiſtri vocem hauriat, non tamen ſit, vbi cæteræ aures: licet denique caro Chriſti totam diuinitatem capiat, non tamen ſit vbicunque eſt ſecundum ſuam eſſentiam, præſentiam & potentiam diuinitatis.

Totaliter, ὅλως.

Τὸ ὅλως opponitur τῷ κατὰ μέρη. Totus homo (perſona hominis) moritur, quia compoſitum diſſoluitur, ſed Totum hominis non moritur. De toto Chriſti ὅλως conſiderato, recte dicitur quod ſit paſſus, quod de toto Chriſto, id eſt, de ſingulis eius naturis falſum fuerit affirmare. Totus Chriſtus ὅλως ſeu perſonaliter non κατὰ μέρη conſideratus omnipotens eſt. *Non quicquid* *Canon.* *προσωπικῶς, id eſt, de tota perſona, ſeu*

ϛυν-

συνθέτῳ ὑποστάσει, vt loquitur Damaſcenus, *dicitur, etiam de toto perſona dicitur.* Lombardus diſtinct. 22. lib. 3. Totus Chriſtus, id eſt, tota perſona in vtraque natura ſubſiſtens eſt vbique. Non Totum, id eſt, non ſecundum vtramque naturam.

Diſtinctio inter totus & totum, habet vſum, & vſurpari poteſt cõmode, immo appoſitiſſime, in doctrina de generatione & interitu. Nam totus ignis interit (cum mutatur in aliud elementum) ſed in totum eius. Interit totus, quia fit aliud elementum. Non autem totum eius, quia tantum forma ignis interit materia manente. Sic dici poteſt totus quaternarius interit ſeu deſtruitur (cum fit ex eo ternarius ſublata vnitate) at non totum eius, quia etſi diſtincta integritate quaternarii, alia facta eſt numeri ſpecies, tamen manet ternarius ſublata vnitate.

Totaliter ex toto. Auguſt. ad Dardan Deus in quo habitat, totus eſt illi præſens, quamuis eum non ex toto (alias totaliter) capiat.

TOTALITAS.

Totalitas ſecundum
- Perfectam rationem eſſentiæ: Hanc habent incorporeæ ſubſtantiæ, quæ non ſunt quantæ ſeu menſurabiles ſecundum quantitatem.
- Quantitatem: Hæc eſt in ſubſtantiis corporeis.

Eſſe in toto & vnaquaque totius parte totaliter eſt eſſe in toto & quaque parte totius indiuiſum, vt eſſe animam, vt ſpiritum, in toto corpore ſibi adunato, & qualibet corporis parte indiuiſam, ſic eſſe in toto corpore, vt ſingulæ corporis partes habeant totam; Sic eſſe totam in vna parte, vt æque ſit tota in omnibus non μεριστὴν, id eſt, partibilis in ſubſtantia partibili, & in ſingulis partibus illius. Idque propter Naturam continuitatis ſpiritalis, quæ ſubſtantiæ eſt incorporeæ. Anima noſtra eſt tota in toto, tota in parte vna, tota in partibus duabus, & in capite & in pedibus vtraſq; continens ſpirituali modo. Hoc ergo *eſt in Toto Partibusque ſingulis Totius eſſe Totaliter* (ὁλικῶς vt ὅλως ὅλον), Deus eſt vbiq;, id eſt, in omnibus ſingulis, Totus totaliter, Diuina natura tota ſimul vbiq; eſt per modũ cauſæ agentis, eſſentia, præſentia, potentia primo & per ſe. In corpore autem Chriſti per vnionem Gratioſam, qui modus ſingulari prorſus & gratioſo eſſendi modo ſumme ſingularis eſt. Fr. Iun. in defenſ. 1. Cathol. doctrin de Trinit.

Totalitas
- Quanta
  - Per ſe.
  - Per accidens.
- Non quanta in ſpiritalibus & Metaphyſicis.

Quanta] Quæ commenſum habet cum loci propii quantitate, quæ à quantitate locali differt tantum natura.

TRADVCES.

Hanc vocem vſurpamus ſermone & ſcriptis, cum quæritur, an anima rationalis vel iuſtitia Dei traducatur ad poſteros per generationem carnalem.

Sic autem loquũtur qui terſiores videri volunt. Anima mortalis, diuinior hominis pars non ſuppeditat traduces ad generandum. Totus homo, hoc eſt, vtraq; ſua parte non ſuppeditat traduces, id eſt, ſpiritus hominis immortalis non deſcendit de parentibus ſecundum ratioṅe ſeminalem. Iuſtitia Dei cum traducibus diuiniores hominis partes nõ transfert in hæredes ſeu poſteros. Pars hominis mortalis traduces ſuppeditat, eaq; homo hominem generat. Carnis traduces non ſemper habent adiunctam & comitem Dei benedictionem, id eſt, benedictio domini non ſemper tranſit in hæredes. Traduces carnis à muneribus illis præſtantiſſimis, quæ animæ ſeu ſpiritui primo donantur poſſunt deſeri. In carnis traduces dona & munera Dei præſtantiſſima, Fides & iuſtitia Dei, non transeunt. Claudius Alber. Oratio. Apod. 5. de ſucceſ. Ab Apoſtolis traducem & doctrinæ ſemina Eccleſiæ noſtræ mutuata ſunt. Vide Tertull. de præſcript. aduerſ. hæret.

Eccleſia Apoſtolica ſũt traduces & origines fidei.

Morte contagioſi dicuntur traduci & quaſi tranſplantari, vapores ſunt contagii Traduces, id eſt, contagii communicatio per vapores propagatur. Thom. Iordan. Tract. 1. de phænomenis peſtis.

Tranſanimatio Tranſcorporatio, Μετεμψύχωσιν D. Auguſt. vertit tranſanimationem. Eſt autem tranſanimatio reuocatio animæ iam pridem morte functæ, vt loquitur Mazonius, in corpus humanum: Atq; hoc ſenſu Tertullianus in lib. de anima μετεμψύχωσιν accipit. Docuit hanc vetus Academia & Ægyptiaca.

Ab hac aliud eſt μετενσωμάτωσις, id eſt, tranſcorporatio, quæ eſt animæ de corpore humano in corpus ferinum migratio, quam Zoroaſter ſcribitur appellaſſe παλιγγενεσίαν, id eſt, regenerationem. Hic in duas abiere Platonici ſententias. Plotinus, qui cum conſentit Numenius, putat animam depoſita hominis figura inſerere ſe ſe ferino fœtui eiuſque beſtiæ ſubire corpus, cuius ſe moribus ſimillimam præſtitit. Sed Proclus & Syrianus exiſtimant animam humanam ferinæ ſe iungere, ac feræ fieri comitem.

Tranſelementatio μεταστοιχείωσις. Tranſelementatio eſt phyſicis elementi mutatio, ſeu conuerſio, ſeu tranſitio in aliud. Ea fit κατ' οὐσίαν. Non igitur eſt abitio in nihilum.

Tranſſubſtantiatio differt ab illa, vt genus à ſpecie. Eſt enim, ſubſtantiæ in ſubſtantiam tranſitio, Scolaſtici Doctores vſurparunt vocem tranſelementationis pro miraculoſa conuerſione panis in corpus Domini, & vini in ſanguinem eius. Alii tranſelementari, hoc eſt, Tranſire in elementa diuinarum rerum & induere formam ſymbolicam, & quidem ſacramentum. P. M. Sic loquitur verſor Theophylacti in Marc. 24. cap. Miſericors dominus noſtræ infirmitati condeſcẽdẽs, ſpeciem quidem panis & vini ſeruat, in virtutem autem carnis & ſanguinis tranſelementat. (De tranſelementatione noſtri in Chriſtum ſeu corpus eius, quæ eſt tranſmutatio ſpiritualis, quæ fit ſecundum δύναμιν ſeu virtutem: Ac maxime eſt Methaphorica. Itaq; Theophylactus in 6. caput Ioannis addit aduerbium Quodammodo ſic: Qui manducat me, viuet propter me, dicitur quodammodo, miſcetur mihi, & tranſelementatur in me) de hac igitur mutatione μυστηριώδει vide diſputationem Petri Martyris & Gardoneri, qui recte eam

ita

Digitized by Google

ita moderatur: Tranſelem ẽtationis ſignificatio rei, cui exprimendæ adiicitur, accommodanda eſt, ne veritati præiudicet, ſed ſubſeruiat, hoc eſt, vt carnis Chriſti ſubſtantia propter myſterium vnionis, manente ipſa, ita cenſeatur mea, ac ſi in meam demigraſſet. Et ad imminuendum Transelementationis ſignificationem additur Quodammodo, de Euchariſt. part. 4. p. 603.

Tranſelementatio ſeu Transformatio 1. { Propria, κατὰ ὐσίαν, & εἰς ὐσίαν. | Impropria, κατὰ δύναμιν & εἰς δύναμιν ὐσίας.

2. { Naturalis. | Non naturalis.

Tranſelementatio in Grammaticis eſt transmutatio literæ in literam (literæ enim dicuntur elementa) præſertim cognatæ in cognatam, diphthongi in literam vel diphthongum. Exempla huius tranſmutationis ſunt D. in B. vt duonum bonum; Duellum bellum. δὶς bis. D. in L. ὀδυσσεὺς Vlyſſes: Sedla, Sella. χ in γ. vt ἄγχω. ango. φ ſeu ph. in F. φήμη ſeu phama, Fama, φύγη ſeu phyga, Fuga. D in R. Medidies in Meridies. μέρος enim μέσον & mediũ ſunt cognata. K. in G. vt κυβερνάω guberno, κυβερνήτης, κυβερνητὴρ & κυβερνήτωρ, gubernator. S. in R. Honos ὁδος honor, ὁδὸν: π in B. vt, πύξος buxus, ἄραψ Arabs, ἄψις Abſis & apſis, λὶψ Libs. ζ in geminum σ; μάζα maſſa. A in e τάλαντον talentum: Y in u ῥόμυλος Romulus. μῦς mus: o in e, vt vorti pro verti, polcrum pro pulcrum. αι in a longum, κραιπάλη Crapula; ει in e longum λυκεῖον, μυσεῖον, lyceum, Muſeum. οι in oe, vt ποινὴ pœna: οι in u, μῦσα Muſa; ω diphthongus ſpuria (ῳ) in oe vel o longum, vt κωμῳδία comoedia: ᾠδὴ ode.

Aſpiratio mutatur in v, vt ὗς vis, ἕνετοι, Veneti; ἕσπερα veſpera; vel in σ, ἕξ ſex, ἕπτα ſeptem; ἕδος ſedes.

Obſeruat.

Conſuetudo ſeu vſus veterum mutationis hic attendenda eſt. Cum igitur illo deſtituaris, ne dicas ſtratagema pro ſtrategema, ὄψον edulium, pani additum, & vino præſertim coctum, Latini vocant opſonium, ſine mutatione ψ in b s vel obſonium, obolus. (ὀβολος) genus minuti nummi, non obulus dicitur: obelus (ὀβελος) aliud eſt nempe veru. Hinc obeliſco dignũ & obeliſco notare.

Hæc obſeruabis.

TRANSFIGVRATIO,

Transformatio.

Transfiguratio 1. eſt accidentalis figuræ mutatio, ſeu eſt mutatio alicuius corporis ſecundum externam figuram in aliud. Eaq; vel vere ſeu reuera, vel πρὸς ποιήσει, in ſpeciem tantum, ſimulate, aut ex opinione ac φαντασίᾳ deprauata.

2. Idem eſt improprie magis, quod trãſformatio, id eſt mutatio corporis ſecundum ſubſtantiam ſeu formam ſubſtantialem. Transfigurationum quatuor ſunt genera, Poeticum ſeu fabuloſum vnum; Phyſicum ſecun-

Digitized by Google

dum; Magicum tertium : Quartum. Diuinum.

Transformatio
- Vera
  - Phyſica,
  - Diuina.
- Non vera
  - Fere, Magica; ſimulata, quæ non eſt quod repræſentat.
  - Semper: Poetica, ficta.

Transformationis Poeticæ, id eſt, à Poetis confictæ exemplum eſt commutatio ſociorum Diomedis in aues, ſociorum Vlyſſis à Circe magna in varias animantium formas conuerſio. Huius generis etiam eſt à non poetis tradita Arcadum ſtagnum quoddam eius regionis tranantium in lupos transfiguratio, id eſt conuerſio.

hyſicæ exemplum eſt, quod papiliones ex erucis, erucæ ex virentibus foliis, maximeq; ex braſſica naſcuntur, quod fit ex quodam verme grandiore, qui velut cornua gemina protendit, primum toto immutato eruca, deinde quæ bombyx appellatur.

Apud Iappon. dicitur eſſe animal quoddam terreſtre, quod certo quodam tempore incipiat vehementer appetere & frequẽtare mare, & in idẽtidem natans & ſeſe merſans, particulatim & membratim piſcis fieri incipiat, &c.

Magica & Diaboli potentia factæ μεταμορφώσεις fere non ſunt veræ, quia fere non ſunt id quod repræſentant. Dico fere, quia forte aliquę fuerunt veræ. Huc quidam referunt transformationes Magorũ in Ægypto factas vt Moſi reſiſterent. in Exod. Auguſtin. narrat in lib. 18. cap. 18. de ciu. Dei Fuiſſe ſuo tempore in Italia mulieres quaſdam ſtabularias, quæ viatoribus caſeum dabant, neſcio quibus veneficiis infectum, quo ſumpto protinus illi vertebantur in iumenta, & portabant onera, eoq; labore perfuncti rurſus menti & figuræ hominis reſtituebantur.

Diuina Transformatio eſt quæ fit omnipotentis Dei vi & poteſtate vel ad declarandam iuſtitiam ſcelerum vltricem, vel ad oſtendendam potentiam aut beneficentiam diuinam erga homines. Hæc vel eſt ſubſtantialis, vel accidentalis. Illuc pertinet mutatio vxoris Loth in ſtatuam ſalis: conuerſio aquę in vinum: Huc referatur cõuerſio Regis Nabuchodonoſoris in ferã ſeu beſtiam. Vid. Bened. Perer. in Daniel.

Eſt & Metaphorica Transfiguratio, quæ dici poſſit Ethica, vt cum homines in lupos cõuerti dicuntur, qui tyrannice agunt, & in ſues, qui ſunt voraces ventriq; deditiſſimi. Prima igitur & generalis diſtinctio fuerit hæc: Transfiguratio aut eſt propria, aut impropria ſeu metaphorica.

Transformare orationem, λόγον μεταποιεῖν.

Transformare orationem eſt mutare orationem in æquipollẽtẽ, magis perſpicuam, propriam, Latinam, figuratam &c. vt hæc, fide iuſtificamur, transformanda eſt in orationem correlatiuam, Melanchthon Dialecticæ libro primo in quinta regula de relatis. Nam res illa, qua peccata nõſtra ſunt expiata nobiſq; remiſſio eorum à Deo imputata eſt, id ipſum eſt

proprie quod nobis ad iuſtitiam à Deo imputatur. At ſola ſatisfactio ſeu obedientia Chriſti pro nobis patientis eſt id,quo peccata noſtra ſunt expiata, nobiſq; remiſſio illorum à Deo impetrata. Ergo ſola ſatisfactio Chriſti eſt res illa, qua peccata noſtra ſunt expiata nobiſq; eorum remiſſio à Deo imputata.

Translatio.

Translatio Phyſica τοπικὴ, id eſt,localis eſt, vt è loco inferiore in ſuperiorem.

In Rhetoricis Transl. generaliter accipitur pro quouis tropo vt ſynec loche, ſeu ſyllepſi etiam, vt cum Bernardus dicit in expoſit. ſymboli Apoſtolici, ſæpe de toto ad partes vel de partibus ad totum fiunt translationes nominum. Specialiter pro metaphora preſſe dicta,cum propter ſimilitudinem transfertur vox à propria ſignificatione.

In oratoria & politica Translatio & μετάστασις criminis eſt eius remotio,& träsmotio alio.

In doctrina organica, de ſophiſtica Translatio quæſtionis eſt, cum mutatur ſtatus quæſtionis ſeu controuerſiæ, cum reſpondetur de eo, quo de non eſt quæſitum,id quod ſophiſticum eſt, videndum igitur in omni diſputatione, in quo proprie poſita ſit controuerſia. Non controuertitur inter diſſidëtes de cœna Euchariſtica, An Chriſtus nobis communicetur, ſed quo modo,ſed an ſubſtantia carnis Chriſti ſub ſtantiæ vel ſpeciei panis ita coniuncta ſit,vt manibus & ore cum ſigno,ſumatur?

Ex Translatione (ἐκ μεταθέσεως) propoſitiones dicũtur propoſitiones infinitæ (ἀόριστοι) in quibus particula negandi poſtponitur verbo Eſt, vt Nullum ens eſt non bonum.

Tralslatiuum pro alieno.

Aer & aqua à ſua natura diſcedunt, tralatitiaſque cœlitus demiſſas qualitates induunt, aut à tellure, promulgata malignitatis ſemina aſſumunt, cuius merito etiam putreſcere vere dicũtur, Thomas Iordanus tract 1. de peſte.

Tranſparens ſeu perſpicuum.

Tranſparens abſolute ſumptum eſt corpus tenue aptum recipere introrſum, id eſt in ſua ſubſtantia, vt lumen & tenebras. (Sicut materia prima apta eſt, recipere & formam & priuationem.)

Sumptum reſpectu viſus,id eſt, vt mediũ viſui inſeruiens, eſt, quod lumini peruium eſt, propter tenuitatem ſeu ſubtilitatem ſubſtantiç ideoq; medium deferens colorem & viſum. Ita materia perſpicua, eſt corpus ſubtile. Forma ſeu actus lumen; cauſa efficiens ſubſtantiæ Subtilitas: per eam enim poteſt lumen intima penetrare. Atque hinc perſpicuorum ſeu tranſparëtium oritur differentia. Quæ enim habent ſubtiliorem ſubſtantiam,ea maiorem; quæ minus ſubtilem,ea minorem habent perſpicuitatem. Minus perſpicua eſt aqua,quam ignis & aer,quia parum recedit à natura terræ, quæ elemëtum opacum eſt & expers omnis perſpicuitatis:Aer magis perſpicuus eſt, ſed proxime omniũ ignis elemëtaris tenuiſſimus & ἀόρατος,qui tamẽ ſi cõdenſetur ob alicuius terreſtris materiæ admiſtione,fit lucidus & viſibilis: ſic etiam aer vel aqua, ſi cõdenſetur & incraſſetur, in ſuperficie coloratur,albeſcit.

Elementum
- Opacum
- Tranſparens,propter tenuitatem ſeu propter raritatẽ eiuſmodi, cum qua coniuncta eſt ſubtilitas ſubſtantiæ,
  - Magis
    - Ignis
    - Aer
  - Minus, aqua.

Quæſtio eſt An tranſparens ſeruata ſua perſpicuitate poſſit recipere colores?

R. Diſtingue inter colores veros, ſeu reales, & apparentes ſeu ſpiritales: poteſt perſpicuum recipere ſeruata perſpicuitate ſpecierum coloris realis ſpiritalem, at non ipſum colorem realem, hic enim perſpicuitati repugnat, cum perſpicuitas notet priuationem realis coloris qui non eſt, niſi in corpore habente terminationem (perſpicuitati oppoſitam:) Quod ſi perſpicuum condenſetur, & fiat ex perſpicuo terminatum, tum poteſt recipere colorem realem. Perſpicuum igitur eſt coloratum, & viſibile potentia: ſeu perſpicuitas, notat priuationem coloris, & viſibilitatis, cum aptitudine ad recipiendum colorem & viſibilitatem conſequendam.

Tranſſumptio.

Tranſſumptio eſt cum
- Nomen magis notum ſumitur pro nomine minus noto. Boetius, vt ſapiens pro Philoſopho.
- Nomen per metaphoram ſumtum explicatur per proprium. Ioh. Cæſarius. Iac. Faber Buridanus, vt methodus per ſcientiam; ardere per vehementer amare.
- Theſis ad hypotheſin transfertur, vt ſi quęratur quid iuſtitia in omni re valeat, & oſtendatur eam multum poſſe in adminiſtratione Reipub. Raianus in Cæſar.

TRIBVO.

Tribuere eſt *primum* impertire, vt teſtimonio fidem tribuere. Anima eſt actus tribuens vitam & eſſe compoſito. Nam eſſe propriũ cuiusq; eſt à forma. Pro eo etiam vtimur voce participationis. Mercatus.

Secundo, eſt attribuere. *Tertio*, eſt diuidere, vt: tribuere rem vniuerſam in partes, id eſt diſtribuere: ſic vſurpauit Cicero. Sicut & tributionem pro diſtributionem, vt: æquabilis tributio.

TRICAVSALE.

Quidam è Scholaſticis Deum vocant Tricauſalem, quod ſit rerum efficiens, forma & finis. Per formam autem hic caue intelligas cauſam internam, quæ rei pars eſt.

Id cui nihil deeſt non poteſt illam cauſam, quæ eſt imperfecta, ſupplere.

Deus enim nullius rei pars eſt. (Hinc eſt Decretum Philoſophorum: Deus nõ poteſt ſupplere cauſalitatem materialis vel formalis cauſæ, quia Deus eſt perfectiſſimus & puriſſimus actus; & hæ cauſæ imperfectionem ſignificant. Itaq; non poteſt Deus facere hominem ſine anima.) ſed cauſam exemplarem, quæ ad efficientem reducitur.

TRINITAS.

Trinitas ſeu trias Ariſtoteli eſt natura & forma communis ternarii numeri, quam omnia quæ tria ſunt participãt. omnes enim & ſingulę res habẽt principium, medium, & finem, quibus perficiuntur.

TROPICVM.

Magiſter ſententiarum lib. 3. diſtinctio. 11. quæſtion. 1. Illa locutio tropica eſt, qua Chriſtus dicitur creatura. Bonauentura ad hunc ſic: videtur iſta locutio non eſſe tropica. Nulla enim ibi eſt tranſſumptio, imo ſecun-

cundum proprietatem ſermonis dicitur. Reſp. Tropicus ſermo dupliciter poteſt dici, vno modo tropicus ſermo dicitur, in quo eſt aliquod vitium tropo excuſatum. Eſt enim tropus figura, & figura eſt vitium ratione excuſatum. Alio modo dicitur ſermo tropicus quilibet ſermo, qui habet aliquam improprietatem, ſed excuſatur, vel remouetur per aliquam determinationem, vt Chriſtus eſt creatura ſecundum humanitatem. Secundo, igitur modo tropica dicitur. Poſſet & dici quod vocet Magiſter etiam tropicam accipiendo tropum pro figura: poſſunt enim dici tales locutiones ſynecdochicæ, quia quod eſt partis, attribuitur toti, & accipitur largo modo pars & totum, vt dicantur humana natura quodammodo pars reſpectu Chriſti licet non proprie. Et ſic poteſt dici tales locutiones eſſe tropicas & ſignatas per Synecdochen, quia Synecdoche eſt figura locutionis. Sicut enim dicunt periti Grammaticæ ſynecdoche aliquando eſt figura locutionis, aliquando conſtructionis. Idem Bonauentura lib. 3. diſt. 8. quæſt. 2. Humana natura eſt nata de virgine ratione partis conſtitutiuæ (carnis non animæ) per Synecdochen.

In Aſtrolog. Tropica ſeu mobilia ſigna generatim ſic dicta ſunt, à quibus anni tempora commutantur vt prima 4. ſigna quatuor anni temporum, vt ſunt ♈. ♋. ♎. ♑. ſole intrante ♈ hyems in nouũ ver commutatur. Dicuntur & centrica quod 4. centra conſtituant, opponunt his fixa ſeu ſolida, in quibus ſtatus temporis efficiuntur firmi & vehementiores, quę mobilia ſigna ſequuntur ♉. ♌. ♏. & ♒.

Tropica ſigna ſpeciatim ſic dicta ſunt Cãcer & capricornus, ſic dicta quod ☉ in eorum initio ad alterutram mũdi partem ſe conuertat, noctuum etiã & dierum viciſſitudo incipiat. Iis opponũtur æquinoctialia ♈. & ♎. in quæ Sol ingrediens facit æquinoctium.

Tropicus ſeu vertens annus eſt ſpatium temporis, quo Sol ab vno ad idem punctum redit. Dicitur Tropicus, quia numeramus tempus ab ipſis punctis ſolſtitiorum aut æquinoctiorum.

In Muſicis Tropi, Melopœiæ dicuntur eſſe plures: nonnulli ἐρωτικοὶ: (amatorii) quidem comici; aliqui ἐγκωμιαστικοί: (laudatorii) vocantur autem Tropi, quod quendam affectum mentis repræſentent.

TRVNCVS, STIPES.

De ſignificationibus hæc habet Scaliger exercit. 140. Stipes vbi truncatur, truncus eſt. Cadauer poeta abſciſſo capite truncum appellauit. Veteres lignatores amputatis ramis ab ſe ſe relictum dicebant truncum.

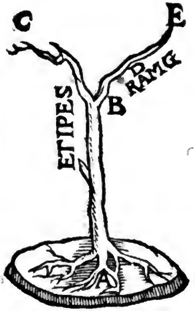
Surculum vero eſſe ſtipitis partem, aut rami, & ratio vocis indicat, & declarat vſus. Nam vox diminutionem notat à ſuro, ſurum palum dixere priſci, vnde & ſura in homine.

De vſu vero vocabuli quid? Meminiſtine? cuiuſdam vxor de arbore cum ſe ſuſpẽdiſſet, quæſo, inquit Vicinus, cedo ſurculum. Serere namq; cupiebat, vt ex eo creſceret arbor, vnde ſua quoque pari felicitate pendere poſſet. Nicolaus Leonicus in comment. in Ariſtotelem de iuuentute & ſenectute, vita & morte. In arbore, inquit, partium feruntur vocabula, Radicum ceſpites, ſiue radices, quæ terra continentur. Stipes ſiue caudex, qui primo à terra ſurgit & erigitur. Trunci, qui à ſtipite ſc. vndiq; exeunt rami, veluti arboris ipſius brachia. Rami tenuior truncorum portio: ſurculi ramorum extremitates, & tanquam deſinentes in arboris nouellæ germina. Truncus, ait Ariſtoteles, eſt quoddam arboris principium ſimul & medium æqui-

Digitized by Google

ualet enim hic cum principio medium. Nam in medio altricis facultatis principium animæ reperitur. Idem Leonicus, Truncus medium eſt ipſius rami & ſtipitis ſiue caudicis. Hæc oculata percipiuntur fide.

Sit arboris ſtipes A B C, cuius truncus quidem ſit B D E, ramus autem trunci ipſius pars D E. Hoc in caſu, truncus vt videtur, cum ipſius rami eſt principiũ, tum etiã medium, medius namque rami & ſtipitis ipſe eſt truncus. Truncum & ſtipitem per Metaph. dici hominẽ ſtupidum, quis eſt qui neſciat.

In Doctrina anatomica Truncus corporis opponitur artubus.

- Partes Corporis
  - Similares, ſeu ſimplices
    - Internæ, vt oſſa.
    - Externæ, vt crus.
  - Compoſitæ ſeu organicæ
    - Trunci
      - Capitis, thoracis.
      - Ventris.
    - Artuum, vt, humeri, cubitus, manus, pedes.

T V M, T V M.

Tum geminatum peculiarem habet vſum in diuiſione: Nam vnum eius membrum conficit. Exemplum huius ὑπομνήματος eſt apud Scaligerum, quod alio etiam loco laudaui. Quædam animalia ex aliis tum fortuita origine (1. diuiſionis pars) vt mus; tum ex mutuo tantum coitu (2. diuiſionis pars) naſcuntur, vt homo. Pro eodem duplicatur partim, id eſt, dicitur partim, partim.

T V R G E R E.

Theophraſto in libr. de cauſis plantar. plantas turgere ὀργᾷν, eſt habere appetitum, & impetum, ſeu concitationem quandam naturalem germinandi, & producendi fructus ex materia, quam hyeme contraxerunt. Idem, inquit, plantas Turgere ad partum.

Apud Ariſtotelem turgere naturale deſiderium ſignificat, & inſitum appetitum, quo fœminæ concubitum quærunt, ad ſobolem propagandam.

Ariſtoteles quadrupedum fœminas ait ad concubitum turgere, ex prominentia genitalium partium, ex cognitione & frequenti mictu.

Galeno ὀργᾷν partem, eſt ad excretionem feſtinare ac incitari partem, quæ laborat.

Ludo-

Digitized by Google

Ludouicus Mercatus, inquit, Hippocrati, Ariſtoteli, Theophraſto, eſt, cum pars aut totum corpus feruet deſiderio expellendi. In humano corpore natura turget, cum aut onere premitur, aut acrimonia & malitia laceſſitur, & ad vacuationem gliſcit, & mouetur. Idem inquit; Corpora noſtra turgent, & inquieta ſunt, cum aut alui excrementa, aut vrina diutius iuſto detinentur, inſurgit tū natura & turget, vt ex corpore ea expellat.

Interdum tribuitur hæc vox humoribus & ſuperfluitatibus à Galeno & aliis. Ac dicuntur humores turgere, cum vehemēti motu agitātur, ac ab vno loco ad alium cōfluunt, & dolores aut titillationes inferunt, quieſcereque ægrum non permittunt; itaque vacuari deſiderant.

Soli Deo Gloria.

Digitized by Google

Digitized by Google